Kyrkomötet 2019

Volym 1 Protokoll och bilagor

Svenska kyrkan

Innehåll i protokoll med bilagor från kyrkomötet 2019

Volym 1 Protokoll och bilagor

Kyrkomötets protokoll 2019
Kyrkostyrelsens skrivelser, KsSkr 2019:1–8
Presidiets skrivelse, PSkr 2019:1
Motioner, Mot 2019:1–47

Volym 2 Bilagor

Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar
Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd
Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd
Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån
Gudstjänstutskottets betänkanden, G 2019:1–8
Organisationsutskottets betänkanden, O 2019:1–7
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkanden, TU 2019:1–8
Ekonomiutskottets betänkanden, E 2019:1–4
Ekumenikutskottets betänkanden, Eu 2019:1–3
Kyrkolivsutskottets betänkanden, Kl 2019:1–8
Samhälls- och kulturutskottets betänkanden, SK 2019:1–8
Förvaltarskapsutskottets betänkanden, F 2019:1–5
Kyrkomötets skrivelser, KmSkr 2019:1–30
Personregister
Sakregister

Alla dokument från kyrkomötet finns publicerade på kyrkomötets webbplats, www.svenskakyrkan.se/kyrkomotet

Original: Kerstin Öhman, Immix AB
Tryck: Kph Trycksaksbolaget, Uppsala 2020 – SK20024

Kyrkomötets protokoll 2019

Kyrkomötets protokoll 2019
1–4 oktober och 18–20 november

Tisdagen den 1 oktober **7**
§ 1 Kyrkomötet öppnas 7
§ 2 Anförande av ärkebiskopen 7
§ 3 Hälsningsanförande 7
§ 4 Utdelning av S:t Eriks plakett 7
§ 5 Inkomna skriftliga hälsningar 7
§ 6 Utdelning av Svenska kyrkans liturgipris 8
§ 7 Parentation 8
§ 8 Anmälan av nya ledamöter 8
§ 9 Anmälan av inkallade ersättare 9
§ 10 Regler för debatt i procedurfrågor samt för instämmande och reservation 9
§ 11 Val av protokolljusterare 9
§ 12 Fyllnadsval till valberedningen 9
§ 13 Fyllnadsval av ledamöter och ersättare i kyrkomötets utskott samt utskottsplacering av inkallade ersättare 10
§ 14 Biskoparnas närvaro i utskotten 10
§ 15 Fyllnadsval till Kyrkorättsnämnden 11
§ 16 Anmälan och bordläggning av inkomna ärenden 11
§ 17 Hänvisning av skrivelser, motioner och övriga ärenden till utskotten 14
§ 18 Hänvisning av skrivelser, motioner och övriga ärenden till utskotten, forts. 15
§ 19 Meddelanden 16

Fredagen den 4 oktober **17**
§ 20 Anmälan om betänkanden från utskotten 17
§ 21 Fastställande av debattregler 17
§ 22 Fyllnadsval till kyrkostyrelsen 17
§ 23 Meddelanden och ajournering 17

Måndagen den 18 november **18**
§ 24 Kyrkomötets förhandlingar återupptogs 18
§ 25 Parentation 18
§ 26 Anmälan om nya ledamöter 18
§ 27 Anmälan om inkallade ersättare 18
§ 28 Anmälan och bordläggning av utskottens betänkanden 19
§ 29 Fyllnadsval till utskott 19
§ 30 Fyllnadsval till Läronämnden 19
§ 31 Meddelanden 20
§ 31 a Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018 20
§ 32 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden 20
§ 33 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022 21
§ 34 Vissa frågor om biskopsval 23
§ 35 Direkta val 23
§ 36 Beslutsfattande på distans m.m. 24
§ 37 Tema för kyrkomötet 2021 24
§ 38 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån 24
§ 39 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd 25

§ 40 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet ... 25
§ 41 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter ... 25
§ 42 Katekeser ... 25
§ 43 Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter ... 26
§ 44 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster ... 27
§ 45 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar ... 27
§ 46 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd ... 27
§ 47 Studiecirkelmaterial för religionsdialog ... 27
§ 48 Utbildningsmaterial i missiologi ... 28
§ 49 Gudstjänstupplevelser ... 29
§ 50 Församlingarnas arbete med dop ... 29
§ 51 Lärande i gudstjänsten ... 30
§ 52 Svenskkyrklig sångsamling ... 30
§ 53 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster ... 30
§ 54 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk ... 31
§ 55 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk ... 31

Tisdagen den 19 november ... 32
§ 56 Meddelanden ... 32
§ 57 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018, beslut ... 32
§ 58 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden, beslut ... 32
§ 59 Vissa frågor om biskopsval, beslut ... 33
§ 60 Direkta val, beslut ... 33
§ 61 Beslutsfattande på distans m.m., beslut ... 33
§ 62 Tema för kyrkomötet 2021, beslut ... 33
§ 63 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån, beslut ... 34
§ 64 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd, beslut ... 34
§ 65 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet, beslut ... 34
§ 66 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter, beslut ... 34
§ 67 Katekeser, beslut ... 34
§ 68 Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter, beslut ... 36
§ 69 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster, beslut ... 36
§ 70 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, beslut ... 36
§ 71 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd, beslut ... 37
§ 72 Studiecirkelmaterial för religionsdialog, beslut ... 37
§ 73 Utbildningsmaterial i missiologi, beslut ... 37
§ 74 Gudstjänstupplevelser, beslut ... 37
§ 75 Församlingarnas arbete med dop, beslut ... 38
§ 76 Lärande i gudstjänsten, beslut ... 38
§ 77 Svenskkyrklig sångsamling, beslut ... 38
§ 78 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster, beslut ... 39
§ 79 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk, beslut ... 39
§ 80 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk, beslut ... 40
§ 81 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 40
§ 82 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 40

§ 83 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 42
§ 84 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 42
§ 85 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 42
§ 86 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 43
§ 87 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 43
§ 88 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning ... 44
§ 89 Läroplan för Svenska kyrkan ... 44
§ 90 Riktlinjer för konfirmandarbetet ... 44
§ 91 Vuxenkonfirmation ... 45
§ 92 Lägerverksamhet ... 46
§ 93 Utbildning och stöd för ledare i undervisning ... 46
§ 94 Låt oss lära på fler sätt ... 47
§ 95 Alphakurser ... 47
§ 96 Ordningsfråga ... 48
§ 97 Alphakurser, forts ... 49
§ 98 Undervisning i utsatta områden ... 50
§ 99 Utdelande av Svenska kyrkans kulturstipendier och Samiska rådets kulturpris ... 50
§ 100 Meddelanden ... 51
§ 101 Undervisning i utsatta områden, forts. ... 51
§ 102 Profetisk diakoni ... 51
§ 103 Digitalt lärande ... 52
§ 104 Lärande miljöer ... 53
§ 105 Tro och vetenskap ... 53
§ 106 Utbildning för journalister ... 53
§ 107 Lektionarium ... 53
§ 108 Studera klimatfrågor och naturens rättigheter ... 54
§ 109 Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg ... 55
§ 110 Utbildning i ekoteologi ... 55
§ 111 Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid ... 56

Onsdagen den 20 november ... 57
§ 112 Meddelanden ... 57
§ 113 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 57
§ 114 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 58
§ 115 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 58
§ 116 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 58
§ 117 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 58
§ 118 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 59
§ 119 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 59
§ 120 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut ... 59
§ 121 Läroplan för Svenska kyrkan, beslut ... 60
§ 122 Riktlinjer för konfirmandarbetet, beslut ... 61
§ 123 Vuxenkonfirmation, beslut ... 61
§ 124 Lägerverksamhet, beslut ... 62
§ 125 Utbildning och stöd för ledare i undervisning, beslut ... 62
§ 126 Låt oss lära på fler sätt, beslut ... 63
§ 127 Alphakurser, beslut ... 63
§ 128 Undervisning i utsatta områden, beslut ... 65
§ 129 Profetisk diakoni, beslut ... 66

§ 130 Digitalt lärande, beslut 66
§ 131 Lärande miljöer, beslut 67
§ 132 Tro och vetenskap, beslut 67
§ 133 Utbildning för journalister, beslut 67
§ 134 Lektionarium, beslut 67
§ 135 Studera klimatfrågor och naturens rättigheter, beslut 68
§ 136 Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg, beslut 69
§ 137 Utbildning i ekoteologi, beslut 69
§ 138 Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid, beslut 69
§ 139 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022, beslut 70
§ 140 Ordningsfråga 72
§ 141 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022, beslut forts. 72
§ 142 Meddelanden 73
§ 143 Kyrkomötet avslutas 73

Bilaga 1 Kyrkomötet 2019: debattregler vid procedurfrågor 75

Bilaga 2 Kyrkomötet 2019 – tema undervisning 76

Bilaga 3 Kyrkomötet 2019: debattregler session 2 80

Kyrkomötet 2019
Tisdagen den 1 oktober

Kl. 15.10–19.55

Kyrkomötets ledamöter och biskoparna deltog i en mässa vid vilken biskop Thomas Petersson predikade. Kyrkomötet år 2019 inleddes i Uppsala domkyrka i närvaro av H.M. Konung Carl XVI Gustaf och H.K.H. Kronprinsessan Victoria samt H.H. Patriark Bartholomeus I och talman Andreas Norlén. Musik framfördes av kyrkokansliets spontankör samt brassensemble, pukor och orgel.

§ 1 Kyrkomötet öppnas

Ordföranden Karin Perers höll ett inledningsanförande. Därefter förklarades kyrkomötet år 2019 öppnat.

§ 2 Anförande av ärkebiskopen

Ärkebiskop Antje Jackelén talade till kyrkomötet.

§ 3 Hälsningsanförande

Hälsning framfördes av H.H. Patriark Bartholomeus I.

§ 4 Utdelning av S:t Eriks plakett

Ärkebiskopen utdelade S:t Eriks plakett till H.H. Patriark Bartholomeus I. I motiveringen framhålls patriarkens arbete med att främja religionsfrihet och mänskliga rättigheter, att väcka uppmärksamhet för flyktingars behov samt att se omsorgen av skapelsen som ett ekumeniskt och andligt ansvar.

Patriarken överlämnade ett kors till ärkebiskopen.

§ 5 Inkomna skriftliga hälsningar

Skriftliga hälsningar hade inkommit till kyrkomötet från EFS årskonferens och Equmeniakyrkan.

> EFS samlad till årskonferens i Örnsköldsvik. EFS skickar en hälsning till er med vårt års tema ”Först måste evangeliet förkunnas för alla folk”. Det är missionsrörelsens hjärta och uppdrag att människor ska få lära känna Kristus och få sina liv förvandlade av honom. Därför stannar vi denna konferens upp under ett tema som är hämtat från Markusevangeliet 13:10, ”Först måste evangeliet förkunnas för alla folk”.
>
> Gud är den som möter och förvandlar men han tar oss i anspråk och sänder oss ut till att berätta om hans kärlek. Vi är glada över att vi står tillsammans med er i det missionsuppdraget.
>
> Vi önskar Guds välsignelse i era överläggningar och beslut!
>
> *Stefan Svensson* ordförande — *Kerstin Oderhem* missionsföreståndare
>
> Equmeniakyrkan hälsar Svenska kyrkans kyrkomöte med orden från Apostlagärningarnas första kapitel: *Till jordens yttersta gräns.*
>
> Från och med vår kyrkokonferens är det vårt tema för den innevarande perioden. Vi tänker särskilt på att kyrkans uppdrag gäller hela världen,

vi vill inspirera till bibelläsning i allmänhet och läsning av Apostlagärningarna i synnerhet. Vi tänker också på att det uppenbart finns en gräns för hur vi kan utnyttja jordens och våra gemensamma resurser.

Vi önskar välsignelse över förhandlingar och beslut under årets kyrkomöte!

För Equmeniakyrkan

Lasse Svensson
kyrkoledare

§ 6 Utdelning av Svenska kyrkans liturgipris

Svenska kyrkans liturgipris utdelades för första gången. Priset delades ut av ärkebiskopen till kyrkomusiker Andreas Söderberg, organist i Nederluleå församling. Han får priset för sitt arbete att inspirera till delaktighet i församlingens gudstjänstliv bland annat genom att arrangera handbokens musikserier för flera olika instrument samt sammankoppla nutida kulturuttryck med söndagens tema och texter.

Förhandlingarna ajournerades kl. 16.05.
- - - - -
Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00 under ledning av ordföranden.

§ 7 Parentation

Ordföranden ***meddelade*** att kyrkomötets ledamot Kurt Lampinen, Luleå stift, avlidit i mars 2019. Han hedrades med en tyst minut.

§ 8 Anmälan av nya ledamöter

Anmäldes att följande utsetts till nya ledamöter i kyrkomötet

Ann-Kristin Jonäng, Uppsala stift, är ny ledamot efter Per Lodenius som avsagt sig uppdraget
Katarina Ramnerö Ödestad, Skara stift, är ny ledamot efter Jan G Nilsson som avsagt sig uppdraget
Zandra Pettersson, Skara stift, är ny ledamot efter Ann-Charlotte Blomqvist som avsagt sig uppdraget
Jan Björkman, Lunds stift, är ny ledamot efter Emma Berginger som avsagt sig uppdraget
Satu Rekola, Göteborgs stift, är ny ledamot efter Catrin Björkman som avsagt sig uppdraget
Jonas Chongera, Karlstads stift, är ny ledamot efter Anders Ahl som avsagt sig uppdraget
Roland Samuelsson, Luleå stift, är ny ledamot efter Stefan Hortlund som avsagt sig uppdraget
Agneta Lindström Berg, Luleå stift, är ny ledamot efter Kurt Lampinen som avlidit
Inger Harlevi, Visby stift, är ny ledamot efter August Hermansson som avsagt sig uppdraget
Margareta Hedström, Stockholms stift, är ny ledamot efter Gustav Hemming som avsagt sig uppdraget

Ordföranden hälsade de nya ledamöterna välkomna till kyrkomötet.

§ 9 Anmälan av inkallade ersättare

Ordföranden meddelade att ett antal ledamöter hade anmält förhinder att delta i kyrkomötets sammanträde i september 2019 och att följande ersättare hade inkallats:

Hans Lindholm, Uppsala stift, ersätter Erik Johansson
Maria Brolinson, Linköpings stift, ersätter Lars Beckman
Lars-Erik Lordh, Strängnäs stift, ersätter Monica Lindell Rylén
Gun Alingsjö Bäck, Västerås stift, ersätter Peter Bernövall
Linda Lindberg, Lunds stift, ersätter Karin Forsell
Gunilla Jannerstig, Lunds stift, ersätter Karl-Erik Kruse
Birger Svensson, Lunds stift, ersätter Lisbeth Göranson
Sören Ravn, Lunds stift, ersätter Fredrik Ottesen
Marcus Romedahl, Lunds stift, ersätter Lars Arvidsson
Kåge Johansson, Göteborgs stift, ersätter Jerker Schmidt
Anna Stenberg, Göteborgs stift, ersätter Emilia Domurat, (utan grupp)
Göran Göransson, Göteborgs stift, ersätter Vivianne Wetterling
Christina Pettersson, Göteborgs stift, ersätter Fredrik Sidenvall
Ralf Dahlgren, Göteborgs stift, ersätter Christoffer Wallin
Kerstin Lindh Wallin, Härnösands stift, ersätter Leif Grip
Eric Palmqvist, Luleå stift, ersätter Petter Nilsson
Johnny Lundell, Stockholms stift, ersätter Louise Callenberg
Erik Ringheim, Stockholms stift, ersätter Olle Carlsson, (utan grupp)
Birgitta Nilsson, Stockholms stift, ersätter Anders Kompass
Gunilla Eldebro, Stockholms stift, ersätter Elisabet Stålhem Liljendahl
Carl Johan Karlsson, Stockholms stift, ersätter Markus Selin

Anmäldes att ersättare inte inkallats för Anna Thuresson, Linköpings stift, Hanna Unger, Göteborgs stift, Margareta Winberg, Härnösands stift, och Kekke Waltersson, Stockholms stift, på grund av sent inkommen anmälan om förhinder eller att ersättare saknas.

§ 10 Regler för debatt i procedurfrågor samt för instämmande och reservation

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att fastställa regler för debatt i procedurfrågor och valärenden samt för instämmande och reservation enligt *bilaga 1*.

§ 11 Val av protokolljusterare

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** i enlighet med valberedningens förslag att utse Lars G Linder, Inga Alm och Hans Lindholm att jämte ordförandena justera kyrkomötets protokoll 2019.

§ 12 Fyllnadsval till valberedningen

Kyrkomötet ska utse ny ledamot i valberedningen efter Stefan Hortlund, som har avsagt sig uppdraget. Berörd nomineringsgrupps företrädare föreslog Anna-Karin Ståle Börjesson att ingå i valberedningen under resterande del av mandatperioden.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att utse Anna-Karin Ståle Börjesson till ny ledamot i valberedningen under resterande del av mandatperioden.

§ 13 Fyllnadsval av ledamöter och ersättare i kyrkomötets utskott samt utskottsplacering av inkallade ersättare

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** i enlighet med valberedningens förslag att för återstoden av mandatperioden utse:

Alexander Christiansson ersätter Daniel Engström som ledamot i Gudstjänstutskottet
Daniel Engström ersätter Ann-Charlotte Blomqvist som förste ersättare Gudstjänstutskottet
Inger Harlevi ersätter August Hermansson som andre ersättare i Organisationsutskottet
Jan Björkman ersätter Emma Berginger som ersättare i Tillsyns- och uppdragsutskottet
Julia Kronlid ersätter Alexander Christiansson som förste ersättare i Tillsyns- och uppdragsutskottet
Jonas Chongera ersätter Naima Bahnam Johansson som andre ersättare i Tillsyns- och uppdragsutskottet
Ulla Löfven ersätter Stefan Hortlund som ledamot i Ekumenikutskottet
Roland Samuelsson ersätter Ulla Löfven som ersättare i Ekumenikutskottet.
Zandra Pettersson ersätter Anders Ahl som andre ersättare i Kyrkolivsutskottet
Agneta Lindström Berg ersätter Kurt Lampinen som andre ersättare i Kyrkolivsutskottet
Katarina Ramnerö Ödestad ersätter Jan G Nilsson som ledamot Samhälls- och kulturutskottet
Ann-Kristin Jonäng ersätter Per Lodenius som tredje ersättare i Samhälls- och kulturutskottet.
Satu Rekola ersätter Catrin Björkman som ersättare i Samhälls- och kulturutskottet
Margareta Hedström ersätter Gustav Hemming som andre ersättare i Förvaltarskapsutskottet.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** i enlighet med ordförandens förslag, att inkallad ersättare tjänstgör i det utskott där den som hon/han ersätter skulle ha ingått. Inkallad ersättare inträder i utskottet som sista ersättare i sin nomineringsgrupp. I de fall en inkallad ersättare inträder i ett utskott i vilket nomineringsgruppen endast har en plats i utskottet och det är en plats som ledamot, inträder ersättaren i utskottet som ledamot för sin nomineringsgrupp.

§ 14 Biskoparnas närvaro i utskotten

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** i enlighet med valberedningens förslag att biskoparna får närvara i utskotten enligt följande:

Gudstjänstutskottet
Martin Modéus

Organisationsutskottet
Karin Johannesson
Åsa Nyström

Tillsyns- och uppdragsutskottet
Johan Tyrberg
Susanne Rappmann

Ekonomiutskottet
Eva Nordung Byström

Ekumenikutskottet
Fredrik Modéus
Sören Dalevi

Kyrkolivsutskottet
Thomas Petersson

Samhälls- och kulturutskottet
Åke Bonnier
Andreas Holmberg

Förvaltarskapsutskottet
Mikael Mogren
Johan Dalman

§ 15 Fyllnadsval till Kyrkorättsnämnden

Kyrkomötet ska utse ny ledamot i Kyrkorättsnämnden efter biskop Ragnar Persenius, som har avgått med pension. Valberedningens företrädare föreslog biskop Eva Nordung Byström att ingå i Kyrkorättsnämnden under resterande del av mandatperioden.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att utse Eva Nordung Byström till ny ledamot i Kyrkorättsnämnden under resterande del av mandatperioden.

§ 16 Anmälan och bordläggning av inkomna ärenden

Ordföranden ***meddelade*** att motion 2019:20 hade återtagits av motionärerna. Anmäldes och bordlades skrivelser, motioner och övriga handlingar som inkommit till kyrkomötet.

Kyrkostyrelsens skrivelser

2019:1	Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022
2019:2	Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018
2019:3	Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden
2019:4	Ändringar i kyrkoordningen m.m. Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter Vissa frågor om biskopsval Direkta val Övriga rättelser
2019:5	Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning Beslutspunkt 1 – uttalande Beslutspunkt 2 – kraftsamla kring undervisning Beslutspunkt 3 – framtida strategiskt arbete beträffande undervisning
2019:6	Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet
2019:7	Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk
2019:8	Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk

Presidiets skrivelser

2019:1	Tematiskt kyrkomöte 2021

Motioner

2019:1	Läroplan för kyrkans barnverksamhet Lars-Ivar Ericson
2019:2	Nya modeller för konfirmandarbete Karl-Gunnar Svensson
2019:3	Gudstjänstupplevelser Sofija Pedersen Videke
2019:4	Utbildning i kristet ledarskap Karin Nodin och Nina Wahlin
2019:5	Studera klimatfrågor och naturens rättigheter Anna Karin Hammar och Eva Nordung Byström
2019:6	Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg Bengt Olsson
2019:7	Uppdrag inom ansvaret för begravningsverksamheten Agne Arnesson
2019:8	Hållbarhetsperspektiv i Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete Marjut Ervasti m.fl.
2019:9	Låt oss lära på fler sätt Elise Solberg m.fl.
2019:10	Studiecirkelmaterial för religionsdialog Margaretha Herthelius och Olov Lindquist
2019:11	Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid Gunilla Franzén m.fl.
2019:12	Församlingarnas arbete med dop Marcus Romedahl
2019:13	Undervisning i utsatta områden Daniel Engström
2019:14	Utbildning av församlingsteologer Niklas Grahn m.fl.
2019:15	Utbildning i ekoteologi Marja Sandin-Wester m.fl.
2019:16	Svenska kyrkans läroplan 0–18 år Kent Karlsson och Lena Arman
2019:17	Studievägledning för Alphakursen Torbjörn Aronson
2019:18	Katekes som uppmärksammar samiska erfarenheter Leif Nordenstorm och Agneta Granström
2019:19	Ny katekes för Svenska kyrkan Leif Nordenstorm m.fl.
2019:21	Lägerverksamhet Karin Nodin och Nina Wahlin
2019:22	Stöd för undervisning ledd av lekmän Anders Brunnstedt m.fl.
2019:23	Utbildningsmaterial i missiologi Kjell O Lejon m.fl.
2019:24	Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter Kjell O Lejon och Leif Nordlander
2019:25	Profetisk diakoni Mats Ershammar

2019:26	Kyrkans digitalisering av undervisning och lärande Mats Ershammar
2019:27	Kyrkans lärande miljöer i en ny tid Mats Ershammar
2019:28	Den särskilda undervisningen Nils Gårder
2019:29	Undervisning om tro och vetenskap Hans-Olof Andrén m.fl.
2019:30	Digitalt stöd till troslivet Hans-Olof Andrén m.fl.
2019:31	1700 år efter kyrkomötet i Nicaea Anna Karin Hammar
2019:32	Utbildning för journalister i kristen tro Elisabeth Sandlund m.fl.
2019:33	Alphakurser i Svenska kyrkan Elisabeth Sandlund m.fl.
2019:34	Erfarenhetsbank för vuxenkonfirmation Elisabeth Sandlund m.fl.
2019:35	Förnyat bruk av Lilla katekesen Fredrik Sidenvall
2019:36	Nya psalmer och sånger med svenskkyrklig teologi Lisa Gerenmark m.fl.
2019:37	Lektionarium för Svenska kyrkan Sven Gunnar Persson
2019:38	Ökade resurser till Svenska kyrkan i utlandet Anette Nordgren m.fl.
2019:39	Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster Berth Löndahl m.fl.
2019:40	Utredning om Svenska teologiska institutet Berth Löndahl m.fl.
2019:41	Svenska kyrkans webbplats Berth Löndahl m.fl.
2019:42	Tematiskt kyrkomöte 2021 om Jesus Kristus Berth Löndahl m.fl.
2019:43	Finansiering av institutionssjälavården i förhållande till utjämnings-/bidragssystemen Jesper Eneroth m.fl.
2019:44	Svenska kyrkan i utlandet Hans-Olof Andrén m.fl.
2019:45	Tematiskt kyrkomöte om bön Anna Karin Hammar
2019:46	Konfirmation för vuxna Eva Kyrk
2019:47	Lärande i gudstjänst Mats Hagelin och Eva Kyrk

Verksamhetsberättelser

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar
Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån
Svenska kyrkans valprövningsnämnd
Svenska kyrkans överklagandenämnd

§ 17 Hänvisning av skrivelser, motioner och övriga ärenden till utskotten

Föredrogs presidiets förslag till hänvisning av skrivelser, motioner och övriga ärenden till utskotten. Förslaget innebär att motionerna 2019:14 och 2019:40 inte tas upp till behandling då de varken berör det särskilda ämnet för årets tematiska kyrkomöte eller inlämnats med anledning av en skrivelse. Den begränsade motionsrätten vid tematiska kyrkomötessammanträden framgår av Särskild arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 2017:7).

Kyrkostyrelsens skrivelser
Gudstjänstutskottet: 4 (avsnittet: Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster), 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning), 7 och 8
Organisationsutskottet: 4 (avsnitten: Vissa frågor om biskopsval, Direkta val, Beslutsfattande på distans och Övriga rättelser) och 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning)
Tillsyns- och uppdragsutskottet: 4 (avsnittet: Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter), 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning) och 6
Ekonomiutskottet: 1, 2, 3 och 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning)
Ekumenikutskottet: 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning)
Kyrkolivsutskottet: 5 (beslutspunkterna: 1 – Uttalande, 2 – Kraftsamla kring undervisning och 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning)
Samhälls- och kulturutskottet: 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning)
Förvaltarskapsutskottet: 5 (beslutspunkten 3 – Framtida strategiskt arbete beträffande undervisning)

Presidiets skrivelser
Organisationsutskottet: 1

Motioner
Gudstjänstutskottet: 3, 12, 36 och 47
Organisationsutskottet: 42 och 45
Tillsyns- och uppdragsutskottet: 18, 19, 24, 28, 35 och 39
Ekonomiutskottet: 7, 31, 38, 43 och 44
Ekumenikutskottet: 10 och 23
Kyrkolivsutskottet: 1, 2, 4, 8, 9, 16, 17, 21, 22, 33, 34 och 46
Samhälls- och kulturutskottet: 13, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 37 och 41
Förvaltarskapsutskottet: 5, 6, 11 och 15

Övriga ärenden
Organisationsutskottet: Verksamhetsberättelse för Svenska kyrkans valprövningsnämnd och Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån
Tillsyns- och uppdragsutskottet: Verksamhetsberättelser för Svenska kyrkans överklagandenämnd och Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

I debatten yttrade sig
Niklas Grahn, som yrkade att motion 2019:14 tas upp till behandling
Biskop Sören Dalevi, som yrkade att motion 2019:14 tas upp till behandling

Anders Roos, som yrkade att motion 2019:40, punkterna 2 och 3, tas upp till behandling
Berth Löndahl, som yrkade att motion 2019:40 tas upp till behandling
Leif Nordenstorm, som yrkade att motion 2019:40 tas upp till behandling
Levi Bergström, som yrkade bifall till presidiets förslag att motionerna 2019:14 och 2019:40 inte tas upp till behandling
Niklas Grahn (replik)
Levi Bergström (replik)

Förhandlingarna ajournerades kl. 17.40. Kyrkomötet inledde arbetet med temat Undervisning enligt *bilaga 2*. Evangeliets tilltal gestaltades i ord och berättande, rörelse och musik av Västanå Teater, under ledning av Leif Stinnerbom. Utgångspunkt var Selma Lagerlöfs berättelse Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige med frågor om identitet och tillhörighet. Föreställningen följdes av reflektioner av Margareta Brandby Cöster, präst och teologie doktor. Ärkebiskop Antje Jackelén talade om kyrkans framtida undervisning och lärande.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.45 under ledning av ordföranden.

§ 18 Hänvisning av skrivelser, motioner och övriga ärenden till utskotten, forts.

I den fortsatta debatten yttrade sig
Anders Roos (replik)
Leif Nordenstorm
Levi Bergström (replik)

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:

- bifall till presidiets förslag att motionerna 2019:14 och 2019:40 inte tas upp till behandling
- bifall till att motion 2019:14 av Niklas Grahn m.fl. tas upp till behandling
- bifall till att motion 2019:40 av Berth Löndahl m.fl. tas upp till behandling
- bifall till motion 2019:40, punkterna 2 och 3, av Berth Löndahl m.fl. tas upp till behandling

Motion 2019:14

Förslag ställdes
dels om bifall till presidiets förslag att motion 2019:14 av Niklas Grahn m.fl. inte tas upp till behandling,
dels om bifall till att motion 2019:14 tas upp till behandling,
och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till att motion 2019:14 tas upp till behandling med övervägande ja besvarat.

På Lars G Linders begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för presidiets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla presidiets förslag att motion 2019:14 av Niklas Grahn m.fl. inte tas upp till behandling.

Motion 2019:40

Förslag ställdes

dels om bifall till presidiets förslag att motion 2019:40 av Berth Löndahl m.fl. inte tas upp till behandling,

dels om bifall till motion att motion 2019:40, punkterna 2 och 3, tas upp till behandling,

dels om bifall till att motion 2019:40 tas upp till behandling,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till presidiets förslag med övervägande ja besvarat.

Margaretha Herthelius begärde omröstning. För att fastställa motförslag till presidiets förslag i huvudomröstningen ställdes förslag

dels om bifall till att motion 2019:40, punkterna 2 och 3, av Berth Löndahl m.fl. behandlas,

dels om bifall till att motion 2019:40 av Berth Löndahl m.fl. behandlas,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till att motion 2019:40 av Berth Löndahl m.fl. med övervägande ja besvarat.

Vid huvudomröstningen ställdes förslag

dels om bifall till presidiets förslag att motion 2019:40 av Berth Löndahl m.fl. inte tas upp till behandling,

dels om bifall till att motion 2019:40 behandlas

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till presidiets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla presidiets förslag att motion 2019:40 av Berth Löndahl m.fl. inte tas upp till behandling under årets kyrkomöte.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att i övrigt fastställa presidiets förslag till hänvisning av skrivelser, motioner och övriga ärenden.

§ 19 Meddelanden

Ordföranden meddelade att namnskylten ska bäras väl synlig under hela sessionen.

Möteshandlingarna finns i mötesverktyget och på webben. Det går att erhålla papperskopior i mötesbyrån. I mötesbyrån kan ledamöter få hjälp att komma igång med mötesverktyget.

Utskotten kallas till sammanträde direkt efter plenums slut.

Under veckan samlas kyrkomötet till olika tematiska block enligt *bilaga 2*. Onsdagen den 2 oktober möts kyrkomötet för att lyssna till en föreläsning av professor David Thurfjell som kommer att tala om kyrkan i en ny tid. I anslutning till det hålls ett panelsamtal som leds av tidigare rektorn för Svenska kyrkans utbildningsinstitut Anne-Louise Eriksson. Därefter följer dialogforum, som är ett sätt att under friare former diskutera frågor och synpunkter på temat undervisning. Torsdagen den 3 oktober deltar ledamöterna och biskoparna i seminarier enligt egna val.

Fredagen den 4 oktober erbjuds tre frivilliga program för ledamöter som har tid till förfogande. Mer information om detta kommer att presenteras senare i veckan.

Förhandlingarna ajournerades kl. 19.55 till fredagen den 4 oktober kl. 15.00.

Kyrkomötet 2019
Fredagen den 4 oktober

Kl. 15.00–15.10

Förhandlingarna återupptogs under ledning av ordföranden.

§ 20 Anmälan om betänkanden från utskotten

Ordföranden ***anmälde*** att utskottsarbetet under veckan resulterat i 51 betänkanden.

§ 21 Fastställande av debattregler

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att fastställa debattregler för kyrkomötet 2019 enligt *bilaga 3*.

§ 22 Fyllnadsval till kyrkostyrelsen

Kyrkomötet ska utse ny ersättare i kyrkostyrelsen efter Julia Kronlid, som har avsagt sig uppdraget. Valberedningens ordförande föreslog Daniel Engström att ingå i kyrkostyrelsen som ersättare under resterande del av mandatperioden.

BESLUT ***Kyrkomötet*** beslöt att bifalla valberedningens förslag att utse Daniel Engström till ersättare i kyrkostyrelsen under resterande del av mandatperioden.

§ 23 Meddelanden och ajournering

Ordföranden framförde ett tack till alla som på olika sätt varit involverade i utskottsarbetet och i arbetet med de tematiska programpunkterna samt för gott engagemang i det tematiska kyrkomötet.

Ordföranden ***påminde*** om att namnskyltar, passerkort och röstkort ska lämnas tillbaka. Banden kan behållas och tas lämpligen med till andra sessionen.

Ordförande riktade ett varmt tack till alla engagerade ledamöter och utskottssekreterare för väl utfört arbete i utskotten.

Det digitala mötesverktyg som ledamöterna har haft tillgång till kommer också att finnas under kyrkomötets andra session i november. Då kommer funktionaliteten att omfatta *begäran om ordet* och inlämnande av *instämmanden* och *reservationer*. Verktyget kommer också att användas vid omröstningar, vilket betyder att alla ledamöter kommer att få kvittera ut en lånepadda under sessionen.

Kyrkomötets första session avslutades med gemensam psalmsång.

Förhandlingarna ajournerades kl. 15.10 till måndagen den 18 november 2019 kl. 09.00.

Kyrkomötet 2019
Måndagen den 18 november

Kl. 9.00–20.07

Förhandlingarna återupptogs under ledning av ordföranden.

§ 24 Kyrkomötets förhandlingar återupptogs

Ordföranden förklarade kyrkomötets förhandlingar återupptagna och hälsade biskopar och ledamöter välkomna.

Sammanträdet inleddes med en andakt ledd av Celina Falk.

§ 25 Parentation

Ordföranden ***meddelade*** att kyrkomötets ledamot Karin Forsell, Lunds stift, avlidit i november 2019. Hon hedrades med en tyst minut.

§ 26 Anmälan om nya ledamöter

Anmäldes att följande utsetts till nya ledamöter i kyrkomötet:

Linda Lindberg, Lund stift, blir ny ledamot efter Karin Forsell som avlidit
Ann-Christin Alexius, Härnösands stift, blir ny ledamot efter Märta Brita Forsberg Svensson som avsagt sig uppdraget.

§ 27 Anmälan om inkallade ersättare

Ordföranden meddelade att ett antal ledamöter hade anmält förhinder att delta i kyrkomötets sammanträde i november 2019 och att följande ersättare hade inkallats:

Marcus Lagerroos, Uppsala stift, ersätter Eva-Mai Mineur Tynong
Hans Lindholm, Uppsala stift, ersätter Erik Johansson
Maria Brolinson, Linköpings stift, ersätter Lars Beckman
Staffan Yngvesson, Skara stift, ersätter Birgit Kullingsjö
Lars-Erik Lordh, Strängnäs stift, ersätter Monica Lindell Rylén
Birgitta Wrede, Strängnäs stift, ersätter Marie Rydén Davoust
Ingegerd Flock Andersson, Strängnäs stift, ersätter Mats Ershammar
Agneta Ivemyr, Västerås stift, ersätter Britas Lennart Eriksson
Gun Alingsjö Bäck, Västerås stift, ersätter Peter Bernövall
Martin Moberg, Lunds stift, ersätter Birger Wernersson
Britt Kilsäter, Lunds stift, ersätter Elisabeth Kullenberg
Gunilla Jannerstig, Lunds stift, ersätter Karl-Erik Kruse
Jan Friheden, Lunds stift, ersätter Elise Solberg
Sören Ravn, Lunds stift, ersätter Fredrik Ottesen
Marcus Romedahl, Lunds stift, ersätter Lars Arvidsson
Johan Gustavsson, Göteborgs stift, ersätter Hanna Unger
Anna Stenberg, Göteborgs stift, ersätter Emilia Domurat
Göran Göransson, Göteborgs stift, ersätter Vivianne Wetterling
Ralf Dahlgren, Göteborgs stift, ersätter Christoffer Wallin
Ingegerd Blomqvist, Göteborgs stift, ersätter Sara Lindalen
Kerstin Lindh Wallin, Härnösands stift, ersätter Leif Grip
Inga-Lisa Johannesson, Luleå stift, ersätter Erik Vikström
Eric Palmqvist, Luleå stift, ersätter Petter Nilsson

Johnny Lundell, Stockholms stift, ersätter Louise Callenberg
Erik Ringheim, Stockholms stift, ersätter Olle Carlsson
Birgitta Nilsson, Stockholms stift, ersätter Anders Kompass
Gunilla Eldebro, Stockholms stift, ersätter Elisabet Stålhem Liljendahl
Carl Johan Karlsson, Stockholms stift, ersätter Markus Selin

Anmäldes att ersättare inte inkallats för Johnny Lilja, Växjö stift, Karl-Erik Kruse, Lunds stift, Jerker Schmidt, Göteborgs stift, Hans Weichbrodt, Göteborgs stift, Bartlomiej Szulc, Härnösands stift, Christina Hjelm, Luleå stift, och Kekke Waltersson, Stockholms stift, på grund av sent inkommen anmälan om förhinder eller att ersättare saknas.

§ 28 Anmälan och bordläggning av utskottens betänkanden

Anmäldes och ***bordlades*** betänkanden från utskottens arbete under kyrkomötets session i oktober 2019:

Gudstjänstutskottet 2019:1–8
Organisationsutskottet 2019:1–7
Tillsyns- och uppdragsutskottet 2019:1–8
Ekonomiutskottet 2019:1–4
Ekumenikutskottet 2019:1–3
Kyrkolivsutskottet 2019:1–8
Samhälls- och kulturutskottet 2019:1–8
Förvaltarskapsutskottet 2019:1–5

§ 29 Fyllnadsval till utskott

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** i enlighet med valberedningens förslag att för resterande del av mandatperioden utse:

Ann-Christin Alexius som ersätter Märta Brita Forsberg Svensson som ersättare i Organisationsutskottet.
Linda Lindberg som ersätter Karin Forsell som ersättare i Organisationsutskottet
Naima Bahnam Johansson som ersätter Julia Kronlid som ersättare i Tillsyns- och uppdragsutskottet.

§ 30 Fyllnadsval till Läronämnden

Kyrkomötet ska utse ny ledamot i Läronämnden efter Karin Johannesson, som valts till biskop. Valberedningens företrädare föreslog Teresa Callewaert att ingå i Läronämnden under resterande del av mandatperioden.

I ärendet yttrade sig
Leif Nordlander, som yrkade bifall till av honom framlagt förslag
I detta anförande ***instämde*** Ann-Christine From Utterstedt.

Förslag ställdes
dels om bifall till valberedningens förslag,
dels om bifall till av Leif Nordlander framlagt förslag att utse Kjell O Lejon till ledamot i Läronämnden,
och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till valberedningens förslag med övervägande ja besvarat.

På Berth Löndahls begäran företogs rösträkning.

Ordföranden föredrog arbetsordningens bestämmelse att omröstning när det gäller val ska ske med slutna sedlar (5 kap 5 §) och föreslog därefter att det skulle göras en avvikelse från arbetsordningen då det nu föreligger möjlighet att använda mötesverktyget vid slutna omröstningar utan att valhemligheten röjs. Ordförande ställde därefter fråga till ledamöterna om ordförandes förslag kunde godkännas.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla ordförandens förslag att förrätta valet med digitalt mötesverktyg.

Vid omröstningen röstade 162 ledamöter för valberedningens förslag, 68 ledamöter för av Leif Nordlander under överläggningen framlagt förslag och 3 ledamöter lämnade blanka röster.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att utse Teresa Callewaert till ny ledamot i Läronämnden under resterande del av mandatperioden.

§ 31 Meddelanden

Kyrkomötets ordförande ***påminde*** om de regler och talartider för debatten som beslutades under session 1 och som finns angivna i mötesverktyget.

I kyrkomötet tillämpas två talarstolar för att ge snabbare och spänstigare skiften i debatterna. Ett anförande ska alltid inledas med förslaget till beslut. Det yrkande som sägs i talarstolen gäller även om ett skriftligt yrkande inlämnats i förväg.

Några mindre redaktionella ändringar har gjorts i Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:1. Den justerade versionen finns tillgänglig både på kyrkomötets externwebb och i mötesverktyget.

Ordföranden lämnade ordet till Emma Hansen Dahlqvist, handläggare för kyrkomötet, som repeterade några funktioner i det digitala mötesverktyget.

§ 31 a Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018

Förelåg Ekonomiutskottets betänkande E 2019:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018.

I debatten yttrade sig
Bengt Kjellgren, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson och Kjell Kallenberg
Mats Hagelin, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson
Magnus Ek, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson och Agne Arnesson.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 32 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden

Förelåg Ekonomiutskottets betänkande E 2019:3 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden.

I debatten yttrade sig
Inger Wahlman, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ronny Hansson, Roger Sjöberg, Birgitta Eliasson, Torvald Johansson, Lars-Erik Lordh och Mattias Rosenquist

Erik Sjöstrand, som yrkade bifall till utskottets förslag punkt 1

I detta anförande ***instämde*** Kjell Kallenberg.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 33 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022

Förelåg Ekonomiutskottets betänkande E 2019:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022.

I debatten yttrade sig

Wanja Lundby-Wedin, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Marie Nielsén, Martin Moberg, Kent Karlsson, Sara Waldenfors, Mattias Benke, Johannes Fransson, Pernilla Edman, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Leif Nordenstorm, Emma Hedlundh, Terence Hongslo, Ulla Birgersdotter, Roger Sjöberg, Anna Forssell, Åke Marcusson och Marie Johansson

Bengt Kjellgren, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson och Helena Nordvall

Anders Roos, som yrkade bifall till reservationen av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Boel Johansson, Sten Janson, Niklas Grahn, Inger Harlevi, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Lena Arman, Torvald Johansson, Anders Brunnstedt och Håkan Sunnliden

Bertil Olsson, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Niklas Grahn, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Lena Arman och Bengt Olsson

Agne Arnesson

I detta anförande ***instämde*** Anna-Lena Carlsson, Håkan Widepalm, Karin Nodin, Tommy Eriksson och Ann-Christin Alexius

Mattias Rosenquist

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Boel Johansson, Niklas Grahn, Karin Nodin, Stig Axelsson, Leif Nordenstorm, Anette Nordgren, Lena Arman, Bengt Olsson och Anders Brunnstedt

Åke Marcusson, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Boel Johansson, Sten Janson, Lars B Andersson, Ann-Christin Alexius, Leif Nordenstorm, Emma Hedlundh, Hans Lindholm, Carin Jakobsson, Terence Hongslo, Victor Backström, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Lena Arman, Bengt Olsson, Torvald Johansson, Nina Wahlin, Erik Sjöstrand, Anders Brunnstedt, Victor Månsson, Victor Ramström, Håkan Sunnliden och Mats Nilsson

Wanja Lundby-Wedin (replik)

Åke Marcusson (replik)

Nina Wahlin, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl. i första hand och till utskottets förslag i andra hand

I detta anförande ***instämde*** Birger Svensson, Håkan Widepalm, Niklas Grahn, Karin Nodin, Lisa Tegby, Hans Lindholm, Terence Hongslo, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Lena Arman, Margareta Carlsson och Håkan Sunnliden

Leif Nordlander, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Stig Axelsson, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Lena Arman och Håkan Sunnliden

Anette Nordgren, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Boel Johansson, Sten Janson, Niklas Grahn, Jonas Chongera, Ann-Christin Alexius, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Carin Jakobsson, Åke Marcusson, Lena Arman, Bengt Olsson, Nina Wahlin, Margareta Carlsson, Anders Brunnstedt och Victor Månsson

Hans-Olof Andrén, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Boel Johansson, Lars B Andersson, Niklas Grahn, Lisa Tegby, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Terence Hongslo, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Lena Arman, Nina Wahlin, Anders Brunnstedt och Håkan Sunnliden

Wanja Lundby-Wedin (replik)

Hans-Olof Andrén (replik)

Wanja Lundby-Wedin (replik)

Hans-Olof Andrén (replik)

Biskop Thomas Petersson, som yrkade bifall till motion 2019:44 av Hans-Olof Andrén m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Niklas Grahn, Karin Nodin, Ann-Christin Alexius, Leif Nordenstorm, Carin Jakobsson, Terence Hongslo, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Lena Arman, Agne Arnesson, Nina Wahlin, Margareta Carlsson, Anders Brunnstedt, Victor Ramström och Håkan Sunnliden

Veine Backenius, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Karin Nodin

Nina Wahlin (replik)

Veine Backenius (replik)

Nina Wahlin (replik)

Manilla Bergström, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Boel Johansson, Niklas Grahn, Stig Axelsson, Lisa Tegby, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Terence Hongslo, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Lena Arman, Bengt Olsson, Jörgen Åkesson, Torvald Johansson, Anders Brunnstedt och Victor Månsson

Aron Emilsson

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Linda Lindberg, Daniel Engström, Alexander Christiansson, Jonas Chongera, Sara Gille, Hans Lindholm, Eric Palmqvist, David Lång, Elisabeth Werner, Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth

Mats Nilsson, som yrkade bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Birger Svensson, Anna-Lena Carlsson, Niklas Grahn, Karin Nodin, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Carin Jakobsson, Terence Hongslo, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Agne Arnesson, Anders Brunnstedt och Håkan Sunnliden

David Lång

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Linda Lindberg, Daniel Engström, Alexander Christiansson, Jonas Chongera, Sara Gille, Elisabeth Werner, Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth

Wanja Lundby-Wedin (replik)

David Lång (replik)

Maria Johansson-Berg, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Pernilla Edman, Sven Erik Bodén, Gunilla Lundström, Ulla Birgersdotter och Anna Forssell

Nina Wahlin (replik)
Maria Johansson-Berg (replik)
Nina Wahlin (replik)
Jesper Eneroth, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Martin Moberg, Pernilla Edman, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Gunnel Eriksson, Elisabeth Rydström, Roger Sjöberg, Anna Forssell och Agneta Ivemyr
Mattias Rosenquist (replik)
Anders Åkerlund, som yrkade bifall till reservation av Hans-Olof Andrén m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Boel Johansson, Ann-Kristin Jonäng, Anna-Lena Carlsson, Lars B Andersson, Niklas Grahn, Karin Nodin, Stig Axelsson, Lisa Tegby, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Carin Jakobsson, Terence Hongslo, Anette Nordgren, Lena Arman, Bengt Olsson, Nina Wahlin, Margareta Carlsson, Anders Brunnstedt, Håkan Sunnliden och Mats Nilsson
Wanja Lundby-Wedin (replik)
Anders Åkerlund (replik)
Wanja Lundby-Wedin (replik)
Magnus Ek
I detta anförande ***instämde*** Anna-Lena Carlsson, Karin Nodin och Nina Wahlin
Mats Ludvigsson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Pernilla Edman och Roger Sjöberg
Hans-Olof Andrén (replik)
Mats Ludvigsson (replik)
Hans-Olof Andrén (replik)
Mats Ludvigsson (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

Förste vice ordföranden övertog kl. 11.25 ledningen av förhandlingarna.

§ 34 Vissa frågor om biskopsval

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:1 Vissa frågor om biskopsval.

I debatten yttrade sig
Per Lindberg, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Sven Gunnar Persson
Lars Johnsson, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019.)

§ 35 Direkta val

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:2 Direkta val.

Förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 36 Beslutsfattande på distans m.m.

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:3 Beslutsfattande på distans m.m.

I debatten yttrade sig
Mattias Benke, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Sven Gunnar Persson
Lars Johnsson, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 37 Tema för kyrkomötet 2021

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:5 Tema för kyrkomötet 2021.

I debatten yttrade sig
Ann Karin Hammar
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Karin Janfalk, Mattias Benke, Gunnel Eriksson, Johnny Lundell och Birgitta Eliasson
Kjell O Lejon, som yrkade bifall till motion 2019:42 av Berth Löndahl
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Hans Lindholm, Elisabeth Sandlund och Håkan Sunnliden
Berth Löndahl, som yrkade bifall till motion 2019:42 av Berth Löndahl
I detta anförande ***instämde*** Hans Lindholm, Elisabeth Sandlund, Daniel Spiik och Håkan Sunnliden
Lars-Ola Dahlqvist, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Mattias Benke och Tomas Rosenlundh
Eric Westroth, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Linda Lindberg, Sara Gille och Camilla Berard Granström
Kjell Kallenberg, som yrkade bifall till av honom under överläggningen framlagt förslag
I detta anförande ***instämde*** Marcus Romedahl, Hans Lindholm och Ulla Birgersdotter
Sofija Pedersen Videke.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:42 av Berth Löndahl m.fl.
- bifall till av Kjell Kallenberg under överläggningen framlagt förslag.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 38 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:6 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån.

Förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 39 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:7 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd.

Förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

(Psalm 313)

Andre vice ordföranden övertog kl. 12.00 ledningen av förhandlingarna.

§ 40 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:1 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet.

I debatten yttrade sig
Lars Johnsson, som yrkade bifall till utskottets förslag
Johan Blix, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärenden den 19 november 2019)

§ 41 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:2 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter.

I debatten yttrade sig
Roine Olsson, som yrkade bifall till utskottets förslag
Lars Johnsson, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 42 Katekeser

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:4 Katekeser.

I debatten yttrade sig
Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:35 av Fredrik Sidenvall
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera, Sara Gille, Camilla Berard Granström och Eric Westroth
Fredrik Sidenvall, som yrkade bifall till motion 2019:35 av Fredrik Sidenvall
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Daniel Engström, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Elisabeth Sandlund, Åke Marcusson, Camilla Berard Granström och Eric Westroth
Torbjörn Aronson, som yrkade bifall till motionerna 2019:19 av Leif Nordenstorm m.fl. och 2019:35 av Fredrik Sidenvall
I detta anförande ***instämde*** Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm och Elisabeth Sandlund
Berth Löndahl, som yrkade bifall till motion 2019:19 av Leif Nordenstorm m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Ulla Birgersdotter och Elisabeth Sandlund

Leif Nordenstorm, som yrkade bifall till motion 2019:18 av Leif Nordenstorm och Agneta Granström

I detta anförande ***instämde*** Hans Lindholm och Agneta Granström

Camilla Berard Granström

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Daniel Engström, Jonas Chongera, Sara Gille och Eric Westroth

Anna Karin Hammar, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Camilla Persson, Lisa Tegby, Gunnel Eriksson, Agneta Granström, Terence Hongslo, Johnny Lundell, Margareta Karlsson och Inger Wahlman

Mattias Rosenquist, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson, Jonas Chongera och Birgitta Lindén

Berth Löndahl (replik)

Mattias Rosenquist (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:18 av Leif Nordenstorm och Agneta Granström
- bifall till motion 2019:19 av Leif Nordenstorm m.fl.
- bifall till motion 2019:35 av Fredrik Sidenvall.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

Förhandlingarna ajournerades kl. 12.30.

- - - - -

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00 under ledning av andre vice ordföranden.

§ 43 Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:5 Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter.

I debatten yttrade sig

Kjell O Lejon, som yrkade bifall till motion 2019:24 av Kjell O Lejon och Leif Nordlander

I detta anförande ***instämde*** David Castor, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Elisabet Sandlund och Håkan Sunnliden

Maria Johansson-Berg, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Martin Moberg, Margareta Nisser-Larsson, Veronica Litström, Birgitta Eliasson och Nina Wahlin

Kjell O Lejon (replik)

Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:24 av Kjell O Lejon och Leif Nordlander

I detta anförande ***instämde*** Jonas Chongera, Sara Gille, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, David Lång, Elisabeth Werner och Håkan Sunnliden.

Överläggningen var därmed avslutat och följande förslag förelåg:

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:24 av Kjell O Lejon och Leif Nordlander.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 44 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:6 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster.

I debatten yttrade sig
Kjell O Lejon, som yrkade bifall till motion 2019:39 av Berth Löndahl m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Jonas Chongera, Hans Lindholm, Elisabeth Sandlund, Bengt Olsson och Håkan Sunnliden
Berth Löndahl, som yrkade bifall till motion 2019:39 av Berth Löndahl m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Leif Nordenstorm, Hans Lindholm, Elisabeth Sandlund och Håkan Sunnliden
Emma Hedlundh, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson, Sven Gunnar Persson, Margareta Karlsson och Inger Wahlman
Berth Löndahl (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:39 av Berth Löndahl m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 45 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:7 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar.

Förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 46 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:8 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd.

Förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

Ordföranden övertog kl. 14.17 ledningen av förhandlingarna.

§ 47 Studiecirkelmaterial för religionsdialog

Förelåg Ekumenikutskottets betänkande Eu 2019:1 Studiecirkelmaterial för religionsdialog.

I debatten yttrade sig
Margaretha Herthelius, som yrkade bifall till motion 2019:10 av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist
I detta anförande ***instämde*** Marcus Romedahl, Leif Nordenstorm och Nina Wahlin
Gun Eriksson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Tommy Eriksson och Gunnel Eriksson
Olov Lindquist, som yrkade bifall till motion 2019:10 av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist
I detta anförande ***instämde*** Marcus Romedahl och Leif Nordenstorm.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:10 av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 48 Utbildningsmaterial i missiologi

Förelåg Ekumenikutskottets betänkande Eu 2019:2 Utbildningsmaterial i missiologi.

I debatten yttrade sig
Kjell O Lejon, som yrkade bifall till motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Elisabeth Sandlund och Håkan Sunnliden
Karin Nodin, som yrkade bifall till utskottets förslag
Hans Lindholm, som yrkade bifall till motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Alve Svensson, Leif Nordenstorm, Elisabeth Sandlund och Håkan Sunnliden
Berth Löndahl, som yrkade bifall till motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Alve Svensson, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Elisabeth Sandlund och Håkan Sunnliden
Camilla Berard Granström, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Jonas Chongera, Sara Gille, Elisabeth Werner och Margareta Karlsson
Torbjörn Aronson, som yrkade bifall till motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Alve Svensson och Leif Nordenstorm
Anna Karin Hammar
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Karin Janfalk, Tomas Rosenlundh, Johannes Fransson, Pernilla Edman, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Gunilla Lundström, Anki Erdmann, Johnny Lundell, Åsa Ingårda och Birgitta Lindén
Berth Löndahl (replik)
Anna Karin Hammar (replik)
Berth Löndahl (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

(Psalm 217)

Förste vice ordföranden övertog kl. 14.48 ledningen av förhandlingarna.

§ 49 Gudstjänstupplevelser

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:1 Gudstjänstupplevelser.

I debatten yttrade sig
Roger Olsson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Marie Nielsén, Martin Moberg, Stig Axelsson och Marjut Ervasti
Lars-Ivar Ericson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Karin Nodin, Elisabeth Rydström, Jan Wahn och Veine Backenius
Sofija Pedersen Videke, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Martin Moberg, Mattias Benke, Tomas Rosenlundh, Anna-Karin Stråle Börjesson, Karin Nodin, Sven Erik Bodén, Roland Samuelsson, Anna Forssell, Johan Blix, Marjut Ervasti, Nina Wahlin och Inger Wahlman
Anders Åkerlund, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Karin Nodin och Åsa Ingårda
Berth Löndahl
I detta anförande ***instämde*** Alve Svensson, Leif Nordenstorm och Håkan Sunnliden
Sofija Pedersen Videke (replik)
Berth Löndahl (replik)
Sofija Pedersen Videke (replik)
Roger Olsson (replik)
Berth Löndahl (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

Förhandlingarna ajournerades kl. 15.04 för stiftsvisa seminarier, enligt *bilaga 2*, med utgångspunkt i en text från biskopsmötet om lärande och undervisning.
- - - - -
Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av förste vice ordföranden.

§ 50 Församlingarnas arbete med dop

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:2 Församlingarnas arbete med dop.

I debatten yttrade sig
Lars-Ivar Ericson
I detta anförande ***instämde*** Jan Wahn
Marcus Romedahl, som yrkade bifall till motion 2019:12 av Marcus Romedahl
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm och Bengt Olsson
Sofija Pedersen Videke, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Marie Nielsén, Mattias Benke, Roland Samuelsson och Marjut Ervasti
Berth Löndahl
Magnus Ek
I detta anförande ***instämde*** Elisabeth Rydström och Åke Marcusson
Sofija Pedersen Videke (replik)
Magnus Ek (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:12 av Marcus Romedahl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 51 Lärande i gudstjänsten

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:3 Lärande i gudstjänsten.

I debatten yttrade sig
Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:47 av Mats Hagelin och Eva Kyrk
I detta anförande ***instämde*** Jonas Chongera, Elisabeth Werner och Eric Westroth
Manilla Bergström, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:47 av Mats Hagelin och Eva Kyrk.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 52 Svenskkyrklig sångsamling

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:4 Svenskkyrklig sångsamling.

I debatten yttrande sig
Karin Janfalk, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ida Netzel, Tomas Rosenlundh och Margareta Karlsson
Margareta Andersson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Karin Nodin
Anna Karin Hammar
I detta anförande ***instämde*** Karin Nodin, Leif Nordenstorm, Gunilla Lundström, Gunnel Eriksson, Erik Ringheim och Marjut Ervasti
Karin Janfalk (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 19 november 2019)

§ 53 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:5 Gemensam ordning för nattvards-gudstjänster.

I debatten yttrade sig
Anders Roos, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Anette Nordgren och Anders Brunnstedt
Leif Nordenstorm, som yrkade avslag på utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Berth Löndahl och Bengt Olsson
Anders Roos (replik)
Leif Nordenstorm (replik)
Anders Roos (replik)
Margaretha Herthelius
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm och Bengt Olsson
Anders Roos (replik)
Erik Sjöstrand, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ulla Birgersdotter och Anders Brunnstedt
Leif Nordenstorm (replik)

Erik Sjöstrand (replik)
Marja Hillerström, som yrkade avslag på utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm
Anders Roos (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen
- avslag på utskottets förslag gällande kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, avsnitt 1.

(Kyrkomötet beslutar i ärendet den 19 november 2019)

§ 54 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:7 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk.

I debatten yttrade sig
Lisa Tegby, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Marjut Ervasti och Leif Nordlander
Stefan Aro, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordlander
Daniel Tisell, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet beslutar i ärendet den 19 november 2019)

§ 55 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:8 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk.

I debatten yttrade sig
Leif Nordenstorm, som yrkade bifall till utskottets förslag samt till ett av honom under överläggningen framlagt förslag om att kyrkomötet ska göra ett tilläggsuttalande.
I detta anförande ***instämde*** Magnus Jarnling
Levi Bergström, informerade om att förslag till uttalanden under session 2 ska avvisas då möjligheten till demokratisk beredning saknas
Mats Hagelin, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson
Satu Rekola, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Johan Blix och Marjut Ervasti
Sofija Pedersen Videke, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ronny Hansson och Marjut Ervasti
Leif Nordenstorm (replik), tar tillbaka sitt förslag om att kyrkomötet ska göra ett tilläggsuttalande.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet beslutar i ärendet den 19 november 2019)

Dagen avslutades med en andakt ledd av Aron Emilsson.

Förhandlingarna ajournerades kl. 20.07.

Kyrkomötet 2019
Tisdagen den 19 november

Kl. 10.30–22.07

Förhandlingarna återupptogs under ledning av ordföranden.

Dagen inleddes med en andakt ledd av Niklas Larsson.

§ 56 Meddelanden

Ordföranden ***meddelade*** att Verbum och samfundet Pro Fide et Christianismo har varit generösa och lämnat böcker till kyrkomötets ledamöter och biskopar som gåva. Böckerna kan hämtas i mötesbyrån.

Emma Hansen Dahlqvist, handläggare för kyrkomötet, informerade om mötesverktyget när det gäller rösträkning och reservation. En testomröstning genomfördes.

§ 57 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Ekonomiutskottets betänkande E 2019:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018 förelåg endast utskottets förslag (§ 31 a).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag

1. att fastställa årsredovisningen samt resultaträkningen och balansräkningen för Svenska kyrkans nationella nivå 2018,
2. att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2018.

I detta beslut deltog inte ledamöter som har redovisningsskyldigheter.

§ 58 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Ekonomiutskottets betänkande E 2019:3 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden förelåg endast utskottets förslag (§ 32).

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med godkännande lägga kyrkostyrelsens skrivelse Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden till handlingarna.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att bifalla motion 2019:31 punkt 1 av Anna Karin Hammar om att uppdra till kyrkostyrelsen att i samband med hågkomsten av det ekumeniska mötet i Stockholm 1925 även högtidlighålla att det 2025 är 1700 år sedan kyrkomötet i Nicaea.

Utskottet punkt 3

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att avslå motion 2019:31 punkt 2 av Anna Karin Hammar om att uppdra till kyrkostyrelsen att i samband med hågkomsten av det första gemensamma kyrkomötet i Nicaea uttrycka en världsvid kristen tro i ljuset av nutida hot mot hela skapelsen.

Utskottet punkt 4

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla motion 2019:43 av Jesper Eneroth m.fl. om finansiering av institutionssjälavården i förhållande till utjämnings-/bidragssystem.

§ 59 Vissa frågor om biskopsval, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:1 Vissa frågor om biskopsval förelåg endast utskottets förslag (§ 34).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.

§ 60 Direkta val, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:2 Vissa frågor om biskopsval förelåg endast utskottets förslag (§ 35).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

§ 61 Beslutsfattande på distans m.m., beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:3 Beslutsfattande på distans m.m. förelåg endast utskottets förslag (§ 36).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag

1. att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen,
2. att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen.

§ 62 Tema för kyrkomötet 2021, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:5 Tema för kyrkomötet 2021 förelåg följande förslag (§ 37):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:42 av Berth Löndahl m.fl.
- bifall till av Kjell Kallenberg under överläggningen framlagt förslag att kyrkomötet beslutar, under förutsättning att det kommer att genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021, att temat för det tematiska kyrkomötet ska vara Mat, måltid och hälsa.

Utskottet punkt 3

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att avslå motion 2019:45 av Anna Karin Hammar om tematiskt kyrkomöte om bön.

Utskottet punkterna 1 och 2 samt av Kjell Kallenberg under överläggningen framlagt förslag

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att bifalla presidiets förslag, under förutsättning att det kommer att genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021, att temat för det tematiska kyrkomötet 2021 ska vara *Kyrkan i det offentliga rummet,*

dels om bifall till motion 2019:42 av Berth Löndahl m.fl.,

dels om bifall till av Kjell Kallenberg under överläggningen framlagt förslag,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla presidiets förslag, under förutsättning att det kommer att genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021, att temat för det tematiska kyrkomötet 2021 ska vara *Kyrkan i det offentliga rummet*.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Kjell O Lejon.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Berth Löndahl i en skriftlig reservation.

> Jag reserverar mig mot det fattade beslutet till förmån för att temat ska vara Jesus Kristus.

§ 63 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:6 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån förelåg endast utskottets förslag (§ 38).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att lägga verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån till handlingarna.

§ 64 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:7 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd förelåg endast utskottets förslag (§ 39).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att lägga verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd till handlingarna.

§ 65 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:1 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet förelåg endast utskottets förslag (§ 40).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

§ 66 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter, beslut

Från måndagens överläggningar med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:2 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter förelåg endast utskottets förslag (§ 41).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.

§ 67 Katekeser, beslut

Från måndagens överläggningar med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:4 Katekeser förelåg följande förslag (§ 42):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:18 av Leif Nordenstorm och Agneta Granström
- bifall till motion 2019:19 av Leif Nordenstorm m.fl.
- bifall till motion 2019:35 av Fredrik Sidenvall.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:18 av Leif Nordenstorm och Agneta Granström,

dels om bifall till motion 2019:18,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:18 av Leif Nordenstorm och Agneta Granström om katekes som uppmärksammar samiska erfarenheter.

Utskottets punkt 2

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:19 av Leif Nordenstorm m.fl.,

dels om bifall till motion 2019:19,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Leif Nordenstorms begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:19 av Leif Nordenstorm m.fl. om ny katekes för Svenska kyrkan.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Aronson, Berth Löndahl och Kjell O Lejon.

Utskottet punkterna 3 och 4

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:35 punkterna 1 och 2 av Fredrik Sidenvall,

dels om bifall till motion 2019:35 punkterna 1 och 2,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Fredrik Sidenvalls begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:35 av Fredrik Sidenvall om förnyat bruk av Lilla katekesen.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Aronson och Kjell O Lejon.

Mot kyrkomötets beslut i sin helhet ***reserverade*** sig Leif Nordenstorm, Karl-Gunnar Svensson och Bertil Olsson.

§ 68 Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:5 Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter förelåg följande förslag (§ 43):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:24 av Kjell O Lejon och Leif Nordlander.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:24 av Kjell O Lejon och Leif Nordlander,

dels om bifall till motion 2019:24,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:24 av Kjell O Lejon och Leif Nordlander om utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Kjell O Lejon och Karl-Gunnar Svensson.

§ 69 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:6 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster förelåg följande förslag (§ 44):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:39 av Berth Löndahl m.fl.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:39 av Berth Löndahl m.fl.,

dels om bifall till motion 2019:39,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:39 av Berth Löndahl m.fl. om forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Kjell O Lejon och Berth Löndahl.

§ 70 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:7 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar förelåg endast utskottets förslag (§ 45).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att lägga verksamhetsberättelsen 2018 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar till handlingarna.

§ 71 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:8 Verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd förelåg endast utskottets förslag (§ 46).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att lägga verksamhetsberättelse 2018 för Svenska kyrkans överklagandenämnd till handlingarna.

§ 72 Studiecirkelmaterial för religionsdialog, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Ekumenikutskottets betänkande Eu 2019:1 Studiematerial för religionsdialog förelåg följande förslag (§ 47):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:10 av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:10 av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist,

dels om bifall till motion 2019:10,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:10 av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist om studiecirkelmaterial för religionsdialog.

§ 73 Utbildningsmaterial i missiologi, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Ekumenikutskottets betänkande Eu 2019:2 Utbildningsmaterial i missiologi förelåg följande förslag (§ 48):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl. ska anses besvarad med vad utskottet anfört,

dels om bifall till motion 2019:23,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att motion 2019:23 av Kjell O Lejon m.fl. om utbildningsmaterial i missiologi ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Leif Nordenstorm, Karl-Gunnar Svensson, Kjell O Lejon, Torbjörn Aronson, Berth Löndahl och Bertil Olsson.

§ 74 Gudstjänstupplevelser, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:1 Gudstjänstupplevelser förelåg endast utskottets förslag (§ 49).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla motion 2019:3 av Sofija Pedersen Videke om att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning som undersöker dels vilka faktorer som är viktiga för människors gudstjänstupplevelse, dels vilka metoder och förhållningssätt som ger framgång i gudstjänstarbetet.

§ 75 Församlingarnas arbete med dop, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:2 Församlingarnas arbete med dop förelåg följande förslag (§ 50):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:12 av Marcus Romedahl.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:12 av Marcus Romedahl,

dels om bifall till motion 2019:12,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:12 av Marcus Romedahl om församlingarnas arbete med dop.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Leif Nordenstorm och Berth Löndahl.

§ 76 Lärande i gudstjänsten, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:3 Lärande i gudstjänsten förelåg följande förslag (§ 51):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:47 av Mats Hagelin och Eva Kyrk.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:47 av Mats Hagelin och Eva Kyrk,

dels om bifall till motion 2019:47,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:47 av Mats Hagelin och Eva Kyrk om lärande i gudstjänsten.

§ 77 Svenskkyrklig sångsamling, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:4 Svenskkyrklig sångsamling förelåg endast utskottets förslag (§ 52).

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:36 punkt 1 av Lisa Gerenmark m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur det bäst kan åstadkommas en ny musik- och sångsamling med svenskkyrklig teologi som kan tilltala ungdomar och andra och användas i t.ex. konfirmationsundervisningen.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:36 punkt 2 av Lisa Gerenmark m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att verkställa arbetet med en sådan samling på sätt som utredningen finner mest framkomligt.

Utskottet punkt 3

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av motion 2019:36 av Lisa Gerenmark m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att arbeta särskilt med nyproduktion av psalmer och sånger med svenskkyrklig teologi, som tilltalar ungdomar, och kan vara ett bidrag till arbetet med en kommande psalmboksrevision.

§ 78 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:5 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster förelåg följande förslag (§ 53):

- bifall till utskottets förslag att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen
- avslag på utskottets förslag gällande kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, avsnitt 1.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen gällande kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, avsnitt 1,

dels om avslag på utskottets förslag,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Leif Nordenstorms begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen gällande kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4, avsnitt 1.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Berth Löndahl, Leif Nordenstorm och Kjell O Lejon.

§ 79 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:7 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk förelåg endast utskottets förslag (§ 54).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag

1. att 2019 års översättning av Bibeln till nordsamiska får användas i Svenska kyrkan,
2. att 2018 års översättning av bibeltexter till sydsamiska får användas i Svenska kyrkan,
3. att 2017 års översättning av evangelierna till meänkieli får användas i Svenska kyrkan,
4. att 2018 års översättning av De svenska psalmboken i urval till meänkieli får användas i Svenska kyrkan,
5. att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet (SvKB 2001:13), *bilaga 1*,
6. att detta beslut träder i kraft omedelbart.

§ 80 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:8 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk förelåg endast utskottets förslag (§ 55).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag

1. att från och med pingstdagen, den 31 maj 2020, får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I till finska enligt bilaga 3 i kyrkostyrelsens skrivelse användas i Svenska kyrkan,
2. att från och med pingstdagen, den 31 maj 2020, får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I till nord-, lule- och sydsamiska i urval enligt bilaga 4 i kyrkostyrelsens skrivelse användas i Svenska kyrkan,
3. att från och med pingstdagen, den 31 maj 2020, får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I till meänkieli i urval enligt bilaga 5 i kyrkostyrelsens skrivelse användas i Svenska kyrkan,
4. att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av kyrkliga böcker på finska och lulesamiska (SvKB 2002:2), *bilaga 1*.

§ 81 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:6 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig

Ärkebiskop Antje Jackelén, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** David Castor, Marcus Romedahl, Sara Waldenfors, Margareta Nisser-Larsson, Karin Nodin, Victor Backström, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Torvald Johansson och biskop Åsa Nyström

Sofija Pedersen Videke, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Sara Waldenfors, Roland Samuelsson och Gunnel Eriksson

Hans Lindholm, som yrkade bifall till av honom under överläggningen framlagt förslag

I detta anförande ***instämde*** David Castor, Elisabeth Sandlund, Bengt Olsson, Leif Nordlander och Håkan Sunnliden.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:

- bifall till utskottets förslag
- bifall till av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 82 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Organisationsutskottets betänkande O 2019:4 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig

Irene Oskarsson, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Tomas Rosenlundh, Karl-Gunnar Svensson, Håkan Widepalm, Lars B Andersson, Lisa Tegby, Gunnel Eriksson, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Maria Brolinson, Bengt Olsson och Per Lindberg

Erik Sjöstrand, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Sven Gunnar Persson och Lisa Gerenmark

Aron Emilsson

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Mikael Eskilandersson, Marcus Lagerroos, Alexander Christiansson, Jonas Chongera, Sara Gille, Naima Bahnam Johansson, Elisabeth Werner, Katarina Ramnerö Ödestad, Zandra Pettersson, Camilla Berard Granström, Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth

Irene Oskarsson (replik)

Aron Emilsson (replik)

Irene Oskarsson (replik)

Aron Emilsson (replik)

Anna Karin Hammar

I detta anförande ***instämde*** Martin Moberg, Boel Johansson, Jenny Nilsson, Mattias Benke, Tomas Rosenlundh, Lars B Andersson, Johannes Fransson, Margareta Winberg, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Lisa Tegby, Gunnel Eriksson, Johnny Lundell, Sven Gunnar Persson, Johan Blix, Birgitta Nilsson, Magnus Jarnling, Maria Brolinson, Johan Garde, Lisa Gerenmark, Ellen Leijen, Margareta Carlsson, Victor Månsson och Isak Öhrlund

Eva-Maria Munck

I detta anförande ***instämde*** Boel Johansson, Margareta Winberg, Lisa Tegby, Celina Falk, Gunnel Eriksson, Sven Gunnar Persson, Johan Blix, Maria Brolinson, Johan Garde, Lisa Gerenmark, Victor Månsson och Isak Öhrlund

Aron Emilsson (replik)

Eva-Maria Munck (replik)

Aron Emilsson (replik)

Eva-Maria Munck (replik)

Magnus Ek

I detta anförande ***instämde*** David Castor, Jenny Nilsson, Håkan Widepalm, Lars B Andersson, Margareta Winberg, Ann-Christin Alexius, Lisa Tegby, Stig Eriksson, Elisabeth Rydström, Johnny Lundell, Sven Gunnar Persson, Lena Arman, Birgitta Eliasson, Maria Brolinson, Johan Garde, Irene Oskarsson, Bengt Olsson, Nina Wahlin och Margareta Andersson

Aron Emilsson (replik)

Magnus Ek (replik)

Aron Emilsson (replik)

Magnus Ek (replik)

Jesper Eneroth

I detta anförande ***instämde*** Martin Moberg, Jenny Nilsson, Mattias Benke, Anna-Karin Stråle Börjesson, Lars B Andersson, Johannes Fransson, Margareta Winberg, Roger Sjöberg, Johnny Lundell, Birgitta Eliasson, Irene Oskarsson och Isak Öhrlund

Aron Emilsson (replik)

Jesper Eneroth (replik)

Aron Emilsson (replik)

Jesper Eneroth (replik)

Aron Emilsson, önskade få antecknat till protokollet att han inte hade rätt till ytterligare replik.

Roland Samuelsson

I detta anförande ***instämde*** Gunilla Lundström, Gunnel Eriksson, Victor Månsson och biskop Åsa Nyström

Åsa Ingårda
I detta anförande ***instämde*** Håkan Widepalm och Elisabeth Rydström.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 83 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:3 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig
Nils Gårder, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Marcus Romedahl, Sten Janson, Niklas Grahn, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Bengt Olsson och Anders Brunnstedt
Anna Forssell, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson, Johnny Lundell, Birgitta Eliasson och biskop Sören Dalevi
Mats Hagelin, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson och Helena Nordvall.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 84 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Ekonomiutskottets betänkande E 2019:4 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig
Veine Backenius, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Karin Nodin, Elisabeth Rydström, Sven Gunnar Persson och Agne Arnesson
Lars Johnsson, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

Förhandlingarna ajournerades kl. 12.30.
- - - - -
Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00 under ledning av förste vice ordföranden.

§ 85 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Ekumenikutskottets betänkande Eu 2019:3 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig
Katarina Glas, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Stig Axelsson och Åsa Ingårda
Daniel Tisell, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Stig Axelsson och Åsa Ingårda
Åsa Ingårda, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström och Ann-Christin Alexius

Anna Karin Hammar

I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Karin Janfalk och Birgitta Lindén

Daniel Tisell (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 86 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:8 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig

Anton Härder, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Marie Nielsén, Lena Arman, Birgitta Eliasson, Anders Brunnstedt och biskop Johan Dalman

Wanja Lundby-Wedin, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Ronny Hansson, Stig Axelsson, Gunnel Eriksson, Lena Arman och Birgitta Eliasson

Tomas Rosenlundh, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Ida Netzel, Sten Janson, Johan Blix och Lisa Gerenmark

Inger Harlevi, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Johan Blix

Wanja Lundby-Wedin (replik)
Inger Harlevi (replik)
Tomas Rosenlundh (replik)
Inger Harlevi (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 87 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:1 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig

Gunilla Franzén, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Håkan Widepalm, Ann-Christin Alexius, Gunnel Eriksson och Åke Marcusson

Jesper Eneroth, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Stig Axelsson, Tommy Eriksson, Gunnel Eriksson och Birgitta Eliasson

Gunilla Franzén (replik)
Jesper Eneroth (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 88 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:8 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning.

I debatten yttrade sig
Niklas Grahn, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Ulla Birgersdotter, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Lena Arman och Agne Arnesson
Ärkebiskop Antje Jackelén, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Johan Blix och biskop Åke Bonnier
Hans Lindholm
I detta anförande ***instämde*** David Castor och Leif Nordenstorm.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

(Psalm 89)

Andre vice ordföranden övertog kl. 14.45 ledningen av förhandlingarna.

§ 89 Läroplan för Svenska kyrkan

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:1 Läroplan för Svenska kyrkan.

I debatten yttrade sig
Lars-Ivar Ericson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Ann-Christin Alexius, Leif Nordenstorm, Elisabeth Rydström, Victor Backström, Johan Blix, Katarina Ramnerö Ödestad, Agne Arnesson, Åsa Ingårda och Nina Wahlin
Nils Gårder, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Victor Backström
Lena Arman, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Sten Janson, Victor Backström, Birgitta Eliasson, Madelaine Erlandsson och Anders Brunnstedt
Johannes Fransson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ronny Hansson, Stig Axelsson, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Gunnel Eriksson och Birgitta Eliasson.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 90 Riktlinjer för konfirmandarbetet

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:2 Riktlinjer för konfirmandarbetet.

I debatten yttrade sig
Karl-Gunnar Svensson, som yrkade bifall till motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson
I detta anförande ***instämde*** Anette Nordgren, Madelaine Erlandsson och Håkan Sunnliden
Torbjörn Arvidsson, som yrkade bifall till motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson
Lars-Ivar Ericson, som yrkade bifall till motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson
I detta anförande ***instämde*** Torbjörn Arvidsson och Åsa Ingårda

Marjut Ervasti, som yrkade bifall till motion 2019:8 av Marjut Ervasti m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Lars B Andersson, Johan Blix, Lisa Gerenmark och Margareta Carlsson
Biskop Mikael Mogren
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Niklas Grahn, Johan Blix, Lena Arman, Lisa Gerenmark, Anders Brunnstedt, Agneta Ivemyr och Anders Åkerlund
Lars-Ivar Ericson (replik)
Biskop Mikael Mogren (replik)
Lars-Ivar Ericson (replik)
Biskop Mikael Mogren (replik)
Nina Wahlin
I detta anförande ***instämde*** Margareta Winberg och Åsa Ingårda
Marie Nielsén, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ronny Hansson.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson
- bifall till motion 2019:8 av Marjut Ervasti m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 91 Vuxenkonfirmation

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:3 Vuxenkonfirmation.

I debatten yttrade sig
Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:34 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Elisabeth Werner och Eric Westroth
Torbjörn Aronson, som yrkade bifall till motion 2019:46 av Eva Kyrk
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm och Håkan Sunnliden
Elisabeth Sandlund, som yrkade bifall till motion 2019:34 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Leif Nordenstorm, Torbjörn Arvidsson och Håkan Sunnliden
Ann-Christine From Utterstedt, som yrkade bifall till reservation 1 av Ann-Christine From Utterstedt och reservation 2 av Mats Ershammar m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm och Elisabeth Werner
Eva-Maria Munck, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ann-Sofie Karlsson Ågren
Lars-Ivar Ericson
I detta anförande ***instämde*** Berith Pagels
Niklas Grahn
I detta anförande ***instämde*** Karin Janfalk, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Anette Nordgren och Åke Marcusson.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:34 av Elisabeth Sandlund m.fl.
- bifall till motion 2019:46 av Eva Kyrk
- bifall till reservation 1 av Ann-Christine From Utterstedt
- bifall till reservation 2 av Mats Ershammar m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 92 Lägerverksamhet

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:4 Lägerverksamhet.

Förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 93 Utbildning och stöd för ledare i undervisning

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:5 Utbildning och stöd för ledare i undervisning.

I debatten yttrade sig
Anders Brunnstedt, som yrkade bifall till motion 2019:22 av Anders Brunnstedt m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson och Leif Nordenstorm
Agne Arnesson, som yrkade bifall till utskottets förslag
Ann-Christine From Utterstedt, som yrkade bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Mikael Eskilandersson, Jonas Chongera, Elisabeth Werner och Camilla Berard Granström
Katarina Glas, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Stig Axelsson
Zandra Pettersson, som yrkade avslag på motion 2019:22 av Anders Brunnstedt m.fl. och bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera och Elisabeth Werner
Anders Brunnstedt (replik)
Zandra Pettersson (replik)
Elisabeth Rydström, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Anette Nordgren, Maria Brolinson och Åsa Ingårda
Nina Wahlin, som yrkade bifall till motion 2019:22 av Anders Brunnstedt m.fl. och till reservation 1 av Mats Ershammar m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Håkan Widepalm, Niklas Grahn och Åsa Ingårda
Fredrik Sidenvall
I detta anförande ***instämde*** Erik Ringheim, Agne Arnesson och Anders Åkerlund
Julia Kronlid
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera, Camilla Berard Granström
Nina Wahlin (replik)
Julia Kronlid (replik)
Nina Wahlin (replik)
Julia Kronlid (replik)
Biskop Mikael Mogren
I detta anförande ***instämde*** Katarina Glas och biskop Sören Dalevi
Anders Roos
Roger Olsson
I detta anförande ***instämde*** Camilla Persson och Lars G Linder
Zandra Pettersson (replik)
Roger Olsson (replik)
Zandra Pettersson (replik)
Roger Olsson (replik)

Biskop Åke Bonnier, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** David Castor och Elisabeth Sandlund.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till reservation 1 av Mats Ershammar m.fl.
- bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 94 Låt oss lära på fler sätt

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:6 Låt oss lära på fler sätt.

I debatten yttrade sig
Lisa Gerenmark, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Ida Netzel, Tomas Rosenlundh, Ann-Sofie Karlsson Ågren och Margareta Karlsson
Jan Friheden, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström och Margareta Karlsson
Biskop Susanne Rappmann, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 95 Alphakurser

Förelåg Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:7 Alphakurser.

I debatten yttrade sig
Sara Waldenfors, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Martin Moberg, Kent Karlsson, Camilla Persson, Johan Gustavsson, Anna Stenberg, Mattias Benke, Anna-Karin Stråle Börjesson, Pernilla Edman, Margareta Winberg, Tommy Eriksson, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Gunilla Lundström, Anna Forssell, Birgitta Eliasson, Roberth Krantz, Inger Wahlman, Vicktoria Bagi, Isak Öhrlund, Birgitta Lindén och biskop Eva Nordung Byström
Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:17 av Torbjörn Aronson
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Alexander Christiansson, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Elisabeth Werner, Ann-Christin From Utterstedt, och Eric Westroth
Torbjörn Aronson, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Marcus Romedahl, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Torbjörn Arvidsson och Sven Gunnar Persson
Sara Waldenfors (replik)
Torbjörn Aronson (replik)
Elisabeth Sandlund, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm och Torbjörn Arvidsson
Sara Waldenfors (replik)
Elisabeth Sandlund (replik)
Sara Waldenfors (replik)

Leif Nordenstorm, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 av Elisabeth Sandlund m.fl.
Sara Waldenfors (replik)
Leif Nordenstorm (replik)
Sara Waldenfors (replik)
Stefan Aro, som yrkade bifall till motion 2019:33 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Leif Nordenstorm och Torbjörn Arvidsson
Ann-Christine From Utterstedt, som yrkade bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, David Castor, Alexander Christiansson och Elisabeth Werner
Julia Kronlid, som yrkade bifall till motion 2019:17 av Torbjörn Aronson
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Linda Lindberg, David Castor, Alexander Christiansson, Jonas Chongera, Elisabeth Werner, Zandra Pettersson och Camilla Berard Granström
Sara Waldenfors (replik)
Julia Kronlid (replik)
Biskop Eva Nordung Byström, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Berith Pagels, Jenny Nilsson, Anna Stenberg, Birgitta Eliasson och Margareta Karlsson
Hans Lindholm, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 punkt 1 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Torbjörn Arvidsson
Eva-Maria Munck
I detta anförande ***instämde*** Nils Gårder, Sten Janson, Sven Gunnar Persson och Anette Nordgren
Anders Roos
I detta anförande ***instämde*** Sven Gunnar Persson och Anette Nordgren
Sara Waldenfors (replik)
Anders Roos (replik)
Sara Waldenfors (replik)
Anders Roos (replik)
David Castor, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Ann-Christine From Utterstedt

§ 96 Ordningsfråga

Ordningsfråga ställdes av Nina Wahlin som menade att ledamöterna i utskotten måste kunna föra en öppen dialog, kunna provtänka, och vara trygga med att diskussionen stannar i utskottet. I plenum är det betänkandet som ska debatteras.

Andre vice ordföranden bad alla ledamöter att tänka på detta.

§ 97 Alphakurser, forts.

I den fortsatta debatten yttrade sig

Sara Waldenfors (replik)
David Castor (replik)
Leif Nordlander, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 punkt 1 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm
Håkan Widepalm, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Jenny Nilsson Anna-Lena Carlsson, Niklas Grahn, Johannes Fransson, Birgitta Lindén och biskop Eva Nordung Byström
Helena Elmqvist, som yrkade bifall till motion 2019:17 av Torbjörn Aronson
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson och Elisabeth Werner
Martin Moberg, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Johannes Fransson, Maria Johansson-Berg, Anna Forssell och Birgitta Eliasson
Biskop Fredrik Modéus
I detta anförande ***instämde*** Leif Nordenstorm, Victor Backström, Sven Gunnar Persson och biskop Martin Modéus
Emma Hedlundh
I detta anförande ***instämde*** Victor Backström, Sven Gunnar Persson och Margareta Karlsson
Biskop Åsa Nyström
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Sven Gunnar Persson och Åsa Ingårda
Linda Sjöö, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Lars B Andersson, Birgitta Eliasson och Margareta Carlsson
Biskop Åke Bonnier, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren och Birgitta Eliasson
Birgitta Axelsson Edström, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ida Netzel, Tomas Rosenlundh, Maria Johansson-Berg, Anette Nordgren, Åke Marcusson, Margareta Karlsson, Margareta Carlsson och Birgitta Lindén
Berth Löndahl, som yrkade bifall till motionerna 2019:17 av Torbjörn Aronson och 2019:33 av Elisabeth Sandlund m.fl.
Lisa Tegby, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Victor Backström, Sven Gunnar Persson, Madelaine Erlandsson, Åsa Ingårda, Margareta Karlsson och biskop Åsa Nyström
Anna Karin Hammar, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Tomas Rosenlundh, Lars B Andersson, Birgitta Eliasson och Inger Wahlman
Julia Kronlid (replik)
Anna Karin Hammar (replik)
Julia Kronlid (replik)
Anna Karin Hammar (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:17 av Torbjörn Aronson
- bifall till motion 2019:33 punkt 1 av Elisabeth Sandlund m.fl.
- bifall till motion 2019:33 punkt 2 av Elisabeth Sandlund m.fl.
- bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

(Psalm 285)

Förste vice ordföranden övertog kl. 17.25 ledningen av förhandlingarna.

§ 98 Undervisning i utsatta områden

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:1 Undervisning i utsatta områden.

I debatten yttrade sig

Mikael Eskilandersson, som yrkade bifall till motion 2019:13 av Daniel Engström

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera och Elisabeth Werner

Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:13 av Daniel Engström

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson och Elisabeth Werner

Biskop Andreas Holmberg, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Kent Karlsson, Berith Pagels, Tomas Rosenlundh, Sten Janson, Lars B Andersson, Karin Nodin, Emma Hedlundh, Cecilia Clausen, Sven Gunnar Persson, Anna Forssell, Magnus Jarnling, Åke Marcusson, Lena Arman, Agne Arnesson, Anders Brunnstedt, biskop Eva Nordung Byström och biskop Martin Modéus

Mikael Eskilandersson (replik)

Biskop Andreas Holmberg (replik)

Mikael Eskilandersson (replik)

Biskop Andreas Holmberg (replik)

Linda Sjöö, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Lars B Andersson, Margareta Winberg, Sven Gunnar Persson, Anna Forssell, Marjut Ervasti, Magnus Jarnling, Maria Brolinson, Margareta Carlsson, Vicktoria Bagi och biskop Eva Nordung Byström

Daniel Engström (replik).

Förhandlingarna ajournerades kl. 17.41.

§ 99 Utdelande av Svenska kyrkans kulturstipendier och Samiska rådets kulturpris

Kyrkomötets ordförande informerade om Svenska kyrkans kulturuppdrag och Svenska kyrkans kulturstipendium som delas ut årligen.

Samiska rådets kulturpris, som presenterades av rådets ordförande Ingrid Inga, går i år till Randi Marainen och Thomas Marainen.

Ordföranden presenterade kulturstipendiaterna Mattias Hagberg, Fredrika Andersson, Dorna Aslanzadeh, Louise Dahl, Hana Erdman, Maria Lithell Flyg, Anna Berglind, Elisabeth Gustafsson och Malin Levanon.

Kyrkomötets ordförande och Gunilla Hallonsten, avdelningschef för avdelningen för kyrkoliv, överlämnade stipendier och blommor till pristagarna.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.30 under ledning av förste vice ordföranden.

§ 100 Meddelanden

Förste vice ordförande bad ledamöterna att tänka på att hålla en respektfull samtalston i talarstolen samt att hålla sig till ämnet för debatten.

§ 101 Undervisning i utsatta områden, forts.

I den fortsatta debatten yttrade sig

Biskop Mikael Mogren
I detta anförande ***instämde*** Håkan Widepalm, Lars B Andersson, Åsa Ingårda, Inger Wahlman och Vicktoria Bagi

Naima Bahnam Johansson, som yrkade bifall till motion 2019:13 av Daniel Engström
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera och Elisabeth Werner

Marjut Ervasti, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ingegerd Blomqvist och Margareta Carlsson

Daniel Tisell, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Håkan Widepalm, Karin Nodin, Ann-Christin Alexius och Stig Eriksson

Olov Lindquist
I detta anförande ***instämde*** David Castor, Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Bengt Olsson och Helena Elmqvist

Anki Erdmann, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Berith Pagels, Tomas Rosenlundh, Lars B Andersson, Johan Blix, Anette Nordgren, Birgitta Eliasson, Maria Brolinson, Anna Thuresson, Margareta Carlsson och biskop Åsa Nyström

Sofia Rosenquist, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Tomas Rosenlundh, Cecilia Clausen och Åke Marcusson.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:13 av Daniel Engström.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 102 Profetisk diakoni

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:2 Profetisk diakoni.

I debatten yttrade sig

Birgitta Lindén, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Gunilla Lundström

Ingegerd Flock Andersson, som yrkade bifall till motion 2019:25 av Mats Ershammar
I detta anförande ***instämde*** Madelaine Erlandsson

Birgitta Lindén (replik)

Ingegerd Flock Andersson (replik)

Klas Corbelius, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Gunilla Lundström, Gunnel Eriksson, Lena Arman, Birgitta Eliasson och Lars G Linder.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:25 av Mats Ershammar.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 103 Digitalt lärande

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:3 Digitalt lärande.

I debatten yttrade sig

Mikael Eskilandersson, som yrkade bifall till motion 2019:41 av Berth Löndahl m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera, Elisabeth Werner och Camilla Berard Granström

Camilla Berard Granström, som yrkade bifall till motion 2019:41 av Berth Löndahl m.fl.

I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Jonas Chongera, Elisabeth Werner och Helena Elmqvist

Ingegerd Flock Andersson, som yrkade bifall till motion 2019:26 av Mats Ershammar

Berth Löndahl, som yrkade bifall till motion 2019:41 av Berth Löndahl

I detta anförande ***instämde*** Jonas Chongera, Leif Nordenstorm, Elisabeth Sandlund, Madelaine Erlandsson, Leif Nordlander, Camilla Berard Granström och Helena Elmqvist

Carl Johan Karlsson, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Roland Samuelsson, Gunilla Lundström, Birgitta Nilsson och Birgitta Eliasson

Berth Löndahl (replik)

Carl Johan Karlsson (replik)

Berth Löndahl (replik)

Carl Johan Karlsson (replik)

Kjell O Lejon, som yrkade bifall till motion 2019:41 av Berth Löndahl

Anton Härder, som yrkade bifall till utskottets förslag

I detta anförande ***instämde*** Gunilla Lundström, Gunnel Eriksson och Birgitta Eliasson

Berth Löndahl (replik)

Anton Härder (replik)

Berth Löndahl (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:26 av Mats Ershammar
- bifall till motion 2019:41 av Berth Löndahl m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 104 Lärande miljöer

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:4 Lärande miljöer.

I debatten yttrade sig
Ingegerd Flock Andersson
Anton Härder, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 105 Tro och vetenskap

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:5 Tro och vetenskap.

I debatten yttrade sig
Olle Rydell, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Ronny Hansson, Anna Stenberg, Gunilla Lundström, Anna Forssell, Birgitta Eliasson och Inger Wahlman
Hans-Olof Andrén, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Bengt Kjellgren, Tomas Rosenlundh, Sten Janson, Victor Backström, Sven Gunnar Persson och Bertil Olsson
Anne Olofsson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Sven Gunnar Persson och Lena Arman
Leif Nordenstorm, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 106 Utbildning för journalister

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:6 Utbildning för journalister.

I debatten yttrade sig
Anders Brunnstedt, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Tomas Rosenlundh
Elisabeth Sandlund, som yrkade bifall till motion 2019:32 av Elisabeth Sandlund m.fl.
I detta anförande ***instämde*** Madelaine Erlandsson.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:32 av Elisabeth Sandlund m.fl.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 107 Lektionarium

Förelåg Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:7 Lektionarium.

I debatten yttrade sig
Gunilla Eldebro, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Margareta Nisser-Larsson och Madelaine Erlandsson
Anna Karin Hammar, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Gunnel Eriksson och Åke Marcusson

Sven Gunnar Persson, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Kent Karlsson, Marie Wojidkow, Victor Backström, Madelaine Erlandsson och Maria Brolinson
Hans Lindholm.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

(Psalm 56)

Andre vice ordföranden övertog kl. 20.55 ledningen av förhandlingarna.

§ 108 Studera klimatfrågor och naturens rättigheter

Förelåg Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:2 Studera klimatfrågor och naturens rättigheter.

I debatten yttrade sig
Biskop Eva Nordung Byström, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Berith Pagels, Margareta Nisser-Larsson, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Johan Blix och biskop Åsa Nyström
Ida Netzel, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström, Gunilla Franzén, Tomas Rosenlundh, Lars B Andersson, Margareta Nisser-Larsson, Magnus Jarnling, Margareta Karlsson och Vicktoria Bagi
Jan-Åke Isaksson, som yrkade bifall till av honom under överläggningen framlagt förslag
I detta anförande ***instämde*** David Lång
Julia Kronlid, som yrkade bifall till av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, David Lång och Zandra Pettersson
Fredrik Sidenvall, som yrkade avslag på utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, Bengt Kjellgren, Sten Janson, Johan Blix, Erik Ringheim, Elisabeth Sandlund, Anette Nordgren, Madelaine Erlandsson, Leif Nordlander och biskop Andreas Holmberg
Maria Brolinson, som yrkade avslag på utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Marie Wojidkow, Sten Janson, Sven Gunnar Persson, Erik Ringheim, Elisabeth Sandlund och Lena Arman
Biskop Martin Modéus, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Madelaine Erlandsson
Fredrik Sidenvall (replik)
Biskop Martin Modéus (replik)
Fredrik Sidenvall (replik)
Biskop Martin Modéus (replik)
Daniel Spiik, som yrkade bifall till av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson och David Lång
Biskop Mikael Mogren
I detta anförande ***instämde*** Birgitta Axelsson Edström och biskop Andreas Holmberg
Fredrik Sidenvall (replik)
Biskop Mikael Mogren (replik)

Fredrik Sidenvall (replik)
Biskop Mikael Mogren (replik).

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- avslag på utskottets förslag
- bifall till av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 109 Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg

Förelåg Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:3 Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg.

I debatten yttrade sig
Daniel Engström, som yrkade bifall till motion 2019:6 av Bengt Olsson
I detta anförande ***instämde*** Jan-Åke Isaksson, David Lång och Ann-Christine From Utterstedt
Bengt Olsson, som yrkade bifall till motion 2019:6 av Bengt Olsson
I detta anförande ***instämde*** Madelaine Erlandsson
Biskop Mikael Mogren, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Anette Nordgren
Margareta Andersson
I detta anförande ***instämde*** Anna-Lena Carlsson, Anette Nordgren och Veine Backenius
Bengt Olsson (replik)
Margareta Andersson (replik)
Bengt Olsson (replik)
Anne Olofsson, som yrkade bifall till utskottets förslag
Inger Harlevi, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Anette Nordgren.

Överläggningen var därmed avslutad och följande förslag förelåg:
- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:6 av Bengt Olsson.

(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 110 Utbildning i ekoteologi

Förelåg Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:4 Utbildning i ekoteologi.

I debatten yttrade sig
Leif Nordenstorm, som yrkade bifall till utskottets förslag
Marja Sandin-Wester.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

§ 111 Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid

Förelåg Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:5 Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid.
I debatten yttrade sig
Gunilla Franzén, som yrkade bifall till utskottets förslag
I detta anförande ***instämde*** Anna-Lena Carlsson, Margareta Nisser-Larsson, Ann-Christin Alexius, Gunnel Eriksson och Anette Nordgren
Claes Block, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var därmed avslutad och förelåg endast utskottets förslag.
(Kyrkomötet fattar beslut i ärendet den 20 november 2019)

Dagen avslutades med en andakt ledd av Nina Wahlin.

Förhandlingarna ajournerades kl. 22.07.

Kyrkomötet 2019
Onsdagen den 20 november

Kl. 10.00–13.45

Förhandlingarna återupptogs under ledning av ordföranden.

Dagen inleddes med andakt och bibelstudium som leddes av Daniel Larson.

§ 112 Meddelanden

Ordföranden framförde ett meddelande från presidiet som gällde samtalstonen i kyrkomötet. Det var presidiets uppfattning att arbetet vid årets första session och inledning av den andra hade skett i gott klimat med öppenhet, ömsesidig respekt och fokus på sakfrågor. Föregående dag hade inlägg förekommit som bröt den trenden. Med skärpa ville ordföranden från presidiets sida deklarera deras syn: Alla ledamöter är valda på samma sätt, direkt av kyrkotillhöriga i ett kyrkoval där många röstade. Våra mandat har lika värde. Väljarna gav kyrkomötet just denna sammansättning. Vi som ledamöter ska därför visa varandra respekt. Kyrkomötets talarstol är en plats för saklig debatt, inte för personangrepp eller generella angrepp på hela grupper. Frågan kommer att tas upp till våren vid presidiets samtal med gruppordförandena. Om det anses behövas, kommer en uppförandekod att utarbetas som varje ledamot får ansluta sig till.

Ordföranden framförde en varm hälsning från ärkebiskopen som lämnade kyrkomötet igår för att delta vid Lutherska världsförbundets exekutivkommitté som börjar sitt möte idag.

§ 113 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2019:6 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg följande förslag (§ 81):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att främja Bibeläventyret i skolan.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Gudstjänstutskottet anfört beträffande undervisning.

Av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag

Förslag ställdes

dels om bifall till av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag,

dels om avslag på av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om avslag på av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag med övervägande ja besvarat.

På Fredrik Sidenvalls begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för avslag på av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att avslå av Hans Lindholm under överläggningen framlagt förslag.

§ 114 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2019:4 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottets förslag (§ 82).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Organisationsutskottet anfört beträffande undervisning.

§ 115 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2019:3 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottets förslag (§ 83).

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Tillsyns- och uppdragsutskottet anfört beträffande undervisning.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:28 punkt 1 av Nils Gårder om att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur det i kyrkoordningen kan anges att församlingen ska ha en plan för sin undervisning.

Utskottet punkt 3

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:28 punkt 2 av Nils Gårder om att ge kyrkostyrelsen tillkänna vikten av att församlingarnas behov av teologiskt välutbildade lärare tillgodoses.

§ 116 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Ekonomiutskottets betänkande E 2019:4 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottet förslag (§ 84).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Ekonomiutskottet anfört beträffande undervisning.

§ 117 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Ekumenikutskottets betänkande Eu 2019:3 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottets förslag (§ 85).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Ekumenikutskottet anfört beträffande undervisning.

§ 118 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:8 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottets förslag (§ 86).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Samhälls- och kulturutskottet anfört beträffande undervisning.

§ 119 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:1 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottets förslag (§ 87).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Förvaltarskapsutskottet anfört beträffande undervisning.

§ 120 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:8 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning förelåg endast utskottets förslag (§ 88).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag

1. att avslå kyrkostyrelsens förslag i KsSkr 2019:5 punkt 1, att med anledning av behovet av en kraftsamling i Svenska kyrkan kring undervisning och lärande göra ett uttalande.
2. att med anledning av kyrkostyrelsens förslag i KsSkr 2019:5 punkt 1 göra ett uttalande enligt utskottets förslag

> **Kyrkomötet uppmanar hela Svenska kyrkan till en långsiktig och systematisk satsning på undervisning och lärande.**
> Varje tid har sina utmaningar till undervisning och lärande. Vi lever i en tid då vi enligt forskarna har en begränsad tid på oss att undvika en ännu större klimatkris än den vi befinner oss i. Vi behöver lära oss nya sätt att leva och bygga samhällen som kan möta behovet av en hållbar framtid för nya generationer och för dem som redan drabbas värst av ojämlikhet, fattigdom, migration och ohållbara livsmönster.
>
> Vad kan den kristna traditionen bidra med i denna situation? Tillsammans i Svenska kyrkan behöver vi lära och undervisa om bibelns berättelser och kristen tro samt om anknytningar och samband mellan människors livsfrågor och bibelns berättelser, synliggöra kristen etik och den kristna trons bidrag för rättvisa, fred och försoning samt tolka och uttrycka kristen tro så att dess förmåga att ge oss människor mening och livsmod blir tydlig i vår tid.
>
> Med andra ord, vi behöver redovisa grunden för vårt hopp (1 Petrus 3:15).
>
> Tillsammans med gudstjänst, diakoni och mission utgör undervisning Svenska kyrkans grundläggande uppgift. Till en holistisk förståelse av undervisning hör åtminstone tre aspekter. Det handlar om att förvärva kunskap, formas in i kristet liv samt att fortsätta utvecklas och förvandlas. Detta ligger i kyrkans uppdrag

och syfte: ”människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas”. (Kyrkoordningen, Andra avdelningen, Inledning)

Samtidigt är det ett faktum att kunskapen om kristen tro sjunker snabbt i samhälle och kyrka. Viss kunskapsförmedling om religioner ingår i skolans undervisning. Det är dock inte tillräckligt. Vi behöver stärka den praktiska förmedlingen av kristen tro, inte minst i hemmen. Socialt engagemang kan också vara en väg till tro. Kallelsen att dela evangeliet gäller inte bara kyrkans anställda utan hela Guds folk.

Undervisning och lärande har alltid varit viktigt i lutherskt kyrkoliv. I Svenska kyrkans församlingar finns redan ett fokus på barns och ungas lärande, men även vuxnas. I vår tid är det en överlevnadsfråga att allt detta goda arbete lyfts upp till ett systematiskt och sammanhängande program för lärande och undervisning. Trons kunskap, trons liv och den ständiga omvändelsen, växten och förvandlingen behöver hållas samman.

Kraftsamlingen för undervisning och lärande bygger på evangeliet om Jesus Kristus och ska komma till uttryck i alla de möten som vi redan har, genom medverkan på andra arenor och genom att utnyttja digital teknik. Den omfattar allt från det individuella mötet i den lokala församlingen till det digitala materialet som finns på nätet.

Programmet ska tillåta kyrkans medlemmar livet igenom att förstå den identitet och frihet som dopet ger. Det ska möjliggöra att de verktyg och den kraft som finns i tron används i brottningen med de existentiella frågorna som varje människa ställs inför. Det ska öka insikten om trons väsen och betydelse för hela samhället.

3. att bifalla kyrkostyrelsens förslag i KsSkr 2019:5 punkt 2
4. att med anledning av beslutspunkt 3 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det Kyrkolivsutskottet anfört beträffande undervisning.

§ 121 Läroplan för Svenska kyrkan, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:1 Läroplan för Svenska kyrkan förelåg endast utskottets förslag (§ 89).

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:1 av Lars-Ivar Ericson om läroplan för Svenska kyrkans barnverksamhet.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:16 av Kent Karlsson och Lena Arman om Svenska kyrkans läroplan 0–18 år.

Utskottet punkt 3

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av motionerna 2019:1 av Lars-Ivar Ericson och 2019:16 av Kent Karlsson och Lena Arman uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta förslag till innehåll som stöd för församlingarnas undervisning för alla åldrar.

§ 122 Riktlinjer för konfirmandarbetet, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:2 Riktlinjer för konfirmandarbetet förelåg följande förslag (§ 90):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson
- bifall till motion 2019:8 av Marjut Ervasti m.fl.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson

dels om bifall till motion 2019:2,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Marja Hillerströms begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:2 av Karl-Gunnar Svensson om nya modeller för konfirmandarbete.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Arvidsson, Karl-Gunnar Svensson och Kjell O Lejon.

Utskottet punkt 2

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:8 av Marjut Ervasti m.fl.,

dels om bifall till motion 2019:8,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Marjut Ervastis begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:8 av Marjut Ervasti m.fl. om hållbarhetsperspektiv i Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete.

§ 123 Vuxenkonfirmation, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:3 Vuxenkonfirmation förelåg följande förslag (§ 91):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:34 av Elisabeth Sandlund m.fl.
- bifall till motion 2019:46 av Eva Kyrk
- bifall till reservation 1 av Ann-Christine From Utterstedt, som innebär bifall till motion 2019:34
- bifall till reservation 2 av Mats Ershammar m.fl., som innebär att motion 2019:46 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:34 av Elisabeth Sandlund m.fl.,

dels om bifall till motion 2019:34,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:34 av Elisabeth Sandlund m.fl. om erfarenhetsbank för vuxenkonfirmation.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Karl-Gunnar Svensson, Berth Löndahl och Kjell O Lejon.

Utskottet punkt 2

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:46 av Eva Kyrk,

dels om bifall till motion 2019:46

dels att motion 2019:46 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:46 av Eva Kyrk om konfirmation för vuxna.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Aronson.

§ 124 Lägerverksamhet, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:4 Lägerverksamhet förelåg endast utskottets förslag (§ 92)

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:21 av Karin Nodin och Nina Wahlin om lägerverksamhet.

§ 125 Utbildning och stöd för ledare i undervisning, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:5 Utbildning och stöd för ledare i undervisning förelåg följande förslag (§ 93):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till reservation 1 av Mats Ershammar m.fl.
- bifall till reservation 2 av Anne-Christine From Utterstedt.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:4 av Karin Nodin och Nina Wahlin,

dels om bifall till reservation 1 av Mats Ershammar m.fl., som innebär att motion 2019:4 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:4 av Karin Nodin och Nina Wahlin om utbildning i kristet ledarskap.

Utskottet punkt 2

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att bifalla motion 2019:22 av Anders Brunnstedt m.fl.,

dels om bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt, som innebär avslag på motion 2019:22,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att bifalla motion 2019:22 av Anders Brunnstedt m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka och analysera samt ta fram förslag om hur man tillsammans med stiften kan stödja församlingar och pastorat i att ge lekmän en större del av ansvaret för att leda undervisning för olika målgrupper.

§ 126 Låt oss lära på fler sätt, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:6 Låt oss lära på fler sätt förelåg endast utskottets förslag (§ 94).

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att bifalla motion 2019:9 punkt 1 av Elise Solberg m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur ett inspirations- och kunskapsstöd på nationell nivå i frågor gällande tillgängligt lärande skulle kunna se ut.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att bifalla motion 2019:9 punkt 2 av Elise Solberg m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att verkställa den typ av nationellt inspirations- och kunskapsstöd för tillgängligt lärande, som de efter utredning finner lämpligast.

§ 127 Alphakurser, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2019:7 Alphakurser förelåg följande förslag (§§ 95 och 97):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:17 av Torbjörn Aronson
- bifall till motion 2019:33 punkt 1 av Elisabeth Sandlund m.fl.
- bifall till motion 2019:33 punkt 2 av Elisabeth Sandlund m.fl.
- bifall till reservation 2 av Ann-Christine From Utterstedt, som innebär bifall till motion 2019:17.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:17 av Torbjörn Aronson,

dels om bifall till motion 2019:17,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Berth Löndahls begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

På Berth Löndahls begäran företogs rösträkning varvid 185 ledamöter röstade för utskottets förslag, 43 för motion 2019:17 och 5 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:17 av Torbjörn Aronson om studievägledning för Alphakursen.

Utskottet punkt 2

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:33 punkt 1 av Elisabeth Sandlund m.fl.,

dels om bifall till motion 2019:33 punkt 1,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:33 punkt 1 av Elisabeth Sandlund m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att i lämplig form göra ett uttalande med innebörd att Alphakurser är en beprövad och bra metod att undervisa vuxna om kristen tro, väl förenlig med Svenska kyrkans tro och lära.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Elisabeth Sandlund.

Utskottet punkt 3

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:33 punkt 2 av Elisabeth Sandlund m.fl.,

dels om bifall till motion 2019:33 punkt 2,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Berth Löndahls begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:33 punkt 2 av Elisabeth Sandlund m.fl. om att uppdra till kyrkostyrelsen att från och med 2020 års budget avsätta en miljon kronor som årligt stöd till Alpha Sverige.

Mot kyrkomötets beslut att avslå motion 2019:33 punkt 2 ***reserverade*** sig Elisabeth Sandlund.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Leif Nordlander, Leif Nordenstorm, Karl-Gunnar Svensson, Torbjörn Aronson, Berth Löndahl, Fredrik Sidenvall, Bertil Olsson, Stefan Aro, Leif Nordlander och Kjell O Lejon.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig David Castor i en skriftlig reservation.

> Jag hade önskat ett annat resultat men vill med reservationen i första hand markera mot det osakliga och nedvärderande beslutsunderlaget som utmålar Alpha som bristfälligt i människosynsfrågor.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Ann-Christine From Utterstedt, Aron Emilsson, Mikael Eskilandersson, Alexander Christiansson, Daniel Engström, Daniel Spiik, Eric Westroth, Zandra Pettersson, Camilla Berard Granström, Naima Bahnam Johansson, Sara Gille, Linda Lindberg, Linnea Bjuhr och Julia Kronlid i en skriftlig reservation.

> Sverigedemokraterna reserverar sig emot beslutet att avslå motion 2019:17 då vi vill bifalla motion 2019:17.

Vi i Sverigedemokraterna motsätter oss å det starkaste utskottets skrivning om att Alpha skulle stå i motsättning till människors lika värde. Vi stödjer till fullo Alphas verksamhet som givetvis också står bakom människors lika värde och vi är övertygade om att Alpha går att hålla inom ramen för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och äktenskapssyn.

Huvudsyftet med Alpha är att introducera människor till kristen tro och det finns många människor som vittnar om hur Alpha har hjälpt dem att komma till tro på Jesus. Därför hoppas vi att Alphakurser fortsatt ska vara en självklar del av Svenska kyrkans verksamhet även om det är upp till varje församling att avgöra vilken metod och kursmaterial de vill använda sig av.

§ 128 Undervisning i utsatta områden, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:1 Undervisning i utsatta områden förelåg följande förslag (§§ 98 och 101):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:13 av Daniel Engström.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:13 av Daniel Engström,
dels om bifall till motion 2019:13,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Mikael Eskilanderssons begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

På Mikael Eskilanderssons begäran företogs rösträkning varvid 203 ledamöter röstade för utskottets förslag, 27 för motion 2019:13 och 3 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:13 av Daniel Engström om undervisning i utsatta områden.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Aronson.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Ann-Christine From Utterstedt, Aron Emilsson, Alexander Christiansson, Daniel Engström, Daniel Spiik, Eric Westroth, Zandra Pettersson, Naima Bahnam Johansson, Camilla Berard Granström, Sara Gille, Mikael Eskilandersson, Linda Lindberg och Linnea Bjuhr i en skriftlig reservation.

Vi reserverar oss mot beslutet till förmån för motion 2019:13. Områden som räknas som ”utsatta områden” har ökat i Sverige de senaste tio åren. Inom dessa områden kan man observera att vissa människor tilltar ett destruktivt beteende. Vi har kunnat se att olika frikyrkor sedan några år tillbaka initierat framgångsrika undervisningsprojekt i utsatta områden i Göteborgs förorter. Detta har lett till att en del personer, framför allt ungdomar, har inspirerats av Ordet och lämnat sitt destruktiva beteende. Det är mycket glädjande att undervisning om Ordet i utanförskapsområden gett ett positivt resultat i t.ex. Göteborg och intentionen med

motionen är att föra denna positiva trend till övriga delar av Sverige där utanförskapsområden finns.

§ 129 Profetisk diakoni, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:2 Profetisk diakoni förelåg följande förslag (§ 102):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:25 av Mats Ershammar.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:25 av Mats Ershammar,
dels om bifall till motion 2019:25,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:25 av Mats Ershammar om profetisk diakoni.

§ 130 Digitalt lärande, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:3 Digitalt lärande förelåg följande förslag (§ 103):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:26 av Mats Ershammar
- bifall till motion 2019:41 av Berth Löndahl m.fl.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:26 av Mats Ershammar,
dels om bifall till motion 2019:26,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:26 av Mats Ershammar om kyrkans digitalisering av undervisning och lärande.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:30 av Hans-Olof Andrén m.fl. om digitalt stöd till troslivet.

Utskottet punkt 3 och 4

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:41 punkterna 1 och 2 av Berth Löndahl m.fl.,
dels om bifall till motion 2019:41,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Berth Löndahls begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:41 punkterna 1 och 2 av Berth Löndahl m.fl. om Svenska kyrkans webbplats.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Aronson, Berth Löndahl, Kjell O Lejon och Marcus Romedahl.

§ 131 Lärande miljöer, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:4 Lärande miljöer förelåg endast utskottets förslag (§ 104).

Utskottet punkt 1 och 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:27 punkt 1 och 2 av Mats Ershammar om kyrkans lärande miljöer i en ny tid.

§ 132 Tro och vetenskap, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:5 Tro och vetenskap förelåg endast utskottets förslag (§ 105).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att motion 2019:29 av Hans-Olof Andrén m.fl. om tro och vetenskap ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

§ 133 Utbildning för journalister, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:6 Utbildning för journalister förelåg följande förslag (§ 106):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:32 av Elisabeth Sandlund m.fl.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att motion 2019:32 av Elisabeth Sandlund m.fl. ska anses besvarad med vad utskottet anfört,

dels om bifall till motion 2019:32,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att motion 2019:32 av Elisabeth Sandlund m.fl. om utbildning för journalister ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Torbjörn Aronson, Elisabeth Sandlund och Kjell O Lejon.

§ 134 Lektionarium, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2019:7 Lektionarium förelåg endast utskottets förslag (§ 107).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att motion 2019:37 av Sven Gunnar Persson om lektionarium för Svenska kyrkan ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

§ 135 Studera klimatfrågor och naturens rättigheter, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:2 Studera klimatfrågor och naturens rättigheter förelåg följande förslag (§ 108):

- bifall till utskottets förslag
- avslag på utskottets förslag
- bifall till av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag att bifalla motion 2019:5 av Anna Karin Hammar och biskop Eva Nordung Byström med ändringen att ”särskild vikt” utgår i uppdraget.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att bifalla motion 2019:5 av Anna Karin Hammar och biskop Eva Nordung Byström,

dels om avslag på motion 2019:5,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Kjell Kallenbergs begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

På Fredrik Sidenvalls begäran företogs rösträkning varvid 153 ledamöter röstade för utskottets förslag, 73 för avslag på motionen och 8 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att bifalla motion 2019:5 av Anna Karin Hammar och biskop Eva Nordung Byström om att studera klimatfrågor och naturens rättigheter.

Av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag,

dels om bifall till av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Jan-Åke Isakssons begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att avslå av Jan-Åke Isaksson under överläggningen framlagt förslag.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Emma Hedlundh, Johan Garde, Torbjörn Aronson, Fredrik Sidenvall och Berth Löndahl.

Mot kyrkomötets beslut att bifalla motion 2019:5 ***reserverade*** sig Maria Brolinson i en skriftlig reservation.

> Jag reserverar mig mot att använda begreppet naturens rättigheter och de konsekvenser det kan innebära.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Kjell O Lejon i en skriftlig reservation.

> Begreppet ”naturens rättigheter” måste först problematiseras och juridiskt fastställas.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Sven Gunnar Persson i en skriftlig reservation.

> Jag delar utskottets betoning av vikten av att Svenska kyrkan på olika sätt visar ett starkt engagemang i miljö- och klimatfrågor. Jag ställer mig

emellertid inte bakom utskottets formuleringar om att ”naturens rättigheter” betonas. Jag menar att innehållet i begreppet ”naturens rättigheter” behöver belysas ytterligare innan det eventuellt blir en del av Svenska kyrkans förhållningssätt.

§ 136 Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:3 Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg förelåg följande förslag (§ 109):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till motion 2019:6 av Bengt Olsson.

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå motion 2019:6 av Bengt Olsson,

dels om bifall till motion 2019:6,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:6 av Bengt Olsson om kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Leif Nordenstorm, Bengt Olsson, Marcus Romedahl och Margaretha Herthelius.

§ 137 Utbildning i ekoteologi, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:4 Utbildning i ekoteologi förelåg endast utskottets förslag (§ 110).

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att motion 2019:15 av Marja Sandin-Wester m.fl. om utbildning i ekoteologi ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

§ 138 Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Förvaltarskapsutskottets betänkande F 2019:5 Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid förelåg endast utskottets förslag (§ 111).

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:11 av Gunilla Franzén m.fl. om kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid.

Utskottet punkt 2

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av motion 2019:11 av Gunilla Franzén m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att förmedla ett exempel med en kristen värdegrund i nutidens format utifrån Agenda 2030 till stift och församlingar som en del av den gemensamma satsningen på undervisning och lärande.

§ 139 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022, beslut

Från måndagens överläggning med anledning av Ekonomiutskottets betänkande E 2019:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022 förelåg följande förslag (§ 33):

- bifall till utskottets förslag
- bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.

Utskottet punkt 5

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:7 av Agne Arnesson om uppdrag inom ansvaret för begravningsverksamheten.

Utskottet punkt 6

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:38 punkt 1 av Anette Nordgren m.fl. om att återställa kostnadsramen 2020 för utlandskyrkans personal till 74 miljoner kronor, i enlighet med den av kyrkomötet 2018 beslutade planeringsramen.

Utskottet punkt 7

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:38 punkt 2 av Anette Nordgren m.fl. om att återställa kostnadsramen 2021 för utlandskyrkans personal till 75 miljoner kronor, i enlighet med den av kyrkomötet 2018 beslutade planeringsramen.

Utskottet punkt 8

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:44 punkt 1 av Hans-Olof Andrén m.fl. om att fastställa kostnadsram för 2020 till 3 155 miljoner kronor, varvid kostnadsramen för utlandskyrkans personal ska vara 74 miljoner kronor och en kostnadsram om 6 miljoner kronor tillförs utlandskyrkan för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker.

Utskottet punkt 9

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att avslå motion 2019:44 punkt 2 av Hans-Olof Andrén m.fl. om att medge planeringsram för 2021 till 3 151 miljoner kronor, varvid planeringsramen för utlandskyrkans personal ska vara 75 miljoner kronor och en planeringsram om 6 miljoner kronor tillförs utlandskyrkan för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker.

Utskottet punkt 1

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att fastställa inriktningen för verksamheten på nationell nivå.

Utskottet punkt 2

Förslag ställdes
dels om bifall till utskottets förslag,
dels om bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.,
och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Åke Marcussons begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

På Åke Marcussons begäran företogs rösträkning varvid 114 ledamöter röstade för utskottets förslag, 116 för reservationen och 3 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla reservation av Leif Nordlander m.fl. att fastställa kostnadsramen för 2020 i enlighet med motion 2019:44 till 3 155 miljoner kronor, varvid kostnadsramen för utlandskyrkans personal ska vara 74 miljoner kronor och en kostnadsram om 6 miljoner kronor tillförs utlandskyrkan för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker.

Utskottet punkt 3

Förslag ställdes
dels om bifall till utskottets förslag,
dels om bifall till reservation av Leif Nordlander m.fl.,
och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Åke Marcussons begäran företogs omröstning med handuppräckning med röstkort varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för utskottets förslag.

På Åke Marcussons begäran företogs rösträkning varvid 114 ledamöter röstade för utskottets förslag, 116 för reservationen och 3 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla reservation av Leif Nordlander m.fl. att fastställa planeringsramen för 2021 till 3 151 miljoner kronor, varvid kostnadsramen för utlandskyrkans personal ska vara 75 miljoner kronor och en planeringsram om 6 miljoner kronor tillförs utlandskyrkan för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker.

Utskottet punkt 4

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att medge planeringsram för 2022 till 3 059 miljoner kronor.

Utskottet punkt 10

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av motionerna 2019:38 av Anette Nordgren m.fl. och 2019:44 av Hans-Olof Andrén m.fl. utöver kostnadsram bevilja 6 miljoner kronor att stå till kyrkostyrelsens förfogande för arbetet med verksamhet och verksamhetsplanering (inkl. kriterier) inom utlandskyrkan att användas 2020.

Utskottet punkt 11

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att med anledning av motionerna 2019:38 av Anette Nordgren m.fl. och 2019:44 av Hans-Olof Andrén m.fl. utöver

planeringsram bevilja 6 miljoner kronor att stå till kyrkostyrelsens förfogande för arbetet med verksamhet och verksamhetsplanering (inkl. kriterier) inom utlandskyrkan att användas 2021.

Utskottet punkt 12

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att utöver kostnadsram bevilja 25 miljoner kronor att stå till kyrkostyrelsens förfogande för arbetet med flyktingar och asylsökande att användas 2020.

§ 140 Ordningsfråga

Leif Nordlander ställde en fråga med anledning av reservationen. I reservationen ingår 6 miljoner kronor till utlandskyrkans förfogande. Hans fråga var om ytterligare medel skulle ställas till kyrkostyrelsens förfogande med anledning av det beslut som just fattats när det gäller utskottets punkter 10 och 11.

Ordföranden påpekade att så inte var fallet. Medel kan inte ställas till förfogade direkt till ett organ som är underställt kyrkostyrelsen.

§ 141 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022, beslut forts.

Utskottet punkt 13

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att utöver kostnadsram bevilja 2 miljoner kronor att stå till kyrkostyrelsens förfogande för säkerställande av medel till verksamhetskostnader inom programmet Social hållbarhet fokus Tillit och demokrati 2020–2023 att användas 2020.

Utskottet punkt 14

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att utöver planeringsram bevilja 2 miljoner kronor att stå till kyrkostyrelsens förfogande för säkerställande av medel till verksamhetskostnader inom programmet Social hållbarhet fokus Tillit och demokrati 2020–2023 att användas 2021.

Utskottet punkt 15

BESLUT ***Kyrkomötet beslöt*** att bifalla utskottets förslag att utöver planeringsram bevilja 2 miljoner kronor att stå till kyrkostyrelsens förfogande för säkerställande av medel till verksamhetskostnader inom programmet Social hållbarhet fokus Tillit och demokrati 2020–2023 att användas 2022.

Mot kyrkomötets beslut ***reserverade*** sig Jesper Eneroth, Lars Risberg, Johannes Fransson, Roberth Krantz, Lars-Erik Lordh, Lars Johnsson, Anna-Karin Ståle Börjesson, Christian Bonde, Patrik Linde, Gun Eriksson, Mattias Benke, Isak Öhrlund, Agneta Brendt, Rebecca Hägg, Marie Johansson, Anton Härder, Klas Corbelius, Pernilla Edman, Lars G Linder, Maria Lagerman, Birgitta Eliasson, Jenny Thor, Maria Johansson-Berg, Peter Egardt, Björn Andersson, Roine Olsson, Marie Nielsén, Martin Moberg, Claes Block, Inger Wahlman, Kicki Mattsson, Sebastian Clausson, Camilla Persson, Britt Sandström, Agneta Ivemyr, Gunilla Bengtsson, Mats Ludvigsson, Daniel Larson, Olle Rydell, Lina Dahm, Cecilia Clausen, Johnny Lundell, Anna Forssell, Roger Sjöberg, Gunnel Eriksson, Sara Waldenfors, Ulla Löfven, Sandra Ryström Signarsdotter, Anna Rapakko, Sven Erik Bodén, Gunilla Lundström, Birgitta Nilsson, Tommy Eriksson, Hilkka Andersson, Veronica

Litström, Ann-Sofie Karlsson Ågren, Leif Nilsson, Carola Norén, Ellen Leijen, Johan Gustavsson, Birgitta Axelsson Edström, Lisa Gerenmark, Margareta Karlsson, Ida Netzel, Ronny Hansson, Jenny Nilsson, Roland Samuelsson, Anders Nihlgård, Margareta Winberg, Lars-Ola Dahlqvist, Levi Bergström, Tomas Rosenlundh och Inga-Lisa Johannessen i en skriftlig reservation.

> I det svåra ekonomiska läge som Svenska kyrkan befinner sig finner vi det djupt problematiskt att frångå utskottets förslag till kostnads- och planeringsram gällande Svenska kyrkan i utlandet.

§ 142 Meddelanden

Ordföranden ***meddelade*** att ledamöterna inom två veckor via epost kommer att få en länk till en utvärdering av det tematiska kyrkomötet. Ordföranden underströk vikten av att alla ledamöter fyller i den, då denna utvärdering kommer att ligga till grund för beslut om kommande tematiska kyrkomöten.

Reseräkningar ska vara inkomna till kyrkokansliet inom tre månader.

Ordföranden ***påminde*** ledamöterna om att lämna tillbaka röstkort, namnskyltar med plastficka och passerkort till dörrar.

Förhandlingarna ajournerades kl. 11.25. Ett panelsamtal som sammanfattar och avrundar kyrkomötets tematiska del genomfördes under ledning av ordförande enligt *bilaga 2*.

- - - - -

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.15 under ledning av ordföranden.

Psalm 231 framfördes på piano, bas och trumpet av ledamöter i kyrkomötet.

§ 143 Kyrkomötet avslutas

Ordföranden konstaterade att ett tematiskt kyrkomöte har genomförts. Det har också varit ett kyrkomöte med något förändrade arbetsformer.

Ordföranden tackade ledamöter och biskopar för deltagande och engagemang, och framförde ett varmt tack till vännerna i presidiet. Ordföranden tackade också dem som skapat förutsättningar för kyrkomötets arbete, särskilt kyrkomötets sekreterare och Nils Warmland och hans medarbetare.

Förste vice ordförande riktade ett tack till ordföranden.

En företrädare för varje stift, biskopen eller den som är först vald av ledamöterna, mottog den budkavle som nu går ut i hela landet med ett uttalande från kyrkomötet som uppmanar hela Svenska kyrkan till en långsiktig och systematisk satsning på undervisning och lärande

Ordföranden läste upp kyrkomötets uttalande.

Biskop Martin Modéus talade om hur appellen har tagits fram.

Ordföranden läste upp några rader från de beslut som kyrkomötet har fattat med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse med temat undervisning.

Psalm 183 framfördes av de musicerande kyrkomötesledamöterna.
Ordföranden förklarade kl. 13.45 kyrkomötet 2019 avslutat.

- - - - -

Kyrkomötets ledamöter deltog därefter i en mässa i Uppsala domkyrka då biskop Karin Johannesson predikade.

Kyrkomötets protokoll den 1–4 oktober och 18–20 november 2019, fört enligt ovan, justeras.

Karin Perers, ordförande

Levi Bergström, förste vice ordförande

Carina Etander Rimborg, andre vice ordförande

Bengt Stigner, sekreterare

Lars G Linder, justerare

Inga Alm, justerare

Hans Lindholm, justerare

Bilaga 1

Kyrkomötet 2019: debattregler vid procedurfrågor

En företrädare för varje nomineringsgrupp får i sitt första anförande tala längst 5 minuter. Övriga talare får tala längst 3 minuter.

En talare som haft ordet och vill återkomma i debatten får tala längst 3 minuter. Varje talare får hålla högst två anföranden i varje ärende. Dubbla talarlistor tillämpas vilket innebär att en talare inte får ett andra anförande i ett ärende förrän alla som begärt ordet i ärendet haft sitt första anförande.

Oberoende av talarordningen får ordföranden lämna ordet till den som tidigare har yttrat sig i överläggningen för att bemöta närmast föregående talare (replik). Replik-tiden är max 1 minut. Varje talare får avge högst två repliker på varje huvudanförande. Den som har förbrukat sin replikrätt kan efter sista anförandet i ett replikskifte få antecknat till protokollet att hen inte har rätt till någon ytterligare replik.

Blanketten *Begäran om ordet* ska alltid fyllas i. Blanketter finns att hämta i en korg framför podiet.

Instämmande

Oberoende av talarordningen får den som har rätt att yttra sig i överläggningen instämma med närmast föregående talare utan att ange skälen. Ett instämmande betyder att man står bakom varje ord talaren sagt.

Den som vill instämma i ett anförande ska fylla i blanketten *Instämmande* och lägga den i en särskild korg framför podiet innan sammanträdet ajourneras för dagen. En blankett som inte är fullständigt ifylld eller inlämnas för sent beaktas inte.

Blanketter finns att hämta i en korg framför podiet.

Reservation

En ledamot som har deltagit i beslutet i ett ärende och som helt eller delvis vill reservera sig mot det beslut som kyrkomötet har fattat, ska anmäla reservationen genom att fylla i blanketten *Reservation*. Blanketten ska läggas i en särskild korg framför podiet innan sammanträdet i plenum har avslutats den dag som beslutet fattades. Blanketten ska vara fullständigt ifylld.

Skriftlig reservation

Om en ledamot vill utveckla en reservation genom en skriftlig motivering ska blanketten *Reservation* fyllas i och särskild ruta på blanketten kryssas i. Den skriftliga motiveringen ska lämnas i korgen för reservationer framför podiet innan årets kyrkomöte avslutas. Observera, om inte blanketten *Reservation* är inlämnad beaktas inte den skriftliga motiveringen. Samtliga reservanter på en reservation måste lämna in blanketten för att stå med på den skriftliga reservationen.

Blanketter finns att hämta i en korg framför podiet.

Valärenden

I valärende som är berett av valberedningen får varje talare ett anförande på max 3 minuter och två repliker på max 1 minut. Blanketten *Begäran om ordet* ska alltid fyllas i.

Bilaga 2

Kyrkomötet 2019 – tema undervisning

Tematiskt program, session 1

Kulturprogram och tal av ärkebiskopen

Tisdag 1 oktober kl. 17.45–19.00

Inledning om undervisning som evangeliets tilltal, gestaltad i ord och berättande, rörelse och musik. Utgångspunkt är Selma Lagerlöfs *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, på sin tid en nationell satsning på lärande och undervisning. Medverkande är Västanå teater under ledning av *Leif Stinnerbom* och *Margareta Brandby-Cöster*, präst och teologie doktor. Inledningen avrundas med att ärkebiskop *Antje Jackelén* talar om kyrkans framtida undervisning och lärande.

Föreläsning och panelsamtal

Onsdag 2 oktober kl. 9.00–10.30

Kyrkan i en ny tid

Föreläsning av professor *David Thurfjell*, Södertörns högskola

På vilka sätt har kyrkans förutsättningar för att förmedla sitt budskap förändrats under det senaste seklet? I detta föredrag ger religionshistorikern David Thurfjell en översikt över de mentalitets- och samhällsförändringar som försatt kyrkan i den situation hon idag befinner sig i.

Panelsamtal – Vad måste man veta för att kunna tro?

Med utgångspunkt i David Thurfjells föreläsning kommer samtalet att kretsa kring hur Svenska kyrkan kan möta de förändrade förutsättningar Thurfjell talat om. Men varför är det viktigt, och för vem är det viktigt, att Svenska kyrkan ”bedriver undervisning”? Samtalet leds av *Anne-Louise Eriksson*, tidigare rektor på Svenska kyrkans utbildningsinstitut, och panelen består av *Beata Åhrman Ekh*, stiftspedagog Göteborg stift, *Jan Eckerdal*, stiftsadjunkt Strängnäs stift, *Johannes Landgren*, musiker och professor vid Kungliga musikhögskolan i Stockholm samt *Annalena Geiron-Widén*, diakon i Västra Vingåker och Österåkers församlingar.

Dialogforum

Onsdag 2 oktober kl. 10.30–12.00

Dialogforumet är ett sätt att diskutera frågor och synpunkter på temat undervisning under friare former. Det kommer att finnas ett antal stationer i lokalerna där ledamöter och biskopar kan delta i samtal om olika aspekter av temat. Man väljer själv till vilka stationer man går och hur länge man stannar. Syftet är att öka delaktigheten och möjligheten att bidra i fler frågor än de som ligger i det egna utskottet. Dokumentation från dialogforumet överlämnas till utskotten och är ett underlag i den fortsatta beredningen.

Valbara seminarier

Torsdag 3 oktober kl. 13.30–17.30

Seminarierna under torsdagseftermiddagen söker ge perspektiv på undervisning i kristen tro i Svenska kyrkan utifrån olika ingångar: den mångreligiösa kontexten, det ekumeniska sammanhanget, kyrkans konst och kultur, gudstjänstens predikan, existentiell hälsa, nätvandringens digitala samtal, kyrkliga handlingar, kyrkomusiken, samt kontaktytan unga vuxna.

Varje ingång kommer att behandlas i ett seminarium. En eller flera presentatörer lotsar er in i ämnet och en moderator håller i ramen och samtalen. För flera av seminarierna finns också ett förberedelsematerial att ta del av i förväg.

1. Vi skäms inte för evangeliet! Undervisning och dialog i en mångreligiös kontext

I Svenska kyrkan finns många församlingar som har lång erfarenhet av dialog och interreligiös samverkan vilket seminariet kommer att ge exempel på. Seminariet vill betona ömsesidigheten i lärandet, liksom att dialog och mission inte står i ett motsatsförhållande, utan tvärtom kan samverka och leda till fördjupad förståelse av både min egen tro och andras.
Jakob Wirén, ärkebiskopens teologiske sekreterare
Kristina Helgesson Kjellin, forskare Svenska kyrkan

2. Konst, kultur och kristen tro

Konst av olika slag har haft en självklar plats i den kristna kyrkans liv genom historien. Svenska kyrkan är också idag en av vårt samhälles största kulturaktörer, inte minst genom sitt rika musikliv och materiella kulturarv. På många håll i Svenska kyrkan sker också arbete med samtida bildkonst, film, litteratur med mera. Varför är detta arbete viktigt och hur kan man förstå kyrkomötets tema undervisning när det kommer till konst och kultur?
Lena Sjöstrand, domkyrkokaplan i Lunds domkyrka, där hon i många år arbetat med bland annat kyrkospel och samtidskonstutställningar.
Björn Wiman, kulturchef Dagens Nyheter

3. Trovärdig predikan

Predikan har en central plats i gudstjänsten och behöver vara trovärdig och relevant för församlingen. Seminariet handlar om predikans betydelse i församlingen, om predikan som ett vittnesbörd, samt om aktuell utveckling och forskning.
Johan Svedberg, församlingsherde Örebro Olaus Petri församling och kursledare ”Kvalificerad fortbildning i predikan” Stiftelsen Fjellstedtska skolan

4. Vad kan jag lära mig av andra kyrkor? ”Receptiv ekumenik” som en gemensam vandring i tro

Seminariet handlar om ”receptiv ekumenik” som är en relativt ny form för samtal inom den internationella ekumeniska rörelsen och kallas ibland för ”de sårade händernas ekumenik”. Samtalsformen utgår från ödmjukhet inför sina egna sår och brister. Det handlar om att försöka lära och ta emot av den andre och så fördjupa förståelsen av den egna traditionen.
Jakob Evertsson, teol. dr och docent, teologisk rådgivare vid Sveriges kristna råd

5. Existentiell hälsa - en angelägen möjlighet för Svenska kyrkan

Den existentiella dimensionens betydelse för självskattad hälsa uppmärksammas alltmer internationellt. Kyrkan har lång erfarenhet av detta perspektiv. Vad krävs för att utveckla den erfarenheten så att den bidrar till hälsa och välbefinnande genom ett systematiskt existentiellt folkhälsoarbete?
Cecilia Melder, präst och teol. dr i religionspsykologi med inriktning existentiell hälsa.

6. Att vara kyrka på nätet

Varför det är så lätt att tala om tron på digitala platser? Vad händer med själavården när den sker digitalt? Seminariet handlar om nätets möjligheter och begränsningar vid kris och katastrof, hat och trakasserier, kärlek och omsorg. Allt går fort på nätet!
Charlotte Frycklund, nätpräst Svenska kyrkan

7. Kyrkliga handlingar som arena för undervisning

Seminariet handlar om prästers arbete och erfarenheter av undervisning i samband med kyrkliga handlingar (dop, vigsel och begravning). Kan vi tala om undervisning i samband med kyrkliga handlingar? Vilka möjligheter och utmaningar finns?
Karin Sarja, kyrkoherde Svenska kyrkan Gävle, docent

8. Med kyrkan som klangbotten

Kyrkans musik står i en tjänande roll där utbildning och pedagogiska utmaningar går hand i hand med konstnärliga visioner där kyrkan utgör en central roll mitt i det svenska kulturlivet. I seminariet diskuteras och belyses kyrkomusikens situation ur ett historiskt perspektiv med sikte på framtida utmaningar.
Johannes Landgren, musiker samt professor och prorektor vid Kungliga musikhögskolan i Stockholm

9. Unga vuxna och tro i kyrkan

Svenska kyrkans kontaktyta till unga vuxna är i dag relativt stor men hur tar vi vara på denna möjlighet på ett bra sätt? Hur blir Svenska kyrkan och församlingen relevant i unga människors liv idag?
Jakob Schwarz, förbundsordförande Svenska Kyrkans Unga

Tematiskt program, session 2

Stiftsvisa seminarier om lärande och undervisning

Måndag 18 november kl. 15.00–18.00

Svenska kyrkans biskopsmöte befinner sig just nu i en process med att skriva ett biskopsbrev om lärande och undervisning. Det samtalsdokument om lärande och undervisning, som kyrkomötets ledamöter har fått utskickat inför session 2, är en del av denna process och tänkt som ett underlag för samtal om hur kristendomens innehåll relaterar till det vi kallar tro.

Efter gemensam introduktion av biskoparna *Sören Dalevi* och *Eva Nordung Byström* samlas ledamöterna stiftsvis för att under ledning av stiftets biskop samtala om lärande och undervisning med utgångspunkt i samtalsdokumentet. Samtalen dokumenteras och lämnas över till biskopsmötet som inspel i deras fortsatta arbete med biskopsbrevet.

Detta block avslutas med en presentation av programmet för lärande och undervisning av *Maria Södling* från kyrkokansliet.

Avslutande panelsamtal

Onsdag 20 november kl. 11.25–12.20

Innan årets kyrkomöte avslutas genomförs ett panelsamtal i plenum, detta samtal sammanfattar och avrundar kyrkomötets tematiska del. Vad har vi varit med om och vad tar vi med oss från detta första tematiska kyrkomöte?

Samtalet leds av kyrkomötets ordförande *Karin Perers* och panelen består av biskop *Sören Dalevi*, *Niklas Grahn*, *Wanja Lundby-Wedin*, *Sofija Pedersen Videke* och *Marja Sandin-Wester*.

Bilaga 3

Kyrkomötet 2019: debattregler session 2

Begäran om ordet, instämmanden o.s.v. ska göras i det digitala mötesverktyget (nedan benämnt ”mötesverktyget”). Det är samma mötesverktyg som användes under 2018 års kyrkomöte.

Begäran om ordet

Den som vill och får yttra sig i ett ärende i plenum ska alltid anmäla *Begäran om ordet* i mötesverktyget. Om möjligt ska detta ske i förväg.

Debatt vid behandlingen av utskottsbetänkanden

Förslag

Utskottsbetänkandena föredras inte i plenum, eftersom de sänts ut i förväg och därför förutsätts vara lästa. Om inte något annat sägs anses utskottet ha föreslagit bifall till sina förslag i betänkandet.

- Annat förslag än bifall till utskottets förslag ska framställas i mötesverktyget i samband med *Begäran om ordet* och tydligt framställas muntligt under överläggningen.
- Observera att detta gäller även när någon vill föreslå bifall till en reservation i utskottets betänkande. Samma sak gäller förslag om bifall till en motion eller ett kyrkostyrelseförslag som utskottet inte velat bifalla.
- Annat särskilt förslag till beslut i det aktuella ärendet ska framställas i sin fullständiga lydelse, dels i mötesverktyget i samband med *Begäran om ordet,* dels muntligt under överläggningen. Sådana förslag måste ligga inom ramen för utskottets beredning för att kunna tas upp.
- Om ett eller flera nya särskilda förslag är kända för presidiet när debatten i ett ärende påbörjas inleds överläggningen med det/dem.

Förhandsanmäld talare är den ledamot, biskop eller ledamot av kyrkostyrelsen som har lämnat in en *Begäran om ordet* i mötesverktyget senast kl. 15.00 dagen före den dag då överläggningen i ett ärende äger rum. I ärenden som ska behandlas måndagen den 18 november 2019 ska förhandsanmälan lämnas in senast kl. 8.30 samma dag. *Observera* att den som företräder utskottet måste också lämna in en *Begäran om ordet* i mötesverktyget*,* liksom företrädare för motion och reservation. Den ledamot som har flera motioner som behandlas i ett och samma betänkande ska endast lämna in **en** begäran om ordet och får bara **ett** anförande.

Kyrkomötets presidium skickar före novembersessionen ut en preliminär plan för ärendenas behandling i plenum som underlag för förhandsanmälan.

<u>4 minuter får</u>

- förhandsanmäld utskottsordförande eller *en* annan företrädare för utskottet
- *en* förhandsanmäld företrädare för varje reservation i utskottsbetänkandet
- *en* förhandsanmäld företrädare för en skrivelse eller motion som behandlats i utskottsbetänkandet
- *en* förhandsanmäld företrädare för varje särskilt yttrande

<u>3 minuter får</u>

- övriga talare

Alla talare får **ett** anförande i varje ärende. Detta gäller även om en talare har flera motioner som behandlas i ett ärende. I talarstolarna finns en klocka som visar talartiden. Aktuell talarlista finns på skärmen utanför den bakre ingången till plenisalen. För överblickens och planeringens skull är det önskvärt att så många som möjligt förhandsanmäler sig.

Replik

Oberoende av talarordningen får ordföranden lämna ordet till den som tidigare har yttrat sig i det ärende som behandlas för att bemöta det som närmast föregående talare sagt eller för rättelse med anledning av dennes anförande (*replik*). Sådan replik ska begäras under pågående anförande.

Vid behandling av en skrivelse från kyrkostyrelsen har kyrkostyrelsens ordförande eller annan företrädare för kyrkostyrelsen rätt till replik för att lämna en upplysning.

Varje talare får högst **två** repliker på varje anförande. Tiden för replik får inte överstiga 1 minut.

Den som har förbrukat sin replikrätt kan efter sista repliken i ett replikskifte få antecknat till protokollet att han eller hon inte har rätt till någon ytterligare replik. Anteckningen till protokollet sker på ledamotens begäran.

(2 kap. 3, 4, 5 §§ och 5 kap. 2 § i Kyrkomötets arbetsordning)

Instämmande

Oberoende av talarordningen får den som har rätt att yttra sig i överläggningen instämma med närmast föregående talare utan att ange skälen. Ett instämmande betyder att man till fullo står bakom varje ord talaren sagt.

Den som vill instämma i ett anförande ska fylla i *Instämmande* i mötesverktyget *omedelbart efter det att det anförande avslutats som instämmandet avser*.

(2 kap. 6 § i Kyrkomötets arbetsordning)

Reservation

En ledamot som har deltagit i beslutet i ett ärende och som helt eller delvis vill reservera sig mot det beslut som kyrkomötet har fattat, ska anmäla reservationen genom att fylla i *Reservation* i mötesverktyget innan sammanträdet i plenum har avslutats den dag som beslutet fattades. Detta gäller även om det är en grupp som vill reservera sig utan att lämna en skriftlig motivering. Det vill säga att var och en ska fylla i sin reservation i mötesverktyget.

Skriftlig reservation

Om en ledamot vill utveckla en reservation genom en skriftlig motivering sker även det i mötesverktyget genom att man fyller i den särskilda textrutan som finns när man valt *Reservation*.

Om en grupp vill utveckla en reservation genom en skriftlig motivering ska blanketten *Reservation* fyllas i och på den ska alla ledamöter som står bakom den utvecklade reservationen skriva sin namnteckning och sitt stolsnummer. Blanketten och den skriftliga motiveringen lämnas i korgen för gruppreservationer framför podiet innan årets kyrkomöte avslutas. *Observera*, om inte blanketten *Reservation* är inlämnad beaktas inte den skriftliga motiveringen. En reservation som inlämnas för sent beaktas inte.

Blankett finns att hämta i mötesbyrån.

(3 kap. 35 § i kyrkoordningen)

Valärenden

I valärende som är berett av valberedningen får varje talare **ett** anförande som inte får överstiga 3 minuter och **två** repliker som inte får överstiga 1 minut. *Begäran om ordet* ska alltid göras i mötesverktyget.

Kyrkostyrelsens skrivelser
KsSkr 2019:1–8

Kyrkostyrelsens skrivelser

KsSkr 2019:1	Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022
KsSkr 2019:2	Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018
KsSkr 2019:3	Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden
KsSkr 2019:4	Ändringar i kyrkoordningen m.m.
KsSkr 2019:5	Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning
KsSkr 2019:6	Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet
KsSkr 2019:7	Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk
KsSkr 2019:8	Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:1

Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 10 juni 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Denna skrivelse innehåller kyrkostyrelsens förslag till verksamhetsinriktning, kostnadsram 2020, planeringsramar 2021–2022 enligt bestämmelser i 51 kap. 4 och 5 §§ kyrkoordningen.

Huvuddelen av planeringsperiodens budget omsluter löpande åtaganden och verksamhetskostnader. Antingen är ansvaret direkt reglerat i kyrkoordningen eller så är arbetet på annat sätt av stor betydelse för Svenska kyrkans verksamhet. Enbart en mindre del av budgeten utgör utrymme för särskilda prioriteringar.

Enligt 12 kap. 3 § kyrkoordningen ska kyrkostyrelsen verka för barnets bästa och göra barnkonsekvensanalyser inför beslut, vilket kyrkostyrelsen har genomfört under beredningsarbetet.

Skrivelsen är indelad i följande delar: I *Att räcka evangelium genom ord och handling* beskrivs sambandet mellan förkunnelse och innehållet i skrivelsen. I *Kyrkostyrelsens uppdrag* beskrivs den nationella nivåns uppdrag. I *Skrivelsens struktur* finns övergripande information och läsanvisningar. I *Utmaningar utifrån omvärldsbeskrivning* redovisas de prioriterade områden kyrkostyrelsen ser utifrån genomförd omvärldsanalys. I *Kyrkostyrelsens långsiktiga målbilder 2030* beskrivs kyrkostyrelsens långsiktiga målbilder. För varje målbild, avsnitten *Målbild 1*, *Målbild 2* och *Målbild 3* ges en kort övergripande beskrivning genom exempel på kyrkostyrelsens planering under perioden, relaterat till de långsiktiga målen. I *Ekonomi* redovisas ekonomin i sin helhet och förslagen till kostnadsram 2020 och planeringsramar 2021–2022. *Bilaga 1* innehåller den omvärldsbeskrivning som legat till grund för kyrkostyrelsens omvärldsanalys, prioriteringar och verksamhetsinriktning. *Bilaga 2* ger information om kyrkostyrelsens kansli.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll **1**

1 Förslag till kyrkomötesbeslut **3**

2 Att räcka evangelium genom ord och handling **3**

3 Kyrkostyrelsens uppdrag **4**

4 Skrivelsens struktur **4**

5 Utmaningar utifrån omvärldsbeskrivning **5**

6 Kyrkostyrelsens långsiktiga målbilder 2030 ..... **8**
6.1 Målbild 1 8
6.2 Målbild 2 12
6.3 Målbild 3 15

7 Ekonomi **20**

Bilaga 1 Omvärldsbeskrivning **30**

Bilaga 2 Kyrkokansliet **43**

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll **44**

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att
1. fastställa inriktning för verksamheten på nationell nivå,
2. fastställa kostnadsram för 2020 till 3 143 miljoner kronor,
3. medge planeringsram för 2021 till 3 140 miljoner kronor,
4. medge planeringsram för 2022 till 3 059 miljoner kronor.

2 Att räcka evangelium genom ord och handling

Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka där tron på evangeliet om Jesus Kristus är det som förenar och skapar gemenskap. Samtidigt rymmer denna gemenskap en mångfald av uttryck, tolkningar och livsval. Det är alla döptas uppgift att räcka evangelium genom ord och handling och ett särskilt ansvar vilar på de som vigts till tjänst, men också på de förtroendevalda som delar det gemensamma ansvaret. Tillsammans förkunnar vi budskapet om tro, hopp och kärlek; om förlåtelse, försoning och nåd, så att människor får lära känna Jesus och ta del av evangeliets tröst, livsmod och kraft.

Svenska kyrkan står i relation till andra kyrkor i världen och har en lång tradition av att delta i och bidra till den ekumeniska rörelsen och den världsvida kyrkan. Arbete för fred och tillit, internationell solidaritet och diakoni är uttryck för en längtan efter en världsvid gemenskap. Som kristna har vi ett ansvar för alla människor som skapade till Guds avbild, oavsett religionstillhörighet.

2.1 Vision och sammanhang

Dokumentet *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022* kan ses och förstås som kyrkostyrelsens del i Svenska kyrkans bidrag till Guds mission eller den avsikt som Gud har med skapelsen och med oss människor. Detta Guds uppdrag kan också beskrivas utifrån kyrkoordningens ord om syftet med församlingens grundläggande uppgift:

”Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas”, enligt kyrkoordningens andra avdelning om församlingarna.

På så vis blir även detta dokument ett led i Svenska kyrkans kontinuerliga reformation, det vill säga, både återföra och förvalta genom att utveckla och förändra, kyrkans och medlemmarnas inre liv och yttre bidrag till samhället. Svenska kyrkans tradition är både fast förankrad och i rörelse. Två erfarenheter från den lutherska traditionen bekräftar detta: *Ecclesia semper reformanda*, kyrkan reformeras alltid, och om man vill bevara något måste man förändra det.

2.2 Tro i handling

I Svenska kyrkan bär den demokratiska organisationen och de vigda ämbetsbärarna ett gemensamt uppdrag och delar ansvar för att församlingarnas grundläggande uppgift blir utförd. På liknande sätt står verksamheter som föreslås i detta dokument i relation till förkunnelsen och dessa utgör olika delar av ett och samma ansvar att tro och handling; förkunnelse och diakoni hålls samman och bidrar till Guds rikes utbredande.

Genom sina företrädare på samtliga nivåer är Svenska kyrkan en engagerad aktör i civilsamhället och har en given röst i det offentliga samtalet om hur det goda samhället ska organiseras och hur Sveriges roll i världen bör utformas. Teologiskt kan vi beskriva denna medverkan i det offentliga livet som Svenska kyrkans tjänst i och till samhället och världen. Det är en del av vår gudstjänst och tjänst åt människan. Denna teologi är ett uttryck för en syn på den troende och handlande människans vilja och förmåga att bidra med gott förvaltarskap för hållbarhet och skapelsens återupprättelse.

Syftet med detta dokument är att bidra till att rätt arbete blir utfört och att målen uppfylls så att Svenska kyrkan utgör en hoppets gemenskap för sina medlemmar samtidigt som kyrkan är en relevant och aktiv aktör i samhället genom medlemmarnas engagemang. Befriade av nåd får vi människor hjälp att leva och befrias till tjänst i världen.

3 Kyrkostyrelsens uppdrag

Fördelningen av uppgifter inom Svenska kyrkan regleras i kyrkoordningen. Församlingen är den lokala pastorala nivån inom Svenska kyrkan med grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiften som är den regionala pastorala nivån främjar och har tillsyn över församlingslivet medan den nationella nivån utövar sitt stöd till församlingslivets utveckling i huvudsak via stiften, vilket tar sig olika uttryck genom stiftens skiftande behov hos församlingarna i respektive stift.

Den nationella nivån är en sammanhållande kraft för Svenska kyrkan och bidrar till att uppdraget fullgörs rikstäckande och i internationellt samarbete. Detta sker genom ansvar för kyrkans gemensamma angelägenheter bland annat i fråga om inomkyrklig normgivning, överprövning av beslut, gemensam information, utbildning, ekumeniska relationer samt internationell diakoni och mission. Till uppdraget hör också att vara Svenska kyrkans röst såväl i det svenska samhället som internationellt och bidra till att Svenska kyrkan som helhet är en positiv kraft för att samhället ska hålla ihop och inte dra isär.

Kyrkostyrelsen styr och samordnar förvaltningen av den nationella nivåns uppgifter och företräder Svenska kyrkan. För vissa uppgifter finns råd under kyrkostyrelsen som på delegation fullgör vissa uppdrag.

4 Skrivelsens struktur

Omvärldsbeskrivningen i bilagan innehåller ett antal faktorer som sammantaget ger en bild av den mångdimensionella verklighet globalt och nationellt som vi har att förhålla oss till när prioriteringar och verksamhetsinriktning ska konkretiseras. Utmaningarna är ekonomiska, organisatoriska och teologiska. Några av de områden som finns i omvärldsbeskrivningen är inte realistiskt att Svenska kyrkan kan påverka utifrån befintliga resurser medan andra områden är centrala uppgifter för Svenska kyrkans identitet och teologi.

Kyrkostyrelsen konstaterar, mot bakgrund av de prognoser som tagits fram mot 2030, att det vikande antalet kyrkotillhöriga kommer att påverka ekonomin på lång sikt, varför fokusering och prioritering är nödvändigt i kyrkostyrelsens långsiktiga planeringsarbete.

Kyrkostyrelsen har i sin planering tagit ansvar för en ekonomi i balans i framtiden, för stiftens och församlingarnas skull. Ett genomgripande arbete har påbörjats för att

sänka kostnader på nationell nivå, samtidigt som strategiska och nödvändiga investeringar görs inför framtiden. Den kommande ramperioden karaktäriseras av stramhet och besparingar i verksamheten, parallellt som kyrkostyrelsen har prioriterat och budgeterat för satsningar, vars resultat kommer att visa sig på sikt.

Målbilderna för 2030 som redovisas syftar till att beskriva kyrkostyrelsens ambition på längre sikt och att säkerställa att arbetet på den nationella nivån bidrar till långsiktiga mål. Under respektive målbild finns några delmål som ligger till grund för planering, genomförande, uppföljning, lärande och utveckling. Till delmålen knyts insatser som ska genomföras och leda mot målbilden. Den nationella nivåns målstyrning kommer att följas upp genom kontinuerlig utvärdering och vidareutvecklas efterhand. Kyrkostyrelsen kommer att regelbundet summera hur väl insatserna svarar gentemot målen och vidareutveckla arbetsinsatserna för att säkra att målen uppfylls på sikt samt att erfarenheterna längs vägen bidrar till ett lärande.

I skrivelsen lyfts enbart några exempel på insatser ur den prioriterade verksamheten och inga anspråk görs på att lyfta fram all verksamhet som utförs på nationell nivå under perioden.

Skrivelsen tar sin utgångspunkt i elva verksamhetsområden:

- Stödja utveckling av församlingslivet
- Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan
- Bidra till samhällsutvecklingen
- Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld
- Samordna och utveckla internationell mission och diakoni
- Hållbarhet
- Stödja och utveckla administration och förvaltning
- Styrning och ledning
- Reglera inomkyrkligt
- Utjämning och finansförvaltning
- Internt stöd

För varje verksamhet redovisas intäkter, kostnader och resultat för planeringsperioden i jämförelse med tidigare planering samt utfall 2018 och detaljbudget 2019. Resultatet visar nettokostnaden, det vill säga den kostnad som finansieras av avgifter för gemensam verksamhet och avkastningen från finansförvaltningen. Samtliga belopp anges i miljoner kronor, mnkr.

5 Utmaningar utifrån omvärldsbeskrivning

Svenska kyrkan står inför stora utmaningar i en tid av förändring präglad av religiös transformation, digitalisering, polarisering och globalisering. Svenska kyrkan är idag en kyrka och civilsamhällesaktör bland andra i en både mångreligiös och allt mer sekulariserad omvärld. Stora medlemstapp ställer krav på nya vägar framåt. Samtidigt utgör kommande år ett *möjlighetsfönster* att bära evangelium och hitta ett tilltal för att kommunicera kristen tro i människors liv idag. Kyrkan är fortfarande stor, större än då Nathan Söderblom tillträdde som biskop, och resursrik. Kontaktytan till samhället är fortfarande stor. 90-talistgenerationen utgör den största nu levande generationen, en generation som i hög grad är kyrkotillhöriga, men är samtidigt mest utträdesbenägna. De går de kommande åren in i en fas i livet då många bildar familj, vilket innebär en stundande babyboom. Vad framtidens kyrka är, och i vilken grad kristen tro har ett utrymme i människors liv, kultur- och samhällsdebatt, avgörs av vad vi nu tillsammans gör av de möjligheter vi har. Här följer tio övergripande utmaningar:

5.1 Allt mindre kunskap om kristen tro

Kunskap om och förtrogenhet med kristen tro, tradition och språk minskar i Sverige och människors relation till Svenska kyrkan försvagas. Tillgången till de existentiella resurser som Svenska kyrkan förvaltar begränsas hos allt fler genom att det saknas förförståelse och de nycklar som skulle göra arvet av berättelser, liturgi och bön med existentiell bärkraft tillgängligt.

5.2 Få kontaktytor och försvagad relation till unga

Barn- och ungdomsverksamheteten har totalt sett minskat i Svenska kyrkan och inkluderar även kör- och musikverksamheten. På ett decennium har antalet besök i öppen verksamhet för barn och unga minskat med 32 procent och i regelbunden verksamhet med 18 procent. Barn i kyrkans förskolor ingår i denna statistik, men antalet barn går upp och ned. Nedgången är mest påtaglig bland de allra yngsta och bland tonåringar. Om inte medlemskapet upplevs meningsfullt bland unga riskerar medlemstappet öka mer än tidigare prognostiserats.

5.3 Utbredd psykosocial ohälsa

Många människor lider av psykisk ohälsa och kommuner och landsting har svårt att möta de ökade behoven, totalt beräknas närmare 190 000 barn och unga vuxna i Sverige vara drabbade. Även äldre är en psykosocialt utsatt grupp. I alla åldrar är psykisk ohälsa vanligare bland kvinnor, men betydligt fler män begår suicid. Högst är suicidtalet för män i åldersgruppen över 65 år. Försämrad psykisk hälsa och ökad suicidrisk ses även bland asylsökande och de som fått avslag på sin asylansökan.

5.4 Välfärden utmanas

Svensk välfärd är offentligt finansierad med en hög täckningsgrad och låga kostnader för den enskilde. Dock bedöms utgifterna öka väsentligt snabbare än skatteunderlaget de närmaste åren, vilket sätter välfärden under ekonomisk press. Den ekonomiska standarden i Sverige fortsätter att förbättras, men en övergripande samhällsutmaning är växande klyftor och ökad segregation, mellan etniska grupper, socioekonomiska grupper, generationer och regioner.

5.5 Populistiska rörelser växer fram

Demokratins grundvalar hotas över hela världen, människovärdet kränks och allt fler regimer begränsar individers och civilsamhällets handlingsutrymme. Detta sammanfaller ofta med framväxten av populistiska rörelser. Det finns en växande fientlighet mot pluralism, oberoende medier och ett aktivt civilt samhälle även i Sverige. I Europa har populistiska partier tredubblats på 20 år och sitter i regeringsställning i elva europeiska länder. Religionsfrihetens villkor fortsätter att försämras i länder över hela världen och kristna är den religiösa grupp som globalt sett är mest utsatt.

5.6 De globala klimatförändringarna

De allra fattigaste drabbas först och hårdast av klimatförändringarna. För att klara 1,5-gradersmålet måste de globala koldioxidutsläppen minska med 45 procent fram till år

2030 och ligga på noll vid 2050. Sverige tillhör de tio länder i världen med störst miljöpåverkan per person och om alla levde som vi i Sverige skulle det behövas cirka fyra planeter. Utmaningarna om vårt ansvar för skapelsen, varandra och framtiden aktualiseras inom teknik, politik och teologi. Digitaliseringen innebär nya möjligheter för hållbarhet genom effektivare resursanvändning och digitala möten.

5.7 Kompetensförsörjning i framtiden

Svenska kyrkan har en utmaning att säkra framtidens kompetensförsörjning. Ett minskat engagemang i Svenska kyrkan kan försvåra rekryteringen till de kyrkliga utbildningarna, även om antalet studerande på Svenska kyrkans utbildningsinstitut är högre än vid start, samt att det sammanlagda antalet sökande till institutet i april 2019 aldrig varit så högt. Utmaningen består i att attrahera sökande även inom andra professioner än de som utbildas vid institutet samt att analysera framtida behov och arbeta med strategisk kompetensförsörjning.

5.8 En relevant och hållbar kyrka

Människans behov av livsmening är konstant och vart människan riktar sig för att gestalta och ge uttryck för detta förändras över tid. En stor del av de som träder ur Svenska kyrkan angav avsaknad av tro på Gud som skäl, existentiella motiv eller att det inte var meningsfullt att vara medlem. Kontaktytan med befolkningen som helhet är dock fortsatt stor, genom de kyrkliga handlingarna, diakoni och kyrkans kultur- och musikliv. Den är angelägen att upprätthålla likaså att värna, bevara och tillgängliggöra det levande kulturarvet. Att bibehålla kyrkans relevans i människors liv, oavsett medlemskap, behöver ständigt aktualiseras.

5.9 En ekonomiskt hållbar kyrka

Ett sviktande medlemsunderlag kräver en långsiktig resursplanering så att Svenska kyrkan även i framtiden kan fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva diakoni och mission. Kyrkostyrelsens strävan är att det ska finnas en likvärdig kvalitet inom det administrativa området i hela Svenska kyrkan även om förutsättningarna och villkoren är olika, vilket speglar evangeliets innehåll om samhörighet och gemensamt ansvar. Samverkan och samordning är centralt för att kunna bedriva kostnadseffektiv, kvalitativ och hållbar verksamhet som möjliggör ett långsiktigt hållbart kyrkoliv. Svenska kyrkan har ett förtroende och ett ansvar att förvalta medlemsintäkterna väl.

5.10 En ekonomi i balans

De prognoser som gjorts över den framtida medlemsutvecklingen och de framtida intäkterna från kyrkoavgiften visar en nedåtgående trend. För att Svenska kyrkan på nationell nivå även i en framtid ska kunna uppnå en ekonomi i balans och samtidigt kunna bidra till utvecklingssatsningar krävs en ansvarsfull kostnadsanpassning, effektivisering och prioritering i nuvarande verksamhet. Samtidigt som en nödvändig kostnadsanpassning görs de närmaste åren, behöver insatser fortsätta för att behålla och få nya medlemmar samt få de människor som lämnat Svenska kyrkan att återinträda. En beskrivning av den ekonomiska prognosen finns längre fram i skrivelsen.

6 Kyrkostyrelsens långsiktiga målbilder 2030

Målbilder 2030 fastställdes av kyrkomötet 2018 och syftar till att beskriva kyrkostyrelsens ambition på längre sikt och att säkerställa att arbetet på den nationella nivån bidrar till följande långsiktiga mål:

1. År 2030 har vi stärkt förmågan att bidra till ett församlingsliv som möter samtidens utmaningar.
2. År 2030 finns ett stärkt engagemang i Svenska kyrkan för ett hållbart samhälle i Sverige och i världen.
3. År 2030 finns effektiv styrning, administration och förvaltning i Svenska kyrkan, så att församlingarna kan fullgöra sitt grundläggande uppdrag.

För varje målbild finns flera delmål som grund för verksamhetens planering, genomförande, uppföljning samt lärande och utveckling under planeringsperioden. De prioriterade insatserna som leder mot målbilden beskrivs övergripande i skrivelsen.

Hållbarhetsarbete ingår inom samtliga verksamhetsområden då kyrkostyrelsens strävan efter ett hållbart samhälle och en långsiktigt hållbar kyrka är central. Kyrkostyrelsen menar att frågan om hållbar utveckling inbegriper såväl ekologi, teknologi och ekonomi som sociala, existentiella och andliga frågor. Det etiska perspektivet är en integrerad del i arbetet med hållbar utveckling. Etik och värdegrund är väsentliga element för att påverka och utveckla såväl kapitalförvaltning och miljödiplomering som strukturer för barnets bästa genom barnkonsekvensanalyser.

6.1 Målbild 1

År 2030 har vi stärkt förmågan att bidra till ett församlingsliv som möter samtidens utmaningar.

Målbilden är sammankopplad med verksamhetsområdena *Stödja utveckling av församlingslivet* och *Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan* med särskilda satsningar för att stärka strategisk kompetensförsörjning.

6.1.1 Verksamhetsområdet Stödja utveckling av församlingslivet

Delmål 1 A – Undervisning i kristen tro

Den nationella nivån bidrar till att församlingarna stärker och utvecklar en sammanhållen undervisning i kristen tro.

Insatser

- Stimulerar undervisning som väcker nyfikenhet och intresse i vida cirklar i församlingar så att människor oavsett ålder, förkunskap och kyrklig vana ska kunna lära känna kristen tro, gudstjänst, musik, kultur och tradition.
- Främjar församlingars fördjupade undervisning, så att fler människor kan växa och mogna i sin kristna tro.
- Utvecklar strategier och åtgärder för lärande och undervisning på digitala arenor.
- Utvecklar strategier och redskap för Svenska kyrkans bidrag till det offentliga samtalet om kristen tro, bildning och värdefrågor.

Programmet Lärande och undervisning

Kyrkostyrelsen prioriterar en långsiktig genomgripande satsning på lärande och undervisning genom att tillsammans med stift och församlingar utveckla det gemensamma undervisningsansvaret. Ett flerårigt program genomförs under perioden för att stärka kunskapen om kristen tro och liv, dela erfarenheten av en levande Gud och ett evangelium som bär i våra liv samt ge möjligheter till fördjupning som berör grundläggande värden. I programmet ingår arbete för en digital plattform som ger alla tillgång till en bred och djup förståelse av kristen tro i enlighet med Svenska kyrkans teologiska tradition. Likaså planeras insatser som bidrar till att Svenska kyrkan blir mer delaktig i det offentliga samtalet om religion, livsfrågor, etik och värderingar. I samverkan med stift och församlingar inventeras pågående arbete och det material som redan finns och vid behov utarbetas nytt.

Delmål 1 B – Diakoni

Den nationella nivån bidrar till att stärka och stödja församlingarnas förmåga att fullgöra sitt diakonala uppdrag utifrån ett rättighetsperspektiv med särskild inriktning på barn och ungas utsatthet.

Insatser

- Tillhandahåller kompetens och metod för utveckling av församlingarnas diakoni, samverkan och aktörskap i välfärden.
- Bidrar till att det diakonala arbetet ges förutsättningar att utveckla innovativa lösningar på sociala utmaningar.
- Bidrar genom analys och forskning till ökad kunskap om diakonal praktik och metod för utvärdering av diakonal verksamhet.
- Utvecklar kommunikation om den diakonala verksamheten till såväl allmänhet som beslutsfattare och gör Svenska kyrkans bidrag till välfärden välkänt i det svenska samhället.

Barns rätt och hälsa

Den 1 januari 2020 blir FN:s Konvention om barnets rättigheter inkorporerad i svensk lag och börjar gälla från samma dag. I barnkonventionen framgår även barns rätt till andlighet. De barnkonsekvensanalyser som görs inför beslut i församlingar, stift och på nationell nivå är ett utryck för prioritering och strävan att värna barnets livssituation. Det är en utmaning för en kyrka att bereda plats och ta tillvara barn och ungas perspektiv och erfarenheter i gudstjänster och övrigt församlingsliv. De lärdomar som barnkonsekvensanalyserna i Svenska kyrkan bidrar till i stift och församlingar ska under perioden summeras och lyftas fram, i syfte att utveckla arbetet.

Social hållbarhet

Svenska kyrkans diakonala arbete är ett väsentligt bidrag till det nationella genomförandet av FN:s hållbarhetsmål Agenda 2030. För att Svenska kyrkan ska kunna bidra till lösningar på komplexa samhällsproblem ställs krav i fråga om analys, kompetens och kvalitet. Därför sker samverkan med diakonala institutioner, universitet och högskolor på det sociala området. Samverkan med Arbetsförmedlingen fortsätter utifrån den nationella överenskommelse som slöts 2016, men med anledning av deras nya regleringsbrev behöver eventuellt nya samverkansformer sökas. Funktionen *Support migration* kommer även fortsättningsvis att vara ett viktigt verktyg till stöd för medarbetare i deras arbete med migranter och asylsökande och för integration.

Tio stiftsstyrelser står bakom det långsiktiga programmet *Social hållbarhet fokus Tillit och demokrati 2020–2023*. Kyrkostyrelsen ser positivt på denna samverkan mellan stiften och kommer att stödja den gemensamma samordningsfunktion som etablerats. Programmet kommer att inventera det som redan pågår i stiften, söka möjligheter för extern finansiering, utveckla sätt att utbilda, och metodutveckla, bedriva påverkansarbete samt teologiskt stärka medarbetare i frågor som rör människans värde och värdighet samt i frågor om tillit och demokrati.

Exempel på andra insatser inom verksamhetsområdet

Statistik och omvärldsanalys

Den nationella nivån bistår förtroendevalda och anställda i församlingar, pastorat och stift med faktabaserade underlag samt omvärlds- och framtidsanalyser för verksamhetsutveckling lokalt. Under perioden görs verksamhetsstatistiken än mera tillgänglig och användbar i stift och församlingar genom pastoratsrapporter. Under perioden genomförs bland annat fördjupade studier kring medlemskap och kyrklig sed, med fokus på dop och människors flyttande.

Kommunikationsstöd

Den nationella nivåns kommunikationsstöd till stift och församlingar i Sverige och utomlands har en direkt koppling till den grundläggande uppgiften. I samarbete med stiften erbjuds kompetensutveckling och kommunikationsverktyg. Systemstöd kommer att utvecklas under perioden till stöd för församlingarna att upprätthålla relationen med medlemmar genom livet, till exempel när en yngre medlem byter bostadsort på grund av studier. Arbetet i sociala medier fortsätter att utvecklas så att Svenska kyrkan stärks i att vara kyrka på nätet. Att kontinuerligt kommunicera Svenska kyrkans verksamhet är ett sätt att motivera människor att kvarstå som medlemmar eller intressera andra att bli medlemmar.

En hållbar utlandskyrka

En förskjutning mot allt mer självbärande utlandsförsamlingar är nödvändig dels genom den svårighet som finns att få visum och tillstånd att verka som kyrka i flera länder och dels av ekonomiska skäl. Den juridiska genomgången kommer att påverka verksamheten de närmaste åren både innehållsmässigt och ekonomiskt.

Tabell 1. Intäkter och kostnader Stödja utveckling av församlingslivet

Stödja utveckling av församlingslivet	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	54	37	37	40	41	0	3
Kostnader	-278	-292	-250	-247	-238	-10	-9
Resultat	**-224**	**-255**	**-213**	**-207**	**-198**	**-10**	**-6**

Intäkter är i stort sett i nivå med tidigare planering, men kostnaderna överstiger tidigare rambudget vilket beror på att den klimatsatsning som planeras efter beslut i kyrkomötet, budgeterats med 25 mnkr per år inom detta verksamhetsområde. Budgeten inkluderar kostnader för programmet *Lärande och undervisning*, där kostnaderna uppgår till knappt 11 mnkr för perioden.

Den samlade verksamheten för Kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet redovisas i tabell 18.

6.1.2 Verksamhetsområdet Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan

Delmål 1 C – Strategisk kompetensförsörjning

Den nationella nivån säkerställer i samverkan med stiften strategisk kompetensförsörjning som svarar mot Svenska kyrkans framtida behov.

Insatser

- Utvecklar arbetet med programutbildningarna på utbildningsinstitutet efter genomförd utvärdering.
- Stimulerar arbetet med rekrytering och säkrar relevans och kvalitet i den behörighetsgivande kyrkoherdeutbildningen.
- Verkar för att Svenska kyrkan är en välkänd arbetsgivare med god arbetsmiljö genom att utbilda blivande medarbetare och kyrkoherdar för god samverkan med andra.
- Identifierar och utvecklar behövlig spetskompetens.

Svenska kyrkans utbildningsinstitut

Utbildningsinstitutets verksamhet ska under planeringsperioden övergå från etableringsfas till utvecklingsfas, där strategiska frågor som rekrytering och kompetensförsörjning behöver bearbetas och vägval göras. Programutbildningarna för studerande till diakon, församlingspedagog, kyrkomusiker och präst kommer att utvecklas vidare, liksom den behörighetsgivande kyrkoherdeutbildningen. Frågor om fortbildning och påbyggnadsutbildning för kyrkliga profilyrken, till exempel inom själavård, ska också behandlas under perioden.

Strategisk kompetensförsörjning

Frågor som handlar om strategisk kompetensförsörjning är centrala och prioriterade för kyrkostyrelsen, så att Svenska kyrkan även i framtiden har de medarbetare som kommer att krävas. Under 2019 genomför stiften i samarbete med nationell nivå en inventering av de långsiktiga rekryteringsbehov som finns i respektive stift. Efter att en analys av undersökningen gjorts påbörjas ett gemensamt strategiskt arbete för kompetensförsörjning.

Tabell 2. Intäkter och kostnader Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan

Utbilda för tjänst i kyrkan	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	0	0	0	0	0	0	0
Kostnader	-49	-50	-50	-50	-50	3	3
Resultat	**-49**	**-50**	**-50**	**-50**	**-50**	**3**	**3**

Kostnaderna är lägre än tidigare planerad nivå, men i linje med budget 2019.

6.2 Målbild 2

År 2030 finns ett stärkt engagemang i Svenska kyrkan för ett hållbart samhälle i Sverige och i världen.

Målbilden relaterar främst till verksamhetsområdena Bidra till samhällsutvecklingen, Värna och utveckla relationer i kyrkans omvärld samt Samordna och utveckla internationell mission och diakoni. Målbilden anknyter även till arbete för Hållbarhet som innehåller andliga, existentiella, sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter.

6.2.1 Verksamhetsområdet Bidra till samhällsutvecklingen

Delmål 2 A – Erkänd part för samhällets utveckling

Svenska kyrkan är en erkänd part i samhällets utveckling.

Insatser

- Tar initiativ till att i bred samverkan lyfta och driva strategiskt avvägda och relevanta samhällsfrågor utifrån kyrkans värden och uppdrag.
- I frågor som berör Agenda 2030 är Svenska kyrkan en given samtalspart i regeringens arbete samt för dialog med beslutsfattare i Sverige, EU och internationellt. Dialogen utgår från ett budskap förankrat i kyrkans egna erfarenheter och i det egna bidraget till ett hållbart samhälle, inte minst i de existentiella hållbarhetsfrågorna.
- Har en strategiskt prioriterad samverkan med regionala och globala ekumeniska organisationer och allianser i gemensamma strategiska policyfrågor.

Svenska kyrkan som samhällsaktör

Svenska kyrkans påverkansarbete syftar till att bidra till samhällets utveckling. För detta krävs systematisk bevakning och relevant spetskompetens. Områden som bedöms vara aktuella under perioden är bland annat trossamfundens och civilsamhällets roll och förutsättningar i samhället, demokrati- och rättighetsfrågor, bistånd och internationell solidaritet, migrations- och asylfrågor, integration och etablering av nyanlända, religions- och försoningsfrågor samt att motverka antisemitism och islamofobi.

Tabell 3. Intäkter och kostnader Bidra till samhällsutvecklingen

Bidra till samhällsutvecklingen	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	1	1	1	1	1	0	0
Kostnader	-21	-22	-25	-23	-23	-5	-3
Resultat	**-20**	**-21**	**-24**	**-22**	**-22**	**-5**	**-3**

Intäkterna är i nivå med tidigare planering. Kostnaderna ökar något, främst som följd av att flera personella resurser planeras arbeta med verksamheten.

6.2.2 Verksamhetsområdet Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld

Delmål 2 B – Ekumeniska och interreligiösa relationer samt kultur

Den nationella nivån arbetar strategiskt med stift och församlingar för social hållbarhet genom att verka för sammanhållning mellan grupper i samhälle och kyrka.

Insatser

- Vidareutvecklar arbetet i utvalda ekumeniska och interreligiösa samarbeten och nätverk.
- Utvecklar och stödjer utbildning och kyrkomedarbetare för ökad kunskap om ekumenik och interreligiös dialog, samt metoder från dessa fält.
- Verkar för ett rikt och mångfaldigt kulturliv i Svenska kyrkan som främjar dialogen mellan religion och livstolkning samt utvecklar och stärker kontakterna med kyrkans omvärld.

En värld av grannar

Programmet *Interreligiös praktik för fred – En värld av grannar* är ett exempel på insats som genomförs under perioden i syfte att utveckla och fördjupa Svenska kyrkans relationer med religiösa samfund och organisationer som arbetar för människor på flykt i Europa. Under perioden kommer ett antal workshops att arrangeras och programmet fokuserar på hur vi kan stärka våra samhällen för att ta emot människor på flykt och hur integration hör ihop med ett hållbart samhälle.

Tabell 4. Intäkter och kostnader Värna och utveckla relationer till kyrkans omvärld

Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	7	3	3	3	3	0	0
Kostnader	-70	-72	-80	-85	-71	-4	1
Resultat	**-63**	**-69**	**-77**	**-83**	**-69**	**-3**	**0**

Intäkter är i nivå med tidigare planering. Avvikelsen på kostnadssidan i jämförelse med tidigare budget beror på mindre justeringar till följd av omorganisation inom kansliet.

Budgeten inkluderar kostnader för programmet *En värld av grannar*, och kostnaderna uppgår till drygt 13 mnkr för perioden.

6.2.3 Verksamhetsområdet Samordna och utveckla internationell mission och diakoni

Delmål 2 C – Partnerskap

Den nationella nivån utvecklar partnerskap med kyrkor, ekumeniska organisationer och allianser samt med andra samarbetspartner i gemensamt arbete för tro, fred, rättvisa och människors lika värde och rättigheter.

Insatser

- Utvecklar samarbete med systerkyrkor och samarbetspartner för att bidra till ömsesidig förståelse och till positiv hållbar förändring för människor som lever i utsatthet.
- Ökar kännedom och engagemang för Svenska kyrkans arbete med internationell mission och diakoni i stift och församlingar samt bland allmänheten.

Utvecklingssamarbete och humanitära insatser

Svenska kyrkan verkar för internationella och ekumeniskt samordnade missions- och diakoniinsatser, långsiktigt utvecklingssamarbete och stöd till människor i utsatta situationer genom humanitärt bistånd. I kyrkostyrelsens uppdrag ligger också att samordna, planera och utveckla församlingarnas arbete, engagemang och finansiering av internationell mission och diakoni. Den nya visuella identiteten *Act Svenska kyrkan* som lanserades i maj 2019 är en distinkt profil som skapar möjlighet för mer effektiv kommunikation och insamling. Den gör också kopplingen tydlig till det gemensamma arbete som görs internationellt av kyrkorna och organisationerna inom ACT-alliansen, Action by Churches Together.

Tabell 5. Intäkter och kostnader Samordna och utveckla internationell mission och diakoni

Samordna och utveckla internationell mission och diakoni	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	319	378	360	363	370	-19	-20
Kostnader	-363	-431	-413	-412	-407	13	15
Resultat	**-44**	**-53**	**-53**	**-49**	**-37**	**-6**	**-5**

Intäkter som helhet är lägre än tidigare planering då erhållna bidrag från Sida förväntas bli lägre.

Totala kostnader minskar till följd av lägre externa kostnader samt lägre lämnade bidrag jämfört med tidigare planering. Under perioden fortgår lanseringen av Act Svenska kyrkan. För 2020 och 2021 har kyrkostyrelsen tillfört extra medel om 10 mnkr per år för att skapa en ny visuell identitet för Svenska kyrkans internationella arbete.

Inom denna verksamhet finns den av kyrkostyrelsen beslutade satsningen i Mellanöstern år 2020 om 5 mnkr. I enlighet med kyrkomötets beslut 2007 ingår 10 mnkr per år avseende bostadsbyggnadsprojekt på Olivberget i Jerusalem.

Den samlade verksamheten för kyrkostyrelsens internationella råd redovisas i tabell 17.

6.2.4 Verksamhetsområdet Hållbarhet

Delmål 2 D – Ansvar för skapelsen

Den nationella nivån skapar i samverkan med stiften ökade förutsättningar för att Svenska kyrkan ska kunna ta ansvar för skapelsen.

Insatser

- Formulerar effektmål för hela Svenska kyrkans verksamhet och som stöd till lokal nivå.
- Genomför ett urval av strategiska insatser som möjliggör för hela Svenska kyrkan att bidra till förverkligandet av Parisavtalets mål.
- Utvecklar kanaler för ökad kompetens och stöd till stift och församlingar för att bidra till ett hållbart samhälle.

Klimatstrategier

Den nationella nivån stödjer idag ett aktivt klimatarbete i Svenska kyrkan genom till exempel ramavtal där klimat- och andra hållbarhetsfrågor integreras i upphandlingar, visst utbildnings- och stödmaterial samt genom Miljödiplomeringsverktyget.

Kyrkomötet beslutade 2018 att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta former för ett nationellt program för klimatstrategier. Undersökningar och dialog med förtroendevalda i stiften visar på en vilja att ta långsiktigt ansvar för skapelsen, däremot varierar kapaciteten bland stift och församlingar. Kyrkostyrelsens ambition är att fortsätta en beredning i samverkan med stiftsstyrelserna.

Genom resursförstärkning till stiften under planperioden för att bygga upp kompetens möjliggörs ett intensifierat arbete. Den planerade klimatsatsningen har budgeterats med 25 mnkr per år, vilket inte fanns med i föregående rambudget.

6.3 Målbild 3

År 2030 finns effektiv styrning, administration och förvaltning i Svenska kyrkan, så att församlingarna kan fullgöra sitt grundläggande uppdrag.

Målbilden relaterar till verksamheterna Stödja och utveckla administration och förvaltning samt Styrning och ledning. Likaså relaterar målbilden till verksamheterna Reglera inomkyrkligt, Utjämning och finansförvaltning samt Internt stöd.

6.3.1 Verksamhetsområdet Stödja och utveckla administration och förvaltning

Delmål 3 A – Administration och digitalisering

Insatser

- Fastställer i samverkan med stiften gemensam långsiktig målbild, strategier, finansiering och genomförande för gemensam administration i Svenska kyrkan.
- Skapar strukturer för att identifiera, prioritera och genomföra de åtgärder som gör mest nytta för Svenska kyrkan.
- Etablerar ett gemensamt lönecenter för hela Svenska kyrkan till år 2022, som ett första steg.
- Utarbetar strategier för stöd till Svenska kyrkan att utveckla digitala arbetsplatser och mötesformer med användaren i fokus, där det ska vara enkelt att arbeta effektivt.

Administrativt stöd och digitalisering

För att verka rikstäckande för ett hållbart kyrkoliv, och samtidigt hushålla med de ekonomiska resurserna, krävs gemensamma administrativa lösningar.

Kyrkostyrelsen arbetar därför vidare i samarbete med stiften om ett effektivt administrativt stöd. Gemensamma processer och arbetssätt som stöds av ändamålsenliga systemlösningar är centrala förutsättningar för kvalitativa, informationssäkrade stödfunktioner.

Ett av de områden där Svenska kyrkan har möjlighet att uppnå stora effektiviseringar är kopplat till löne- och arvodeshantering. Kyrkostyrelsen har efter dialog med stiften som inriktning att etablera ett gemensamt lönecenter för hela Svenska kyrkan på lämplig plats i landet, med verksamhetsstart den 1 januari 2022. Parallellt med denna inriktning fortgår arbetet med att vidareutveckla arbete kopplat till ekonomiområdet.

Den pågående digitala utvecklingen i samhället i privatliv såväl som i arbetsliv innebär att förutsättningarna förändras snabbt i Svenska kyrkans verksamhet och att kraven på en utvecklad IT-miljö med gemensamma lösningar ökar. En digital arbetsplats innebär ett förändrat arbetssätt och är en möjlighet till ökad effektivitet och

sänkta kostnader på sikt. Möjligheten att resor ersätts av digitala möten ska övervägas på samtliga nivåer i Svenska kyrkan. En gemensam digital arbetsplats för hela Svenska kyrkan är ett stöd för anställda, förtroendevalda och ideellt engagerade. Styrelsen avser att arbeta vidare vad gäller precisering av kyrkans satsning på digitalisering under perioden. En digital arbetsplats förutsätter en tekniskt utvecklad infrastruktur för att fungera, varför kyrkostyrelsen verkar för det.

Genom att skapa förutsättningar för administrativ effektivitet och digitala lösningar bidrar kyrkostyrelsen till att församlingar även på sikt ska ha tillräckliga ekonomiska resurser för ett rikt kyrkoliv där gudstjänster firas och undervisning bedrivs samt diakoni och mission utövas.

Kyrkliga kulturminnen

Årligen får Svenska kyrkan ett bidrag om 460 mnkr, en kyrkoantikvarisk ersättning från staten för antikvariska merkostnader vid vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Verksamheten innebär att administrera, förvalta och utveckla modellen för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning i syfte att säkerställa en långsiktigt hållbar förvaltning av de kyrkliga kulturminnena. Kyrkostyrelsen beslutar om fördelning av medlen och redovisar användningen till regeringen. Arbetet innebär också att verka för att det kyrkliga kulturarvet ska ses som, och vara en angelägenhet och resurs för alla i samhället.

Tabell 6. Intäkter och kostnader Stödja och utveckla administration och förvaltning

Stödja och utveckla administration och förvaltning	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	500	553	554	558	564	-9	-9
Kostnader	-783	-817	-835	-827	-806	-19	-13
Resultat	**-282**	**-263**	**-282**	**-269**	**-243**	**-29**	**-22**

Minskningen på intäktssidan motsvaras av en lika stor minskning på kostnadssidan och avser licenser för applikationer inom gemensamt stöd, samt anslutning till den gemensamma IT-plattformen på grund av en lägre anslutningstakt till tjänsterna än tidigare beräknats.

På kostnadssidan finns lägre kostnader för drift, konsulter samt licenser, vilket är en konsekvens av nya avtal, effektivisering av organisationen, samt ett minskat utrymme för utveckling. Samtidigt har den särskilda satsningen på digitaliserad arbetsplats medfört en ökad kostnad med 35 mnkr 2020, 40 mnkr 2021 och 20 mnkr 2022. Kostnaderna fanns inte med i föregående rambudget.

6.3.2 Verksamhetsområdet Styrning och ledning

Delmål 3 B – Styrning och förvaltning i Svenska kyrkan

Den nationella nivån skapar i samverkan med stiften förutsättningar för en tydlig styrning och hållbar förvaltning i Svenska kyrkan.

Insatser

- Förenklar och tydliggör det gemensamma regelverket.
- Tydliggör uppdraget och effektiva strukturer för nationell nivå.
- Utvecklar tydliga strukturer för gemensam beredning av ärenden.
- Bidrar till utvecklingen av gemensamma och ändamålsenliga arbetssätt reglerat i ordningar och handläggningsrutiner.

- Prioriterar så att antalet uppdrag och verksamhetsområden minskar och den löpande verksamheten har en ekonomisk hållbar nivå som samtidigt medger utrymme för utvecklingssatsningar.
- Arbetar för att kyrkokansliets verksamhet ryms i egna befintliga lokaler.

Dialog för samverkan med stiften

För att skapa förutsättningar för ett långsiktigt hållbart kyrkoliv i Svenska kyrkan har kyrkostyrelsen inlett en fördjupad dialog med stiftsstyrelserna om vilket uppdrag den nationella nivån bör ha med syfte att skapa tydlig och effektiv ansvarsfördelning.

Kyrkostyrelsen avser att i samarbete med stiften särskilt identifiera sådan verksamhet som bäst sker samlat och som bör utföras på ett ställe i trossamfundet. Inriktningen för arbetet är att kunna minska antalet uppdrag och verksamhetsområden och därmed upphöra med viss verksamhet. Frågan om uppdrag bereds under perioden i samarbete med stiften.

Kyrkostyrelsens dialog med stiftsstyrelserna intensifieras under perioden för att tydliggöra det gemensamma regelverket samt förenkla och utveckla strukturer för gemensam beredning av ärenden. Detta kommer att bidra till utvecklingen av gemensamma och ändamålsenliga arbetssätt.

Den löpande verksamheten på nationell nivå ska långsiktigt upprätthållas på en ekonomiskt hållbar nivå som samtidigt medger utrymme för framtida utvecklingsbehov och satsningar.

Lokaler

Genom att uppdragen under perioden kommer att minska på nationell nivå och arbetssättet i kansliet förändras bedöms kyrkokansliets verksamhet kunna rymmas i egna ombyggda lokaler, förutom serverhallar, arkiv och utbildningsinstitut. Även minskade kostnader för kyrkostyrelsens och kyrkomötets arbete planeras under perioden.

Det är cirka 30 år sedan Kyrkans hus genomgick en renovering. Fastighetens ytskikt är av god kvalitet, men tekniska installationer, bland annat ventilation, el, och hissar, närmar sig slutet av sin livscykel. Efter analys bedöms att fastigheten bör genomgå en samlad större renovering och anpassas för en flexibel kontorslösning som kan möta behovet av lokaler för nationell nivå. Fastigheten ägs av det helägda dotterbolaget Svenska kyrkans fastighets AB, som under planperioden kommer att arbeta med frågan.

Tabell 7. Intäkter och kostnader Styrning och ledning

Styrning och ledning	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	2	0	0	0	0	0	0
Kostnader	-45	-76	-55	-65	-69	21	21
Resultat	**-44**	**-76**	**-55**	**-65**	**-69**	**21**	**21**

Kostnader för kyrkostyrelse och råd är lägre än föregående planering. Avvikelsen mot föregående rambudget beror främst på lägre planerade budgetreserver men även minskning av personalkostnader.

Inom denna verksamhet återfinns kostnader för utredning av juridisk karaktär i utlandsförsamlingarna med 12 mnkr för perioden.

6.3.3 Verksamhetsområdet Reglera inomkyrkligt

Kyrkoval 2021

Nästa kyrkoval äger rum den 19 september 2021. Den nationella nivån har ett övergripande ansvar genom att på olika sätt stödja stiften genom att utarbeta gemensamma rutiner, tillhandahålla systemstöd samt informera och utbilda. Ambitionen är att bättre nyttja digitala informationskanaler denna gång.

Begravningsverksamhet

Begravningsverksamheten är ett uttryck för Svenska kyrkans grundläggande identitet som folkkyrka och ett samhälleligt uppdrag som staten genom lag har anförtrott församlingar och pastorat samt två kommuner. Kyrkomötet har genom bestämmelser i kyrkoordningen beslutat om nya regler från och med 2019. Församlingar och pastorat ska utarbeta riktlinjer för sitt uppdrag i begravningsverksamheten, stiften ska utöva tillsyn över hur uppdraget utförs och kyrkostyrelsen ska svara för övergripande frågor. Mot bakgrund av detta har kyrkostyrelsen beslutat att bygga upp särskild kompetens inom kyrkokansliet för begravningsverksamhetens relevanta sakområden.

Tabell 8 Intäkter och kostnader Reglera inomkyrkligt

Reglera inomkyrkligt	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	0	0	0	6	0	0	0
Kostnader	-42	-56	-61	-85	-36	7	9
Resultat	**-42**	**-56**	**-61**	**-79**	**-36**	**7**	**9**

Intäkterna är i nivå med tidigare planering. Kostnaderna förväntas bli något lägre än tidigare budgeterats, vilket dels beror på arbetstakten med kyrkans gudtjänstböcker och lägre budget för utredningar.

Kostnaderna för kyrkomötet planeras till 70 mnkr för perioden. Motsvarande kostnad under föregående mandatperiod är 67 mnkr. Kostnadsökningen beror till största del på en redovisningsmässigt förändrad princip som infördes 2017.

Kostnader för kyrkovalet budgeteras till 72 mnkr för perioden. Sammanlagt planeras valet 2021 kosta 87 mnkr för Svenska kyrkans nationella nivå mot 91 mnkr för 2017 års val.

6.3.4 Verksamhetsområdet Utjämning och finansförvaltning

Utjämningssystemet

Utjämningssystemet är inriktat på att *bidra* till utjämning av strukturella och ekonomiska olikheter mellan enheter i Svenska kyrkan, för att skapa förutsättningar för så likvärdig verksamhet över hela landet som möjligt. I utjämningen på församlingsnivå görs ekonomisk avräkning direkt mellan församlingar och nationell nivå samtidigt som kyrkoavgiften betalas ut. Utjämning på stiftsnivå omfattar stiftsbidrag, kyrkounderhållsbidrag samt den del av utdelningen från prästlönetillgångarna som tillfaller utjämningssystemet. Det nya systemet som beslutades 2016 fasas in successivt, vilket innebär att två olika utjämningssystem under en tid verkar parallellt.

Tabell 9. Intäkter och kostnader Utjämningssystemet

Utjämningssystemet	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Avgift gemensam verksamhet	962	974	983	988	994	-5	-12
Resultat avgift gem. verksamhet	**962**	**974**	**983**	**988**	**994**	**-5**	**-12**
Utjämningsavgifter församlingsnivå	783	761	744	705	713	-8	-25
Kyrkounderhållsavgift	0	0	0	0	0	0	0
Utjämningsbidrag församlingsnivå	-807	-809	-814	-800	-808	9	25
Resultat församlingsnivå	**-24**	**-48**	**-70**	**-95**	**-95**	**1**	**0**
Utdelning prästlönetillgångar	238	222	222	222	222	-19	-19
Utjämningsbidrag stiftsnivå	-423	-390	-380	-365	-365	-4	-3
Kyrkounderhållsbidrag	-100	-100	-100	-100	-100	0	0
Resultat stiftnivå	**-285**	**-269**	**-258**	**-244**	**-244**	**-23**	**-23**
Resultat	**654**	**658**	**656**	**650**	**655**	**-26**	**-34**

Intäkten från Avgift gemensam verksamhet har justerats enligt nya prognoser för kyrkoavgiftsunderlaget. Avvikelsen 2021 beror framför allt på att den beräknade ekonomiska effekten från 2018-års medlemsutveckling har reviderats.

På grund av ändrade förväntningar på utdelning från prästlönetillgångarna minskar intäkterna i jämförelse med tidigare planering.

Finansförvaltning

Det nationella kapitalet förvaltas på ett sådant sätt att det ska bevaras till sin värdesäkrade nivå mätt över rullande tioårsperioder. Kapitalet ska förvaltas effektivt och på ett etiskt försvarbart sätt. Riskerna ska spridas och bästa möjliga hållbara totalavkastning ska uppnås. Det nationella kapitalet utgör en gemensam resurs för hela trossamfundet och dess avkastning möjliggör såväl resurser för akuta insatser som till strategiska satsningar för ett långsiktigt hållbart kyrkoliv.

Tabell 10. Intäkter och kostnader Finansförvaltning

Finansförvaltning	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter exkl finansnetto	4	0	0	0	0	0	0
Finansnetto	146	414	440	463	486	15	27
Kostnader	-12	-11	-10	-10	-10	1	1
Resultat	**137**	**403**	**430**	**453**	**476**	**16**	**28**

Verksamheten Finansförvaltning innehåller främst förväntad avkastning från kapitalförvaltningen i enlighet med beslutade avkastningskrav på 3 procent utöver inflation. Kapitalförvaltningen beräknas ge högre avkastning jämfört med tidigare planering.

6.3.5 Verksamhetsområdet Internt stöd

Internt stöd på nationell nivå innebär förutsättningar för styrning, ledning och genomförande av kyrkostyrelsens verksamhet samt att svara mot de externa legala krav som ställs på organisation och verksamhet. Att även fortsättningsvis ha en god försörjning av kompetens på nationell nivå kräver strategisk planering och god arbetsmiljö.

Tabell 11. Intäkter och kostnader Internt stöd

Internt stöd	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Intäkter	2	1	2	1	1	1	0
Kostnader	-51	-63	-71	-71	-74	-13	-12
Resultat	**-49**	**-62**	**-70**	**-69**	**-72**	**-13**	**-11**

Intäkterna är i nivå med tidigare planering. Kostnaderna är högre än tidigare planering, vilket till stor del beror på högre lokalhyra, men även att vissa kostnader klassificerats om från andra verksamheter.

7 Ekonomi

I följande text redovisas den totala ekonomin för den nationella nivån för de kommande tre åren i jämförelse med utfall 2018, detaljbudget (DB) 2019 och föregående Verksamhet och ekonomi 2019–2021.

Kyrkostyrelsen har intensifierat arbetet med kostnadsanpassning och effektivisering av verksamheten för att möta framtidens ekonomiska utmaningar. Kyrkoavgiftsprognosen (se diagram nedan) visar att intäktsutvecklingen i bästa fall kommer att ligga på, i genomsnitt, 0,8 procent per år. Samtidigt beräknas kostnadsökningstakten ligga på 2–4 procent per år, vilket gör att resultatet försämras för varje år om inga åtgärder vidtas. Oförändrad ekonomisk nivå innebär att det gemensamma kapitalet kommer att finansiera allt större del av verksamheten, vilket illustreras av det ökande gapet mellan intäkter och kostnader nedan.

För att den nationella nivån ska ha en långsiktigt hållbar ekonomi bör den löpande verksamheten finansieras av avgift för gemensam verksamhet (7-öringen) och det gemensamma kapitalet användas för särskilda insatser eller investeringar. Därför kommer arbetet med kostnadsanpassningar fortsätta.

Diagram 1. Intäkter avgift gemensam verksamhet (7-öring) & kostnader (personal, externa kostnader och lämnade bidrag)

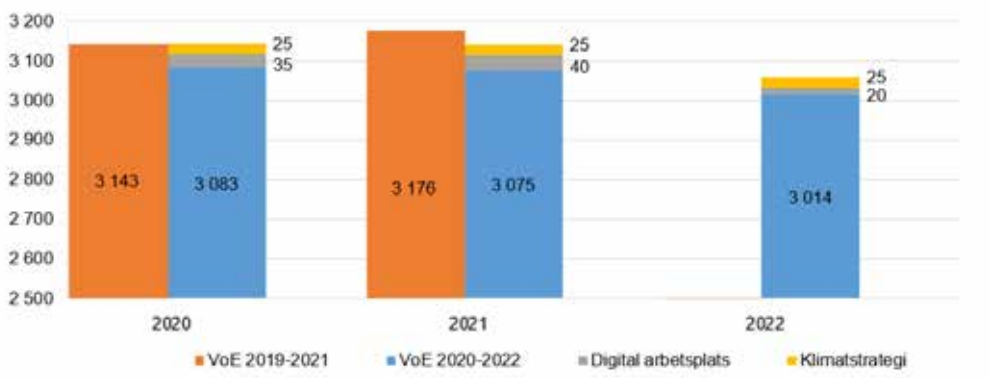

Kostnadsanpassningarna i denna budget ligger inom både personalområdet och inom externa kostnader, såsom externa konsulter, inhyrd personal, resor och trycksaker m.m. Anpassningarna har genomförts med målsättningen att i så liten omfattning som möjligt påverka vare sig leverans eller kvalitet på det arbete som utförs. Dock kommer fortsatta kostnadsanpassningar, som innebär att kyrkostyrelsen ska identifiera verksamheter som kan avvecklas under kommande år, att få påverkan på både stift och församlingar. Arbetet med att sänka kostnadsnivån har skapat ett utrymme för kyrkostyrelsen att göra stora insatser under denna treårsperiod inom klimatarbetet och digitaliseringsområdet. Det är satsningar som på sikt kommer att förbättra, förenkla och effektivisera arbetet inom dessa områden inom hela trossamfundet.

7.1 Sammanfattning ekonomi

I diagrammet nedan visas budgeterade kostnader per år i jämförelse med föregående års planering.

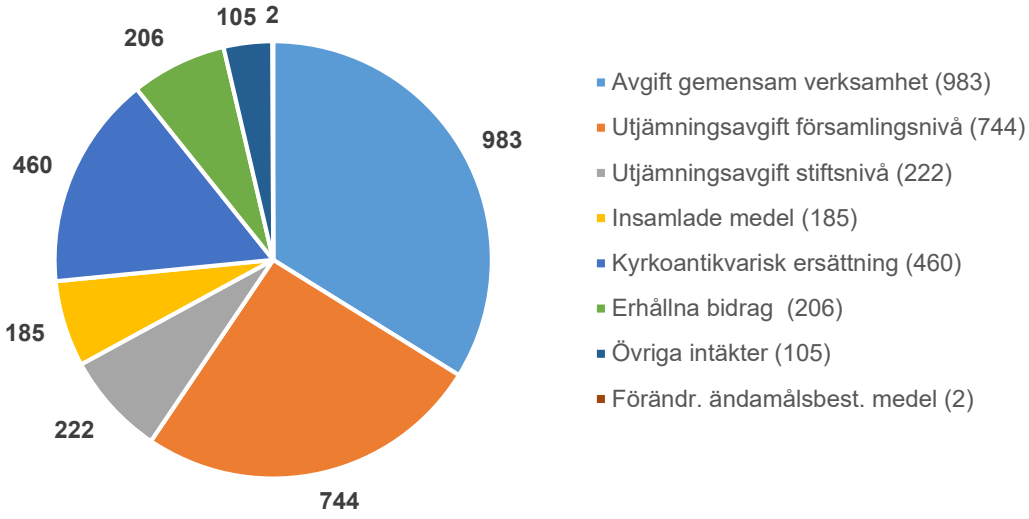
Diagram 2. Totala kostnader Verksamhet och ekonomi 2020–2022 jämfört med Verksamhet och ekonomi 2019–2021

Kostnaderna för år 2020 uppgår till 3 143 mnkr, vilket är i nivå med tidigare planering i Verksamhet och ekonomi 2019–2021 trots att det ligger nya satsningar på sammanlagt 60 mnkr. Planerade kostnader för år 2021 uppgår till 3 140 mnkr och för år 2022 till 3 059 mnkr. Fram till år 2022 är de budgeterade kostnaderna 84 mnkr lägre än år 2020 vilket ligger i linje med arbetet att på sikt uppnå en ekonomi i balans.

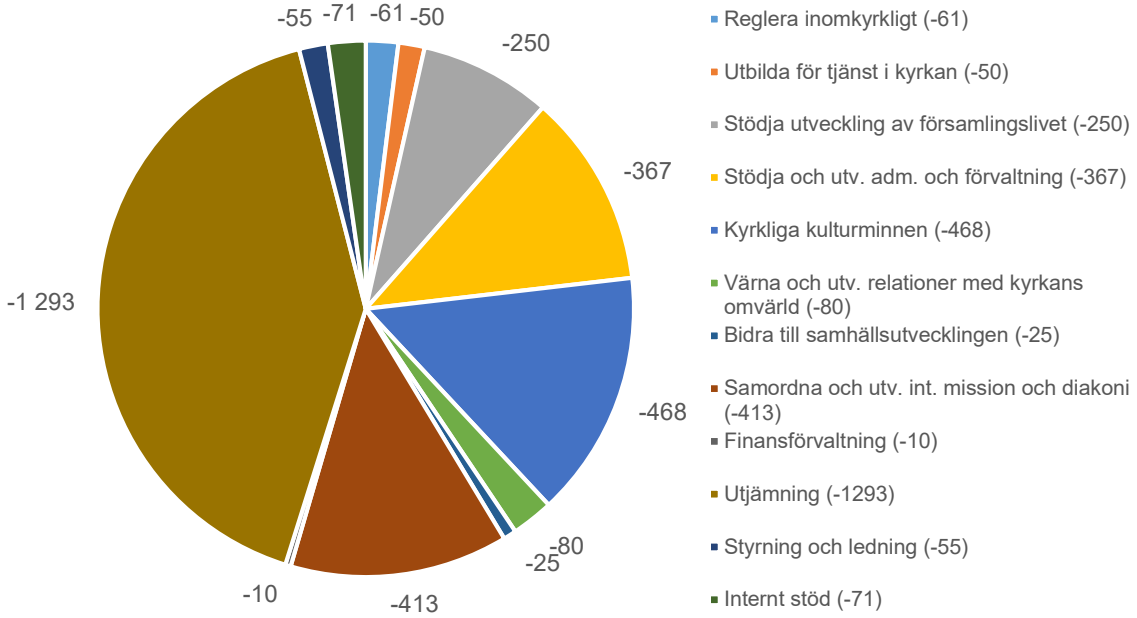
De särskilda satsningarna för klimatstrategier och digital arbetsplats ska ses som tillfälliga investeringar för framtiden och kommer inte vara ramhöjande på sikt utan finansieras av avkastningen från det gemensamma kapitalet. Kyrkostyrelsens långsiktiga målbild är fortfarande att nå en ekonomi i balans där den löpande verksamheten ska rymmas inom de intäkter som kommer från avgift för gemensam verksamhet.

Diagram 3. Fördelning totala intäkter år 2020

De totala intäkterna exklusive finansnetto uppgår till 2 906 mnkr.

Diagram 4. Totala kostnader år 2020 fördelade per verksamhet

De totala kostnaderna år 2020 uppgår till 3 143 mnkr.

I ovanstående diagram ingår inte finansnettot som år 2020 budgeteras till 440 mnkr.

7.2 Utbetalningar till församlingar och stift

Nationell nivå har kostnader på drygt tre miljarder kronor per år. Av dessa utgör 1 790 mnkr eller 57 procent utbetalningar till församlingar och stift i Sverige. Tabellen nedan är en samanställning av samtliga utbetalningar som budgeterats till församlingar och stift under planeringsperioden.

Tabell 12. Utbetalningar till församlingar och stift

Utbetalningar till stift och församlingar	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Utjämningsbidrag församlingsnivå	-807	-809	-814	-800	-808	9	25
Utjämningsbidrag stiftsnivå	-423	-390	-380	-365	-365	-4	-3
Kyrkounderhållsbidrag	-100	-100	-100	-100	-100	0	0
Kyrkoantikvarisk ersättning	-415	-458	-458	-455	-455	0	3
GIP-bidrag	-14	-10	-10	0	0	0	0
Flyktingsatsning	-43	-60	0	0	0	0	0
Hemlöshet bland unga vuxna	-14	-15	0	0	0	0	0
Klimatsatsning	0	0	-25	-25	-25	-25	-25
Satsning social hållbarhet	0	0	-3	-3	-3	-3	-3
Totala utbetalningar	**-1 815**	**-1 842**	**-1 790**	**-1 748**	**-1 757**	**-23**	**-3**

7.3 Känslighetsanalys

Av de totala kostnaderna på den nationella nivån utgör en övervägande del bidrag till stift, pastorat och församlingar, främst inom ramen för utjämningssystemet, den kyrkoantikvariska ersättningen samt kyrkounderhållsbidraget. Dessa uppgår idag till omkring 1,7 miljarder kronor. Andra delar av budgeten avser kostnader som den nationella nivån finansierar till förmån för församlingar och pastorat, till exempel gemensamma systemlösningar.

Resultaträkningen är en uppskattning av den framtida ekonomin baserad på den kunskap som föreligger i juni 2019. Med hänsyn till den tidsperiod planeringen avser finns dock osäkerheter både på intäkts- och kostnadssidan.

Tabellen nedan visar effekterna av antagna förändringar av Svenska kyrkans finansiering på nationell nivå.

Tabell 13. Känslighetsanalys finansiering

Känslighetsanalys	Förändring av antagande	Ungefärlig effekt (mnkr)
Avgift gemensam verksamhet	1 öre	140
Medlemsandel	1%	10
Avkastning på värdepappersportföljen	1%	83

Den viktigaste intäkten i Svenska kyrkan är kyrkoavgiften. Förändringar i antal tillhöriga och utvecklingen av medlemmarnas kommunalt beskattningsbara inkomster (kyrkoavgiftsunderlaget) är därmed centrala faktorer. Det är en fördröjning av när förändringar får effekt på kyrkoavgiften då in- och utträden år 2018 påverkar kyrkoavgiftsintäkten först år 2021 och medlemmarnas inkomster 2018 påverkar kyrkoavgiftsintäkten år 2020.

Den ekonomiska utvecklingen globalt påverkar utvecklingen i Sverige och därmed kyrkoavgiftsunderlaget. Andra faktorer som kan ha betydelse för verksamheten är förändringar i skattesystemet, politiska beslut kring offentliga bidrag som till exempel Sidabidrag. Därtill råder osäkerhet om utvecklingen på finansmarknaden.

7.4 Resultaträkning

I tabellen nedan redovisas den totala budgeten för den nationella nivån där samtliga intäkter och kostnader ingår, samt jämförelsesiffror från bokslutet 2018, detaljbudget (DB) 2019 och tidigare beslutad ram.

Tabell 14. Resultaträkning

Resultaträkning	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Avgift gemensam verksamhet	962	974	983	988	994	-5	-12
Utjämningsavgift församlingsnivå	783	761	744	705	713	-8	-25
Utjämningsavgift stiftsnivå	238	222	222	222	222	-19	-19
Insamlade medel	181	184	185	188	197	-1	-1
Kyrkoantikvarisk ersättning	417	460	460	460	460	0	0
Erhållna bidrag	227	227	206	208	205	-21	-17
Övriga intäkter	109	99	105	115	115	-3	-3
Förändr. ändamålsbest. medel	-44	3	2	2	2	-1	-4
Summa intäkter	***2 873***	***2 930***	***2 906***	***2 887***	***2 909***	***-59***	***-82***
Utjämningsbidrag församlingsnivå	-807	-809	-814	-800	-808	9	25
Utjämningsbidrag stiftsnivå	-423	-390	-380	-365	-365	-4	-3
Kyrkounderhållsbidrag	-100	-100	-100	-100	-100	0	0
Kyrkoantikvarisk ersättning	-415	-458	-458	-455	-455	0	3
Utveckl.samarbete/bistånd	-209	-243	-239	-236	-246	2	4
Övriga lämnade bidrag	-135	-135	-100	-88	-83	-20	-17
Externa kostnader	-524	-577	-574	-613	-523	3	10
Personalkostnader	-423	-465	-467	-470	-465	9	15
Avskrivningar	-9	-12	-13	-13	-13	-2	-2
Summa kostnader	***-3 044***	***-3 188***	***-3 143***	***-3 140***	***-3 059***	***0***	***36***
VERKSAMHETENS RESULTAT	**-171**	**-258**	**-238**	**-254**	**-150**	**-60**	**-47**
Finansnetto	146	414	440	463	486	15	27
Årets resultat	**-26**	**156**	**203**	**209**	**336**	**-44**	**-20**

Den planerade budgeten för verksamheten 2020–2022 visar ett negativt verksamhetsresultat, men det sker en förbättring under planeringsperioden. Sammantaget med budgeterat finansnetto för perioden är den nationella nivåns resultat positivt. 2021 ingår kostnader för kyrkovalet med 42 mnkr.

7.4.1 Intäkter

Intäkten från Avgift gemensam verksamhet har sänkts enligt nya prognoser för kyrkoavgiftsunderlaget.

Utjämning på församlingsnivå minskar jämfört med tidigare planering. Denna förändring motsvaras av en post på kostnadssidan. Utdelning från prästlönetillgångar förväntas också minska jämfört med tidigare planering.

Insamlade medel förväntas bli i nivå med tidigare planering medan erhållna bidrag planeras bli lägre, huvudsakligen inom den internationella verksamheten.

Övriga intäkter består till stor del av intäkter för gemensam IT-plattform och licenser och har minskat med 3 mnkr per år jämfört med föregående planering. Minskningen förklaras av lägre anslutningstakt till tjänsterna. Motsvarande sänkning återfinns på kostnadssidan.

Avsättning till ändamålsbestämda medel beräknas ske i nivå med tidigare planering 2020, men förväntas bli något lägre år 2021.

7.4.2 Kostnader

Utjämningsbidrag på församlingsnivå minskar jämfört med tidigare planering. Denna förändring motsvaras av en post på intäktssidan. Kyrkounderhållsbidraget budgeteras i nivå med tidigare planering medan stiftsbidrag ökar något.

Kostnader för kyrkoantikvarisk ersättning avser de bidrag som betalas ut till stift och församlingar. Skillnaden mellan intäkter och kostnader för kyrkoantikvarisk ersättning består av de projekt som bedrivs på nationell nivå.

Planerade kostnader för utvecklingssamarbete/bistånd är lägre än tidigare planering och är hänförliga till den internationella verksamheten.

Övriga lämnade bidrag är lägre än tidigare planering på grund av lägre externa anslag samt en förändrad hantering av filialer i budget. Därtill kommer kostnader om 25 mnkr per år för en klimatsatsning, vilket inte fanns med i tidigare rambudget. Den sedan tidigare beslutade satsningen för anslutning till gemensam IT är förlängd till och med år 2020.

Externa kostnader är lägre i jämförelse med tidigare planering. Konsultkostnader, driftskostnader samt licenskostnader minskar jämfört med föregående planering till följd av kostnadsanpassningar och organisationsförändringar. Inom externa kostnader finns dock ökad budget för digitalisering av arbetsplatsen med 35 mnkr 2020, 40 mnkr 2021 och 20 mnkr 2022, vilket inte fanns med i tidigare planering. I externa kostnader ingår ett kommunikations- och marknadsföringsarbete för lansering av Act Svenska kyrkan år 2020 och 2021, där kyrkostyrelsen har avsatt 10 mnkr per år.

Personalkostnader är lägre än tidigare planering, då bemanningen minskar år 2020. Personalkostnaderna påverkas också av att pensionskostnader är 5 mnkr lägre för att anpassas till en mer realistisk nivå.

Avskrivningar överstiger tidigare planering främst på grund av en förändrad redovisningsprincip där kostnaderna för större utvecklingsprojekt fördelas under flera år istället för att de kostnadsförs direkt.

7.4.3 Finansnetto

Avkastningen från kapitalförvaltningen förväntas öka något jämfört med tidigare planering.

7.5 Kassaflödesbudget

Kassaflödesbudgeten visar hur stor del av avkastningen från kapitalförvaltningen som måste tas i anspråk för att hålla en jämn nivå över planeringsperioden. Det är en budget och en bästa uppskattning för att hålla en jämn likviditet under perioden och ger kyrkostyrelsens kapitalförvaltningsråd en möjlighet att planera förvaltningen.

Ett negativt resultat för den nationella nivåns verksamhet sammantaget med kyrkounderhållsbidrag, i enlighet med skrivelsen KsSkr 2016:6 *Gemensamt ansvar – fastigheter, kyrkor och utjämningssystem*, innebär att kassan blir mindre och till slut negativ om den inte fylls på. Kassaflödet är väsentligt bättre än föregående års budget tack vare kostnadsanpassningarna.

Tabell 15. Kassaflödesbudget

Kassaflödesbudget	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022
Den löpande verksamheten				
Årets resultat	156	203	209	336
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet				
Avkastn kapitalförv återinvesteras	-408	-435	-457	-480
Avskrivningar	12	13	13	13
Övriga poster	-30	-30	-30	-30
Kassaflöde från löpande verksamhet				
Ökn/minskn av kortfristiga poster	0	0	0	0
Utnyttjad checkräkningskredit	0	0	0	0
Kassaflöde från löpande verksamhet	***-270***	***-249***	***-264***	***-160***
Investeringsverksamhet				
Förvärv av materiella anläggningstillg	-10	-10	-10	-10
Förvärv av immateriella anläggningstillg	-5	-5	-5	-5
Förs. av finansiell anläggningstillg	200	270	280	175
Kassaflöde från investeringsverksamhet exkl likv.förv	***185***	***255***	***265***	***160***
Årets kassaflöde	-85	6	1	0
Kassa och bank vid årets början disponibelt för den nationella nivån	84	-1	5	5
Kassa och bank vid årets slut	**-1**	**5**	**5**	**5**

7.6 Nationell fastighetsfinansiering

För att få en långsiktig planering av fastighetskostnaderna i utlandet löper dessa över en femårsperiod där de första tre åren ingår i Verksamhet och ekonomi 2020–2022. Till grund för arbetet med utlandsfastigheter finns en detaljerad lokalförsörjningsplan som stödjer prioritering mellan olika projekt.

Tabell 16. Lokalförsörjningsplan utland

Fastighetskostnader utland	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	RAM 2023	RAM 2024	Totalt 5 ÅR
Svenska kyrkan i utlandet	-7	-14	-12	-15	-15	-15	-15	-72
STI	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-5
Resultat	**-7**	**-15**	**-13**	**-16**	**-16**	**-16**	**-16**	**-77**

Tabellen visar beslutad finansiering för lokalförsörjningsprojekt i utlandet 2020–2023 samt äskad finansiering 2024.

Vissa projekt kostnadsförs direkt och vissa ska i enlighet med gällande redovisningsregler aktiveras som en tillgång och skrivas av under nyttjandeperioden.

7.7 Sammanfattning ekonomi för Kyrkostyrelsens internationella råd och Kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet

7.7.1 Ekonomi Kyrkostyrelsens internationella råd

De samlade intäkterna och kostnaderna som redovisas för Kyrkostyrelsens internationella råd återfinns inom flera verksamheter, varav Samordna och utveckla internationell mission och diakoni är den största. Vidare återfinns kostnader främst inom verksamheterna Bidra till samhällsutvecklingen, Stödja utveckling av församlingslivet och Internt stöd.

Tabell 17. Kyrkostyrelsens internationella råd

Resultat Kyrkostyrelsens internationella råd	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Insamlade medel	161	162	164	167	177	0	0
Erhållna bidrag	203	215	196	196	193	-19	-17
Övriga intäkter	1	0	1	0	0	1	0
Förändr. ändamålsbest. medel	-45	2	1	1	1	-1	-3
Summa intäkter	**320**	**378**	**361**	**364**	**371**	**-19**	**-20**
Utveckl.samarbete/bistånd	-209	-243	-239	-236	-246	2	4
Övriga lämnade bidrag	-3	-3	-2	-2	-2	1	1
Externa kostnader	-76	-99	-87	-87	-71	11	11
Personalkostnader	-123	-134	-132	-134	-135	7	7
Avskrivningar	0	0	0	0	0	0	0
Summa kostnader	**-411**	**-478**	**-459**	**-458**	**-454**	**21**	**23**
VERKSAMHETENS RESULTAT	**-91**	**-100**	**-98**	**-94**	**-82**	**2**	**3**
Finansnetto	0	0	1	1	1	0	0
Resultat	**-90**	**-100**	**-98**	**-93**	**-81**	**2**	**4**

Intäkter från erhållna bidrag planeras till 196 mnkr, vilket är lägre än i tidigare planering beroende på lägre förväntade bidrag från Sida. Intäkter från insamlade medel är i nivå med tidigare planering.

Totala kostnader minskar jämfört med tidigare planering då externa kostnader samt kostnader för utvecklingssamarbete och bistånd är något lägre än tidigare planering. Under perioden fortgår lanseringen av Act Svenska kyrkan. För 2020 och 2021 har kyrkostyrelsen tillfört extra medel om 10 mnkr per år för att skapa en ny visuell identitet för Svenska kyrkans internationella arbete.

Här finns den av kyrkostyrelsen beslutade satsningen i Mellanöstern år 2020 på 5 mnkr varav hälften finansieras av nationell finansiering. I enlighet med kyrkomötets beslut 2007 ingår också 10 mnkr avseende bostadsbyggnadsprojekt på Olivberget i Jerusalem.

7.7.2 Ekonomi Kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet

De samlade intäkterna och kostnaderna som redovisas här återfinns inom flera verksamheter, varav Stödja utveckling av församlingslivet är den största.

Tabell 18. Kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet

Resultat Rådet för Svenska kyrkan i utlandet	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Insamlade medel	8	10	9	9	10	-1	-1
Erhållna bidrag	3	6	4	6	6	-2	0
Övriga intäkter	5	4	5	5	5	1	1
Förändr. ändamålsbest. medel	1	1	1	1	1	0	0
Summa intäkter	**18**	**20**	**20**	**22**	**22**	**0**	**2**
Utveckl.samarbete/bistånd	0	0	0	0	0	0	0
Övriga lämnade bidrag	-7	-7	-5	-5	-5	2	2
Externa kostnader	-17	-13	-16	-16	-13	-4	-5
Personalkostnader	-66	-72	-68	-70	-71	6	5
Avskrivningar	-1	-1	-1	-1	-1	0	0
Summa kostnader	**-91**	**-94**	**-91**	**-92**	**-90**	**3**	**2**
VERKSAMHETENS RESULTAT	**-73**	**-74**	**-71**	**-70**	**-68**	**3**	**4**
Finansnetto	0	0	0	0	0	0	0
Resultat	**-73**	**-74**	**-71**	**-70**	**-68**	**3**	**4**

Insamlade medel är något lägre än tidigare planering och erhållna bidrag ur Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet är lägre 2020. För att anpassa kostnaderna är budget för utsänd personal lägre än tidigare planering.

Förändrad hantering av budget för filialer från och med 2020 påverkar resultaträkningen genom att övriga lämnade bidrag, 2 mnkr i föregående rambudget justeras till övriga intäkter 2 mnkr och externa kostnader 4 mnkr likt utfall 2018.

Kostnader som finansieras genom nationell fastighetsfinansiering redovisas i egen tabell 16. Budget för utredningar av juridisk karaktär i utlandsförsamlingarna redovisas under verksamheten Styrning och ledning i tabell 7.

7.8 Ändamålsbestämda medel

Tabellen visar ändamålsbestämda medel per 31 december respektive år.

Tabell 19. Ändamålsbestämda medel

Ändamålsbestämda medel	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Internationell mission och diakoni	105	65	103	102	101	39	42
Arbete bland svenskar i andra länder	25	24	22	21	20	-1	-1
Övriga verksamheter	37	36	37	37	38	2	3
Utgående balans	**167**	**125**	**162**	**160**	**158**	**40**	**44**

Inom den internationella verksamheten gjordes 2018 en större avsättning till ändamålsbestämda medel. Detta påverkar beräknade ändamålsbestämda medel under perioden.

7.9 Eget kapital och mål för eget kapital

Den omvärldsanalys som ligger till grund för kyrkostyrelsens planering pekar på fortsatt förändrade förutsättningar för Svenska kyrkans alla delar under de kommande decennierna. Det nationella kapitalet utgör en gemensam resurs för hela trossamfundet och dess avkastning möjliggör såväl resurser till akuta insatser som till strategiska satsningar för ett långsiktigt hållbart kyrkoliv. Kyrkostyrelsen har inom ramen för beredningsarbetet med Svenska kyrkans kapitalsituation fört en dialog med stiften och funnit en samsyn kring att det krävs mer av gemensamt ansvar för att klara Svenska kyrkans uppgift i framtiden. Dialogen med stiften, inom vilken bland annat diskussioner om ansvarsfördelning och gemensamma prioriteringar är centrala, kommer att fortsätta under planeringsperioden.

I enlighet med KsSkr 2016:7 *Svenska kyrkans kapitalsituation* har kyrkomötet beslutat att målet för storleken på den nationella nivåns egna kapital ska vara 6 500 mnkr vid utgången av år 2016. Målnivån uppräknas därefter årligen med hänsyn till konsumentprisindex.

Tabell 20. Eget kapital och mål för eget kapital

Fritt eget kapital	Utfall 2018	DB 2019	RAM 2020	RAM 2021	RAM 2022	Jmf fg 2020	Jmf fg 2021
Fritt eget kapital	8 214	8 582	8 573	8 783	9 119	-226	-245
Lägsta nivå fritt eget kapital	6 677	6 898	6 947	7 086	7 228	-89	-91
Skillnad mot lägsta nivå	**1 537**	**1 684**	**1 626**	**1 697**	**1 891**	**13**	**71**

Ovanstående tabell visar det egna kapitalet per 31 december och målet för eget kapital per 31 december respektive år. Budgeterat resultat för planeringsperioden medför att budgeterat eget kapital överskrider målet för eget kapital.

I det egna kapitalet ingår ännu inte realiserade värdeökningar inom kapital-förvaltningen som vid årsbokslutet 2018 uppgick till 2 623 mnkr.

Bilaga 1 Omvärldsbeskrivning

Varje tid ställer Svenska kyrkan inför teologiska, ekonomiska och organisatoriska utmaningar. Svenska kyrkan både påverkas av och kan påverka sin omvärld genom en aktiv och medveten hållning till föränderliga villkor och den givna kallelsen att i ord och handling förkunna evangelium och att värna skapelsens och varje människas inneboende värde.

Denna omvärldsbeskrivning tecknar konturerna kring trender som präglat det gångna året och som Svenska kyrkan som en viktig samtidsaktör har att förhålla sig till. Dramatiska trendbrott är sällsynta och mycket av det som präglat 2018 står i mer eller mindre obruten kontinuitet med tidigare års utveckling. Men vissa förskjutningar är värda att notera: hotet mot demokratin har förstärkts, trenden mot ökad jämlikheten mellan könen har mattats av och på vissa håll till och med vänt, och efter några år med hög ekonomisk tillväxt skrivs prognoserna ned och osäkerheten ökar.

Det globala landskapet

Generellt sett har villkoren för mänskligheten påtagligt förbättrats under ett antal decennier. Sedan 1990 har förbättringar i hälsovård, säkrare tillgång till näring och förbättrade sanitära förhållanden lett till att såväl mödra- som barnadödligheten nästan halverats och sedan 2000 har den förväntade livslängden ökat med nästan 4 år, från 67 till 72 år.

Sammantaget växer hela 75 procent av världens ekonomier vilket har lett till minskad absolut fattigdom. Den snabbaste tillväxttakten har under 2018 skett i Libyen, Etiopien och Kina.[1]

Trots att antalet flyktingar fortsätter att öka dominerar den reguljära migrationen. Under 2017 bidrog migranter med uppskattningsvis 466 miljarder dollar till sina familjer i hemländerna.[2] Deras bidrag till den globala ekonomin var under 2015 enligt World Economic Forum mellan 6,4 och 6,9 biljoner US dollar, vilket motsvarar över 9 procent av global BNP.

Tekniken utvecklas i ett allt snabbare tempo och bidrar till att omdana såväl mänskligheten levnadsvillkor som ekosystemen. Landvinningar inom medicinsk teknologi öppnar nya möjligheter för att bota och behandla sjukdomar samtidigt som världens stigande sjukvårdskostnader kanske kan stävjas. Digitalisering och automatisering innebär tidigare oanade möjligheter att processa enorma informationsmängder och att öka effektivitet i resursutnyttjande. Enligt rapporten *Exponential Climate Action Roadmap 2018*, kan utsläppen av växthusgaser halveras före 2030 med lösningar och teknik som finns redan idag. Även om fossila energikällor fortfarande dominerar växer investeringar i solenergi snabbt. Trenden går mot att utvecklingsekonomierna, ledda av länder som Kina, Indien och Brasilien, investerar mer i förnybar energi medan industriländernas investeringar minskar.[3]

Globalt definierar sig fler som troende idag än för några decennier sedan. Detta beror på ökad religionsfrihet, befolkningstillväxt och religiös väckelse i vissa delar av världen. I andra delar ritas den religiösa kartan om av migration och en ökad sekularisering.[4] Kristendom är fortfarande den största religionen med drygt 30 procent av

[1] thedemocratictelegraph.com/economic/top-10-countries-with-highest-gdp-growth-rate-in-2018/
[2] weforum.org/agenda/2018/06/migrants-remittance-global-economic-force/
[3] phys.org/news/2018-12-globally-solar-power-added-capacity.html Industriländernas investeringar har minskat från 127 miljarder euro 2015 till 93 miljarder euro 2017
[4] pewforum.org/2018/06/13/the-age-gap-in-religion-around-the-world/

jordens befolkning. Islam är den snabbast växande religionen och omfattar nästan 25 procent av jordens befolkning. I Europa är det dock gruppen utan någon religion som ökar mest och andelen globalt uppgår till 16 procent.[5]

Idag lever omkring 39 procent av världens befolkning i kvalificerade[6], det vill säga stabila och mot anti-demokratiska krafter och tendenser motståndskraftiga, demokratier jämfört med en knapp tredjedel på 1950-talet. Under 2018 har antalet auktoritära demokratier minskat och antalet svaga demokratier ökat.[7] Många icke-statliga organisationer har genom global räckvidd via internet och ökat fokus på civilsamhälles aktörer i bland annat Parisdeklarationen och Agenda 2030, fått större möjlighet att verka än tidigare.

Under 2017 minskade antalet döda i terrordåd i världen med nästan tre fjärdedelar jämfört med 2016.[8]

Bilden av tillståndet i världen grumlas emellertid av de problem som världen står inför.

Antalet människor på flykt är högre än någonsin tidigare och ökade från 65,6 miljoner i slutet av 2016 till omkring 68,5 miljoner ett år senare. Detta innebär att i genomsnitt 44 500 människor om dagen tvingades att lämna sina hem under 2017.[9] Majoriteten av dem blir kvar i länder i närheten av konflikthärdarna. De som når Europa har blivit avsevärt färre efter överenskommelser med bland annat Turkiet om ökade insatser för att reglera antalet asylsökande som når EU-länder. Fler väljer därför mer riskabla flyktvägar och på Medelhavet har drygt 14 000 mist livet eller försvunnit mellan januari 2015 och december 2018.[10] Den politiska och ekonomiska kollapsen i Venezuela och det ökade politiska våldet i Honduras, Guatemala och El Salvador har lett till en mycket ansträngd flyktingsituation också i Latinamerika. Många gränser är fortfarande öppna, men spänningen växer. USA har ökat den militära närvaron vid gränsen mot Mexiko och under 2018 skiljt barn från sina föräldrar vid gränsen.[11]

I klimatförändringarnas spår kan vi på grund av torka och översvämningar förvänta oss massiva förflyttningar av människor mellan och inom länder.[12] Migrationen kan även komma att öka till följd av en åldrande befolkning i Nord och ung befolkning i Syd. Prognoser pekar mot en fortsatt ökning av världens befolkning med drygt 2 miljarder till 2050. Största ökningen förutspås i Afrika och Asien. Europa är den enda världsdel som förväntas ha en mindre befolkning 2050 än idag.

---

[5] PEW Research,Center 2017, ”The Changing Global Religious Landscape”, 2018-06-05.

[6] Det finns flera olika typer av demokratiindex baserade på ett stort antal indikatorer som regimer graderas utifrån. Indexet, Maxrange (Halmstad högskola) delar in demokratier i fem huvudkategorier: kvalificerad demokrati, svag demokrati, falsk demokrati (stat med orättvisa val och andra icke-fungerande politiska institutioner), autokrati (auktoritär stat med något mått av politiskt ansvarsutkrävande) och despoti. Det finns även andra index t.ex. eiu.com/topic/democracy-index.

[7] dn.se/nyheter/varlden/demokratin-friskare-an-sitt-rykte-visar-globalt-index/.

[8] peacetechlab.org/press-coverage/2017/11/28/1055-terrorist-attacks-took-place-in-2017-resulting-in-6123-fatalities

[9] independent.co.uk/news/world/world-refugee-day-2018-un-conflict-war-famine-syria-myanmar-displaced-stateless-people-a8407401.html

[10] missingmigrants.iom.int/region/mediterranean

[11] news.un.org/en/story/2018/08/1016812, theguardian.com/world/2018/may/22/central-americans-refugees-asylum-seekers-violence, reuters.com/article/us-venezuela-migration-un/crisis-moment-approaching-in-venezuelan-exodus-u-n-agency-idUSKCN1L91E3, news.un.org/en/story/2018/06/1012492, dagen.se/nyheter/manga-flyr-krisande-venezuela-1.1190983

[12] theguardian.com/environment/2018/mar/19/climate-change-soon-to-cause-mass-movement-world-bank-warns

Den ökade tillväxten i många nyligen industrialiserade länder, särskilt i Sydostasien, har lett till att medelklassen har vuxit. Men tillväxtzonerna är ojämnt fördelade och gapet till länder som har en mindre positiv utveckling har ökat, inte minst till politiskt instabila länder i Mellanöstern samt stora delar av Afrika och Latinamerika. Sedan finanskrisen 2008 har klyftorna även vuxit inom länder. Idag äger de 10 procent rikaste i världen 86 procent av världens tillgångar och den rikaste 1 procenten i världen äger 27 procent av den totala globala förmögenheten.[13] Oxfam har beräknat att 82 procent av den totala förmögenhet som genererades globalt under 2017 gick till den rikaste 1 procenten av jordens befolkning medan de 3,7 miljarder som utgör den fattigaste hälften inte fick någon förmögenhetsökning alls. [14] Detta är både en effekt av polarisering på arbetsmarknaden och ägande av reala tillgångar. Inom OECD-länderna är inkomstklyftorna större än på 25 år. Den ojämna fördelningen av rikedom har kraftigt förstärkts av låga räntor och hög avkastning på investeringar i aktier och fastigheter.[15]

Demokratin stod under 2017 inför det största hotet på decennier då flera av dess grundvalar, inklusive yttrandefrihet, fria val, minoriteters rättigheter och tryckfrihet, kom under attack runtom i världen. I 71 länder kringskars politiska fri- och rättigheter och endast 35 länder gick mot ökad demokratisering. Detta markerar det tolfte året i rad av minskad global frihet.[16]

I valet till Europaparlamentet den 26 maj 2019 backade det tidigare dominerande konservativa Europeiska folkpartiet (EPP) samt Progressiva förbundet av socialdemokrater och demokrater (S&D) kraftigt. Valets vinnare var den liberala Alliansen för liberaler och demokrater för Europa (Alde), De Gröna/Efa, samt de nationalistiska grupperna Europeiska konservativa och reformister (ECR) och Europa för frihet och direktdemokrati (EFDD). Det svenska valresultatet avvek delvis från övriga Europa. Här backade både Miljöpartiet och Liberalerna kraftigt medan Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna växte.

Europas framtida sammanhållning utmanas inte bara av krafter inom Europaparlamentet utan även av Storbritanniens förestående utträde ur unionen. Efter att det brittiska parlamentet i mars 2019 röstat ned de utträdesförslag som premiärminister Theresa May förhandlat fram ökade risken för att Storbritannien skulle lämna EU utan avtal. May lyckades emellertid innan sin avgång i maj att utverka en förlängning av artikel 50, vilket innebär att utträdesdatum skjuts fram till den 31 oktober 2019.

Som en del i denna utveckling begränsar allt fler regimer individers och civilsamhällets handlingsutrymme. Ett minskat demokratiskt manöverutrymme, *shrinking space*, sammanfaller ofta med framväxten av populistiska rörelser. I Europa har populistiska partier tredubblats på 20 år och sitter nu i regeringsställning i elva europeiska länder.[17] Även i andra delar av världen befäster populistiska partier sina ställningar.[18]

Kvinnors rätt till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR, är under attack i allt fler länder, även där SRHR tidigare varit respekterad.[19] Lönegapet mellan

[13] wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf
[14] oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2018-01-22/richest-1-percent-bagged-82-percent-wealth-created-last-year
[15] wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf
[16] freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018
[17] theguardian.com/world/ng-interactive/2018/nov/20/revealed-one-in-four-europeans-vote-populist
[18] lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/LSE-IDEAS-Understanding-Global-Rise-of-Populism.pdf
[19] diakonia.se/om-oss/Nyheter-och-mediaservice/Nyheter-fran-Diakonia/srhr-under-attack/

könen fortsätter visserligen att minska men skillnaden mellan mäns och kvinnors tillgång till hälsovård, utbildning och politiskt inflytande har ökat.[20] Ryssland har avkriminaliserat vissa former av våld mot kvinnor inom ramarna för parförhållanden[21] och förföljelse av HBTQ-personer rapporteras från alla delar i världen.

Mellan 1990 och 2015 minskade mödradödligheten med omkring 44 procent men fortfarande dör i genomsnitt 830 kvinnor per dag i barnsäng eller av komplikationer kopplade till graviditet. Hela 99 procent av mödradödligheten sker i utvecklingsländer.[22] Bland barn under fem år bidrar undernäring samt brist på rent vatten och sanitet till mer än hälften av de årliga 15 000 dödsfallen.

Det globala biståndet minskade visserligen marginellt, med 0,6 procent, 2017 jämfört med föregående år, men en något större andel gick till de allra fattigaste.[23] En granskning av EU:s bistånd under 2017 visar att det missar målet på 0,7 procent av den bruttonationella inkomsten och inte når de mest utsatta.[24]

De allra fattigaste drabbas först och hårdast av klimatförändringar. En rapport från FN:s klimatpanel, IPCC, visar att för att klara 1,5-gradersmålet måste de globala koldioxidutsläppen minska med 45 procent fram till 2030 och ligga på noll vid 2050. För detta krävs inte bara en teknisk utan i lika hög grad en politisk, moralisk och teologisk utmaning som aktualiserar frågan om människovärde, jämställdhet och vårt ansvar för skapelsen, varandra och framtiden.

De geopolitiska spänningarna ökar. Under 2017 uppgick antalet aktiva väpnade konflikter till 55, en ökning med sex konflikter sedan 2016.[25] Den stora merparten av dessa är s.k. *proxykrig* där andra länder strider mot varandra via ombud på ett tredje lands territorium. Ett aktuellt exempel är den pågående tragedin i Jemen där en Saudiledd koalition, med amerikanskt stöd, bekämpar houthirebeller understödda av Iran med förödande konsekvenser för civilbefolkningen. Konflikten har krävt över 17 000 civila liv, drygt 2 miljoner människor har fördrivits från sina hem och 13 miljoner hotas av svält.[26] Endast två väpnade konflikter, Indien-Pakistan och Ryssland-Ukraina utkämpades under 2017 mellan stater.

USA:s president Donald Trumps beslut att ta hem de amerikanska trupperna från Syrien och krav på att de allierade gör större insatser i den fortsatta kampen mot IS har bidragit till en förflyttning av positionerna i konflikten och ett allt mer infekterat samtalsklimat, inte minst mellan USA och Turkiet.

---

[20] reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2018/press-release/

[21] https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/201801world_report_web.pdf, s. 12.

[22] who.int/news-room/fact-sheets/detail/maternal-mortality

[23] oecd.org/development/development-aid-stable-in-2017-with-more-sent-to-poorest-countries.htm

[24] concord.se/wp-content/uploads/2018/10/concord-aidwatch-report-2018-eu-aid-a-broken-ladder-concord-europe.pdf. CONCORD Europa är en federation som involverar fler än 2 600 organisationer från civilsamhället. Organisationen arbetar för globala utvecklingsfrågor med särskilt fokus på hållbarhet och rättvisa. Läs mer här: concord.se/det-har-ar-vi/concord-europa.

[25] rulac.org/news/the-war-report-armed-conflicts-in-2017

[26] cfr.org/interactives/global-conflict-tracker?cid=ppc-Google-grant-conflict_tracker-031116&gclid=CjwKEAiAj7TCBRCp2Z22ue-zrj4SJACG7SBEH9uE_raTez-cIufDr28x3vGe1FFlO2Y7kt4ui1PzWKxoCO5Tw_wcB#!/conflict/war-in-yemen

I kombination med den politiska utvecklingen i Europa och USA syns ett betydligt svagare engagemang för internationella institutioner och en mer oförutsägbar utrikespolitik. Samtidigt ökar Kinas och Rysslands intressen för internationellt inflytande. USA:s beslut att dra sig ur det kärnvapennedrustningsavtal som gällt i 30 år mellan USA och Ryssland riskerar enligt säkerhetsanalytiker att leda till en ny kärnvapenkapprustning. Nya säkerhetshot växer också fram med modern informationsteknologi och en sårbar infrastruktur. Varje dag inträffar omkring 100 000 cyberattacker globalt och kostnaderna för att bekämpa cyberbrottsligheten ökade med över 27 procent under 2017.[27]

Religionsfrihetens villkor fortsatte att försämras i länder över hela världen under 2018. Denna utveckling sammanhänger med en mer generell trend av växande fientlighet mot oliktänkande, pluralism, oberoende medier och ett aktivt civilt samhälle. Många auktoritära regimer framställer förföljelsen av religiösa minoriteter som ett led i kampen för nationell stabilitet och mot terrorism.[28] En undersökning som har gjorts från juni 2016 till juni 2018 visar att kristna är den religiösa grupp som globalt sett är mest utsatt. Var sjunde kristen i världen lever i ett land där förföljelse är verklighet och totalt 300 miljoner kristna diskrimineras eller förföljs.[29]

Det nationella landskapet

I Sverige fortsätter den ekonomiska standarden att förbättras. Prognosen för den ekonomiska konjunkturen skrivs dock ned för kommande år.[30]

Högkonjunkturen under de gångna åren har inneburit en mycket låg arbetslöshet bland svenskfödda. Sysselsättningen har ökat även bland utrikes födda. Tiden för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden har nästan halverats sedan 2007.[31] Barnfattigdomen har minskat, i synnerhet i segregerade stadsdelar.[32] Men fortfarande lever 145 000 barn i Sverige i hushåll vars genomsnittliga inkomstnivå faller under 60 procent av medianinkomsten.[33]

En övergripande samhällsutmaning är växande klyftor och ökad segregation, inte bara mellan etniska grupper utan även mellan socioekonomiska grupper, generationer och regioner. Dessa klyftor märks på livets alla områden – i inkomstskillnader, sysselsättningsgrad, belåning, utbildningsnivå, nyttjande av ny informationsteknologi, val av bostadsområden, kulturkonsumtion samt hälsa och livslängd. Svenskarna är visserligen betydligt rikare idag än för 20 år sedan, men rikedomarna har allt mer koncentrerats i toppen. Den rikaste tiondelen av befolkningen har en nästan lika stor andel av den totala disponibla inkomsten som den halva av befolkningen med lägst inkomst.

---

[27] varonis.com/blog/cybersecurity-statistics/

[28] uscirf.gov/sites/default/files/2018USCIRFAR.pdf

[29] vaticannews.va/sv/kyrkan/news/2018-11/rapport-fran-hjalp-till-kyrkan-som-lider-300-miljoner-forfoljda.html

[30] konj.se/publikationer/konjunkturlaget/konjunkturlaget/2018-12-19-hogkonjunkturen-mattas-av.html, Swedbank Economic Outlook, november 2018.

[31] ifau.se/globalassets/pdf/se/2017/r-2017-14-etablering-pa-den-svenska-arbetsmarknaden.pdf, google.com/search?q=KORTARE+ETABLERING+NYANL%C3%84NDA+2018&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab, SCB 28 augusti 2018, AKU: Arbetslösheten minskar, scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-2a-kvartalet-2018/

[32] raddabarnen.se/nyheter/2018/barnfattigdomsrapport-2018/

[33] svd.se/145000-barn-saknar-det-nodvandigaste

Utrikes födda är överrepresenterade bland dem som har en lägre ekonomisk standard.[34] Det är också stora regionala inkomstskillnader i Sverige. Storstadsområdena ligger i topp vad gäller inkomstnivåer.[35] De djupaste klyftorna går mellan dem som har en försörjning och dem som inte har det. Skillnaderna i sysselsättning beror ofta på utbildningsnivå. Bland dem med enbart grundskola eller en lägre utbildning är arbetslösheten knappt 20 procent, att jämföra med knappt 6 procent för dem med gymnasial utbildning.[36] Likvärdigheten i svensk skola har försämrats under de senaste 15 åren. I en internationell jämförelse hamnar Sverige på plats 25 av 41 jämförda länder, strax ovanför den tredjedel som presterar allra sämst.[37]

Särskilt stora är problemen i så kallade utsatta och särskilt utsatta områden. 2017 bedömdes 23 områden i Sverige vara särskilt utsatta. Medan andelen sysselsatta i februari 2017 i Sverige totalt var två tredjedelar, var den i de utsatta områdena mindre än hälften. Ett ökat antal ”papperslösa” som befinner sig i en utomordentligt utsatt position ställer den svenska välfärdsstaten inför helt nya utmaningar. Lokala myndigheter är ansvariga för att ge dem den basala sociala service som de har rätt till genom den nationellt antagna politiken för att värna mänskliga rättigheter. Många har dock i realiteten endast möjlighet till försörjning via den informella ekonomin och humanitära organisationer eller trossamfund.

Bostadsbrist och trångboddhet är en utmaning för många svenska kommuner på längre sikt. Även om flera kommuner anger att bostadsmarknaden är i balans hävdar mer än två tredjedelar att de tror på ett underskott på bostäder om tre år. Situationen är fortfarande ansträngd för unga, nyanlända och äldre. Kostnaderna för boende har mer än fördubblats i relation till medianinkomsten sedan 1990-talet. Detta gör det svårt särskilt för unga, nyinvandrade och familjer i glesbygden som vill flytta till jobb eller komma in på bostadsmarknaden. Svårast är situationen för personer med funktionsnedsättning då 169 kommuner uppger att det saknas tillräckligt med bostäder för denna grupp. 116 kommuner uppger att de har underskott på särskilda boendeformer för äldre.[38] En växande trend är att allt fler äldre är hemlösa i Sverige. År 2017 var cirka 1 850 personer över 65 år hemlösa i Sverige, vilket innebär en ökning med drygt 23 procent sedan 2012.[39] Ett för tillfället ökat byggande bidrar visserligen till att lindra bostadsbristen, men främst på dyra lägenheter.

Svensk välfärd är fortfarande huvudsakligen offentligt finansierad med en hög täckningsgrad och låga kostnader för den enskilde. Utgifterna bedöms enligt Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, öka väsentligt snabbare än skatteunderlaget de närmaste åren, vilket sätter välfärden under ekonomisk press. I en strävan att komma tillrätta med de stigande kostnaderna har bland annat den statliga assistansersättningen

---

[34] Gruppen utrikes föddas ekonomiska standard år 2016 motsvarade 77 procent av den ekonomiska standarden för personer födda i Sverige. År 2005 låg denna andel på 82 procent. Se mer i: scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/slutliga-inkomster-och-skatter-2016/

[35] scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/slutliga-inkomster-och-skatter-2016/

[36] ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Arbetsloshet-efter-utbildningsniva/

[37] blog.unicef.se/2018/10/30/sverige-brister-nar-det-galler-likvardighet-i-skolan/

[38] Boverkets bostadsmarknadsenkät skickas årligen till samtliga svenska kommuner. Enkäten syftar till att möjliggöra en kontinuerlig uppföljning av utvecklingen på bostadsmarknaden samt att spåra trender och tendenser inför den framtida utvecklingen. Kommunerna gör bedömningar i olika frågor och bidrar med information som ger en sammanhållen bild av bostadssituationen i hela landet. 288 av Sveriges 290 kommuner besvarade enkäten år 2018. Se mer i: boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsplanering/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten-i-korthet/

[39] svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/allt-fler-hemlosa-aldre

utretts. Förslaget innebär att barn under 16 år efter 2022 inte ska få någon assistansersättning från staten. Istället blir det kommunerna som ska gå in som huvudmän.

Kommun och landsting har också svårt att möta den ökande psykiska ohälsan. Totalt beräknas närmare 190 000 barn och unga vuxna i Sverige lida av någon form av psykisk ohälsa. I undersökningen Skolbarns hälsovanor 2017/18, uppger 88 procent av flickorna och 93 procent av pojkarna i 11-årsåldern att de är nöjda med livet. I tonåren sjunker andelen, framför allt bland flickor. Andelen 15-åriga flickor som är nöjda med livet är då 77 procent och bland pojkarna i samma ålder 86 procent.[40] Även äldre är en särskilt psykosocialt utsatt grupp. En rapport från Socialstyrelsen publicerad i oktober 2018 visar att psykisk ohälsa är vanligare hos dem över 65 år än hos personer mellan 18 och 64 år.[41]

Under 2017 dog 1 189 personer av bekräftade fall av suicid i Sverige. Ytterligare 355 fall registrerades där det fanns obekräftad misstanke om suicid. Av samtliga dödsfall i gruppen 15–29 år var 28 procent orsakade av suicid, vilket var en högre andel jämfört med de andra åldersgrupperna. Trots att psykisk ohälsa är vanligare bland kvinnor så sker i Sverige, liksom i andra höginkomstländer, två till tre gånger fler suicid bland män jämfört med kvinnor.[42] Detta gäller i alla åldrar. Högst är suicidtalet för män i åldersgruppen över 65.[43] Försämrad psykisk hälsa och ökad suicidrisk ses även bland asylsökande och de som fått avslag på sin asylansökan.[44]

Generellt innebär utbildning och ett arbete minskad risk för psykisk ohälsa. Men även tillgång till ”existentiella resurser” som kultur och religion har betydelse vilket framgår av en metastudie där 3 300 studier på temat religion och hälsa gåtts igenom. Den sammantagna bild som växer fram är att religiös tro och praktik har en positiv effekt på den psykiska hälsan och leder till färre depressioner eller snabbare återhämtning.[45]

Genom socialt nytänkande kan civilsamhället bidra med innovativa sätt att hantera samhällsutmaningar och gynna samarbete och integration. Trots att drygt en av tre svenskar över 16 år i början av 2018 uppgav att de hade ägnat sig åt ideellt arbete under det senaste året har antalet medlemmar i traditionella folkrörelser minskat betydligt de tre senaste decennierna. [46] Sedan 1990 har partierna tappat nästan hälften av sina medlemmar och fackliga organisationer cirka en femtedel av sina. Även andra organisationer som idrotts- och friluftsorganisationer har upplevt sjunkande intresse. Samtidigt har nya organisationer och trossamfund tillkommit genom ökad invandring och genom nya former av engagemang som effektivt mobiliseras genom nätverk och sociala medier.

Framför allt är det ungas föreningsmedlemskap som minskat och särskilt lågt är det bland unga i ekonomiskt utsatta områden. Dagens unga är dock generellt sett lika engagerade i civilsamhället som tidigare generationer. Vad som har förändrats är inte

---

[40] folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2019/mars/pojkar-mar-battre-an-flickor-i-tonaren/

[41] socialstyrelsen.se/nyheter/2018/psykiskohalsavanligareblandaldre

[42] folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/suicid-sjalvmord/

[43] folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/

[44] ki.se/nyheter/kraftigt-hojd-suicidrisk-bland-ensamkommande-flyktingbarn

[45] Se t. ex. Harold G. Koenig, ”Religion, Spirituality, and Health: The Research and Clinical Implications”, *ISRN Psychiatry* 2012 Dec 16 (ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3671693/). Salmoirago-Blotcher E1, Prev. Med Rep. 2016 Feb 1;3:189-95. doi: 10.1016/j.pmedr.2016.01.009. eCollection 2016 Jun.
”An exploration of the role of religion/spirituality in the promotion of physicians’ wellbeing in Emergency Medicine”, Prev Med Rep. 2016 Feb 1; 3:189-95 (ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27419014).

[46] scb.se/hitta-statistik/artiklar/ideellt-arbete-vanligt-i-norden/

så mycket graden av engagemang som de uttryck som detta engagemang tar sig. Ungdomsbarometern 2018 visar att det politiska engagemanget till och med ökar bland unga i åldrarna 15–24 år[47] men att det kanaliseras in i lösa, ofta tillfälliga, nätverk snarare än i etablerade politiska organisationer.

Mellanmänsklig tillit är fortfarande generellt sett hög i Sverige men vissa grupper, unga, lågutbildade, socialt utsatta, människor med dålig hälsa och invandrare från länder utanför Norden, har en klart lägre social tillit än andra.[48] Förtroendet för rättsväsendet och myndigheterna är också betydligt lägre i socialt utsatta områden än i andra urbana områden.[49]

Sammantaget har enligt BRÅ antalet hatbrott under det senaste decenniet minskat i Sverige. Minskningen beror främst på färre hatbrott riktade mot personer på grund av deras sexuella läggning. Under senare år har dock hatbrott kopplade till religion ökat. I synnerhet är det muslimska och judiska samfund som utsätts för trakasserier och hot. Enligt Nationella trygghetsundersökningen, NTU, utsattes omkring 2 procent av befolkningen i åldern 16–79 år för främlingsfientliga hatbrott år 2015.[50] Det är också ökad främlingsfientlighet, snarare än ett ökat antal flyktingar, som i högst grad oroar genomsnittssvensken. 48 procent av de tillfrågade i den årliga SOM-undersökningen uppger 2018 att de känner stark oro för ökad främlingsfientlighet medan 37 procent känner stark oro för ökat antal flyktingar. Det innebär att oron för främlingsfientlighet tilltagit något medan oron över ökat antal flyktingar ligger kvar på samma nivå som året innan.[51]

Svenskar har ett genomsnittligt ekologiskt fotavtryck på 7,3 globala hektar och tillhör därför de 10 länderna i världen med störst miljöpåverkan per person.[52] Om alla levde som vi i Sverige skulle det behövas cirka 4 planeter.[53] Luftkvaliteten blir visserligen bättre och försurningen minskar men Naturvårdsverket bedömer likafullt att endast två av de sexton miljömålen kommer att nås till 2020. Utsläppen av växthusgaser ökar. En av orsakerna är svenskarnas flygresor, inte minst på internationella destinationer, vilka innebär att klimatpåverkan har ökat med 43 procent mellan 1990 och 2017.[54] I slutet av 2018 pekade siffror från Transportstyrelsen emellertid på ett möjligt trendbrott: ökningen av utrikes flygresor har mattats av och antalet inrikes flygresor gått ned med omkring tre procent under 2017.[55] Utsläppen från hushåll och ideella föreningar, vilka utgör 15 procent av de totala utsläppen från Sveriges ekonomi, fortsätter dock att minska.[56] Förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. Många svenska arter och naturtyper riskerar att försvinna och ekosystem att utarmas. Sedan 2017 har Skogsstyrelsen gjort ett tillfälligt stopp för inventering av

---

[47] svt.se/nyheter/inrikes/okat-politiskt-engagemang-bland-unga. Andelen som anger att de har stort intresse för politik och samhällsutveckling ligger nu på 42 procent, jämfört med 28 procent för 14 år sedan.
[48] fof.se/artikel/okande-tillitsklyftor-i-sverige
[49] bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2018-06-29-utvecklingen-i-socialt-utsatta-omraden-i-urban-miljo-2006-2017.html
[50] bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2018-11-19-sammanstallning-av-centrala-resultat-fran-nationella-trygghetsundersokningen-2018.html
[51] som.gu.se/digitalAssets/1687/1687285_som-seminariet-2018---f--rmiddag.pdf
[52] wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/sa-beraknar-man-ekologiska-fotavtryck/1157938-ekologiska-fotavtryck-sa-beraknar-man-ekologiska-fotavtryck
[53] wwf.se/klimat/ekologiska-fotavtryck/
[54] naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/Tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/Flygets-klimatpaverkan/
[55] svt.se/nyheter/inrikes/trendbrott-flyget-tappar-i-popularitet
[56] scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/miljoekonomi-och-hallbar-utveckling/miljorakenskaper/pong/statistiknyhet/miljorakenskaper--utslapp-till-luft-tredje-kvartalet-2017/

nyckelbiotoper, vilket förutsätter att skogsbruket hanterar pausen på ett ansvarsfullt sätt och fortsätter att undanta skogar med höga naturvärden för att inte artrikedomen ska minska.[57]

Digitaliseringen omdanar samhället i grunden och fördelarna är många: växande kontaktnät, ökad tillgänglighet till information och kulturutbud och mer energisnål teknik. Digitaliseringen innebär nya möjligheter till hållbarhet, i allt från smarta städer och effektivare resursanvändning till digitala möten. Men digitalisering är ett verktyg som lika väl kan användas för att skala upp aktiviteter som leder till en negativ nettoeffekt för klimatet och miljön.[58] Antalet människor som lever i ”digitalt utanförskap”, i synnerhet äldre, minskar i takt med att allt fler får tillgång till internet. Idag saknar 14 procent i åldersgruppen 65–75 år internet jämfört med en tredjedel för bara några år sedan.[59] Samtidigt för digitaliseringen med sig utmaningar: ökande stress, desinformation, näthat samt hot mot säkerhet och integritet.

Sverige står inför växande säkerhetshot. Terrorattentat har drabbat Sverige och även om färre uppger att de drabbats av våldsbrott så har antalet skjutningar i offentlig miljöer ökat. Ett annat problem är återkommande hackerattacker och ökande sårbarhet. De senaste decenniernas snabba utveckling mot ett djupt beroende av informationsteknologi inom jordbruk, handel och sjukvård har skapat nya sårbarheter. Säkerhetspolisen konstaterar emellertid att främmande makt inte utförde någon omfattande kampanj för att påverka valet 2018.[60]

Svenska kyrkan

Religionens fortsatta och till och med ökande närvaro i ett senmodernt, ”sekulariserat”, samhälle som det svenska vittnar om att människans behov av syfte och livsmening är konstant. Vart människan riktar sig för att gestalta och ge uttryck för detta behov är emellertid föränderligt.

Mellan 2005 och 2017 minskade antalet medlemmar i Svenska kyrkan med 14 procent: från 7 till 6 miljoner. Liknande utveckling syns också bland många traditionella frikyrkor. Antalet svenskar som definierar sig som ateister ökar däremot.

Men ännu dominerar Svenska kyrkan det religiösa landskapet, med 59 procent av befolkningen som medlemmar. Enligt Myndigheten för stöd till trossamfunds statistik betjänar andra kristna samfund 6 procent av befolkningen, muslimska samfund 1,2 procent och övriga 1,8 procent. I motsats till Svenska kyrkan och de traditionella frikyrkorna växer både de ortodoxa och den Romersk-katolska kyrkan med 3 till 4 procent om året. Även antalet tillhöriga till islam ökar.[61]

Nedgången i antalet medlemmar i Svenska kyrkan beror på en kombination av att fler medlemmar dör än vad som döps in i kyrkan och att fler än någonsin väljer att träda ut. Generationsväxlingens effekt kommer de närmsta åren att förstärkas ytterligare eftersom generationen födda på 1940-talet är stor. De senaste åren har dock aktiva utträden stått för huvuddelen av medlemsminskningen. Både år 2016 och 2017 valde över 90 000 att lämna Svenska kyrkan. Under 2018 har utträdena gått ned något, till cirka 70 000. Det innebär dock att utträdena ligger betydligt högre än tidigare år

[57] landskogsbruk.se/skog/tillfalligt-stopp-for-inventering-av-nyckelbiotoper/
[58] aktuellhallbarhet.se/experter-vill-se-mer-helhetstank-kring-koppling-mellan-digitalisering-och-hallbarhet/
[59] gp.se/livsstil/seniorer-tar-makten-%C3%B6ver-surfplattan-1.4170060
[60] sakerhetspolisen.se/
[61] Jonsson 2018, ”Tro och tillhörighet under förändring – en fråga om generation?”, *Nyckeln till Svenska kyrkan*.

och i paritet med kyrkovalsår som tenderar ha högre utträdestal än andra år. Även om de flesta träder ut i samband med deklaration eller slutskattebeskedet uppger 37 procent av de svarande i Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2018 avsaknad av tro på Gud som skäl till utträde. Därefter kommer ekonomiska skäl, 26 procent, samt andra existentiella motiv. 24 procent av respondenterna uppger att det inte var meningsfullt att vara medlem. Detta innebär en ökning av andelen som uppger ekonomiska motiv sedan föregående år.

Även dessa utträden har till viss del en demografisk orsak. Det är den stora kullen född på slutet av 1980-talet och början av 1990-talet, som generellt sett har en mycket svag anknytning till Svenska kyrkan, som nu omprövar sitt medlemskap. Andelen utträden bland dessa unga vuxna är mer än dubbelt så hög som för dem som tillhör äldre årskullar. Mest utträdesbenägna är unga män: 2017 lämnade 4,7 procent av de 27-åriga männen och 3 procent av kvinnorna i denna ålder Svenska kyrkan. Det motsvarar 1,6 procent av alla medlemmar.[62]

Utträdena är högre i storstäderna än i mindre städer och landsbygdskommuner. Om utträdestrenden inte bryts kommer antalet medlemmar 2030 att vara betydligt lägre än den tidigare prognosen på 4,9 miljoner medlemmar.[63] På sikt innebär detta att relationen till Svenska kyrkan försvagas och att kunskapen om den kristna traditionen minskar. Färre medlemmar innebär också minskade intäkter, och därmed behov av besparingar och alternativa inkomstkällor för att kunna vidmakthålla ett fortsatt stort uppdrag. Ett skäl till den negativa medlemsutvecklingen är att människors förtrogenhet med det kristna språket minskar och att de därför får allt svårare att formulera och besvara sina livsfrågor inom ramarna för detta språk. Förlusten av ett gemensamt existentiellt språk är en del av det senmoderna samhällets rörelse bort från gemensamma kollektiva berättelser om människolivets ursprung, mening och mål.

Liksom alla språk måste det kristna språket, både det verbala och det icke-verbala, läras ut och kontinuerligt praktiseras och förnyas i levande sociala gemenskaper. Forskning visar att de som vuxit upp i en familj där det religiösa livet varit en del av uppfostran är mer benägna att stanna kvar eller att inträda i Svenska kyrkan senare i livet.[64] Barns insocialisering i kristna gemenskaper är därför en förutsättning för Svenska kyrkans långsiktiga fortbestånd och vitalitet.

Emellertid är det just barn- och ungdomsverksamheten som totalt sett har minskat mer än vuxenverksamheten. Tappet inkluderar även kör- och musikverksamheten. På ett decennium har antalet besök i öppen verksamhet för barn och unga minskat med 32 procent och i regelbunden verksamhet med 18 procent. Barn i kyrkans förskolor ingår i denna statistik, men antalet barn går upp och ned. Nedgången är mest påtaglig bland de allra yngsta och bland tonåringar. Unga har även en mindre kontaktyta via gudstjänster och kyrkliga handlingar. Det är vanligare att fira gudstjänst bland dem som är födda på 1930- och 1940-talen än bland yngre. Bland de som är födda på 1990-talet är det, jämfört med de äldre, betydligt fler som inte deltagit i någon gudstjänst eller kyrklig handling alls under ett år. Färre än var femte 90-talist definierar sig som kristen medan drygt fyra av tio uppger att de är ateister, vilket är det omvända förhållandet jämfört med dem som är födda på 1930-talet.

---

[62] Detta ska jämföras med 1,9 respektive 1,3 procent bland samtliga manliga och kvinnliga medlemmar 2017.

[63] Jonsson 2018, ”Tro och tillhörighet under förändring – en fråga om generation?”, *Nyckeln till Svenska kyrkan*.

[64] Se Jonas Bromander & Pernilla Jonsson *Medlemmar i rörelse*, Svenska kyrkan 2018, som hänvisar till Löwheim & Bromander 2012, Niemelä 2015 & Hytönen 2017.

En stabil mottrend är att också inträdena ökar om än på en betydligt mer blygsam nivå än utträdena. Preliminära data visar att drygt 8 000 under 2018 valde att aktivt träda in i Svenska kyrkan. Många av dem är unga och nästan en femtedel träder in i samband med beslutet att konfirmeras. Det är vanligare bland unga kvinnor att träda in och många unga som träder in är utlandsfödda. Därtill återinträder fler.[65]

Trots nedgången i antalet medlemmar så engagerar Svenska kyrkan många och kontaktytan med befolkningen som helhet är fortsatt stor. Hela åtta av tio svarar att de under det gångna året har haft någon form av kontakt med Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan möter människor främst genom de kyrkliga handlingarna. Medan deltagande i framförallt huvudgudstjänster och andra gudstjänster har minskat över tid, med 24 respektive 16 procent sedan 2010, har antalet kyrkliga handlingar under de senaste åren varit i stort sett oförändrat. År 2017 hade Svenska kyrkans gudstjänster totalt 14,5 miljoner besökare, en minskning med 2 procent sedan föregående år.

Besökstalen vid dopgudstjänster har varit i stort oförändrade under de senaste decennierna. Samtidigt döps dock färre barn, totalt 49 000 under 2017. Det innebär att 42,4 procent av alla nyfödda döptes 2017, vilket är en minskning med 1,7 procentenheter sedan föregående år. Av de barn vars föräldrar tillhör Svenska kyrkan döptes 67,1 procent, vilket är en minskning med 0,3 procentenheter sedan föregående år.

Nedgången i andel av befolkningen som konfirmeras har gått snabbare i Sverige än i övriga Norden. År 2017 konfirmerades omkring 27 000, 24,3 procent av ungdomarna jämfört med drygt 63 procent 1990 och drygt 80 procent 1970. Mot denna bakgrund framstår det knappast som särskilt anmärkningsvärt att färre än var femte 90-talist definierar sig som kristen medan drygt fyra av tio uppger att de är ateister, vilket är det omvända förhållandet jämfört med dem som är födda på 1930-talet.

Medan många övriga delar av verksamheten minskar så ökar diakonal verksamhet och diakonala behov vilket avspeglar hur ökande klyftor i den offentliga välfärden får återverkningar i Svenska kyrkans verksamhet. Kontakttillfällena inom diakonin, hembesök, sjukbesök eller besök vid andra institutioner är många, totalt cirka 480 000 kontakttillfällen, 114 000 hembesök och drygt 97 000 besök inom institutionssjälavården 2017.

Verksamheten för vuxna har vuxit betydligt över tid. Sedan 2008 har antalet besök ökat med nästan 50 procent. Den verksamhet som ökat mest, och som också är mest omfattande, är den öppna verksamheten.[66] Denna inrymmer allt från församlingsaftnar och språkkaféer till sopplucher. För tio år sedan hade den öppna verksamheten drygt 1,5 miljoner besök och 2017 hade besöken ökat till 2,4 miljoner. En del av den gruppverksamhet som traditionellt klassificeras som diakonal, exempelvis sorgegrupper, visar dock en fallande trend.[67]

Inom Svenska kyrkans församlingar drivs även en del av verksamheten i form av sociala innovationer och socialt entreprenörskap, där det senare sker både i bolagsform och i ekonomiska föreningar.

Svenska kyrkan är en central aktör i det svenska kulturlivet och står för ett musikliv som i sin helhet är mer omfattande än någon annan musikinstitution i landet. Drygt 90 000 sjunger i Svenska kyrkans körer, vilket dock är 11 procent färre än för ett decennium sedan. Det är framför allt inom barn- och ungdomskörerna som en minskning kan ses.

---

[65] Jonas Bromander & Pernilla Jonsson. *Medlemmar i rörelse*, Svenska kyrkan 2018.

[66] Den har ökat med 54 procent sedan 2008.

[67] Svenska kyrkan, statistikdatabasen. Exempelvis har antalet personer i sorgegrupper minskat med cirka 25 procent och uppgick 2017 till 4600 personer.

Svenska kyrkan är också en av landets största konsertarrangörer och många svenskar möter den levande musiken genom Svenska kyrkans försorg. År 2017 arrangerades nästan 4 000 konserter och 19 000 musikgudstjänster med totalt 612 000 respektive 1 789 000 besökare. Besök vid musikgudstjänster minskar medan konsertbesöken ökar. Flest besökare har konserter i storstäderna, men där har antalet besökare minskat de senaste åren. Regelbunden gruppverksamhet och öppen verksamhet med kulturellt innehåll ökar kraftigt i församlingarna, med 107 respektive 50 procent på ett decennium. Den regelbundna verksamheten minskar dock på landsbygden medan den öppna verksamheten minskar i storstäder och större städer.[68] På mindre orter utan teater, biograf och konsertlokal kan församlingen, eventuellt tillsammans med bibliotek och lokala teater- och konstföreningar, stå för hela kulturutbudet.[69]

Många svenskar möter också ”sin” kyrka utomlands. Svenska kyrkan i utlandet har församlingar i drygt 40 städer runt om i världen och utlandsförsamlingarna är viktiga samlingspunkter för religiösa och traditionella högtider för svenskar boende eller turistande i utlandet.

Antalet som engagerar sig i ideellt arbete ökar. Cirka 48 000 frivilliga är verksamma inom ideellt diakonalt arbete inklusive barn- och ungdomsverksamhet. Detta innebär en minskning med 1 procent sedan föregående år och att trenden med stort ökat intresse för frivilligarbete mattats av något.[70]

Att värna, bevara och samtidigt på ett meningsfullt och engagerande sätt tillgängliggöra kulturarvet i dagens samhälle är en utmaning för Svenska kyrkans församlingar. Totalt förvaltar Svenska kyrkan cirka 20 000 fastigheter[71], varav knappt 3 400 är kyrkobyggnader. Alla kyrkor som är invigda före 1940 och ett urval av de som tillkommit senare, sammantaget 2 942 kyrkor, är skyddade enligt kulturmiljölagen. Skyddet omfattar även inventarier, begravningsplatser och kyrkotomter. Kostnaderna för församlingarnas och pastoratens drift och underhåll av fastigheterna var 2017 knappt 4 miljarder kronor, vilket motsvarar 22 procent av Svenska kyrkans totala kostnader, exklusive kostnader för begravningsverksamhet.[72] Eftersom statens ersättning, som uppgått till 460 miljoner kronor årligen, inte räknats upp sedan nivån fastställdes 2010 innebär det ett ökat behov av egenfinansiering.[73]

Det finns långtgående och ambitiösa mål för Svenska kyrkans hållbarhetsarbete. Det återstår en hel del arbete innan dessa mål har uppfyllts. En enkät vid årsskiftet 2017/18 till församlingar, pastorat och stiftskanslier visade att ca 27 procent hade en miljöpolicy, cirka 37 procent en resepolicy och cirka 15 procent ett miljöledningssystem, oftast Miljödiplomering.

Insamlingen till Svenska kyrkans internationella arbete minskar trots ett ökat givande. En förklaring är att allt fler insamlingsorganisationer konkurrerar om samma bidragsgivare. Ett väl inarbetat varumärke är den viktigaste förutsättningen för att samla in pengar. För att öka kunskapen om, engagemanget för och insamlingen till Svenska kyrkans biståndsarbete har Svenska kyrkans internationella arbete fått ett nytt

---

[68] Svenska kyrkan, statistikdatabasen verksamhetsstatistik 2008–2017.

[69] Se vidare i figurerna i ”Kulturell verksamhet i Svenska kyrkan” som finns i bilagan för diagram och tabeller.

[70] svenskakyrkan.se/statistik

[71] Fastighetsregistret (under arbete).

[72] Svenska kyrkan, *Ekonomisk redogörelse för församlingar och pastorat 2017*.

[73] Svenska kyrkan 2018, *Mötesplatser i tiden: Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*, s. 14 och 30.

namn, Act Svenska kyrkan. Målgruppsundersökningar visar att namnet både lokalt och internationellt uppfattas som tydligt, minnesvärt och handlingskraftigt.[74]

Minskad kännedom om, och engagemang i Svenska kyrkan kan försvåra rekryteringen till de kyrkliga utbildningarna. Utmaningarna för Svenska kyrkan är att säkra framtidens kompetensförsörjning genom att attrahera sökanden inom en stor mängd professioner. Hit hör diakoner, församlingspedagoger, kyrkomusiker och präster men också kompetenser inom grönsektor, IT, ekonomi, lön, HR och fastighetsförvaltning. År 2017 examinerades nästan 400 helårsstudenter på grundnivå och nästan 100 på avancerad nivå.[75] Studenter som väljer att söka påbyggnadsår vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut är dock relativt få.

Enligt prognoser kommer efterfrågan på utbildad arbetskraft inom vissa delar av Svenska kyrkans verksamhet att bli större än tillgången. Samtidigt kan pensionsavgångar och nedgångar i medlemstal innebära ett behov av att göra avvägningar av hur många tjänster som behövs för framtiden beroende på kyrkans ekonomi och verksamhet. För bibehållen kompetensförsörjning och förmåga att rekrytera är en hållbar arbetsmiljö av stor vikt. En ny studie från Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation lyfter fyra punkter där Svenska kyrkan som arbetsgivare rekommenderas att göra insatser: Kränkande beteenden och upplevd mobbning på arbetsplatsen, konflikten mellan arbete och fritid, oklarhet kring vilka mål och ansvarsområden som uppfattas ingå i tjänsten samt en generell förstärkning av kvinnors, i synnerhet kvinnliga prästers, arbetsmiljö.[76]

[74] Kyrkomötet – Ekumenikutskottets betänkande 2018:1.
[75] UHR, helårsprestationer 2006/7 till 2016/17. 381 hpr teologi grund nivå mot 320 2006/7 och 468 2011/12.
[76] via.tt.se/pressmeddelande/ny-studie-om-arbetsmiljon-inom-svenska-kyrkan?publisherId=1958042&releaseId=2409329

Bilaga 2 Kyrkokansliet

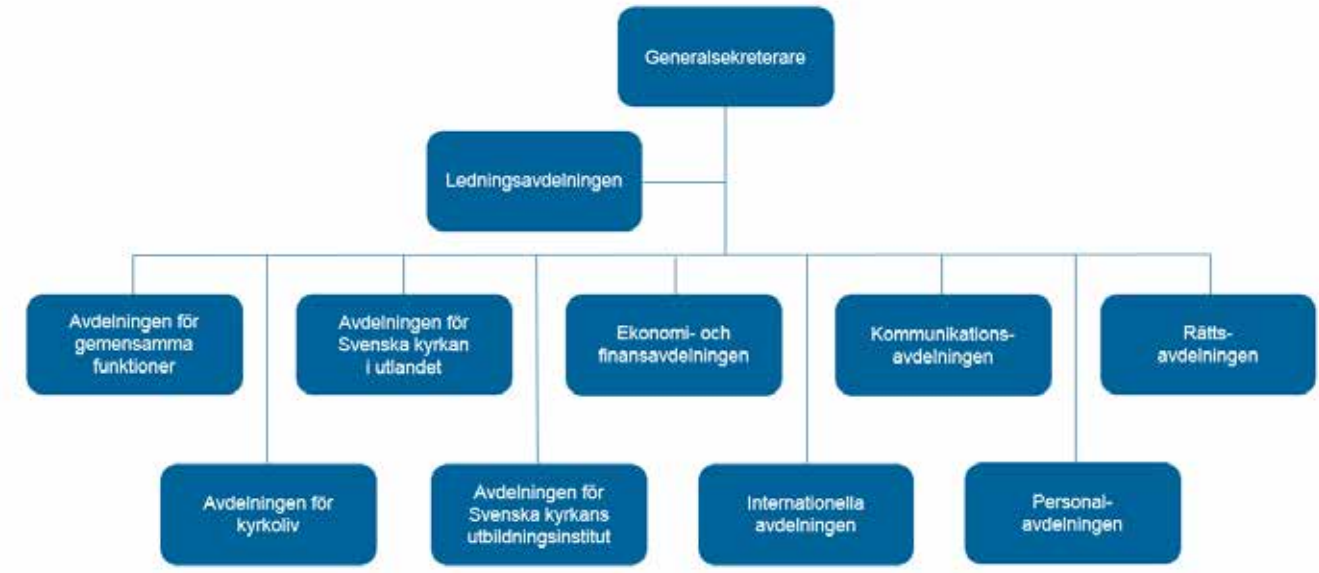
Under 2018 skedde en förändring av organisationen inom kyrkokansliet. En ny avdelning för kyrkoliv bildades, där verksamhet inom avdelningen för teologi och ekumenik, avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar samt delar av ledningsavdelningen fördes samman. Kyrkostyrelsens kansli består i juni 2019 av tio avdelningar, se organisationsskiss nedan.

Personalen utgörs till övervägande del av handläggare och specialister. Utbildningsnivån är hög, bland annat finns 23 disputerade medarbetare. Några exempel på befattningar inom kansliet är forskare, analytiker, teologiska sekreterare, programhandläggare, policyrådgivare, tematiska handläggare inom ekumenik, diakoni, folkbildning och insamling, flerspråkighet, urfolksfrågor, miljö och hållbarhet, kultur, kulturarv, flykting-, asyl- och integrationsfrågor. Vidare finns tjänster som jurister, arkivarier, pressekreterare, kommunikatörer, controller, ekonomi-, finans, HR-, fastighets- och IT-specialister. Svenska kyrkans utbildningsinstitut har lärartjänster med fördjupad kompetens inom flera områden. Inom varje avdelning finns kvalificerad administrativ kompetens. På kansliet är 46 medarbetare präster och 9 diakoner, varav 19 arbetar på utbildningsinstitutet.

De utlandsstationerade inom den internationella verksamheten representerar olika yrken med fördjupad kompetens, till exempel med fokus på de psykosociala aspekterna av katastrofarbete. I Svenska kyrkan i utlandet finns tjänster som kyrkoherde, komminister, diakon, kyrkomusiker och pedagog. Där finns också lokalanställd personal.

Medelantalet anställda år 2018 var i Sverige 396 och i utlandet 74 medarbetare. Medelantalet anställda är antalet medarbetare omräknade till heltidstjänster (årsarbetare) utifrån faktiskt arbetad tid under året. Två anställda som arbetar halvtid blir till exempel en årsarbetare. Medelantalet anställda räknas fram med hjälp av den faktiska sysselsättningsgraden för månadsavlönade och arbetade timmar för timavlönade. Summan anger hur många anställda man skulle ha haft om den faktiska sysselsättningsgraden för månadsavlönade och arbetade timmar för timavlönade summeras till heltidsanställningar.

Kansliorganisation

KsSkr 2019:1

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid styrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Marie Johansson.

Föredragande: Ekonomi- och finanschef Gustaf af Ugglas

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022.

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:2

Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 14 maj 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen läggs årsredovisningen för Svenska kyrkans nationella nivå 2018 fram. Skrivelsen består dels av *Årsredovisning 2018 för Svenska kyrkans nationella nivå* i särskilt tryck och dels bilagan *Resultatrapport 2018*. Till skrivelsen läggs också *Hållbarhetsredovisning 2018 för Svenska kyrkans nationella nivå* fram.

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut 3

2 Årsredovisning 2018 för Svenska kyrkans nationella nivå 4

3 Hållbarhetsredovisning 2018 för Svenska kyrkans nationella nivå 4

Bilaga Resultatrapport 2018 5

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll 29

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. fastställa årsredovisning samt resultaträkning och balansräkning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018,
2. bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2018.

2 Årsredovisning 2018 för Svenska kyrkans nationella nivå

Enligt särskilt tryck.

3 Hållbarhetsredovisning 2018 för Svenska kyrkans nationella nivå

Enligt särskilt tryck.

Bilaga
Resultatrapport 2018

Verksamhet som denna rapport avser omfattar områdena *Stödja utveckling av församlingslivet*, *Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan, Bidra till samhällsutvecklingen, Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld, Samordna och utveckla internationell mission och diakoni, Stödja och utveckla administration och förvaltning, Reglera inomkyrkligt, Utjämning och finansförvaltning, Styrning och ledning* samt *Internt stöd*.

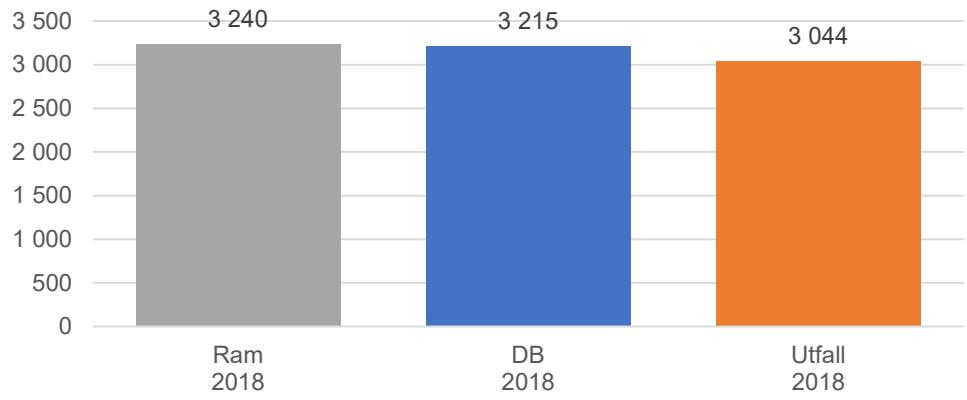
De verksamheter och resultat som lyfts fram och beskrivs i text under de olika verksamhetsområdena utgör enbart exempel på angelägna områden under året. Den kontinuerliga verksamheten och andra utvecklingsarbeten ryms inte i skrivelsen. Denna rapport bör läsas tillsammans med övriga delar av skrivelsen, i särskilt tryck.

Samtliga belopp i skrivelsens tabeller anges i miljoner kronor, mnkr, där inte annat anges och avrundningsdifferenser kan förekomma. I tabellerna per verksamhet, redovisas intäkter och kostnader. Resultaten i tabellerna visar nettokostnaden, dvs. den kostnad som finansieras av avgifter för gemensam verksamhet och avkastningen från finansförvaltningen.

Årets resultat uppgår till minus 26 mnkr. Det är 155 mnkr lägre än budget och 647 mnkr lägre än föregående års utfall. Avvikelsen beror på det låga finansnettot som är resultatet från kapitalförvaltningen. Förlusten dämpas av att verksamhetens resultat är bättre än budgeterat.

I diagrammet nedan visas totala kostnader i jämförelse med planerade kostnadsramar. Ram 2018 är den av kyrkomötet beslutade kostnadsramen och DB 2018 är den av kyrkostyrelsen beslutade detaljbudgeten.

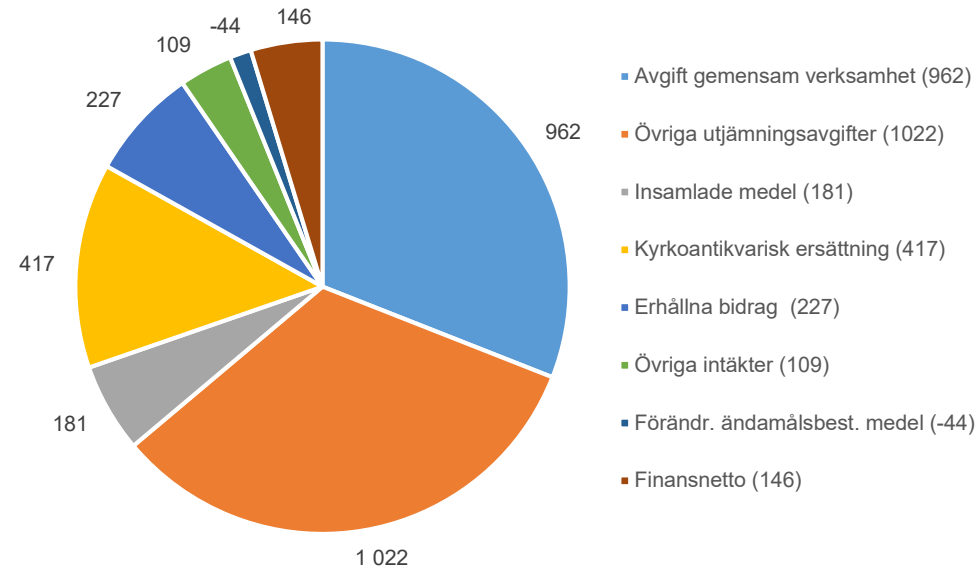
Diagram 1. Kostnadsram utfall 2018 i jämförelse med planerade kostnadsramar

Kostnadsramen för utfall 2018 uppgår till 3 044 mnkr, vilket är 171 mnkr lägre än i detaljbudget och 196 mnkr lägre än i rambudget.

Skillnaden mellan kostnadsramen för detaljbudget och rambudget förklaras främst med att det i detaljbudgeten är i minskade kostnader för anslag för den internationella verksamheten samt minskade kostnader för GIP-bidrag efter ny bedömning av förväntad faktisk användning. I detaljbudgeten ökades däremot externa kostnader för arbetet med anpassning till den nya dataskyddsförordningen. I följande tabeller finns endast jämförelse med detaljbudget.

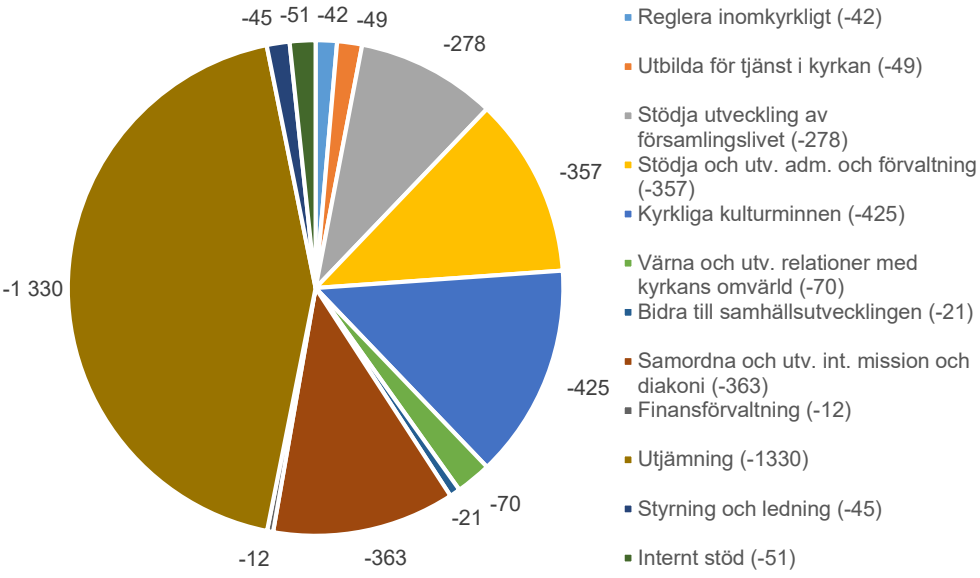
Diagram 2. Fördelning totala intäkter år 2018

De totala intäkterna inklusive finansnetto uppgår till 3 018 mnkr, vilket är 325 mnkr lägre än budget. Skillnaden förklaras främst av lägre intäkter från kapitalförvaltningen.

Den internationella verksamheten avsatte 44 mnkr till ändamålsbestämda medel vilket förklarar den negativa posten i diagrammet.

Diagram 3. Totala kostnader år 2018 fördelade per verksamhet

De totala kostnaderna år 2018 uppgår till 3 044 mnkr. Detta inkluderar kostnader för fastighetsfinansiering och satsningen *Dela tro – dela liv*.

I det följande redovisas ett urval av verksamhetens insatser och resultat i enlighet med den verksamhetsinriktning kyrkomötet tidigare beslutat om.

Stödja utveckling av församlingslivet

Lärande och undervisning

En genomgripande flerårig satsning på lärande och undervisning har startat under året för att stärka det arbete som görs lokalt. Tillsammans med stift och församlingar planeras insatser för att stärka kunskapen om kristen tro hos individer, grupper och i resten av samhället och ge förutsättningar till fördjupning i komplexa frågor som berör grundläggande värden.

Programmets uppgift är att samla, tillgängliggöra och bidra till utveckling av det arbete som redan pågår i landet. Till gudstjänster och aktiviteter kommer de som aktivt söker sig till församlingen, men många människor möter kyrkan i andra sammanhang. Inte minst har digitala kanaler blivit allt viktigare arenor för kontakt, information och samtal om kristen tro. Rösterna i det offentliga samtalet hörs också av många.

Samverkan sker mellan nationell nivå, stift och församlingar för att arbetet med lärande och undervisning ska bli tydligare och mer systematiskt. Här ingår att inventera pågående arbete, organisera och tillgängliggöra det material som finns och vid behov ta fram nytt material.

En digital plattform ska ge allmänheten tillgång till en bred och djup förståelse av kristen tro i enlighet med Svenska kyrkans teologiska tradition.

Därtill planeras insatser som bidrar till att Svenska kyrkan blir mer delaktig och synlig i det offentliga samtalet om religion, livsfrågor, etik och värderingsfrågor, med syfte att höja kunskapen om kristen tro i vid mening.

Kyrkostyrelsens satsning på kyrkans undervisning och mission för alla åldrar, *Dela tro – dela liv*, som inleddes 2012, har varit ett bidrag till församlingarnas långsiktiga planering i sina undervisningsansvar för ett livslångt lärande. Denna satsning har fasats ut under 2018 men erfarenheterna kommer att bidra in i det fortsatta arbetet med lärande och undervisning.

Kommunikationsstöd

Stödet till stift och församlingar har inneburit systematiskt arbete på intranätet och genom att nyhetsbrevet *Gemensam kommunikation* har utvecklats. De digitala verktyg som erbjuds stift och församlingar har marknadsförts med målet att få fler användare. Det är dock för tidigt att se resultat. Annonsverktyget *Print on demand* bytte namn till *Mallverktyget* och har renodlats. Startsidan för svenskakyrkan.se har gjorts om för att bättre svara mot besökarnas behov. Det stora sökfältet tonas ner och startsidan kommer att lyfta fler delar av Svenska kyrkans verksamhet. Lansering sker i februari 2019.

En mindre utredning har gjorts om kommunikation på framför allt minoritetsspråk, men även för andra språk. Utredningen har utmynnat i en handlingsplan som nu genomförs och exempelvis innebär att sidor på Svenska kyrkans externwebb översätts till de samiska språken. Som ett led i att utveckla den flerspråkiga kommunikationen översattes allhelgonasatsningen *Första hjälpen vid sorg* till elva språk.

Under året har en insats gjorts för att ge hjälp åt den som söker sanningen om Svenska kyrkan i frågor där osanningar sprids, *Gå till källan*. I sociala medier florerar varje dag felaktiga uppgifter om Svenska kyrkan som till sist, om de inte motverkas, ses som en sanning då det så ofta upprepas. Det kan röra vårt förhållningssätt till islam, könsneutrala pronomen och israel-palestinafrågan. Sidan är levande och nya frågor tillfogas när de blir aktuella.

Kommunikation som mission

Utbildningssatsningen *Kommunikation som mission*, som sker i samarbete med stiften, har genomförts som planerat tillsammans med sex pilotförsamlingar. Inspirationsföredrag har hållits i så gott som alla stift och material för olika workshops har tagits fram. Projektet har löpt enligt plan 2018 och vissa fysiska möten har ersatts med digitala och tryckt material har ersatts med digitalt eller egna utskrifter.

Sociala medier

Ett pilotprojekt med syfte att öka Svenska kyrkans pastorala närvaro på nätet genomfördes så långt det var möjligt från nationell nivå under året. Därefter togs beslutet att låta projektet vila under 2019, eftersom de stift som skulle delta i projektet inte fullt ut lyckats rekrytera präster till projektet.

Arbetet med livesändningar på Facebook har utvecklats under 2018. Redaktionen har sänt från olika ställen samt stramat upp formatet för att lättare kunna jämföra och utvärdera. I december livesändes det från en församling för första gången.

En animerad film som svar på frågan *Varför firar vi jul?* har producerats. Filmen blev 90 sekunder lång och användes i sociala medier, på den externa webben och i appen *Kyrkan.* Filmen nådde 636 855 personer bara på Facebook.

Arbete med asylsökande och flyktingar och *En värld av grannar*

Kyrkostyrelsen har för tredje året i rad fördelat 60 mnkr i ekonomiskt bidrag till Svenska kyrkans arbete med asylsökande och flyktingar. Närmare hälften har gått till församlingarnas aktiviteter för integration. Resterande medel har gått till stiftens stödinsatser, nationella satsningar och till den internationella verksamhetens insatser i flyktingarbete.

Regeringen valde att under året dela ut medel till ett antal civilsamhällesorganisationer för arbete med att minska hemlösheten och utsattheten bland nyanlända unga vuxna. Svenska kyrkan tilldelades 15 mnkr, som fördelats till 11 stift och 92 församlingar och pastorat runt om i Sverige. Insatserna har handlat om allt från ekonomiskt stöd för mat och hygienartiklar till att hitta olika former av boendelösningar. Svenska kyrkan har erbjudit psykosociala insatser som samtalsgrupper och olika sociala aktiviteter.

Den nationella stödfunktionen *Support migration* som etablerades i början av 2016 för att bistå stift och församlingar med kunskap, aktuell information och erfarenhetsutbyte finns kvar, inte minst för stöd i församlingens arbete med integration och i mötet med människor som fått avslag på sina asylansökningar.

Svenska kyrkan har även fortsättningsvis bidragit till verksamheten och utvecklingen av *Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar*, dit många söker sig för kostnadsfri juridisk rådgivning som exempel familjeåterförening och svenskt medborgarskap.

Svenska kyrkan tar en aktiv roll i samarbete med andra civilsamhällesorganisationer i arbetet med flyktingar och asylsökande, inte minst tillsammans med de organisationer som Svenska kyrkan tecknade ett samarbetsavtal med 2017, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Riksidrottsförbundet, Rädda Barnen och Röda korset.

För att etablera nya former för interreligiösa samarbeten och nätverk har Programmet *Interreligiös praktik för fred – En värld av grannar* genomfört besök och samtal tillsammans med drygt 100 samfund och trosbaserade aktörer som arbetar med människor på flykt runt om i Europa. Samtal har också förts med ekumeniska aktörer inom Kyrkornas världsråd och Churches Commission for Migrants in Europe.

Barn och unga

Förslag till nya bestämmelser för Svenska kyrkans konfirmandarbete har tagits fram i samråd med stiften och biskopsmötet. Implementeringen av *Krafttag konfirmation* har påbörjats. Som del av arbetet med barnkonsekvensanalyser har barnhearingar genomförts i syfte att ta fram utvecklade metoder för att lyssna till barns och ungas röster. Den utvärdering av det hittills gjorda arbetet med barnkonsekvensanalyser har inte påbörjats under året som planerats. Tanken var att de erfarenheter och lärdomar som analyserna bidragit till i stift och församling skulle summerats och lyfts fram i syfte att säkra och utveckla arbetet.

Avtal har slutits mellan Svenska Fotbollförbundet och Svenska kyrkan och på verksamhetsområdet kyrka-idrott har bland annat Kyrka-Idrottsforum genomförts.

Samordning sjukhuskyrkan

Svenska kyrkans nationella samordning av sjukhuskyrkan övertogs under våren 2018 av den nationella nivån från att tidigare ha varit utlokaliserad till Samariterhemmet i Uppsala. En lägesrapport över sjukhuskyrkans verksamhet har sammanställts och presenterats.

Utlandsförsamlingar

Arbetet med att teckna avtal med församlingar och verksamhetsplatser har prioriterats inom utlandskyrkan. Visumläget i både USA och Australien har inte gjort det möjligt att sända ut personal det senaste året, vilket får konsekvenser för verksamheten, främst i Florida och i Sydney. I USA väntas en lösning under våren 2019 och fram till dess finns tillfällig lokalanställd personal i Florida och San Francisco.

För en långsiktigt hållbar ekonomi har ett inriktningsbeslut fattats om ett tak på tre utsända per församling, vilket verkställts i samband med personalbyten. Det har under året påverkat tre verksamhetsorter, Paris, New York och Gran Canaria.

I Dubai och Singapore har den permanenta posteringen i nuläget avslutats, och en mobil präst i Afrika ansvarar för Dubai och kyrkoherden i Bangkok för Singapore. De båda besöker respektive plats någon gång per termin för att fira gudstjänst, utföra kyrkliga handlingar samt göra fängelsebesök på inbjudan av de svenska ambassaderna.

Tabell 1. Intäkter och kostnader Stödja utveckling av församlingslivet

Stödja utveckling av församlingslivet	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	45	35	54	19	9
Kostnader	-296	-295	-278	17	18
Resultat	**-251**	**-259**	**-224**	**35**	**27**

Intäkterna är något högre än budget eftersom det har tillkommit 15 mnkr statliga medel till arbete mot hemlöshet bland unga vuxna. Dessa har fördelats till 92 församlingar och 11 stift.

Kostnader är lägre än tidigare planering då viss del av budgeterade kostnader för arbetet med flyktingar och asylsökande återfinns inom den internationella verksamheten. Dessutom påverkar återbetalning från församlingar och stift av ej nyttjade medel för arbetet med flyktingar och asylsökande samt för *Dela tro – dela liv*. *Dela tro – dela liv* slutfördes 2018 och de totala kostnaderna för 2013–2018 uppgår till 53 mnkr.

Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan

Under 2018 har arbetet fortsatt med att utveckla de fyra utbildningsprogrammen på utbildningsinstitutet med pastoralteologiska studier med gemensamma moment för blivande diakoner, församlingspedagoger, kyrkomusiker och präster. Tillströmningen av studenter är bekymrande låg, framför allt avseende församlingspedagoger och kyrkomusiker, där antalet studenter inte varit tillräckligt för att påbörja nya klasser i Uppsala för kyrkomusiker och församlingspedagoger.

Under 2018 har totalt 46 personer utexaminerats i Lund och 41 i Uppsala. Dessutom har 62 studerande fått intyg om avslutad pastoralteologisk grundkurs. Av dessa har tio studerat i Göteborg och sju i Umeå.

Den av kyrkostyrelsen beställda genomlysningen av utbildningsreformen har påbörjats under andra halvåret. Utvärdering och utveckling av den behörighetsgivande kyrkoherdeutbildningen har genomförts i dialog med Lunds och Uppsala universitet samt med stiftsföreträdare. Under året har tre kurser genomförts med sammanlagt 68 examinerade deltagare.

Tabell 2. Intäkter och kostnader Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan

Utbilda för tjänst i kyrkan	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	0	0	0	0	0
Kostnader	-47	-50	-49	1	-2
Resultat	**-46**	**-50**	**-49**	**1**	**-3**

Kostnaderna för utbildningsverksamhet är högre än föregående års utfall men understiger budget något vilket beror på personalkostnaderna. Dessa var lägre förra året på grund av vissa vakanser som under 2018 har tillsatts.

Bidra till samhällsutvecklingen

Företrädarskap och påverkansarbete

Den nationella nivåns påverkansarbete har stärkts och kontakterna med en rad organisationer och myndighetsföreträdare har intensifierats. Påverkansarbete gentemot EU har skett inom ramen för paraplyorganisationen *Forum – idéburna organisationer med social inriktning.* Genom ordförandeskap i en av sektionerna inom Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, EESK har Svenska kyrkan tillgång till formella kanaler till EU:s institutioner och får tidig information och möjlighet till engagemang i policyprocesser både inom EU och i Sverige. Påverkansarbete och nätverksbygge har också skett på migrations- och asylområdet inom ramen för samarbetet *Concord* och *ACT-alliansens* kontor i Genève och Bryssel.

Fokus i den globala policydialogen under 2018 var bland annat uppföljning av det globala klimatavtalet och Agenda 2030, flykting- och migrationsfrågor, utvecklingsfinansiering, ökad uppmärksamhet kring religionens roll i freds- och utvecklingsprocesser samt försvaret av civilsamhällets demokratiska utrymme.

Svenska kyrkans arbete med religiösa aktörers roll i frågor om jämställdhet och genus samt sexuell reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR, har fått genomslag i den svenska debatten.

Svenska kyrkan bidrog till att lyfta religiösa aktörers betydelse för SRHR och genus under Stockholm Gender Forum och har under året modererat eller suttit i paneler vid bland annat Concords politikerutfrågning i Almedalen och i paneler vid Sidas årliga utvecklingsforum.

I slutet av året förordnades ärkebiskopen av Näringsdepartementet till att ingå i *Kommittén för teknologisk innovation och etik* som inleder sitt arbete i början av 2019.

Remisser under året

Remisserna nedan avser de remisser som har kommit till Svenska kyrkan och där handläggningen avslutats under 2018. De s.k. spontanremisserna finns också med.

Kyrkostyrelsen har svarat på följande 30 remisser under året mot 31 remisser förra året.

- *Ekologisk kompensation*. Åtgärder för att motverka nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, samtidigt som behovet av markexploatering tillgodoses, från miljö- och energidepartementet
- *Ett ordnat mottagande* – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande, från arbetsmarknadsdepartementet
- *Brott mot förtroendevalda*, Ds 2018:29, från justitiedepartementet
- *Vissa frågor om barnpornografibrott* och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn, från justitiedepartementet
- Spontanremiss *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23), från kulturdepartementet
- *Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel* SOU 2018:61, från justitiedepartementet
- Betänkande från Mottagandeutredningen (SOU 2018:22) – remiss av den kompletterande promemorian *Ett socialt hållbart eget boende för asylsökande*, från justitiedepartementet
- *Förslag på ändrade föreskrifter till 29 § skogsvårdslagen*, från Skogsstyrelsen
- *Vissa fastighetstaxeringsfrågor*, från finansdepartementet
- *Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige*, från kulturdepartementet
- *Ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder inom det civila samhället*, från kulturdepartementet
- *Utkast till Regional handlingsplan för grön infrastruktur i Stockholms län*, från länsstyrelsen i Stockholm
- *Långsiktigt stöd till det civila samhället*, från kulturdepartementet
- *Regional handlingsplan för grön infrastruktur*, från länsstyrelsen i Värmland, (överlämnat till Karlstads stift)
- *Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen*, från socialdepartementet
- *Föreskrifter för anläggning av skog,* från Skogsstyrelsen i Luleå
- *Begäran om förslag på ledamöter till Viltförvaltningsdelegationen*
- Betänkandet *Nästa steg? del 2. Förslag för en stärkt minoritetspolitik* (SOU 2017:88), från kulturdepartementet
- *Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottlighet* (SOU 2017:89), från Justitiedepartementet
- *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering* (SOU 2017:91), från utbildningsdepartementet
- *Ett land att besöka. En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring* (SOU 2017:95), från näringsdepartementet
- *Uppehållstillstånd på grund av praktiska verkställighetshinder och preskription*, från justitiedepartementet
- Betänkandet *Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov* (SOU 2017:100), från justitiedepartementet
- *Vissa ändringar i regleringen om tillstånd att ta emot offentlig finansiering*, från finansdepartementet

- *Att främja gröna obligationer* (SOU 2017:115), från finansdepartementet
- Spontanremiss på SOU 2017:92 *rörande transpersoners levnadsvillkor*, från kulturdepartementet
- Spontanremiss SOU 2017: 96 *Utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap,* från justitiedepartementet
- Spontanremiss Ju 2018/00750/L7 *Ny möjlighet till uppehållstillstånd,* från justitiedepartementet
- *Kvalitetssäkring av HVB Svensk standard* SS41000 (inget svar avges)
- *En ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder inom det civila samhället*, från kulturdepartementet

Tabell 3. Intäkter och kostnader Bidra till samhällsutvecklingen

Bidra till samhällsutvecklingen	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	0	1	1	0	1
Kostnader	-24	-18	-21	-3	3
Resultat	**-24**	**-17**	**-20**	**-3**	**4**

Intäkterna är i nivå med budget och föregående års utfall. Kostnaderna är högre än budget men lägre än föregående års utfall på grund av omfördelning mellan verksamheter, främst till följd av omorganisationer.

Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld

Svenska kyrkan värd för stora möten i Uppsala

Action by Churches together, ACT-alliansens tredje generalförsamling samlades med ACT-medlemmarna Svenska kyrkan och Diakonia som värdar runt månadsskiftet oktober-november i Uppsala. Samma dag som generalförsamlingen avslutades inleddes Kyrkornas världsråds veckolånga exekutivkommittémöte. En särskild samverkansdag, *Joint Day*, genomfördes om internationell diakoni för ACT-alliansen och Kyrkornas världsråd. Dagen handlade om samverkan och hållbar utveckling. I anslutning till dessa möten genomfördes en ekumenisk helg med anledning av att det var 50 år sedan Kyrkornas världsråds fjärde generalförsamling samlades i Uppsala 1968.

ACT-alliansens tredje generalförsamling kännetecknades av en samsyn om vägen framåt, där medlemmarna bekräftade den nya strategiska planen för åren 2019–2026 och en ny medlemskapsmodell som innebär att medlemsavgifterna ska betalas till det lokala forum där man är aktiv. Tidigare spänningar mellan nord- och sydbaserade ACT-medlemmar var inte lika framträdande under denna generalförsamling. Vidare betydde evenemanget om jämställdhet och genus, som inledde generalförsamlingen, en inspirerande start för arbetet med genusrättvisa och jämställdhet. Frågan om sexuell orientering och läggning är dock fortfarande en känslig fråga i det här sammanhanget, liksom det är i Kyrkornas världsråd, även om en stor majoritet av medlemmarna förordar ett tydligt engagemang i dessa frågor.

Andra ekumeniska möten

Ärkebiskopen har under året genomfört ett antal resor till olika länder och medverkat i olika sammanhang, bland dessa kan nämnas resan till Indien och Myanmar med Sveriges kristna råds kyrkoledardelegation, Deutsche Katholikentag i Münster och ett internationellt symposium i Greifswald om reformationens betydelse i tider av

förändring. Därtill har ärkebiskopen deltagit i Europeiska kyrkokonferensens generalförsamling i Novi Sad, Serbien, kyrkoledarkonferens med Evangelische Kirche in Deutschland och Finska kyrkan i Berlin, samt LWF Council och Meeting of Officers i Geneve och Lutherska världsförbundets exekutivkommittémöte i Jeriko.

På inbjudan av Islands biskop deltog ärkebiskopen med de övriga nordiska primaterna i ett möte med särskilt fokus på den globala uppvärmningen i Arktisregionen och ursprungsbefolkningarnas erfarenheter. Kyrkornas världsråd och Vatikanen inbjöd i september till *World Conference on Xenophobia and Populist Nationalism* och The Pontificial Academy of Sciences inbjöd till en konferens på temat *Transformative Roles of Science in Society* i slutet av året, vid båda dessa medverkade ärkebiskopen.

Svenska kyrkan besöktes av Hans Helighet patriark Ignatius Aphrem II, Syriskortodoxa kyrkan. Patriarken var inbjuden som hedersgäst vid kyrkomötets öppnande.

Tabell 4. Intäkter och kostnader Värna och utveckla relationer till kyrkans omvärld

Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	6	3	7	4	1
Kostnader	-75	-71	-70	1	5
Resultat	**-70**	**-68**	**-63**	**5**	**7**

Intäkter är högre än planerat men i linje med föregående års utfall. Differensen mot budget består i obudgeterade intäkter från filialer. Kostnaderna är i linje med budget men understiger föregående års utfall, vilket beror på omorganisation inom kansliet.

Samordna, genomföra och utveckla internationell mission och diakoni

Utvecklingssamarbete

Det finns en fortsatt tendens av krympande demokratiskt utrymme för civilsamhället i flera av Svenska kyrkans 15 programländer. Det försvårar både samarbetspartners arbete och att uppnå målen i programmen.

Uppdraget att utveckla arbetet regionalt i Mellanöstern har försenats på grund av svårigheter att identifiera nya samarbetspartners. Irakprogrammet har inte kunnat utvecklas så som planerat då Sida inte beviljade pengar till programmet.

Rekrytering av nya regionala representanter i Sydafrika, Colombia, Tanzania, Kenya och Guatemala har dragit ut på tiden på grund av svårigheter med arbetstillstånd i länderna. Detta har inneburit utmaningar att fullfölja arbetet gentemot samarbetspartner.

Under året har arbetet med att utveckla arbetsmetoder för att länka och utveckla synergier mellan humanitära insatser och långsiktigt utvecklingssamarbete, med fokus på genusrättvisa och psykosocialt välbefinnande, återhämtning och skydd intensifierats.

Humanitära insatser - stöd till människor i utsatta situationer

Den humanitära situationen i världen fortsätter att förvärras och kriserna tenderar att bli alltmer utdragna. Den globalt antagna lokaliseringsagendan, med målet att 25 procent av humanitära anslag ska gå till lokala organisationer, är något Svenska kyrkan vill bidra till. Under 2018 började därför Svenska kyrkan och ACT-alliansen att utveckla strategier för genomförande av agendan, där de mest utsatta får stöd på ett effektivt och finansiellt säkert sätt.

En översyn av och rekrytering till Svenska kyrkans psykosociala pool har genomförts, vilket resulterat i en ökad bredd av kompetenser och erfarenheter av psykosocialt arbete i humanitärt arbete och, på sikt, i det långsiktiga utvecklingssamarbetet.

Engagemang och finansiering

Arbetet med att lansera och marknadsföra den nya visuella identiteten *Act Svenska kyrkan* är i full gång och lanseringen sker i maj 2019. Under hösten har bland annat en uppdaterad bildpolicy och en ny grafisk manual tagits fram. Det har också skett en intern förankringsturné i stift och församlingar i Sverige, där medarbetare från kyrkokansliet träffat över 2000 personer för att berätta om lanseringen av *Act Svenska kyrkan.*

Nya fleråriga ramavtal med Sida och Radiohjälpen har tecknats under 2018. Ramavtalet med Radiohjälpen gäller 2018–2022 och omfattar omkring 15 mnkr per år. Svenska kyrkans utvecklingssamarbete tilldelades 115 mnkr och det humanitära arbetet tilldelades 79,6 mnkr från Sida under 2018. Under 2018 har Svenska kyrkan inte kunnat nyttja mer är 25 procent av de medel som Sida allokerat för omedelbara livräddade insatser inom den så kallade *Rapid Response Mechanism*. Anledning är att det har varit svårt att uppfylla Sidas krav på snabba och korta insatser.

De senaste åren har Svenska kyrkan sett en nedåtgående trend både vad gäller kännedom om vårt arbete och insamlade medel från privatpersoner och kollekter från församlingar. Samtidigt innebär ökad konkurrens och förändrade givarstrukturer ett behov av en mer distinkt profil, som kan ge möjlighet till en mer effektiv kommunikation. Efter en gedigen analys och interna konsultationer, beslutades det därför att det långsiktiga utvecklingssamarbetet ska profileras mer mot genusrättvisa och jämställdhet, som redan är starkt närvarande i alla våra landprogram. Med profilering avses expertis som kan erbjudas inom ACT-samarbetet och i gemensamma ansökningar till institutionella givare. Profilering avser också tematisk inriktning för extern kommunikation och insamling. Ett psykosocialt förhållningssätt är sedan tidigare vår profil för det humanitära arbetet.

Ett nytt koncept för givande till humanitära katastrofer har tagits fram under året och Svenska kyrkan har anslutit sig till Facebooks plattform för egna insamlingar.

Den process som startades av åtta europeiska ACT-medlemmar 2014, det s.k. GOAT-samarbetet, Getting Our Own ACT Together, för att förstärka samordningen och partnersamarbete inom ACT-alliansen har utvecklats alltmer under året, med bland annat framtagande av gemensamma avtalskrav. Lokal samverkan och samlokalisering med andra ACT-medlemmar har också intensifierats. Under 2018 har Svenska kyrkan bidragit till stärkt samordning i Zimbabwe, Guatemala, Haiti och Sydafrika. Ett allt intensivare ACT-samarbete i fält kommer att fortsätta de närmaste åren.

Registreringsfrågan fortsätter att vara aktuell på grund av svårigheter att söka institutionell finansiering för insatser i Svenska kyrkans landprogram, och svårigheter för svensk utsänd personal att söka arbetstillstånd. En tredje anledning är att mottagarländerna under senare år har skärpt sin lagstiftning och uppföljning i syfte att kontrollera civilsamhällets aktörer. Sedan 2013 har fler än 60 länder antagit lagar med detta syfte. Regelverken för att söka institutionell finansiering hos både svenska, europeiska och internationella finansiärer har under den senaste tioårsperioden förändrats till att bland annat stödja lokalt registrerade organisationer eller ställer krav på lokal internationell närvaro i respektive länder. Svenska kyrkans internationella arbete har inte registrerat sig eller organiserat sig som lokal organisation i de länder Svenska kyrkan stödjer partnerverksamhet. En anledning har varit att Svenska kyrkan inte bör vara en

lokal svensk luthersk kyrka i länder där det finns lokala lutherska kyrkor. Arbetstillstånd för utsänd personal har sökts genom lokala kyrkor och organisationer och andra ACT-medlemmar. Arbetsgivaransvaret har legat kvar hos Svenska kyrkan. På grund av de nya omständigheterna drar vi slutsatsen att det nya varumärket *Act Svenska kyrkan* bör bli juridiskt registrerat i de länder där nationell registrering krävs, för att möjliggöra fortsatt närvaro och stöd till samarbetspartner.

Svenska kyrkan har ett tydligt mål om att öka och diversifiera finansieringen dels genom nya institutionella finansiärer, som EU, ambassader, fonder, dels genom ett ökat enskilt givande. Med ökad finansiering i fält behöver Svenska kyrkan öka bemanningen i fält, vilket är avhängigt registreringsfrågan. Om extern finansiering erhålls behöver samordning, uppföljning och kontroll av stora program förstärkas.

Tabell 5. Intäkter och kostnader Samordna och utveckla internationell mission och diakoni

Samordna och utveckla internationell mission och diakoni	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	391	378	319	-59	-72
Kostnader	-433	-421	-363	58	70
Resultat	**-43**	**-43**	**-44**	**-1**	**-1**

Intäkter är lägre än tidigare planering och föregående års utfall till följd av minskade insamlade medel. Även erhållna bidrag är lägre än budget och föregående år på grund av ej nyttjade anslag från Sida och lägre bidrag från Radiohjälpen.

Kostnader understiger budget och föregående års utfall framförallt på grund av lägre lämnade bidrag. På grund av svårigheter att få arbetstillstånd för svensk utsänd personal är också personalkostnaderna lägre än utfall föregående år och budget. De kostnader som budgeterats för bostadsprojektet Olivberget samt lanseringen av en ny visuell identitet har inte använts enligt plan.

Den samlade verksamheten för Kyrkostyrelsens internationella råd redovisas i tabell 16.

Stödja och utveckla administration och förvaltning

Fastighet och kulturarv

Inom området har fokus varit kyrkoantikvarisk ersättning och kontrollstation 2019 samt tre större utvecklingsprojekt: inrättande av Svenska kyrkans fastighetsregister, projektet lokalförsörjningsplaner samt nytt IT-stöd för hantering av kyrkoantikvarisk ersättning. Allt har bedrivits i nära samverkan med stiften.

Projektet fastighetsregister är nästan slutfört och kommer att avslutas under februari 2019. Resultatet är att Svenska kyrkan från och med årsskiftet 2018/2019 har ett gemensamt fastighetsregister omfattande cirka 18 600 byggnader, varav ca 3 500 kyrkor. Totalt är cirka 3,5 miljoner kvadratmeter bruksarea registrerade, vilket motsvarar uppskattningsvis 90 procent av det totala fastighetsbeståndet. Stiften har upprättat handlingsplaner för att de kvarvarande 50 enheterna ska kunna rapportera sina uppgifter inom kort.

Lokalförsörjningsprojektet har under året tagit fram förslag till inomkyrklig reglering och lagt grunden för utvecklingen av det nationellt tillhandahållna stödet till stift och pastorat/församlingar gällande lokalförsörjningsplaner. Svenska kyrkans bestämmelser om lokalförsörjningsplaner beslutades av kyrkostyrelsen i december 2018. Projektet fortsätter under 2019 med utveckling av handledningar och utbildningar i lokalförsörjningsplanering.

Under våren och försommaren lämnades två rapporter till regeringen angående den kyrkoantikvariska ersättningen och de kyrkliga kulturvärdena. Rapporten för år 2017 levererades i maj med texter, diagram och tabeller. En layoutad och illustrerad version av rapporten kommunicerades till en bredare målgrupp i början av juni 2018. Svenska kyrkans kontrollstationsrapport *Mötesplatser i tiden* överlämnades till kulturdepartementet i slutet av juni. Utifrån en summering av de insatser som gjorts sedan den förra kontrollstationen 2014 har förutsättningarna tecknats för ett framtida arbete.

Ett flertal kulturarvsrelaterade seminarier hölls under Almedalsveckan 2018. Konstprojektet *Konst, kultur och integration* och de broderier som blivit resultatet av ett arbete i Övre Älvdals församling i Karlstads stift, bildade fond för ett samtal om hur konst och kulturarv kan bidra till arbetet med flyktingmottagande och integration. Visby domkyrka bildade utgångspunkt för visningar och samtal kring kulturarvet som pedagogisk resurs i mötet med vuxna och barn. En öppen midnattskonsert fyllde domkyrkan till bredden och inleddes med några välkomstord om kyrkorummen som mötesplatser för musik och reflektion.

Digitalisering och informationssäkerhet

Projektet *En identitet* har gjort sin första leverans vilket innebär att det nu finns *ett* system för behörighetstilldelning. Arbetet innebär bland annat en kvalitetssäkring av e-postkonton och andra inloggningar till intranät m.m. Totalt finns cirka 23 000 konton inom Svenska kyrkan som på ett tydligt sätt ska kopplas till person eller organisation samt säkerställa att varje individ inte har mer än ett konto. Idag finns cirka 2 000 konton där kvalitetssäkring inte kunnat ske. Projektet möjliggör även s.k. Single-sign-on-lösning, vilket innebär att användare med en inloggning kommer åt flera system. Denna lösning är på plats för ett antal av de gemensamma systemen.

Under 2018 har den gemensamma IT-plattformen, GIP, uppgraderats med ett skydd som förhindrar spridning av sexuellt övergreppsmaterial på barn i kyrkans IT-miljö. Alla församlingar som är anslutna till GIP omfattas automatiskt och kostnadsfritt av det nya skyddet. Programvaran fungerar som ett antivirusprogram och uppdaterar sig självt regelbundet. Programvaran skickar eventuella larm till personal på den nationella nivån som omedelbart rapporterar händelsen till polisen.

Projektet för konsolidering av kyrkans serverhallar och uppgradering till GIP 3.0 startade i oktober 2016 och avslutades som planerat under året som gått. Projektets mål var att flytta Svenska kyrkans IT-drift till en ny driftmiljö hos en extern driftsleverantör samt flytta över alla användare till den nya driftmiljön. Totalt har 365 församlingar, pastorat, stift och den nationella nivån uppgraderats, vilket har berört 13 128 användare. 280 olika system har anpassats till den nya lösningen och flyttats till ny serverhall. Serverhallarna i Göteborg och Luleå har avvecklats. Serverhallen i Uppsala kommer att avvecklas under 2019 enligt plan.

Ett projekt har även genomförts för att öka säkerheten i kyrkans gemensamma nät. Bland annat har församlingarna ombetts åtgärda osäkra wifi-uppkopplingar.

Arbetet med att förbättra våra avtal och leverantörsstyrning har fortsatt. Bland annat har två större avtal avseende applikationsförvaltning tecknats vilket ökar kontroll och minskar osäkerheten i leveransen och kostnadsutvecklingen.

Kanslistöd har hanterat 96 515 ärenden, vilket är en ökning på ca 20 procent mot föregående år. Under hösten har en självhjälpsportal lanserats där användarna själva kan lösa många av sina IT-relaterade ärenden, samt följa de ärenden som Kanslistöd arbetar med.

Under perioden 2015–2019 genomförs projektet Gemensamt arkiv, diarium och dokumenthantering, GADD. Under 2018 har diarie- och ärendehanteringssystemet

Public 360 använts i kyrkokansliet, sex stiftskanslier och i ett 30-tal pastorat och församlingar som inte ingår i pastorat. Under senare delen av 2018 genomfördes också införandet av ett e-arkiv för Svenska kyrkan. Projektet GADD löper i princip enligt plan och bedöms hålla sitt slutdatum i april 2019. En milstolpe under året är att Svenska kyrkan har gått över till verksamhetsbaserad arkivredovisning. Ett stort arbete har genomförts med att skriva fram gallringsutredningar, med anledning av den nya dataskyddsförordningen.

Tabell 6. Intäkter och kostnader Stödja och utveckla administration och förvaltning

Stödja och utveckla administration och förvaltning	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	630	540	500	-40	-130
Kostnader	-889	-825	-782	43	107
Resultat	**-259**	**-285**	**-282**	**3**	**-23**

Differensen på både kostnads- och intäktssidan förklaras främst av att utnyttjandet av den kyrkoantikvariska ersättningen varit 43 mnkr lägre än budgeterad. På kostnadssidan avviker också GIP-bidraget som nyttjades av stiften till en mindre del av det budgeterade beloppet. Anslutningen till GIP och GAS fortsätter, vilket ökat både kostnads- och intäktssidan.

Jämfört med utfall föregående år förklaras differensen även här av den kyrkoantikvariska ersättningen som då var väsentligt högre. Migrationsprojektet av serverhallar har slutförts under året med lägre kostnader 2018 än föregående år.

Reglera inomkyrkligt

En ny kyrkohandbok

På pingstdagen den 20 maj togs den nya kyrkohandboken för Svenska kyrkan i bruk i församlingarna under festliga former. Den nya kyrkohandboken, som kyrkomötet beslutade om i november 2017 efter ett längre beredningsarbete, syftar till att underlätta församlingarnas möjligheter att utveckla sitt lokala gudstjänstliv och främja det gemensamma i Svenska kyrkan. Året 2018 har präglats av implementeringen av den nya kyrkohandboken i samarbete med stiften. Informations- och fördjupningsmaterial har distribuerats och nuvarande webbverktyg har uppdaterats så att gudstjänstagendor för församlingar, präster, kyrkomusiker och körer kan skapas i dessa verktyg.

Huvudvolym, musikvolym samt en mässbok som innehåller ordningen och musiken för högmässan och övriga gudstjänster har publicerats och ett exemplar av mässboken överlämnades till samtliga kyrkor i Svenska kyrkan under våren.

Ett arbete fortgår med provöversättningar till nationella minoritetsspråk och svenskt teckenspråk. Översättningar kan komma att innefatta även andra språk som används i Sverige idag, exempelvis engelska, arabiska och persiska.

Kyrkomötet gav i samband med beslutet om ny kyrkohandbok i uppdrag till kyrkostyrelsen att arbeta vidare med gudstjänstens musik och ta fram kompletterande musik till den nya kyrkohandboken, exempelvis musik från samisk tradition och från samarbetskyrkor utanför Europa. Detta arbete påbörjades under året. Likaså har planering för bearbetning inletts av Kyrkohandbok del II som innehåller vignings- och mottagningshandlingar.

EU:s nya dataskyddsförordning

Arbetet med det under 2017 startade projektet för att anpassa de gemensamma datasystemen till EU:s dataskyddsförordning, GDPR, har varit intensivt och resurskrävande. Projektet har under året fokuserat dels på att inventera systemrelaterade personuppgiftsbehandlingar, dels på att bidra till Svenska kyrkans samlade arbete för att anpassa verksamheten så att den lever upp till dataskyddsförordningens krav. Inventeringen av personuppgiftsbehandlingar har bland annat bestått av en första genomgång av 389 system och applikationer. Projektet har tagit fram en mall för personuppgiftsbiträdesavtal och har deltagit i arbetet med ett flertal olika avtal, samtyckesblanketter för bild, film och ljud, analys av Svenska kyrkans bildbank samt utarbetande av informationssäkerhetspolicy och personuppgiftspolicy. Projektet har även haft regelbundna möten med stiftskansliernas kontaktpersoner för dataskydd och i slutet på året med stiftskansliernas dataskyddsombud. Projektet har också deltagit i olika former av samlingar runt om i kyrkan för att informera och samtala om dataskyddsförordningen.

Under 2019 fortsätter arbetet med anpassning och implementering av nödvändiga förändringar av systemen.

Tabell 7. Intäkter och kostnader Reglera inomkyrkligt

Reglera inomkyrkligt	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	5	0	0	0	-5
Kostnader	-90	-52	-42	10	48
Resultat	**-86**	**-52**	**-42**	**10**	**44**

Avvikelsen på både intäktssidan och kostnadssidan jämfört med föregående års utfall beror främst på att det var val 2017 och därför högre kostnader och intäkter. De lägre kostnaderna jämfört med budget är en följd av att arbetet med kyrkohandboken kostade mindre än planerat.

Utjämning och finansförvaltning

Utjämningssystemet

Utjämningssystemet syftar till att utjämna strukturella olikheter mellan ekonomiska enheter inom Svenska kyrkan, för att skapa bättre ekonomiska förutsättningar för verksamhet över hela landet. Från och med 2018 infördes successivt ett nytt utjämningssystem inom Svenska kyrkan, som träder i kraft fullt ut från och med 2021. Det nya systemet omfattar inkomst- och kostnadsutjämning för församlingar och pastorat, stiftsbidrag, kyrkounderhållsbidrag samt utdelning från prästlönetillgångar. I utjämningssystemet ingår också avgift för gemensam verksamhet, som finansierar både vissa utjämningsbidrag och en stor del av den nationella nivåns verksamhet.

Tabell 8. Intäkter och kostnader Utjämningssystemet

Utjämningssystemet	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Allmän utjämningsavgift	932	959	962	3	30
Resultat avgift gemensam verksamhet	**932**	**959**	**962**	**3**	**30**
Utjämningsavgifter församlingsnivå	798	792	783	-9	-15
Kyrkounderhållsavgift	0	0	0	0	0
Utjämningsbidrag församlingsnivå	-799	-815	-807	8	-8
Resultat församlingsnivå	**0**	**-24**	**-24**	**0**	**-24**
Utjämningsavgift stiftsnivå*	0	239	238	-1	238
Utjämningsbidrag stiftsnivå	-212	-423	-423	0	-211
Kyrkounderhållsbidrag	0	-100	-100	0	-100
Resultat stiftnivå	**-212**	**-284**	**-285**	**-1**	**-73**
Resultat	**720**	**652**	**654**	**2**	**-66**

* Utjämningsavgift stiftsnivå består av utdelning från prästlönetillgångar.

Intäkter och kostnader ökar betydligt jämfört med föregående år och är i stort sett i nivå med budget. Ökningen av avgifter och bidrag beror till stor del på avgifts- och bidragsväxling med stiften avseende utdelning från prästlönetillgångar och stiftsbidrag. Ändringen i utjämningssystemet innebär sammanlagt högre kostnader för nationell nivå med ca 60 mnkr, bland annat pga. kyrkounderhållsbidraget.

Finansförvaltning

Trots att samtliga aktiemarknader som Svenska kyrkan investerar i hade negativ avkastning för helåret lyckades förvaltningen nå en positiv avkastning. Detta berodde främst på att tre av aktiefonderna visade positivt resultat i kombination med betydligt högre avkastning jämfört med sina jämförelseindex. Marknadsvärdet på placeringstillgångarna i kapitalförvaltningen uppgick per den 31 december 2018 till 8 296 mnkr. Resultatet för perioden 1 januari till 31 december 2018 uppgick till 143 mnkr, vilket är 239 mnkr lägre än budget och motsvarar en avkastning på 1,7 procent, jämförelseindex minus 0,6 procent. D.v.s. en överavkastning på 2,3 procentenheter.

Aktieförvaltningen stod för merparten av det positiva resultatet med totalt 63 mnkr. Ränteförvaltningen bidrog med 9 mnkr. Fastigheter bidrog med totalt 40 mnkr. Resultatutvecklingen för tillgångsslaget fastigheter släpar delvis efter av redovisningsskäl. Den rapporterade värdeökningen 2018 avser utvecklingen föregående år. Alternativa placeringar gav ett resultat på 30 mnkr.

Tabell 9. Intäkter och kostnader Finansförvaltning

Finansförvaltning	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter exkl finansnetto	0	0	4	4	4
Finansnetto	767	395	146	-249	-621
Kostnader	-10	-11	-12	-1	-2
Resultat	**758**	**384**	**137**	**-247**	**-621**

Intäkterna från finansnettot understiger både föregående års utfall och budget på grund av kapitalförvaltningens lägre avkastning som följd av nedgången på finansmarknaden främst under december 2018. Övriga intäkter består av valutakursvinster, som för året var höga, men som i stort sett motsvaras av valutakursförluster. Kostnaderna i övrigt är i nivå med budget och föregående års utfall.

Tillsyn av prästlönetillgångar

I september fastställde kyrkostyrelsen rapporten *Samråd och tillsyn prästlönetillgångar 2017*, som är nedkortad i förhållande till tidigare år för att öka läsvärdet och fästa mer fokus på det väsentliga. Exempelvis pekas för första gången utvecklingsområden, det vill säga områden där det finns förbättringspotential i förvaltningen, ut i den förändrade rapporten. Nytt för i år är också att det, parallellt med nyss nämnda rapport, även framställts en förvaltningsrapport för 2017 som publicerats på Svenska kyrkans webbsida.

Styrning och ledning

Det nyvalda kyrkomötet har introducerats och genomfört första året i mandatperioden. Kyrkomötet har arbetat efter nya arbetsformer och ett digitalt mötesverktyg har tagits i bruk. Kyrkomötet behandlade fem skrivelser, tre verksamhetsberättelser, 95 motioner och 78 utskottsbetänkanden samt lämnade 23 skrivelser till kyrkostyrelsen. En av skrivelserna som kyrkomötet behandlade var presidiets skrivelse om det tematiska kyrkomötet 2019.

Den nyvalda kyrkostyrelsen fick i början av året en första introduktion i sitt uppdrag. I oktober reste kyrkostyrelsen till Israel och Palestina för att besöka sådan verksamhet som ligger inom styrelsens ansvarsområde samt de kyrkorelationer och samarbetspartners som finns knutna till Svenska kyrkans verksamhet där. I samband därmed höll ärkebiskopen en publik föreläsning på Svenska teologiska institutet.

En ny arbets- och delegationsordning för kyrkostyrelsen har tagits i bruk. Nio råd har inrättats och reglerats i var sin instruktion. En fortsatt utveckling har skett av kyrkostyrelsens arbetsformer, bland annat genom övergången från handlingar på papper till handlingar i samverkansrum i Public360. Kyrkostyrelsen har under året haft nio sammanträden med sammanlagt 167 §§ och arbetsutskottet elva sammanträden med sammanlagt 251 §§, inräknat de första sammanträdena efter kyrkomötet 2017.

För att skapa ett långsiktigt hållbart kyrkoliv i Svenska kyrkan har generalsekreteraren i uppdrag att arbeta med fördjupade samtal mellan kyrkostyrelsen och stiften för att utverka tydliga, effektiva beslutsstrukturer och ansvarsfördelning. Likaså att bidra till att löpande verksamhet långsiktigt kan upprätthållas på en ekonomiskt hållbar nivå som samtidigt medger utrymme för framtida utvecklingsbehov och satsningar. Generalsekreteraren har även i uppdrag att genomföra översyn och förenkling av regelstrukturer och rutiner samt att arbeta för att kyrkokansliets verksamhet kan inrymmas i egna befintliga lokaler.

Under 2018 har arbetet med att intensifiera dialogen på förtroendemannanivå inletts. I mars genomfördes en överläggning i Uppsala mellan samtliga ledamöter i stiftsstyrelserna och kyrkostyrelsen och i november genomfördes en överläggning mellan presidierna och arbetsutskottet. I mars ägnades dagen åt omvärldsbeskrivning för Svenska kyrkan och kyrkostyrelsen presenterade ett förslag till modell för gemensam process och efterlyste stiftsstyrelsernas tankar om hur de bästa förutsättningarna för en strukturerad dialog skulle kunna se ut. Stiftsvisa samtal fördes under dagen och senare under våren skickade generalsekreteraren på kyrkostyrelsens uppdrag ett uppföljningsbrev till samtliga stiftsstyrelser och bad dem om skriftlig respons. Utifrån den samlade responsen planerades överläggningen i november. Då lyftes lärande och undervisning, medlemsstrategier och kommunikation. Stiftens presidier ser gärna att dialogen fortsätter i samma konstellation som i november och därför planeras arbetet därefter.

Strategisk chefsgrupp, som består av chefstjänstemännen i stiften, genomför strukturerade överläggningar sedan några år tillbaka under generalsekreterarens ledning. Fem tillfällen med övernattningar genomförs per år och videokonferenser genomförs däremellan.

Kyrkostyrelsens råd för administrativ samverkan har inlett sitt arbete och haft fyra möten under året. Rådet är ett till kyrkostyrelsen rådgivande och beredande organ för styrelsens hantering av strategiska frågor kopplade till området administrativ samverkan inom Svenska kyrkan.

Juridisk genomgång av församlingar i utlandet

Den första gruppen av totalt fyra grupper i den andra etappen av den juridiska genomgången av verksamheten inom utlandskyrkan har slutförts. Arbetet har fortskridit som planerat med den andra gruppen. Inriktningen på det fortsatta arbetet är att ingå samarbetsavtal mellan de bolag och föreningar som lokalt bedriver församlingsverksamheten på respektive ort å den ena sidan och Trossamfundet Svenska kyrkan å den andra. För de församlingar och verksamhetsplatser som inte kan ingå samarbetsavtal behöver andra lösningar hittas. För att bland annat bistå kansliet med det åtgärdsbehov som identifierats från den första gruppen har under senare delen av året en konsult från advokatbyrån Mannheimer Swartling upphandlats.

Tabell 10. Intäkter och kostnader Styrning och ledning

Styrning och ledning	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	-1	0	2	2	3
Kostnader	-26	-83	-45	38	-19
Resultat	**-27**	**-83**	**-44**	**39**	**-17**

Intäkterna är högre än föregående års utfall och budget, vilket beror på icke-planerad intäkt som gäller återbetalning av tidigare genomfört ombyggnation. Kostnaderna är lägre än budget, vilket främst beror på att budgeterade förfogandemedel och omställningsreserver inte har behövt tas i anspråk, samt att kostnaderna för den juridiska genomgången av Svenska kyrkan i utlandet har varit lägre än budgeterat. Den juridiska genomgången är även största anledningen till avvikelsen mot föregående års utfall. Även ökade kostnader inom hållbarhet bidrar till avvikelsen.

Internt stöd

Samordning krisberedskap

Den nationella nivån har ansvar för att samordna krisberedskapen inom Svenska kyrkan och att stödja insatser lokalt. Samverkan sker med stiftens ansvariga som blev aktuellt i samband med skogsbränderna under sommaren. Råd och anvisningar för hur säkerhetsarbetet ska bedrivas finns i Svenska kyrkans handbok för krisberedskap.

Inom ramen för krisberedskap och krisledning har stöd getts till utlandsförsamlingarnas verksamhet och den internationella verksamhetens utsända medarbetare. Kyrkostyrelsen ansvarar, enligt samarbetsavtal med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, för att rekrytera präster till stödstyrkan, som upprättats för att stödja svenska utlandsmyndigheter och medborgare i händelse av allvarlig olycka eller katastrofer.

En aspekt av krisberedskapen som fått allt större betydelse utifrån den aktuella samhällssituationen med ökat hot både i Sverige och i resten av världen, är säkerhetsfrågorna. Arbetet med säkerhetsaspekter under resor och vistelser utomlands för utsända medarbetare samt kyrkokansliets personal, inklusive ärkebiskopen samt förtroendevalda har förstärkts ytterligare.

Tabell 11. Intäkter och kostnader Internt stöd

Internt stöd	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Intäkter	2	1	2	1	0
Kostnader	-53	-51	-51	0	2
Resultat	**-51**	**-50**	**-49**	**1**	**2**

Intäkter och kostnader är i nivå med budget.

Ekonomi

Nedan redovisas den totala ekonomin för den nationella nivån ur ett resultaträkningsperspektiv till skillnad mot tidigare då den redovisats ur ett verksamhetsperspektiv.

Tabell 12. Känslighetsanalys finansiering

Känslighetsanalys	Förändring av antagande	Ungefärlig effekt (mnkr)
Avgift gemensam verksamhet	1 öre	137
Medlemsandel	1%	10
Avkastning på värdepappersportföljen	1%	83

Den viktigaste intäkten i Svenska kyrkan är kyrkoavgiften. Förändringar i antal tillhöriga och utvecklingen av medlemmarnas kommunalt beskattningsbara inkomster, kyrkoavgiftsunderlaget, är därmed centrala faktorer. In- och utträden 2018 påverkar kyrkoavgiftsintäkten först år 2021. Medlemmarnas inkomster 2017 påverkar kyrkoavgiftsintäkten år 2019. Den ekonomiska utvecklingen globalt påverkar utvecklingen i Sverige och därmed kyrkoavgiftsunderlaget. Andra faktorer som kan ha betydelse för verksamheten är förändringar i skattesystemet, politiska beslut kring offentliga bidrag som till exempel bidragen från Sida. Därtill råder osäkerhet om utvecklingen på finansmarknaden som påverkade resultatet 2018 negativt.

I tabellen nedan redovisas den totala budgeten för den nationella nivån där samtliga intäkter och kostnader ingår, samt jämförelsesiffror från bokslutet 2017 och detaljbudget 2018.

Tabell 13. Resultaträkning

Resultaträkning	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Avgift gemensam verksamhet	932	959	962	3	30
Utjämningsavgift församlingsnivå	798	792	783	-9	-15
Utjämningsavgift stiftsnivå	0	239	238	-1	238
Insamlade medel	179	197	181	-16	2
Kyrkoantikvarisk ersättning	557	460	417	-43	-140
Erhållna bidrag	225	230	227	-3	2
Övriga intäkter	91	85	109	24	18
Förändr. ändamålsbest. medel	25	-13	-44	-31	-69
Summa intäkter	***2 808***	***2 949***	***2 873***	***-76***	***65***
Utjämningsbidrag församlingsnivå	-799	-815	-807	8	-8
Utjämningsbidrag stiftsnivå	-212	-423	-423	0	-211
Kyrkounderhållsbidrag	0	-100	-100	0	-100
Kyrkoantikvarisk ersättning	-555	-458	-415	43	140
Utveckl.samarbete/bistånd	-280	-242	-209	33	71
Övriga lämnade bidrag	-130	-146	-135	11	-5
Externa kostnader	-547	-578	-524	54	23
Personalkostnader	-421	-445	-423	22	-2
Avskrivningar	-10	-9	-9	0	1
Summa kostnader	***-2 954***	***-3 215***	***-3 044***	***171***	***-90***
VERKSAMHETENS RESULTAT	**-146**	**-265**	**-171**	**95**	**-25**
Finansnetto	767	395	146	-249	-621
Årets resultat	**621**	**129**	**-26**	**-155**	**-647**

Nettoresultatet för 2018 uppgår till minus 26 mnkr. Det är 155 mnkr lägre än budget och 647 mnkr lägre än föregående års utfall. Avvikelsen beror på det låga finansnettot som är resultatet från kapitalförvaltningen. Förlusten dämpas av att verksamhetens resultat är bättre än budgeterat.

Intäkter jämfört med budget

Sammanlagda intäkter är 76 mnkr lägre än budget. Den största avvikelsen återfinns inom kyrkoantikvariska ersättning med motsvarande differens på kostnadssidan. Även avsättning till ändamålsbestämda medel har varit högre än budgeterat, vilket beror på ett positivt resultat 2018 inom internationell mission och diakoni.

Insamlade medel är lägre än budgeterat, främst för församlingsaktiviteter och församlingskollekter inom den internationella verksamheten. Övriga intäkter är högre än budget främst på grund av ökade försäljningsintäkter från GIP och GAS jämfört med budget, men även på grund av obudgeterad valutakursvinst samt återbetalning av ombyggnation.

Intäkter jämfört med föregående år

I jämförelse med föregående år har intäkterna ökat med 65 mnkr. Intäktsökningen beror främst på ändringar i utjämningssystemet. Från 2018 betalas den del av utdelningen från prästlönetillgångarna som tillfaller utjämningssystemet till nationell nivå istället för, som tidigare, till stiften. Intäktsökningen beror också på en ökad avgift gemensam verksamhet.

Utjämningsavgift på församlingsnivå har minskat i jämförelse med föregående år som en följd av ändringen i utjämningssystemet. Även kyrkoantikvarisk ersättning har minskat men motsvaras av samma nedgång på kostnadssidan.

Ökade övriga intäkter förklaras av intäkter för GIP och GAS, som motsvaras av ökade kostnader i samma nivå.

2018 tilldelades Svenska kyrkan 15 mnkr från regeringens stöd hemlöshet bland unga vuxna. Medlen har fördelats till 11 stift och 92 församlingar/pastorat runt om i Sverige.

2018 gjordes en avsättning till ändamålsdestinerade medel inom internationell mission och diakoni vilket påverkar intäkterna.

Kostnader jämfört med budget

Sammanlagda kostnader är 171 mnkr lägre än budget. Största avvikelsen mot budget återfinns inom externa kostnader, där förfogandemedel och omställningsreserver inte har behövt tas i anspråk samt att kostnaderna för den juridiska genomgången av Svenska kyrkan i utlandet har varit lägre än planerat. Kostnaderna för konsulttjänster har också varit lägre än budgeterat, framför allt tack vare lägre kostnader för en del större projekt, däribland arbetet med kyrkans gudstjänstböcker, anpassning till dataskyddsförordningen, valet samt den framskjutna lanseringen av Act Svenska kyrkan till 2019.

Den lägre kostnaden för kyrkoantikvarisk ersättning motsvaras av samma intäktsminskning och beror på lägre användning av ersättningen än budgeterat.

Kostnaderna för utvecklingssamarbete/bistånd påverkas av nivån på beviljade externa bidrag till det internationella arbetet. Lämnade bidrag är lägre än planerat, bland annat inom landprogrammen och humanitärt arbete.

Den största anledningen till de lägre personalkostnader jämfört med budget är vakanser under året. De lägre kostnaderna ska dock ses tillsammans med kostnader för inhyrd personal, som återfinns inom externa kostnader.

Övriga lämnade bidrag är lägre främst på grund av att GIP-bidraget till stiften, nyttjats i lägre omfattning än planerat.

Kostnader jämfört med föregående år

I jämförelse med föregående år har totala kostnader ökat med 90 mnkr, vilket främst kan hänföras till ändringen i utjämningssystemet med nya parametrar. Ökningen i utjämningsbidrag stiftsnivå beror på avgifts- och bidragsväxling med stiften avseende utdelning från prästlönetillgångar och stiftsbidrag. Även kyrkounderhållsbidraget innebär högre kostnader i jämförelse med föregående år.

Avvikelsen på kyrkoantikvarisk ersättning förklaras av högre ianspråktagande av ersättningen föregående år jämfört med i år.

Kostnader för utveckling/samarbete bistånd är lägre till följd av lägre lämnade bidrag inom den internationella verksamheten.

Migrationsprojektet av serverhallar har slutförts under året med lägre externa kostnader 2018 än föregående år. Externa kostnader är även lägre som följd av valets genomförande under 2017.

Tabell 14. Nationell fastighetsfinansiering

Fastighetskostnader utland	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Svenska kyrkan i utlandet	-9	-9	-7	2	2
STI	-1	-2	0	2	1
Resultat	**-10**	**-11**	**-8**	**3**	**2**

Den nationella fastighetsfinansieringen löper vid sidan om budget som ett totalbelopp över en femårsperiod. I beloppen i tabellen ingår avskrivningar avseende redan vidtagna åtgärder på fastighetsområdet.

Fastighetskostnaderna är något lägre än tidigare planering. Aktiverbara projekt i Paris, Bryssel och på Mallorca påverkar inte resultatet 2018, utan kommer att innebära kostnader i form av avskrivningar kommande år.

Till grund för arbetet med utlandsfastigheter finns en detaljerad lokalförsörjningsplan som stödjer prioritering mellan olika projekt.

Tabell 15. Satsning på undervisning och mission (Dela tro – dela liv)

Dela tro - dela liv	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Dela tro - dela liv	-6	-3	3	6	9
Resultat	**-6**	**-3**	**3**	**6**	**9**

Under 2018 har en del återbetalningar av rekvirerade medel skett, och utfallet för satsningen *Dela tro – dela liv* är därför något lägre än budget och föregående år. De totala kostnaderna för satsningen uppgår till 53 mnkr under perioden 2013–2018.

Tabell 16. Kyrkostyrelsens internationella råd

Resultat kyrkostyrelsens internationella råd	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Insamlade medel	158	175	161	-14	3
Erhållna bidrag	209	219	203	-16	-6
Övriga intäkter	1	0	1	1	0
Förändr. ändamålsbest. Medel	22	-15	-45	-30	-67
Summa intäkter	***391***	***379***	***320***	***-59***	***-71***
Utveckl.samarbete/bistånd	-280	-242	-209	33	71
Övriga lämnade bidrag	-5	-3	-3	0	2
Externa kostnader	-76	-93	-76	17	0
Personalkostnader	-125	-131	-123	8	2
Avskrivningar	0	0	0	0	0
Summa kostnader	***-485***	***-470***	***-411***	***59***	***74***
Resultat	**-94**	**-90**	**-90**	**0**	**4**

De samlade intäkterna och kostnaderna som redovisas här återfinns inom flera verksamheter, varav Samordna och utveckla internationell mission och diakoni är den största. Vidare återfinns kostnader främst inom verksamheterna Stödja utveckling av församlingslivet, Bidra till samhällsutvecklingen och Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld.

De totala intäkterna är lägre än budget och föregående år. Insamlade medel har ökat sedan föregående år men är lägre än planerat. Intäkter från erhållna bidrag är lägre än föregående år och planering eftersom endast en mindre del av Sida-medel

allokerade för omedelbara livräddande insatser kunnat nyttjas. En större avsättning till ändamålsdestinerade medel gjordes 2018 på grund av ett positivt resultat.

Totala kostnader för verksamheten är lägre än budget och föregående år på grund av lägre lämnade bidrag. Jämfört med budget är även personalkostnader och externa kostnader lägre, främst relaterat till svårigheter att få arbetstillstånd för svensk utsänd personal och den framskjutna lanseringen av Act Svenska kyrkan till 2019. Budget avseende bostadsbyggnadsprojektet på Olivberget i Jerusalem har inte heller nyttjats.

Tabell 17. Kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet

Resultat kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Insamlade medel	8	9	8	-1	0
Erhållna bidrag	4	5	3	-2	-1
Övriga intäkter	4	4	5	1	1
Förändr. ändamålsbest. Medel	3	1	1	0	-2
Summa intäkter	***18***	***19***	***18***	***-1***	***0***
Utveckl.samarbete/bistånd	0	0	0	0	0
Övriga lämnade bidrag	-6	-7	-7	0	-1
Externa kostnader	-17	-13	-17	-4	0
Personalkostnader	-71	-70	-66	4	5
Avskrivningar	-1	-1	-1	0	0
Summa kostnader	***-95***	***-92***	***-91***	***1***	***4***
Resultat	**-77**	**-73**	**-73**	**0**	**4**

De samlade intäkterna och kostnaderna som redovisas här återfinns inom flera verksamheter, varav Stödja utveckling av församlingslivet är den största.

Intäkterna är i nivå med föregående år men något lägre än tidigare planering. Kostnaderna är något lägre än föregående år och budget på grund av svårigheter att sända ut personal till USA och Australien samt avslutad permanent verksamhet i Dubai och Singapore.

Både intäkter och kostnader påverkas av fyra filialer som konsolideras in i trossamfundet.

Kostnader som finansieras genom nationell fastighetsfinansiering redovisas i egen tabell 14. Utredningar av juridisk karaktär i utlandsförsamlingarna redovisas under verksamheten Styrning och ledning i tabell 10.

Tabell 18. Ändamålsbestämda medel

Ändamålsbestämda medel	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Internationell mission och diakoni	60	65	105	40	45
Arbete bland svenskar i andra länder	26	27	25	-2	-1
Övriga verksamheter	38	36	37	1	-1
Utgående balans	**123**	**127**	**167**	**40**	**44**

Tabellen visar ändamålsbestämda medel per 31 december respektive år. Ändamålsbestämda medel har ökat betydligt då en avsättning gjorts inom internationell mission och diakoni eftersom resultatet överstiger budget 2018.

Tabell 19. Eget kapital och mål för eget kapital

Fritt eget kapital	Utfall 2017	DB 2018	Utfall 2018	Jmf DB	Jmf fg år
Fritt eget kapital	8 240	7 829	8 214	385	-26
Lägsta nivå fritt eget kapital	6 613	6 763	6 677	-86	64
Skillnad mot lägsta nivå	**1 627**	**1 067**	**1 537**	**470**	**-90**

Ovanstående tabell visar det egna kapitalet per 31 december respektive år, det av kyrkomötet beslutade lägsta värdet samt skillnaden däremellan.

Kyrkomötet har beslutat att mål för storleken på den nationella nivåns kapital ska vara lägst 6 500 mnkr från utgången av 2016. Målet för storleken på det egna kapitalet ska årligen justeras med hänsyn till konsumentprisindex. Det egna kapitalet uppgår till 8 214 mnkr, varav 2 623 mnkr avser orealiserade vinster inom finansförvaltningen.

Det nationella kapitalet utgör en gemensam resurs för hela trossamfundet och dess avkastning möjliggör såväl resurser till akuta insatser som till strategiska satsningar för ett långsiktigt hållbart kyrkoliv. Kyrkostyrelsen har inom ramen för beredningsarbetet med Svenska kyrkans kapitalsituation fört en dialog med stiften och funnit en samsyn kring att det krävs mer av gemensamt ansvar för att klara Svenska kyrkans uppgift i framtiden.

Riktat församlingsbidrag

Riktat församlingsbidrag är en form av omställningsbidrag som bidrar med finansiering av verksamhet som syftar till att, genom samverkan, skapa grund för bestående effektiviseringar i verksamheten hos församlingar och pastorat. Totalt har kyrkomötet beslutat om 400 mnkr i riktat församlingsbidrag fördelat på fyra beslut à 100 mnkr. Det första årets bidrag, med beslut fattat år 2011, är inte längre möjligt att disponera. För övriga år beslutade kyrkostyrelsen i slutet av 2016 att stiften kan begära utbetalning av kvarvarande innestående riktat församlingsbidrag som ett förskott, där stiften disponerar medlen fram till utgången av 2019. Möjligheten infördes för att förenkla administrationen av riktat församlingsbidrag. Förskottsutbetalningen verkställdes i mars 2017, där ett stift valde att avstå från att begära förskottsutbetalning. För att det ändå ska vara möjligt att gemensamt följa upp användningen av riktat församlingsbidrag har stiften fortsatt administrera bidraget i det gemensamma projekthanteringssystemet även efter det att förskotten betalades ut.

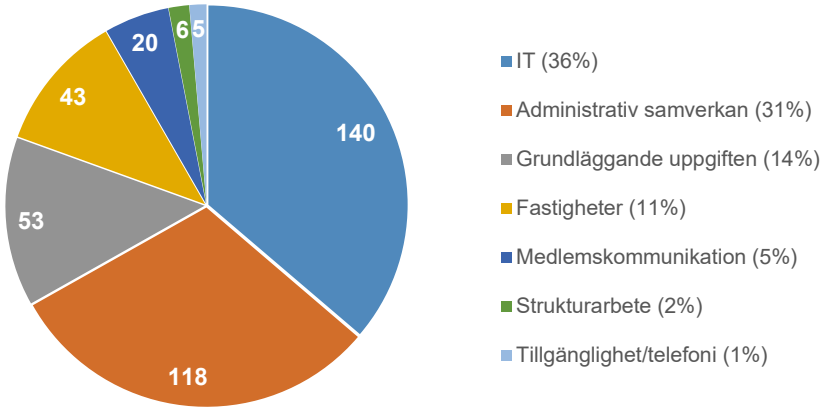
Som framgår i tabellen nedan är större delen av de tilldelade medlen förbrukade vid utgången av 2018.

Tabell 20. Riktat församlingsbidrag 2011–2018

	Tilldelning		Beslut		Förbrukning*		Kvar att använda	Förbrukning 2018
Stift	Mnkr	Andel	Mnkr	Andel	Mnkr	Andel	Mnkr	Mnkr
Uppsala	33	8%	33	100%	19	59%	13	0
Linköping	24	6%	24	100%	23	95%	1	1
Skara	25	6%	24	98%	24	98%	1	0
Strängnäs	25	6%	25	100%	19	77%	6	5
Västerås	26	7%	26	98%	25	95%	1	1
Växjö	28	7%	24	83%	24	83%	5	3
Lund	58	14%	57	99%	45	77%	13	7
Göteborg	54	13%	52	97%	52	96%	2	2
Karlstad	17	4%	17	100%	15	89%	2	0
Härnösand	18	4%	17	96%	18	100%	0	1
Luleå	25	6%	23	92%	23	93%	2	1
Visby	3	1%	3	100%	3	100%	0	0
Stockholm	65	16%	65	100%	64	99%	1	5
Totalt	**400**	**100%**	**389**	**97%**	**353**	**88%**	**47**	**26**

Stiften väljer själva vilka projekt som ska tilldelas riktat församlingsbidrag. En förutsättning är dock att de uppfyller de av kyrkomötet beslutade kriterierna. Av figuren nedan framgår fördelningen av riktat församlingsbidrag baserat på förbrukade och planerade projekt per område.

Diagram 4. Fördelning av riktat församlingsbidrag 389 mnkr

Noteras kan att IT och administrativ samverkan utgör 67 procent av beslutade medel. Det kan också noteras att den grundläggande uppgiften uppgår till 14 procent av beslutade medel.

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

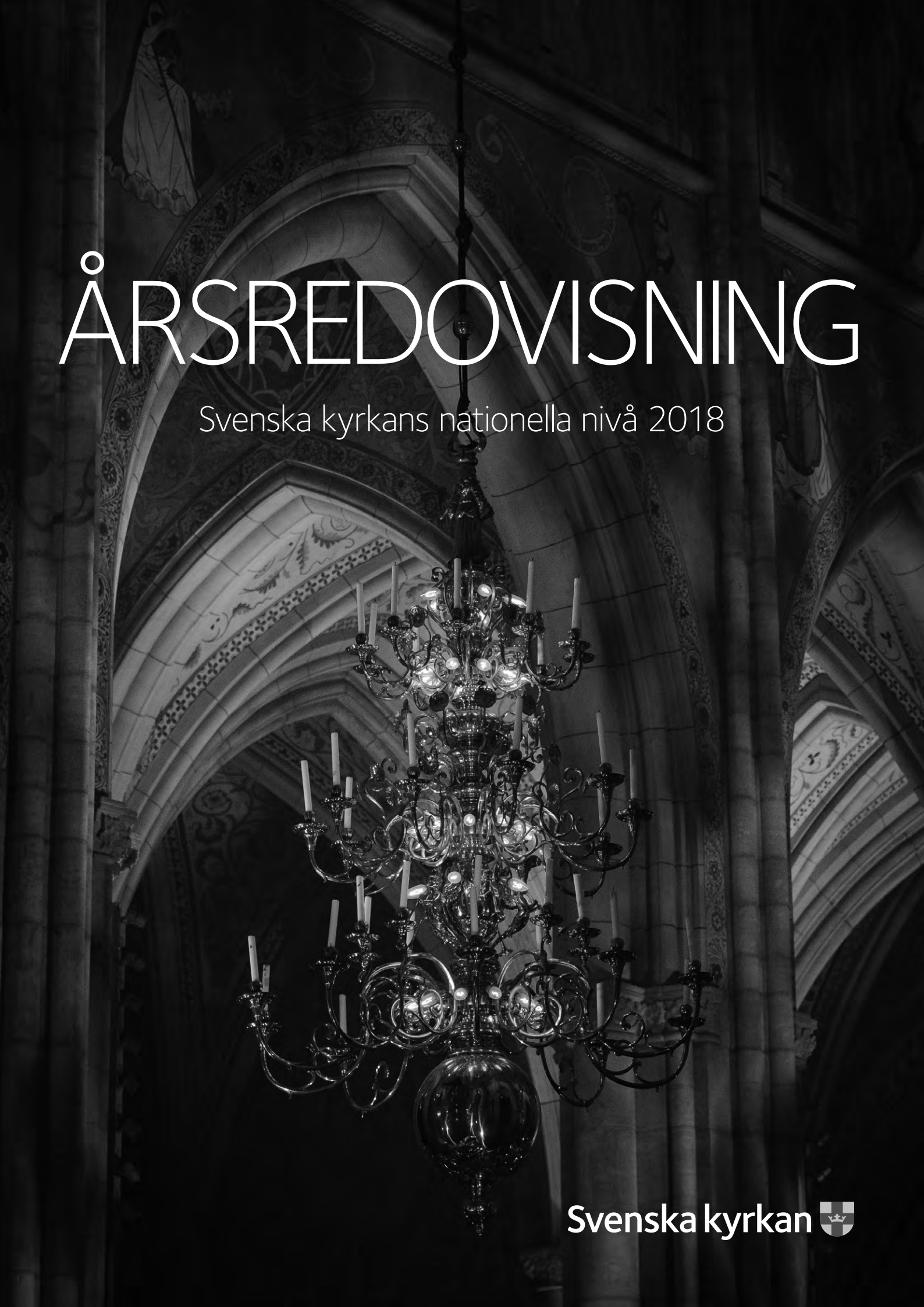
Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 14 maj 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Nils Gårder, Agneta Hyllstam, Berth Löndahl, Elisabeth Rydström, Margareta Winberg samt tjänstgörande ersättarna Cecilia Brinck, Anna Karin Hammar, Torvald Johansson, Julia Kronlid och Sofia Särdquist.

Föredragande: Ekonomi- och finanschef Gustaf af Ugglas

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2018.

ÅRSREDOVISNING

Svenska kyrkans nationella nivå 2018

Svenska kyrkan

Innehåll

Ärkebiskopen har ordet	4
Generalsekreteraren har ordet	6
Fakta om Svenska kyrkan	8
Verksamhetsberättelse	11
Så här styrs Svenska kyrkan	28
Stiften i Svenska kyrkan	30
Förvaltningsberättelse	33
Resultaträkning	38
Balansräkning	39
Förändring av eget kapital	40
Kassaflödesanalys	41
Noter	42
Kyrkostyrelsen	58
Revisionsberättelse	61
Bildgalleri	63
För dig som vill veta mer	64

Trossamfundet Svenska kyrkan
Organisationsnummer 252002-6135

Tro kan rädda liv

ÄRKEBISKOPEN HAR ORDET

Under det gångna året ställdes vi inför större samhällspolitiska prövningar än på flera decennier. Hot mot demokratin har uppmärksammats och det ställs frågor om hur demokratin kan och måste utvecklas för att stå stark. Det ger anledning att rikta blicken på demokratin i vår kyrka.

KNAPPAST NÅGON ORGANISATION i Sverige kan mäta sig med Svenska kyrkan när det gäller att fostra människor i demokratiskt arbete och ansvar. Det pågår ständigt i församlingar och stift, med grunden i dopet. Det sker också på ett respektingivande sätt i Svenska Kyrkans Ungas regi. Det är bra om vi i allt mindre utsträckning ser ungdomars inflytande som ett spår vid sidan om det ordinarie demokratiska arbetet och istället, i likhet med Lutherska världsförbundet, alltid gör unga människor delaktiga i våra beslutsorgan.

Vi kommer ihåg en exceptionell sommar i vars spår följde torka, bränder och nödslakt. Men också insikten att även ett av de mest välorganiserade länderna i världen inte klarar sig på egen hand utan behöver hjälp från andra länder. EU:s positiva betydelse blev konkret samtidigt som klimatförändringarnas skrämmande perspektiv kröp närmare in på skinnet. Upplevd klimatångest och klimatskuld kommer att utmana präster och diakoners själavårdskompetens. Det som vårt biskopsbrev om klimatet sa för flera år sedan sägs nu äntligen också i sekulära medier: bred samverkan av allt som är uttryck för mänsklig värdighet är nödvändig. Det inkluderar det andligt-existentiella. Det inkluderar tro och kyrka.

Svenska kyrkans klimatarbete har flera gånger fått positiv uppmärksamhet i FN-sammanhang. Det är glädjande, men absolut ingen anledning att vila på lagrarna. Vi förvaltar mycket mark och kapital. Vi förvaltar ett kärleksbudskap som tvingar oss till trovärdighet i vårt handlande som kyrka, som kristen gemenskap och som individer. Hur lever vi som skapade medskapare? Hur förvaltar vi? Hur förändrar vi vad, hur och hur mycket vi konsumerar och producerar? Hur lever vi både vårt vanmäktiga beroende av skapelsen och vår makt över den?

Under hösten blev Sverige på nytt mötesplats för den stora ekumeniska världen. Femtio år efter den viktiga generalförsamlingen för Kyrkornas världsråd i Uppsala 1968 var Svenska kyrkan värd för generalförsamlingen av ACT-alliansen, för Kyrkornas världsråds exekutivkommitté och för en gemensam ekumenisk helg.

Kyrkornas världsråd har hunnit bli en jubilerande sjuttioåring vars arbete och röst idag är omistliga för kyrkorna och för världen. ACT, Action by Churches Together, är betydligt yngre. Grundad så sent som 2010, har den nu hunnit växa till en allians av cirka 150 kyrkor och trosbaserade organisationer som är verksamma i över hundra länder och som arbetar för positiv och långsiktig förändring för fattiga och marginaliserade människor. Vi är en stor och engagerad medlem i dessa rörelser. Och vi är också lite speciella i och med att i vår kyrka är det internationella arbetet integrerat snarare än förlagt till en separat organisation.

När vi möts i den världsvida kyrkan blir det så tydligt att vi delar livets och världens utmaningar med varandra. Evangeliet om Jesus Kristus ger oss ett gemensamt språk och hopp, även om våra konkreta livsomständigheter kan skilja sig ganska radikalt från varandra.

Under det gångna året har programmet *En värld av grannar – interreligiös praktik för fred* kommit igång på allvar. Det samlar goda exempel och ska utveckla och fördjupa relationerna mellan samfund och trosbaserade organisationer som arbetar för social och andlig hållbarhet i såväl Sverige som Europa. Det är

speciellt för programmet att det börjar med ett fokus på det praktiska arbetet på gräsrotsnivå snarare än med dialogen på ledningsnivå. Våra medarbetare har knutit kontakter i ett flertal europeiska länder, från Skottland till Grekland och Ungern. Berättelserna de kommer hem med är omvälvande och skakande, både när det gäller det fantastiska arbetet som görs och de ohyggliga svårigheter som finns.

Tro kan rädda liv. Därför är det viktigt att notera att vår gemensamma satsning på undervisning och lärande tagit några rejäla kliv framåt. Idag är det inte bara i samhället i allmänhet som kunskapsnivån i frågor om tro är låg. Också bland oss själva, i kyrkan, finns stora behov. Redan nu sker mycket gott arbete i stift och församlingar, men ett gemensamt helhetsgrepp saknas ännu. Med tanke på vad situationen kräver behöver vi nå väsentligt längre. Och vi behöver göra det tillsammans i hela vår kyrka – något som också vårt kyrkomöte har uppmärksammat och bejakat. Det är glädjande att det tematiska kyrkomötet 2019 kommer att fokusera på undervisning och lärande. I nära samråd med biskoparna har medarbetare lyssnat in erfarenheter i samtliga stift. I samverkan med stift och församlingar går arbetet nu vidare. Målet är ett gemensamt program som lokalt kan se olika ut, men som ändå kan kännas igen i hela landet. Lika självklart som simskolan, minst lika känt som konfirmationen!

Som kyrka kan vi aldrig låta bli att berätta om vad vi sett och hört. För Gud ”har räddat oss och kallat oss med en helig kallelse, inte på grund av våra gärningar utan genom sitt beslut och sin nåd, som han skänkte oss i Kristus Jesus redan före tidens början”, som Bibeln säger (2 Tim 1:9).

ANTJE JACKELÉN
ÄRKEBISKOP OCH ORDFÖRANDE I KYRKOSTYRELSEN

Samverkan för en hållbar kyrka

GENERALSEKRETERAREN HAR ORDET

Det är i glädje jag konstaterar att nära sex miljoner människor har valt att vara medlemmar i Svenska kyrkan 2018. Genom medlemskapet visar människor att de vill stödja Svenska kyrkans omfångsrika och goda arbete. Människor deltar i gudstjänster runt om i landets församlingar, barn döps, ungdomar konfirmeras och kyrkor fylls med människor i glädje vid bröllop och i sorg vid jordelivets slut.

DIAKONI OCH SVENSKA KYRKANS SAMHÄLLSANSVAR

Jag vet genom undersökningar att Svenska kyrkans diakonala arbete, kyrkans ansvar för människors sociala situation, är för många en av anledningarna att stå kvar som medlemmar. Utgångspunkten för den diakonala verksamheten är att utifrån kristen tro bidra till ett gott samhälle, präglat av omsorg om medmänniskan och skapelsen. I den lokala församlingen bedrivs diakoni i möte med människor i utsatta situationer. Det kan handla om stöd i att bearbeta sorg och för att orka leva livet vidare, föräldrar och barn med knapra ekonomiska resurser kan delta i lägerverksamhet i kyrkans regi till subventionerat pris under några dagar på sommarlovet eller att asylsökande får språkträning och gemenskap.

Svenska kyrkan samverkar med andra civilsamhällesorganisationer och med myndigheter. Att Svenska kyrkan har etablerade relationer som tillsammans gör skillnad i krissituationer blev tydligt under sommarens skogsbränder i Sverige. Då samverkade flera församlingar med brandförsvaret och med organisationer som ingår i de så kallade lokala POSOM-grupperna, där Svenska kyrkan sedan länge ingår och arbetar med psykiskt och socialt omhändertagande i akuta kriser.

Nationell nivå stödjer och samordnar tillsammans med stiften samhällstjänsten *Jourhavande präst* som erbjuder akut själavård under nattens timmar, när många andra samhällsfunktioner är stängda. En tjänst som alla kan använda anonymt vid oro, kris och i behov av samtalsstöd. Samtalen förmedlas via SOS alarm och telefonnumret 112 men det går också att nå de tjänstgörande prästerna digitalt, via mejl och chatt.

Den nationella nivån ansvarar också, enligt samarbetsavtal med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, för att rekrytera präster till stödstyrkan, som upprättats för att stödja svenska utlandsmyndigheter och medborgare i händelse av allvarlig olycka eller katastrof.

DET KYRKLIGA KULTURARVETS BETYDELSE FÖR SOCIAL HÅLLBARHET

Många människor vill genom sitt medlemskap bidra till det kyrkliga kulturarvet, till kyrkobyggnader, till musiken och till de traditioner vi berikats med. Det kyrkliga kulturarvet är djupt förankrat i historien, men utvecklas och förnyas ständigt. Svenska kyrkan som förvaltare av ett rikt kulturarv är en självklar del av samhällets sociala infrastruktur, såväl i glesbygd som i tätorter. Det kyrkliga kulturarvet utgör en resurs i samhället och kyrkobyggnaderna förnyar sin roll och betydelse som mötesplats. Vi fogar nya berättelser till de gamla vi har. För Svenska kyrkan är det naturligt att lyfta den sociala hållbarheten tillsammans med existentiella och andliga hållbarhetsdimensioner.

Många medlemmar i Svenska kyrkan har valt att låta sitt medlemskap bli levande genom att vara ideellt engagerad i församlingen, sjunga i kör, vara förtroendevald, anställd eller bli vigd till diakon, präst eller

biskop i det kyrkliga ämbetet. All den kunskap, erfarenhet och mångfald människor tillför är en tillgång och utgör den folkkyrka Svenska kyrkan vill vara.

EN HÅLLBAR KYRKA

Ett av kyrkostyrelsens mål är att den nationella nivån ska bidra till församlingarnas möjlighet att utföra sin grundläggande uppgift lokalt och att förutsättningarna för ett långsiktigt hållbart kyrkoliv stärks. Samordning och samverkan är viktiga förutsättningar och den administrativa samverkan behöver effektiviseras och hållbara lösningar skapas för framtiden. Detta så att församlingarna även i sämre ekonomiska tider ska ha tillräckligt med ekonomiska resurser för att kunna fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

Kyrkostyrelsen och stiftsstyrelserna konkretiserade tillsammans under tidigare mandatperiod arbetets inriktning och har pekat ut prioriterade områden. Idag finns det därför ett för kyrkan gemensamt arkiv, dokument- och diariesystem samt en inköpskatalog med ett stort antal ramavtal som genererar betydande besparingar årligen. Under 2018 var kostnadsbesparingen kopplat till ramavtalen 157 miljoner kronor. Inom ekonomi- och löneområdet har det skapats gemensamma arbetssätt med systemstöd och en majoritet av stiften har inrättat funktioner inom stiften som tillhandahåller tjänster. Exempelvis fick över 10 000 personer sin lön utbetald i det gemensamma systemet i december 2018.

De gemensamma IT-lösningarna skapar förutsättningar för kompetensdelning och behovet av geografisk närhet minskar för närvarande inom flera områden. Den tekniska utvecklingen sker snabbt varför det är viktigt att den gemensamma IT-plattformen, som är ett nav i den administrativa samverkan, vidareutvecklas för ökad samverkan, effektivitet och kostnadsbesparing. För att underlätta anslutning av de församlingar som ännu inte anslutit sig till plattformen har kyrkomötet beslutat att subventionera detta fram till den 31 december 2020.

Strävan är att det ska finnas en likvärdig, kostnadseffektiv, kvalitativ och hållbar verksamhet inom det administrativa området i hela Svenska kyrkan även om förutsättningarna är olika. Även kyrkomötet har arbetat i nya arbetsformer under året och ett digitalt mötesverktyg har tagits i bruk. Likaså har en fortsatt utveckling av kyrkostyrelsens arbetsformer skett, bland annat genom övergången från handlingar på papper till digitala handlingar.

För att skapa ett långsiktigt hållbart kyrkoliv i Svenska kyrkan har kyrkostyrelsen inbjudit till fördjupade samtal mellan kyrkostyrelsen och stiftsstyrelserna för att utverka tydliga, effektiva beslutsstrukturer och ansvarsfördelning. Syftet är att bidra till att löpande verksamhet långsiktigt kan upprätthållas på en ekonomiskt hållbar nivå som samtidigt medger utrymme för framtida utvecklingsbehov och satsningar.

Samverkan är en förutsättning för en hållbar kyrka och den nationella nivån vill vara en sammanhållande kraft i Svenska kyrkan som ger stöd till stiften och bidrar till församlingarnas möjlighet att utföra sin grundläggande uppgift lokalt.

HELÉN OTTOSSON LOVÉN
GENERALSEKRETERARE

Fakta om Svenska kyrkan

Svenska kyrkan har

5,9
miljoner medlemmar,

58
procent av befolkningen.

Antal döpta	49 000*
Antal konfirmerade	26 900*
Vigslar inom Svenska kyrkan	16 300*
Begravningar inom Svenska kyrkan	67 000*
Antal gudstjänstbesök	14 500 000*

Antal församlingar

1 337

Antal utlandsförsamlingar

31

Antal vuxna i öppen verksamhet (antal besök/år)

2,7 miljoner*

Antal vuxna i regelbunden verksamhet

150 700*

Antal barn och unga i öppen verksamhet (antal besök/år)

1,5 miljoner*

Antal barn och unga i regelbunden verksamhet

135 000 *

* Uppgifterna gäller 2017 och är avrundade.

Antal kontakttillfällen
500 000*

Antal besök på sjukhus, fängelse eller gruppboende
97 000*

Antal hembesök
114 000*

Antal anställda
21 600

Antal förtroendevalda*
27 400

Frivilliga som arbetar i diakonal verksamhet
27 800*

Frivilliga som arbetar i barn- och ungdomsverksamhet
11 900*

Frivilliga unga ledare
13 500*

Svenska kyrkans internationella arbete

samlade in **161** miljoner kronor

Utöver detta fick kyrkan **203** miljoner kronor i bidrag, främst från Sida, Radiohjälpen och EU för sina internationella insatser.

Svenska kyrkan äger och förvaltar ca **3 400** kyrkobyggnader varav flertalet är skyddade av kulturmiljölagen (KML).

Svenska kyrkan i utlandet har utsänd personal på 40 platser i 23 länder samt mobila präster i tre världsdelar. 31 av dessa är församlingar i enlighet med kyrkoordningen.

Under 2017 noterade man drygt **700 000** besök och bland annat **700** vigslar.

* Uppgifterna gäller 2017 och är avrundade.

Gravering av duva i dopfuntens botten. Mariestads domkyrka.

Året som gått

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Uppdraget

Det evangelisk-lutherska trossamfundet Svenska kyrkan rymmer en rik mångfald av verksamheter som uttrycker den grundläggande tro, bekännelse och lära som Svenska kyrkan står för. Den primära enheten är församlingen, vars grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Regionalt framträder Svenska kyrkan som stift med uppgift att främja församlingslivet.

På nationell nivå, vars verksamhet denna årsredovisning avser, tar kyrkostyrelsen ansvar för Svenska kyrkans gemensamma angelägenheter:

- omvärld och relationer, där företrädarskap, officiella relationer till andra kyrkor och samfund samt internationell mission och diakoni ingår,
- stöd till stift och församlingar, som bland annat innehåller stöd i stiftens och församlingarnas grundläggande uppgifter, utbildning för tjänst i Svenska kyrkan, forskning, arbete med kulturarv, arbete bland svenskar i andra länder och administrativa stödfunktioner samt
- normering och förvaltning.

Uppdraget för Svenska kyrkan på nationell nivå är stort och verksamheten är som en konsekvens av detta både bred och omfattande. De delar av den nationella nivåns verksamhet som lyfts i denna verksamhetsberättelse utgör därför bara en bråkdel av den sammantagna verksamheten på nationell nivå och är exempel från året som gått.

Omvärld och relationer

FÖRETRÄDARSKAP

Svenska kyrkan utövar ett aktivt företrädarskap genom att upprätthålla goda kontakter med beslutsfattare, lämna remissyttranden samt genom att vara en aktiv röst i samhällsdebatten. Svenska kyrkans budskap ska ha tydlig teologisk grund, vara väl sammanvägt mellan Svenska kyrkans olika verksamheter och perspektiv samt vara förankrat i beslutade policyer. Det innebär att tillföra teologiska perspektiv på olika samhällsfrågor och tala tydligt om skapelseansvar, människovärde, upprättelse och frihet i de sammanhang där viktiga beslut fattas och genomförs, inom politik, förvaltning och i det civila samhället.

Svenska kyrkan företräds av bland annat ärkebiskopen, kyrkomötets ordförande, kyrkostyrelsens vice ordförande och generalsekreterare. Under 2018 lämnade Svenska kyrkan 30 remissyttranden bland annat inom områdena minoritetspolitik, uppehållstillstånd, långsiktigt stöd till det civila samhället samt stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner. Flera möten med ministrar och myndigheter har genomförts i för Svenska kyrkan angelägna frågor under året, såsom frågor som rör flyktingar och deras rätt att återförenas med sina familjer.

ÄRKEBISKOPEN OCH ÖVRIGA BISKOPAR

Ärkebiskopen efterfrågas ofta i de offentliga samtalen och samhällsdebatten. Under året har frågorna handlat bland annat om människors lika värde, religiösa friskolor, respekten för konvertiters tro i asylprocessen,

Under året gjorde ärkebiskop Antje Jackelén flera resor, bland annat till Indien, där denna bild är tagen.

demokrati, Svenska akademien samt artificiell intelligens. Det finns få möjligheter till längre samtal och få tillfällen att pröva tankar i dagens medieklimat med högt tempo, därför fortsätter de reflekterande samtalen med inbjudna gäster i podcasten *Prata till punkt med ärkebiskopen*.

www.svenskakyrkan.se/pratatillpunkt

Ärkebiskopen lyfter återkommande civilsamhällets och trossamfundens omistliga roll både i Sverige och i Europa. Tillsammans med övriga biskopar i Sverige och andra religiösa ledare uttrycker ärkebiskopen sin oro över ett samhälle som alltmer dras isär och behovet av att skapa förutsättningar för demokrati och tillit samt värna sammanhållning och integration.

Under året har Svenska kyrkan fått tre nya biskopar. I mars vigdes kontraktsprosten Susanne Rappmann till biskop i Göteborgs stift och i juni vigdes stiftsadjunkten Åsa Nyström till biskop i Luleå stift samt domprosten Thomas Petersson till biskop i Visby stift.

ÄRKEBISKOPEN I INDIEN OCH MYANMAR

Ärkebiskopen deltog i början på året i en delegationsresa till Indien och Myanmar tillsammans med kyrkoledare och andra representanter från de fyra kyrkofamiljerna inom Sveriges kristna råd. På programmet stod möten med kristna kyrkor och företrädare för andra religioner samt besök till olika sociala projekt. Vikten av att en sekulär stat skyddar och främjar religionsfriheten så att olika trostraditioner kan leva tillsammans och bidra till det gemensamma goda blev särskilt tydligt i Indien. Syftet med resan till Indien och Myanmar var att stödja och fördjupa relationer och att genom besöket uppmärksamma att det demokratiska utrymmet för minoriteter är hotat i många delar av världen, inte minst i denna region.

BOKMÄSSAN I GÖTEBORG

Likt tidigare år var mötet mellan kultur, teologi och livsfrågor i fokus på *Se människan*-scenen, Svenska kyrkans program på Bokmässan i september. Bokmässans besökare erbjöds nio seminarier och ett 70-tal samtal med aktuella författare såsom Sara Stridsberg, Maciej Zaremba och Leif GW Persson. Sammanlagt räknades cirka 11 000 deltagare i dessa event. Svenska kyrkan stod även för en litterär gudstjänst och var medarrangör i åtta större seminarier under Bokmässan som i år lyfte demokrati ur olika aspekter. Nytt i Svenska kyrkans program i år var montern *Teologiska hörnan*, en mötesplats för alla som ville samtala och

Under Almedalsveckan bjuder Svenska kyrkan varje dag in partiföreträdare till samtal med efterföljande kvällsmässa (Nikodemussamtal) i Visby domkyrka. På bilden talar domprosten Mats Hermansson och journalisten Lisbeth Gustafsson med partisekreteraren Gunnar Strömmer.

reflektera i teologiska frågor. Cirka 30 teologer fanns till hands för att diskutera teologi utifrån sina specialområden. En annan nyhet var att författarsamtalen från *Se människan*-scenen sändes som podcast.

www.svenskakyrkan.se/bokmässan/semanniskan

ALMEDALSVECKAN OCH JÄRVAVECKAN

Svenska kyrkan medverkade i Almedalsveckan i början av juli i syfte att bidra till hållbar samhällsutveckling genom sin kunskap, erfarenhet och reflektion i samverkan med andra organisationer. Domkyrkoförsamlingen som utför den grundläggande uppgiften bland människor som deltar i Almedalsveckan får stöd från Visby stift och nationell nivå. Fem andra stift bidrar genom att företräda Svenska kyrkan under veckan, liksom flera biskopar, präster, diakoner och andra anställda, förtroendevalda samt ideellt engagerade från hela landet. Det övergripande temat för Svenska kyrkans insatser var *Medmänsklighet är vägen till Innanförskap* och som exempel på samverkan arrangerades ett seminarium om den gamla och nya antisemitismen i samarbete med Segerstedtinstitutet samt uppläsning av texter om förintelsens offer på central plats i Visby. Författaren Johannes Anyuru och gynekologen och pastorn Denis Mukwege, som senare under året tilldelades Nobels fredspris, var några av Svenska kyrkans gäster i programmet.

www.svenskakyrkan.se/almedalsveckan

Stockholms stift arrangerade några seminarier under Järvaveckan i juni i Stockholm och Spånga-Kista församling ansvarade bland annat för Svenska kyrkans monter. Ärkebiskopen deltog i ett seminarium om trossamfundens roll för demokratin tillsammans med rabbin Ute Steyer och en representant från Rinkebymoskén, Ibrahim Bouraleh.

RELATIONER TILL ANDRA KYRKOR, SAMFUND OCH RELIGIONER

SVENSKA KYRKAN VÄRD FÖR INTERNATIONELLA MÖTEN

Runt månadsskiftet oktober–november genomfördes flera internationella möten i Uppsala. Action by Churches together, ACT-alliansen, samlades till sin tredje generalförsamling med ACT-medlemmarna Svenska kyrkan och Diakonia som värdar. Temat för mötet var *Hope in action – putting people first*. Samma dag som generalförsamlingen avslutades inledde Kyrkornas

världsråds exekutiva kommitté sitt veckolånga möte. En särskild samverkansdag, *Joint Day*, genomfördes om internationell diakoni för ACT-alliansen och Kyrkornas världsråd. Dagen handlade om samverkan och hållbar utveckling.

I anslutning till dessa möten genomfördes en ekumenisk helg med anledning av att det var 50 år sedan Kyrkornas världsråds fjärde generalförsamling samlades i Uppsala 1968. Martin Luther King skulle ha predikat där, men mördades några månader tidigare. Sedan dess har en globformad ljusbärare, *Folkförsoningens träd*, stått i Uppsala domkyrka och ljusbärartraditionen har fått efterföljare i nästan varje kyrka i landet. Företrädare för kyrkor i Sverige och i världen möttes även denna gång för att samtala om ekumeniska utmaningar idag. Helgen avslutades med gudstjänst i domkyrkan med ljusbäraren centralt placerad vid altaret.

Under helgen mottog ordföranden i Kyrkornas världsråd, Agnes Abuom, S:t Eriks plakett av ärkebiskopen för sitt bidrag i den ekumeniska rörelsen och för sitt mångåriga arbete för rättvisa och fred.

EKUMENISK KONFERENS I ROM OM FRÄMLINGSFIENTLIGHET OCH POPULISM

Ärkebiskopen medverkade i Kyrkornas världsråds och Vatikanens konferens i september om främlingsfientlighet, rasism och populistisk nationalism i samband med global migration. Mötet samlade cirka 200 kyrkoledare och representanter från olika samhällssektorer, bland annat FN-organ, och man enades om ett uttalande för migranters värdighet, respekt och rättigheter. Uttalandet i sin helhet finns här:

www.svenskakyrkan.se/nyheter/uttalande-fran-konferens-om-framlingsfientlighet-rasism-och-populistisk-nationalism

UTTALANDE INFÖR JULEN OM MÄNNISKOR PÅ FLYKT

Ett 20-tal europeiska kyrkoledare, däribland ärkebiskopen, skrev under ett uttalande för asylrätten och vikten av att upprätthålla värdighet i mottagandet av människor på flykt. Uttalandet överlämnades under en ceremoni i Bryssel i början av december till Europaparlamentets förste vice talman Mairead McGuinness med ansvar för dialog med religiösa och konfessionslösa organisationer. Överlämnare var företrädare för Churches Commission for migrants in Europe, CCME och Conference of European Churches, CEC. I uttalandet uppmanar kyrkoledarna Europas stater, invånare och politiska ledare att värna människovärdet och inte bli likgiltiga inför andras lidande. Uttalandet anknöt till grunderna för EU:s asyl- och migrationspolitik och utgick från den erfarenhet kyrkorna har tack vare det omfattande arbete som kyrkorna bedriver för och med människor på flykt i Europa.

INTERNATIONELL MISSION OCH DIAKONI

LÅNGSIKTIGT UTVECKLINGSSAMARBETE

Svenska kyrkan verkar för internationella och ekumeniskt samordnade missions- och diakoniinsatser samt ett långsiktigt utvecklingssamarbete. Verksamheten formas utifrån en långsiktig och strategisk samverkan tillsammans med andra kyrkor, ekumeniska nätverk och utvecklingsorganisationer. I kyrkostyrelsens uppdrag ligger också att

ACT-alliansen

Svenska kyrkans internationella arbete är en av cirka 150 medlemmar i ACT-alliansen, Action by Churches Together. ACT-alliansen startade 2010 och är ett globalt samarbete mellan kyrkor och trosbaserade organisationer för katastrofinsatser, utvecklings- och påverkansarbete i över 100 länder.

Lutherska världsförbundet, LVF

Lutherska världsförbundet, LVF, samlar 145 kyrkor inom den lutherska kyrkofamiljen till gemenskap och arbete för att förändra människors livsvillkor. LVF representerar 74 miljoner människor i 98 länder. Svenska kyrkan är medlem sedan LVF grundades 1947 i Lund.

Kyrkornas världsråd, KV

Kyrkornas världsråd, KV, är en gemenskap av 348 kyrkor vars huvudsakliga mål är kristen enhet och samverkan mellan kyrkor för fred och rättvisa. KV samlar kyrkor och samfund i över 110 länder och representerar 500 miljoner kristna från olika traditioner. Svenska kyrkan är medlem sedan KV grundades 1948.

Deltagarna vid de internationella möten som LVF, KV och ACT-alliansen höll i Uppsala under en vecka hösten 2018, träffades i en *Joint Day* som handlade om samverkan och hållbar utveckling.

samordna, planera och utveckla Svenska kyrkans och dess församlingars arbete, engagemang och finansiering för internationell mission och diakoni. Det internationella arbetet finansieras främst genom insamlade medel och bidrag från Sida. Svenska kyrkans internationella arbete granskas av *Svensk insamlingskontroll*. Svenska kyrkans internationella arbete är certifierat i enlighet med *Core Humanitarian Standard*, vilket innebär att ansvar och kvalitet genomsyrar Svenska kyrkans internationella arbete och att människor som lever i utsatta situationer ska vara delaktiga och känna sig trygga med Svenska kyrkans partner, liksom de organisationer som ger verksamheten bidrag.

Svenska kyrkan stödjer och samarbetar med kyrkor, organisationer och nätverk i ett 40-tal länder i Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern. Syftet med det långsiktiga utvecklingssamarbetet är att bekämpa orättvisor och fattigdom genom att rikta in sig på grundorsakerna. Detta sker genom att Svenska kyrkan stärker samarbetspartner att agera rättighetsbaserat inom den civila sektorn för hållbara, demokratiska, rättvisa och jämställda samhällen. Ett sådant arbetssätt stärker människors egna resurser och involverar dem i processer för att förbättra sina livsvillkor.

HUMANITÄRT BISTÅND OCH INSAMLING AV PENGAR

Svenska kyrkan räddar liv och lindrar nöd i akuta humanitära situationer. Arbetet samordnas och utförs primärt inom ACT-alliansen, men även i samarbete med andra partner. Svenska kyrkan har exempelvis genomfört utbildning i psykosocial första hjälpen till människor i kris, tillsammans med ugandiska och sydsudanesiska partner i östra Afrika.

Fredssamtalen i Sydsudan respekteras inte och konflikten fortsätter i landet. Därför har människor på grund av risken för svält fortsatt att fly och cirka fyra miljoner människor har varit på flykt under året. Svenska kyrkan har i kontakten med Sida lyft vikten av religiösa aktörers arbete för fred, humanitärt och långsiktigt utvecklingsarbete i Sydsudan. Detta har gjorts inför en ny svensk biståndsstrategi.

Den svåra situationen med isolering och ockupation för palestinier på Västbanken och i Gaza försvåras av att människors rörelsefrihet är begränsad och tillgången till

Svenska kyrkans internationella arbete stöder fritidsaktiviteter för tjejer och killar i flyktingläger. Habiba är både coach och domare i tjejernas fotbollsliga i flyktinglägret Kakuma i Kenya. Speciellt för flickor är en aktiv fritid vägen framåt mot jämställdhet – ett sätt att få en egen identitet och möjlighet att delta i aktiviteter och beslut som formar deras framtid.

sjukvård liten. Augusta Viktoria-sjukhuset i Jerusalem är Palestinas viktigaste sjukhus och stöds av Svenska kyrkan. Sjukhuset ger palestinier tillgång till den kvalificerade vård som borde vara alla människors rättighet och under året ökade Svenska kyrkan det ekonomiska bidraget till sjukhuset.

Under 2018 samlades 161 miljoner kronor in från privata givare samt stift och församlingar till Svenska kyrkans internationella verksamhet. I det insamlingsresultat som rapporteras till Frivilligorganisationernas insamlingsråd, FRII, räknas alla insamlade gåvor in. Det innebär att Svenska kyrkans andel av insamlade pengar i kampanjen *Världens barn* och genom Radiohjälpen är inkluderade i årets totala insamlingsresultat på 172 miljoner kronor. Svenska kyrkans ideellt engagerade och anställda bidrar också aktivt till *Världens barn*-insamlingen.

VALOBSERVATÖRER TILL ZIMBABWE

Svenska kyrkan sände valobservatörer till Zimbabwe inför landets lokal-, parlaments- och presidentval i juli, inbjudna av Zimbabwes kristna råd för att ingå i en internationell ekumenisk valobservatörsstyrka. Svenska kyrkan har lång erfarenhet av att arbeta i Zimbabwe och har haft utsänd personal på plats sedan drygt 100 år. Det finns ett stort förtroende för Zimbabwes kristna råd som en legitim aktör i ett annars polariserat samhälle. Kyrkornas roll i Zimbabwe kan jämföras med den centrala aktörsroll kyrkorna hade i Sydafrika i arbetet för apartheidregimens fall. Rådet har en ledande roll i att samla civilsamhället och gemensamt utkräva ansvar från den nya regeringen i frågor som vikten av ungdomars och kvinnors deltagande i samhället, efterlevnad av konstitutionen samt agendan för den nationella freds- och försoningskommissionen.

I september genomfördes ett trepartsutbyte mellan Svenska kyrkan, Zimbabwes kristna råd och kristna rådet i Tanzania, på temat *The Role of the Church in the Public Space in Times of Shrinking Democratic Space*. Kyrkoledare tog avstamp i bibelstudier och teologisk reflektion för att diskutera såväl drivkrafter som möjligheter för religiösa aktörer att verka för mänskliga rättigheter i ett krympande demokratiskt utrymme.

BIDRAG TILL SANNINGSKOMMISSION I COLOMBIA

Svenska kyrkan har i samarbete med Diakonia lyft den allt svårare situationen för människorättsförsvarare i Colombia. Som en del av det bräckliga fredsavtalet i Colombia våren 2018 har en sanningskommission tillsatts för att dokumentera de övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter som begicks under inbördeskriget. Kommissionen kommer att samla in vittnesmål från offer i Colombia och i andra länder och man har närmat sig Svenska kyrkan för stöd i detta arbete. Svenska kyrkan har påbörjat ett arbete tillsammans med Fonden för mänskliga rättigheter och exilcolombianer i Sverige för att bistå kommissionen med insamling och dokumentation av vittnesmål i Sverige. Svenska kyrkan arbetar även i Colombia med frågan tillsammans med sina partner där.

ACT SVENSKA KYRKAN

Kyrkostyrelsen beslutade i maj 2018 att byta namn på Svenska kyrkans internationella arbete till *Act Svenska kyrkan* och i juni beslutade ACT-alliansens globala styrelse att en likartad logotyp som alliansen har

Svenska teologiska institutet i Jerusalem, STI

STI är ett teologiskt studieinstitut i Jerusalem, med inriktning på religionsteologi och religionsmöte – särskilt mötet mellan kristendom och judendom – samt ekumeniska kontakter med kristna ur olika kyrkotraditioner.

www.svenskakyrkan.se/STI

Sociala medier – kyrka på nätet

Att vara kyrka på nätet är att skapa digitala rum för möten mellan människor och mellan människor och Gud. Svenska kyrkans officiella konton finns främst på Facebook, Instagram och Twitter. Ett exempel på inlägg som nått ut bra under 2018 är den animerade filmen som svarade på frågan ”Varför firar vi jul?”. Den nådde cirka 790 000 personer och filmen visades 1 718 000 gånger. Filmen användes även i appen *Kyrkan* (för barn) och på webben.

https://vimeo.com/302823168

act Svenska kyrkan

får användas. Det nya namnet gör kopplingen tydlig till det gemensamma arbete som görs bland de 150 kyrkorna och organisationerna internationellt inom ACT-alliansen. Den nya logotypen lanseras i maj.

www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete

Stöd till stift och församlingar

NY KYRKOHANDBOK

På pingstdagen den 20 maj togs den nya kyrkohandboken för Svenska kyrkan i bruk i församlingarna under festliga former. Den nya kyrkohandboken, som kyrkomötet beslutade om i november 2017 efter ett längre beredningsarbete, syftar till att underlätta församlingarnas möjligheter att utveckla sitt lokala gudstjänstliv och främja det gemensamma i Svenska kyrkan. Året 2018 har präglats av implementeringen av den nya kyrkohandboken i samarbete med stiften. Informations- och fördjupingsmaterial har distribuerats och nuvarande webbverktyg har uppdaterats så att gudstjänstagendor för församlingar, präster, kyrkomusiker och körer kan skapas i dessa verktyg.

Huvudvolym, musikvolym samt en mässbok som innehåller ordningen och musiken för högmässan och övriga gudstjänster har publicerats och ett exemplar av mässboken överlämnades till samtliga kyrkor i Svenska kyrkan under våren.

Ett arbete fortgår med provöversättningar till nationella minoritetsspråk och svenskt teckenspråk. Översättningar kan komma att innefatta även andra språk som används i Sverige idag, exempelvis engelska, arabiska och persiska.

Kyrkomötet gav i samband med beslutet om ny kyrkohandbok i uppdrag till kyrkostyrelsen att arbeta vidare med gudstjänstens musik och ta fram kompletterande musik till den nya kyrkohandboken, till exempel musik från samisk tradition och från samarbetskyrkor utanför Europa. Detta arbete påbörjades under året, liksom planeringen för bearbetning av *Kyrkohandbok del II* som innehåller vignings- och mottagningshandlingar.

www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken

ETT PROGRAM FÖR LÄRANDE OCH UNDERVISNING I KRISTEN TRO

Att undervisa i kristen tro är en uppgift för hela Svenska kyrkan. För en folkkyrka är det självklart att undervisa så ofta tillfälle ges och genom former som öppnar för dialog och samtal. Svenska kyrkans förutsättningar för att tala om evangelium har förändrats, bland annat genom att människors kontaktytor med kristen tro har blivit färre. Det får betydelse för kyrkans möjlighet att samtala om kristen tro på ett sätt som knyter an till människors tankar, erfarenheter och känslor. Om det saknas anknytningspunkter mellan kyrkans språk och människors konkreta liv riskerar talet om Gud att förlora mening. Att tala om kristen tro i dialog med samtiden och på ett meningsfullt sätt är något som behöver ske överallt i Svenska kyrkan.

Till gudstjänster och aktiviteter kommer de som aktivt söker sig till församlingen, men många människor möter kyrkan i andra sammanhang. Inte minst har digitala kanaler blivit allt viktigare arenor för kontakt, information och samtal om kristen tro. Rösterna i det

Den nya kyrkohandboken för Svenska kyrkan togs i bruk vid högmässan i Uppsala domkyrka, på pingstdagen den 20 maj 2018. Här studerar domkyrkoorganist Ulric Andersson Musikvolymen.

offentliga samtalet hörs också av många.

Med en ny långsiktig och genomgripande satsning läggs nu grunden för ett gemensamt utvecklingsarbete för lärande och undervisning. Ett flerårigt program har startat under året och tillsammans med stift och församlingar planeras insatser för att stärka kunskapen om kristen tro samt ge förutsättningar till fördjupning i komplexa frågor som berör grundläggande värden.

De tre delar som ingår i programmet är:

- Samverkan mellan nationell nivå, stift och församlingar för att arbetet med lärande och undervisning ska bli tydligare och mer systematiskt. Här ingår att inventera pågående arbete, organisera och tillgängliggöra det material som finns och vid behov ta fram nytt material.

- Arbete med en digital plattform som ger allmänheten tillgång till en bred och djup förståelse av kristen tro i enlighet med Svenska kyrkans teologiska tradition.

- Insatser som bidrar till att Svenska kyrkan blir mer delaktig och synlig i det offentliga samtalet om religion, livsfrågor, etik och värderingsfrågor, med syfte att höja kunskapen om kristen tro i vid mening.

Kyrkostyrelsens satsning på kyrkans undervisning och mission för alla åldrar, *Dela tro – dela liv*, som inleddes 2012, har varit ett bidrag till församlingarnas långsiktiga planering i sina undervisningsansvar för ett livslångt lärande. Denna satsning har fasats ut under 2018, en utvärdering sker och erfarenheterna kommer att bidra även i det fortsatta arbetet med lärande och undervisning.

KOMMUNIKATIONSSTÖD

En gemensam utbildningssatsning i samarbete med åtta stift har inletts under året, projektet *Kommunikation som mission – en gemensam verktygslåda för relevans och närvaro*. Syftet är att stärka församlingarnas förmåga att utföra ett effektivt kommunikationsarbete och synliggöra församlingsarbetet. Det handlar bland annat om omvärldsbevakning, strategisk planering, kommunikation i relevanta kanaler och om att rusta den som inte är professionell kommunikatör för att kunna bidra i Svenska kyrkans kommunikationsarbete.

ETT STÖRRE KYRKOMUSIKSYMPOSIUM

I samverkan mellan Svenska kyrkan och Sensus studieförbund arrangerades ett nationellt kyrkomusiksymposium i Uppsala i september, det sjätte i liknande form. Symposiets tema var *Kyrkomusik – kulturarv i rörelse, om traditionella och nya musikaliska uttrycksformer*. Symposiet är en arena för kompetensutveckling och mötesplats för i första hand kyrkomusikerkåren, och cirka 1 200 personer deltog.

Världen förändras i hög hastighet. Med rötterna tydligt förankrade i historien har toner, text och uttryck ständigt bytt skepnad. Även kyrkomusikernas roll för-

Svenska kyrkans utbildningsinstitut

På Svenska kyrkans utbildningsinstitut går blivande diakoner, församlingspedagoger, kyrkomusiker och präster sin avslutande pastoralteologiska utbildning. Under 2018 examinerades totalt 87 personer.

www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet

Barnkonsekvensanalys

I kyrkans verksamheter görs barnkonsekvensanalyser när beslut fattas. För att bedöma om beslutets konsekvenser är positiva eller negativa för barnet används FN:s deklaration om barnets rättigheter – barnkonventionen.

www.svenskakyrkan.se/barnkonsekvensanalys

Kulturstipendium

Svenska kyrkan utlyser årligen kulturstipendier inom, musik, film, litteratur, scenkonst och bildkonst till en sammanlagd summa om 500 000 kronor.

internwww.svenskakyrkan.se/kulturstipendium

ändras och den som vill hävda sig vid morgondagens anställningsintervjuer förväntas ha visioner om både producentansvar och mångfaldsperspektiv.

De frågor som diskuterades var de utmaningar som Svenska kyrkan står inför när det gäller att förvalta och vidareutveckla det klingande kulturarvet, exempelvis frågor som: Hur många kommer att hänga med i psalmsången vid första advent om några decennier? Vilken betydelse har kyrkan för Sveriges offentliga musikliv? Vad ska kyrkomusikernas utbildning innehålla?

MUSIKPLATTFORM

I maj beslutade kyrkostyrelsen, efter att en längre seminarieprocess genomförts med kyrkomusiker och teologer i stift, pastorat och församlingar, att fastställa en plattform för musik som vägledning i musikaliska frågor för nationell nivå. Plattformen kan även fungera som inspiration och vägledning för församlingar, pastorat och stift. Den beskriver motiv, principer och värden att förhålla sig till vid samverkan med andra aktörer inom musiklivet samt strategier för arbetet med förvaltning och förnyelse av musiken som kulturarv.

NYTT LITURGIPRIS OCH SAMISKA KULTURPRISET

Under året har Svenska kyrkan instiftat ett liturgipris som ska belöna pågående arbete med nyskapande musik, dramaturgi, text och predikan. Priset som kommer att delas ut vartannat år med start 2019 ska också uppmuntra arbete för att skapa delaktighet i gudstjänsten. Bland de kriterier som de nominerade ska uppfylla nämns uppmuntran till kreativt bruk av kyrkohandboken och bidrag till möten mellan det gamla invanda i gudstjänsten och nyskapande uttrycksformer.

www.svenskakyrkan.se/gudstjanst/svenska-kyrkans-liturgipris

Sedan 1997 finns Samiska rådets kulturpris, som delas ut varje år i samband med kyrkomötet till någon eller några som bidragit till att utveckla och synliggöra samiskt kyrkoliv inom Svenska kyrkan. 2018 tilldelades sameslöjdmästaren Anna Stina Svakko och konsthantverkaren Birgitta Ricklund priset för att de lyft fram samisk identitet och mångfald och bidragit till ökad hemkänsla för samer i kyrkorummet.

EN VÄGLEDNING FÖR DIAKONI OCH VÄLFÄRD

Svenska kyrkans nationella nivå har tillsammans med Västerås, Luleå och Göteborgs stift tagit fram en vägledning för diakoni och diakonal verksamhetsutveckling som stöd till förtroendevalda, anställda och ideellt engagerade i församlingar och pastorat.

Vägledningen är tänkt att användas som verktyg för strategiskt målarbete för en hållbar diakoni i verksamhetsplanering och budgetprocess. Likaså ska den bidra till medvetenhet kring hur diakonin kan förhålla sig till andra aktörer i välfärdssamhället och vara en hjälp för församlingarna att överväga aktörsroll i välfärden. Det finns råd och tips i vägledningen för de församlingar som bestämt sig för att utveckla sin roll.

JOURHAVANDE PRÄST

Jourhavande präst är en samhällstjänst som erbjuder akut själavård i tre olika kanaler, telefon, digitala brev och chatt, öppna vid tidpunkter

Konsert i domkyrkan, *”Allt ljus på orgeln”*, som hölls under Kyrkomusiksymposiet i Uppsala 2018.

då många andra samhällsinstanser är stängda. Tjänsten kan användas anonymt och bemannas av församlingspräster. Denna verksamhet stöds från nationell nivå och samordnas i samarbete med stiften.

Under 2018 besvarades cirka 71 000 telefonsamtal, vilket innebär ett genomsnitt på 195 samtal per dygn. Telefontjänsten sker i nära samarbete med SOS-alarm och 112, som kopplar samtalen vidare. Det har skett en markant ökning av de digitala tjänsterna, från cirka 6 400 till cirka 11 000 på två år och chattkanalen når i högre grad yngre människor. Dessutom skickades drygt 1 300 själavårdsbrev under året inom denna verksamhet. Öppethållande och bemanningen utökades under 2018 för att möta de ökade behoven. Detta är ett komplement till den själavårdsverksamhet som äger rum lokalt i församlingarna.

www.svenskakyrkan.se/jourhavandeprast

ARBETE MED FLYKTINGAR OCH ASYLSÖKANDE

Kyrkostyrelsen har för tredje året i rad fördelat 60 miljoner kronor i ekonomiskt bidrag till Svenska kyrkans arbete med asylsökande och flyktingar. Närmare hälften har gått till församlingarnas aktiviteter för integration. Resterande medel har gått till stiftens stödinsatser, nationella satsningar och till den internationella verksamhetens insatser i flyktingarbete.

Regeringen valde att under året dela ut medel till ett antal civilsamhällesorganisationer för arbete med att minska hemlösheten och utsattheten bland nyanlända unga vuxna. Svenska kyrkan tilldelades 15 miljoner kronor, som fördelats till 11 stift och 92 församlingar och pastorat runt om i Sverige. Insatserna har handlat om allt från ekonomiskt stöd för mat och hygienartiklar till att hitta olika former av boendelösningar. Svenska kyrkan har erbjudit psykosociala insatser som samtalsgrupper och olika sociala aktiviteter.

Verksamhetsområden har byggts upp och utvecklats i församlingar och stift under de år som många flyktingar sökt sig till Sverige. Den nationella stödfunktionen Support migration som etablerades i början av 2016 för att bistå stift och församlingar med kunskap, aktuell information och erfarenhetsutbyte kommer att finnas kvar, inte minst för stöd i församlingens arbete med integration och i mötet med människor som fått avslag på sina asylansökningar.

internwww.svenskakyrkan.se/supportmigration

Svenska kyrkan har även fortsättningsvis bidragit till verksamheten och utvecklingen av *Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar*, dit många söker sig för kostnadsfri juridisk rådgivning som till exempel i frågor om familjeåterförening och svenskt medborgarskap.

Svenska kyrkan tar en aktiv roll i samarbete med andra civilsamhällesorganisationer i arbetet med flyktingar och asylsökande, inte minst tillsammans med de organisationer som Svenska kyrkan tecknade ett samarbetsavtal med 2017, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Riksidrottsförbundet, Rädda Barnen och Röda Korset.

EN VÄRLD AV GRANNAR

Under året har ett flerårigt program, *Interreligiös praktik för fred – En värld av grannar*, startat i syfte att utveckla och fördjupa Svenska kyrkans relationer med religiösa samfund och organisationer som arbetar för människor på flykt i Europa. Under året har därför möten och besök genomförts hos cirka 90 församlingar och organisationer i Tyskland, England, Skottland, Italien, Grekland, Ungern och Polen. Likaså har möten med bland annat Kyrkornas världsråd, ACT-alliansen, Lutherska världsförbundet, Konferensen för europeiska kyrkor, Eurodiakonia samt ett antal sekulära organisationer såsom International Organization for migration och FN:s flyktingprogram UNHCR genomförts. Under kommande år kommer ett antal workshops att arrangeras för religiösa samfund och organisationer som arbetar med människor på flykt i Europa. De frågor som programmet fokuserar på är hur vi kan stärka våra samhällen för att ta emot människor på flykt och hur integration hör ihop med ett hållbart samhälle.

www.svenskakyrkan.se/migration/envarldavgrannar

HÅLLBARHETSARBETET

Under hösten fattade kyrkomötet ett beslut om ett sammanhållet klimatarbete för Svenska kyrkan, vilket bidrar till ett intensifierat arbete med att stärka och hålla samman det arbete Svenska kyrkan gör inom miljöområdet de närmaste åren. För en mer detaljerad beskrivning av vad som gjorts under 2018 och i samklang med Agenda 2030 hänvisas till *Hållbarhetsredovisning för Svenska kyrkan på nationell nivå 2018*.

www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling

Hållbarhetsredovisning 2018

SAMORDNING KRISBEREDSKAP I SVERIGE OCH UTOMLANDS

Under året har samordningen av krisberedskap inom Svenska kyrkan stärkts i samverkan med stiftens ansvariga till stöd för insatser lokalt. En aspekt av krisberedskapen som fått en allt större betydelse utifrån den aktuella samhällssituationen med ökat hot både i Sverige och i resten av världen är säkerhetsfrågorna. Arbete med säkerhetsaspekter under resor och vistelser utomlands för utsända medarbetare samt kyrkokansliets

Under de stora bränderna som härjade sommaren 2018 bidrog Svenska kyrkan på olika sätt, bland annat genom att erbjuda mötesplatser och stöd till drabbade.

personal och förtroendevalda har förstärkts.

Svenska kyrkan var omedelbart på plats för att stödja dem som drabbats av skogsbränderna under sommaren. Församlingarna som berördes av de mer omfattande bränderna finns i Härnösand, Västerås och Uppsala stift. I de lägesbilder som sammanställts på stiftsnivå beskrivs att Svenska kyrkans personal och ideellt engagerade har mött både drabbade och insatspersonal, församlingshem har gjorts tillgängliga som mötesplatser och andra byggnader i kyrkans ägo har erbjudits som lagerplats för de som berörts av utrymning.

Församlingarna har arbetat enligt sina ordinarie metoder men flyttat fokus till de som drabbats. Man har erbjudit samtal, bearbetning och stödinsatser. Några medarbetare har gett stöd till insatspersonal i sina specialtjänster, exempelvis sjukhusdiakoner eller präster i militära förband bland annat i de nationella insatsstyrkorna.

I utlandet finns Svenska kyrkan närvarande på många platser och har goda kontakter med svenska representationer, konsulat och ambassader. Dessutom är ett antal präster beredda att på Utrikesdepartementets uppdrag och under Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ledning vara stödpersoner vid allvarliga händelser som drabbar svenskar i utlandet.

I Svenska kyrkans uppdrag ingår också att vara huvudman för begravningsväsendet i nästan hela landet.

www.svenskakyrkan.se/kris/krisberedskap

20 ÅRS ARBETE MOT SEXUELLA ÖVERGREPP

I december anordnades en konferens, *När gränser överskrids*, för att uppmärksamma att Svenska kyrkan arbetat strukturerat och aktivt för att förebygga och bemöta sexuella övergrepp i Svenska kyrkans verksamheter sedan 1998. Under konferensen lyftes insikter och lärdomar fram liksom konstruktiva vägar framåt.

Svenska kyrkan möter många människor, barn och vuxna, i verksamheter och i svåra livssituationer. Det är ett stort förtroende som anställda, förtroendevalda och ideellt engagerade inte får missbruka för egna sexuella syften. Arbetet har utvecklats till ett stort kunskapsområde och riktlinjerna från 2011 erbjuder kunskap och metoder för ett professionellt förhållningssätt för alla som möter människor på Svenska kyrkans uppdrag. Biskopsmötet, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Svenska kyrkans utbildningsinstitut finns med i det arbete som görs för nolltolerans vad gäller trakasserier och övergrepp genom att medverka till professionella medarbetare och trygga mötesplatser

Detalj från skulptur i Habo kyrka, som ibland kallas för *"Träkatedralen vid Vättern"*. Kyrkan har ett högt mittskepp och två lägre sidoskepp, vilket får kyrkans arkitektur att påminna om en katedral. Den har också läktare runt hela kyrkan.

för alla människor i Svenska kyrkan. I Svenska kyrkans omfattande barn- och ungdomsverksamhet rekommenderas alla barn-, ungdoms- och konfirmandledare att genomföra den webbaserade utbildningen *Trygga möten*, i syfte att skapa goda rutiner och trygga mötesplatser för alla i Svenska kyrkans verksamhet.

Det finns utsedda kontaktpersoner i stiften, en man och en kvinna, som är utbildade att ta emot berättelser om sexuella övergrepp i kyrkliga sammanhang och att stödja den utsatta personen vidare i processen.

INSATS FÖR ATT FÖRHINDRA SEXUELLA ÖVERGREPP PÅ BARN

Då Svenska kyrkan vill ta ansvar i kampen mot sexuella övergrepp på barn startades i september installationen av ett program i Svenska kyrkans IT-miljö, vilket automatiskt känner av om det kommer in sexuellt övergreppsmaterial på barn. Samtliga församlingar som är anslutna till den gemensamma IT-plattformen omfattas av det nya skyddet och kyrkokansliet rapporterar omedelbart till polisen i händelse av att programmet larmar om medarbetares innehav.

DET KYRKLIGA KULTURARVET

Svenska kyrkan har i juni överlämnat rapporten *Mötesplatser i tiden* till kulturdepartementet, Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför Kontrollstation 2019. Utifrån en summering av de insatser som gjorts sedan den förra kontrollstationen tecknas förutsättningarna för ett fortsatt och framtida arbete. I rapporten framhålls att det kyrkliga kulturarvet är en samhällsresurs för social, kulturell, miljömässig och ekonomisk hållbar utveckling. Som en aspekt i samtliga perspektiv finns en andlig dimension som genomsyrar hela Svenska kyrkans arbete. De ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans församlingar har successivt försämrats efter relationsförändringen vid millennieskiftet, samtidigt som kulturarvet till sin omfattning är oförändrat. Den kyrkoantikvariska ersättningen är idag en nödvändig, men inte tillräcklig, kompensation för det ansvar Svenska kyrkan tar för de kyrkliga kulturminnena. Svenska kyrkan effektiviserar, digitaliserar och kvalitetssäkrar sitt arbete med kulturarvet genom omstrukturering och annan utveckling.

Ett nära samarbete sker med Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna i dessa frågor, bland annat genomfördes en större kulturarvskonferens i Visby i maj med temat *Det kyrkliga kulturarvet som resurs för samhället*. Slutsatserna i myndigheternas officiella rapporter till regeringen, ger i allt väsentligt en positiv bild av Svenska kyrkans kompetens och arbete med det kyrkliga kulturarvet.

www.svenskakyrkan.se/kultur-och-kulturarv

Vargöns kyrka i Trollhättan har 157 solpaneler på taket. Dessa ger nästan 40 000 kilowattimmar elektricitet per år.

OMVÄRLDSANALYS OCH FORSKNING

Svenska kyrkan beviljades under hösten två forskningsanslag från den statliga myndigheten Vinnova. Det ena projektet, *Managing the Digital Transformation of Physical Space*, leds från Institutionen för informatik och media vid Uppsala universitet och forskare och IT-medarbetare från Svenska kyrkan ingår i projektet. Studien ska undersöka möten som sker såväl i det fysiska rummet som i det digitala. Tre församlingar som arbetar med dopbokningar via nätet medverkar.

Det andra projektet, *Social Impact Innovation Support*, leds från Innovationskontoret Fyrklövern vid Örebro universitet, som verkar för att stärka arbetet med sociala innovationer. Svenska kyrkan är en ny samverkanspart inom projektet och bidrar med erfarenheter och nätverk. Det nya projektet bygger på tidigare forskningsresultat om social innovation och idéburen innovation i Svenska kyrkan samt på ett projekt i samverkan med Stockholms stift, *Social innovation mot segregation*.

I maj anordnade Svenska kyrkan ett symposium om kyrkomusikalisk forskning tillsammans med Kungliga Vitterhetsakademien. Då presenterades en forskningsöversikt av tidig kyrkomusik. Symposiet var ett led i samverkan inom Kommittén för forskning om kyrkor, ett samarbete mellan Vitterhetsakademien, Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkan.

ADMINISTRATIV SAMVERKAN I SVENSKA KYRKAN

Intäkterna från kyrkoavgiften kommer troligtvis att minska i framtiden. För att församlingarna även fortsättningsvis ska ha tillräckligt med ekonomiska resurser för att på bästa sätt kunna utföra sin grundläggande uppgift, fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission krävs samordning och samverkan inom Svenska kyrkan.

Strävan är att det ska finnas en likvärdig, kostnadseffektiv, kvalitativ och hållbar verksamhet inom det administrativa området i hela Svenska kyrkan även om förutsättningarna är olika. Utvecklingsarbetet sker i samarbete med stiften och de fem verksamhetsområden som stiften och nationell nivå beslutat om att prioritera är IT, fastigheter, ekonomi- och lönehantering, ärende- och dokumenthantering samt inköpsstöd. Under året har verksamheten kretsat kring ett antal större projekt som handlat om bland annat fastighetsregister, lokalförsörjningsplan, nytt IT-stöd för kyrkoantikvarisk ersättning och serverhallskonsolidering.

FASTIGHETSREGISTER OCH LOKALFÖRSÖRJNINGS-PLANER

Projektet fastighetsregister avslutades i februari 2019. Resultatet är att Svenska kyrkan från och med årsskiftet 2018/2019 har ett gemensamt fastighetsregister omfattande cirka 20 000 byggnader, varav 3 400 kyrkor. Totalt är cirka 3,5 miljoner kvadratmeter bruksarea registrerade, vilket motsvarar uppskattningsvis 90 procent av det totala fastighetsbeståndet. Det finns handlingsplaner för att de kvarvarande 30 enheterna ska kunna rapportera sina uppgifter inom kort.

Lokalförsörjningsprojektet har under året tagit fram förslag till inomkyrklig reglering och lagt grunden för utvecklingen av det nationellt tillhandahållna stödet till stift, pastorat och församlingar gällande lokalförsörjningsplaner. Projektet fortsätter under 2019 med utveckling av handledningar och utbildning i lokalförsörjningsplanering.

www.svenskakyrkan.se/gemensamt-ansvar-for-fastigheter-kyrkor-och-ekonomi

GDPR

Under året har arbetet för att anpassa Svenska kyrkans nationella datasystem till EU:s dataskyddsförordning, GDPR, varit resurskrävande. Under året har inventering av systemrelaterade personuppgiftsbehandlingar genomförts och en anpassning av verksamheten har gjorts så att den ska leva upp till dataskyddsförordningens krav. I en första genomgång har 389 system och applikationer inventerats. Mallar för avtal för personuppgiftsbiträden, samtyckesblanketter för bild, film och ljud samt informationssäkerhets- och personuppgiftspolicyer har utarbetats.

Normering och förvaltning

Kyrkostyrelsen bereder beslut till kyrkomötet om ändringar i kyrkoordningen avseende bestämmelser om kyrkans tro, bekännelse och lära, kyrkans böcker, gudstjänster, sakrament och övriga handlingar, tillhörigheten till Svenska kyrkan och vigningstjänst. Det gäller även ändringar i kyrkliga organisationen och de regler efter vilka församlingar och stift samt organ på den nationella nivån ska fullgöra sina uppgifter. Arbetet är inriktat på att utarbeta ändamålsenliga underlag för förankring, reflektion och beslut om förändringar i kyrkoordningen.

Ett exempel på normering kan vara regler om vård och förvaring av handlingar i Svenska kyrkans arkiv, i fråga om vilka skriv- och förvaringsmedel som ska användas, om utlåning och återlämnande av handlingar samt överlämnande av handlingar för överprövning samt regler om när handlingar ska gallras.

TILLGÅNGAR OCH KAPITAL

Svenska kyrkan är genom förvaltningen av de så kallade *prästlönetillgångarna* en stor jordbruks- och skogsförvaltare. Tillgångarna består av skog, mark och ett fondkapital som Svenska kyrkan brukar och förvaltar ansvarsfullt. *Prästlönetillgångarna* förvaltas av stiften och kyrkostyrelsen har ett tillsynsuppdrag som även inkluderar råd och stöd i frågor som rör förvaltningen. Dessutom ingår det i kyrkostyrelsens uppdrag att vid behov utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen.

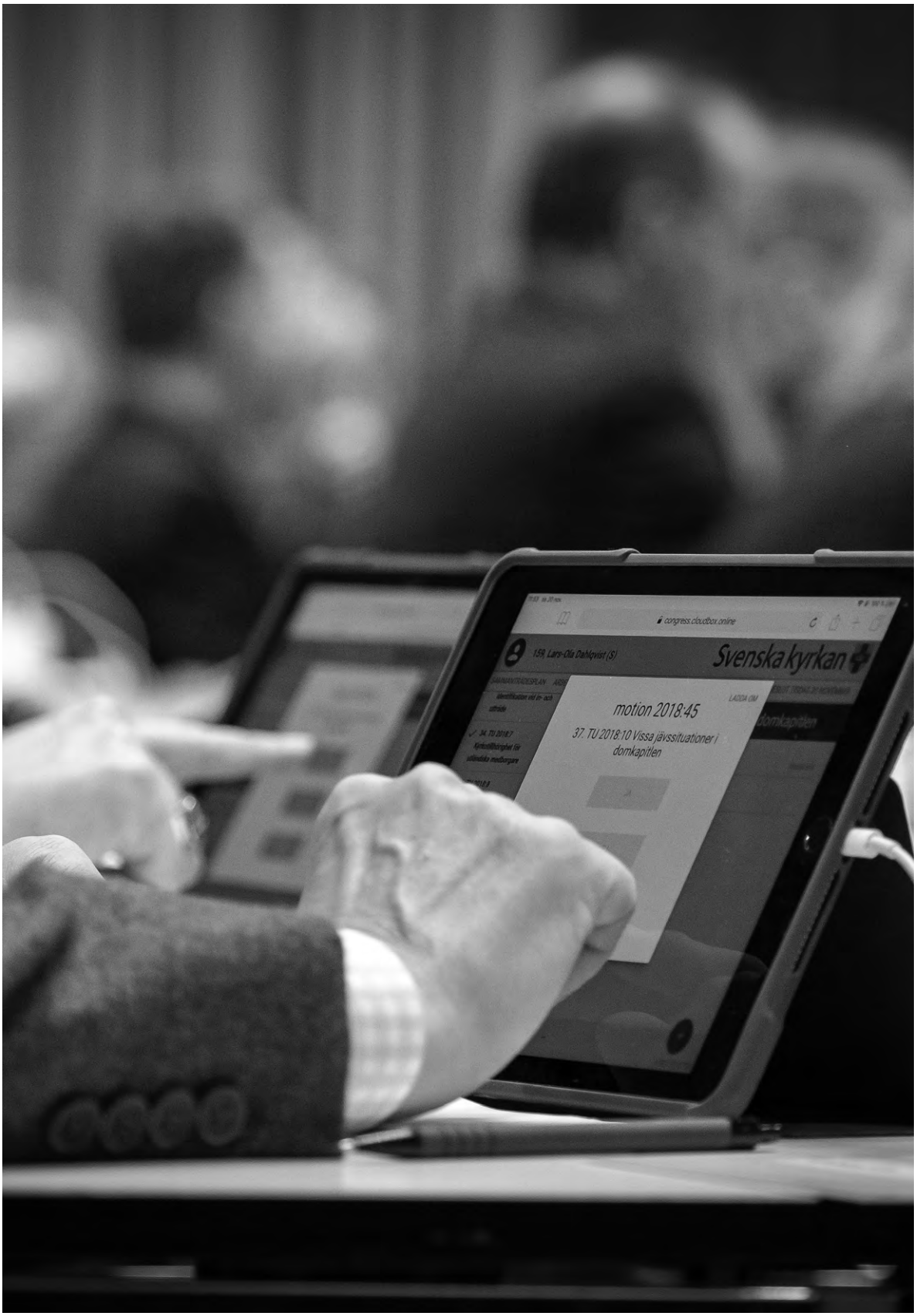
En ny webbsida som beskriver prästlönetillgångarnas sammansättning, uppdrag och konkreta arbete presenterades i början på 2018. Nationell nivå får regelbundet frågor om bland annat skogsförvaltningen och webbsidan ska på ett lättfattligt sätt ge allmänhet och media grundläggande information om arbetet samtidigt som länkar finns till respektive stifts stiftsspecifika frågor.

Nationell nivå förvaltar ett kapital på drygt 8 miljarder kronor per sista december 2018, med ett avkastningskrav på tre procent per år över en rullande tioårsperiod, utöver inflationen. Avkastningen från förvaltningen ses som en resurs för att bekosta långsiktiga åtaganden och prioriterade områden för Svenska kyrkans verksamhet. Kapitalet ska förvaltas effektivt och på ett etiskt försvarbart sätt. Styrande för verksamheten är den av kyrkostyrelsen beslutade finanspolicyn och ett delegerat ansvar för verksamheten ligger hos kapitalförvaltningsrådet.

Inom ramen för hållbarhetsarbetet finns Ethosfonder för hela kyrkan. Det finns för närvarande tre fonder: En svensk och en global aktiefond samt en svensk räntefond. Hela förvaltningen av det nationella kapitalet följer FN:s principer för ansvarsfulla investeringar, *Principles for Responsible Investments*. För mer detaljerad redovisning hänvisas till *Hållbarhetsredovisning 2018*.

www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling

Hållbarhetsredovisning 2018

Kyrkomötet arbetar numera digitalt. Ledamöter och biskopar följer mötet och tar del av föredragningslistor, anmälda talare, yrkanden och olika dokument i ett webbaserat mötesverktyg. I detta mötesverktyg görs också begäran av ordet, reservationer och omröstningar.

Så här styrs Svenska kyrkan

FÖRSAMLINGAR, PASTORAT, STIFT OCH NATIONELL NIVÅ

Organisation 2018

Församling

- SOM INTE INGÅR I PASTORAT
- DET LOKALA PASTORALA OMRÅDET
- FULLGÖR FÖRSAMLINGENS GRUNDLÄGGANDE UPPGIFT

KYRKOFULLMÄKTIGE
HÖGSTA BESLUTANDE ORGAN

REVISION

KYRKORÅD
STYRELSE
KYRKOHERDEN
ÄR LEDAMOT

VALNÄMND

Pastorat

- PASTORALT OMRÅDE
- ÖVERGRIPANDE LOKALT ANSVAR FÖR ATT FÖRSAMLINGARNA FULLGÖR SIN GRUNDLÄGGANDE UPPGIFT
- EKONOMISKT ANSVAR

KYRKOFULLMÄKTIGE
HÖGSTA BESLUTANDE ORGAN

REVISION

KYRKORÅD
STYRELSE. KYRKO-
HERDEN ÄR LEDAMOT

VALNÄMND

FÖRSAMLING
FÖRSAMLINGSRÅD.
STYRELSE. KYRKO-
HERDEN ÄR LEDAMOT

FÖRSAMLING
FÖRSAMLINGSRÅD.
STYRELSE. KYRKO-
HERDEN ÄR LEDAMOT

Stift

- DET REGIONALA PASTORALA OMRÅDET
- FRÄMJAR OCH HAR TILLSYN ÖVER FÖRSAMLINGSLIVET

STIFTSFULLMÄKTIGE
HÖGSTA BESLUTANDE ORGAN

REVISION

EV NÄMNDER

STIFTSSTYRELSEN
LEDER OCH SAM-
ORDNAR STIFTETS
FÖRVALTNING.
BISKOPEN ÄR
ORDFÖRANDE

DOMKAPITLET
PRÖVAR BEHÖRIG-
HET FÖR PRÄSTER
OCH DIAKONER
SAMT ÖVER-
PRÖVAR BESLUT.
BISKOPEN ÄR
ORDFÖRANDE

BISKOPEN

Nationell nivå

- ANSVARAR FÖR SVENSKA KYRKANS GEMENSAMMA ANGELÄGENHETER OCH FÖRETRÄDER KYRKAN NATIONELLT OCH INTERNATIONELLT

KYRKOMÖTET
SVENSKA KYRKANS HÖGSTA BESLUTANDE ORGAN

REVISION

BISKOPSMÖTET
BISKOPARNA
SAMRÅDER OM
GEMENSAMMA
FRÅGOR

KYRKOSTYRELSEN
LEDER OCH SAMORD-
NAR FÖRVALTNINGEN
AV DEN NATIONELLA
NIVÅNS UPPGIFTER.
ÄRKEBISKOPEN ÄR
ORDFÖRANDE

RÅD

DE KYRKLIGA NÄMNDERNA
KYRKOMÖTETS
LÄRONÄMND
KYRKOMÖTETS
KYRKORÄTTS-
NÄMND
SVENSKA KYRKANS
ÖVERKLAGANDE-
NÄMND
SVENSKA KYRKANS
ANSVARSNÄMND
FÖR BISKOPAR
SVENSKA KYRKANS
VALPRÖVNINGS-
NÄMND
SVENSKA KYRKANS
ARVODESNÄMND

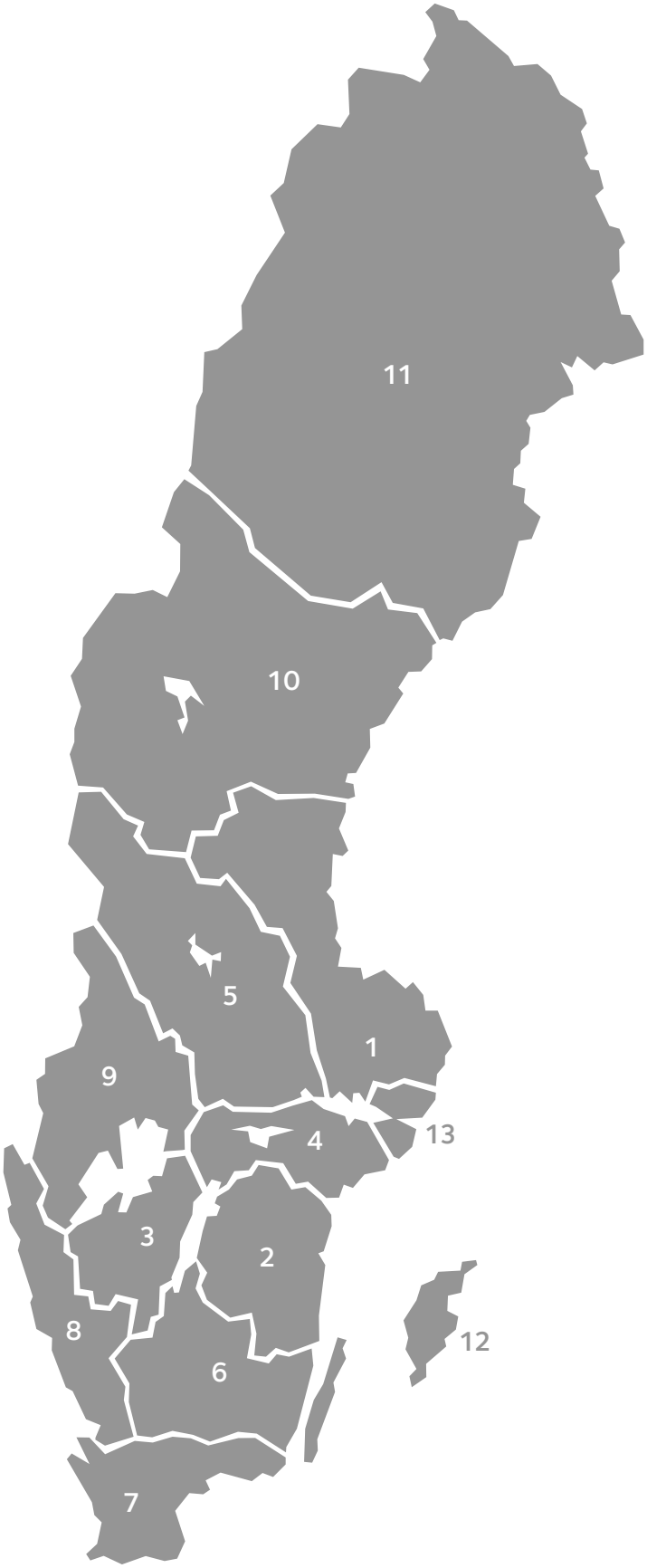
**ÄRKE-
BISKOPEN**

DETTA ÄR INTE EN FULLSTÄNDIG ORGANISATIONSKISS.

Stiften i Svenska kyrkan

14 BISKOPAR I 13 STIFT

Svenska kyrkan bestod 2018 av 13 stift indelade i totalt 1 337 församlingar i Sverige och 31 församlingar utomlands. 58 procent av Sveriges befolkning var medlemmar i Svenska kyrkan.

1. UPPSALA STIFT
BISKOP: KARIN JOHANNESSON,
Vigdes 3 mars 2019,
efterträdde Ragnar Persenius.
ÄRKEBISKOP: ANTJE JACKELÉN
(I Uppsala stift finns två biskopar med olika ansvarsområden)
60,6 % MEDLEMMAR
126 FÖRSAMLINGAR

2. LINKÖPINGS STIFT
BISKOP: MARTIN MODÉUS
61,9 % MEDLEMMAR
100 FÖRSAMLINGAR

3. SKARA STIFT
BISKOP: ÅKE BONNIER
62,6 % MEDLEMMAR
110 FÖRSAMLINGAR

4. STRÄNGNÄS STIFT
BISKOP: JOHAN DALMAN
53,8 % MEDLEMMAR
71 FÖRSAMLINGAR

5. VÄSTERÅS STIFT
BISKOP: MIKAEL MOGREN
61,9 % MEDLEMMAR
74 FÖRSAMLINGAR

6. VÄXJÖ STIFT
BISKOP: FREDRIK MODÉUS
61,5 % MEDLEMMAR
173 FÖRSAMLINGAR

7. LUNDS STIFT
BISKOP: JOHAN TYRBERG
56,4 % MEDLEMMAR
165 FÖRSAMLINGAR

8. GÖTEBORGS STIFT
BISKOP: SUSANNE RAPPMANN
55,5 % MEDLEMMAR
178 FÖRSAMLINGAR

9. KARLSTADS STIFT
BISKOP: SÖREN DALEVI
68,3 % MEDLEMMAR
85 FÖRSAMLINGAR

10. HÄRNÖSANDS STIFT
BISKOP: EVA NORDUNG BYSTRÖM
68,1 % MEDLEMMAR
98 FÖRSAMLINGAR

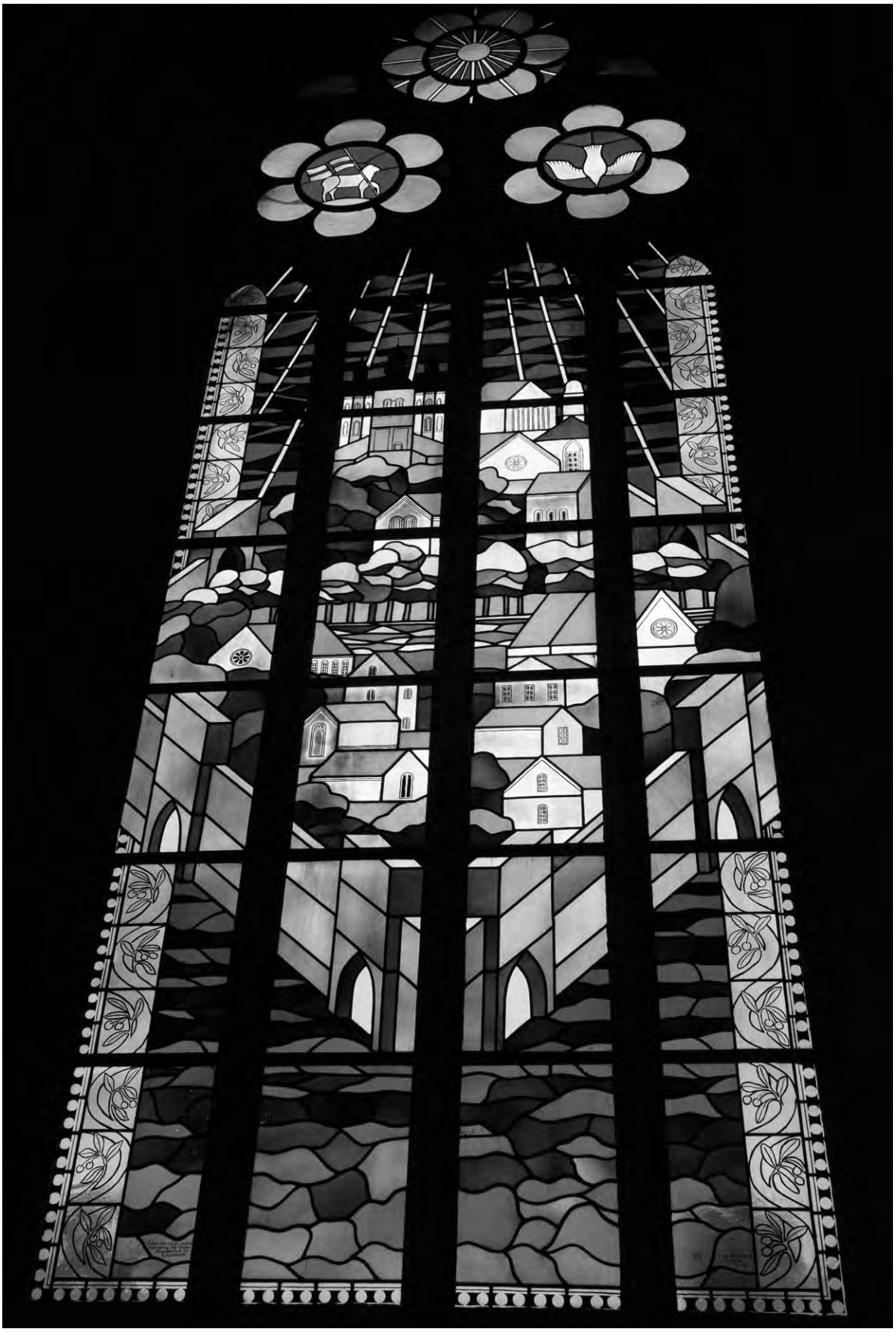
11. LULEÅ STIFT
BISKOP: ÅSA NYSTRÖM
Vigdes 3 juni 2018,
efterträdde Hans Stiglund.
69,4 % MEDLEMMAR
56 FÖRSAMLINGAR

12. VISBY STIFT
BISKOP: THOMAS PETERSSON
Vigdes 3 juni 2018, efterträdde Sven-Bernhard Fast.
64,8 % MEDLEMMAR
39 FÖRSAMLINGAR

13. STOCKHOLMS STIFT
BISKOP: EVA BRUNNE
BISKOP ELECTUS:
ANDREAS HOLMBERG.
Vigs 22 september 2019.
48,5 % MEDLEMMAR
62 FÖRSAMLINGAR

Kyrkfönster i Visby Sankta Maria domkyrka.

Förvaltningsberättelse

ALLMÄNT OM VERKSAMHETEN

Den nationella nivåns uppdrag är att vara en sammanhållande kraft och bidra till att Svenska kyrkan kan fullgöra sitt uppdrag rikstäckande genom att ta ansvar för kyrkans gemensamma angelägenheter inom ett antal områden. Det gäller

- omvärld och relationer där företrädarskap, officiella relationer till andra kyrkor och samfund och internationell mission och diakoni ingår,
- stöd till stift och församlingar som bland annat innehåller stöd i stiftens och församlingarnas grundläggande uppgift, utbildningar för tjänst inom Svenska kyrkan, forskning, kulturarv, arbete bland svenskar i andra länder och administrativa stödfunktioner samt
- normering, tillsyn och förvaltning.

STYRNING OCH LEDNING

Verksamheten på den nationella nivån bedrivs i det registrerade Trossamfundet Svenska kyrkan, organisationsnummer 252002-6135 med säte i Uppsala. Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta organ på nationell nivå och dess 251 ledamöter väljs av medlemmarna, varav 249 väljs i direkta val och de återstående två väljs av de 31 kyrkoråden inom Svenska kyrkan i utlandet. Kyrkostyrelsen är Svenska kyrkans högsta ansvariga organ när kyrkomötet inte är samlat. Ärkebiskopen är ordförande och kyrkomötet utser övriga ledamöter för en period om fyra år. Den leder och samordnar förvaltningen av den nationella nivåns uppgifter. Kyrkostyrelsen handlägger ärenden enligt bestämmelser i kyrkoordningen, beslutar i alla övergripande och löpande frågor på nationell nivå och företräder Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen är kyrkomötets beredande och verkställande organ. Det betyder att kyrkostyrelsen kan lägga fram förslag i olika frågor genom skrivelser till kyrkomötet. Den ska också verkställa de uppdrag som kyrkomötet ger.

Direkt utsedda av kyrkomötet är även Läronämnden, Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, Svenska kyrkans valprövningsnämnd och Svenska kyrkans överklagandenämnd. Kyrkostyrelsen utser bland annat internationella rådet, rådet för Svenska kyrkan i utlandet samt kapitalförvaltningsrådet. Under året tillsatte kyrkostyrelsen två nya råd, Kyrkostyrelsens musikråd och Kyrkostyrelsens råd för administrativ samverkan. Kyrkostyrelsen ansvarar för all övergripande verksamhet.

Kyrkokansliet i Uppsala är organiserat i tio avdelningar som genomför verksamheten på den nationella nivån. Kyrkokansliets arbete leds av en generalsekreterare.

Den årliga styrningen, i relationen mellan kyrkomötet, kyrkostyrelsen, generalsekreteraren och avdelningschefer består i huvudsak av processer för planering och för uppföljning av verksamhet och ekonomi. Årligen upprättas en budget för en period av tre år och en detaljerad budget för nästkommande år. Uppföljningsprocesserna sker löpande under året där dialoger och avrapportering till kyrkostyrelsen sker tertialvis. Därtill finns en process för uppföljning i form av generalsekreterarens löpande rapportering till kyrkostyrelsen under året.

LEGAL STRUKTUR

Svenska kyrkans nationella nivå innehar dotterföretaget Svenska kyrkans förvaltningsaktiebolag och det vilande dotterföretaget Svenska kyrkans utbildningsaktiebolag. Förvaltningsaktiebolaget äger och förvaltar fastigheten Fjärdingen i Uppsala, som tillgodoser kyrkokansliets huvudsakliga behov av kontorslokaler. Svenska kyrkans nationella nivå innehar också andelar i intresseföretagen Fairtrade Sverige AB och Berling Media AB. Med hänvisning till 7 kap 3a§ i årsredovis-

ningslagen upprättas ingen koncernredovisning på grund av ovanstående verksamheters ringa omfattning, i förhållande till den totala verksamheten på nationell nivå.

Inom ramen för verksamheten finns fem filialer vilka utgörs av fyra enheter inom Svenska kyrkan i utlandet vilka är placerade i Thailand, Hong Kong, Italien och Grekland samt Svenska teologiska institutet i Jerusalem i Israel.

STIFTELSER

Svenska kyrkan på nationell nivå förvaltar 77 (92) stiftelser med anknuten förvaltning. Stiftelserna är egna juridiska personer och separata årsredovisningar/sammanställningar i enlighet med gällande lagstiftning upprättas för dessa och de ingår därför inte i balans- och resultaträkningen för Svenska kyrkan på nationell nivå. Tillgångarna i stiftelserna har vid årsskiftet ett redovisat värde på 205 (216) miljoner kronor. Avkastningen från stiftelserna tillförs till stor del den verksamhet som bedrivs inom Svenska kyrkan på nationell nivå. Vissa stiftelser lämnar dock bidrag även till mottagare utanför Svenska kyrkan beroende på vilket ändamål som ska främjas. Stiftelserna kan delas upp i följande kategorier; internationell mission och diakoni, utbildning, forskning och kultur och Svenska kyrkan i utlandet.

VÄSENTLIGA HÄNDELSER UNDER 2018

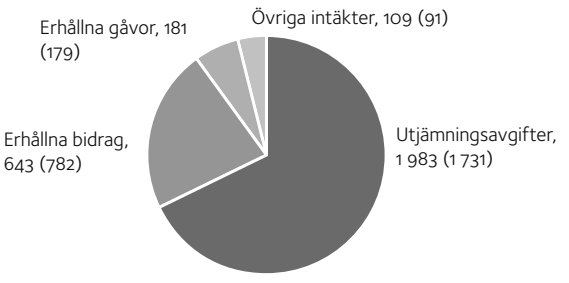
Årets aktiviteter har på olika sätt främjat Trossamfundets ändamål; att levandegöra evangeliet och göra Guds rike känt. Här nedan följer några av de mer betydelsefulla exemplen. För en mer detaljerad beskrivning av årets aktiviteter se verksamhetsberättelsen.

- Kyrkostyrelsen beslutade i maj 2018 att byta namn på Svenska kyrkans internationella arbete till act Svenska kyrkan. Det nya namnet gör kopplingen tydlig till det gemensamma arbete som görs bland de 150 kyrkorna och organisationerna internationellt i ACT-alliansen. Den nya logotypen lanseras den 5 maj 2019.
- På pingstdagen den 20 maj togs den nya kyrkohandboken för Svenska kyrkan i bruk i församlingarna. Den nya kyrkohandboken, syftar till att underlätta församlingarnas möjligheter att utveckla sitt lokala gudstjänstliv och främja det gemensamma i Svenska kyrkan.
- Utifrån utredningen om Gemensamt ansvar har projektarbetet med ett gemensamt fastighetsregister för Svenska kyrkan genomförts under året. Fastighetsregistret innehöll vid årsskiftet 2018/2019 cirka 20 000 byggnader, varav 3 400 kyrkor. Projektet fortsätter under 2019 färdigställande av registrering av fastigheter och med utveckling av handledningar och utbildning i lokalförsörjningsplanering.
- Kyrkostyrelsen har för tredje året i rad fördelat 60 miljoner kronor i ekonomiskt bidrag till Svenska kyrkans arbete med asylsökande och flyktingar. Närmare hälften har gått till församlingarnas aktiviteter för integration. Resterande medel har gått till stiftens stödinsatser, nationella satsningar och till den internationella verksamhetens insatser i flyktingarbete.
- 2018 tilldelades Svenska kyrkan 15 miljoner kronor från regeringens projekt Hemlöshet bland unga vuxna. Medlen har fördelats till 11 stift och 92 församlingar/pastorat runt om i Sverige. Insatserna har handlat om allt från ekonomiskt stöd för mat och hygienartiklar till att hitta olika former för boendelösningar. Svenska kyrkan erbjuder också psykosociala insatser som samtalsgrupper, traumaterapi och olika sociala aktiviteter.

TOTALA INTÄKTER OCH KOSTNADER

Det ekonomiska utfallet uppgår till -26 (621) miljoner kronor. De totala intäkterna uppgår till 3 059 (3 545) miljoner kronor, inklusive avkastningen från kapitalförvaltningen. Den största intäktsposten är utjämningsavgiften. Den omfördelas till största delen i det kyrkliga utjämningssystemet i form av utjämningsbidrag. Intäktsökningen jämfört med föregående år beror på ändringar i utjämningssystemet. Från 2018 betalas den del av utdelningen från prästlönetillgångarna som tillfaller utjämningssystemet till nationell nivå istället för, som tidigare, till stiften. Den näst största intäktsposten är erhållna bidrag, främst den kyrkoantikvariska ersättningen, som intäktsförs i den utsträckning som den används. Ännu inte använda medel skuldförs i balansräkningen. Övriga bidrag kommer bland annat från Sida, EU, Radiohjälpen och olika stiftelser och används främst i den internationella verksamheten. Kollekter och gåvor är en annan betydelsefull intäkt, inte minst för den internationella verksamheten.

DIAGRAM 1: INTÄKTER* 2018 (MILJONER KRONOR, FÖREGÅENDE ÅR INOM PARENTES)

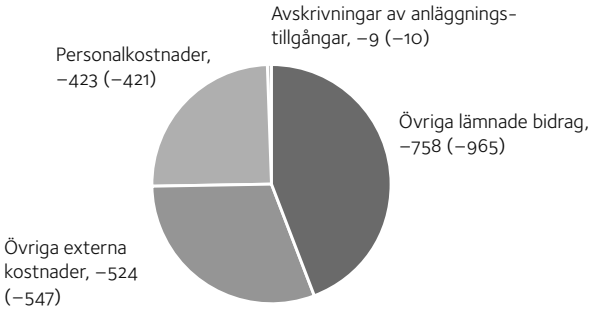

*exklusive kapitalförvaltningen.

Verksamheten utgår från kyrkoordningen och från de beslut som kyrkomötet och kyrkostyrelsen fattar. De totala kostnaderna uppgår till 3 044 (2954) miljoner kronor. Övriga lämnade bidrag avser främst lämnade bidrag för kyrkoantikvarisk ersättning 415 (555) miljoner kronor samt lämnade bidrag från den internationella verksamheten 212 (285) miljoner kronor. De internationella bidragen avser bidrag för utvecklingssamarbete, katastrofbistånd och samverkan i utlandet. I lämnade bidrag ingår också den största delen av kyrkomötets satsning på flyktingar och asylsökande. Utjämningsbidrag avser stiftsbidrag och församlingsbidrag för kyrkounderhåll, kostnadsutjämning samt utjämning avseende andelen medlemmar.

Svenska kyrkan på nationell nivå budgeterade för 2018 med ett utfall på 129 miljoner. Avvikelsen mellan utfall och budget beror till största del på sämre resultat från kapitalförvaltningen 143 (budget 382) miljoner kronor.

DIAGRAM 2: KOSTNADER 2018 (MILJONER KRONOR, FÖREGÅENDE ÅR INOM PARENTES)

FINANSIELLA INSTRUMENT

Marknadsvärdet på tillgångarna i kapitalförvaltningen uppgick per den 31 december 2018 till 8 295 (8155) miljoner kronor. Resultatet uppgick till 143 (762) miljoner kronor, vilket motsvarar en avkastning på 1,8 (10,3) procent, vilket kan jämföras mot jämförelseindex på -0,6 (8,3) procent under motsvarande period.

Blandat utfall med både positiva och negativa avkastningar inom samtliga tillgångsslag. Tillgångsslaget Globala aktier gav det högsta resultatet med 139,6 miljoner kronor. Svenska aktier var det tillgångsslag som stod för det sämsta resultatet, -71,1 miljoner kronor. I relation till sitt jämförelseindex gav Globala aktier bäst avkastning med 6,1 procent jämfört med -0,9 procent för index. Totalt stod aktieplaceringarna för ett positivt resultat med 62,6 miljoner kronor, ränteplaceringarna inklusive likvida medel 8,6 miljoner kronor, fastighetsfonder och alternativa placeringar bidrog med totalt 71,7 miljoner kronor. Undervikten i svenska aktier jämfört med räntor och övriga tillgångsslag har haft en positiv effekt på resultatet. Valutakursförändringarna under året bidrog positivt till resultatet på den globala aktieportföljen (inklusive tillväxtmarknader).

För mer detaljerad information om kapitalförvaltningens resultat, även över en längre period, hänvisas till *Årsrapport hållbara investeringar 2018*. Där redogörs också om den nationella nivåns arbete med hållbarhet inom kapitalförvaltningen.

www.svenskakyrkan.se/ansvarsfulla-investeringar

ÖVRIG ICKE–FINANSIELL INFORMATION

Trossamfundet arbetar för att integrera andliga, sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarhetsperspektiv i hela verksamheten, så väl i planering av verksamheten som i genomförandet. Arbetet utgår från vårt uppdrag att värna människovärdet och förvalta så väl ekologiska som ekonomiska resurser på ett ansvarsfullt sätt. Svenska kyrkan på nationell nivå lyder under de nya redovisningskraven enligt årsredovisningslagen (ÅRL) 6:10 och förvaltningsberättelsen ska därför innehålla en hållbarhetsrapport. Den nationella nivån har valt att upprätta rapporten skild från årsredovisningen i enlighet med ÅRL 6:11. Hållbarhetsrapport enligt ÅRL 6:12–14 är integrerad i årets hållbarhetsredovisning som är upprättad i enlighet med Global Reporting Initiatives, GRI:s Standarder nivå Core och publicerad på Svenska kyrkans webbplats.

www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling

FRAMTIDA UTVECKLING SAMT VÄSENTLIGA RISKER OCH OSÄKERHETSFAKTORER

Väsentliga riskområden att beakta för Svenska kyrkans nationella nivå är risk för skadat förtroende, aktivitetsrelaterade risker, risker inom finansförvaltningen och omvärldsrisker.

Svenska kyrkans viktigaste resurs är människors förtroende. Därför läggs stor vikt vid uppdatering av och utbildning kring exempelvis uppförandekod, policy mot korruption och förskingring, policy mot kränkande särbehandling och riktlinjer kring förebyggande av sexuella övergrepp.

Aktivitetsrelaterade risker uppkommer bland annat då den nationella nivån har många medarbetare som reser till eller bor i miljöer med dålig trafiksäkerhet eller andra säkerhetsrisker. För att hantera dessa risker finns riktlinjer som all utsänd personal utbildas i. Andra aktivitetsrelaterade risker handlar om att den nationella nivån också har många kritiska system vilka hanteras inom ramen för vår IT-policy.

Riskhantering inom finansförvaltningen syftar till att säkerställa att förvaltningen av de finansiella till-

gångarna sker på ett tillfredsställande sätt. Metoden för att uppnå detta är att löpande bevaka, utvärdera och kontrollera de finansiella riskerna.

Utformningen av denna verksamhet ska säkerställa att förvaltningen följer beslutade strategier och riktlinjer. Riskerna hanteras genom god intern kontroll exempelvis vad gäller en säker hantering av transaktioner, klart definierade och avgränsade ansvarsområden samt dokumenterade rutinbeskrivningar.

Till omvärldsriskerna kan räknas makroekonomiska faktorer som konjunktur, sysselsättning, räntor med mera. Den nationella nivån har därför omvärldsbevakning som följer och analyserar utvecklingen på dessa områden.

Utifrån kyrkostyrelsens omvärldsbevakning har ett flertal utmaningar identifieras. Dessa handlar bland annat om ett ökat behov av undervisning och lärande, kyrkans minskande kontaktytor och försvagad relation till unga och ökande psykosocial ohälsa i samhället.

Svenska kyrkan befinner sig i en brytningstid och står inför stora utmaningar nu och i framtiden. Utmaningarna handlar om förändringar i både samhälle och kyrka.

De prognoser som gjorts över den framtida medlemsutvecklingen och de framtida intäkterna från kyrkoavgiften visar på en nedåtgående trend. Detta innebär att Svenska kyrkan framöver kommer att kraftigt behöva minska sina kostnader, även om det parallellt görs insatser för att behålla och få nya medlemmar samt att få de människor som lämnat att återinträda. Samtidigt som de ekonomiska framtidsutsikterna pekar på ett behov av kostnadsminskningar finns det idag ett upparbetat kapital, både lokalt och på nationell nivå. Det nationella kapitalet utgör en gemensam resurs för hela trossamfundet och dess avkastning möjliggör såväl resurser för akuta insatser som till strategiska satsningar för ett långsiktigt hållbart kyrkoliv.

Kyrkostyrelsen konstaterar, mot bakgrund av de prognoser som tidigare tagits fram mot år 2030, att det vikande antalet kyrkotillhöriga kommer att påverka ekonomin negativt på lång sikt, varför fokusering och prioritering är nödvändigt i kyrkostyrelsens långsiktiga planeringsarbete. I kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och Ekonomi 2019-2021*, som kyrkomötet beslutade i november 2018, definieras tre långsiktiga målbilder 2030 som syftar till att beskriva kyrkostyrelsens ambition på längre sikt:

- År 2030 har vi stärkt förmågan att bidra till ett församlingsliv som utifrån lokala förutsättningar kan möta samtidens utmaningar.
- År 2030 har vi stärkt relevansen och engagemanget för Svenska kyrkans arbete, grundat i kristen tro, för ett hållbart samhälle i Sverige och i världen.
- År 2030 har vi bidragit till utveckling av en effektiv styrning, administration och förvaltning i Svenska kyrkan, så att församlingarna kan fullgöra sitt grundläggande uppdrag.

Under respektive målbild finns ett eller flera delmål som ligger till grund för planering, genomförande, uppföljning, lärande och utveckling i den samlade verksamheten för planeringsperioden. Till varje delmål knyts insatser som ska genomföras för att leda mot målbilden. Genom att definiera målbilder, delmål och insatser i planerings- och uppföljningsprocesserna säkerställer kyrkostyrelsen att arbetet på den nationella nivån bidrar till de definierade målbilderna på längre sikt.

Svenska kyrkan behöver förbereda sig på att med mindre resurser bygga starkare relationer och arbeta med gemensamma lösningar för administrativ samverkan. För att uppnå detta krävs både mod till förändring och förmåga att se nya lösningar. Svenska kyrkan behöver också i högre grad tydliggöra sin roll och uppgift i olika sammanhang. Framtida utveckling behandlas i bland annat skriften *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi.*

EGET KAPITAL

Kyrkomötet har beslutat att målet för storleken på den nationella nivåns kapital lägst ska uppgå till 6 500 miljoner kronor. Målet för storleken av det egna kapitalet ska justeras årligen med hänsyn till konsumentprisindex och uppgår vid utgången av 2018 till 6 677 miljoner kronor. Det fria egna kapitalet uppgår vid utgången av 2018 till 8 214 miljoner kronor, varav 2 623 miljoner avser orealiserade vinster inom finansförvaltningen.

För kyrkostyrelsen är det angeläget att fortsätta dialogen med stiften för att säkra ett långsiktigt hållbart kyrkoliv.

RESULTAT OCH STÄLLNING

Resultatet av verksamheten samt ställningen vid räkenskapsårets utgång framgår i övrigt av efterföljande resultat- och balansräkningar med noter.

FEM ÅR I SAMMANDRAG

Belopp i miljoner kronor

Resultaträkning	**2018**	**2017**	**2016**	**2015**	**2014**
Intäkter					
Utjämningsavgifter	1 983	1 731	1 681	1 666	1 633
Kollekter och gåvor	181	179	195	222	200
Kapitalförvaltning	143	761	628	326	885
Övriga intäkter	752	874	872	845	784
Summa intäkter	**3 059**	**3 545**	**3 376**	**3 060**	**3 502**
Kostnader					
Utjämningsbidrag	-1 330	–1 011	–949	–933	–962
Personal- och övriga kostnader	-1 714	–1 943	–1 958	–1 832	–1 754
Summa kostnader	**-3 044**	**–2 954**	**–2 907**	**–2 765**	**–2 716**
Övriga resultatposter	3	6	37	–4	39
Årets resultat	**18**	**596**	**506**	**291**	**824**
Förändring ändamålsbestämda medel	-44	25	41	15	9
Årets resultat efter omföring	**-26**	**621**	**547**	**305**	**834**
Balansräkning					
Tillgångar	14 353	14 060	13 144	12 967	11 913
Eget kapital inklusive ändamålsbestämda medel	8 381	8 363	7 767	7 260	6 970
Skulder, avsättningar	5 972	5 697	5 377	5 706	4 943
Soliditet*	58,4%	59%	59%	56%	59%
Personal					
Medeltal anställda					
Sverige	396	387	392	377	333
Utland	74	85	97	96	93

* Eget kapital i procent av totala tillgångar.

Resultaträkning

Belopp i tkr	Not	2018	2017
Verksamhetens intäkter			
Utjämningsavgifter	4	**1 983 348**	1 730 862
Erhållna gåvor	5	**180 987**	178 616
Erhållna bidrag	6	**643 390**	782 316
Avkastning från kapitalförvaltning	7	**142 933**	761 434
Nettoomsättning	8,10	**91 543**	86 265
Aktiverat arbete för egen räkning		**1 774**	610
Övriga verksamhetsintäkter		**15 206**	4 531
Summa verksamhetens intäkter		**3 059 181**	3 544 635
Verksamhetens kostnader			
Utjämningsbidrag	4	**-1 329 846**	-1 010 999
Övriga lämnade bidrag	9	**-758 234**	-964 663
Övriga externa kostnader	10,11,12	**-523 788**	-547 125
Personalkostnader	13	**-422 805**	-421 443
Av- och nedskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar	14	**-9 285**	-9 649
Summa verksamhetens kostnader		**-3 043 959**	-2 953 878
Verksamhetens resultat		**15 222**	590 757
Resultat från finansiella investeringar	15		
Resultat från finansiella anläggningstillgångar		**2 389**	5 990
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		**530**	-206
Räntekostnader och liknande resultatposter		**-183**	-62
Summa		**2 737**	5 722
Årets resultat		**17 959**	596 479
Förändring av ändamålsbestämda medel			
Årets resultat enligt resultaträkningen		**17 959**	596 479
Utnyttjande av ändamålsbestämda medel från tidigare år		**7 099**	29 735
Reservering av ändamålsbestämda medel som erhållits under året men ej utnyttjats under året		**-50 704**	-4 812
Årets resultat efter omföringar		**-25 646**	621 401

Balansräkning

Belopp i tkr	NOT	2018-12-31	2017-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling av programvaror	16	**5 600**	4 974
Licenser och liknande rättigheter	17	**24 449**	14 907
Summa		**30 050**	19 881
Materiella anläggningstillgångar			
Byggnader och mark	18	**109 589**	97 583
Inventarier	19	**6 884**	7 724
Summa		**116 473**	105 307
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i koncernföretag	20	**55 774**	55 774
Fordringar hos koncernföretag		**30 000**	30 000
Andelar i intresseföretag	21	**57 740**	57 740
Kapitalförvaltningen	22	**8 294 826**	8 154 819
Andra långfristiga värdepappersinnehav	23	**83 733**	147 884
Andra långfristiga fordringar	24	**356**	274
Summa		**8 522 430**	8 446 491
Summa anläggningstillgångar		**8 668 952**	8 571 679
Omsättningstillgångar			
Varulager		**2 913**	2 655
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		**14 682**	14 497
Fordringar på koncernföretag		**0**	226
Kortfristiga fordringar		**6 006**	9 443
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	25	**25 347**	14 951
Summa		**46 035**	39 117
Kortfristiga placeringar	26	**4 469 582**	3 481 212
Kassa och bank	26, 30	**1 165 754**	1 965 504
Summa omsättningstillgångar		**5 684 284**	5 488 489
SUMMA TILLGÅNGAR		**14 353 236**	14 060 168
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Balanserat kapital		**8 239 977**	7 618 577
Ändamålsbestämda medel		**166 806**	123 202
Årets resultat efter omföringar		**-25 646**	621 401
Summa		**8 381 138**	8 363 179
Avsättningar	27	**42 840**	56 263
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		**64 708**	55 469
Skuld till underkontohavare i kyrkkontot	26	**5 550 326**	5 262 429
Skuld erhållna ej nyttjade bidrag	28	**83 795**	31 545
Skulder till koncernföretag		**90**	324
Övriga skulder		**153 431**	186 536
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	29	**76 909**	104 423
Summa		**5 929 259**	5 640 726
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		**14 353 236**	14 060 168

Förändring av eget kapital

Förändring av eget kapital	Balanserat kapital	Ändamålsbe-stämda medel	Årets resultat	Totalt eget kapital
Ingående balans 2017-01-01	7 071 446	148 124	547 130	**7 766 701**
Disposition av föregående års resultat	547 130		-547 130	**0**
Årets resultat före fördelning			596 479	**596 479**
Utnyttjande av ändamålsbestämda medel 2017		-29 735	29 735	**0**
Avsättning till av kyrkostyrelsen ändamålsbestämda medel 2017		4 812	-4 812	**0**
Utgående balans 2017-12-31	**7 618 577**	**123 202**	**621 401**	**8 363 179**
Ingående balans 2018-01-01	7 618 577	123 202	621 401	**8 363 179**
Disposition av föregående års resultat	621 401		-621 401	**0**
Årets resultat före fördelning			17 959	**17 959**
Utnyttjande av ändamålsbestämda medel 2018		-7 099	7 099	**0**
Avsättning till av kyrkostyrelsen ändamålsbestämda medel 2018		50 704	-50 704	**0**
Utgående balans 2018-12-31	**8 239 978**	**166 806**	**-25 646**	**8 381 138**

Specifikation av ändamålsbestämda medel	2018	2017
Bundna ändamålsbestämda medel		
Medel bundna i fastigheter	41 906	43 237
Medel bundna i värdepapper	34 797	35 875
Övriga ändamålsbestämda medel		
Medel hänförliga till internationell verksamhet		
- Insamlade medel till projekt att använda kommande år	13 160	7 820
- Ackumulerade överskott i internationella verksamheten att använda kommande år	67 003	26 948
Medel hänförliga till filialernas eget kapital	5 597	5 599
Av kyrkostyrelsen beslutade ändamålsbestämda medel		
- Medel avsatta för klimatkompensation	4 343	3 723
Summa ändamålsbestämda medel	166 806	123 202

Fritt eget kapital i förhållande till målet för storleken på kapitalet*

Enhet (miljoner kronor)	31-dec-18	31-dec-17
Fritt (inte ändamålsbestämt) kapital	8 214	8 240
Målet för storleken på kapitalet **	6 677	6 613
Skillnad mot målet för storleken på kapitalet	1 537	1 627

** Kyrkomötet 2016 beslöt att målet för den nationella nivåns kapital vid utgången av 2016 skulle uppgå till lägst 6,5 mrdr. Nivån ska årligen justeras i relation till konsumentprisindex.

* I eget kapital ingår orealiserade värdeförändringar med 2 623 miljoner kronor (2 676 miljoner kronor)

Kassaflödesanalys

Belopp i tkr	2018	2017
Den löpande verksamheten		
Årets resultat	17 959	596 479
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet		
Avskrivningar och nedskrivningar	9 285	9 649
Försäljning/utrangering av materiella och immateriella anläggningstillgångar	207	15
Ökning/minskning av avsättningar	-13 423	-115 397
Avkastning från kapitalförvaltning återinvesterat i portföljen	-140 007	-766 457
Övriga poster som inte ingår i kassaflödet	7 248	-27 342
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapitalet	-118 731	-303 053
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapitalet		
Ökning/minskning av varulager	-258	56
Ökning/minskning av kortfristiga fordringar	-6 918	12 991
Ökning/minskning av skuld underkontohavare	287 897	534 971
Ökning/minskning av övriga kortfristiga skulder	636	-99 391
Kassaflöde från den löpande verksamheten	162 626	145 574
Investeringsverksamheten		
Förvärv utgifter för utveckling av programvaror	-13 570	-14 907
Förvärv materiella anläggningstillgångar	-17 327	-3 842
Förvärv/försäljning filialer	69	-235
Amortering övriga långfristiga fordringar	-82	137
Försäljning övriga finansiella anläggningstillgångar	70 932	220 667
Netto köp/försäljning kortfristiga placeringar	-1 002 398	448 017
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-962 376	649 837
Årets kassaflöde	-799 750	795 411
Kassa och bank vid årets början	1 965 504	1 170 093
Kassa och bank vid årets slut *	1 165 754	1 965 504

*För specifikation av i Kassa och bank ingående konton se not 26.

Noter

NOT 1. REDOVISNINGS- OCH VÄRDERINGSPRINCIPER

Årsredovisningens omfattning
Svenska kyrkan är i enlighet med Lag (1998:1593) om trossamfund ett registrerat trossamfund. Enligt Lag (1998:1591) om Svenska kyrkan anges att Svenska kyrkan framträder som församlingar och stift samt att Svenska kyrkan också har nationella organ. I enlighet med samma lag anges att, förutom Svenska kyrkan som sådant, Svenska kyrkans församlingar, sammanslutningar av församlingar och stift får förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter, det vill säga är självständiga juridiska personer. Såsom självständiga personer har dessa att följa Bokföringslagen (1999:1078) och avsluta räkenskaperna på det sätt bokföringslagen anger vad avser den verksamhet som bedrivs i dessa juridiska personer. Denna årsredovisning omfattar endast den verksamhet som de nationella organen är ansvariga för, det vill säga Svenska kyrkans nationella nivå, och är således inte en årsredovisning för Svenska kyrkan då något lagstadgat krav att upprätta årsbokslut eller årsredovisning för hela Svenska kyrkan inte finns.

Inom ramen för verksamheten finns fem filialer placerade i Thailand, Hongkong, Grekland, Italien och Israel.

Grund för årsredovisningens upprättande
Årsredovisningen har upprättats enligt årsredovisningslagen (1995:1554) och Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2012:1 *Årsredovisning och koncernredovisning (K3)*.

Undantag från årsredovisningslagens uppställningsform för resultaträkning har dock gjorts beträffande redovisning av kapitalförvaltningens intäkter och kostnader, där dessa redovisas som en post bland verksamhetens intäkter istället för bland finansiella intäkter och kostnader. Kapitalförvaltningen anses vara en av nationella nivåns kärnverksamheter och vars avkastning utgör en väsentlig del av de intäkter som finansierar verksamhetens kostnader. Den bedömning som har gjorts av denna kärnverksamhet får till följd att avkastningen från kapitalförvaltningen redovisas som en separat rad under verksamhetens intäkter. Detta för att över tid kunna ge en bild av verksamhetsresultatet då avkastningen från kapitalförvaltningen är en av nationella nivåns huvudsakliga finansierings källor. Som framgår av underrubrikerna Kapitalförvaltningen och Kassaflödesanalys har även vissa anpassningar gjorts med avseende på kapitalförvaltningen i balansräkningen och i kassaflödesanalysen.

Intäktsredovisning
Intäkter, som omfattar medel som är för egen räkning, värderas till det verkliga värde av vad som erhållits eller kommer att erhållas. Som för egen räkning inkluderas medel som erhållits och förmedlats till andra juridiska personer men där förmedlingen grundas på beslut inom den nationella nivån.

Utjämningsavgifter
Den nationella nivån ansvarar för förmedling av de kyrkoavgifter som Skatteverket uppbär för kyrkans räkning från de som tillhör svenska kyrkan. Inom ramen för ett utjämningssystem erhåller den nationella nivån en avgift för gemensam verksamhet som motsvarar sju (sju) öre per hundra kronor grundat på de tillhörigas avgiftsunderlag (taxerad inkomst). Härutöver uppbär den nationella nivån inkomst- och kostnadsutjämningsavgifter som grundas på ett antal komponenter som regleras i 44 kap kyrkoordningen och där den nationella nivån fastställer de närmare parametrarna för inkomst- och kostnadsutjämningens beräkning. Intäkterna erhålls i samband med förmedlingen av kyrkoavgifterna till församlingar och pastorat genom en månadsvis avräkning. Härutöver finns bestämmelser i kyrkoordningen att hälften av utdelningen från de så kallade prästlönetillgångarna som en del i utjämningssystemet ska inbetalas till den nationella nivån. Denna inbetalning intäktsredovisas hos nationell nivå när prästlönetillgångarna genomfört betalningen.

Erhållna gåvor, bidrag och offentliga bidrag
Erhållna gåvor redovisas som intäkt i den period de mottagits. Bidrag och offentliga bidrag intäktsredovisas efter hand som villkor som är förknippade med bidragen uppfylls. Som bidrag räknas även gåvor från allmänheten som av givaren genom villkor destinerats till ett ändamål och där återbetalningsplikt kan aktualiseras om villkoren inte uppfylls.

Finansiella intäkter
Ränteintäkter redovisas i enlighet med effektivräntemetoden.

Utdelning redovisas när rätten att erhålla utdelningen är säkerställd.

Värdering av finansiella instrument sker med tillämning av ÅRL 14 § a–e varvid värdeförändringar redovisas det år de avser. Orealiserade värdeförändringar redovisas över resultaträkningen.

Nettoomsättning
Försäljning av varor och tjänster intäktsredovisas normalt vid försäljningstillfället.

Leasing
All leasing redovisas som operationell leasing det vill säga leasingavgifterna, inklusive en första förhöjd avgift, redovisas som kostnad linjärt över leasingperioden. Uppgifterna om avgifter i not 11 är redovisade i nominella belopp. Med leasingperiod avses den period som leasetagaren har avtalat att leasa en tillgång.

Ersättningar till anställda
Löpande ersättningar till anställda i form av löner, sociala avgifter och liknande kostnadsförs i takt med att de anställda utför tjänster.

Eftersom alla pensionsförpliktelser klassificerats som avgiftsbestämda redovisas en kostnad det år pensionen tjänas in.

Inkomstskatt
Nationella nivåns inskränkta skattskyldighet regleras i 7 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

I den mån den nationella nivån bedriver näringsverksamhet är huvudregeln att näringsverksamheten är skattepliktig. Näringsverksamhet kan undantas från skatteplikt om den har naturlig anknytning till det allmännyttiga ändamålet eller är hävdvunnen finansieringskälla. Även normalt sett skattepliktig näringsverksamhet kan i vissa fall undantas från beskattning om huvudsakligheten principen är tillämplig.

Vid fastighetsinnehav kan fastighetsinkomsten undantas från beskattning om fastigheten till mer än 50 procent används för att främja det allmännyttiga ändamålet alternativt att hyresinkomsterna har naturlig anknytning till det allmännyttiga ändamålet.

Den nationella nivån bedriver, förutom sin ideella verksamhet, näringsverksamhet som är skattepliktig.

Aktuella skatter värderas utifrån de skattesatser och skatte-

regler som gäller på balansdagen. Uppskjutna skatter värderas utifrån de skattesatser och skatteregler som är beslutade före balansdagen.

Uppskjuten skattefordran avseende underskottsavdrag eller andra framtida skattemässiga avdrag redovisas i den utsträckning det är sannolikt att avdraget kan avräknas mot överskott vid framtida beskattning.

Fordringar och skulder nettoredovisas endast när det finns en legal rätt till kvittning.

Eventuell aktuell skatt, liksom förändring i uppskjuten skatt, redovisas i resultaträkningen.

Immateriella anläggningstillgångar

Immateriella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde minskat med ackumulerade avskrivningar och nedskrivningar. Immateriella anläggningstillgångar består av inköp av licenser och liknande rättigheter samt internt upparbetade tillgångar i form av balanserade utgifter för utveckling av programvaror. Den nationella nivån tillämpar aktiveringsmodellen för internt upparbetade immateriella tillgångar.

Utgifter för forskningsfasen kostnadsförs i den period då de uppkommer. Utgifter som är direkt hänförliga till ett projekts utvecklingsfas redovisas som immateriell anläggningstillgång förutsatt att de uppfyller följande krav:

- Det är tekniskt möjligt att färdigställa tillgången så att den kan användas eller säljas.
- Företaget har för avsikt att färdigställa tillgången och att använda eller sälja den.
- Företaget har förutsättningar att använda eller sälja tillgången.
- Det är sannolikt att tillgången kommer att generera framtida ekonomiska fördelar.
- Det finns tillräckliga resurser att färdigställa tillgången och för att använda eller sälja den.
- Utvecklingsutgiften kan mätas på ett tillförlitligt sätt.

Utvecklingsutgifter som inte uppfyller dessa kriterier för aktivering kostnadsförs när de uppkommer.

Anskaffningsvärdet för balanserade utgifter inkluderar utgifterna för tillgångens framtagande. Direkt hänförliga utgifter inkluderar personalkostnader uppkomna i arbetet med utvecklingen tillsammans med en lämplig andel av indirekta kostnader.

Immateriella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde minskat med ackumulerade avskrivningar och nedskrivningar.

Avskrivningar görs linjärt över den bedömda nyttjandetiden. Avskrivningstiden för immateriella anläggningstillgångar uppgår till fyra alternativt fem år.

Materiella anläggningstillgångar

I verksamheten finns materiella anläggningstillgångar redovisade enligt två olika definitioner i K3:

Som grundregel gäller att en materiell anläggningstillgång är en fysisk tillgång som innehas för att bedriva näringsverksamhet (ge ekonomiska fördelar/kassaflöde).

För ideell sektor gäller att materiell anläggningstillgång också omfattar fysisk tillgång som innehas för det ideella ändamålet även om grundregeln inte är uppfylld.

De flesta anläggningstillgångar har klassificerats utifrån den senare regeln då den nationella nivåns ändamål är religiös verksamhet.

Datorer och inventarier med ett anskaffningsvärde under 50 procent av prisbasbeloppet har utifrån väsentlighetsbedömning redovisats som kostnad.

Materiella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde minskat med avskrivningar. I anskaffningsvärdet ingår utgifter som direkt kan hänföras till förvärvet av tillgången.

En materiell anläggningstillgång som har betydande komponenter där skillnaden i förbrukning förväntas vara väsentlig, redovisas och skrivs av som separata enheter utifrån varje komponents nyttjandeperiod.

När en komponent i en anläggningstillgång byts ut, utrangeras eventuell kvarvarande del av den gamla komponenten och den nya komponentens anskaffningsvärde aktiveras.

Tillkommande utgifter som avser tillgångar som inte delas upp i komponenter läggs till anskaffningsvärdet till den del tillgångens prestanda ökar i förhållande till tillgångens värde vid anskaffningstidpunkten.

Utgifter för löpande reparation och underhåll redovisas som kostnader.

Realisationsvinst respektive realisationsförlust vid avyttring av en materiell anläggningstillgång redovisas som Övriga verksamhetsintäkter respektive Övriga verksamhetskostnader.

Materiella anläggningstillgångar skrivs av systematiskt över tillgångens bedömda nyttjandeperiod. När tillgångarnas avskrivningsbara belopp fastställs, beaktas i förekommande fall tillgångens restvärde. Linjär avskrivningsmetod används.

Följande avskrivningstider tillämpas:

Byggnader	15–100 år
Orgel	25 år
Installationer	10 år
Kontorsmöbler	5–10 år
Kontorsmaskiner	5 år
Övrig datautrustning	3 år

Nedskrivningar av materiella anläggningstillgångar

När det finns en indikation på att en materiell anläggningstillgångs värde har minskat, görs en prövning av nedskrivningsbehov. För tillgångar som tidigare skrivits ner görs per varje balansdag en prövning av om återföring bör göras.

Materiella anläggningstillgångar skrivs ned enligt två huvudmetoder beroende på grunden för klassificering som materiell anläggningstillgång. Materiella anläggningstillgångar som används för att ge ekonomiska fördelar/kassaflöde skrivs ned enligt reglerna i K3 kapitel 27. De materiella anläggningstillgångar som innehas för det ideella ändamålet skrivs ned enligt kapitel 37 där det finns en grund- och en förenklingsregel. Tillämpad metod för nedskrivningar beskrivs i tilläggsupplysning i förekommande fall.

Finansiella instrument

Finansiella instrument som redovisas i balansräkningen inkluderar värdepapper, långfristiga fordringar, kundfordringar och övriga fordringar, kortfristiga placeringar, leverantörsskulder och låneskulder. Instrumenten redovisas i balansräkningen när nationella nivån blir part i instrumentets avtalsmässiga villkor.

Finansiella tillgångar tas bort från balansräkningen när rätten att erhålla kassaflöden från instrumentet har löpt ut eller överförts och nationella nivån har överfört i stort sett alla risker och förmåner som är förknippade med äganderätten.

Finansiella skulder tas bort från balansräkningen när förpliktelserna har reglerats eller på annat sätt upphört.

Värdering sker med tillämpning av ÅRL 14 § a–e varvid orealiserade vinster och förluster redovisas över resultaträkningen.

Värdepappersförvaltningar
Nationella nivån har definierat två separata värdepappersförvaltningar, en kapitalförvaltning och en likviditetsförvaltning, som förvaltas i enlighet med särskilda policyer och riktlinjer.

Samtliga tillgångar inom de båda förvaltningarna har klassificerats som finansiella tillgångar som kan säljas och värderas till marknadsvärde. Den orealiserade värdeförändringen redovisas i resultaträkningen. För noterade aktier och andelar sker värdering till senaste betalkursen under årets sista handelsdag. Obligationer och andra räntebärande tillgångar värderas utifrån balansdagens officiella marknadsnotering (oftast mid-kurs). Innehav som inte har officiell marknadsnotering värderas till noterade priser i en aktiv marknad. I de fall instrumenten inte handlas på en aktiv marknad och tillförlitliga marknadspriser inte finns att tillgå värderas instrumentet med hjälp av allmänt vedertagna värderingsmodeller som innebär att kassaflöden diskonteras till relevant värderingskurva.

Kapitalförvaltningen
Kapitalförvaltningen utgör en separat förvaltad tillgångsmassa där insättningar och uttag ur portföljen grundas på särskilda beslut. Kapitalet i kapitalförvaltningen härstammar i allt väsentligt från ett kapital som Svenska kyrkan övertog från den statliga *Kyrkofonden* i samband med relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten år 2000. Kapitalet och förvaltningen av detta var till och med år 2006 särskilt reglerad i kyrkoordningen. Kapitalet benämndes då kyrkofonden, men vid 2004 års kyrkomöte beslutades att begreppet *kyrkofonden* skulle ändras till *den nationella nivåns kapital.* Kyrkofondens styrelse, som var direkt utsedd av kyrkomötet, förvaltade detta kapital och andra tillgångar på den nationella nivån. År 2006 övertogs de uppgifter som låg på Kyrkofondens styrelse av kyrkostyrelsen och regleringen i kyrkoordningen upphörde att gälla.

En förväntad, försiktigt beräknad, långsiktig avkastning på kapitalet ingår i den rambudget som ligger till grund för kyrkomötets beslut om rambudget för nationella nivån verksamhet. Kyrkomötet bestämde 2016 att målet för storleken på den nationella nivåns kapital ska lägst uppgå till 6 500 miljoner kronor vid utgången av 2016. Målet för storleken på det egna kapitalet ska årligen justeras med hänsyn till konsumentprisindex.

Samtliga tillgångar och eventuella fondlikvidskulder som är relaterade till portföljen inkluderas på raden Kapitalförvaltning i balansräkningen. Då den samlade portföljen har en långsiktig placeringshorisont redovisas portföljen som anläggningstillgång.

I posten ingående tillgångar och eventuella skulder värderas var för sig och särredovisas i not 22.

Likviditetsförvaltningen
Likviditetsförvaltningen utgör förvaltning av de medel som den nationella nivån och trossamfundets organisatoriska delar (stift, pastorat, församlingar och till dessa närstående juridiska personer) satt in på underkonton till ett koncernkonto som benämns Kyrkkontot, vilket förvaltas av den nationella nivån. Förvaltningen innebär att den del av medel på Kyrkkontot som inte bedöms erfordras för ingående enheters löpande betalningar placeras i räntebärande värdepapper med låg risk i syfte att skapa en avkastning som överstiger en garanterad ränta. I förekommande fall gottskrivs underkontohavarna den överavkastning som genererats. Då merparten av placeringarna inom likviditetsförvaltningen är möjliga att sälja och har ränteförfallodagar som understiger ett år redovisas samtliga placeringar som kortfristiga placeringar trots att löptiderna i vissa fall överstiger tolv månader. Till skillnad från kapitalförvaltningen anses likviditetsförvaltningen inte utgöra en av nationella nivåns kärnverksamhet och redovisas därför under Resultat från finansiella investeringar. I balansräkningen redovisas den samlade likviditetsförvaltningen i not 26 för kortfristiga placeringar.

Aktier och andelar i dotterföretag
Aktier och andelar i dotterföretag utgör finansiella instrument som redovisas till anskaffningsvärde efter avdrag för eventuella nedskrivningar. I anskaffningsvärdet ingår köpeskillingen som erlagts för aktierna samt förvärvskostnader. Eventuella kapitaltillskott och koncernbidrag läggs till anskaffningsvärdet när de lämnas. Utdelning från dotterföretag redovisas som intäkt.

Intresseföretag
Med intresseföretag avses de företag, där nationella nivån direkt eller indirekt innehar mer än 20 procent av rösterna och innehavet har en varaktig karaktär. Andelar i intresseföretag redovisas enligt anskaffningsvärdemetoden, vilket innebär att andelarna redovisas till anskaffningsvärde efter avdrag för eventuella nedskrivningar. I resultaträkningen ingår som intäkt från intresseföretaget endast erhållen utdelning till den del denna hänför sig till vad som intjänats efter anskaffningstillfället.

Andra långfristiga värdepappersinnehav
Andra långfristiga värdepapper består av andelar i företag som inte är koncernföretag, intresseföretag eller ingår i kapitalförvaltningen. Innehaven består dels av så kallade ideella placeringar, det vill säga placeringar som gjorts inom ramen för verksamheten och där huvudändamålet är annat än ekonomisk avkastning och där innehaven är av karaktären intresseföretag utan att formellt uppfylla kraven att vara intresseföretag, dels består posten av innehav i noterade värdepapper som är relaterade till placeringar som är gjorda inom ramen för den internationella verksamheten.

De ideella placeringarna värderas till anskaffningsvärde efter avdrag för eventuella nedskrivningar. Övriga värdepapper värderas till marknadsvärde i enlighet med de principer som gäller för de värdepapper som ingår i de ovan nämnda särskilda värdepappersförvaltningarna.

Kundfordringar och övriga fordringar
Fordringar redovisas som omsättningstillgångar med undantag för poster med förfallodag mer än 12 månader efter balansdagen, vilka klassificeras som anläggningstillgångar. Fordringar tas upp till det belopp som förväntas bli inbetalt efter avdrag för individuellt bedömda osäkra fordringar.

Låneskulder och leverantörsskulder
Låneskulder och leverantörsskulder redovisas initialt till anskaffningsvärde efter avdrag för transaktionskostnader. Skiljer sig det redovisade beloppet från det belopp som ska återbetalas vid förfallotidpunkten periodiseras mellanskillnaden som ränte-

kostnad över lånets löptid med hjälp av instrumentets effektivränta. Härigenom överensstämmer vid förfallotidpunkten det redovisade beloppet och det belopp som ska återbetalas.

Omräkning av utländsk valuta
Fordringar och skulder i utländsk valuta värderas till balansdagskurs, vilket är avistakursen på balansdagen.

Varulager
Varulagret värderas till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet.

Anskaffningsvärdet fastställs med användning av först in, först ut-metoden (FIFU). För varulagret ingår alla utgifter som är direkt hänförliga till anskaffningen av varorna i anskaffningsvärdet.

Avsättningar
Med avsättningar avses förpliktelser på balansdagen som är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till den tidpunkt då de ska infrias. Avsättning redovisas med det belopp som motsvarar den bästa uppskattningen av den utbetalning som krävs för att reglera åtagandet.

Ändamålsbestämda medel
I posten ändamålsbestämda medel i eget kapital redovisas ännu inte förbrukade gåvor samt medel som inomkyrkliga organ beslutat reservera för vissa specifika ändamål.

Ändamålsbestämda medel delas upp i bundna respektive övriga ändamålsbestämda medel där bundna ändamålsbestämda medel relaterar till investeringar i anläggningstillgångar.

Skuld för beslutade ej utbetalda bidrag
I de fall den nationella nivån fattat beslut om bidrag och detta meddelats mottagaren, eller på annat sätt offentliggjorts, men inte verkställt utbetalningen redovisas detta belopp som en kortfristig skuld såvida det inte av beslutet framgår att bidraget ska finansieras med kommande års medel.

Kassaflödesanalys
Kassaflödesanalysen är upprättad enligt indirekt metod. Det redovisade kassaflödet omfattar endast transaktioner som medfört in- eller utbetalningar.

Som likvida medel klassificeras förutom kassamedel, disponibla tillgodohavanden hos banker och andra kreditinstitut inklusive kyrkkontot.

För att ge en rättvisande bild av den löpande verksamhetens kassaflöden har en justering gjorts av kassaflöden inom kapitalförvaltningen då avkastningen från denna återinvesteras i portföljen och således inte påverkar redovisade likvida medel.

Eventualförpliktelser
En ansvarsförbindelse redovisas när det finns:

a) en befintlig förpliktelse som härrör från inträffade händelser, men som inte redovisas som skuld eller avsättning på grund av att det inte är troligt att ett utflöde av resurser kommer att krävas eller att åtagandets storlek inte kan beräknas med tillräcklig tillförlitlighet, eller

b) när det finns en möjlig förpliktelse som härrör från inträffade händelser och vars förekomst bekräftas endast av en eller flera osäkra framtida händelser.

NOT 2 – FÖRÄNDRADE REDOVISNINGSPRINCIPER

Under året har inga nya redovisningsrekommendationer trätt i kraft som medfört ändrade redovisningsprinciper.

NOT 3 UPPSKATTNINGAR OCH BEDÖMNINGAR

När finansiella rapporter upprättas måste styrelsen och generalsekreteraren i enlighet med tillämpade redovisnings- och värderingsprinciper göra vissa uppskattningar, bedömningar och antaganden som påverkar redovisning och värdering av tillgångar, avsättningar, skulder, intäkter och kostnader. De områden där sådana uppskattningar och bedömningar kan ha stor betydelse för organisationen och som därmed kan påverka resultat- och balansräkningarna i framtiden beskrivs nedan.

Pensionsavsättningar
Avsättningen för pensionsåtaganden för personal inom Svenska kyrkan annan än på nationell nivå uppgår till 35,6 miljoner kronor (36,4 miljoner kronor) inklusive särskild löneskatt. Avsättningen baseras på rekommendationer från Pensionskassan från 2006 som då gjorde bedömningen att skulden uppgick till 100 miljoner kronor, vilket även avsattes i bokslutet samma år. Sedan dess har avräkningar skett utifrån verkliga pensionsavgångar. Under 2014 påbörjade Statens pensionsverk en fördjupad genomgång av gjorda åtaganden. Inga indikationer har erållits från Statens pensionsverk eller Pensionskassan på att avsättningens storlek ska justeras. Genomgången fortsätter och kan innebära en förändring av bedömningen av skuldens storlek i kommande års bokslut. Se not 27.

Avsättningar för riktade församlingsbidrag
Avsättningarna för de riktade församlingsbidragen uppgår till 2,2 miljoner kronor (4 miljoner kronor). De riktade församlingsbidragen utgörs ursprungligen av fastställda ramar per stift och år. Det är stiften som själva beslutar vilka projekt som, förutsatt att de uppfyller de av kyrkomötet beslutade kraven, ska tilldelas riktat församlingsbidrag.

I slutet av 2016 beslöt kyrkostyrelsens arbetsutskott om en ny rutin, där återstoden av de fastställda ramarna har kunnat rekvireras av stiften i förskott. Stiften återredovisar årsvis i efterskott nyttjandet av medlen.

Samtliga stift förutom ett har under året rekvirerat resterande belopp av sina fastställda ramar. Kvarvarande avsättningar är gjorda utifrån antagandet om att det stiftet kommer att utnyttja resterande belopp under rekvireringsperioden. Se not 27.

Underskottsavdrag
Skattemässiga underskott föreligger och överskott bedöms ej föreligga inom överskådlig framtid. Därmed redovisas ingen uppskjuten skattefordran.

NOT 4 – UTJÄMNINGSAVGIFTER OCH UTJÄMNINGSBIDRAG

	2018	2017
Regler om ekonomisk utjämning återfinns i 44 kap. i kyrkoordningen. Under perioden 2018–2021 införs successivt ett nytt system för ekonomisk utjämning inom Svenska kyrkan.		
Utjämningsavgifter		
Avgift gemensam verksamhet	961 841	932 387
Utdelning prästlönetillgångar	238 362	0
Inkomstutjämningsavgift	386 736	370 855
Kostnadsutjämningsavgift för		
- Kyrkounderhåll enligt äldre modell	62 070	84 711
- Kostnadsutjämningskonstant	84 929	112 968
- Andel medlemmar enligt äldre modell	177 058	229 941
- Kyrkobyggnader	30 108	0
- Andel barn	12 467	0
- Andel medlemmar enligt ny modell	29 777	0
Avgifter inkomst/kostnadsutjämning	783 145	798 475
Summa utjämningsavgifter	**1 983 348**	1 730 862
Utjämningsbidrag		
Inkomstutjämningsbidrag	-386 747	-370 864
Kostnadsutjämningsbidrag för		
- Andel medlemmar enligt ny modell	-29 536	0
- Kyrkobyggnader	-30 171	0
- Andel barn	-12 500	0
- Diakoni	-12 483	0
- Glesbygd	-11 226	0
- Kyrkounderhåll	-64 308	-87 740
- Kostnadsutjämningskonstant	-84 167	-111 969
- Andel medlemmar enligt äldre modell	-175 618	-228 226
Bidrag inkomst/kostnadsutjämning	-806 756	-798 799
Kyrkounderhållsbidrag enligt ny modell	-100 000	0
Stiftsbidrag**	-423 090	-212 200
Summa utjämningsbidrag	**-1 329 846**	-1 010 999

* Församlingarna betalar en avgift för gemensam verksamhet som uppgår till 7 öre per 100 kronor av avgiftsunderlaget.
** Inklusive ett engångsbidrag 2018 om 20 mnkr till implementering av Svenska kyrkans nya fastighetsregister.

NOT 5 – ERHÅLLNA GÅVOR

Gåvor som är redovisade i resultaträkningen	2018	2017
Kollekter		
Rikskollekter	37 659	33 830
Stiftskollekter	790	581
Församlingskollekter	12 504	15 591
	50 953	50 002
Gåvor		
Testamenten	26 640	18 427
Församlings- och stiftsanslag	15 565	14 855
Övriga	87 829	95 332
	130 034	128 614
Summa kollekter och gåvor	**180 987**	178 616
Gåvorna har tillförts:		
Internationell verksamhet	160 937	158 446
Svenska kyrkan i utlandet	8 443	7 614
Övrig verksamhet	11 607	12 557
	180 987	178 616
Testamenten med ekonomiskt utfall	50	67

Gåvor som inte redovisats i resultaträkningen
Det förekommer ideellt arbete huvudsakligen på församlingsnivå. Inom den nationella nivån sker visst ideellt arbete i filialerna.

NOT 6 – ERHÅLLNA BIDRAG

	2018	2017
Sidabidrag för		
- Utvecklingssamarbete	111 436	103 444
- Katastrofbistånd	59 732	53 210
- Administration	13 837	12 368
	185 006	169 021
Kyrkoantikvarisk ersättning	416 575	556 995
Stiftelser		
- Förvaltade av den nationella nivån	7 516	7 858
- Övriga stiftelser	1 530	2 694
	9 046	10 553
Radiohjälpen	2 525	10 995
Europeiska Unionen	2 867	13 050
Övriga organisationer och företag	27 372	21 703
Summa erhållna bidrag	**643 390**	782 316
Bidragen har använts till:		
Kyrkoantikvarisk ersättning	416 575	556 995
Internationell verksamhet	203 078	209 246
Svenska kyrkan i utlandet	3 394	3 938
Övrig verksamhet	20 343	12 137
	643 390	782 316

NOT 7 – AVKASTNING FRÅN KAPITALFÖRVALTNING

	2018	2017
Aktier och fondandelar		
- Utdelningar	29 274	31 222
- Realiserat resultat vid försäljning	108 568	110 047
- Orealiserad värdeförändring	-32 645	548 036
	105 197	689 305
Räntevärdepapper		
- Utdelningar	16 273	17 237
- Räntenetto	30 225	28 460
- Realiserat resultat vid försäljning	32 525	-3 796
- Orealiserad värdeförändring	-10 718	60 085
	68 305	101 986
Provisionskostnader		
- Förvaltningsarvoden	-30 444	-29 765
- Bankkostnader	-125	-92
	-30 569	-29 857
Avkastning från kapitalförvaltning	**142 933**	761 434

NOT 8 – INTÄKTERNAS FÖRDELNING

	2018	2017
Varor	3 857	6 154
Tjänster	82 870	75 092
Hyresintäkter, frakt med mera	2 979	2 844
Inomkyrklig utbildning	1 837	2 175
Summa nettoomsättning	**91 543**	86 265

NOT 9 – ÖVRIGA LÄMNADE BIDRAG

	2018	2017
Kyrkoantikvarisk ersättning	-414 525	-555 064
Utvecklingssamarbete, katastrof-bistånd och kyrkosamverkan i utlandet	-212 256	-285 034
Övrig verksamhet i Sverige	-124 924	-118 248
Svenska församlingar i utlandet	-6 529	-6 317
Summa övriga lämnade bidrag	**-758 234**	-964 663

NOT 10 – TRANSAKTIONER MED NÄRSTÅENDE

Inköp och försäljning med koncernföretag	2018	2017
Av moderföretagets omsättning avser försäljning till andra koncern-företag	480	480
Av moderföretagets inköp avser inköp från andra koncernföretag	**-7 649**	-7 649

NOT 11 – OPERATIONELLA LEASINGAVTAL

Nationella nivån som leasingtagare	2018	2017
Framtida minimileaseavgifter som ska erläggas avseende icke uppsägningsbara leasingavtal:		
Förfaller till betalning inom 1 år	-17 155	-16 625
Förfaller till betalning senare än 1 år men inom 5 år	-38 282	-16 254
Förfaller till betalning senare än 5 år		
Summa	**-55 437**	-32 879
Under perioden kostnadsförda leasingavgifter	-17 631	-17 192

I nationella nivåns redovisning utgörs den operationella leasingen i allt väsentligt av hyrda fastigheter/lokaler.
I beloppen ovan ingår inte kostnader för personalbostäder för utsänd personal. Bokförd kostnad uppgår till 2,9 mnkr för 2018 (3,3 mnkr).

NOT 12 – ERSÄTTNING TILL REVISORERNA

Kostnadsförd ersättning uppgår till	2018	2017
Grant Thornton		
Revisionsuppdraget	-973	-997
Revisionsverksamhet utöver revisionsuppdraget	-175	-219
Skatterådgivning	-97	-2
Summa	**-1 245**	-1 218

Med revisionsuppdrag avses arbetsuppgifter som det enligt lag ankommer på nationella nivåns revisorer att utföra samt rådgivning eller annat biträde som föranleds vid sådana arbetsuppgifter.

NOT 13 – LÖNER MED MERA

Löner, andra ersättningar och sociala kostnader

	Löner och andra ersättningar	Sociala kostnader	(varav pensions-kostnader)	Löner och andra ersättningar	Sociala kostnader	(varav pensions-kostnader)
	2018	2018	2018	2017	2017	2017
Styrelse och generalsekreterare*	-3 370	-2 802	-1 743	-3 181	-3 033	-2 033
Förtroendevalda som inte ingår i styrelsen	-4 408	-1 385		-5 396	-1 695	
Övriga anställda	-262 694	-118 676	-36 733	-254 508	-124 512	-46 188
Summa	**-270 472**	**-122 863**	**-38 476**	-263 085	-129 240	-48 221

* Generalsekreteraren har under år 2018 en lön om 1 306 (1 200) tkr.

Inga avtal om avgångsvederlag eller om pensionsavgång föreligger med ledande befattningshavare.

Medelantalet anställda	2018			2017		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Afrika						
Etiopien		1	1		1	1
Kenya				2		2
Sydafrika		1	1	1	1	2
Tanzania	1		1	1		1
Uganda		1	1		1	1
Asien						
Myanmar		1	1		1	1
Kina		2	2		2	2
Thailand	1	2	3	1	2	3
Australien	1	1	2	1	2	3
Europa						
Belgien	1	2	3	2	1	3
Cypern	1	1	2	1	1	2
Danmark		1	1		1	1
Finland		1	1		1	1
Frankrike	3	3	6	3	3	6
Grekland		1	1		1	1
Italien	1	1	2	1	1	2
Nederländerna				1	1	2
Norge	1	1	2	1	1	2
Schweiz	2	2	4	2	2	4
Spanien	8	6	14	8	6	14
Storbritannien	2	1	3	2	1	3
Tyskland	3	1	4	4	1	5
Österrike	1	1	2	1		1

Medelantalet anställda	2018			2017		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Latinamerika						
Brasilien				1		1
Colombia		1	1		1	1
Guatemala	1		1	1		1
Honduras					1	1
Mellanöstern						
Förenade Arabemiraten					1	1
Israel	2	2	4	2	1	3
Jordanien		1	1	1	1	2
Libanon	1		1			
Nordamerika						
USA	3	4	7	3	5	8
Korttidsanställda	1	1	2	2	2	4
Summa utland	34	40	74	42	43	85
Sverige	280	116	396	272	115	387
Summa	**314**	**156**	**470**	313	159	472

NOT 13 – LÖNER MED MERA, FORTSÄTTNING

Styrelseledamöter och andra ledande befattningshavare, antal på balansdagen:

	2018		2017	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Styrelseledamöter	7	8	6	9
Generalsekreterare	1		1	

NOT 14 – AV- OCH NEDSKRIVNINGAR AV MATERIELLA OCH IMMATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

	2018	2017
Avskrivingar datorprogram	-3 401	-3 401
Avskrivningar byggnader	-3 985	-3 974
Avskrivning inventarier*	-1 899	-2 273
Summa	**-9 285**	-9 648

* Varav filialer - 126 (-96) tkr.

NOT 15 – RESULTAT FRÅN FINANSIELLA INVESTERINGAR

	2018	2017
Resultat från finansiella anläggningstillgångar		
Räntor	30	30
Utdelningar	4 814	10 903
Realiserat resultat vid försäljningar	-5 932	-20 666
Orealiserad värdeförändring	3 478	15 723
Summa	**2 389**	5 990
Varav avseende dotterföretag	30	30
Varav avseende intresseföretag	1 282	2 051
Varav avseende ideella placeringar	264	531
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		
Ränteintäkter	22 674	18 831
Realiserat resultat vid försäljning	0	0
Orealiserad värdeförändring	-14 029	3 257
Övriga finansiella intäkter	71	-1 077
Underkontohavares och bidragsgivares andel av intäkter*	-6 670	-19 623
Bankkostnader	-1 516	-1 594
Summa, nationella nivåns andel	**530**	-206
**Specifikation av underkontohavares andel av intäkter*		
Underkontohavares andel - fördelad överavkastning	-6 670	-19 623
Summa	-6 670	-19 623
Räntekostnader och liknande resultatposter		
Räntekostnader	-1	0
Övriga finansiella kostnader	-182	-62
Summa	**-183**	-62

NOT 16 – BALANSERADE UTGIFTER FÖR UTVECKLING AV PROGRAMVAROR

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärden	71 150	71 150
Årets balanserade utgifter	4 027	
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	75 177	71 150
Ingående avskrivningar	-65 314	-61 912
Årets avskrivningar	-3 401	-3 402
Utgående ackumulerade avskrivningar	-68 715	-65 314
Ingående nedskrivningar	-862	-862
Utgående ackumulerade nedskrivningar	-862	-862
Utgående redovisat värde	**5 600**	4 974

NOT 17 LICENSER OCH LIKNANDE RÄTTIGHETER

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärden	14 907	0
Årets balanserade utgifter	9 542	14 907
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	24 449	14 907
Ingående avskrivningar	0	0
Utgående ackumulerade avskrivningar	0	0
Ingående nedskrivningar	0	0
Utgående ackumulerade nedskrivningar	0	0
Utgående redovisat värde	**24 449**	14 907

NOT 18 – BYGGNADER OCH MARK

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärden	135 434	132 703
Investering	16 152	3 081
Korrigering tidigare år	20	
Utrangering	-278	-350
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	151 328	135 434
Ingående avskrivningar	-37 062	-33 438
Årets avskrivning	-3 985	-3 974
Korrigering tidigare år	-19	
Utrangeringar	117	350
Utgående ackumulerade avskrivningar	-40 949	-37 062
Ingående nedskrivningar	-790	-790
Utgående ackumulerade nedskrivningar	–790	–790
Utgående redovisat värde	**109 589**	97 582
Bokförda värden per fastighet		
Svenska teologiska institutet i Jerusalem	22 973	23 324
Fastigheten Svenska kyrkan i Paris	41 782	38 249
Ärkebiskopsgården Fjärdringen 21:1, Uppsala	13 207	13 888
Kyrkobyggnad Bryssel	18 125	18 520
Lägenhet San Agustin	974	1 034
Prästgård Torrevieja	1 394	1 492
Hyrd kyrka i San Agustin	790	1 016
Ekermanska huset, Uppsala		59
Lokal Mallorca	10 344	
Summa	**109 589**	97 582

Förvaltningsfastigheter
Samtliga fastigheter har förvärvats för att primärt användas i den allmännyttiga verksamheten.

NOT 19 – INVENTARIER

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärden	48 261	47 964
Inköp	1 175	761
Försäljningar och utrangeringar	-848	-464
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	48 588	48 261
Ingående avskrivningar	-41 032	-39 304
Årets avskrivningar	-1 774	-2 177
Försäljningar och utrangeringar	802	449
Utgående ackumulerade avskrivningar	-42 004	-41 032
Filialers redovisade värden	300	495
Utgående redovisat värde	**6 884**	7 724

NOT 20 – ANDELAR I KONCERNFÖRETAG

	Organisationsnummer	Säte	Kapital-andel %	Antal aktier	Redovisat värde 2018	Redovisat värde 2017
Svenska kyrkans förvaltnings AB	556047-5773	Uppsala	100	1000	55 654	55 654
Svenska kyrkans utbildning AB*	556427-5823	Uppsala	100	100	120	120
Summa					**55 774**	55 774

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärde	58 130	58 130
Utgående anskaffningsvärde	58 130	58 130
Ingående nedskrivning	-2 356	-2 356
Utgående nedskrivning	-2 356	-2 356
Utgående redovisat värde	**55 774**	55 774
Svenska kyrkans förvaltnings AB		
Omsättning	**7 752**	7 752
Resultat efter finansnetto	**1 647**	1 330
Eget kapital	**30 214**	28 477
Svenska kyrkans utbildning AB*		
Eget kapital	**141**	141

* Vilande företag

NOT 21 – ANDELAR I INTRESSEFÖRETAG

	Organisationsnummer	Säte	Kapital-andel %	Antal aktier	Redovisat värde 2018	Redovisat värde 2017
Intresseföretag som ej är ideella placeringar						
Berling Media AB	556191-0521	Stockholm	41	512 814	57 740	57 740
Intresseföretag som är ideella placeringar						
Fairtrade Sverige AB	556554-0415	Stockholm	50	2 000	0	0
Summa					**57 740**	57 740

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärde	58 490	58 490
Utgående ackumulerat anskaffningsvärde	58 490	58 490
Ingående nedskrivningar	-750	-750
Utgående ackumulerade nedskrivningar	-750	-750
Utgående redovisat värde	**57 740**	57 740
Berling Media AB*:		
Omsättning	342 659	332 962
Resultat efter finansnetto	34 600	35 315
Eget kapital	232 159	208 842
Fairtrade Sverige AB*:		
Omsättning	27 684	26 730
Resultat efter finansnetto	3 241	4 606
Eget kapital	27 092	25 793

* Föregående års siffror är justerade till slutliga siffror för respektive bolag.

NOT 22 – VÄRDEPAPPER I KAPITALFÖRVALTNINGEN

	Redovisat värde 2018	Andel 2018	Redovisat värde 2017	Andel 2017
SEB Ethos aktiefond	512 498	6,2%	528 788	6,5%
Nordea Institutionell Aktieförvaltning	482 161	5,8%	538 564	6,6%
Svenska aktier	**994 659**	**12,0%**	1 067 352	13,1%
RobecoSAM Ethos global	774 352	9,3%	773 534	9,5%
Generation IM Global Equity Fund	1 679 521	20,2%	1 556 486	19,1%
DNB Miljöinvest	148 055	1,8%	154 434	1,9%
Stewart Investors Worldwide Sustainability Fund	285 825	3,4%	413 342	5,1%
Globala aktier	**2 887 753**	**34,8%**	2 897 796	35,5%
Stewart Investors Global Emerging Markets Sustainability Fund	533 062	6,4%	524 129	6,4%
Generation IM Asia Fund	205 869	2,5%	220 738	2,7%
Emerging Markets	**738 931**	**8,9%**	744 867	9,1%
Total aktieportfölj	**4 621 343**	55,7%	4 710 015	57,8%
Alfred Berg, diskr mandat	586 403	7,1%	469 882	5,8%
Nordea, diskr mandat	490 826	5,9%	485 290	6,0%
SEB Ethos räntefond	511 649	6,2%	467 883	5,7%
SPP Grön Obligationsfond	419 074	5,1%	308 793	3,8%
Räntebärande värdepapper	**2 007 952**	**24,2%**	1 731 848	21,2%
Nordea Institutional Cross Over Fund	300 563	3,6%	309 694	3,8%
Företagsobligationer	**300 563**	**3,6%**	309 694	3,8%
Total ränteportfölj	**2 308 515**	**27,8%**	2 041 542	25,0%
Domestica Bostäder	226 498	2,7%	212 695	2,6%
Domestica Bostäder II	149 640	1,8%	102 869	1,3%
Domestica Bostäder III	58 284	0,7%	45 947	0,6%
Domestica Bostäder IV	37 741	0,5%	-	-
Thule Real Estate Fund	257 874	3,1%	237 092	2,9%
Fastighetsfonder	**730 037**	**8,8%**	598 603	7,3%
Luminar Ventures AB	8 330	0,1%	-	-
SEB Impact Opportunity Fund	150 000	1,8%	-	-
SEB Microfinance Fund	2 303	0,0%	138 243	1,7%
SEB Microfinance Fund III	120 190	1,4%	106 820	1,3%
SEB Microfinance Fund V	104 810	1,3%	98 180	1,2%
Generation Credit Fund	20 565	0,2%	67 782	0,8%
Althelia Climate Fund	61 287	0,7%	55 160	0,7%
SFRE	72 036	0,9%	20 943	0,3%
Green for Growth Fund	94 486	1,1%	94 635	1,2%
Alternativa placeringar	**634 007**	**7,6%**	581 763	7,1%
Likvida medel	**925**	**0,0%**	222 896	2,7%
Summa kapitalförvaltningen	**8 294 826**	**100,0%**	8 154 819	100,0%

NOT 23 – ANDRA LÅNGFRISTIGA VÄRDEPAPPERSINNEHAV

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärde	153 085	366 141
Investering under året	3 302	8 360
Försäljning under året	-70 932	-221 416
Utgående ackumulerat anskaffningsvärde	85 455	153 085
Ingående nedskrivning	0	-6 688
Försäljning under året	0	6 688
Utgående ackumulerade nedskrivningar	0	0
Ingående värdeförändringar	-5 200	-14 985
Årets värdeförändring	3 478	9 785
Utgående värdeförändring	-1 723	-5 200
Utgående redovisat värde	**83 733**	147 885
Ideella placeringar*		
Andelar i Oikocredit Ecumenical Development Co-operative Society U.A.	26 457	26 443
	26 457	26 443
Övriga innehav		
Innehav hos filial	807	911
Andelar i Ethos Aktiefond **	10 040	10 360
Andelar i Ethos Räntefond**	46 429	110 171
	57 276	121 442
Summa	**83 733**	147 885

*Placeringarna har finansierats av medel från den internationella verksamheten.

** Placeringarna är relaterade till särskilda skuldposter/ändamålsbestämda medel.

NOT 24 – ANDRA LÅNGFRISTIGA FORDRINGAR

	2018	2017
Ingående anskaffningsvärde	1 024	1 161
Deponering/investering under året	117	67
Återbetalning under året	-35	-204
Utgående anskaffningsvärde	1 106	1 024
Ingående nedskrivning	–750	–750
Utgående nedskrivning	–750	–750
Utgående redovisat värde	**356**	274

NOT 25 – FÖRUTBETALDA KOSTNADER OCH UPPLUPNA INTÄKTER

	2018	2017
Upplupna ränteintäkter	6 431	4 647
Övriga upplupna intäkter	624	0
Förutbetald försäkringskostnad	2 140	420
Förutbetalda kostnader hänförliga till IT	7 185	2 888
Förutbetalda hyror	4 780	4 899
Övriga förutbetalda kostnader	4 187	2 097
Summa	**25 347**	14 951

NOT 26 – KASSA OCH BANK, KORTFRISTIGA PLACERINGAR

	2018	2017
Kassa och bank	1 165 754	1 965 504
Varav		
- Medel relaterade till kyrkkontot	5 587 002	5 384 738
- Disponerat av den nationella nivån för placeringar	-4 451 096	-3 464 562
Nettosaldo kyrkkonto	1 135 906	1 920 176
Bankmedel filialer	5 912	5 653
Valutakonto	11 513	28 926
Spärrade bankmedel	9 800	9 800
Övriga bankkonton	2 624	949
Summa	**1 165 754**	1 965 504
Kassa och bank disponibelt för den nationella nivån		
Kassa och bank enligt balansräkningen	1 165 754	1 965 504
Disponerat av den nationella nivån för placeringar	4 451 096	3 464 562
Skuld till underkontohavare	-5 550 326	-5 262 429
Kassa och bank disponibelt för den nationella nivån	**66 524**	167 637

	2018		2017	
Värdepapper	Redovisat värde	Portfölj–andel %	Redovisat värde	Portfölj-andel %
Löptid upp till 1 år	1 564 914	35,0	1 649 982	47,4
Löptid 1–3 år	2 012 578	45,0	1 418 712	40,8
Löptid över 3 år	892 090	20,0	412 518	11,8
Summa redovisat värde	**4 469 582**	100,0	3 481 212	100,0
Duration	0,5 år		0,4 år	
Emittentkategori	Redovisat värde	Portfölj-andel %	Redovisat värde	Portfölj-andel %
Bank och bostad	2 380 216	53,3	2 175 655	62,5
Företag	1 553 865	34,8	1 101 608	31,6
Stat och kommuner	375 492	8,4	143 145	4,1
Världsbanken	99 810	2,2	0	0,0
Nordiska Investeringsbanken	30 092	0,7	30 136	0,9
African Development bank	30 107	0,7	30 668	0,9
Summa redovisat värde	**4 469 582**	100,0	3 481 212	100,0

Fem största innehav	Redovisat värde	Portfölj-andel %
Fabege FRN 210830	199 140	4,5
Länsförsäkringar Bank FRN20/04	151 196	3,4
SBAB 210127	105 785	2,4
Länsförsäkringar Bank FRN21/05	101 414	2,3
Länsförsäkringar Bank FRN20/08	101 029	2,3
Andel av den kortfristiga portföljen	658 564	14,7
Övrig del av kortfristig portfölj	3 811 018	85,3
Summa redovisat värde	**4 469 582**	100,0

NOT 27 – AVSÄTTNINGAR

	2018	2017
Åtagande gentemot Kyrkans Pensionskassa för pensionsåtaganden enligt övergångsbestämmelser*		
Avsättning vid årets början	36 434	41 495
Ianspråktaget belopp	-823	-5 061
Avsättning vid årets slut	**35 610**	36 434
Förmånsbestämd tjänstepension**		
Avsättning vid årets början	15 472	8 767
Ny avsättning	4 969	15 472
Ianspråktaget belopp	-15 472	-8 767
Avsättning vid årets slut	**4 969**	15 472
Övriga pensionsåtaganden		
Avsättning vid årets början	122	125
Ianspråktaget belopp	-57	-3
Avsättning vid årets slut	**65**	122
Riktat församlingsbidrag		
Avsättning vid årets början	4 235	121 273
Ianspråktaget belopp	-2 039	-117 038
Avsättning vid årets slut	**2 196**	4 235
Varav		
2013 års avsättning (att nyttja till och med år 2019)	369	369
2014 års avsättning (att nyttja till och med år 2019)	1 827	3 866
Summa:	**2 196**	4 235
Summa avsättningar:	**42 840**	56 263

* Avser i huvudsak åtaganden för präster och andra anställda avseende intjänad pensionsrätt och avgångsförmåner som enligt övergångsregler har statliga eller kyrkokamerala pensionsvillkor.

** Anställda födda 1958 eller tidigare har rätt till förmånsbestämd pension enligt kyrkans tjänstepensionsavtal KAP-KL på inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp. Planen redovisas som en avgiftsbestämd plan på grund av att den försäkras årligen och att natioenll nivå inte har några aktuariella eller finansiella risker.

NOT 28 – SKULD ERHÅLLNA EJ NYTTJADE BIDRAG

	2018	2017
Ej nyttjade offentliga bidrag		
Kyrkoantikvarisk ersättning	46 796	3 371
Sidabidrag	19 116	4 252
EU/ECHO bidrag	1 756	0
	67 668	7 623
Övriga ej nyttjade bidrag	16 127	23 922
Summa	**83 795**	31 545

Kyrkoantikvarisk ersättning
Skulden avser fördelade men ej rekvirerade medel per årsskiftet. Fördelade medel kan disponeras under en tvåårsperiod med möjlighet till ett års förlängning.

NOT 29 – UPPLUPNA KOSTNADER OCH FÖRUTBETALDA INTÄKTER

	2018	2017
Konsultarvoden IT drift/systemutveckling	10 192	22 386
Övriga konsultarvoden	3 406	3 711
Upplupen pensionspremie	15 576	13 524
Upplupna räntekostnader	2 447	17 058
Upplupna semesterlöner/löner	25 404	21 259
Upplupna sociala avgifter	12 004	8 790
Övriga upplupna kostnader	7 640	17 466
Förutbetalda intäkter	240	229
Summa	**76 909**	104 423

NOT 30 – STÄLLDA SÄKERHETER

	2018	2017
Spärrade bankmedel som säkerhet för bankgaranti	9 800	9 800
Pantsatt värdedepå	19 118	17 913
Summa	**28 918**	27 713

NOT 31 – EVENTUALFÖRPLIKTELSER

Svenska kyrkan lämnar årligen bidrag och anslag till svenska och utländska samarbetspartner. Svenska kyrkans åtaganden grundas normalt på olika former av samarbetsavtal eller beslut av kyrkomöte eller kyrkostyrelse. Vissa av anslagen är direkt relaterade till en förväntan på att erhålla bidrag från andra organisationer eller myndigheter. Storleken på förväntade lämnade bidrag och anslag fastställs i allt väsentligt i en detaljbudget som beslutas av kyrkostyrelsen året innan bidragsåret. Genom beslut om detaljbudgeten har samarbetsparten en välgrundad förväntan på att Svenska kyrkan ska verkställa beslutade anslag. Bidragen är dock normalt förknippade med sådana villkor att Svenska kyrkan inte anser att de ska skuldföras i samband med beslutet. I 2019 (2018) års beslutade budget uppgår anslag och bidrag till 2 044 miljoner kronor (2 082 miljoner kronor) varav 1 881 miljoner kronor (1 721 miljoner kronor) beräknas kunna finansieras med bidrag från andra organisationer samt myndigheter i enlighet med redan ingångna avtal och beslut. Resterande del av beslutade anslag finansieras dels med gåvomedel dels med allmän utjämningsavgift samt övriga verksamhetsintäkter.

NOT 32 VÄSENTLIGA HÄNDELSER EFTER RÄKENSKAPSÅRETS SLUT

Inga väsentliga händelser finns att notera efter balansdagen.

Kyrkostyrelsen

EN PRESENTATION AV STYRELSEN OCH DESS ARBETE

Kyrkostyrelsen leder och samordnar förvaltningen av den nationella nivåns uppgifter enligt bestämmelser i kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen företräder Trossamfundet Svenska kyrkan, till exempel genom remissvar, uttalanden och officiella kontakter. I teologiska och ekumeniska frågor samråder kyrkostyrelsen med biskopsmötet.

Kyrkostyrelsen verkställer de uppdrag som kyrkomötet ger, och kan lämna skrivelser till kyrkomötet med olika förslag. Varje år lämnar kyrkostyrelsen verksamhetsplan och årsredovisning för den nationella nivån till kyrkomötet.

Kyrkostyrelsen består av ärkebiskopen och fjorton ledamöter med lika många ersättare som väljs för en period om fyra år. Dessutom väljs en annan biskop som ersättare för ärkebiskopen. Kyrkostyrelsens ordförande är ärkebiskopen, och därtill finns två vice ordförande.

För att skapa ett långsiktigt hållbart kyrkoliv i Svenska kyrkan har kyrkostyrelsen initierat fördjupade samtal med stiftsstyrelserna i sin strävan att effektivisera och bidra till ansvarsfördelning inom Svenska kyrkan. En större inledande överläggning med samtliga ledamöter i stiftsstyrelserna ägde rum i mars 2018 som följdes upp med en presidieöverläggning i november, med dialog däremellan med respektive stift. Kyrkostyrelsen och biskopsmötet möts också kontinuerligt i separata överläggningar. Kyrkostyrelsen inbjuder varje år företrädare för domkapitlen till gemensamma överläggningar, vilken i år ägde rum i oktober och handlade om diakoni, konfessionella skolor samt riktlinjer och rambestämmelser för Svenska kyrkans konfirmandarbete. Kyrkostyrelsen inbjöd även stiftsstyrelserna och egendomsförvaltningarna till samråd om förvaltningen av prästlönetillgångarna samma månad, ett samråd som äger rum varje år.

Arbetsformerna för kyrkostyrelsen har utvecklats ytterligare, bland annat genom att övergå från handlingar på papper till handlingar i digitala samverkansrum. Kyrkostyrelsen har under året sammanträtt nio gånger och arbetsutskottet har genomfört elva sammanträden, inräknat de första sammanträdena direkt efter kyrkomötet 2017. Som en del av den nya kyrkostyrelsens introduktion i sitt uppdrag besökte styrelsen Israel och Palestina några dagar under hösten för att lära känna den verksamhet som ligger inom styrelsens ansvarsområden, bland annat Svenska Teologiska Institutet. Kyrkostyrelsen fördjupade sina kyrkorelationer och stärkte sin kännedom om samarbetspartner i denna region.

Det dagliga arbetet på kyrkostyrelsens kansli, kyrkokansliet, leds av generalsekreteraren, som utses av kyrkostyrelsen. Enligt kyrkoordningen ska kyrkostyrelsen bland annat:

- företräda Trossamfundet Svenska kyrkan,
- svara för Svenska kyrkans officiella relationer till andra kyrkor och samfund,
- stödja stiftens arbete för utveckling av församlingslivet,
- ange villkoren för tillträde till de kyrkliga grundutbildningarna och bestämma utbildningsplanerna för dessa samt se till att de kyrkliga grundutbildningarna erbjuds i tillräcklig omfattning,
- samordna Svenska kyrkans och dess församlingars ansvar för internationell mission och internationell diakoni,
- ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder,
- svara för det kyrkliga utjämningssystemet,
- ha hand om övergripande frågor när det gäller Svenska kyrkans gemensamma datasystem,
- främja forskning av betydelse för Svenska kyrkan,
- verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv, som främjar dialog kring religion och livstolkning samt
- svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten inom Svenska kyrkan.

SVENSKA KYRKANS KYRKOSTYRELSE 2018–2021 (INKLUSIVE ERSÄTTARE)

1. Daniel Larson
2. Åsa Ingårda
3. Julia Kronlid
4. Aron Emilsson
5. Marja Sandin-Wester
6. Fredrik Modéus
7. Erik Sjöstrand
8. Anna Karin Hammar
9. Marie Rydén Davoust
10. Mats Hagelin
11. Sofia Särdquist
12. Margareta Winberg
13. Wanja Lundby-Wedin
14. Torvald Johansson
15. Lars Johnsson
16. Antje Jackelén
17. Karl-Gunnar Svensson
18. Nils Gårder
19. Daniel Tisell
20. Agneta Hyllstam
21. Elisabeth Rydström
22. Marie Johansson

På bilden saknas:

Jesper Eneroth, Sara Waldenfors, Cecilia Brinck, Sebastian Clausson,
Carl Seved Tigerhielm, Lars-Ivar Ericson, Britt Sandström och Berth Löndahl.

Styrelsen för trossamfundet Svenska kyrkan

UPPSALA DEN 4 APRIL 2019

ANTJE JACKELÉN
ÄRKEBISKOP, ORDFÖRANDE

WANJA LUNDBY-WEDIN
(1:E V ORDF)

DANIEL TISELL
(2:E V ORDF)

ARON EMILSSON

JESPER ENEROTH

NILS GÅRDER

MATS HAGELIN

AGNETA HYLLSTAM

LARS JOHNSSON

BERTH LÖNDAHL

MARIE RYDÉN DAVOUST

ELISABETH RYDSTRÖM

BRITT SANDSTRÖM

ERIK SJÖSTRAND

MARGARETA WINBERG

Vår revisionsberättelse har lämnats

UPPSALA DEN 9 APRIL 2019

GUNVOR HAGELBERG
ORDFÖRANDE FÖR REVISIONEN

OLLE BURELL

STAFFAN HOLMGREN

OLA ISACSSON

LENNART SACRÉDEUS

CONNY TYRBERG

STEFAN NORELL
AUKTORISERAD REVISOR
GRANT THORNTON

Av säkerhetsskäl har vi valt att inte ha underskrifterna med i denna pdf.

REVISIONSBERÄTTELSE

Till kyrkomötet i Trossamfundet Svenska kyrkan
Org.nr. 252002-6135

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Trossamfundet Svenska kyrkan för år 2018. Trossamfundets årsredovisning ingår på sidorna 33 - 57 i detta dokument.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Trossamfundet Svenska kyrkans finansiella ställning per den 31 december 2018 och av dess finansiella resultat och kassaflöde för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att kyrkomötet fastställer resultaträkningen och balansräkningen.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Revisorernas ansvar enligt denna sed beskrivs närmare i avsnitten ”Den auktoriserade revisorns ansvar” samt ”Den förtroendevalda revisorernas ansvar”. Vi är oberoende i förhållande till trossamfundet enligt god revisorssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Annan information än årsredovisningen

Det är kyrkostyrelsen som har ansvaret för den andra informationen. Den andra informationen består av sidorna 1 - 32 (men innefattar inte årsredovisningen och min revisionsberättelse avseende denna).

Vårt uttalande avseende årsredovisningen omfattar inte denna information och vi gör inget uttalande med bestyrkande avseende denna andra information.

I samband med vår revision av årsredovisningen är det vårt ansvar att läsa den information som identifieras ovan och överväga om informationen i väsentlig utsträckning är oförenlig med årsredovisningen. Vid denna genomgång beaktar vi även den kunskap vi i övrigt inhämtat under revisionen samt bedömer om informationen i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter.

Om vi, baserat på det arbete som har utförts avseende denna information, drar slutsatsen att den andra informationen innehåller en väsentlig felaktighet, är vi skyldiga att rapportera detta. Vi har inget att rapportera i det avseendet.

Kyrkostyrelsens ansvar

Det är kyrkostyrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Kyrkostyrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar kyrkostyrelsen för bedömningen av trossamfundets förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om kyrkostyrelsen avser att upplösa trossamfundet, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Den auktoriserade revisorns ansvar

Mitt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller mina uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller misstag och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer jag riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för mina uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på misstag, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar jag mig en förståelse av den del av trossamfundets interna kontroll som har betydelse för min revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala mig om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar jag lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i kyrkostyrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.

- drar jag en slutsats om lämpligheten i att kyrkostyrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Jag drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om trossamfundets förmåga att fortsätta verksamheten. Om jag drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste jag i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Mina slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att ett stift inte längre kan fortsätta verksamheten.
- utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Jag måste informera kyrkostyrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Jag måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de eventuella betydande brister i den interna kontrollen som jag identifierat.

De förtroendevalda revisorernas ansvar

Vi har att utföra en revision enligt kyrkoordningen och revisionslagen och därmed enligt god revisionssed i Sverige. Vårt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och om årsredovisningen ger en rättvisande bild av trossamfundets resultat och ställning.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Uttalanden

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av kyrkostyrelsens förvaltning för Trossamfundet Svenska kyrkan för år 2018.

Vi tillstyrker att kyrkomötet beviljar kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet ”Revisorns ansvar”. Vi är oberoende i förhållande till trossamfundet enligt god revisorssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för mitt uttalande.

Kyrkostyrelsens ansvar

Kyrkostyrelsen ansvarar för trossamfundets organisation och förvaltning av trossamfundets angelägenheter enligt kyrkoordningen. Detta innefattar bland annat att fortlöpande bedöma trossamfundets ekonomiska situation och att tillse att trossamfundets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och trossamfundets ekonomiska angelägenheter i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon ledamot av kyrkostyrelsen i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot trossamfundet.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot trossamfundet.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder den auktoriserade revisorn professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på den auktoriserade revisorns professionella bedömning och övriga valda revisorers bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för trossamfundets situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande om ansvarsfrihet.

Uppsala den 9 april 2019

Gunvor Hagelberg
Ordförande för revisionen

Olle Burell

Staffan Holmgren

Ola Isacsson

Lennart Sacrédeus

Conny Tyrberg

Stefan Norell
Auktoriserad revisor

Bildgalleri

Omslag
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 5
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 7
Foto: Kristofer Hedlund /Ikon

Sid 8
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 8
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 8
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 8
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 9
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 9
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 9
Foto: Madelen Zander/ Ikon

Sid 9
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 9
Foto: Malin Pihlgren Nylander

Sid 10
Foto: Alex Giacomini /Ikon

Sid 12
Foto: Mikael Stjernberg/ Ikon

Sid 13
Foto: Lena Sjöström/ Ikon

Sid 15
Foto: Albin Hillert/WCC

Sid 16
Foto: Jesper Wahlström /Ikon

Sid 19
Foto: Magnus Aronson/ Ikon

Sid 21
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 23
Foto: Jan Bonander/Ikon

Sid 24
Foto: Alex & Martin /Ikon

Sid 25
Foto: Helen Wiik Andersson /Ikon

Sid 27
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 28
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

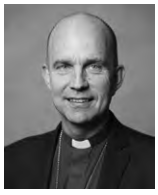
Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Martin Lindeborg

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 31
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 32
Foto: Lena Sjöström /Ikon

Sid 59
Foto: Magnus Aronson /Ikon

För dig som vill veta mer

KONTAKT, ENGAGEMANG OCH RELATION

MER OM SVENSKA KYRKAN

Vill du engagera dig och hjälpa till att göra världen lite bättre? Har du frågor om livet, eller behöver du någon att prata med? Svenska kyrkan är en gemenskap och ett sammanhang där du kan möta andra och fördjupas i din tro. Ditt och andras engagemang och stöd är viktigt för kyrkan. Alla kan bidra på något sätt.

I Svenska kyrkans breda verksamhet är du välkommen, oavsett vem du är. Välkommen att höra av dig till din församling, kontaktuppgifter hittar du på svenskakyrkan.se.

LÄS MER OM SVENSKA KYRKAN

www. svenskakyrkan.se
www.facebook.com/svenskakyrkan
https://twitter.com/svenskakyrkan
www.instagram.com/svenskakyrkan

KONTAKTA SVENSKA KYRKAN

www.svenskakyrkan.se/kontakt
Tel: 018-16 95 00
Postadress: Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala

FÖR GÅVOR TILL ACT SVENSKA KYRKAN

Swish: 9001223
Plusgiro: 90 01 22-3
Bankgiro: 900-1223

HÅLLBARHETS-REDOVISNING

Svenska kyrkans nationella nivå 2018

Svenska kyrkan

Innehåll

Inledande ord	5
Om oss	6
Vårt uppdrag	9
Styrning av hållbarhetsarbetet	13
Vår omvärld	15
Hur vi prioriterar	18
Året som gått	21
Andlig och existentiell hållbarhet	23
Social hållbarhet	31
Ekologisk hållbarhet	41
Ekonomisk hållbarhet	47
GRI index	52

Om Hållbarhetsredovisning 2018

Den här redovisningen beskriver hållbarhetsarbetet inom Svenska kyrkans nationella nivå. Den omfattar inte verksamheten i församlingar och stift, som är självstyrande enheter. Däremot beskrivs de effekter som den nationella nivåns arbete får dels i andra delar av Svenska kyrkan, dels i vår omvärld.

Redovisningen är upprättad i enlighet med Global Reporting Initiatives (GRI:s) rapporteringsstandard, GRI Standarder nivå Core, och med sektorstillägg för ideell och finansiell sektor för att täcka in hållbarhetsfrågor som är väsentliga för verksamheten (förteckning finns på sidan 52).

Trossamfundet Svenska kyrkan
Organisationsnummer 252002-6135

Inledande ord

Tillståndet för världen är allvarligt. Klimatforskarnas prognoser talar ett tydligt språk. Än kan de värsta scenarierna undvikas, men utrymmet krymper snabbt. Principen om alla människors lika värde ifrågasätts i många länder, även i demokratier.

I DETTA LÄGE ÄR DET LÄTT ATT RESIGNERA, känna sig maktlös eller bli cynisk. Att betrakta världen och utvecklingen genom en lins av oro och rädsla. Men i kristen tro får uppgivenhet aldrig sista ordet. Kristen tro bärs av vissheten om att det till synes omöjliga kan bli verklighet, att ljuset återkommer, att livet börjar på nytt. Tanken på livet som återvänder – trots allt – möter oss i Bibelns berättelser och i kristen tradition. Guds kärlek tar gestalt i skapelsen och i Jesu liv, död och uppståndelse. Genom den gudomliga kärleken frigörs människors kärlek, energi och handling. Vårt arbete för skapelsen och varandra är ett svar på Guds generositet och omsorg. Ur ett kristet perspektiv är allt en gåva innan det blir en uppgift.

Genom historien, i mörker och katastrof, har kyrkorna förkunnat hoppets evangelium. I vår tid behöver en stark krismedvetenhet förenas med den kristna trons ”trots allt!”. En annan värld är möjlig! Därför kan vi hämta kraft och inspiration i de situationer när människor, organisationer och länder väljer tillit, mod och handlingskraft. Vår förhoppning är att denna hållbarhetsredovisning ska ge en inblick i den verksamhet som bedrivs av Svenska kyrkans nationella nivå för en hållbar kyrka och ett hållbart samhälle.

Om oss

Svenska kyrkan är Sveriges största trossamfund och landets största medlemsorganisation. Vid årsskiftet 2018/19 hade trossamfundet 5,9 miljoner medlemmar, vilket motsvarar 58 procent av befolkningen. Verksamheten ger uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Den är rikstäckande och spänner över många olika verksamhetsområden.

DET ÄR I FÖRSAMLINGEN som kyrkans liv levs. Församlingarna är självstyrande och har som grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Svenska kyrkan har 13 regionala stift som har i uppgift att främja och ha tillsyn över församlingslivet. Den nationella nivån består bland annat av trossamfundets beslutande och verkställande organ (kyrkomötet och kyrkostyrelsen) och ett kyrkokansli i Uppsala.

Denna redovisning gäller den nationella nivån. Verksamhet i stiften, hos församlingarna eller hos partner i utvecklingsländer beskrivs bara när det handlar om effekter av den nationella nivåns arbete.

Vårt uppdrag

Den nationella nivåns uppdrag är att vara en sammanhållande kraft för Svenska kyrkan och bidra till att Svenska kyrkans uppdrag kan fullgöras rikstäckande och i internationellt samarbete. Den nationella nivån ansvarar därför för utvalda frågor som är gemensamma.

- *Omvärld och relationer:* Nationell nivå företräder, genom kyrkostyrelsen, hela Svenska kyrkan i relation till beslutsfattare, andra kyrkor och samfund, och deltar i flera strategiska samarbeten både i Sverige och internationellt. I arbetet ingår även internationell mission och diakoni (se vidare på sidan 11).

- *Stöd till församlingslivets utveckling via stiften:* Detta arbete omfattar allt från stöd till diakonal utveckling och kulturarvsfrågor till ramavtal och IT-lösningar för hela Svenska kyrkan. Nationell nivå ansvarar även för Svenska kyrkans utbildningsinstitut, som utbildar framtidens diakoner, församlingspedagoger, kyrkomusiker och präster, samt Svenska kyrkan i utlandet som verkar genom utlandsförsamlingar för svenskar i 23 länder.

- *Normering och förvaltning:* Den nationella nivån tar löpande fram underlag för förankring, reflektion och beslut om förändringar i kyrkoordningen. Kyrkoordningen beslutas av kyrkomötet och slår fast vilka gemensamma regler som gäller för hela Svenska kyrkan, hur beslut fattas och hur ansvarsfördelningen mellan de tre nivåerna ser ut.

Inom den nationella nivån förvaltas också ett buffertkapital på drygt åtta miljarder kronor. Avkastningen från förvaltningen ses som en resurs för att bekosta långsiktiga åtaganden och prioriterade områden i Svenska kyrkan.[1]

Eftersom församlingar och stift är självstyrande kan inte kyrkomötet besluta i frågor som faller inom den lokala och regionala nivåns ansvarsområden. Men genom stöd och samverkan genomförs ett arbete som är till gagn för hela Svenska kyrkans strävan efter att bidra till en hållbar kyrka och en hållbar utveckling.

1 Den nationella nivån har också ett tillsynsansvar över stiftens förvaltning av skog, jord och fonder. Tillsynen sker bland annat genom löpande stöd och råd till stiftens förvaltningar och genom att arbetet följs upp en gång per år. Läs mer om stiftens arbete på www.svenskakyrkan.se/prastlonetillgangarna

Om Svenska kyrkans internationella arbete

Svenska kyrkans internationella arbete verkar tillsammans med kyrkor och civilsamhällesorganisationer runt om i världen för alla människors rätt till ett värdigt liv. Tack vare samarbetet med lokala partner kan stöd snabbt vara på plats vid humanitära katastrofer. Tillsammans med lokala partner arbetar vi även långsiktigt för hållbara samhällen med målet att människor som lever i utsatthet ska kunna återfå tron på framtiden, finna gemenskap och tillsammans bidra till värdiga liv.

Det internationella arbetet bärs av tron på en Gud som tar ställning för den som är nedtystad eller lever i en utsatt situation. När vi arbetar för förändring utgår vi från de mänskliga rättigheterna, varje människas förmåga och rätt att förverkliga sitt eget liv samt vikten av att värna det demokratiska utrymmet och stärka människors förutsättningar att organisera sig. För att kraftsamla och koordinera insatser sker samverkan inom ACT-alliansen, som är en av de största globala trosbaserade allianserna för humanitärt arbete, utvecklingssamarbete och påverkansarbete. Andra viktiga samarbetspartner är Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet.

Det internationella arbetet sker i ett 40-tal länder genom utvecklings- och humanitära insatser samt ett globalt påverkansarbete. Särskilt prioriterade områden är:

Teologi och utveckling:
www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/religionsdialog-och-stod-till-utsatta-troende-tema-tro-och-larande

Rättvis fred:
www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/kamp-for-manskliga-rattigheter

Genusrättvisa och jämställdhet:
www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/kamp-for-manskliga-rattigheter

Sexuell reproduktiv hälsa och rättigheter:
www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/arbete-for-halsa

Rättvis och hållbar försörjning:
www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/stod-till-hallbar-forsorjning

Det internationella arbetet finansieras genom medlemsavgiften till Svenska kyrkan, insamlade kollekter från församlingar och stift, gåvor och testamenten från enskilda samt bidrag från statliga och globala givare som Sida och EU.

Läs mer om Svenska kyrkans internationella arbete här.
www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete

Länder vi verkar i:

Afrika: Etiopien, Liberia, Swaziland, Sydafrika, Sydsudan, Tanzania, Uganda, Zimbabwe.

Asien: Filippinerna, Indien, Kina, Myanmar, Pakistan.

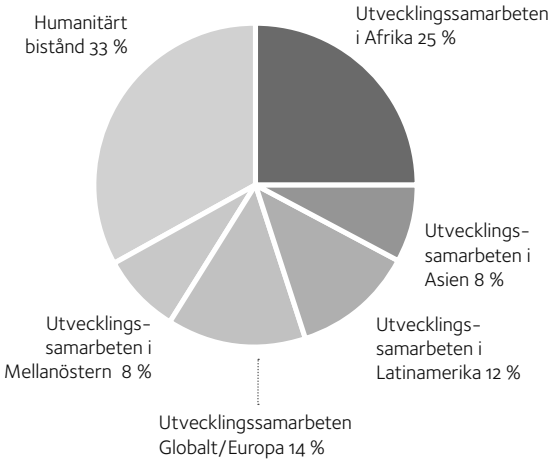
Latinamerika: Brasilien, Colombia, Costa Rica, Guatemala, Haiti, Honduras.

Mellanöstern/Europa: Rumänien, Cypern, Egypten, Irak, Israel, Jordanien, Libanon, Palestina.

Globalt: Framförallt genom stöd till Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet.

Under 2018 gavs **humanitärt stöd** till katastrofer i Bangladesh, Djibouti, Etiopien, Filippinerna, Irak, Jordanien, Kenya, Myanmar, Somalia, Sydsudan, Syrien, Uganda.

FÖRDELNING AV MEDEL (TOTALT CA 211 MILJONER)

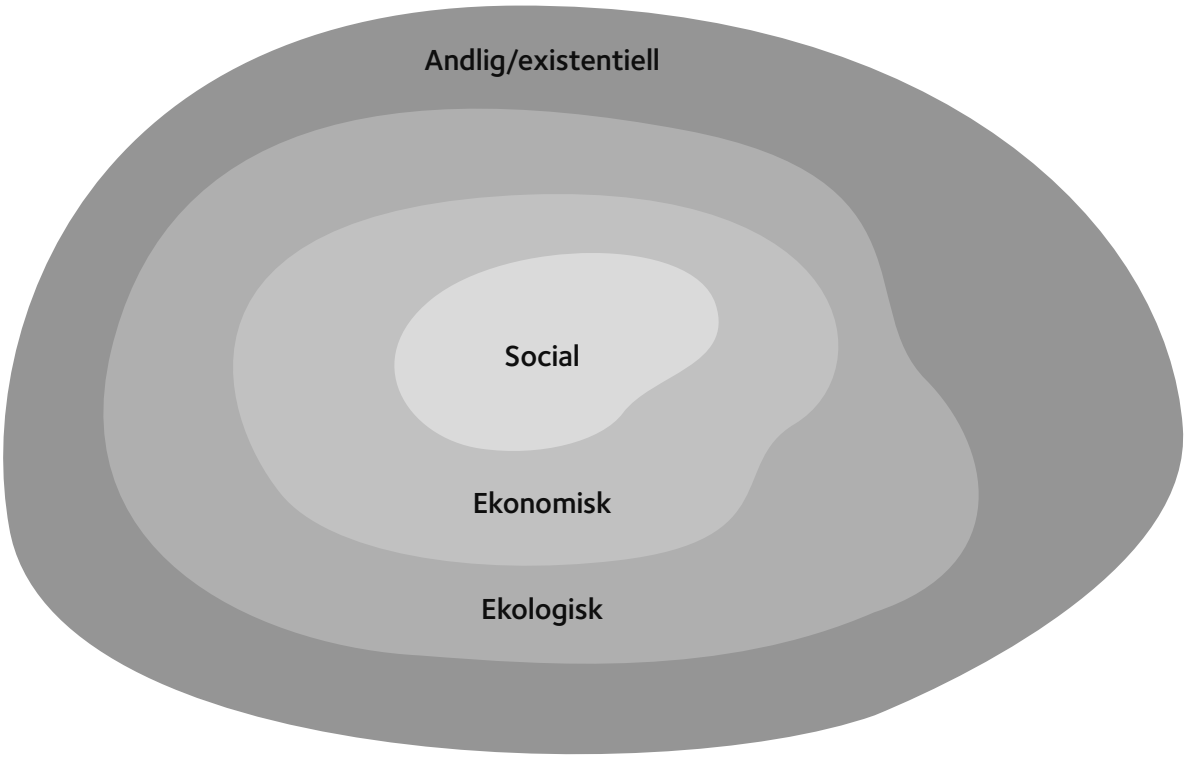

Styrning av hållbarhetsarbetet

Uppdraget från kyrkostyrelsen är att integrera olika hållbarhetsaspekter i verksamheten, både när den styrs och när den genomförs.

DET INNEBÄR ATT hållbarhetsarbetet ska bäras av alla anställda och förtroendevalda inom den nationella nivån. Illustrationen nedan visar de fyra hållbarhetsdimensioner som ska genomsyra verksamheten.

- Den sociala dimensionen handlar t.ex. om att verka för de mänskliga rättigheterna, tillit, inkludering och egenmakt.
- I den ekonomiska berörs bl.a. hur ekonomiska resurser används och förvaltas hållbart.
- Den ekologiska dimensionen handlar om att hushålla med naturresurserna och värna miljön.
- Den andliga och existentiella dimensionen omsluter de övriga tre. Här vilar Svenska kyrkans teologi, värderingar och ställningstaganden.

Från policy till genomförande, uppföljning och lärande

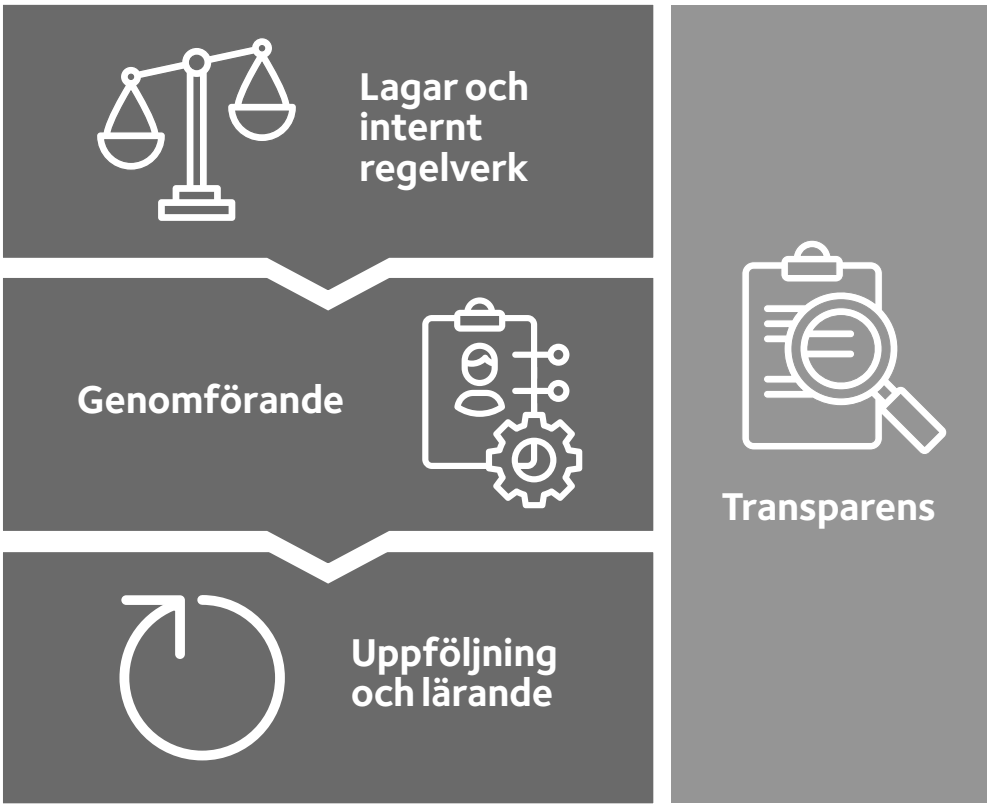
Kyrkoordningen, en uppförandekod samt ytterligare policyer och riktlinjer konkretiserar hur hållbarhetsarbetet ska utformas. Effekterna av arbetet följs upp genom intern kontroll, regelbundna enkäter bland medarbetare, statistikinsamling för miljöpåverkan och regelbunden dialog med fackliga representanter. Den årliga hållbarhetsredovisningen är också ett led i uppföljningsarbetet och genomgår extern revision.

Annan kvalitetssäkring sker genom Miljödiplomering och genom *Core Humanitarian Standards*, CHS. Miljödiplomering är Svenska kyrkans system för miljöledning och diplomeringskontrollen utförs av personer som inte tillhör den diplomerade enheten. CHS-standarden utgår från utsatta människors och gruppers behov, utifrån nio åtaganden som följs upp av organisationen Humanitarian Quality Assurance Initiative. En klagomålsmekanism för den internationella verksamheten är en viktig del i arbetet med uppföljning och kvalitetssäkring.

Mer information om det interna regelverket och hur arbetet styrs finns här:
www.svenskakyrkan.se/hallbarhetsredovisning-och-styrning

Mer information om CHS finner du här:
www.corehumanitarianstandard.org

CIRKA 80 % AV ALLA ANSTÄLLDA UTBILDADES UNDER ÅRET I DEN NATIONELLA NIVÅNS UPPFÖRANDEKOD.

LAGAR OCH INTERNT REGELVERK
Kyrkoordningen
Uppförandekod
Policyer
Riktlinjer

GENOMFÖRANDE
Tydlig ansvarsfördelning
Processer för integrering
Standarder (Miljödiplomering och Core Humanitarian Standards)
Utbildningsinsatser

UPPFÖLJNING OCH LÄRANDE
Regelbundna medarbetarenkäter
Datainsamling för miljöpåverkan
Regelbunden dialog med fackliga representanter
Utvärderingar av enskilda projekt
Internationella verksamhetens klagomålsmekanism
Extern revision och diplomering

TRANSPARENS
Hållbarhetsredovisning
Annan kommunikation
Öppenhet genom offentlighetsprincipen

Vår omvärld

Världen är i ständig förändring och Svenska kyrkans nationella nivå tolkar ständigt sitt uppdrag i den kontext och den tid som vi verkar i. Här speglas några större skeenden som just nu påverkar den nationella nivåns verksamhet mest.

Religionens roll i samhället

Idag vet vi att sekulariseringen aldrig blev den raka linje mot religionernas avveckling som många förutspådde. Globalt sett stiger andelen människor som identifierar sig med någon religion – och trenden ser ut att fortsätta. Ungefär 84 procent av världens befolkning uppger idag att de har en religiös identitet. Sverige beskrivs ofta som ett utpräglat sekulariserat land. Religiös praktik, som att fira gudstjänst eller låta döpa sitt barn, minskar. Samtidigt uppger omkring hälften av den svenska befolkningen att de tror på Gud eller en högre makt. Det finns med andra ord ett andligt intresse och sökande i det svenska samhället. Ändå saknas ofta de existentiella och andliga perspektiven i vår tids stora samhällsfrågor. Vi ser i och för sig att religiösa aktörer efterfrågas som samarbetspartners, både i Sverige och internationellt, men också att de i det offentliga samtalet ofta betraktas med skepsis och okunskap.

Prioriterade områden för den nationella nivån:

- Insatser för att öka kunskapen om kristen tro och Svenska kyrkans roll i samhället.
- Stöd till församlingarnas grundläggande uppgift inklusive utbildningarna vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut.

Läs mer i kapitlet om Andlig och existentiell hållbarhet.

Existentiell ohälsa

De kurvor som mäter tillväxt och konsumtion löper inte parallellt med de som mäter livskvalitet. Särskilt bland yngre och äldre är den psykiska ohälsan utbredd i Sverige. Existentiell hälsa är ett något bredare begrepp än psykisk hälsa och kan förenklat beskrivas som människans förmåga att leva med livets stora frågor och att möta både möjligheter och motgångar. Människan behöver mening och sammanhang. Viktiga byggstenar för existentiell hälsa är gemenskap

med andra och förmåga att kunna känna hopp, tillit, förundran och livsmod. Det förutsätter samtal om både liv och död samt stöd vid kriser. Svenska kyrkans anställda har hög kompetens i dessa frågor och förvaltar ett rikt arv av berättelser och erfarenheter som är viktiga och ger vägledning i många människors meningsskapande.

Prioriterade områden för den nationella nivån:
- Utbildningar för präster och diakoner vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut.
- Samordning av flera av Svenska kyrkans insatser för själavård och livsnära samtal (Jourhavande präst, Svenska kyrkans familjerådgivning, Sjukhuskyrkan och Universitetskyrkan).
- Stöd till satsningar på barn och unga, till exempel konfirmation.

Läs mer i kapitlet om Andlig och existentiell hållbarhet.

Minskade medlemstal

Svenska kyrkans verksamhet förutsätter en god ekonomi som finansieras genom medlemsavgifter, statligt stöd, donationer och gåvor. Som en konsekvens av religionens förändrade roll i samhället, och att man inte längre automatiskt blir medlem i Svenska kyrkan vid födseln utan vid dopet, så minskar antalet medlemmar.

Prioriterade områden för den nationella nivån:
- Kostnadseffektivitet i egen verksamhet.
- Gemensamma lösningar för hela Svenska kyrkan för att minska kostnaderna (till exempel nationella ramavtal, hållbarhetsfonder och stöd till fastighetsförvaltningen).
- Kontinuerliga kommunikationsinsatser för att öka kännedomen om Svenska kyrkans verksamhet och samhällsvärde.

Läs mer i kapitlet om Ekonomisk hållbarhet.

Social utsatthet och polarisering

Kyrkor och andra religiösa gemenskaper utför ett omfattande socialt arbete runt om i världen för att minska människors utsatthet. När den sociala utsattheten ökar, ökar också behovet av deras insatser. I många länder ökar klyftorna mellan de som har och inte har. I Sverige ökar inkomstskillnaderna liksom andelen personer med låg ekonomisk standard.

På många håll finns det idag tydliga tecken på att samhällen dras isär, vilket skapar en grogrund för polarisering. Det handlar inte bara om inkomstklyftor utan också om tillgång till utbildning, jobb, bostad, viktig samhällsservice och framtidstro. Sverige har fortsatt en hög nivå av tillit men den minskar inom utsatta grupper.

Prioriterade områden för den nationella nivån:
- Internationellt utvecklingssamarbete.
- Stöd till utveckling av det diakonala arbetet i församlingarna genom stiften.
- Samordningsinsatser som *Mer än jobb* som riktar sig till grupper som länge stått utanför arbetsmarknaden.

Läs mer i kapitlet om Social hållbarhet.

Global ekologisk kris

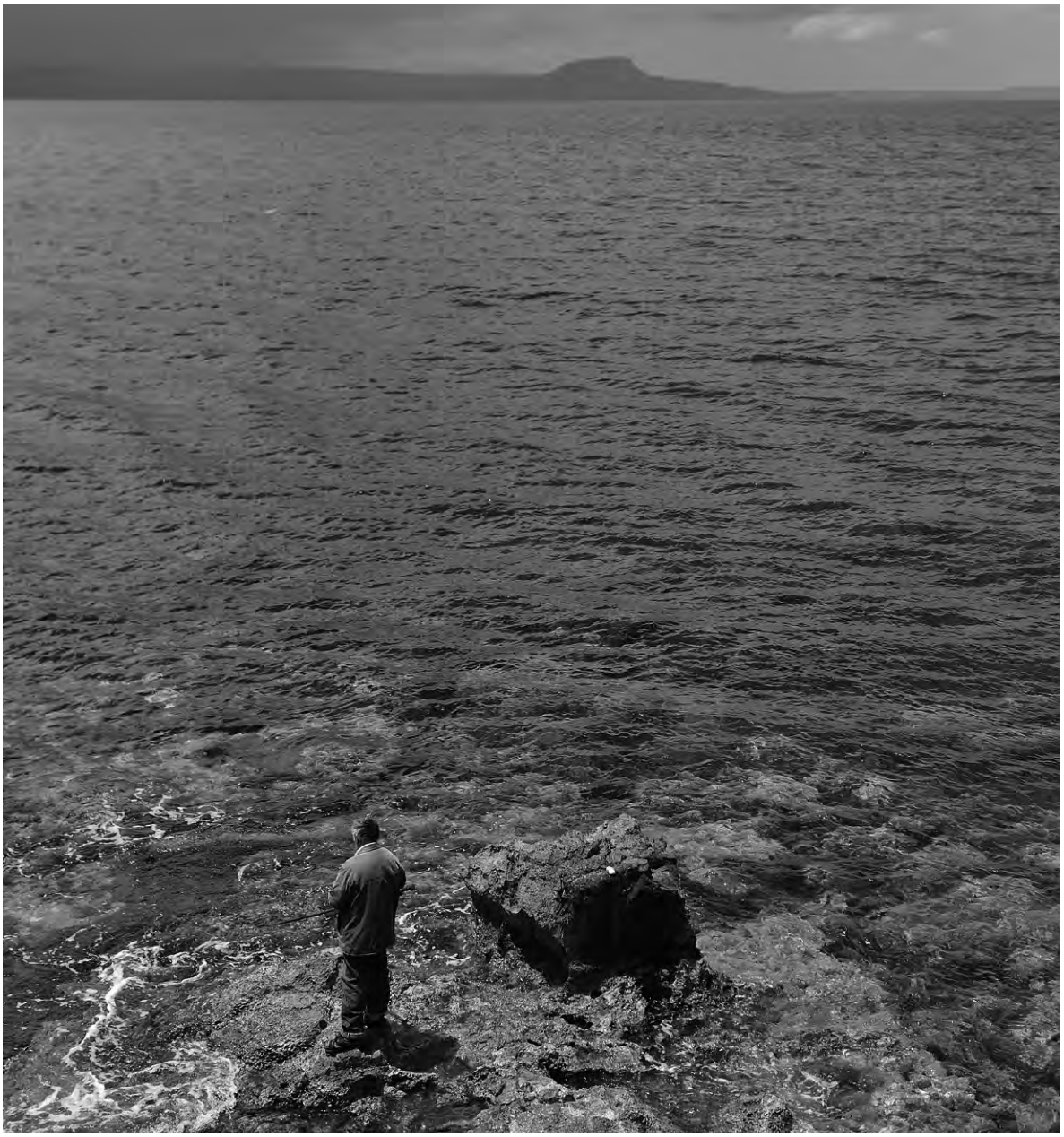
Världen står mitt uppe i en pågående ekologisk kris. De planetära gränserna, som forskare ringat in för att beskriva hur mycket mänsklig aktivitet som ekosystemen kan bära, överskrids. Det gäller bland annat utsläppen av växthusgaser och minskningen av jordens artrikedom. Det finns en akut risk för tröskeleffekter, då negativa effekter i ekosystemen plötsligt och snabbt kan accelerera med oåterkalleliga effekter som följd. Tröskeleffekter kan uppstå redan vid 2 graders uppvärmning. Världens insatser måste femfaldigas om vi ska klara det globala klimatavtalets önskemål om en höjning med högst 1,5 grader.

Prioriterade områden för den nationella nivån:
- Internt miljöarbete.
- Ökat stöd till stift och församlingar på miljöområdet.
- Påverkansarbete gentemot beslutsfattare, till exempel vid de globala klimatförhandlingarna där vi tillsammans med kyrkor och religioner lyfter krisens andliga och existentiella aspekter.

Läs mer i kapitlet om Ekologisk hållbarhet.

Ökad migration

Sedan 2013 har antalet flyktingar i världen ökat markant, bland annat på grund av krig, förföljelse och naturkatastrofer som ibland orsakats av ett förändrat klimat. Få av flyktingarna har möjlighet att återvända till sina hem och många blir kvar i flyktingläger i många år. I både EU och USA har flyktingströmmarna lett till hård gränsbevakning, växande motstånd mot invandring och uttalad främlingsfientlighet. I Sverige har migrations- och integrationsfrågorna kommit att dominera den offentliga debatten efter flyktingmottagandet hösten 2015.

Prioriterade områden för den nationella nivån:
- Extra medel till församlingar och stift för arbete med migration och integration.
- Humanitärt arbete i flyktingläger, stöd till katastrofberedskap samt klimatanpassat jord- och skogsbruk.

Läs mer i kapitlet om Social hållbarhet.

Digitalisering

Digitaliseringen har djupgående påverkat våra liv. Många tillbringar alltmer tid på nätet, men en dryg miljon invånare i Sverige, och drygt 3,5 miljarder människor i världen, befinner sig i digitalt utanförskap och har svårt att tillgå samhällsservice och information. Digitaliseringen skapar många fördelar, men skapar också integritetsrisker och ökade klyftor i takt med att allt fler arbetsuppgifter utförs av datorer och robotar istället för människor. Enligt en studie från Oxford University kan hälften av alla yrken vara bortautomatiserade 2033. Samtidigt förutspås tyngdpunkten i olika yrken att förskjutas till förmån för det som inte kan automatiseras, som en god etisk kompass och social kompetens.

Prioriterade områden för den nationella nivån:
- Digital närvaro.

Läs mer i kapitlet om Andlig och existentiell hållbarhet.

Hur vi prioriterar

DIALOG MED INTRESSENTERNA

Svenska kyrkans nationella nivå hämtar regelbundet in allmänhetens synpunkter genom omvärlds- och medieanalyser samt enkätundersökningar som mäter vad allmänhetens tycker är angeläget att Svenska kyrkan arbetar med. Två gånger per år möts kyrkostyrelsen och stiftens styrelser för samtal om framtidsfrågor och prioriteringar. Regelbunden dialog sker även med representanter för stiften som arbetar med sina församlingar inom olika verksamhetsområden, med partner i det internationella arbetet och med de människor som den verksamheten berör. Regelbundet möter Svenska kyrkan beslutsfattare inom politik, näringsliv och civilsamhället. Sammantaget ger detta en bild av hur intressenter tycker att Svenska kyrkan bör prioritera och utveckla sitt arbete. Den samlade bilden påverkar den nationella nivåns prioriteringar och verksamhetens målbilder för 2030 (se sidan 20).

INTRESSENTER TILL SVENSKA KYRKANS NATIONELLA NIVÅ:

PRIMÄRA

- Stift och församlingar
- Medlemmar och icke-medlemmar
- Medarbetare
- Andra trossamfund
- Rättighetsbärare
- Lagstiftare och myndigheter

SEKUNDÄRA

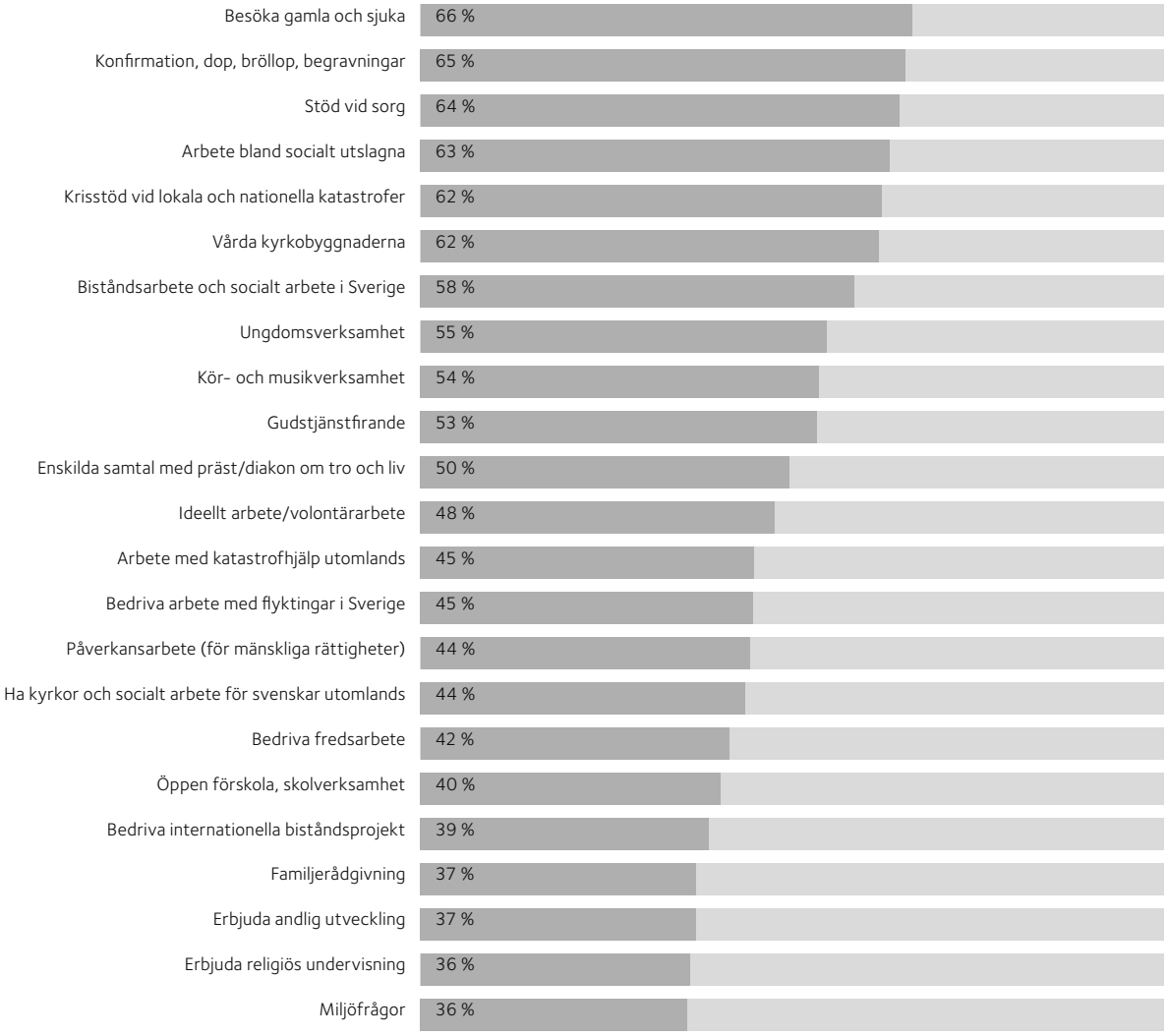
- Bidrags- och gåvogivare
- Partners i utvecklingsländer
- Olika nätverk Svenska kyrkan deltar i
- Intresseorganisationer med synpunkter på vår verksamhet
- Akademi och forskningsinstitutioner
- Media

VAD TYCKER INTRESSENTERNA?

Större enkätundersökningar visar att det finns olika skäl till medlemskap i Svenska kyrkan – vissa grundar medlemskapet i sin tro, andra i tradition och gemensamma värderingar eller är medlemmar för att de uppskattar kyrkans samhällsinsatser. Dessa olika ingångar präglar intressenternas förväntningar på Svenska kyrkan i olika riktningar. Som tabellen nedan visar framkommer det tydligt att det finns en hög förväntan på att Svenska kyrkan ska bedriva socialt arbete i Sverige i form av stöd till gamla, ensamma och andra grupper som lever i utsatthet eller genomgår kriser. Svenska kyrkan förväntas dela tro, glädje och sorg vid riter som dop, konfirmation, bröllop och begravningar. Att förvalta kulturarvet och arbeta med ungdoms- och musikverksamhet rankas också högt.

Insatser som berör Svenska kyrkans arbete i andra länder rankas generellt något lägre i undersökningarna. Samma sak gäller miljöfrågorna. Detta är samtidigt två områden där allmänhetens kännedom om vad Svenska kyrkan gör visat sig vara relativt låg. I verksamheten prioriteras dock dessa frågor högt, eftersom Svenska kyrkans uppdrag som kyrka även innefattar ett ansvar att stödja människor runt om i världen som lever i utsatthet och att värna hela skapelsen. Frågor som berör kostnadsmedvetenhet och insatser för att motverka korruption är viktiga i alla verksamheter. I intressentdialoger har frågor inte ställts specifikt om detta, men som en medlems- och insamlingsorganisation är de givna komponenter i hållbarhetsarbetet.

Så tycker allmänheten att Svenska kyrkan ska prioritera

Utvalda hållbarhetsfrågor och GRI-indikatorer för den här rapporten finns i index på sidan 52.

Målbilder för 2030

Mot bakgrund av det som sker i vår omvärld och vad dialoger med intressenter visat, beslutade kyrkostyrelsen 2018 om tre målbilder till 2030. Arbetet med dem kommer beskrivas mer i nästa års rapport.

1.
År 2030 har vi stärkt förmågan att bidra till ett församlingsliv som utifrån lokala förutsättningar kan möta samtidens utmaningar.

2.
År 2030 har vi stärkt relevansen och engagemanget för Svenska kyrkans arbete, grundat i kristen tro, för ett hållbart samhälle i Sverige och i världen.

3.
År 2030 har vi bidragit till utveckling av en effektiv styrning, administration och förvaltning i Svenska kyrkan, så att församlingarna kan fullgöra sitt grundläggande uppdrag.

Hur bidrar vi till Agenda 2030?

Hösten 2015 enades världens länder om 17 nya hållbarhetsmål. De kallas för Agenda 2030 och förhandlades fram inom FN. Tillsammans formar de en vägkarta som ska leda världen till en hållbar utveckling. Ska de uppnås måste såväl stater som företag och organisationer bidra. Den här hållbarhetsredovisningen lyfter de mål som tydligast kan kopplas till den nationella nivåns verksamhet – som att bekämpa fattigdomen och skapa jämlika samhällen (mål 1 och 10) samt bromsa klimatförändringarna (mål 13). I de olika avsnitten hänvisar vi till vår webbplats där du kan läsa mer om hur vi bidrar till respektive mål.

Se även www.svenskakyrkan.se/agenda2030

Året som gått

Svenska kyrkan skapar, vidareutvecklar och bevarar en mängd olika värden. Vissa av dem kan enkelt fångas och mätas, men inte alla trots att de är centrala och grundläggande för Svenska kyrkans tro och praktik. På kommande sidor beskrivs det arbete som genomfördes under 2018, men också resultat utifrån ett längre perspektiv.

Kyrkan öppen
Välkommen in

Andlig och existentiell hållbarhet

Hållbar utveckling definieras inom FN som en ”utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”.[2] En hållbar utveckling innefattar enligt definitionen tre dimensioner: den ekologiska, ekonomiska och sociala. Dessa tre hör ihop och förutsätter varandra. Utan fungerande ekosystem går det till exempel inte att skapa samhällen som är ekonomiskt eller socialt hållbara. Utan en god ekonomi är det svårt att upprätthålla en social välfärd.

I DENNA RAPPORT lyfter vi även en fjärde dimension – den andliga och existentiella. FN:s barnkonvention betonar barnets rätt till andlig utveckling och andlig välfärd. Världshälsoorganisationen talar om hopp, harmoni, helhet, meningsfullhet, förundran, andlig kontakt, personlig tro och gemenskap som centrala byggstenar i alla människors liv och som nödvändiga villkor för existentiell hälsa.

För en kristen kyrka är detta centrala värden. Vi vet att vi, när allt kommer omkring, lever mer av det vi får än av det vi gör. Det är en Guds gåva att vårt värde inte beror på våra prestationer utan på den kärlek Gud har till oss. Därför tror vi att den bundna kraft som bor i oss och hela mänskligheten ska kunna frigöras för skapelsens bästa. Tron ger också redskap och språk för att möta livet i all sin variation. De andliga traditionernas resurser är på så sätt avgörande i en människas liv. Därför kämpar också Svenska kyrkan för att livets existentiella och andliga dimension ska ha ett givet utrymme i ett hållbart samhälle.

Vårt arbete med andlig och existentiell hållbarhet sker i första hand i den lokala församlingen, i gudstjänst, undervisning och diakoni. Här förs angelägna samtal om värderingar och livsval med människor i alla åldrar. På så vis bedriver landets församlingar ett andligt hållbarhetsarbete som kommer hela samhället till del.

Svenska kyrkans nationella nivå bidrar till detta arbete genom att utbilda diakoner, församlingspedagoger, kyrkomusiker och präster vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut i Lund och Uppsala och genom att samordna flera av Svenska kyrkans insatser för själavård och livsnära samtal (till exempel Jourhavande präst, Svenska kyrkans familjerådgivning, Sjukhuskyrkan och Universitetskyrkan). Vi stödjer satsningar på barn och unga. Vi deltar i dialogarbete med andra kyrkor och religioner för att lära oss av varandras traditioner, erfarenheter och livstolkningar, och för att skapa ökad förståelse och tolerans mellan olika trosuppfattningar. I vissa länder arbetar vi för att stärka religiösa minoriteters rätt att få utöva den egna tron. I det offentliga samtalet lyfter vi löpande de andliga och existentiella dimensionerna som behövs i arbetet för en hållbar utveckling.

2 Världskommissionen för miljö och utveckling, 1987, Vår gemensamma framtid. Redan på 1970-talet började Kyrkornas världsråd utveckla en vision om en hållbar utveckling. Diskussioner fördes om hur samhällen kan byggas utifrån principer om rättvisa, delaktighet och hållbarhet utifrån flera dimensioner.

Möten och samtal med människor

Under ett år möter Svenska kyrkan många människor i sin verksamhet för att dela tro och liv i ljusa och mörka stunder. Här ges några exempel på omfattningen under 2017.

Källa: Svenska kyrkans statistikdatabas. Mer information om den insamlade statistiken som till exempel hembesök och kontakttillfällen finns på sidan 53-59 i rapporten "Nyckeln till Svenska kyrkan".

Helhetsgrepp för att öka kunskapen om kristen tro

Undervisning om kristen tro och tradition är en viktig del av kyrkans arbete. De senaste åren har den nationella nivån initierat flera olika insatser för att öka kunskapen om kristen tro i Sverige. Sedan 2012 har satsningen *Dela tro – dela liv* pågått för att ge människor i alla åldrar möjlighet att växa och utvecklas i sin tro. Ytterligare en satsning gäller konfirmationen.

2018 inleddes en omfattande satsning för att bredda och intensifiera arbetet med lärande och undervisning i hela Svenska kyrkan. Utgångspunkt är att kristen tro är lika omfattande som livet självt. Därför handlar kyrkans undervisning både om den enskilda individens möte med Gud och om att ge många människor (medlemmar eller inte medlemmar) tillgång till kristen tradition, kultur och kulturarv. Det är också ett lärande som sker på många arenor. Undervisning pågår i församlingarnas samtalsgrupper, bibelstudier och körer, men också och alltmer genom digitala kanaler och inte minst genom kyrkans medverkan i det offentliga samtalet.

Krafttag konfirmation

I fjortonårsåldern, när många ungdomar konfirmeras, pågår identitetsprocessen som mest. Som konfirmand får man möjlighet att samtala om Gud, livet och annat som berör, tillsammans med jämnåriga och vuxna. Idag väljer nästan en fjärdedel av landets fjortonåringar (cirka 26 000) att konfirmera sig, men trenden är nedåtgående.

Sedan år 2000 har andelen ungdomar som konfirmerar sig minskat med 19 procentenheter. 2014 inledde därför Svenska kyrkans nationella nivå projektet *Krafttag konfirmation* för att öka kunskapen om vad konfirmation är och hur den kristna tron kan vara relevant och meningsbärande i unga människors liv. Sedan dess har den nationella nivån, tillsammans med samtliga stift, anordnat inspirations- och fortbildningsdagar för dem som jobbar med konfirmation i församlingarna. Totalt deltog uppskattningsvis över 2 000 anställda.

Satsningarna har både handlat om omvärldsanalys och metodutveckling. Som bas för utvecklingsarbetet lät Svenska kyrkan Ungdomsbarometern genomföra en undersökning om vad som rör sig inom unga människor och vad som är aktuellt i deras liv just nu. Flera stora existentiella frågor rankades högt, som meningen med livet och vad som händer efter döden. Frågor om relationer och tillit var bland de tre vanligaste funderingarna hos unga. Detta är frågor som inte alltid ryms eller får svar i vardagliga samtal med kompisar eller vid middagsbordet hemma. För många är det inte heller självklart att ha ett språk för känslor och existentiella tankar. Här spelar konfirmation en betydande roll, som en väg in i kyrkans tro och liv, en mötesplats där man får hjälp att sätta ord på tankar och känslor, och ett sammanhang att växa andligt och känslomässigt.

Jourhavande präst

Andelen självmord i befolkningen har minskat sedan 1980-talet men antalet självmord överstiger antalet döda i trafiken varje år. Ungefär hälften av de som försöker ta sitt liv söker hjälp. Jourhavande präst erbjuder akut själavård i tre kanaler – telefon, brev och chatt – som är öppna vid tidpunkter då många andra samhällsinstanser är stängda. Tystnadsplikt och anonymitet underlättar samtalen. Tjänsten bemannas av församlingspräster och samordnas på stiftsnivå och nationell nivå.

Enligt Socialstyrelsen har den psykiska ohälsan hos barn och unga ökat markant det senaste decenniet. Svenska kyrkans strategi ligger i linje med Folkhälsomyndighetens uppdrag att förstärka tidiga insatser och att arbeta förebyggande mot självmord, inte minst bland unga. Enligt Folkhälsomyndigheten syns inte någon minskning av antalet självmord under de senaste 15 åren bland just yngre människor, till skillnad från i övriga ålderskategorier.

Under 2018 besvarades cirka 71 000 telefonsamtal, vilket ger ett genomsnitt på 195 samtal per dygn. I kanalen telefoni sker ett nära samarbete med SOS-alarm och 112, som kopplar samtalen vidare. En markant ökning har skett inom chattkanalen som i högre grad når yngre målgrupper (från ca 6 400 under 2016 till nästan 11 000 under 2018). Dessutom fick vi drygt 1 300 brev. Öppethållande och bemanningen utökades under 2018 för att möta de ökade behoven.

Digital närvaro

Under 2018 hade www.svenskakyrkan.se 12,7 miljoner besök av 5,4 miljoner användare. Flest var besöken under de stora kyrkliga högtiderna.

På bönewebben kan besökarna be eller tända ett ljus direkt på nätet, och även läsa andras böner. Den hade under 2018 59 000 besök, vilket är en ökning med 27 procent jämfört med 2017. Allhelgonahelgen är den i särklass populäraste tidpunkten med 8 800 besök.

Vår Facebooksida har mer än 70 000 följare och de populäraste inläggen var *Första hjälpen vid sorg* som nådde 909 000 personer och *Varför firar vi jul* som nådde 639 000 personer.

Samverkan med sjukhus, universitet och polis

Genom Sjukhuskyrkan bedriver Svenska kyrkan kristen andlig vård på ett åttiotal sjukhus och vårdinrättningar. Sjukhuskyrkan samordnas av den nationella nivån och erbjuder själavårdssamtal, krisstöd, kyrkliga handlingar, andakter och gruppsamtal till patienter, närstående och personal. Flera sjukhuskyrkor har också beredskap utöver kontorstid och kan nås vid akuta lägen. Sjukhuskyrkan är ekumenisk och på några platser sker även samverkan med muslimska företrädare. Medarbetarna i Sjukhuskyrkan kan också förmedla kontakter med till exempel buddhistiska stödpersoner för andlig vård. Drygt 200 medarbetare från Svenska kyrkan, huvudsakligen präster och diakoner, ingår i sjukhuskyrkans verksamhet.

Svenska kyrkans nationella nivå samordnar även verksamheten inom Universitetskyrkan och verksamheten inom *Kyrka-Polis i Samverkan*. Universitetskyrkan finns på 32 platser runt omkring i Sverige och skapar mötesplatser för gudstjänster, retreater och samtal. Den erbjuder även själavård, enskilda samtal och bikt. Universitetskyrkans medarbetare strävar också efter att lyfta frågor som rör människosyn, värderingar och etiska ställningstaganden i relation till utbildning och forskning. Genom att förmedla kunskap om kyrkans tradition och resurser ges möjlighet till fördjupad gemensam reflektion.

Kyrka-Polis i Samverkan bygger på en överenskommelse mellan Polismyndigheten, Svenska kyrkan, Equmeniakyrkan och Stockholms katolska stift. Trossamfunden samarbetar med polisen när dödsbud överlämnas, då brottsoffer behöver stöd och vid andra typer av kriser. Stöd kan även ges till Polismyndigheten i olika etiska frågor och för att ge psykosocialt stöd till anställda.

Svenska kyrkans bönewebb

Religion spelar roll

Religion ingår i ett nät av kultur och tradition som utgör ett samhälle. Det handlar om relationen mellan Gud och människa och människor emellan. Religiösa övertygelser kan vägleda, befria och trösta människor. De kan skapa ansvarstagande för det egna livet och samhället.

Vi vet från stora internationella studier att människor som är religiöst aktiva i större utsträckning har ett politiskt engagemang, visar tilltro till institutioner och är aktiva förespråkare för demokrati. En färsk studie från Pew Research Center påminner också om sambandet mellan religiös utövning och upplevelsen av mening.

Men religion är en kraft på gott och ont. Religiösa övertygelser kan användas för att förtrycka och stigmatisera människor. När över 80 procent av världens befolkning tillhör en religion har vi inte råd att bortse från religioners möjligheter och risker. Därför är det viktigt att identifiera vilka trosföreställningar och traditioner som stärker människor och samhällsutvecklingen och vilka som motverkar målen om en hållbar värld.

Religiösa ledare mot könsstympning i Tanzania

Alla byns invånare vänder sig till Yusuf Kisara Masise när de har problem. Som traditionell ledare är det hans uppgift att råda i livets alla frågor. Att han själv har svängt i frågan om könsstympning har skapat uppmärksamhet i byn.

– Det har varit svårt för vissa av byns invånare att ta till sig min syn på könsstympning. Både byborna, men också några av de andra traditionella ledarna, har ställt många frågor, säger han.

Yusuf är traditionell ledare i sin by och har ansvar för ungefär 3 000 personer. De litar på honom och kommer till honom med alla slags problem. I Yusufs hemby är könsstympning vanligt. Förr om åren spelade Yusuf själv en viktig roll när en flicka skulle könsstympas. Men i dag har han tagit avstånd från könsstympning. Han har tillåtit sina egna söner att gifta sig med kvinnor från andra stammar, kvinnor som dessutom inte är könsstympade. Det har varit svårt för många i byn att förstå.

– Allt handlar om utbildning. Även om det finns lagar som säger att vi inte ska könsstympa så kommer det att finns människor som gör det ändå. Traditionerna är så starka, det är inget unikt för Tanzania. Över hela världen håller människor hårt i sitt lands traditioner. Många traditioner är dessutom konstruktiva och positiva, det är ju bara de destruktiva traditionerna vi vill göra oss av med. Jag tror att om folk fick upp ögonen för vad könsstympning verkligen innebär – vilka risker och effekter ingreppet har – så kommer deras inställning ändras.

Yusuf beskriver den svåra situation som landets kvinnor och flickor ofta befinner sig i. Som kvinna har du få möjligheter att bestämma över ditt eget liv.

– Du kan bli slagen för ingenting. Du kan säljas av din familj för några kor och du är helt beroende av din man och hans inkomst. Men nu är det dags också för kvinnor att bli oberoende. Är det något jag önskar för samhället så är det just det. Att kvinnor får samma rättigheter som män, säger Yusuf Kisara Masise.

Läs mer om arbetet med jämställda samhällen här:
www.svenskakyrkan.se/agenda2030/mal-5---jamstalldhet

Social hållbarhet

Svenska kyrkan är en betydande aktör på det sociala området genom sin rikstäckande verksamhet i Sverige och internationellt utvecklingsarbete i cirka 40 länder. Med evangeliet som grund och människovärdet i fokus bidrar vi till att minska utsattheten i våra samhällen, skapa social sammanhållning och gemenskap samt att mänskliga rättigheter respekteras och främjas.

KYRKAN ÄR EN GEMENSKAP mellan Gud och människor. När människor med vitt skilda bakgrund och erfarenhet möts motverkas segregering och utanförskap.

Med människovärdet i fokus gör vi insatser som bidrar till att minska utsattheten i våra samhällen, skapa social sammanhållning och gemenskap samt säkerställer att mänskliga rättigheter respekteras och främjas. På många håll initieras nya möten och segregering motverkas när kyrkan fungerar som mötesplats för människor med vitt skilda bakgrunder och erfarenheter.

Ett rättighetsbaserat arbetssätt ligger till grund för vårt eget och våra partners arbete. Det innebär att vi försöker komma åt grundorsakerna till att människor lever i utsatthet och marginaliseras, för att skapa förutsättningar för individen att tillsammans med andra förändra sin livssituation. Svenska kyrkans utgångspunkt är alltid att bekräfta och stärka människors egna förmågor, ansvar och möjligheter i de insatser som vi bidrar till. Vi ser varje människa som helig och som en rättighetsbärare, inte som ett behövande objekt.

Tillsammans med andra samhällsaktörer tar vi ett delat ansvar för samhällsutvecklingen utan att på något sätt ersätta de sociala trygghetssystem som det offentliga ska tillhandahålla. Istället kompletterar Svenska kyrkan det offentligas insatser utifrån vårt uppdrag. I Svenska kyrkans uppdrag ingår även att använda sin röst till att påverka beslutsfattare när människor far illa.

Vägledning för diakoni bygger broar i Stockholms stift

Diakoni ingår i församlingens grundläggande uppgift och uttrycker en medmänsklig kärlek, omsorg och solidaritet grundad i kristen tro. Ordet kommer från grekiskan och betyder ”tjänst”. Diakonin tar sig uttryck i olika former av socialt arbete men är också ett förhållningssätt som alla medarbetare inom Svenska kyrkan ska stå för. Diakonin handlar om konkreta sociala insatser men också om respektfulla relationer och om hur vi bemöter varandra.

2018 publicerade den nationella nivån *Vägledning för diakoni* för att underlätta för församlingar att utveckla sitt diakonala uppdrag. Lena Bergman är stiftsdiakon och har använt materialet i Stockholms stift. Hon berättar att det gjort det lättare att presentera och diskutera diakoni på nya arenor med anställda, förtroendevalda, kyrkoherdar och volontärer.

–Diskussionen bidrog till att föra olika yrkesgrupper närmare varandra genom att etablera ett gemensamt språk samt göra roller och ansvar inom det diakonala arbetet tydligare.

Inom Svenska kyrkan arbetar idag cirka 1 100 diakoner. Vägledningen har på ett bra sätt förtydligat att det diakonala uppdraget är något som involverar hela församlingen och inte bara diakonerna. Lena Bergman berättar att flera församlingar blivit inspirerade att arbeta vidare på egen hand med stöd av de verktyg som finns i vägledningen. Arbetet fortsätter under 2019 och förhoppningen är att resultatet ska underlätta de strategiska vägval och prioriteringar som krävs för att möta de ökade sociala behoven som finns i många församlingar och pastorat.

Läs mer om det diakonala uppdraget i vägledningen och i Ett biskopsbrev om diakoni:
www.svenskakyrkan.se/biskopsmotet

internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1369816

Stöd till människor som står utanför arbetsmarknaden

2018 låg arbetslösheten i Sverige på 6,3 procent. Det finns tydliga tecken på en isärdragning, där arbetslösheten i vissa grupper nästan är obefintlig medan den är hög i andra grupper.

För inrikes födda låg arbetslösheten på 3,8 procent att jämföra med den betydligt högre nivån på 15,4 procent för utrikes födda[3]. Andra grupper med hög arbetslöshet är personer med kort utbildning eller funktionsnedsättning.

Sedan 2015 har den nationella nivån drivit satsningen *Mer än jobb* – Svenska kyrkans stöd till människor i arbetslöshet för att stärka församlingarnas och stiftens kunskap och förmåga att bedriva verksamhet som leder till att arbetslösa får arbete, praktik eller utbildning. Det mervärde församlingarna kan erbjuda, förutom sysselsättning, är tillgång till öppna gemenskaper med engagerade medmänniskor och stöd i tros- och livsåskådningsfrågor. Sedan 2015 har varje år 900–1 300 personer haft praktik, arbetsträning eller anställning med lönebidrag inom Svenska kyrkan.

2019–2020 går arbetet in i en ny fas med en överenskommelse mellan Luleå, Lund, Stockholm, Strängnäs och Västerås stift om att gemensamt stärka verksamheter för långtidsarbetslösa.

Läs mer om hur Svenska kyrkan bidrar till inkomstmöjligheter och anständiga arbetsvillkor här.

www.svenskakyrkan.se/agenda2030/mal-8--anstandiga-arbetsvillkor-och-ekonomisk-tillvaxt

3 www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/arbetsloshet-i-sverige/

I kölvattnet av #metoo

Under 2017 spreds uppropet *#metoo* med vittnesmål om sexuella trakasserier över hela världen. Uppropet visar att mycket arbete återstår för att säkerställa varje människas rätt till fysisk och sexuell integritet. Svenska kyrkan har arbetat med frågorna länge, både i Sverige och i det internationella arbetet. Men *#metoo* och *#vardeljus* (uppropet inom Svenska kyrkans värld) blev en signal om behovet av att fortsätta och vidareutveckla arbetet.

1998 skapades ett nätverk med kontaktpersoner i samtliga stift för att möta, lyssna på och stötta dem som varit utsatta för sexuella övergrepp i kyrkans miljöer. Under 2018 gjordes en kvalitativ och en kvantitativ utvärdering av arbetet under 20 år. Kunskapen om Svenska kyrkans arbete med att förbygga och bemöta sexuella övergrepp är genomgående stor, men fortfarande behövs utbildning av chefer och arbetsledare i handläggning och uppföljning av de riktlinjer som gäller. Stiftens kontaktpersoner efterlyser ett större ansvarstagande från stift och församlingar när det gäller information om de riktlinjer som gäller för sexuella övergrepp och trakasserier, och om hur barn och ungdomsverksamheten ska kunna erbjuda trygga möten.

Trygga möten

Sedan 2017 erbjuds barn-, ungdoms- och konfirmandledare webbutbildningen Trygga möten, som lyfter frågor som sexuella övergrepp, ledares ansvar, attityder, mobbning, härskartekniker och mänskliga rättigheter. Bland omkring 9 000 unga ledare i Svenska kyrkan har 1 800 personer hittills gått kursen. I varje stift finns två utbildade kontaktpersoner, en man och en kvinna, med ett särskilt uppdrag att finnas till hands för personer som har utsatts för sexuella övergrepp.

Jämställdhet handlar också om männen

Jämställdhet och genusrättvisa är prioriterade områden inom Svenska kyrkans internationella arbete. Det finns inga genvägar till ett jämställt samhälle, menar Babar Bashir från organisationen Rozan i Pakistan, som Svenska kyrkans internationella arbete stödjer. Och i ett patriarkalt samhälle måste arbetet börja med männen.

Organisationen Rozan har fyra olika programverksamheter. De bedriver ett framgångsrikt samarbete med det pakistanska polisväsendet och utbildar polisen i genusfrågor. Ett annat program syftar till att motverka sexuellt utnyttjande av barn och att stärka barns emotionella hälsa. Ett tredje program vänder sig till kvinnor och upplyser om jämställdhets- och rättighetsfrågor. Det fjärde programmet vänder sig till män.

– Vi kallar dem grindvakter – deras tillåtelse behövs för att vi också ska kunna jobba med kvinnor och barn, och stärka dem.

Organisationen Rozan har utarbetat olika studiematerial som passar i olika sammanhang och gruppsammansättningar. Materialet beskriver till exempel vanliga situationer i hemmet eller på jobbet, och deltagarna får beskriva vad de ser för att sedan reflektera över de roller och traditioner som de kommer ifrån.

–Mansrollen är inte statisk, påpekar Babar Bashir. Vi arbetar med att skapa nya normer, så att män tar ställning mot allt slags våld och står på offrets sida, om det krävs en rättslig åtgärd. Vi lägger ned mycket tid på att få männen att få kontakt med sitt eget inre och när män upptäcker att våld inte fungerar, men att kärlek och omsorg gör det, då minskar våldet i hemmen.

Läs mer om hur vi arbetar för jämställdhet här:
www.svenskakyrkan.se/agenda2030/mal-5---jamstalldhet

Insatser för att inkludera och motverka diskriminering

Svenska kyrkans nationella nivå arbetar löpande med insatser och redskap för att motverka diskriminering och involvera grupper som inte alltid har en röst. Ett exempel från 2017 är *Regnbågsnyckeln* som är en hbtq-märkning som intygar att förtroendevalda och medarbetare i en församling bidrar till en mer inkluderande kyrka, genom att arbeta för mångfald och öppenhet på ett genomtänkt sätt. Cirka 50 processledare har utbildats för att vara resurspersoner i församlingarnas arbete med *Regnbågsnyckeln*. Från och med 2018 kunde församlingar få en regnbågsnyckelmärkning. Vid årets utgång hade tre församlingar fått det, medan ytterligare 18 hade inlett processen.

Svenska kyrkan arbetar även för urfolks och nationella minoriteters rättigheter, det vill säga för grupper som historiskt fått sin kultur och identitet ifrågasatta. Ett exempel är ett samiskt konfirmationsläger där ungdomar får lära sig om kristen tro samtidigt som deras samiska identitet stärks. De samiska språken används

på lägret. Deltagarna samtalar om samisk identitet och arbetar med samiskt hantverk. Ett annat exempel är *Ette tohtia olla oma itte – en samtalsbok om språk, tro och identitet i Tornedalen* av Stefan Aro. Boken tar upp frågor som i hög grad påverkat Tornedalingars identitet och används som underlag för samtal på träffar som anordnas såväl inom Luleå stift som bland tornedalingar i övriga landet.

Migration och integration

Migrations- och integrationsfrågor är ett prioriterat område för nationell nivå och berör många verksamhetsområden, till exempel diakonalt arbete i Sverige och humanitärt stöd i flyktingläger. Tillsammans med andra trosbaserade organisationer vill Svenska kyrkan ge röst både åt nyanlända som far illa i Sverige och åt de 68 miljoner människor som uppskattas leva på flykt i världen i dag.

UTSATTHETEN ÖKAR BLAND ENSAMKOMMANDE

Utsattheten bland ensamkommande ungdomar i Sverige har ökat till följd av förändringar i praxis och lagstiftning, åldersuppskrivningar och oacceptabelt långa handläggningstider. Många av ungdomarna har en vardag som präglas av hemlöshet, hunger samt fysisk och psykisk ohälsa. Svenska kyrkan och andra civilsamhällesorganisationer tar idag ett stort ansvar för denna grupp och bistår staten genom olika former av stöd till ungdomarna. Parallellt förs diskussioner med det offentliga om vilka långsiktiga lösningar som finns för att människor inte ska behöva hamna mellan stolarna i vårt land som de ensamkommande ungdomarna nu har gjort.

2018 valde regeringen att dela ut medel till ett antal civilsamhällesorganisationer för arbete med att minska gruppens utsatthet. Svenska kyrkan tilldelades 15 miljoner kronor, som fördelats till 11 stift och 92 församlingar/pastorat runt om i Sverige. Insatserna har handlat om allt från ekonomiskt stöd för mat och hygienartiklar till att hitta olika former av boendelösningar. Svenska kyrkan erbjuder också psykosociala insatser som samtalsgrupper, traumaterapi och olika sociala aktiviteter.

SAMVERKAN VID MIGRATIONSVERKETS FÖRVARSENHETER

Svenska kyrkan har under en lång tid haft en närvaro vid Migrationsverkets förvarsenheter. Förvaren är låsta boenden som ska säkerställa att personer är tillgängliga för att beslut om avvisning eller utvisning ska kunna genomföras. Svenska kyrkans arbete karaktäriseras å ena sidan av det själavårdande uppdraget, å andra sidan av olika former av praktiskt och socialt stöd. Det kan handla om stöd kopplat till myndighetskontakter, praktiska efterforskningar inför ett återvändande och aktiviteter för musik och annat skapande.

Sedan ett par år tillbaka ingår Svenska kyrkans nationella nivå i en samverkansgrupp med andra förvarsbesökande organisationer, som sammankallas av en nationell funktion vid Migrationsverket. Genom nätverket kan vi föra fram synpunkter till Migrationsverket centralt och aktuell information från myndigheten kan föras tillbaka till församlingarna. Denna typ av information sprider nationell nivå via stödfunktionen Support migration som alla stift och församlingar har tillgång till via intranätet.

INTEGRATIONSUTBILDNING VID LINKÖPING UNIVERSITET

På församlingsnivå finns behov av kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte. Det sker på flera sätt och som ett led i detta har Svenska kyrkan i samverkan med Linköping universitet startat utbildningen *Tillsammans i det mångkulturella samhället*. Kursen vänder sig till anställda och ideella inom Svenska kyrkan som möter nyanlända i sitt arbete. Deltagarna rustas och tränas i att reflektera kring frågor om värderingar och värdekonflikter, och utbildningen utgår från centrala begrepp som tolerans, normkritik, etnicitet, humanism och inkludering. Den erbjuds på deltid för att kunna kombineras med arbete. Ett tjugotal personer är inskrivna och examineras under våren 2019.

PSYKOSOCIALT STÖD FÖR MÄNNISKOR PÅ FLYKT

Svenska kyrkan samarbetar inom ACT-alliansen och Lutherska världsförbundet för att kunna agera snabbt vid katastrofer. Samverkan handlar både om att kunna arbeta effektivare med långsiktigt stöd och att bli en starkare röst i påverkansarbetet.

Under 2018 omfattade Svenska kyrkans humanitära bistånd 69 miljoner kronor. Årets största humanitära insatser gällde den utdragna flyktingsituationen i östra Afrika där Svenska kyrkans stöd berör 1,1 miljoner människor på flykt i Djibouti, Etiopien, Kenya, Somalia, Sydsudan och Uganda.

Inom ACT bidrar medlemmarna till att utveckla olika sektorer. Svenska kyrkans område gäller psykosocialt stöd. Förutom att ge människor i katastrofsituationer mat, rent vatten, sanitet och tak över huvudet behövs också stöd att bygga upp ett normalt liv, sociala nätverk, hopp, värdighet och möjlighet att påverka sin situation. Läs mer på sidan 36 om insatser för psykosocialt stöd genom fritidsaktiviteter i flyktinglägret Kakuma.

Ökade medel för att stärka arbetet

För 2018 anslog kyrkostyrelsen 60 miljoner kronor till Svenska kyrkans arbete med asylsökande och nyanlända. Så här fördelades pengarna:

- 28,2 miljoner till församlingar och pastorat, bl.a. för språkträning, barn- och ungdomsverksamhet, praktikplatser och andra aktiviteter för att främja integration.
- 14,5 miljoner till stiften, bl.a. för gemensamma utbildningsdagar och coacher för integrationsarbetet.
- 14 miljoner kronor fördelades till den internationella verksamheten, bl.a. för till akuta flyktingkriser, förstärkning av arbetet för flyktingar och internflyktingar i Mellanöstern samt uppstart av arbete med flyktingsituationen i Sydsudan.
- 3,3 miljoner avsattes för nationella satsningar, bl.a. för Rådgivningsbyrån för flyktingar och asylsökande, ett samarbete med Röda Korset om stöd till medarbetare som möter personer som fått avslag, modellen *Barn i Väntan/Barn i Start*, samverkan inom civilsamhället för nyanländas samhällsetablering och ett glesbygdsnätverk.

När fotbollen blir livsviktig

Svenska kyrkans internationella arbete stödjer fritidsaktiviteter för ungdomar i flyktingläger i flera delar av världen, bland annat i Kakuma i Kenya. Akelo är född i flyktinglägret Kakuma och har under sina 18 år aldrig fått se något annat. Hon har inget att återvända till i sin mammas hemland Sydsudan. Chansen att få uppehållstillstånd i ett annat land är minimal och hon saknar tillstånd att vistas utanför lägrets gränser.

Livet i flyktinglägret är hårt. Matransonerna är inte tillräckliga, sjukhuset inte ordentligt utrustat och boendet inte skyddat från vind, regn, inbrott och överfall. Akelo spelar fotboll i Kakumas högsta division och är utsedd till lagets bästa spelare. Men att spela fotboll för en tjej i Kakumas flyktingläger är svårt. Akelo får ofta höra att hon inte är en riktig kvinna, att hon borde vara hemma och sköta sina sysslor istället. Akelo berättar om kommentarer hon får:

– Har du inte tvätt och städning att sköta!? Då svarar jag att vi är många systrar, vi delar på sysslorna.

Akelo älskar att spela fotboll, det ger henne motivation och mening i en svår tillvaro.

Svenska kyrkans erfarenhet är att utbildning och organiserade fritidsaktiviteter för barn och unga är livsviktiga insatser i flyktingläger. Genom att satsa på ledarutbildningar och samla ungdomar i grupp byggs en ny gemenskap, en känsla av att de kan utvecklas tillsammans och insikten att samarbete är bättre än konflikt. Speciellt för flickor är en aktiv fritid vägen framåt mot jämställdhet, ett sätt att få en egen identitet och möjlighet att delta i aktiviteter och beslut som formar deras framtid.

Kakuma

I Kakuma flyktingläger i norra Kenya bor 185 000 människor varav 120 000 barn. De har flytt från våld, krig och naturkatastrofer som drabbat deras hemländer.

MIKASA
FFSA
EPIC
STORAGE

Goda arbetsförhållanden

Svenska kyrkans nationella nivå hade 470 anställda[4] vid årsskiftet 2018/19 (varav 74 utlandsstationerade). Frågor som gäller arbetsmiljö, anställdas villkor och utvecklingsmöjligheter utvärderas regelbundet genom medarbetarsamtal, medarbetarenkäter, skyddsronder, psykosociala enkäter, annan statistikinsamling och samarbete med fackliga företrädare.

Vår arbetsmiljöpolicy lägger stor vikt vid förebyggande insatser. Nya mål formuleras årligen för arbetet framåt, och målen följs upp och revideras varje år. Målen gäller bland annat utbildningsinsatser för chefer och anställda, rehabiliteringsplaner för sjukskrivna, nyttjande av friskvårdserbjudanden samt ett mål om god trivsel. I den senaste psykosociala enkäten, som genomfördes i november 2018, uppgav 89 procent att de trivs mycket bra eller ganska bra på arbetsplatsen. Alla chefer deltar i ett obligatoriskt utbildningspaket som vidareutvecklar chefernas kunskaper i frågor som arbetsmiljö, arbetsrätt och medarbetarutveckling, och leder till en diplomering. Under ett par år har en särskild satsning på hållbart ledarskap och medarbetarskap pågått för att involvera alla i arbetet framåt. Med detta arbete vill vi säkerställa en god arbetsmiljö och att vi upplevs som en attraktiv arbetsgivare.

Samtliga anställda omfattas av kollektivavtal och har tillgång till företagshälsovård för arbetsrelaterad ohälsa. Satsningar på friskvård är uppskattade och sker i form av ett friskvårdsbidrag på 2 000 kronor per år, en friskvårdstimme i veckan och aktiviteter varje månad som arrangeras av arbetsplatsens hälsoinspiratörer.

Precis som för andra organisationer är frågan om kompetensförsörjning strategiskt viktig för verksamheten. Årliga medarbetarsamtal med kompetensutvecklingsplaner och avgångsintervjuer är några verktyg som används för att säkra kompetens och få in synpunkter på hur arbetsplatsen kan vidareutvecklas och förbli en attraktiv arbetsgivare i framtiden.

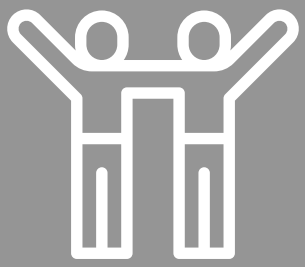
Att värna mångfalden är viktigt i sig själv men också för att se till att vi, i en mångfasetterad organisation, har en bredd av kunskap och erfarenheter. Vid extern rekrytering, när allt annat är likvärdigt, ska jämställdhets- och mångfaldsperspektivet beaktas både i urval till intervju och i valet av slutkandidat. Verksamhetens policy för likabehandling tar avstånd från diskriminering och trakasserier. En uppdaterad policy gällande kränkande särbehandling beslutades av kyrkostyrelsen hösten 2018 och arbete pågår med att förtydliga ytterligare riktlinjer.

I personalfrågor får församlingar, pastorat och stift stöd av Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (inte den nationella nivån).

89 PROCENT AV ANSTÄLLDA UPPGER ATT DE TRIVS MYCKET BRA ELLER GANSKA BRA PÅ ARBETSPLATSEN.

4 Siffran avser medelantalet anställda.

470
medelantalet anställda
31 dec 2018 (472 st 2017)

100
procent omfattas av
kollektivavtal (100 % 2017)

67%
kvinnor/män 2018
33%
(70/30 % 2017)

Sjuktal
4,03%
(2,58 % 2017)

4 st
arbetsrelaterade skador,
noll dödsfall. (0/0 2017)

Ekologisk hållbarhet

Klimat- och miljöfrågorna tillhör vår tids absolut största utmaningar. Ett förändrat klimat och överutnyttjade ekosystem påverkar hela mänskligheten, men allra mest påverkas människor som redan lever i utsatthet. Därför är miljöfrågorna också rättvisefrågor.

SOM ETT LAND MED STOR kapacitet har vi ansvar att gå före och ifrågasätta normer som skadar den skapelse som vi fått till låns att bruka, vårda och dela mellan människor här och nu idag, men också med kommande generationer.

Den nationella nivån värnar ekologiska värden genom att ta miljöhänsyn i den dagliga verksamheten, till exempel när vi väljer energi, fonder att investera i och leverantörer att anlita. Stödet till församlingar och stift på miljöområdet har utökats de senaste två åren och sker idag genom utbildningsmaterial, teologiskt utvecklingsarbete, ramavtal, fastighetsstöd och genom Svenska kyrkans verktyg för att bygga upp ett miljöledningssystem (Miljödiplomering). Genom insatserna strävar vi efter att minska den egna och resten av Svenska kyrkans miljöpåverkan, främja lösningar i samhället runt om oss och bidra till reflektion över vår tids stora ödesfrågor.

Parallellt med detta bedrivs ett påverkansarbete i nära samverkan med andra kyrkor och religiösa samfund. I samarbete med ACT-alliansen och Kyrkornas världsråd gör vi det möjligt för kyrkor och partner i utsatta länder att delta vid de globala klimatmötena för att påverka och bära vittnesmål om klimatförändringarnas konsekvenser.

Nationell nivås arbete med Miljödiplomering

Miljöarbetet inom den nationella nivån utgår från en miljöpolicy som kyrkostyrelsen antagit och som omsätts i handling med hjälp av Svenska kyrkans miljöledningssystem (Miljödiplomering). Kyrkostyrelsen har antagit övergripande miljömål för nio verksamhetsområden, som har konkretiserats i delmål och handlingsplaner i samråd med anställda som aktivt arbetar med frågorna. Målsättningarna är i dagsläget inte alltid kvantitativa, men resultaten är det. Målen utgår från Svenska kyrkans ansvar att värna skapelsen genom att bidra till Parisavtalets klimatmål och andra svenska miljömål.

2018 diplomerades arbetet av extern part, vilket innebär att ett flertal mål uppnåtts och att verksamheten har implementerat miljödiplomeringens krav på beslutsprocesser, utbildningar, uppföljningsrutiner med mera.

Läs mer om resultaten i förhållande till målen 2016–2018 på webben: www.svenskakyrkan.se/miljomal.

Både 2017 och 2018 miljödiplomerades kyrkomötets sessioner. Det innebär både att sammankomsternas miljöpåverkan minskas genom aktiva och genomtänkta val, och att Svenska kyrkans ansvar för skapelsen uppmärksammas under dagarna som ledamöterna möts. På årets kyrkomöte lyftes sommarens bränder och torka för att belysa hur ett förändrat klimat påverkar samhället och Svenska kyrkans verksamhet. Ett förändrat klimat ställer bland annat krav på Svenska kyrkans krisberedskap och förmåga att bistå med psykosocialt stöd vid extremväder och naturkatastrofer.

Om Svenska kyrkans miljödiplomering

Vid millennieskiftet skapades den första versionen av *Svenska kyrkans miljödiplomering* för en hållbar utveckling. Det är ett verktyg som hjälper kyrkliga enheter att bygga ett internt miljöledningssystem för att på ett systematiskt och strukturerat sätt kunna bidra till hållbar utveckling. Miljödiplomering vilar på en teologisk grund och utgår från verksamhetens identitet och förutsättningar som kyrka. Svenska kyrkans nationella nivå ansvarar för verktygets utformning medan stiften marknadsför verktyget och stödjer församlingarna i det konkreta arbetet. Cirka 100 församlingar och stift arbetar med verktyget idag. 2016 kompletterades miljöledningssystemet med en standard för event - Miljödiplomering för hållbara event. Den är till för att minska miljöpåverkan och lyfta miljöfrågorna vid större möten och konferenser som Svenska kyrkan arrangerar.

TJÄNSTERESOR

På grund av verksamhetens karaktär, med en omfattande internationell verksamhet och utbyte med kyrkor och samfund i andra länder, behöver vi resa med flyg. Vi strävar efter att begränsa resornas utsläpp genom att välja mindre miljöbelastande färdsätt och i ökad utsträckning använda video- och telekonferenser. Målsättningen är att resa miljövänligt så långt det går och ta ansvar för resterande utsläpp som vi inte lyckats undvika (se vidare om klimatkompensation på sidan 45)[5].

Under 2018 genererade flyget cirka 2054 ton CO_2e[6]. Utsläpp från bilresor uppskattas till cirka 60 ton CO_2e. Arbetsplatsen är diplomerad som en cykelvänlig arbetsplats[7] vilket innebär att vi underlättar för medarbetarna att cykla till jobbet och i tjänsten. Bland annat finns lånecyklar, inklusive två elcyklar.

Under 2018 upphandlades ytterligare digitala möteslösningar för att minska verksamhetens och resten av Svenska kyrkans resor.

MILJÖDATA 2018

Källa	Miljöpåverkan 2018 (i ton CO_2e)	Utveckling över tid	Basår
Flyg	2053,8	-38%	2015
Bil	59,9	-9%	2016
Tåg	2,4	18%	2015
Energi	97,1	-67%	2015
Kopieringspapper	4,9	-55%	2011
Total	**2218,1**		

För mer information om vilka mätmetoder som används för att beräkna utsläpp, se sidan 55.

ENERGIANVÄNDNING I BYGGNADER

Den nationella nivån äger och hyr fastigheter för sin verksamhet i Sverige. I linje med vårt mål att minimera miljöpåverkan i fastighetsförvaltningen har flera insatser genomförts de senaste åren för att minska energiförbrukningen och ersätta fossila energikällor med förnybara alternativ. El märkt med Naturskyddsföreningens *Bra Miljöval*, som innebär förnybar energi och garanterar att miljöhänsyn tagits när energin producerats, används i fastigheter som den nationella nivån äger eller hyr i Sverige. Samma avtal erbjuds stift och församlingar.

INSATSER FÖR ATT STÖDJA STIFT OCH FÖRSAMLINGAR

Ett av miljödiplomeringsmålen har handlat om att utöka stödet till stiften och församlingarna. Ett exempel är projektet *Gemensamt Ansvar* som bland annat innebär att alla församlingar ska ta fram nya lokalförsörjningsplaner till 2022. Att säkerställa att församlingar och stift har rätt lokaler för verksamhetens behov och att utrymmen inte värms upp i onödan är en viktig insats för miljön. Projektet väntas leda till minskat fastighetsbestånd, minskad energianvändning och att försäljning av fastigheter bidrar till att andra inte behöver bygga nytt vilket leder till utebliven miiljöpåverkan. I arbetet med *Gemensamt Ansvar* integreras miljö- och andra hållbarhetsrelaterade aspekter i vägledningar och annat stöd. Totalt äger Svenska kyrkan cirka 20 000 byggnader varav drygt 3 400 är kyrkor.

De gemensamma ramavtalen är ett annat exempel på stöd från den nationella nivån. I upphandlingsprocessen väljs leverantörer som aktivt bidrar till Sveriges klimatmål och andra miljö- och hållbarhetsmål (läs mer i avsnitt om ekonomi). Exempel på ramavtal med klara miljöfördelar är avtal för el märkt *Bra Miljöval,* gröna obligationer, elverktyg, kontorsmaterial, kemikalieregister, klimatkompensation samt möbler och livsmedel där stor vikt lagts vid insatser för att minska användningen av naturresurser.

ARBETET FRAMÅT

I slutet av 2018 fattade kyrkomötet beslut om att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att arbeta fram en nationellt täckande klimatstrategi. Beslutet fattades mot bakgrund av klimatförändringarnas allvar och det faktum att alla verksamheter behöver öka sina insatser för att Sverige och världen ska klara klimatmålen. Den nationella nivån har åtagit sig att verka för detta, bland annat genom sitt medlemskap i Fossilfritt Sverige, ett initiativ som samlar aktörer som vill bidra till att Sverige blir världens första fossilfria välfärdsland. Gemensamma målsättningar för Svenska kyrkan kommer att formuleras under 2019.

Läs mer här: www.fossilfritt-sverige.se

5 Nationell nivås resepolicy och riktlinjer för resor återfinns här: https://www.svenskakyrkan.se/hallbarhetsredovisning-och-styrning
6 Beräkningen inkluderar mellanlandningar och så kallade höghöjdsutsläpp.
7 www.uppsala.se/cykelvanlig-arbetsplats

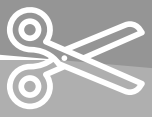

Var fjärde portion som serveras i kyrkokansliets lunchmatsal är vegetarisk .

Pappersanvändningen har minskat med 55 % sen 2011.

Två tredjedelar av vårt upphandlade kontorsmaterial är miljömärkt.

Alla datorer som används är TCO-märkta.

90%

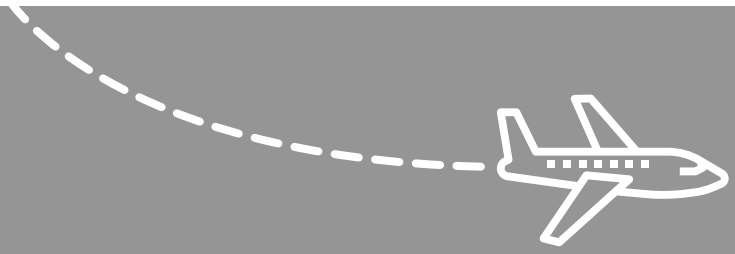
av datorerna återanvänds och resten återvinns.

Våra utsläpp från tjänsteresor, energi och papper minskade med omkring

24%

jämfört med 2017.

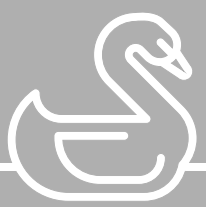
38% minskade koldioxidutsläpp från flygresor de senaste tre åren.

Vår klimatpåverkan

från energi har sedan 2015 minskat med

67%

Bland annat tack vare grön fjärrvärme.

Endast Svanen-certifierade tryckerier anlitas.

2018

miljödiplomerades kyrkomötet för andra gången.

20 ton metall

återvanns under 2018 tack vare ramvtal för krematorier.

Klimatkompensation enligt Fairtrades kriterier

För att ta ansvar för de klimatutsläpp som nationell nivås verksamhet idag genererar avsätter vi 500 kronor per ton CO2e. En del av denna summa används för att balansera (kompensera för) utsläppen för tjänsteresor, energi, trycksaker och posttjänster. Resten används för interna hållbarhetsinsatser.

För 2018 års utsläpp köptes klimatkompensation från *Fair Climate Fund*, en medlem inom *ACT-alliansen* som inför klimatmötet i Paris 2015 lanserade en ny standard för klimatkompensation *(Fairtrade Climate Standard)*. I praktiken leder detta till att motsvarande utsläpp uteblir genom biogasproduktion och alternativ till förorenande spisar i kooperativ i Indien.

Fairtrade Climate Standard har ett tydligt fattigdomsperspektiv och bygger på Fairtrades kriterier. En premie ingår i priset, som kooperativen använder till insatser för att skydda sig mot klimatförändringarna. Utöver minskade utsläpp leder insatserna i Indien till hälsofördelar på grund av bättre inomhusluft och tidsvinster för kvinnorna.

Ett ramavtal med ZeroMission finns så att även församlingar och stift kan klimatkompensera i enlighet med *Fairtrade Climate Standard*. Endast kunder som kan visa på ett gediget klimatarbete, med fokus på utsläppsminskningar, får köpa Fairtrades klimatkompensation.

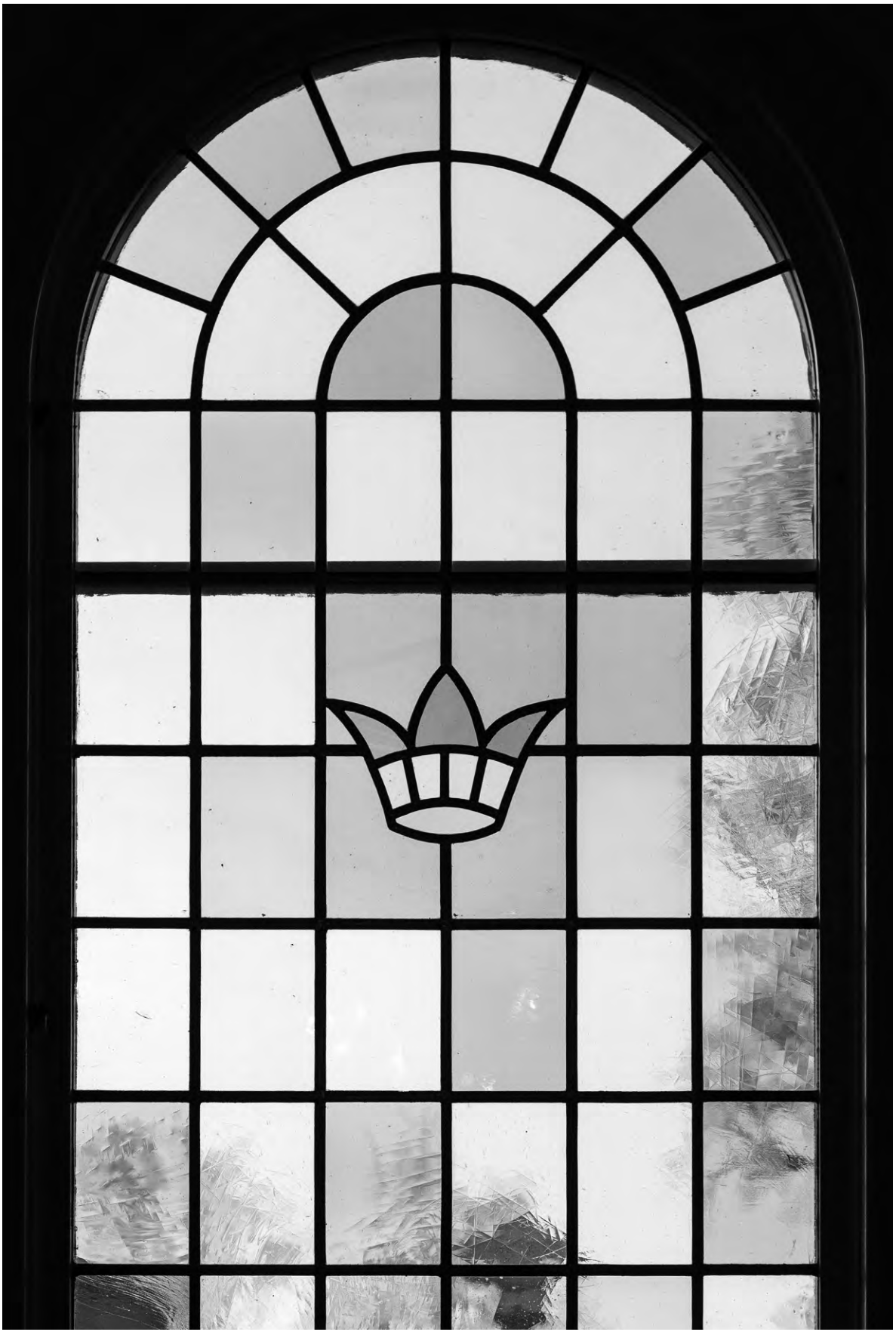
Läs mer: www.fairtradecarboncredits.net

Läs mer om Svenska kyrkans miljö- och klimatarbete.
www.svenskakyrkan.se/agenda2030/mal-13---bekampa-klimatforandringarna

Läs mer om Svenska kyrkans ställningstagande i klimatfrågan i Ett biskopsbrev om klimatet

www.svenskakyrkan.se/biskoparnas-brev-om-klimatet

Ekonomisk hållbarhet

Arbetet för en ekonomiskt hållbar värld och verksamhet handlar om att använda och förvalta ekonomiska resurser på ett ansvarsfullt och kostnadsmedvetet sätt.

FÖR SVENSKA KYRKAN HANDLAR det också om att, i en tid med minskade medlemstal, bidra till en ekonomiskt hållbar kyrka som står väl rustad för framtiden. Ökad samordning inom kyrkan är centralt för att uppnå det.

Nationell nivå verkar även för att handel och investeringar ska ske på sätt som bidrar till en hållbar utveckling. Vi gör det genom att ställa hållbarhetskrav i upphandlingar och vid investeringar, och genom ett mångårigt engagemang i initiativ som Fairtrade, Swedwatch och i mikrofinansorganisationer som drivs av kyrkor.

Så påverkar vi näringslivet

Genom att låta hållbarhetsfaktorer väga tungt vid investeringar och inköp påverkar Svenska kyrkan näringslivet i en mer hållbar riktning. Det handlar dels om att säga nej till företag och verksamheter som inte lever upp till Svenska kyrkans krav, dels om att sporra företag i deras hållbarhetssatsningar genom att premiera dem som ligger långt framme. Arbetet utgår från policyer som kyrkostyrelsen beslutat om (finanspolicy, inköpspolicy och en uppförandekod för leverantörer).[8]

HÅLLBARA INVESTERINGAR

I slutet av 2018 förvaltade den nationella nivån ett kapital på 8,3 miljarder kronor. Kapitalet har ett avkastningskrav på 3 procent per år sett över en rullande tioårsperiod utöver inflationen. Avkastningen från förvaltningen ses som en resurs för att bekosta långsiktiga åtaganden och prioriterade områden inom stift och församlingar.

Förvaltningen lägger tyngdpunkten på företag som visar ansvar inom sin verksamhet och tillverkning samt företag som tar fram produkter och tjänster som bidrar till att hantera samhällsutmaningar. Vi investerar inte i företag som utvinner fossil energi eller producerar vapen, tobak eller pornografi. Vi utesluter bolag som bryter mot internationella normer för mänskliga rättigheter, miljöhänsyn och antikorruption, om de inte kan visa att de åtgärdar problemen.

Nationell nivå erbjuder församlingar, pastorat och stift att investera i Svenska kyrkans Ethosfonder som har låga avgifter och klarar finanspolicyns hållbarhetskrav. Vid årsskiftet 2018/19 var 4,4 miljarder kronor investerade i Ethosfonderna. Ramavtal finns också för investeringar i gröna obligationer, det vill säga obligationer där kapitalet endast används för olika miljöprojekt.

Läs mer om förvaltningen här
www.svenskakyrkan.se/ansvarsfulla-investeringar

8 https://www.svenskakyrkan.se/hallbarhetsredovisning-och-styrning

Investeringar med extra samhällseffekter

De senaste åren har den nationella nivån gjort flera investeringar i så kallade impact-fonder som, utöver att ge finansiell avkastning, särskilt eftersträvar att uppnå specifika samhällseffekter. Ett exempel är *Althelia Climate Fund* som skyddar regnskog och främjar hållbart jordbruk. Ett annat exempel är SEB:s mikrofinansfonder.

Mikrolån för att öka chansen till inkomster

SEB:s första mikrofinansfond, *SEB Microfinance Fund I*, startade 2013 och fokuserade på 27 länder där endast fyra av tio vuxna har ett konto på banken eller hos en annan finansiell institution. Den nationella nivån stod för en sjättedel av det investerade kapitalet i fonden. Genom de mikrofinansorganisationer som fonden lånat ut pengar till hade 6 miljoner människor fått tillgång till kapital när fonden avslutades 2018. Över hälften av låntagarna var kvinnor som främst lånat mindre summor för att köpa insatsvaror till sina mikroföretag.

Lånen är ofta en förutsättning för att de ska kunna starta eller utveckla sina affärsverksamheter, som kan handla om allt från grönsaksförsäljning till djuruppfödning. Mikrolånefonders effekter när det gäller att minska fattigdomen och öka kvinnors möjligheter är allmänt kända. När fonden avslutades hade den gett en god finansiell avkastning på 9 procent per år.

Investering för klimatets och artrikedomens skull

Althelia Climate Fund investerar i projekt och affärsmodeller som syftar till att skydda skog och skapa hållbara odlingsmetoder i biologiskt värdefulla områden som hotas av avskogning på grund av exploatering. Projekten finns bland annat i Rwanda, Peru, Guatemala och Indonesien. Svenska kyrkan var en av de första investerarna i fonden, som startade 2013, tillsammans med bland annat *Europeiska Investeringsbanken* och holländska utvecklingsbanken *FMO*.

Den långsiktiga investeringshorisonten, i kombination med samarbeten med lokala organisationer, skapar goda förutsättningar för inkomster till människor i fattiga områden och positiva effekter för klimatet, den biologiska mångfalden och andra ekosystemtjänster. En del av projekten skapar utsläppsrätter och ingår i FN:s program *REDD+* (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation).

Fonden har ännu inte avkastat i linje med förväntningarna, men har nått sina hållbarhetsmål. 2018 redovisade förvaltaren fondens hållbarhetsresultat (se nedan). Svenska kyrkans andel i fonden motsvarar 10 procent.

- Fonden har lett till att utsläpp motsvarande 31 miljoner ton koldioxid har uteblivit när avskogning förhindrats.
- Cirka 2 000 000 hektar mark med livsmiljöer som är viktiga för hotade arter och biologisk mångfald har skyddats.

Hållbara inköp

2018 köpte den nationella nivån in varor och tjänster till ett värde av cirka 520 miljoner kronor och ansvarade även för ramavtal som sluts för hela Svenska kyrkan. Totalt uppskattas inköp för cirka nio miljarder kronor göras inom Svenska kyrkan varje år. Ramavtalen som nationell nivå slutit för Svenska kyrkan ledde 2018 till kostnadsbesparingar på cirka 157 miljoner kronor.

Genom att ställa krav på socialt ansvar, miljöhänsyn och insatser mot korruption redan i offertförfrågan skickas en tydlig signal om att ansvarsfulla företag premieras och att hållbara produkter och tjänster efterfrågas. I bedömningarna analyseras leverantörernas hållbarhetsresultat innan slutligt val görs. Genom en inköpsportal på Svenska kyrkans intranät kan församlingar och stift ta del av hållbarhetsbedömningar och annan information, vilket hjälper dem att minska den egna miljöpåverkan genom att göra aktiva val och förändra det egna beteendet. I samverkan med leverantörer skapas ibland webbshopar med ett urval av varor som sticker ut ur hållbarhetssynpunkt och som görs tillgängliga för kunder inom Svenska kyrkan.

En betydande del av inköpen till den nationella nivåns verksamhet handlar om tjänster från svenska företag, vilket innebär en lägre hållbarhetsrisk. Ramavtalen som sluts för att möta behoven i församlingar och stift gäller en bredd av produkter och tjänster, och de är oftare förenade med en högre risknivå. Hållbarhetsarbetet fokuserar därför extra på dessa avtal.

Uppföljning och dialog

Under året genomlystes samtliga företag som den nationella nivån investerar i genom så kallad screening för att säkerställa att bolag som vi investerar i lever upp till våra hållbarhetskrav. Upptäcks brister inleds en dialog med avyttring av innehavet som sista utväg. Samtliga nationella ramavtalsleverantörer har accepterat Svenska kyrkans uppförandekod. Under 2016–2018 har de leverantörer vars verksamhet är förenad med en högre hållbarhetsrisk bedömts mer grundligt. Dialog har förts om frågor som företagen behöver arbeta vidare med för att nå tydligare resultat.

Ibland är Svenska kyrkans nationella nivå både kund och aktieägare i bolag som vi för dialog med. Ofta får vi gehör för våra rekommendationer, men når vi inte resultat över tid avbryts affärsrelationen. Under 2016-2018 har tre avtal avbrutits med leverantörer som inte levt upp till våra krav.

Läs mer om hur vi arbetar för att främja en hållbar konsumtion och produktion.
www.svenskakyrkan.se/agenda2030/mal-12---hallbar-konsumtion-och-produktion

Fairtrade: från nisch till höga marknadsandelar

På 1990-talet var Svenska kyrkan med och tog initiativ till *Fairtrade* i Sverige (då Rättvisemärkt). I början av 2000-talet satsade vi cirka 12 miljoner på *Fairtrade* för att möjliggöra en expansion i Sverige. 2017 såldes Fairtradeprodukter i Sverige till ett värde av 3,8 miljarder kronor. Var tionde kaffekopp, var sjätte banan och varannan ros som säljs har framställts i enlighet med Fairtrades krav.

– Allt fler företag inser att Fairtrade bidrar till global hållbar utveckling i linje med deras egna hållbarhetsstrategier. Därför väljer de att produktutveckla och utöka sitt Fairtrade-sortiment just nu, samtidigt som efterfrågan från konsumenterna ökar, säger Cecilia Ceder, vd för Fairtrade AB.

En miljard människor har lyfts ur extrem fattigdom det senaste kvartsseklet, men fortfarande lever drygt 700 miljoner människor i extrem fattigdom. Var nionde vuxen och vart fjärde barn under fem år är undernärd. De flesta av dem lever på landsbygden.

Fairtrade skapades för att ändra på detta genom att säkerställa att priset som betalas för viktiga råvaror som kaffe, bananer och bomull täcker produktionskostnaderna med råge. Ett garanterat minimipris skyddar utsatta jordbrukssamhällen från de instabila världsmarknadspriserna. En så kallad Fairtradepremie, som ingår i priset som konsumenten betalar, används för att finansiera investeringar i kooperativen, liksom finansiering av utbildnings- och hälsoinsatser. Ett annat prispåslag underlättar för bönder att ställa om till ekologisk produktion. Hälften av producenterna är idag både certifierade enligt Fairtrade och enligt ekologiska kriterier.

– Fairtrade är ett verktyg för fattigdomsbekämpning. Eftersom fattigdom är ett flerdimensionellt problem är också Fairtrades arbete brett och fokuserar på flera av de problem som jordbrukaren ställs inför i sin vardag. Ett fokusområde är att åstadkomma löner och inkomster som går att leva på, oavsett om du är anställd på en bananplantage eller odlar kakao. Vi lägger också stor kraft på att stärka kvinnors rättigheter. Sammantaget leder detta till att vi bidrar till flera av Agenda 2030-målen, säger Cecilia Ceder.

Fairtrade är dels en märkning, dels en rörelse som verkar tillsammans med både konsumenter och företag för att gemensamt öka efterfrågan av Fairtrade-märkta varor. Svenska kyrkan bidrar i detta arbete både genom att ställa om sina inköp till mer Fairtrade-producerade varor och genom att församlingar deltar i diplomeringsinitiativet *Kyrka för Fairtrade*. Kunskapen om Fairtrade har ökat kraftigt de senaste åren, berättar Cecilia Ceder:

– Undersökningar visar att 9 av 10 konsumenter känner till Fairtrade idag. Dessutom tycker 7 av 10 att det är värt att betala mer för Fairtrade och nästan varannan uttrycker att de kommer att öka sin konsumtion av Fairtrade-märkta produkter under det kommande året. Vi ser också ett ökat intresse för Fairtrade bland kommuner. Detta visar att förtroendet för Fairtrade är starkt.

Fairtrade i siffror

- Försäljningen av Fairtrade-märkta varor i Sverige har nästan fördubblats de senaste fem åren.
- I dag är varannan ros, var tionde kopp kaffe och var sjätte banan som säljs Fairtrade-märkt.
- Cirka fem miljoner svenskar bor idag i en Fairtrade-kommun (totalt 70 kommuner).
- Cirka 110 församlingar inom Svenska kyrkan är certifierade inom Fairtrade kyrka.
- Svenska kyrkan sitter i styrelsen för föreningen Fairtrade och för Fairtrade AB.

Läs mer om hur vi bidrar till att minska fattigdomen.

www.svenskakyrkan.se/agenda2030/mal-1---ingen-fattigdom

Insatser för att förhindra korruption och andra oegentligheter

Nationell nivås uppförandekod slår fast att det råder nolltolerans för korruption och att ingen som arbetar för eller representerar verksamheten får utnyttja sin maktposition på ett otillbörligt sätt. Försiktighetsprincipen ska tillämpas för att undvika jävsituationer.[9]

Risken för korruption bedöms vara störst inom det internationella arbetet, eftersom insatser och projekt utförs i flera länder där korruptionen är hög enligt Transparency Internationals index. Riskanalyser utförs därför för det övergripande internationella arbetet, respektive region/landprogram och för varje projekt/insats. Andra riskområden i verksamheten gäller upphandlingar, representation och anställningar.

Alla ekonomiska transaktioner som görs granskas av två personer. Svenska kyrkans internationella arbete och Svenska kyrkan i utlandet står under Svensk insamlingskontroll för 90-konton. För den internationella verksamheten finns en klagomålsfunktion dit misstankar om oegentligheter kan rapporteras av interna och externa intressenter samtidigt som konfidentialitet garanteras.

Läs mer om vår klagomålsfunktion: www.svenskakyrkan.se/klagomal

Läs mer om kraven på 90-konton: www.insamlingskontroll.se

INRAPPORTERADE FALL

Under 2018 kom 17 nya anmälningar in. Utöver detta fortsatte och avslutades 5 ärenden under 2018 som påbörjades 2017. 14 anmälningar gällde verksamhet hos internationella partner medan 8 anmälningar gällde Svenska kyrkan. Av 22 anmälningar var 14 större ärenden medan 8 av anmälningarna var av enklare karaktär som åtgärdades utan större utredning.

Anmälningarna har sedan starten 2012 gällt sexuella trakasserier, oegentligt utnyttjande av inflytande och maktställning samt korruption och bristande ekonomisk intern kontroll. De ärenden som avslutats har exempelvis lett till skrivelser eller kommunikation med ledningar för internationella partner, förbättrade rutiner och intern kontroll i vissa organisationer samt kapacitetsstärkande insatser hos internationella partner och i Svenska kyrkans internationella arbete. I flera fall av oegentligheter har anmälningar lett till att ansvarig personal avskedats samt att lokal partner upprättat en avbetalningsplan för att återställa förskingrade balanser.

9 Kodens övergripande regler vidareutvecklas genom en antikorruptionspolicy och mer specifika riktlinjer för Svenska kyrkans internationella arbete, inköp, anställningar samt representation och gåvor. För mer information, se www.svenskakyrkan.se/hallbarhetsredovisning-och-styrning

GRI index

ENLIGT GLOBAL REPORTING INITIATIVE STANDARDER, NIVÅ CORE, MED SEKTORSTILLÄGG FÖR IDEELL OCH FINANSIELL SEKTOR

GRI 102: GENERELLA UPPLYSNINGAR 2016 (CORE)

ORGANISATIONSPROFIL		
102-1	Organisationens namn.	Trossamfundet Svenska kyrkan
102-2	Verksamhet, märken, produkter och tjänster.	Se *Om oss* sid 6 och *Vårt uppdrag* sid 9.
102-3	Huvudkontorets lokalisering.	Uppsala
102-4	Länder där organisationen har verksamhet.	Verksamhet i Sverige och utlandet. Diagram på sid 11 visar geografiskt fokus för Svenska kyrkans internationella arbete. Utlandskyrkans verksamhet: www.svenskakyrkan.se/hitta-kyrkan-i-andra-lander.
102-5	Ägarstruktur och organisationsform.	Årsredovisningen sid 33.
102-6	Marknader som organisationen är verksam på.	Se 102-4 och intressentanalys på sid 18.
102-7	Organisationens storlek	Se årsredovisningen sid 38 samt 102-8.
102-8	Information om anställda och andra som arbetar för organisationen.	Se avsnitt *Goda arbetsförhållanden* sid 38. Av totalt antal anställda (513 personer per 31 dec 2018) var 413 tillsvidareanställda och 100 visstidsanställda (inkl. samtliga utlandsanställda som går på särskilda kontrakt). Antalet deltidsanställda är ytterst få. Statistik uppdelat på kön för hel- och deltidsanställningar samlas därför inte in. En del arbetsuppgifter läggs ut, varav vissa (teknikstöd och teknikdrift samt reception) arbetsleds av den nationella nivån. För uppgifter om könsfördelning, se 405-1.
102-9	Värdekedja	Se avsnittet *Om oss* sid 6, *Vårt uppdrag* sid 9 och värdeskapande utifrån ett andligt/existentiellt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt perspektiv under *Året som gått*.
102-10	Väsentliga förändringar gällande organisation och leverantörskedja.	Nej.
102-11	Försiktighetsprincipen	Försiktighetsprincipen refereras till i miljöpolicyn och implementeras i miljöarbetet (sid 41–46). Principen hänvisas till även i uppförandekoden och i policyn mot korruption.
102-12	Externa initiativ om hållbarhet som organisationen stödjer/omfattas av.	ACT Alliance Code of Good Practice, Core Humanitarian Standards, FRII samt FN initiativet PRI:s principer.
102-13	Medlemskap i organisationer.	Några av de mest strategiskt viktiga medlemskapen listas här: Kyrkornas världsråd, Lutherska världsförbundet ACT-alliansen, Eurodiaconia, Churches Commission on Migrants in Europe, Sveriges Kristna Råd, Sveriges interreligiösa råd, Fossilfritt Sverige, Principles for Responsible Investment, Fairtrade, Oikocredit.
STRATEGI		
102-14	Uttalande från ledande befattningshavare.	Se årsredovisningens förord.
ETIK OCH INTEGRITET		
102-16	Värderingar, principer och etiska riktlinjer	Se sid 13 *(Styrning av hållbarhetsarbetet)*.
STYRNING		
102-18	Styrningsstruktur	Se sid 13 (*Styrning av hållbarhetsarbetet*) samt årsredovisningen sid 33.

INTRESSENTDIALOG		
102-40	Lista över intressentgrupper	Intressentanalys, dialog mm beskrivs på sid 18-19 *(Hur vi prioriterar)*.
102-41	Kollektivavtal	100% se sid 39.
102-42	Identifiering och urval av intressenter	Se sid 18-19.
102-43	Metoder för intressentdialog	Se sid 18-19.
102-44	Viktiga frågor som lyfts	Se sid 18-19.

REDOVISNINGSPRAXIS		
102-45	Enheter som ingår i den finansiella redovisningen	Se årsredovisningen sid 33 (*Legal struktur*).
102-46	Definition av redovisningens innehåll och frågornas avgränsning	Se sid 6-9 (*Om oss, Vårt Uppdrag* där den nationella nivåns roll beskrivs) samt uppgifter om prioriteringar utefter omvärldsanalys och intressentdialog på sid 16-19.
102-47	Lista över väsentliga frågor	Utsläpp; Leverantörsutvärdering, Anställning, Hälsa och säkerhet; Mångfald och likabehandling; Antikorruption; Programuppföljning, utvärdering och lärande; Koordinering med andra aktörer; Aktivt ägarskap..
102-48	Förändringar av information	Nej.
102-49	Förändringar i redovisningen	Nej.
102-50	Redovisningsperiod	2018-01-01-2018-12-31
102-51	Datum för publicering av senaste redovisningen	April 2017.
102-52	Redovisningscykel	Årlig.
102-53	Kontaktperson för redovisningen	Sara Nordbrand, hållbarhetschef, Svenska kyrkans nationella nivå. Tel: 018-16 95 00.
102-54	Redovisning i enlighet med GRI Standarder	Den är rapporten har tagits fram i enlighet med GRI Standards, nivå Core.
102-55	GRI-index	Ja. Sid 52-55.
102-56	Extern granskning	Efter önskemål från förtroendevalda genomgår hållbarhetsredovisningen extern revision sedan 2016. Bestyrkanderapport återfinns längst bak i redovisningen, sid 56.

EKONOMISKA STANDARDER

GRI 103: HÅLLBARHETSSTYRNING 2016 OCH GRI 205: ANTI-KORRUPTION 2016		
103-1–103-3	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Se sid 6 och 36.
205-1	Verksamhet som har riskbedömts gällande korruption	Se sid 51. Totalt antal och procent av verksamhetsdelar som har utvärderats anges inte, eftersom vi inte har dotterbolag eller liknande.

MILJÖMÄSSIGA STANDARDER

GRI 305: Utsläpp till luft 2016

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Se sid 6-9 samt 41-46.
305-2	Indirekta utsläpp av växthusgaser, energi (Scope 2)	Se sid 42 samt information om mätmetoder längst ner på sid 55.
305-3	Övriga indirekta utsläpp av växthusgaser (Scope 3)	Samma som ovan.

GRI 308: Leverantörsbedömning miljö 2016

103-1 – 103-3: Hållbarhetsstyrning	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Sid 6-9 samt 49. Leverantörerna bedöms utifrån krav om miljöhänsyn, socialt ansvar/mänskliga rättigheter samt insatser för att förhindra korruption..
308-1	Andel nya leverantörer som utvärderats enligt kriterier för miljö	100 %.

SOCIALA STANDARDER

GRI 401: Anställning 2016

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	sid 6-9 samt 38-39.
401-1	Nyanställning och personalomsättning	Personalomsättning för tillsvidareanställning: 9,96 % (12,14 %), Antal nyanställda: 97 (131). Uppdelning på ålder, genus och region saknas då vi inte sett värdet av att samla in statistik på den detaljnivån.

GRI 403: Hälsa och säkerhet i arbetet 2016

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Se sid 6 och 38-39. Alla anställda täcks av försäkring för arbetsskada och långvarig sjukdom, som en del av kollektivavtalet. Såväl anställda som uppdragstagare/ förtroendevalda omfattas av försäkring för tjänsteresor. Utlandsplacerade och deras familjemedlemmar omfattas av en särskild försäkring.
403-2	Skador, arbetsrelaterade sjukdomar, förlorade arbetsdagar, frånvaro samt arbetsrelaterade dödsolyckor	Sid 6-9 samt 38-39. Sjukfrånvaro 1-14 dagar: 1,26 % 15-90 dagar: 0,59 % Mer än 91 dagar: 2,18 % Data uppdelat på region och kön saknas. Vi har nytt tidrapporterings- och lönesystem och kommer framöver se över möjligheter till statistikuttag utifrån relevanta parametrar.

GRI 405: MÅNGFALD OCH LIKABEHANDLING 2016

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Sid 6-9 samt 38-39.
405-1	Mångfald hos styrelse, ledning och anställda	För information om kyrkostyrelsens sammansättning, se årsredovisningen not 13. Kyrkokansliets ledningsgrupp består av 11 personer (6 kvinnor och 5 män). Fördelning män/kvinnor (samtliga anställda): 33 % resp 67 %. Motsvarande fördelning bland chefer är 40 % resp 60 %. Inga större förändringar över tid. Statistik över åldersfördelning saknas i dagsläget. Vi har nytt tidsrapportering- och lönesystem och kommer framöver se över möjligheter till statistikuttag utifrån fler relevanta parametrar.

PROGRAMUPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH LÄRANDE (EGEN FRÅGA)

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Se sid 6-9 samt 14 och 51.

KOORDINERING MED ANDRA AKTÖRERS INSATSER (EGEN FRÅGA)

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Se beskrivningar av ACT-alliansen sid 11.

AKTIVT ÄGARSKAP (SEKTORTILLÄGG)

103-1 – 103-3:	Beskrivning, avgränsning, styrning och utvärdering av frågan	Sid 6-9 samt 47 och 49.
FS10	Andel företag som organisationen har haft interaktion med angående hållbarhet.	Förvaltarna och screeningföretaget GES Investment Service, som anlitas för genomlysning, utredning och dialog, för dialog med enskilda företag. Totalt förde GES dialog med cirka 5 % av alla innehav under 2018. Utöver detta deltar Svenska kyrkan i ett urval av gruppdialoger och investerarupprop. Inom inköpsarbetet förs dialog med enskilda företag i aktuella hållbarhetsfrågor under upphandlingsfasen och när avtal följs upp.
FS11	Andel av tillgångarna som genomgår hållbarhetsscreening.	Se sid 49. Alla innehav genomgår så kallad negativ screening genom extern konsult (GES Investment Service). De externa förvaltarna som anlitas åtar sig att följa den finanspolicy som kyrkostyrelsen beslutat om, vilken betonar att vi ska investera i ansvarsfulla bolag som strävar efter att bidra till en hållbar utveckling. Det innebär att förvaltarna gör så kallade positiva urval. Vissa förvaltare använder sig av tjänster för positiv screening för att åstadkomma detta och/eller egen analys.

OM MÄTMETODER MILJÖDATA:

Klimatpåverkan redovisas enligt Greenhouse Gas Protocol.

Fullständig data saknas idag för vissa av bilresorna (hyrbilar och taxi) medan data för milersättning, den största posten, är fullständig. Uppskattningar har därför gjorts baserat på tillgängliga siffror för att ange en total.

För el och värme har emissionsfaktorer inhämtats från leverantörerna. NTM:s emissionsfaktorer används för att beräkna utsläppen av växthusgaser från bil- och tågresor. Den brittiska miljömyndigheten DEFRA:s emissionsfaktorer används för beräkning av utsläpp från flyg. Emissionsfaktorerna uppdateras årligen.

Utsläppsberäkningar för flygresorna inkluderar mellanlandningar och så kallade höghöjdsutsläpp. Genom att använda en RFI-faktor på 1,9 uppskattas den totala klimatpåverkan av flyget, inte bara koldioxidutsläppen.

Utsläpp från nationell nivås investeringar redovisas inte i denna rapport, men för flertalet av fonderna har förvaltarna utfört analyser för att förstå fondernas koldioxidavtryck som relativt sett är låga. Klimatnyttan med en fond (Althelia) redovisas i miljöavsnittet.

Mer information om beräkningar och emissionsfaktorer lämnas vid förfrågan.

Bestyrkanderapport

Revisors rapport över översiktlig granskning av Svenska kyrkans nationella nivås hållbarhetsredovisning samt yttrande avseende den lagstadgade hållbarhetsrapporten.

TILL LÄSARE AV SVENSKA KYRKANS NATIONELLA NIVÅS HÅLLBARHETSREDOVISNING.

INLEDNING

Vi har fått i uppdrag av Ordförande för revisionen och Ekonomichefen på Svenska kyrkans nationella nivå att översiktligt granska dess hållbarhetsredovisning för år 2018. Organisationen har definierat hållbarhetsredovisningens omfattning på sidorna 3 och 52–55 i detta dokument. Den lagstadgade hållbarhetsrapporten integreras i hållbarhetsredovisningen och omfattas av sidorna 6–17, 23–27, 31–35, 38–39, 41–45 och 47–51 i detta dokument.

STYRELSENS OCH GENERALSEKRETERARENS ANSVAR FÖR HÅLLBARHETSREDOVISNINGEN OCH DEN LAGSTADGADE HÅLLBARHETSRAPPORTEN

Det är styrelsen och generalsekreteraren som har ansvaret för att upprätta hållbarhetsredovisningen inklusive den lagstadgade hållbarhetsrapporten i enlighet med tillämpliga kriterier respektive årsredovisningslagen. Kriterierna framgår på sidan 3 i hållbarhetsredovisningen, och utgörs av de delar av ramverket för hållbarhetsredovisning utgivet av GRI (Global Reporting Initiative) som är tillämpliga för hållbarhetsredovisningen, samt av organisationens egna framtagna redovisnings- och beräkningsprinciper. Detta ansvar innefattar även den interna kontroll som bedöms nödvändig för att upprätta en hållbarhetsredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

REVISORNS ANSVAR

Vårt ansvar är att uttala en slutsats om hållbarhetsredovisningen grundad på vår översiktliga granskning och lämna ett yttrande avseende den lagstadgade hållbarhetsrapporten.

Vi har utfört vår översiktliga granskning i enlighet med ISAE 3000 Andra bestyrkandeuppdrag än revisioner och översiktliga granskningar av historisk finansiell information. En översiktlig granskning består av att göra förfrågningar, i första hand till personer som är ansvariga för upprättandet av hållbarhetsredovisningen, att utföra analytisk granskning och att vidta andra översiktliga granskningsåtgärder. Vi har utfört vår granskning avseende den lagstadgade hållbarhetsrapporten i enlighet med FARs rekommendation RevR 12 Revisorns yttrande om den lagstadgade hållbarhetsrapporten. En översiktlig granskning och en granskning enligt RevR 12 har en annan inriktning och en betydligt mindre omfattning jämfört med den inriktning och omfattning som en revision enligt IAASBs standarder för revision och god revisionssed i övrigt har.

Revisionsföretaget tillämpar ISQC 1 (International Standard on Quality Control) och har därmed ett allsidigt system för kvalitetskontroll vilket innefattar dokumenterade riktlinjer och rutiner avseende efterlevnad av yrkesetiska krav, standarder för yrkesutövningen och tillämpliga krav i lagar och andra författningar. Vi är oberoende i förhållande till Svenska kyrkans nationella nivå enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

De granskningsåtgärder som vidtas vid en översiktlig granskning och granskning enligt RevR 12 gör det inte möjligt för oss att skaffa oss en sådan säkerhet att vi blir medvetna om alla viktiga omständigheter som skulle kunna ha blivit identifierade om en revision utförts. Den uttalade slutsatsen grundad på en översiktlig granskning och granskning enligt RevR 12 har därför inte den säkerhet som en uttalad slutsats grundad på en revision har.

Vår granskning av hållbarhetsredovisningen utgår från de av styrelsen och företagsledningen valda kriterier, som definieras ovan. Vi anser att dessa kriterier är lämpliga för upprättande av hållbarhetsredovisningen. Vi anser att de bevis som vi skaffat under vår granskning är tillräckliga och ändamålsenliga i syfte att ge oss grund för våra uttalanden nedan.

UTTALANDEN

Grundat på vår översiktliga granskning har det inte kommit fram några omständigheter som ger oss anledning att anse att hållbarhetsredovisningen inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med de ovan av styrelsen och företagsledningen angivna kriterierna. En lagstadgad hållbarhetsrapport har upprättats.

Uppsala den 9 april, 2019
Grant Thornton Sweden AB

Bildgalleri

Omslag
Foto: Edvin Hellsing /Ikon

Sid 4
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 7
Foto: Alex & Martin/ Ikon

Sid 8
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 10
Magnus Aronsson/Ikon

Sid 12
Foto: Gustaf Hellsing/ Ikon

Sid 15
Foto: Jim Elfström/Ikon

Sid 17
Foto: Magnus Aronsson/ Ikon

Sid 18
Foto: Gustaf Hellsing/ Ikon

Sid 22
Foto: Alex & Martin/ Ikon

Sid 25
Foto: Alex & Martin/ Ikon

Sid 25
Foto: Magnus Aronsson/ Ikon

Sid 26
Foto: Foto: Magnus Aronsson/Ikon

Sid 29
Foto: Helena Goldon/ Ikon

Sid 30
Foto: Malin Wrigstad/ Ikon

Sid 32
Foto: Alex Giacomini/ Ikon

Sid 33
Foto: Magnus Aronsson/ Ikon

Sid 35
Foto: Seivan Salim/SWF

Sid 36–37
Foto: Jesper Wahlström/ Ikon

Sid 40
Foto: Catrin Lundberg, Linköpings stift

Sid 43
Foto: Alex Giacomini/ Ikon

Sid 46
Foto: Gustaf Hellsing/ Ikon

Sid 48
Foto: Josefin Casteryd/ Ikon

Sid 51
Foto: Iris Mäkitalo/Ikon

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:3

Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 10 juni 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör kyrkostyrelsen för sin behandling av kyrkomötesärenden fram till den 30 juni 2019. Vidare lämnas information om ärenden som inte är återrapportering av direkta uppdrag från kyrkomötet.

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut 3

2 Behandlingen av kyrkomötesärenden 3
2.1 Skrivelser från kyrkomötet 2018 3
2.2 Skrivelser från kyrkomötet 2017 11
2.3 Skrivelser från kyrkomötet 2016 13
2.4 Skrivelser från kyrkomötet 2015 16
2.5 Skrivelser från kyrkomötet 2014 17
2.6 Skrivelser från kyrkomötet 2013 18

3 Övrig rapportering 18
3.1 Rapport Dela tro – dela liv 18
3.2 Begravningsverksamheten 19

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll 20

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att med godkännande lägga kyrkostyrelsens skrivelse Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden till handlingarna.

2 Behandlingen av kyrkomötesärenden

Kyrkostyrelsen lämnar i det följande en redogörelse för sin behandling av kyrkomötesärenden. Alla fortfarande öppna ärenden samt ärenden som avslutats till den 30 juni 2019 redovisas. Detta är ett uttryck för kyrkostyrelsens övergripande ansvar för verksamheten på Svenska kyrkans nationella nivå och avser att skapa en samlad överblick.

För varje ärende redovisas kyrkomötets uppdrag i sammanfattning, vad som skett eller planerats i ärendets handläggning samt om skrivelsen fortfarande är under behandling eller avslutats sedan föregående redogörelse lämnades.

Följande är vägledande för när en skrivelse anges som slutbehandlad eller inte. En skrivelse är i första hand slutbehandlad när resultatet av vad kyrkomötet begärt finns och i förekommande fall lagts fram för kyrkomötet. Exempel på detta är när kyrkomötet begär att kyrkostyrelsen ska återkomma med ett utarbetat förslag i någon fråga. Skrivelsen är slutbehandlad när kyrkostyrelsens förslag läggs fram för kyrkomötet.

Kyrkostyrelsen betraktar även en skrivelse som slutbehandlad när det uppdrag kyrkomötet gett är omhändertaget i ett sammanhang som i sin tur har i uppdrag att göra en redovisning. Ett exempel är när kyrkomötet begär att kyrkostyrelsen ska tillsätta en utredning i en viss fråga. Skrivelsen anses slutbehandlad i och med att utredningen tillsatts. Kyrkomötet kommer då i en framtid att få ta del av utredningens betänkande samt av eventuella förslag från kyrkostyrelsen med anledning av den.

Skrivelser där kyrkomötet ger kyrkostyrelsen något till känna eller informerar kyrkostyrelsen om vad utskottet har anfört, är i regel avslutade när kyrkostyrelsen tagit del av kyrkomötets synpunkter och fört dem vidare till ansvarig verksamhet inom den nationella nivån. Eftersom denna typ av skrivelser inte innebär något uttalat uppdrag och de konsekvenser som de kan medföra inte är budgetprövade i kyrkomötets ekonomiutskott måste kyrkostyrelsen anses ha frihet att själv prioritera bland uppdragen. Däremot kan en sådan skrivelse återspeglas i den årliga redovisningen eller andra skrivelser till kyrkomötet.

Ett mindre antal uppdrag har senarelagts ett år med hänvisning till nödvändiga omprioriteringar i planerad verksamhet men även av respekt för årets tematiska kyrkomöte.

2.1 Skrivelser från kyrkomötet 2018

Kyrkomötets skrivelse 2018:1 med
Ekonomiutskottets betänkande 2018:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2017
(KS 2018-1379)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Ekonomiutskottets förslag i betänkande E 2018:2 beslutat *dels* att fastställa årsredovisning samt resultat- och balansräkning för Svenska kyrkans nationella nivå 2017, *dels* att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2017.

Skrivelsen är lagd till handlingarna och slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:2 med
Ekonomiutskottets betänkande 2018:3 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden
(KS 2018-1367)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Ekonomiutskottets förslag i betänkande E 2018:3 beslutat att med godkännande lägga kyrkostyrelsens skrivelse Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden till handlingarna.

Skrivelsen är lagd till handlingarna och slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:3 med
Gudstjänstutskottets betänkande 2018:1 Kyrkohandboksfrågor
(KS 2018-1381)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i betänkande G 2018:1 beslutat att med anledning av motion 2018:65 av Torvald Johansson m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att till nästa kyrkomöte återkomma med förtydligande i enlighet med 2017 års kyrkomötesbeslut att bifalla det av Torvald Johansson under överläggningen framlagda förslaget i frågan om fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik.

Ärendet bereds inom kyrkokansliet. Det som behöver förtydligas i 2017 års kyrkomötesbeslut har identifierats och diskuterats bland annat i kyrkostyrelsens musikråd. Ärendet är komplext och kräver ytterligare beredning. Det gäller såväl de upphovsrättsliga aspekterna som frågan om vilken gudstjänstmusik som ska anses omfattas av beslutet om kompletterande musik. Kyrkostyrelsen har därför bedömt att uppdraget inte kan slutrapporteras redan till kyrkomötet 2019. Kyrkostyrelsen fortsätter bereda ärendet med siktet inställt på att kunna slutrapportera uppdraget till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:4 med
Gudstjänstutskottets betänkande 2018:5 Ny psalmbok
(KS 2018-1384)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i betänkande G 2018:5 beslutat att med anledning av motion 2018:50 av Hans-Olof Andrén m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att inhämta synpunkter från kyrkomötet på sitt förslag till direktiv, tidsplan och andra ramar för arbetet med en revision av Den svenska psalmboken innan det inleds.

Ärendet bereds tillsammans med KmSkr 2016:9 Psalmboken (KS 2016-1320). I det ärendet framgår hur beredningen är tänkt fram till kyrkomötet 2020. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:5 med
Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2018:10 Flygplatskyrkans framtid
(KS 2018-1385)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Samhälls- och kulturutskottets förslag i betänkande SK 2018:10 beslutat att bifalla motion 2018:67 av Marie Rydén Davoust m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att genomlysa skilda organisatoriska och ekonomiska möjligheter i syfte att säkerställa Svenska kyrkans fortsatta verksamhet på Sveriges största flygplatser.

Flygplatskyrkans förutsättningar och verksamhet har mycket gemensamt med andra verksamheter där kyrkan är närvarande på någon annans arena, det vill säga verksamheter som ofta benämns som ”institutionssjälavård” och som kännetecknas av att en stor del av de människor som kyrkan möter (på sjukhuset, kriminalvårdsanstalten, högskolans campus eller i Migrationsverkets förvar) kommer från ett upptagningsområde som är större än den egna församlingen eller stiftet. Ärendet bereds därför utifrån ett principiellt perspektiv genom att ge en helhetsbild över alla olika verksamheter som i likhet med flygplatskyrkan bedrivs i stiften och ligger inom stiftens territoriella ansvarsområde. Stiftsbidragets syfte och användning för stiftens verksamhet och främjande samt till ekonomiska anslag beskrivs, med eventuella omfördelningseffekter. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:6 med
Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2018:11 Rutiner vid näthat
(KS 2018-1393)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Samhälls- och kulturutskottets förslag i betänkande SK 2018:11 beslutat att med anledning av motion 2018:68 av Linda Sjöö m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att kartlägga hur församlingar arbetar med rutiner och stöd för förtroendevalda och ideella företrädare som utsatts för hot.

Ärendet bereds genom insamlande av information via Kyrkbussen – en årlig inomkyrklig enkätundersökning som riktar sig till kyrkoherdar, medarbetare, förtroendevalda och frivilliga inom Svenska kyrkan. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:7 med
Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2018:14 Svenska kyrkans arbete för att förhindra suicid
(KS 2018-1386)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Samhälls- och kulturutskottets förslag i betänkande SK 2018:14 beslutat att med anledning av motion 2018:81 av Margareta Andersson uppdra till kyrkostyrelsen att göra en uppföljning av rapporten Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige, 2008 samt att i uppföljningen även belysa den ökade psykiska ohälsan.

Under 2019 görs en uppföljning av rapporten Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige. Uppföljningen innebär även belysning av aktuell kunskap om psykisk ohälsa i Sverige. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:8 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2018:1 Valbarhetsvillkor för domarledamot
(KS 2018-1368)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2018:1 beslutat att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

Svenska kyrkans bestämmelser SvKB 2018:2 har utfärdats och trädde i kraft den 1 januari 2019.

Kyrkomötets skrivelse 2018:9 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2018:6 Bank-id som identifikation vid in- och utträde
(KS 2018-1370)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2018:6 beslutat att med anledning av motion 2018:27 av Johan Blix m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att utreda förutsättningarna för att i Svenska kyrkan godta elektronisk identifiering som alternativ till identifiering genom egenhändigt undertecknande av handlingar och i det sammanhanget också pröva behovet av ändringar i kyrkoordningen.

Ärendet bereds inom kyrkokansliet. Ärendet berör såväl tekniska som rättsliga frågeställningar men även kyrkosynsfrågor. Remittering av en eventuell promemoria med förslag till ändringar i kyrkoordningen sker tidigast under oktober 2020 varefter remissammanställning och skrivelse arbetas fram. Slutrapporteras till kyrkomötet tidigast 2021.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:10 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2018:8 Sekretessvarning i Kbok
(KS 2018-1371)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2018:8 beslutat att med anledning av motion 2018:42 av Johan Blix m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att pröva möjligheterna att i kyrkobokföringssystemet ha funktioner för att kunna påkalla noggrann sekretessprövning vid fråga om utlämnande av uppgifter om bland annat dop och kyrkotillhörighet.

Ärendet bereds inom kyrkokansliet. Remittering av en eventuell promemoria med förslag till ändringar i kyrkoordningen sker tidigast under oktober 2019 varefter remissammanställning och skrivelse arbetas fram. Slutrapporteras till kyrkomötet tidigast 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:11 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2018:17 Verksamhetsberättelse 2017 för Svenska kyrkans överklagandenämnd
(KS 2018-1372)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2018:17 beslutat att lägga verksamhetsberättelse 2017 för Svenska kyrkans överklagandenämnd till handlingarna.

Skrivelsen är lagd till handlingarna och slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:12 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2018:18 Verksamhetsberättelse 2017 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar
(KS 2018-1373)

Kyrkomötet har den 20 november 2018 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2018:18 beslutat att lägga verksamhetsberättelse 2017 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar till handlingarna.

Skrivelsen är lagd till handlingarna och slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:13 med
Förvaltarskapsutskottets betänkande 2018:1 Sammanhållet klimatarbete
(KS 2018-1387)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Förvaltarskapsutskottets förslag i betänkande F 2018:1 beslutat att bifalla motion 2018:55 av Jesper Eneroth att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka och i enlighet med motionens förslag arbeta fram former för framtagande av ett nationellt täckande program för klimatstrategi, så att arbetet ska kunna genomföras i samtliga stift.

Uppdraget tolkas som att det både innefattar förberedelser för och genomförande av ett klimatprogram. Ärendet bereds i samverkan med stiften genom förstudie och dialog om hur ett gemensamt strategiskt klimatarbete kan organiseras, målsättas och genomföras. I skrivelsen *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022* finns förslag på resursförstärkning till stiften i syfte att möjliggöra ett ökande främjandearbete på området.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:14 med
Förvaltarskapsutskottets betänkande 2018:2 Flexibla förutsättningar för användning av kyrkorummet
(KS 2018-1391)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Förvaltarskapsutskottets förslag i betänkande F 2018:2 beslutat att bifalla motion 2018:93, punkt 1 av Karin Nodin att uppdra till kyrkostyrelsen att i överläggningar med Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna påtala behovet av flexibel användning av kyrkorummen så att de kan brukas och utvecklas.

I enlighet med samma betänkande har kyrkomötet också beslutat att med anledning av motion 2018:93, punkt 2 uppdra till kyrkostyrelsen att se över och förtydliga förutsättningarna för kyrkounderhållsbidrag så att möjligheten till flexibel användning av kyrkorummen inkluderas.

Ärendet bereds i samverkan med stiften. Uppdraget består av två delar: 1.) Att påtala behovet av flexibel användning – samla in och kommunicera goda exempel via webbplats samt ordna seminarium/workshop. 2.) Att se över och förtydliga förutsättningarna för kyrkounderhållsbidraget (KUB) – utifrån gällande bestämmelser/villkor förtydliga användning av kyrkoantikvarisk ersättning och KUB i relation till funktionsförändringar och tillgänglighetsanpassningar samt en analys med förslag för hur villkoren för KUB skulle kunna utvecklas. I samband med samråd i kulturarvsfrågor mellan nationell nivå och stiften våren 2019 har stiften anmodats bidra med goda exempel på hur kyrkorum kan brukas och utvecklas till större flexibilitet. Under senhösten genomförs seminarium/workshop med deltagare från Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelser. Under våren 2020 sker analys och förslag tas fram till ändamålsenligt ekonomiskt stöd. Under senvåren 2020 tas resultat och förslag upp i Centrala samrådsgruppen och eventuell presentation på Centrala samrådsgruppens konferens i Skara i maj 2020. Slutrapporteras till kyrkomötet år 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:15 med
Förvaltarskapsutskottets betänkande 2018:3 Domkyrkornas ställning i Svenska kyrkan
(KS 2018-1375)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Förvaltarskapsutskottets förslag i betänkande F 2018:3 beslutat att bifalla motion 2018:61 av Johan Dalman m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda och föreslå förändringar av domkyrkornas organisatoriska ställning och förutsättningar i Svenska kyrkan, för att bättre stödja och ta till vara domkyrkornas unika identitet och uppdrag.

Ärendet berör hela Svenska kyrkan på samtliga tre nivåer och innefattar såväl ekonomiska och organisatoriska frågor som läro- och kyrkosynsfrågor. Mot den bakgrunden avser kyrkostyrelsen att tillsätta en särskild utredningsgrupp. Kyrkostyrelsen avser fastställa direktiv för utredningen under hösten 2019. Remittering av en eventuell promemoria med förslag till ändringar i kyrkoordningen sker tidigast under oktober 2021 varefter remissammanställning och skrivelse arbetas fram. Då uppdraget är omfattande och kräver ett stort mått av samråd med olika aktörer är tidplanen osäker. Slutrapporteras till kyrkomötet tidigast 2022.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:16 med
Kyrkolivsutskottets betänkande 2018:6 Uppföljning av #metoo och #vardeljus
(KS 2018-1388)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Kyrkolivsutskottets förslag i betänkande Kl 2018:6 beslutat att med anledning av motion 2018:88 av Sandra Ryström Signarsdotter uppdra till kyrkostyrelsen att se över vilka åtgärder som kan vidtas nationellt för att förebygga sexuella övergrepp och trakasserier samt att med särskilt fokus på ålders- och könsmaktsordning synliggöra och vidareutveckla det goda arbete som redan pågår.

Inom kyrkokansliet tas en promemoria fram med förslag till ytterligare åtgärder som kan vidtas för att förebygga sexuella övergrepp och trakasserier i Svenska kyrkans sammanhang. Hänsyn tas till de rekommendationer som togs fram i samband med konferensen *När gränser överskrids*, som i december 2018 summerade 20 års arbete med dessa frågor. I det fortsatta arbetet bör också beaktas den under 2018 reviderade skriften *Ekumeniska riktlinjer vid sexuella övergrepp* från Sveriges kristna råd. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:17 med
Kyrkolivsutskottets betänkande 2018:7 Tillgängligheten i lokaler och verksamheter
(KS 2018-1392)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Kyrkolivsutskottets förslag i betänkande Kl 2018:7 beslutat att bifalla motion 2018:31, punkt 2 av Hanna Unger m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att se över möjligheten att utveckla tillgänglighetsfunktionen i *Kyrkguiden*.

I enlighet med samma betänkande har kyrkomötet också beslutat att med anledning av motion 2018:31, punkt 1 uppdra till kyrkostyrelsen att implementera policydokumenten *En kyrka för alla* och *Gåvan att finnas till*.

Ärendet bereds inom kyrkokansliet. Det första steget är att utifrån refererade policydokument från Sveriges kristna råd respektive Kyrkornas världsråd och som

publicerats av Sveriges kristna råd, samt överenskommelsen mellan Svenska kyrkan och staten i frågor om kulturhistoriska värden, ge en uttömmande tolkning av begreppet ”tillgänglighet”. Det andra steget är att formulera grunderna för kyrkans arbete med tillgänglighet, såväl ur ett teologiskt som ett samhälleligt perspektiv. Det tredje steget är att konkretisera insatser som ligger i linje med ambitionerna i policydokument och överenskommelsen. Det fjärde steget är att se över hur och i vilken mån det är möjligt att utveckla funktioner i Kyrkguiden, för att tydliggöra vilka insatser som vidtagits i församlingen för att verksamhet och kyrkorum ska vara tillgängligt för alla. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:18 med
Organisationsutskottets betänkande 2018:1 Ändringar i kyrkoordningen m.m.
(KS 2018-1374)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2018:1 beslutat att

- anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.
- anta utskottets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 1999:3) enligt bilaga 2.
- anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i Ersättningsstadga (SvKB 2012:17).

Svenska kyrkans bestämmelser SvKB 2018:3–5 har utfärdats och trädde i kraft omedelbart respektive den 1 januari 2019.

Kyrkomötets skrivelse 2018:19 med
Organisationsutskottets betänkande 2018:3 Strukturfrågor
(KS 2018-1377)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2018:3 beslutat att bifalla motion 2018:56 av Eva Kyrk med den ändring som framgår av utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

Svenska kyrkans bestämmelser SvKB 2018:6 har utfärdats och trädde i kraft den 1 januari 2019.

Kyrkomötets skrivelse 2018:20 med
Organisationsutskottets betänkande 2018:4 Församlingens grundläggande uppgift
(KS 2018-1380)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2018:4 beslutat att med anledning av motionerna 2018:6 av Anders Åkerlund m.fl. och 2018:54 av Celina Falk m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att vidta nödvändiga åtgärder så att Svenska kyrkans verksamhetsindelning och redovisningssystem överensstämmer med kyrkoordningens beskrivning av församlingens grundläggande uppgift som en enda med fyra dimensioner.

Ärendet bereds inom kyrkokansliet och kyrkostyrelsens redovisningsråd. Första steget är att undersöka församlingsinstruktionens ställning och roll genom samråd och intervjuer på nationell och stiftsnivå. Därefter ska exempel på församlingsinstruktioner och budgetar på lokal nivå granskas. En undersökning ska ske av kopplingen mellan församlingens teologiska reflektion i församlingsinstruktionens beskrivning av vad församlingen vill uppnå kring den grundläggande uppgiftens fyra dimensioner samt budgetens motsvarande uppställning i internredovisningen (verksamhetsindelningen) kring hur och till vilken kostnad detta ska göras. Underlaget kan sedan läggas till

grund för en analys av eventuella behov av förändringar i verksamhetsindelningen. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:21 med
Organisationsutskottets betänkande 2018:7 Svenska Kyrkans Ungas ställning
(KS 2018-1389)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2018:7 beslutat att med anledning av motion 2018:19, punkt 2 av Karin Janfalk m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att i samråd och samverkan med Svenska Kyrkans Unga och stiften ta fram en strategi för att stödja utvecklingen av ungas demokratiska organisering i Svenska kyrkan.

En strategi för att stödja utvecklingen av ungas demokratiska organisering i Svenska kyrkan tas fram under 2019 i samverkan mellan den nationella nivån och Svenska Kyrkans Unga. Samråd sker med samtliga stift. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:22 med
Organisationsutskottets betänkande 2018:13 Verksamhetsberättelse 2017 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd
(KS 2018-1378)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2018:13 beslutat att lägga verksamhetsberättelse 2017 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd till handlingarna.

Skrivelsen är lagd till handlingarna och slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2018:23 med
Ekonomiutskottets betänkande 2018:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2019–2021
(KS 2018-1390)

Kyrkomötet har den 21 november 2018 i enlighet med Ekonomiutskottets förslag i betänkande E 2018:1 beslutat

1. att fastställa inriktning för verksamheten på nationell nivå.
2. att fastställa kostnadsram för 2019 till 3 196 miljoner kronor.
3. att medge planeringsram för 2020 till 3 143 miljoner kronor.
4. att medge planeringsram för 2021 till 3 176 miljoner kronor.

Skrivelsen är lagd till handlingarna och slutbehandlad.

2.2 Skrivelser från kyrkomötet 2017

Kyrkomötets skrivelse 2017:2 med
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:1 Medlemsstrategi
(KS 2018-0078)

Kyrkomötet har den 22 november 2017 med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2017:1 beslutat att bifalla motion 2017:117 av Jesper Eneroth och Mattias Kristenson att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett brett arbete med att utveckla en medlemsutvecklingsstrategi med relevans för Svenska kyrkans samtliga nivåer.

Kyrkostyrelsen har behandlat ärendet om en medlemsutvecklingsstrategi ett flertal gånger under 2018 och 2019. Kyrkostyrelsen har beslutat att en förstudie ska genomföras. Förstudien kommer att identifiera ett antal viktiga avgränsade processer som ska stödja stift och församlingar i arbetet att följa medlemmen genom livet. Hit kan höra inbjudan till dop, konfirmation och kontakt med nyinflyttade samt församlingens tillgänglighet. Förstudien ska göras i samverkan med stift och församlingar. Arbetet med att ta fram ett projektdirektiv beräknas kunna slutföras under början av hösten 2019. Slutrapportering av uppdraget till kyrkomötet går inte att bedöma innan förstudien är genomförd.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2017:7 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:6 Medlemskap i Svenska kyrkan
(KS 2018-0083)

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2017:6 beslutat att med anledning av motionerna 2017:24, 2017:66 och 2017:115 uppdra till kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet har anfört.

En översyn av kyrkotillhörighetsbestämmelserna i 29 kap. kyrkoordningen har genomförts under 2018. I denna översyn har beaktats det Tillsyns- och uppdragsutskottet har anfört i sitt betänkande. Översynen har lett till att en skrivelse med förslag till ändringar i kyrkoordningen har överlämnats till årets kyrkomöte (se skrivelsen *Kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet*).

Skrivelsen är slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2017:15 med
Ekumenikutskottets betänkande 2017:3 Ekumeniskt möte 1925 och 2025
(KS 2018-0091)

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Ekumenikutskottets förslag i betänkande Eu 2017:3 beslutat att bifalla motion 2017:22 av Anders Roos m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att på lämpligt sätt högtidlighålla det ekumeniska mötet i Stockholm 1925, lämpligen år 2025.

Uppdraget genomförs i flera steg. Första steget är att ta reda på vad det ekumeniska mötet i Stockholm 1925 innebar. Ett andra steg är att ta fram underlag med bland annat utvärderingar av tidigare större möten som grund, såsom den ekumeniska helg som Svenska kyrkan genomförde hösten 2018 i samarbete med Sveriges kristna råd (SKR). Steg tre är att utifrån detta underlag ta beslut om omfång, resurser m.m. och påbörja konkret planering av högtidlighållandet. Beredningen fortsätter under hösten 2019 i samverkan med SKR. Slutrapportering av uppdraget till kyrkomötet går inte att bedöma i dagsläget.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2017:20 med
Organisationsutskottets betänkande 2017:3 Kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter
(KS 2018-0096)

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:3 beslutat *dels* att anta kyrkostyrelsens förslag till ändring i kyrkoordningen enligt bilaga 1, *dels* att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av bestämmelserna om stiftens tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter i enlighet med vad utskottet anfört.

Svenska kyrkans bestämmelser SvKB 2017:19 har utfärdats och trädde i kraft den 1 januari 2018.

En promemoria rörande bestämmelserna om stiftens tillsyn har upprättats under 2018 och remitterats i januari 2019. Promemorian har lett till att en skrivelse med förslag till ändringar i kyrkoordningen har överlämnats till årets kyrkomöte (se skrivelsen *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*).

Skrivelsen är slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2017:21 med
Organisationsutskottets betänkande 2017:4 Demokratifrågor
(KS 2018-0097)

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:4 beslutat att med anledning av motionerna 2017:16, 2017:39, 2017:82, 2017:88 och 2017:101 uppdra till kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta val ur demokrati-, kyrkosyns- och digitaliseringsperspektiv.

En analys genomförs för närvarande, i huvudsak inom kyrkokansliet men även via kontakter med statsvetare och andra kyrkor i Norden. Målet är att för kyrkomötet kunna presentera en jämförande analys av de konsekvenser direkta respektive indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomötet har för demokratin i kyrkan, för kyrkans syn på sig själv och för möjligheten att i högre grad digitalisera valet. Resultatet av analysen kommer att redovisas för kyrkomötet tidigast 2020 och samtidigt slutrapporteras.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2017:23 med
Organisationsutskottets betänkande 2017:11 Utläggning av valsedlar
(KS 2018-0099)

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:11 beslutat att med anledning av motion 2017:69 av Kjell Petersson uppdra till kyrkostyrelsen att införa en ordning där valförrättarna och röstmottagarna ska se till att valsedlar även för de lokala valen, i de valkretsar som innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde, finns utlagda.

En promemoria med förslag till ändringar i kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2015:15) med närmare bestämmelser om direkta val har remitterats under våren 2019. En ändring i dessa bestämmelser kommer att göras när kyrkostyrelsen gör en allmän översyn av bestämmelserna efter att kyrkomötet 2019 beslutat om eventuella ändringar i kyrkoordningen (jfr skrivelsen *Ändringar i kyrkoordningen m.m*.).

Skrivelsen är slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2017:24 med
Organisationsutskottets betänkande 2017:14 Definition av ordet pastoral
(KS 2018-0100)

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:14 beslutat att bifalla motion 2017:147 av Bo Hanson att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda och återkomma till kyrkomötet om hur ordet pastoral i kyrkoordningen kan ersättas med andra formuleringar, som inte lika lätt missförstås.

Ärendet bereds inom kyrkokansliet. Första steget är att utifrån de identifierade ställen i kyrkoordningen då ordet pastoral förekommer, göra en teologisk analys över diskrepanser och dess konsekvenser. Andra steget är att teologiskt tydligt definiera olika bruk av ordet pastoral. Därefter görs ett förslag till tillämpning i kyrkoordningen. En rapport skrivs med förslag till förtydliganden. Arbetet har påbörjats under 2018 och fortsätter under 2019. Slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

2.3 Skrivelser från kyrkomötet 2016

Kyrkomötets skrivelse 2016:8 med
Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2016:5 Kyrkomedlemmens möjlighet att välja egen präst vid kyrkliga handlingar
(KS 2016-1319)

Kyrkomötet har den 22 november 2016 med anledning av Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande EE 2016:5 och motion 2016:58 av Tomas Jansson beslutat att bifalla av Moni Höglund under överläggningen framlagt förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en breddad utvärdering av nuvarande regelverk kring arvode för och clearing av kyrkliga handlingar.

Frågan utreds under 2019 och beräknas kunna återkomma till kyrkomötet 2020, antingen i form av en skrivelse med förslag till ändringar i kyrkoordningen eller som en avrapportering att uppdraget är slutfört på annat sätt. Arbetet har senarelagts ett år.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:9 med
Gudstjänstutskottets betänkande 2016:7 Psalmboken
(KS 2016-1320)

Kyrkomötet har den 22 november 2016 i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i betänkande G 2016:7 beslutat att bifalla motion 2016:47 av Katarina Ramnerö Ödestad och Sven Milltoft att uppdra till kyrkostyrelsen att till kyrkomötet komma med förslag till revidering och utökning av Den svenska psalmboken, så att den kommer att fungera tillsammans med den nya kyrkohandboken.

Ärendet bereds tillsammans med KmSkr 2018:4 Ny psalmbok (KS 2018-1384). Den första delen av uppdraget handlar om att tillse att den nya kyrkohandboken och psalmboken fungerar tillsammans. Detta arbete har genomförts under 2018. Den andra delen handlar om att inleda en psalmboksrevision. I Gudstjänstutskottets betänkande anges att ”en planering för kommande revision bör inledas”. En sådan planering kommer att påbörjas med en förstudie som förbereder en revision av Den svenska psalmboken. I förstudien ingår till exempel ekumeniska överväganden, en studie kring psalmanvändning och en analys av upphovsrättsliga frågor. Förstudien inleds 2019 och bedöms kunna delrapporteras till kyrkomötet 2020. En psalmboksrevision kan påbörjas tidigast 2022. Slutrapportering av förstudien bedöms kunna ske till kyrkomötet 2021. Slutrapportering av en psalmboksrevision till kyrkomötet går inte att

bedöma innan förstudien är genomförd då en psalmboksrevision behöver innefatta flera delar. Sannolikt omfattar arbetet mer än tio år.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:10 med
Gudstjänstutskottets betänkande 2016:8 Gudstjänster i annat kristet samfund
(KS 2016-1321)

Kyrkomötet har den 22 november 2016 i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i betänkande G 2016:8 beslutat att bifalla motion 2016:48 av Bo Hanson m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda behovet av ytterligare bestämmelser i kyrkoordningen om i vilka fall präster får leda gudstjänster i andra kristna samfund.

Arbetet har inletts under 2018 genom att först identifiera och avgränsa relevanta frågeställningar och problem. Utredningen fortsätter under 2019 med teologisk genomlysning av frågeställningarna med hjälp av juridisk kompetens kring tolkning av kyrkoordningens bestämmelser. Arbetet har senarelagts ytterligare ett år. Uppdraget slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:13 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2016:2 Legitimation för präster och diakoner
(KS 2016-1324)

Kyrkomötet har den 23 november 2016 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2016:2 beslutat att med anledning av motion 2016:5 av Elisabeth Rydström uppdra till kyrkostyrelsen att i enlighet med utskottets överväganden tillhandahålla identitetskort.

Frågan har under våren 2018 beretts inom kyrkokansliet. Därvid har framkommit att de rättsliga förutsättningarna inom området id-handlingar, mot bakgrund av en statlig utredning, kan komma att förändras redan inom ett par år. Utredningens förslag till reglering har ännu inte varit föremål för remissbehandling. Regeringen avser att återkomma med ett förslag först under nästa år. De rättsliga förutsättningarna inom området är således fortsatt osäkra. Det finns mot den bakgrunden en uppenbar risk att ett tillhandahållande av id-kort enligt de förutsättningar som gäller idag, inte längre är möjligt inom en relativt snar framtid. Kyrkostyrelsen har därför beslutat att det för närvarande inte är lämpligt bereda ärendet vidare.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:15 med Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2016:10 Prästers vigningslöfte och vigsel av samkönade par
(KS 2016-1326)

Kyrkomötet har den 23 november 2016 med anledning av Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2016:10 och motion 2016:29 av Anna Ekström m.fl. beslutat att bifalla av Jesper Eneroth under överläggningen framlagt förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda frågan om vilka åtgärder som behöver vidtas i såväl kyrkorättslig mening som från andra relevanta perspektiv för att säkerställa att ingen utsätts för diskriminering i samband med den kyrkliga handlingen vigsel, samt återkomma till kyrkomötet med förslag.

Ärendet har beretts utifrån rättsliga förutsättningar avseende diskriminering och vigsel ur lagstiftarens och kyrkomötets perspektiv. Mot bakgrund av en redogörelse för det rättsliga sakläget har kyrkostyrelsen konstaterat att det inte är möjligt att med

några kyrkorättsliga åtgärder åstadkomma det som åsyftas i uppdraget från kyrkomötet. Ärendet har även beretts med fokus på andra perspektiv.

Kyrkostyrelsen framhåller att Svenska kyrkan har nolltolerans mot diskriminering och har beslutat att fortsätta med och utveckla utbildningsinsatserna för blivande präster och kyrkoherdar inom Svenska kyrkans utbildningsinstitut samt att informera stift, pastorat och församlingar om processmodellen *Regnbågsnyckeln* som en resurs för ett aktivt arbete mot diskriminering och för mångfald och öppenhet.

Kyrkostyrelsen menar att det också är av stor vikt att dessa frågor fortlöpande uppmärksammas lokalt i församlingar och pastorat. I det lokala arbetet har kyrkorådet, i egenskap av arbetsgivare, och kyrkoherden ett gemensamt ansvar för ett sådant arbete. Kyrkoherden har i sin roll också ett särskilt ansvar för att teologiska och etiska dilemman hanteras i församlingen på ett sätt som säkerställer att ingen diskriminering sker. Arbetet sker inom ramen för stiftens och biskoparnas tillsyn och främjande.

Skrivelsen är slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:16 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2016:13 Kommunikation om upphörande av tillhörighet i Svenska kyrkan
(KS 2016-1327)

Kyrkomötet har den 23 november 2016 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2016:13 beslutat att bifalla motion 2016:82 av Ingrid Smittsarve m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda vilka rutiner som ska föreligga för att en persons svenskkyrkliga tillhörighet inte ska upphöra utan att personen ska få vetskap om det och ges möjlighet att kvarstå som tillhörig.

Förvaltningen av kyrkobokföringssystemet har undersökt möjligheten att automatiskt sända information om gällande regelverk till de personer som berörs. Den tekniska lösningen för att kommunicera medlemskapsregler till alla tillhöriga som emigrerar från Sverige har tagits fram. En frågeställning som identifierats och som nuvarande lösning måste kompletteras med gäller diarieföring och arkivering. Att kommunicera med alla tillhöriga som emigrerar kommer att generera mer än 10 000 ärenden med utgående handlingar per år och det bedöms nödvändigt att från början automatisera hanteringen av diarieföring och arkivering med hjälp av det ärendehanteringssystem som är i pilotdrift i kyrkokansliet. Under 2018 har förvaltningen av Kyrkobokföringssystemet och förvaltningen av diarie- och dokumenthanteringssystemet Public360 därför arbetat med att ta fram en automatiserad lösning för att hantera dessa ärenden. Efter att den frågan har utretts kan den framtagna lösningen konstrueras och implementeras inom några månader. Under våren 2019 remitterades dock den s.k. tillhörighetsutredningen vars förslag till ändringar i 29 kap. kyrkoordningen innebär att den utredda lösningen inte längre skulle behövas. Kyrkostyrelsen har därför beslutat att den fortsatta verkställigheten av kyrkomötesuppdraget ska avvakta utfallet av tillhörighetsutredningen. Utredningen har därefter lett till att en skrivelse med förslag till ändringar i kyrkoordningen har överlämnats till årets kyrkomöte (se skrivelsen *Kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet* och redogörelsen för beredningen av KmSkr 2017:7 Medlemskap i Svenska kyrkan). Den fortsatta verkställigheten av uppdraget bör därför avvakta kyrkomötets behandling av den skrivelsen.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:23 med
Kyrkolivsutskottets betänkande 2016:8 Svenska kyrkans flykting- och migrationsarbete
(KS 2016-1342)

Kyrkomötet har den 23 november 2016 i enlighet med Kyrkolivsutskottets förslag i betänkande Kl 2016:8 beslutat att bifalla motion 2016:32, punkt 2, av Aron Emilsson att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram råd och vägledning för hur församlingarna kan arbeta med mission för nyanlända.

Uppdraget har beretts i nära samverkan med biskopsmötet. Att hålla samman pastoralteologiska råd med större frågor om missionsteologi och religionsmöten främjar trygghet i handlandet i fler situationer. Biskopsbrevet *De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext* är en god grund för detta som med uppdateringar och kompletteringar väl kan svara mot behovet av råd och vägledning. Biskopsmötet har under våren 2019 publicerat en revidering av 2012 år biskopsbrev. Mot denna bakgrund har kyrkostyrelsen bedömt att uppdraget från kyrkomötet kan avrapporteras som slutfört.

Skrivelsen är slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2016:26 med
Kyrkolivsutskottets betänkande 2016:17 Funktionsvariationer
(KS 2016-1347)

Kyrkomötet har den 23 november 2016 med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2016:17 beslutat att bifalla motion 2016:60 av Sofija Pedersen Videke att uppdra till kyrkostyrelsen att finna former för att stötta Svenska kyrkans arbete kring frågor om funktionsvariationer.

En förstudie har genomförts med förslag på hur församlingarnas medvetenhet om, och arbete med, frågor som rör funktionsvariationer kan stärkas. Kyrkostyrelsen behandlade förstudien under hösten 2018 och ställde sig bakom handlingsplanen i förstudien. Handlingsplanen innebär bland annat att nationella nivån erbjuder mötesplatser för kompetensutveckling för stifts- och församlingsmedarbetare som finns i verksamheter i möte med barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning samt att en grundutbildning i frågorna tas fram liksom en hemsida på Svenska kyrkans intranät som erbjuder en kunskapsbas och inspiration i frågorna. I den teologiska bearbetningen används Kyrkornas världsråds dokument *Gåvan att finnas till*, som har översatts och publicerats av Sveriges kristna råd.

Skrivelsen är slutbehandlad.

2.4 Skrivelser från kyrkomötet 2015

Kyrkomötets skrivelse 2015:5 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2015:17 Verksamhetsberättelse år 2014 för Svenska kyrkans överklagandenämnd
(KS 2015-1178)

Kyrkomötet har den 17 november 2015 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2015:17 beslutat att lägga Svenska kyrkans överklagandenämnds verksamhetsberättelse för år 2014 till handlingarna samt att uppdra till kyrkostyrelsen att lägga fram förslag till sådana ändringar i kyrkoordningen att domkapitlet kan vara beslutfört i alla typer av ärenden även om såväl ordförande som vice ordförande är jäviga.

Frågan om jäv i domkapitlet diskuterades vid den domkapitelsöverläggning som skedde i oktober 2014. Med anledning av kyrkomötesuppdraget har en beredning

inletts och samtal har bland annat förts med stiftens jurister. Frågan kommer att samberedas med ett annat ärende som handlar om en översyn av kyrkoordningens bestämmelser rörande domkapitlens handläggning av obehörighetsärenden m.m. Arbetet har senarelagts ett år. En promemoria kommer att utarbetas under 2019 och remitteras till stiften under hösten. Uppdraget bör därefter kunna slutrapporteras till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2015:20 med
Organisationsutskottets betänkande 2015:5 Sättet att välja biskop
(KS 2015-1198)

Kyrkomötet har den 18 november 2015 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2015:5 beslutat att med anledning av motion 2015:85 av Lisa Tegby m.fl. uppdra till kyrkostyrelsen att, med utgångspunkt i principen att stiften utser sin biskop, genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar.

En promemoria har upprättats efter samverkan med några utvalda stift. I promemorian föreslås ett par justeringar i kyrkoordningens reglering av biskopsval. Promemorian har lett till att en skrivelse med förslag till ändringar i kyrkoordningen har överlämnats till årets kyrkomöte (se skrivelsen *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*).

Skrivelsen är slutbehandlad.

2.5 Skrivelser från kyrkomötet 2014

Kyrkomötets skrivelse 2014:7 med
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2014:3 Byte av uppdrag inom vigningstjänsten
(KS 2014-1310)

Kyrkomötet har den 18 november 2014 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2014:3 beslutat att med anledning av motion 2014:15 av Ragnar Persenius uppdra till kyrkostyrelsen att utreda vad som bör gälla när en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon.

Uppdraget bereds med hänsyn till både teologiska och kyrkorättsliga aspekter. Arbetet har senarelagts ytterligare ett år och ett förslag kommer att utarbetas under 2019, med slutrapport till kyrkomötet 2020.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

Kyrkomötets skrivelse 2014:20 med
Gudstjänstutskottets betänkande 2014:6 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan
(KS 2014-1322)

Kyrkomötet har den 19 november 2014 i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i betänkande G 2014:6 beslutat att bifalla motion 2014:79 av Hans-Olof Andrén att uppdra till kyrkostyrelsen att sedan en reviderad kyrkohandbok del I antagits av kyrkomötet återkomma med förslag till en reviderad kyrkohandbok del II (vignings- och mottagningshandlingar).

Arbetet har inletts med en inventering av möjliga vägval inför kommande förstudie. I inventeringen ingår upphovsrättsliga aspekter. Ett arbete med en begränsad revision har senarelagts ett år och kan starta tidigast 2019. En mer omfattande revision kan inledas tidigast 2021.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

2.6 Skrivelser från kyrkomötet 2013

Kyrkomötets skrivelse 2013:14 med
Organisationsutskottets betänkande 2013:5 Kyrkliga begravningsbyråer
(KS 2013-1105)

Kyrkomötet har den 19 november 2013 enligt Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2013:5 beslutat

- att med anledning av motion 2013:86 punkt 1 av Karin Perers och Anna Lundblad Mårtensson uppdra till kyrkostyrelsen att tydliggöra gränsdragningen mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamheten och kyrklig näringsverksamhet i samband med begravning. Kyrkostyrelsen ska analysera frågan och redovisa sin analys till kyrkomötet,
- att med anledning av motion 2013:86 punkt 4 uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram förutsättningar för en nationell kraftsamling kring frågorna om begravning och mötet med människor i sorg med utgångspunkt i biskopsbrevet om begravning, i likhet med den tidigare nationella kraftsamlingen mot barn och unga.

Uppdraget om en nationell kraftsamling har slutrapporterats till kyrkomötet 2017.

Utskottet har påpekat behovet av åtgärder i syfte att komma framåt i samtalet om kyrkliga begravningsbyråer och detta har ingått och bearbetats inom ramen för arbetet med en nationell kraftsamling. Den första etappen av konferensen i februari 2017 innehöll samtids- och omvärldsanalys kring döden, riten och begravningssituationen och hur begravningsseden är under förändring. Den andra konferensetappen hade fokus på församlingens kontinuerliga arbete med begravningens sammanhang och mötet med de sörjande. I denna konferens presenterades också erfarenheterna från en kyrklig begravningsbyrå i syfte att bereda utrymme för ett fortsatt samtal om att driva begravningsbyrå i församlingens regi. Samtalet fördes utifrån förförståelsen om tagna beslut i kyrkostyrelsen och i Överklagandenämnden. Tillsammans har de båda konferenstillfällena samlat ca 350 personer.

Frågan om kyrkliga begravningsbyråer har behandlats i kyrkostyrelsen under hösten 2018. Kyrkostyrelsen har beslutat att frågan ska beredas vidare. Under 2019 genomförs en genomlysning av de kyrkliga begravningsbyråernas verksamhet. Utifrån denna genomlysning tar kyrkostyrelsen hösten 2019 ställning till frågans fortsatta beredning.

Skrivelsen är inte slutbehandlad.

3 Övrig rapportering

Kyrkostyrelsen lämnar i detta avsnitt information om ärenden som inte är återrapportering av direkta uppdrag från kyrkomötet, utan ärenden som kyrkostyrelsen särskilt vill redovisa till kyrkomötet.

Kyrkostyrelsen rapporterar återkommande till kyrkomötet om hur processen *Dela tro – dela liv* fortskrider och kommer att presentera en utvärdering av genomförande och måluppfyllelse till kyrkomötet 2020.

3.1 Rapport Dela tro – dela liv

Kyrkostyrelsen beslutade 2012 om en gemensam satsning på kyrkans undervisning och mission för alla åldrar. Satsningen tilldelades en ekonomisk ram på 60 miljoner kronor för perioden 2013–2018.

Tillsammans med stift och församlingar genomförs satsning *Dela tro – dela liv* i syfte att stärka församlingarna i den grundläggande uppgiften och hitta nya vägar i det konkreta arbetet. Av 30 delsatsningar har 29 avslutats. *Dela tro – dela liv* är i en avslutande fas och satsningen har utvärderats av en extern utvärderare. Utvärderingen ska i första hand tjäna som ett underlag för lärande inför framtiden, men även som underlag i planering och genomförande av bland annat den nya satsningen *Program för lärande och undervisning*.

Under 2018 har fyra digitala nyhetsbrev getts ut. *Dela tro – dela liv* har liksom tidigare år haft en utställning och informationsbord under kyrkomötets andra session. Vidare har arbetet med att ta till vara erfarenheter från delsatsningarna fortsatt i de deltagande stiften, i programmet för lärande och undervisning och i planeringsarbetet av den avslutande konferensen *Lärandefestivalen – Berättelsen går vidare* den 7–8 november 2019 i Karlstad.

Den avslutande konferensen har som syfte att ge möjlighet till delande och spridning av erfarenheter och kunskaper från delsatsningarna. Konferensen ska ge möjlighet till teoretisk reflektion och inspirera till fortsatt pedagogiskt utvecklingsarbete i Svenska kyrkans församlingar. Den ska även binda ihop *Dela tro – dela liv* med det fortsatta arbetet med programmet för lärande och undervisning. Konferensen planeras och genomförs tillsammans med Karlstads stift. Satsningens slutrapport kompletteras och färdigställs i samband med den avslutande konferensen.

3.2 Begravningsverksamheten

Kyrkomötet beslutade i november 2017 om ändringar i kyrkoordningen avseende begravningsverksamheten, som trädde i kraft den 1 januari 2019.

Kyrkomötets beslut innebär bland annat att det för varje kyrklig huvudman ska finnas riktlinjer för hur begravningsverksamheten ska vara utformad. Ett stödmaterial som kan vara till hjälp för församlingar och pastorat har tagits fram av kyrkokansliet i nära samverkan med Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, SKAO, och några stift. Materialet finns sedan i maj 2019 på Svenska kyrkans webbplats.

I kyrkomötets beslut har förtydligats att stiftens tillsyn över församlingarnas och pastoratens förvaltning även omfattar hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs (6 och 57 kap. kyrkoordningen). Ett erbjudande om utbildning om begravningsverksamheten i stort har gått ut till alla stift. Utbildningen genomförs i samarbete mellan kyrkokansliet och SKAO under hösten 2019.

Med anledning av att kyrkostyrelsen sedan den 1 januari 2019 har ett övergripande ansvar för begravningsverksamheten förs samtal med Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, SKKF, och SKAO för att närmare klargöra vilka konkreta uppgifter som lämpligen bör ligga hos kyrkostyrelsen och som är av gemensamt intresse. Det förs bland annat samtal med SKAO om en successiv övergång av rådgivningsverksamheten på begravningsområdet från SKAO till kyrkostyrelsen. Avsikten är att en sådan övergång ska ske inom mandatperioden och kyrkostyrelsen har därför beslutat att under tiden bygga upp kompetens i kyrkokansliet i nära samverkan med SKAO:s begravningsenhet.

Kyrkostyrelsen för fortsatta samtal med SKAO och SKKF.

KsSkr 2019:3

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Marie Johansson.

Föredragande: Expeditionschef Patrik Lidin och enhetschef Birgitta Gunnarsson

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:3 Redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden.

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:4

Ändringar i kyrkoordningen m.m.

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 10 juni 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen, som är uppdelad i sex separata avsnitt, föreslås i huvudsak följande ändringar:

- Ändringar ska göras i kyrkoordningen som innebär att vid nattvardsgudstjänster ska texterna i kyrkohandbokens huvuddel Måltiden användas. Domkapitlet ska kunna medge undantag från detta. Vid nattvardsgudstjänster ska också kyrkohandbokens anvisningar för Måltiden användas. Undantag görs dock för anvisningarna för musiken, som inte obligatoriskt måste följas.
- Det ska i kyrkoordningen tas in bestämmelser om stiftens tillsyn över de båda kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter, Samfälligheten Gotlands kyrkor och Göteborgs begravningssamfällighet. Vidare ska bestämmelserna om riktlinjer för begravningsverksamheten även gälla för Göteborgs begravningssamfällighet.
- Det ska i kyrkoordningen införas nya och ändrade bestämmelser avseende beräkning av andel av röster i nomineringsval och biskopsval samt om att den som har valts till biskop utan att vara prästvigd inte ska prövas i prästexamen innan prästvigning.
- Det ska göras ett antal ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om direkta val. Öppettiderna för den obligatoriska röstningslokal som ska finnas i varje valnämnds ansvarsområde ska på valdagen motsvara öppettiderna för vallokal. Det ska krävas särskilda skäl för att medge undantag för röstningslokalers öppettider före valdagen och för andra röstningslokaler än den obligatoriska på valdagen. Identitetskontroll ska alltid göras vid röstning
- Det ska i kyrkoordningen och i kyrkostyrelsens instruktion införas bestämmelser som möjliggör deltagande på distans i sammanträden med beslutande och verkställande organ, exklusive kyrkomötet.
- Slutligen ska det i kyrkoordningen göras några konsekvensändringar, förtydliganden och rättelser.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Innehåll

1 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster 4
1.1 Förslag till kyrkomötesbeslut 4
1.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen 4
1.3 Ärendet och dess beredning 6
1.4 Bakgrund 6
1.4.1 Kyrkohandbokens ställning vid beslut om ny kyrkohandbok 1986 6
1.4.2 Kyrkohandboken i kyrkoordningen 7
1.4.3 Gällande bestämmelser i kyrkoordningen och anvisningar i kyrkohandboken 8
1.5 Överväganden och förslag 10
1.6 Ikraftträdande 13
1.7 Konsekvenser för barn 13
1.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen 13

2 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter 14
2.1 Förslag till kyrkomötesbeslut 14
2.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen 14
2.3 Ärendet och dess beredning 16
2.4 Bakgrund 16
2.4.1 Gällande bestämmelser för samfälligheterna för särskilda uppgifter 16
2.4.2 Tillsyn över samfälligheterna för särskilda uppgifter 17
2.4.3 Riktlinjer för begravningsverksamheten 18
2.5 Överväganden och förslag 19
2.5.1 Tillsyn 19
2.5.2 Riktlinjer för begravningsverksamheten 20
2.6 Ikraftträdande 20
2.7 Konsekvenser 20
2.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen 21

3 Vissa frågor om biskopsval 22
3.1 Förslag till kyrkomötesbeslut 22
3.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen 22
3.3 Ärendet och dess beredning 24
3.4 Bakgrund 24
3.4.1 Inledning 24
3.4.2 Gällande bestämmelser 29
3.5 Överväganden och förslag 30
3.6 Ikraftträdande 35
3.7 Konsekvenser för barn 35
3.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen 36

4 Direkta val 37
4.1 Förslag till kyrkomötesbeslut 37
4.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen 37
4.3 Ärendet och dess beredning 41
4.4 Bakgrund 41
4.4.1 Öppethållande av röstningslokaler på valdagen m.m. 41
4.4.2 Identitetskontroll vid röstning 43

4.4.3 Utbildningskrav för valförrättare och röstmottagare ... 46
4.4.4 Valnämndens sammansättning, resursfrågor och kyrkoherdens rätt att närvara vid sammanträden ... 48
4.4.5 Övriga frågor ... 49
4.5 Överväganden och förslag ... 51
4.5.1 Öppethållande av röstningslokaler på valdagen ... 51
4.5.2 Identitetskontroll vid röstning ... 56
4.5.3 Utbildningskrav för valförrättare och röstmottagare ... 60
4.5.4 Valnämndens sammansättning, resursfrågor och kyrkoherdens rätt att närvara vid sammanträden ... 62
4.5.5 Övriga frågor ... 65
4.6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 67
4.7 Konsekvenser för barn ... 67
4.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen ... 67

5 Beslutsfattande på distans ... 71
5.1 Förslag till kyrkomötesbeslut ... 71
5.2 Bestämmelser ... 71
5.2.1 Förslag till ändringar i kyrkoordningen ... 71
5.2.2 Förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen ... 74
5.3 Ärendet och dess beredning ... 75
5.4 Bakgrund ... 75
5.4.1 Inledning ... 75
5.4.2 Regleringen i kommunallagen ... 75
5.4.3 Gällande bestämmelser ... 77
5.5 Överväganden och förslag ... 80
5.5.1 Deltagande på distans ... 80
5.5.2 Särskilt om kyrkostyrelsen ... 93
5.6 Ikraftträdande ... 94
5.7 Konsekvenser ... 94
5.8 Kommentar till bestämmelserna ... 95
5.8.1 Förslaget till ändringar i kyrkoordningen ... 95
5.8.2 Förslaget till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen ... 96

6 Övriga rättelser ... 98
6.1 Förslag till kyrkomötesbeslut ... 98
6.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen ... 98
6.3 Ärendet och dess beredning ... 99
6.4 Överväganden och förslag ... 99
6.5 Ikraftträdande ... 99
6.6 Konsekvenser för barn ... 99
6.7 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen ... 99

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll ... 100

1 Gemensam ordning för nattvardsgudstjänster

1.1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

1.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 18 kap. 3 och 6 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

18 kap.

3 §

Kyrkohandboken ska användas vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar. Den används även vid församlingens gudstjänster i övrigt.

Vid en nattvardsgudstjänst ska texterna i kyrkohandbokens huvuddel Måltiden användas. Vid en sådan gudstjänst gäller också kyrkohandbokens anvisningar för huvuddelen Måltiden med undantag för de anvisningar som avser musiken.

Domkapitlet kan på ansökan från kyrkoherden medge att andra texter får användas. Avser ansökan församlingens huvudgudstjänst krävs enligt 6 § andra stycket före ansökan medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd.

När förslag till en ny kyrkohandbok utarbetas beslutar kyrkomötet om försöksverksamhet får bedrivas. Har kyrkomötet fattat ett sådant beslut får kyrkostyrelsen besluta om gudstjänstordningar som får användas som alternativ till dem som finns i kyrkohandboken och utfärda bestämmelser om användningen av sådana försöksordningar.

6 §

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning än den som ingår i kyrkohandboken och andra psalmer eller församlingssånger än de som ingår i psalmboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

Om det som sägs i första stycket innefattar en ändring i måltidens texter krävs medgivande även av domkapitlet. Ett sådant medgivande får lämnas efter ansökan från kyrkoherden.

Det finns särskilda bestämmelser om användningen av andra texter i huvuddelen Måltiden i 3 §.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

1.3 Ärendet och dess beredning

Biskopsmötet gjorde i november 2018 ett uttalande om vad som ska gälla vid nattvardfirande i Svenska kyrkans ordning och tog upp frågan om en översyn av vissa bestämmelser i kyrkoordningen (biskopsmötets protokoll 8/2018, § 158). Uttalandet från biskopsmötet hade följande lydelse:

> Mot bakgrund av att det uppstått frågor kring relationen mellan Kyrkohandbokens allmänna anvisningar gällande församlingens övriga gudstjänster och särskilt kyrkoordningens reglering av momenten i Måltiden konstaterar Biskopsmötet att Kyrkohandboken normalt används också vid andra gudstjänster än huvudgudstjänster. (KO 18 kap. 3 §). Biskopsmötet förutsätter att Kyrkohandbokens anvisning om Måltiden tillämpas. ”Momenten i Måltiden följer däremot Kyrkohandbokens texter.” (Kyrkohandbokens anvisningar, avsnittet Särskilda gudstjänstordningar, gudstjänster med tema och kortare gudstjänster s.14). Biskopsmötets grundhållning är att domkapitlet kan bevilja undantag på samma sätt som vid huvudgudstjänst. (KO 18 kap. 6 §).
>
> Enligt Biskopsmötet bör Kyrkoordningen ändras så att oklarheter på detta område undanröjs.

Efter biskopsmötets ställningstagande utarbetades en promemoria med förslag till ändrade bestämmelser. Promemorian remitterades till samtliga stift, till två församlingar och pastorat i varje stift och till de tre nämnderna på nationell nivå. Remissyttranden har inkommit från samtliga 13 stift, från 15 av 26 församlingar och pastorat, från Svenska kyrkans överklagandenämnd och från Sveriges kristna råd (SKR). Remissvaren finns tillgängliga i ärendet (Ks 2019-0058).

1.4 Bakgrund

1.4.1 Kyrkohandbokens ställning vid beslut om ny kyrkohandbok 1986

Det skedde betydande förändringar från att det i 1686 års kyrkolag, utifrån nyttan med ”en likformighet i gudstjänsten övning”, föreskrevs en fullständig bundenhet till kyrkohandboken och till beslutet 300 år senare om 1986 års kyrkohandbok. Det var inte bara valmöjligheterna inom kyrkohandbokens ram som kom att bli helt annorlunda utan också kyrkohandbokens ställning och formella betydelse för gudstjänstlivet som helhet.

I den kyrkliga kungörelse (SKFS 1986:3) som antogs när kyrkomötet fattade beslut om 1986 års kyrkohandbok angavs i 1 § följande: ”Den svenska kyrkohandboken I, som fogas till denna kungörelse som bilaga, skall användas vid allmänna gudstjänster och kyrkliga handlingar i svenska kyrkan.” När det angavs att kyrkohandboken skulle användas vid ”allmänna gudstjänster” var det en bestämmelse som i sig var tämligen innehållslös eftersom det i Centralstyrelsens skrivelse med förslag till kyrkohandbok stod följande: ”Med allmän gudstjänst avses i denna kungörelse sådan offentlig församlingsgudstjänst vars ordning regleras i kyrkohandboken”. (CsSkr 1986:3 s. 383) Det var först i kombination med bestämmelser om vilka gudstjänster som skulle firas som bestämmelserna om kyrkohandboken formellt sett fick ställningen att ange hur gudstjänster skulle firas. Huvudgudstjänst skulle firas enligt någon av de i kyrkohandboken givna ordningarna och därtill angavs i kungörelsen att ”övriga gudstjänster” kan firas med eller utan nattvard och såvitt gällde gudstjänster med nattvard i form av veckomässa, sjukkommunion eller temamässa. Detta var de tre former för nattvardsgudstjänst utöver huvudgudstjänster som fanns med i kyrkohandboken.

Genom att temamässa fanns som en möjlighet kan sägas att ytterst var det som föreskrevs och som alltid skulle gälla vid nattvardsfirande att instiftelseorden lästes och att bröd och vin delades ut.

I 1986 års kyrkliga kungörelse angavs utöver att huvudgudstjänst skulle firas i församlingarna även att domkapitlet fick meddela föreskrifter om minsta antal övriga gudstjänster som skulle firas i en församling under ett kyrkoår. Denna bestämmelse kom dock redan år 1987 att ändras. Bakgrunden var att den fått en utformning som inte riktigt gav domkapitlet de befogenheter som hade avsetts. Ett par olika förslag till omformuleringar förekom men slutresultatet var att på Evangelisationsutskottets förslag utgick bestämmelsen. Avsikten med detta var inte att inskränka domkapitlets befogenheter. Evangelisationsutskottet angav i sitt betänkande 1987:8 att det var ”möjligt för domkapitlet att reglera bl.a. veckomässor liksom de andra gudstjänster centralstyrelsen avsett, t.ex. passionsgudstjänster, bygudstjänster m.m., genom tjänstgöringsföreskrifter för prästerna.” Evangelisationsutskottet menade att det inte behövdes någon reglering härutöver i den kyrkliga kungörelsen. Vid sidan av kyrkomötets beslut om former för och skyldighet att fira huvudgudstjänst kan därmed också domkapitlets tjänstgöringsföreskrifter för prästerna sägas ha fått betydelse för kyrkohandbokens ställning.

1.4.2 Kyrkohandboken i kyrkoordningen

1995 kom ett förslag till en kyrkoordning utarbetat med utgångspunkt från kyrkomötets dåvarande normgivning. Den innefattande att meddela föreskrifter om bland annat Svenska kyrkans böcker och om Svenska kyrkans sakrament, gudstjänst och övriga handlingar. Gällande kyrkoordningens femte avdelning om gudstjänsten bygger i mycket stor utsträckning på det som fanns i kyrkoordningsförslaget från 1995. Förslaget var till en del en sammanställning och systematisering av redan av kyrkomötet utfärdade föreskrifter. Material hämtades också från kyrkohandbokens anvisningar i den mån det var sådant som bedömdes vara av den karaktären att det hörde hemma i en kyrkoordning. Det lades också fram förslag till helt nya bestämmelser.

Beträffande kyrkohandbokens användning angavs i 1995 års förslag det som nu återfinns som första mening i 18 kap. 3 § kyrkoordningen, det vill säga ”[Den svenska] kyrkohandboken ska användas vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar.” Avsikten med detta var inte att göra någon förändring utan bara att föreskriva det som gällde sedan tidigare (se SKU 1995:7 s. 141). När förslaget till 1999 års kyrkoordning utarbetades tillkom följande andra mening. ”Den används även vid församlingens gudstjänster i övrigt.” Det framgår tydligt i kommentaren till den bestämmelsen i Centralstyrelsens skrivelse med förslaget till kyrkoordning att avsikten med tillägget bara var att erinra om kyrkohandbokens användning, inte att ge någon ytterligare direkt bestämmelse om dess användning. I skrivelsen (CsSkr 1999:3 s. 2–390) anges: ”Av andra meningen framgår att kyrkohandboken används även vid andra gudstjänster än när den obligatoriskt skall brukas.” Obligatoriet gäller alltså huvudgudstjänster.

Att huvudgudstjänster ska firas är föreskrivet i 17 kap. 3 § kyrkoordningen. Bestämmelserna har ändrats vid ett par tillfällen men har ändå alltid inneburit att huvudgudstjänster ska firas i församlingarna. Det finns inte motsvarande bestämmelser om andra gudstjänster i kyrkoordningen om man bortser från de kyrkliga handlingarna. Den reglering som tidigare fanns i tjänstgöringsföreskrifterna för prästerna ersattes när kyrkoordningen tillkom av församlingsinstruktionen. I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte fanns vissa överväganden om sambandet mellan församlingsinstruktionen och regleringen av gudstjänstlivet utifrån att de av domkapitlet utfärdade tjänstgöringsföreskrifterna inte skulle finnas kvar. Där angavs att de delar av

tjänstgöringsföreskrifterna som avsåg gudstjänstlivets dimensionering skulle ingå i församlingsinstruktionen. Dessa delar av tjänstgöringsföreskrifterna utgjorde övergångsvis församlingsinstruktion till dess beslut fattats om en reguljär församlingsinstruktion enligt kyrkoordningens bestämmelser, se CsSkr 1999:3 s. 2–46 och punkt 25 i övergångsbestämmelserna till kyrkoordningen. Innehållet i av domkapitlen utfärdade församlingsinstruktioner är inte ensartat vad gäller hur konkret där anges vad som ska gälla för församlingens gudstjänstliv. Församlingsinstruktionen torde dock i regel vara mindre detaljstyrande än tidigare tjänstgöringsföreskrifter och därmed ha en mer begränsad koppling till i kyrkohandboken givna gudstjänstordningar.

När 2017 års kyrkomöte fattade beslut om den kyrkohandbok som togs i bruk pingsten 2018 innefattade det beslutet vissa ändringar i kyrkoordningen. Bestämmelserna i 18 kap. 3 § om kyrkohandbokens användning ändrades inte i sak. Det gjordes bara en ändring av benämningen på kyrkohandboken. När det anges att kyrkohandboken används även vid församlingens gudstjänster i övrigt kan detta ses som en erinran om det faktiska bruket. Kyrkohandboken omfattar mer än huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar och är utarbetad med sikte att användas även när detta inte är föreskrivet som obligatoriskt. I kyrkostyrelsens skrivelse om kyrkohandboken till 2017 års kyrkomöte står följande i en kommentar till 18 kap. 3 § kyrkoordningen: ”Andra meningen i första stycket är oförändrad, vilket innebär att kyrkohandboken med dess struktur, anvisningar och alternativ, även fortsättningsvis avses användas vid gudstjänster som följer den allmänna gudstjänsten, även då dessa gudstjänster inte är huvudgudstjänster.” (KsSkr 2017:6 s. 34) Avsikten med denna kommentar bör vara att säga detsamma som gällt sedan tidigare, nämligen att påminna om att kyrkohandboken används även när den inte obligatoriskt måste användas. Eftersom det definitionsmässigt torde vara den allmänna gudstjänsten som kyrkohandboken innefattar kan det ses som självklart att den används för gudstjänster som räknas dit. Det är fortfarande bara vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar som det enligt kyrkoordningen är obligatoriskt att använda den fastställda kyrkohandboken.

Det finns skäl att notera att det anges i 17 kap. 1 § kyrkoordningen att det ska firas gudstjänst i församlingen ”i form av den allmänna gudstjänsten”. Eftersom ”den allmänna gudstjänsten” är gudstjänster enligt kyrkohandbokens ordningar innebär detta åtminstone ett tydliggörande av att kyrkohandboken ska nyttjas. Samtidigt talas om att gudstjänst ska firas i form av ”andra gudstjänster”. Därmed torde kunna sägas att bestämmelsen som helhet bara anger det som är en del av församlingens grundläggande uppgift, nämligen att fira gudstjänst.

1.4.3 Gällande bestämmelser i kyrkoordningen och anvisningar i kyrkohandboken

I 18 kap. 3 § föreskrivs att ”Kyrkohandboken ska användas vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar. Den används även vid församlingens gudstjänster i övrigt.” Första meningen anger att det är obligatoriskt att använda kyrkohandboken vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar. Avsikten med den andra meningen som handlar om övriga gudstjänster är, som ovan angetts, att erinra om kyrkohandbokens användning, inte att föreskriva något ytterligare om dess användning.

I 18 kap. 6 § finns bestämmelser om möjligheten att avvika från det som annars gäller enligt kyrkohandboken vid firande av huvudgudstjänst. Det är möjligt att använda en annan gudstjänstordning efter beslut av kyrkoherden och medgivande från församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Beslutet ska genast, vilket i praktiken innebär omedelbart när kyrkoherden har fattat sitt beslut och innan den beslutade gudstjänstordningen har kommit i bruk, anmälas till domkapitlet. Domkapitlet kan

ändra eller upphäva beslutet om det finns särskilda skäl. Av fjärde stycket i den nämnda paragrafen framgår att om kyrkoherdens beslut innefattar en ändring i texterna i huvuddelen Måltiden krävs det att domkapitlet i förväg har gett sitt medgivande till den ändringen.

Frågan om ändring av texterna i Måltiden behandlas på två ställen i de övergripande anvisningarna i den utgivna kyrkohandboken. På det ena stället (s. 12) har införts det som står i kyrkoordningen i 18 kap. 6 § sista stycket, det vill säga vid en ”ändring i måltidens texter krävs medgivande av domkapitlet”. Därtill görs en allmän hänvisning till kyrkoordningens bestämmelser.

En skillnad mellan det som sägs i kyrkoordningen och det som står i kyrkohandboken är att bestämmelserna om medgivande i kyrkoordningen är kopplade till huvudgudstjänsten medan det i kyrkohandboken inte finns en sådan koppling. I kyrkohandboken anges vad som gäller beträffande ”måltidens texter” i en text med allmänna anvisningar av mer generell karaktär. I kyrkohandboken står vidare i de anvisningar som avser ”Särskilda gudstjänstordningar, gudstjänster med tema och kortare gudstjänster” följande: ”Momenten i Måltiden följer däremot alltid handbokens texter” (s. 14). I detta fall sägs inget om möjlighet att ändra efter medgivande av domkapitlet och det finns inte heller någon hänvisning eller koppling till det som står i kyrkoordningen. Det är oklart vad som avses med att momenten i Måltidens texter alltid följer handbokens texter eftersom kyrkohandboken bara gäller obligatoriskt för huvudgudstjänsten (utöver kyrkliga handlingar).

Kyrkohandboken innehåller anvisningar av olika slag. Det finns anvisningar i direkt anslutning till olika moment i gudstjänsten men också allmänna anvisningar av övergripande slag som gäller kyrkohandbokens användning. Anvisningarna är av olika karaktär också i den meningen att det i vissa fall anges möjliga alternativ och i andra fall direkt anges vad som gäller. Sistnämnda slag av anvisningar kan ses som bestämmelser som utgör en del av kyrkans ordning på motsvarande sätt som bestämmelserna i kyrkoordningen. Om det skulle uppstå en konflikt mellan en anvisning/bestämmelse i kyrkohandboken och en bestämmelse i kyrkoordningen är det inte på förhand givet vilken bestämmelse som har företräde. Att det i kyrkoordningen finns en särskild bestämmelse i 18 kap. 3 § om när kyrkohandboken ska användas får dock betydelse för anvisningarnas formella ställning. Det spelar också in att det finns bestämmelser om att vissa gudstjänster ska firas. Detta regleras i 17 kap. 3 § såvitt gäller huvudgudstjänster och i kapitlen 19 till 27 genom att där bland annat finns bestämmelser om rätten att få del av kyrkliga handlingar. Beträffande huvudgudstjänster finns utöver den allmänna bestämmelsen att kyrkohandboken ska användas även angivet att huvudgudstjänster ska firas enligt någon av de ordningar för huvudgudstjänster som finns i kyrkohandboken. De anvisningar av föreskrivande slag som finns i kyrkohandboken beträffande huvudgudstjänstens uppbyggnad och innehåll har alltså karaktär av bindande bestämmelser. Eftersom det inte är obligatoriskt i övrigt att använda kyrkohandboken, om man här bortser från de kyrkliga handlingarna, får inte de anvisningar som avser andra gudstjänster samma bindande karaktär.

1.5 Överväganden och förslag

Kyrkostyrelsens förslag: Det ska vid nattvardsgudstjänster vara obligatoriskt att använda texterna i kyrkohandbokens huvuddel Måltiden. Domkapitlet kan, på ansökan från kyrkoherden, bevilja undantag. Vid sådana gudstjänster ska också kyrkohandbokens anvisningar för huvuddelen Måltiden följas. Undantag görs dock för de anvisningar som avser musiken vilka inte obligatoriskt måste följas.

Ändrade paragrafer: 18 kap. 3 och 6 §§ kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag i dess helhet. Två stift och en församling avstyrker förslagen.

Följande särskilda synpunkter har lämnats av remissinstanser som tillstyrker förslagen. *Domkapitlet i Skara stift* har synpunkter på utformningen av den föreslagna andra meningen i 18 kap. 3 §, andra stycket, och anser därför att meningen bör formuleras om. *Domkapitlet i Göteborgs stift* noterar att det i förslaget till ändring av 18 kap. 3 § och 6 § används olika begrepp: ”andra texter” respektive ”ändring av texterna”, och anser att samma begrepp bör användas i båda bestämmelserna. *Domkapitlet* och *stiftsstyrelsen i Härnösands stift* anser dels att begreppet nattvardsgudstjänst bör bytas ut mot högmässa/mässa så att det blir ett enhetligt språkbruk i kyrkoordningen och kyrkohandboken, dels att det i 3 § bör göras tydligare att kravet på att följa Måltidens texter gäller alla gudstjänster. Även *Domkapitlet i Luleå stift* anser att bestämmelserna om möjligt bör göras ännu tydligare i sin formulering. *Domkapitlet i Visby stift* bejakar intentionen i de föreslagna ändringarna men anser att samma resultat skulle kunna uppnås med en annan förändring av 18 kap. 3 §. *Stiftsstyrelsen i Stockholms stift* instämmer i förslagen och tillägger att vissa justeringar behövs för att tydliggöra förslagen och på sikt behövs en översyn av 17 och18 kap. kyrkoordningen.

Skellefteå pastorat ser en viss risk kring domkapitlets möjlighet att på erforderligt sätt och inom rimlig tid kunna hantera inkomna förslag eller önskemål om alternativa texter i Måltiden, en hantering som dock kan underlättas av delegationsmöjligheten till domkapitlets ordförande eller vice ordförande.

Följande synpunkter har lämnats av remissinstanser som avstyrker förslagen.

Domkapitlet i Linköpings stift ser i förslaget svårigheter vad gäller en rättssäker tillsyn och framhåller att kyrkoordningens bestämmelser om kyrkohandbokens obligatoriska användande vid huvudgudstjänster och kyrkliga handlingar har varit fullt möjliga att tillämpa vid tillsyn och behörighetsprövning. Det firas dock också många gudstjänster som inte ryms inom kyrkohandbokens ordningar, till exempel Sinnesrogudstjänster och Taizégudstjänster, och för domkapitlet blir det svårt att vid prövning av prästers behörighet tillämpa någon annan ordning än den som har gällt sedan 1986 i Svenska kyrkan. Domkapitlet ser i förslaget också en oroande brist på tillit till Svenska kyrkans präster. Mot bakgrund av Svenska kyrkans prästers omfattande teologiska utbildning och livslånga prästvigningslöften har domkapitlet full tillit till att prästerna kan ansvara för att gudstjänsterna inte strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och enligt domkapitlet behövs därför inte någon ändring av regelverket.

Domkapitlet anser vidare att biskopsmötets krav på att kyrkohandbokens anvisning om Måltiden ska tillämpas i alla mässor får stora konsekvenser för gudstjänstlivet i Svenska kyrkan. Genom den tidigare kyrkohandbokens frihet och kyrkoordningens bestämmelser har Svenska kyrkans församlingar i tre decennier varit delaktiga i en

pågående förnyelseprocess som haft och har stor betydelse för gudstjänstlivet. Ett antal av den nya kyrkohandbokens texter i Måltidens moment har tillkommit i denna liturgiskt tillåtande miljö. Mot bakgrund av biskoparnas ansvar för sakramentsförvaltningen och att de vill att, när mässa firas i Svenska kyrkans ordning, det alltid ska ingå något mer än instiftelseorden, Herrens bön och utdelandet föreslår domkapitlet att även vid mässa som inte firas som huvudgudstjänst ska någon av kyrkohandbokens nattvardsböner användas. Domkapitlet anför slutligen att kyrkoordningens bestämmelser måste vara begripliga och lätta att läsa vilket inte är fallet med förslaget.

Domkapitlet i Växjö stift anser att förslaget till reglering uttrycks på ett tillkrånglat sätt som innebär risk för missförstånd, i synnerhet avsnittet om undantag vad gäller musiken. Domkapitlet anser också att begreppet ”nattvard” är att föredra framför ”nattvardsgudstjänst”, då det senare begreppet inte återfinns i kyrkohandboken.

Domkapitlet menar vidare att den kyrkoordningsändring som föreslås är ett stort kliv från en vanlig pastoral praxis i Svenska kyrkans församlingar och från regleringen i kyrkoordningen. I veckomässor har nya parafraser på liturgiska texter och ny musik prövats inom ramen för veckomässans ordo i 1986 års handbok, liturgiska uttryck som också samlats in under processen fram till nuvarande handbok. Domkapitlet frågar sig om detta över huvud taget blir möjligt i framtiden, med de förslagna ändringarna. Det framträder också en risk att diskrepansen mellan hävdvunnen praxis och föreskrift blir alltför stor så att regleringen blir verkningslös. Det behöver därför avgöras vad som är av högsta prioritet att skydda som gemensamma texter i alla allmänna gudstjänster. Även Domkapitlet i Växjö stift framför ett alternativ till den i promemorian föreslagna ändringen av 18 kap. 3 §.

Katarina församling anger att ett föreskrivande av att kyrkohandbokens anvisningar för Måltiden ska följas när nattvardsgudstjänst firas skulle kunna få mycket negativa följder för gudstjänstlivet och nattvardsfirandet i församlingen. De allra flesta av den stora, heterogena och ofta kyrkoovana gudstjänstfirande församlingen skulle med stor sannolikhet känna sig främmande inför ett obligatoriskt bruk av Måltidens texter. Det är gott och väl att undantag kan medges genom beslut av domkapitlet, men att göra denna del av kyrkohandboken till en del av kyrkoordningen är Katarina församling starkt kritisk mot.

Sveriges kristna råd (SKR) har inget i sak att erinra mot förslaget men framhåller olika aspekter av det arbete som präster från Svenska kyrkan gör inom det ekumeniska samarbete som finns i den andliga vården inom Kriminalvården, Sjukhuskyrkan och Universitetskyrkan. Gemensamt nattvardsfirande äger rum i samverkan mellan den lutherska och den frikyrkliga kyrkofamiljen och SKR påpekar att det i promemorian inte ges någon vägledning om gemensamt ekumeniskt nattvardsfirande på dessa platser. SKR ser gärna att det tillkommer en paragraf som berör ekumeniskt nattvardsfirande inom Kriminalvården, Sjukhuskyrkan och Universitetskyrkan. SKR uppskattar den öppning som ges i förslaget om att domkapitlet kan medge att andra texter får användas vid en nattvardsgudstjänst, vilket medger möjlighet att utforma ordningar för nattvardsfirande som svarar mot de lokala behoven, men det förutsätter en ekumenisk medvetenhet på det lokala planet.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen vill inledningsvis framhålla att man delar biskopsmötets uppfattning att det behövs ett förtydligande i kyrkoordningen kring vad som gäller vid nattvardsfirande i Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen konstaterar att det, om det skulle uppstå en konflikt mellan en anvisning i kyrkohandboken och en bestämmelse i kyrkoordningen, inte är givet vad som har företräde. De oklarheter som biskopsmötet har berört

kring relationen mellan kyrkohandboken och kyrkoordningens reglering behöver därför så långt möjligt klargöras.

Kyrkostyrelsen anser att de i promemorian föreslagna ändringarna i huvudsak motsvarar det som biskopsmötet efterfrågat och uttalat, bland annat att biskopsmötet förutsätter att kyrkohandbokens anvisning om Måltiden tillämpas, den anvisning som anger att ”Momenten i Måltiden följer däremot Kyrkohandbokens texter” och att domkapitlet ska kunna bevilja undantag.

Det stora flertalet remissinstanser tillstyrker förslagen. Några av dessa efterfrågar emellertid en än större tydlighet i bestämmelserna än vad som föreslås i promemorian. Några remissinstanser har också lämnat egna förslag på lydelse av de aktuella kyrkoordningsbestämmelserna. Vid en samlad bedömning finner kyrkostyrelsen de förslag till ändrad lydelse av 18 kap. 3 och 6 §§ som lämnats i promemorian i huvudsak vara väl avvägda och de som sammantaget ger störst möjliga tydlighet. Kyrkostyrelsen menar dock att förslaget till 18 kap. 3 § skulle tjäna på en större tydlighet ifråga om att det endast är de av kyrkohandbokens anvisningar som hör till huvuddelen Måltiden som måste följas i alla gudstjänster varför förslaget ändrats i enlighet härmed. Vidare instämmer kyrkostyrelsen i det som anförts från Domkapitlet i Göteborgs stift rörande användningen av begreppet texter i de två paragraferna. Kyrkostyrelsen föreslår att orden ”ändringar av texter” ändras till ”användningen av andra texter” i 18 kap. 6 § sista stycket.

De invändningar mot förslagen som har lämnats från remissinstanser som avstyrker dem, bland annat Växjö domkapitel och Katarina församling, handlar delvis om att den föreslagna regleringen skulle innebära en begränsning som kan vara negativ för utvecklingen av församlingarnas gudstjänstliv och därmed för Svenska kyrkan. Det är kyrkostyrelsens uppfattning att gudstjänstlivet även med den föreslagna regleringen har stort utrymme att utvecklas. Kyrkohandboken innehåller i sig ett flertal alternativ inom varje del. Det finns stora möjligheter inom ramen för kyrkohandbokens ordningar till en mängd olika gudstjänster vilka ändå hålls samman av dessa gemensamma ordningar, något som manifesterar Svenska kyrkans enhet i mångfald i enlighet med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Enligt kyrkostyrelsens mening är det önskvärt att kyrkohandbokens ordningar blir använda inte bara i huvudgudstjänster utan även i övriga gudstjänster. Därtill finns möjligheten att hos domkapitlet ansöka om undantag från att följa det som annars är obligatoriskt. Domkapitlets möjlighet att bevilja undantag kan också ge det utrymme som har efterfrågats för särskilda ordningar vid ekumeniskt nattvardsfirande.

Kyrkostyrelsen vill också framhålla att det nu framlagda förslaget tagit sin utgångspunkt i att biskopsmötet påtalat en otydlighet kring relationen mellan kyrkohandboken och kyrkoordningens reglering i frågan om huruvida texterna i huvuddelen Måltiden i kyrkohandboken obligatoriskt ska användas då nattvard firas även om det inte är i en huvudgudstjänst. Det i sig ska inte ses som ett uttryck för misstro gentemot prästerna utan ska ses som en ambition, som kyrkostyrelsen alltid har, att tillse att regelverket är tydligt och enkelt att tolka och tillämpa.

Några av remissinstanserna har framhållit att begreppet ”nattvardsgudstjänst” inte finns i kyrkohandboken och därför inte heller bör användas i kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen anser inte att det finns anledning att byta ut begreppet nattvardsgudstjänst i kyrkoordningen. Det är ett tydligt samlingsbegrepp för alla gudstjänster med nattvard och återfinns på flera ställen i kyrkoordningen.

1.6 Ikraftträdande

Kyrkostyrelsen föreslår att bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2020.

1.7 Konsekvenser för barn

Förslaget bedöms inte medföra några särskilda konsekvenser för barn.

1.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen

18 kap.

3 §

Paragrafens andra och tredje stycken är nya.

Av *andra stycket* framgår att när en nattvardsgudstjänst firas ska texterna i kyrkohandbokens huvuddel Måltiden användas och vid sådana gudstjänster gäller kyrkohandbokens anvisningar för huvuddelen Måltiden med undantag för musiken. *Tredje stycket* anger vad som gäller för att använda andra texter vid en nattvardsgudstjänst. Domkapitlet kan medge att andra texter får användas på ansökan från kyrkoherden och om det avser församlingens huvudgudstjänst krävs före ansökan även medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd.

6 §

Paragrafens *fjärde stycke* utgörs av en hänvisning till de särskilda bestämmelserna om ändring av texterna i huvuddelen Måltiden i 3 §. Det tidigare fjärde styckets innehåll är ändrat och flyttat till 18 kap. 3 § tredje stycket.

2 Tillsyn av samfälligheterna för särskilda uppgifter

2.1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

2.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 2 kap. 10 a och 10 b §§ och 6 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det före 2 kap. 6 a § ska införas en ny rubrik ”Riktlinjer för begravningsverksamheten”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

2 kap.

10 a §

För att fullgöra samtliga uppgifter som ingår i begravningsverksamheten enligt begravningslagen (1990:1144) samt för att svara för skötsel av gravar får det i Göteborgs stift finnas en kyrklig samfällighet som omfattar det territoriella område som utgör Göteborgs kyrkliga samfällighet enligt indelningen den 1 januari 2016.

Ett beslut enligt 37 kap. 7 b § som berör någon av de i en sådan begravningssamfällighet ingående församlingarna ska, trots vad som anges i första stycket, medföra att begravningssamfällighetens territoriella område ändras på motsvarande sätt.

En sådan begravningssamfällighet får upplösas genom beslut av stiftsstyrelsen om samtliga ingående församlingar, som inte ingår i pastorat, och pastorat, har samtyckt till det eller om det finns synnerliga skäl.

För en sådan begravningssamfällighet gäller bestämmelserna i 6 a § om riktlinjer för begravningsverksamheten. Det som sägs om kyrkofullmäktige gäller då samfällighetens beslutande organ.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om en sådan begravningssamfällighet samt vad som ska gälla vid upplösning av en sådan samfällighet.

10 b §

Följande bestämmelser *om pastorat* ska tillämpas på en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter:	Följande bestämmelser ska tillämpas på en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter:
− 34 kap. 6 § om Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation,	
− 53 kap. 12 § om överklagande,	
− 56 kap. 7 § om överklagande, och	
– 57 kap. 9, 10 och 20 §§ om beslutsprövning.	− 57 kap. *1, 4, 8,* 9, 10 och 20 §§ om *tillsyn och* beslutsprövning.
Följande bestämmelse om *stift ska tillämpas på* en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter*:*	*Därvid ska det som sägs* om *pastorat i stället gälla* en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter *utom vid tillämpningen av* 57 kap. 8 § *där det som sägs om ett stift ska gälla för samfälligheten.*
− 57 kap. 8 § *om beslutsprövning.*	

6 kap.

4 §

Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet ska också främja en god förvaltning i stiftets församlingar *och* pastorat och ha tillsyn över förvaltningen och över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs. Det finns närmare bestämmelser om stiftets tillsyn i 57 kap.	Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet ska också främja en god förvaltning i stiftets församlingar, pastorat och *samfälligheter för särskilda uppgifter och* ha tillsyn över förvaltningen och över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs. Det finns närmare bestämmelser om stiftets tillsyn i 57 kap.

Stiftet får lämna bidrag till internationell diakoni och mission.

Det finns särskilda bestämmelser i kyrkoordningen om övriga uppgifter som stiftet, biskopen, domkapitlet och stiftsstyrelsen ska fullgöra.

Stiftet ska anställa och avlöna den personal samt anskaffa och underhålla den egendom som behövs för stiftets verksamhet.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

2.3 Ärendet och dess beredning

Kyrkomötet beslutade 2017 att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av bestämmelserna om stiftens tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter i enlighet med vad Organisationsutskottets anförde i betänkandet O 2017:3 (KmSkr 2017:20). Organisationsutskottet hänvisade i det nämnda betänkandet till vad Kyrkorättsutskottet framfört i sitt yttrande 2017:3y. I yttrandet angav Kyrkorättsutskottet följande.

> Kyrkorättsutskottet noterar att stiften inte föreskrivs någon allmän skyldighet eller rätt att utöva tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter som finns i stiftet. […] Detta innebär fortsatt en avvikelse från den ordning som gällde före ikraftträdandet av strukturbeslutet den 1 januari 2014, där alla kyrkliga samfälligheter omfattades av bestämmelsen (57 kap. 1 § i kyrkoordningen). […] Det framstår ur kyrkorättsligt perspektiv som tveksamt att inte i kyrkoordningen uttryckligt reglera att stiftet allmänt utövar tillsyn över verksamheten i en organisatorisk del av Svenska kyrkan på lokal nivå. Inte heller föreskrivs att stiftet har något uppdrag att t.ex. främja god förvaltning i dessa enheter (jfr 6 kap. 4 §).

Det direkta beslutet i kyrkomötet gällde ett uppdrag till kyrkostyrelsen att göra en översyn av bestämmelserna om stiftets tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter. I bakgrunden till uppdraget angavs dock tydligt att det fanns brister i gällande reglering och att det var dessa brister som behövde åtgärdas. Kyrkostyrelsen återkommer nu till kyrkomötet med förslag till bestämmelser i kyrkoordningen om stiftens tillsyn, utöver beslutsprövning, över samfälligheterna för särskilda uppgifter.

Promemorian har remissbehandlats på så sätt att den har tillsänts samtliga 13 stift, samtliga församlingar i Visby stift, samtliga församlingar och pastorat som ingår i Göteborgs begravningssamfällighet, Göteborgs begravningssamfällighet och Samfälligheten Gotlands kyrkor. Därutöver har den tillsänts Svenska kyrkans överklagandenämnd, Svenska kyrkans valprövningsnämnd och Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Det har inkommit svar från 28 remissinstanser. Remissvaren finns tillgängliga i ärendet (Ks 2018-0096). Samtliga remissinstanser har ställt sig positiva till de föreslagna ändringarna.

2.4 Bakgrund

2.4.1 Gällande bestämmelser för samfälligheterna för särskilda uppgifter

Begreppet samfällighet utmönstrades i huvudsak ur kyrkoordningen genom det beslut om ändringar i den lokala strukturen som fattades av 2012 år kyrkomöte (KsSkr 2012:5, O 2012:2, KmSkr 2012:2). Utöver noteringen i 2 kap. 5 § om att ett pastorat är en kyrklig samfällighet i den mening som anges i 3 § i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan, fanns bara bestämmelser om en samfällighet för det ekonomiska ansvaret för kyrkobyggnaderna i Visby stift, 2 kap. 10 §. Den samfälligheten, Samfälligheten Gotlands kyrkor, bildades 1984. Den var den enda partiella samfällighet som fick bestå när kyrkoordningen tillkom. Motivet för detta var att det sågs som bästa möjliga samverkansformen för att ta ett gemensamt ansvar för det unika beståndet av medeltida kyrkor på Gotland. I kyrkoordningen fanns då bara en bestämmelse om att det fick finnas en samfällighet för det ekonomiska ansvaret för kyrkobyggnaderna i Visby stift samt om hur beslut skulle fattas om ändring eller upplösning av samfälligheten motsvarande nuvarande 2 kap. 10 §. Vidare angavs, i likhet med vad som fortfarande

gäller, att kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om samfälligheten. Sådana bestämmelser finns i kyrkostyrelsen beslut (SvKB 2005:1) om Samfälligheten Gotlands kyrkor.

När Göteborgs kyrkliga samfällighet upplöstes per den 1 januari 2018 bildades en begravningssamfällighet för att det skulle vara möjligt att även fortsättningsvis ha en samlad begravningsverksamhet i Göteborg. Till grund för Göteborgs stiftsstyrelses beslut om inrättandet av Göteborgs begravningssamfällighet låg en ny bestämmelse i kyrkoordningen om att det i Göteborg får finnas en begravningssamfällighet, 2 kap. 10 a §. Även beträffande begravningssamfälligheten får kyrkostyrelsen utfärda närmare bestämmelser. Sådana finns i kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2016:8) med närmare bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg.

I Organisationsutskottets inledningsvis nämnda betänkande behandlades ett förslag från kyrkostyrelsen om införande i kyrkoordningen av vissa bestämmelser om de båda samfälligheterna för särskilda uppgifter. Kyrkostyrelsens förslag godtogs av kyrkomötet. Det var fråga om en mycket begränsad reglering i kyrkoordningen av de båda samfälligheterna. Genom hänvisningsbestämmelser i 2 kap. 10 b § gjordes vissa av kyrkoordningens bestämmelser tillämpliga på de båda samfälligheterna. Det gäller bestämmelser om Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, om överklagande av beslut att inte lämna ut en skriftlig handling eller att inte vidta en begärd rättelse i ett personregister samt om beslutsprövning.

Genom hänvisningsbestämmelser i kyrkostyrelsens närmare bestämmelser för respektive samfällighet har huvuddelen av det som regleras i kyrkoordningen beträffande kyrkofullmäktiges och kyrkorådets arbetsformer gjorts tillämpligt på samfälligheterna. Motsvarande gäller beträffande kyrkoordningens bestämmelser om ekonomisk förvaltning och revision. Det är främst ifråga om hur beslutande organ och styrelser utses och är sammansatta som det finns särskilda bestämmelser för samfälligheterna för särskilda uppgifter.

Utöver sådant som är betingat av respektive samfällighets uppgifter och sammansättning finns det skillnader av annat slag mellan kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om respektive samfällighet. I detta sammanhang är det som gäller tillsyn av särskilt intresse. I bestämmelserna om Samfälligheten Gotlands kyrkor finns begreppet tillsyn inte alls med. I kyrkostyrelsens bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg finns ett 5 kap. med rubriken ”Tillsyn och främjande m.m.” Där anges mer allmänt att Göteborgs stift, utöver den tillsyn som utövas av länsstyrelsen, får främja och ha tillsyn över begravningssamfällighetens verksamhet och förvaltning. Vidare föreskrivs att den kyrkoherde som är ordförande i begravningsstyrelsen ansvarar för tillsyn över all verksamhet i begravningssamfälligheten utifrån ett pastoralt perspektiv.

2.4.2 Tillsyn över samfälligheterna för särskilda uppgifter

De båda samfälligheterna för särskilda uppgifter är på olika sätt beroende av lagstiftning som direkt är inriktad på den verksamhet som de svarar för. Begravningsverksamhetens omfattning och innehåll styrs av begravningslagen (1990:1144) och begravningsförordningen (1990:1147). Till detta kommer att begravningsverksamheten finansieras av en begravningsavgift som erläggs av alla i landet folkbokförda med en kommunalt beskattningsbar inkomst. Det är naturligt att det finns en statlig tillsyn över en sådan statligt reglerad verksamhet.

När det gäller Samfälligheten Gotlands kyrkor är verksamheten i sig inte lagreglerad men det finns föreskrifter i 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950) som anger villkor för hur kyrkobyggnaderna förvaltas och ställer krav på tillstånd från statens sida via länsstyrelserna för åtgärder av olika slag. Det finns en statlig tillsyn som tar sikte på

att kyrkobyggnadernas kulturhistoriska värde ska bevaras. Även för begravningsplatser finns skyddsföreskrifter i kulturmiljölagen.

Den kyrkliga tillsynen är en funktion av att Svenska kyrkan är en helhet som framträder som församlingar och stift och är en kyrka med en episkopal struktur. Stiftets och biskopens ansvar för tillsyn framgår av 6 kap. 4 § och 8 kap. 1 § kyrkoordningen. Närmare bestämmelser om tillsynens innehåll och omfattningen finns i kyrkoordningens 57 kap. En koncentrerad sammanställning av vad tillsynen över församlingar och pastorat innefattar finns i 57 kap. 1 § första punkten. Dit hör att ge råd, stöd och hjälp, i frågor som rör bland annat kyrkans lära, i rättsliga frågor och i förvaltningsfrågor samt beträffande hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs. Till det som också finns med i bestämmelserna om tillsyn med inriktning på församlingar och pastorat hör utfärdande av församlingsinstruktion och beslutsprövning.

Det har sedan kyrkoordningen först tillkom skett ändringar i bestämmelserna i 57 kap. 1 § om vem som svarar för tillsynen och vad som omfattas av de mer allmänna bestämmelserna i första punkten i den paragrafen. Genom beslut av 2012 års kyrkomöte tillfogades att tillsynen även avser förvaltningsfrågor och med omedelbar koppling till detta att det är stiftet, alltså inte bara biskop och domkapitel, som har ansvar för tillsynen (KsSkr 2012:5, O 2012:2, KmSkr 2012:299). Detta innebar ingen ändring i att det finns särskilda tillsynsuppgifter där ansvaret ligger kvar bara hos biskopar och domkapitel. Ytterligare en förändring av betydelse i föreliggande sammanhang är att 2017 års kyrkomöte beslutade om en ändring med ikraftträdande den 1 januari 2019 (KsSkr 2017:5, O 2017:1, KmSkr 2017:18). Utöver att tillsynen avser förvaltningsfrågor i allmänhet tillades mer specifikt att den också gäller hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs.

Parallellt med och samtidigt som 57 kap. 1 § ändrades gjordes motsvarande ändringar i 6 kap. 4 § första stycket med bestämmelser om stiftets främjande- och tillsynsuppgifter. Tidigare talades bara om främjande och tillsyn av det som hör hemma inom församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Med den lydelse som gäller från den 1 januari 2019 talas också om att främja en god förvaltning i församlingar och pastorat samt att ha tillsyn över förvaltningen och över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs.

2.4.3 Riktlinjer för begravningsverksamheten

I sin ovan nämnda skrivelse om begravningsverksamheten föreslog kyrkostyrelsen att det skulle införas en bestämmelse i kyrkoordningen om att varje församling och pastorat som är huvudman för begravningsverksamhet genom beslut i kyrkofullmäktige ska fastställa riktlinjer för hur begravningsverksamheten ska vara utformad. Ett syfte med detta var att stärka och tydliggöra församlingarnas och pastoratens arbete med utförandet av uppdraget som huvudmän. Kyrkomötet beslutade om ett tillägg till kyrkoordningen i enlighet med kyrkostyrelsens förslag (O 2017:1, KmSkr 2017:18).

I kyrkoordningens andra kapitel infördes en ny 6 a § om riktlinjer för begravningsverksamheten. Dessa nya bestämmelser gäller från den 1 januari 2019. Utöver att där sägs att kyrkofullmäktige ska besluta om riktlinjer för hur begravningsverksamheten ska vara utformad anges också att riktlinjerna ska översändas till stiftet så snart kyrkofullmäktige har fattat sitt beslut. Kyrkostyrelsen framhöll i skrivelsen till kyrkomötet att den hanteringen hör samman med frågorna om tillsyn.

> Dessa riktlinjer kan i sig bli föremål för tillsyn. Det kan finnas sådant som uppmärksammas från stiftets sida när de får del av riktlinjerna. Detta

ska inte motsatsvis tolkas som om det innebär något slags godkännandebeslut om det inte kommer en reaktion från stiftet. Det är naturligt att riktlinjerna finns med som en utgångspunkt om man t.ex. vid en visitation tar upp begravningsverksamheten (KsSkr 2017:5 s. 31).

2.5 Överväganden och förslag

2.5.1 Tillsyn

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkoordningens bestämmelser om tillsyn ska gälla även för de båda samfälligheterna för särskilda uppgifter. Detta ska också innefatta stiftets uppgift att främja en god förvaltning.

Ändrade paragrafer: 2 kap. 10 b § och 6 kap. 4 § kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser ställer sig bakom förslaget.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

De båda samfälligheterna för särskilda uppgifter är på ett motsvarande sätt som pastorat, vilka i formell mening också är samfälligheter, delar av Svenska kyrkan med dess episkopala struktur där biskop och stift har ett särskilt ansvar för tillsyn. Det är följdriktigt att det finns en kyrklig tillsyn även över den verksamhet som bedrivs av de särskilda samfälligheterna. Det finns redan även för de särskilda samfälligheterna den form av tillsyn som beslutsprövning utgör. Detta kan sägas vara en tillsyn där i första hand de enskilda medlemmarna i Svenska kyrkan har initiativet och där domkapitlen och ytterst Svenska kyrkans överklagandenämnd prövar om den möjliga åtgärden att på formella grunder upphäva ett visst beslut ska tillgripas.

Förutsättningarna för den kyrkliga tillsynen skiljer sig åt om det är fråga om en renodlat kyrklig verksamhet eller sådant som är mer eller mindre direkt beroende och styrt av lagstiftning. Detta förhållande uppmärksammades när 2017 års kyrkomöte fattade beslut om bestämmelser i kyrkoordningen om tillsynen från stiftets sida över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs. Det innebar ett principiellt ställningstagande i frågan om att det kan finnas såväl en statlig som en kyrklig tillsyn beträffande i huvudsak samma verksamhet och om en nödvändig gränsdragning mellan de två olika slagen av tillsyn. Det som det nu gäller är hur regleringen ska utformas beträffande den kyrkliga tillsynen.

Som tidigare har redovisats finns allmänna bestämmelser om stiftets tillsyn i kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg. Allmänt sett och med hänsyn till uppdraget från 2017 års kyrkomöte synes det rimligt att det av kyrkoordningen framgår att den kyrkliga tillsynen avser samfälligheterna för särskilda uppgifter på motsvarande sätt som gäller för alla församlingar och pastorat. Därför bör i 2 kap. 10 b § anges inte bara att det som sägs om beslutsprövning i vissa paragrafer i 57 kap. ska gälla för samfälligheterna utan även det som sägs om tillsyn i 57 kap. 1 §. Även det som anges i 57 kap. 4 § om skyldigheter för den som står under tillsyn bör i konsekvens härmed göras tillämpligt på samfälligheterna för särskilda uppgifter.

Kyrkostyrelsen får, om kyrkomötet följer förslaget om en kyrkoordningsreglerad tillsyn, pröva frågan om vad som ska regleras i styrelsens närmare bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg.

Bestämmelserna i 57 kap. om tillsyn korresponderar med bestämmelserna i 6 kap. 4 § om stiftets uppgifter. I det inledningsvis återgivna yttrandet från Kyrkorättsutskottet vid 2017 års kyrkomöte noterades med koppling till 6 kap. 4 § att det, utöver att det saknas föreskrifter om stiftets tillsyn, inte heller föreskrivs att stiftet har något uppdrag att till exempel främja god förvaltning i de särskilda samfälligheterna. Det bör därför göras en ändring i 6 kap. 4 § så att där framgår att stiftets uppgift att främja en god förvaltning och ha tillsyn över förvaltningen och över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs omfattar även en samfällighet för särskilda uppgifter. Eftersom det är en reglering som vänder sig till stiftet och reglerar dess uppgifter bör en hänvisning inte föras in i 2 kap. 10 § där bestämmelser i övrigt om samfälligheterna för särskilda uppgifter är samlade.

2.5.2 Riktlinjer för begravningsverksamheten

Kyrkostyrelsens förslag: I kyrkoordningen ska anges att bestämmelserna om riktlinjer för begravningsverksamheten ska gälla för Göteborgs begravningssamfällighet.

Ändrad paragraf: 2 kap. 10 a § kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser ställer sig bakom förslaget.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Bestämmelserna om riktlinjer för begravningsverksamheten gäller församlingar och pastorat som är huvudmän för begravningsverksamhet. Ett huvudsyfte med bestämmelserna är att stärka och tydliggöra församlingarnas och pastoratens arbete med utförandet av uppdraget som huvudmän. Eftersom detta uppdrag är den uppgift som medfört bildandet av Göteborgs begravningssamfällighet kan det sägas att det knappast behövs beslut om särskilda riktlinjer för att stärka och tydliggöra uppdraget. Samtidigt är det naturligt att samfällighetens beslutande organ fastställer riktlinjer för det som är den huvuduppgift som man tilldelats. Riktlinjerna har också en koppling till stiftets tillsyn. Det finns mot den här bakgrunden skäl för att även Göteborgs begravningssamfällighet omfattas av bestämmelserna om riktlinjer för begravningsverksamheten. Ett tillägg om detta bör tas in i 2 kap. 10 a § kyrkoordningen.

I detta sammanhang kan noteras att det saknas en rubrik före den nya paragrafen 2 kap. 6 a § om riktlinjer för begravningsverksamheten. Den närmast föregående rubriken före 6 § är ”Församlingsinstruktion”. Bland annat för att tydliggöra att riktlinjerna har en annan karaktär än församlingsinstruktionen bör det införas en ny rubrik ”Riktlinjer för begravningsverksamheten” före 6 a §.

2.6 Ikraftträdande

Ändringarna i bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

2.7 Konsekvenser

Konsekvenser för barn

De föreslagna bestämmelserna i kyrkoordningen bedöms inte få några direkta eller indirekta konsekvenser för barn.

Övriga konsekvenser

En konsekvens av de föreslagna bestämmelserna bör bli att det tydliggörs ytterligare att samfälligheterna för särskilda uppgifter som samverkansformer för att lösa vissa uppgifter är integrerade delar av Svenska kyrkan och att de därmed, i nu aktuella avseenden, arbetar under samma förutsättningar som församlingar och pastorat.

2.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen

2 kap.

10 a §

I paragrafen har införts ett nytt fjärde stycke som medför att bestämmelserna om riktlinjer för begravningsverksamheten också gäller för Göteborgs begravningssamfällighet. Kyrkofullmäktige ska som beslutande organ besluta om riktlinjerna för församlingar och pastorat. Det finns inget kyrkofullmäktige i begravningssamfälligheten. I kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg (SvKB 2016:8) anges i 2 kap. 1 § att begravningsdelegerade är högsta beslutande organ i begravningssamfälligheten. Det är alltså begravningsdelegerade som ska fatta beslut om riktlinjer för begravningsverksamheten i begravningssamfälligheten.

Övervägandena finns i avsnitt 2.5.2.

2 kap.

10 b §

I fjärde strecksatsen i *första stycket* har införts nya hänvisningar till 1 och 4 §§ i 57 kap. Det innebär att de allmänna bestämmelserna om tillsyn från stiftets sida gäller även för samfälligheterna för särskilda uppgifter. I 57 kap. 1 § finns bestämmelser om tillsynsuppgifter av olika slag. Liksom är fallet beträffande andra delar av den kyrkliga organisationen är det naturligtvis de tillsynsuppgifter som har relevans för de båda samfälligheterna som blir tillämpliga. Som en konsekvens av att stiftets tillsyn gäller samfälligheterna ska också bestämmelserna i 57 kap. 4 § om skyldigheter för den som står under tillsyn gälla dem.

En viss omredigering har gjorts av bestämmelserna. Ett syfte är att det av *andra stycket* klart ska framgå att vid tillämpning av 57 kap. 8 § om vem som får begära beslutsprövning gäller detta de medlemmar som har fyllt 16 år och som tillhör någon av församlingarna inom respektive samfällighet eller någon av församlingarna eller något av pastoraten i samfälligheten. Med församlingar menas här samtliga församlingar oavsett om de ingår i ett pastorat eller inte.

Övervägandena finns i avsnitt 2.5.1.

6 kap.

4 §

I *första stycket* har infogats ”samfälligheter för särskilda uppgifter” bland dem vars förvaltning stiftet ska främja och ha tillsyn över. I praktiken riktar sig denna förändring till Göteborgs och Visby stift eftersom det är i dessa båda stift som det finns en samfällighet av angivet slag.

Övervägandena finns i avsnitt 2.5.1.

3 Vissa frågor om biskopsval

3.1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

3.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 8 kap. 34 och 35 §§ och 31 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny 8 kap. 33 a § och närmast före 8 kap. 33 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 8 kap 33, 36 och 37 §§ ska införas nya rubriker som ska lyda ”Grunder för bedömning av valsedlar”, ”Andra valomgång” respektive ”Kungörelse”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	8 kap.
	Beräkning av andel röster
	33 a §
	När andelen röster som en kandidat har erhållit enligt 8 och 10 §§ räknas fram ska inte valsedlar som är ogiltiga enligt 34 § finnas med.
	34 §
En valsedel är ogiltig om den har kännetecken som uppenbarligen har gjorts med avsikt.	En valsedel är ogiltig *1.* om den har kännetecken som uppenbarligen har gjorts med avsikt *eller* *2. om det inte finns något namn på valsedeln.*
	35 §
Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser en kandidat som inte har behörigförklarats av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses.	Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om namnet avser en kandidat som inte har behörigförklarats av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. *I en andra valomgång ska ett namn anses obefintligt om det är ett annat än namnet på någon av de två personer mellan vilka valet står.*

Om valsedeln upptar flera namn, ska alla namn utom det första anses obefintliga.

31 kap.

5 §

En biskop får till präst i Svenska kyrkan bara viga den som av domkapitlet har blivit godkänd i prästexamen.

Trots bestämmelserna i första stycket får den som enligt 8 kap. 12 § av kyrkostyrelsen har fått ett bevis om utnämning till biskop vigas till präst utan att ha prövats i prästexamen.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

3.3 Ärendet och dess beredning

Kyrkomötet uppdrog 2015 åt kyrkostyrelsen att, med utgångspunkt i principen att stiften utser sin biskop, genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar. Kyrkomötet avslog en motion om att göra en översyn av ordningen för biskopsval med syftet att säkra att biskopskollegiet som helhet innehåller en för hela Svenska kyrkan nödvändig erfarenhet och kompetens.

I en inom kyrkokansliet upprättad promemoria – *Vissa frågor om biskopsval* – redovisas tillkomsten av gällande bestämmelser om biskopsval och förändringar som gjorts efter det första beslutet om kyrkoordningen. Där noteras också att de evangelisk-lutherska kyrkorna i Norden i övrigt har motsvarande typ av biskopsval som Svenska kyrkan. Det finns dock skillnader ifråga om röstberättigade och inte minst ifråga om hur kandidater nomineras. Genom en enkät har även synpunkter inhämtats från stiften på frågor om biskopsval utifrån de val som genomförts den senaste tioårsperioden. I promemorian redovisas delar av nomineringsprocessen och genomförandet av biskopsval utifrån de enkätsvar som inkommit från stiften, samt stiftens bedömning av nomineringsprocess och kandidatpresentation. Även valdeltagande och några uppgifter som gäller valresultat redovisas.

Promemorian har remitterats till samtliga 13 stift, två församlingar och pastorat i varje stift och inom Svenska kyrkan i utlandet samt till de tre nämnderna på nationell nivå. Remissvar har inkommit från 12 av 13 stift, 11 av 26 församlingar/pastorat samt från Svenska kyrkans överklagandenämnd och Svenska kyrkans valprövningsnämnd. Remissvaren finns tillgängliga i ärendet (Ks 2017-1160).

3.4 Bakgrund

3.4.1 Inledning

Biskopsval före 2000

När Svenska kyrkan fram till år 2000 var offentligrättsligt reglerad hade biskoparna statliga anställningar och utnämndes av regeringen efter val inom Svenska kyrkan. Regeringen var skyldig att utse någon av de tre som hade fått flest röster i valet.

I den motion vid kyrkomötet 2015 som ledde fram till att kyrkomötet gav ett uppdrag till kyrkostyrelsen avseende biskopsval pekas på att ordningen att regeringen före år 2000 utnämnde en av de tre som hade fått flest röster. I motionen sägs att det fanns, ”åtminstone i teorin, en möjlighet att väga in behovet av olika kompetenser i biskopskollegiet”. Kyrkomötet har klargjort att något förslag till en motsvarande ordning inte ska tas fram. Det kan ändå finnas skäl att på ett enkelt sätt ge en viss illustration av hur relationerna i praktiken var mellan val och utnämning.

Tidsperiod	Utnämnda första plats	Utnämnda andra plats	Utnämnda tredje plats
1900–1924	9 (69%)	1 (8%)	3 (23%)
1925–1949	16 (76%)	1 (5%)	4 (19%)
1950–1974	16 (53%)	9 (30%)	5 (17%)
1975–1999	26 (81%)	4 (13%)	2 (6%)

I tabellen har gjorts en indelning av 1900-talet i fyra 25-årsperioder och angivets hur många och hur stor andel av dem som har kommit på första, andra respektive tredje

plats som har utnämnts till biskopar.[1] Det framgår att regeringen under det sista kvartsseklet innan kyrka-statrelationerna ändrades i större utsträckning än någonsin tidigare under 1900-talet utnämnde den som fått flest röster i biskopsvalet. Antalet utnämningar under de olika 25-årsperioderna pekar också på att den tid samma person i genomsnitt innehade en viss biskopstjänst blev allt kortare. Skillnaden mellan de båda sista perioderna är tämligen obetydlig. För dem som utnämndes under tiden 1950–74 var det 10,9 år och dem som utnämndes 1975–99 10,2 år. De som utnämndes det första kvartsseklet hade sina tjänster i genomsnitt 19,1 år.[2] En viktig förklaring till förändringen är sänkningen av pensionsåldern. Antalet biskopsval kan förväntas bli i stort sett detsamma första kvartsseklet på 2000-talet som det sista på 1900-talet.

Det har på olika sätt skett förändringar i rekryteringen av biskopar under 1900-talet. Högre utbildning har hört till det som utmärkt gruppen biskopar.[3] Det skedde dock förändringar från omkring 1970. Under tiden 1900–1969 var det bara fyra av dem som blev biskopar som inte var teologie doktorer. Under perioden 1970–1999 utnämndes till biskopar elva personer som inte var teologie doktorer. Det var dock fortfarande 23 av 34 som under perioden blev biskopar som var teologie doktorer. Förändringar i biskopsrollens innebörd medförde ändringar i synen på meritvärdering. ”Den vetenskapliga kunde ersättas med någon typ av chefsadministrativ tjänst inom prästyrket eller inom annat område – dock inom det kyrkliga fältet. Detta alternativ hade förekommit redan tidigare men fick större genomslagskraft under senaste delen av seklet.[4]

Biskopsval vid kyrkoordningens tillkomst – direkt avgörande val

Sättet att utse biskopar hörde till det som med nödvändighet måste ändras när kyrkoordningen trädde i kraft den 1 januari 2000. Regeringens befattning med kyrkliga frågor av det slag som biskopsutnämningar utgör upphörde. Det fanns dock delade meningar i frågan om det även fortsättningsvis skulle vara ett s.k. presentationsval och utnämning av en av dem som fått flest röster eller ett direkt avgörande val.

I det kyrkoordningsförslag som skickades på remiss föreslogs att valet skulle vara avgörande för vem som valdes till biskop, *Förslag till kyrkoordning* (Svenska kyrkans utredningar 1998:1). I Svenska kyrkans centralstyrelses förslag till 1999 års kyrkomöte (CsSkr 1999:3) hade detta ändrats. Centralstyrelsen föreslog att den kommande kyrkostyrelsen skulle utse en av de tre kandidater som hade fått flest röster i stiftets val. I utredningsarbetet om kyrkoordningen hade de båda huvudalternativen, avgörande val eller presentationsval, belysts i betänkandet *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (Svenska kyrkans utredningar 1998:3). Direktiven för arbetet med kyrkoordningen höll öppet för endera möjligheten.

Det valsätt som tillämpades före år 2000 innebar att varje röstande i ordningsföljd förde upp tre namn på sin valsedel och att namn gavs i fallande ordning en hel, en halv och en tredjedels röst. Det angavs i utredningsarbetet att en analys av senare biskopsval tydde på, även om det var svårt att direkt bevisa, att det fanns ett inte obetydligt antal taktikröstande väljare. Detta taktikröstande skulle huvudsakligen gå ut på att

[1] Uppgifterna som ligger till grund för tabellen har hämtats från Ulrika Lagerlöf Nilsson, *Med lust och bävan – Vägen till biskopsstolen inom Svenska kyrkan under 1900-talet*, Göteborgs universitet 2010, bilaga 2.

[2] I Lagerlöf Nilsson 2010 redovisas i bilaga 1 tjänstgöringsperioder.

[3] A.a. s. 197 där Lagerlöf Nilsson skriver: ”Episkopatet utgjorde en mycket högutbildad grupp, och trots att antalet teologie doktorer inom gruppen minskade under seklets senare hälft har gruppen i förhållande till övriga elitgrupper utgjort en avvikande kategori.”

[4] A.a. s. 198.

väljarna som förstanamn satte den person som man önskat skulle bli biskop medan man som andra och tredje namn satte personer som man räknade med inte skulle kunna komma på förslag. Därmed gav man inte några röstpoäng till konkurrenterna till sin egen kandidat. Som ett sätt att undvika taktikröstande pekade man på möjligheten att varje röstande bara skulle få uppta ett namn på sin valsedel.

I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte redovisade Centralstyrelsen att remissinstanserna pekat på olika möjligheter när det gällde vem som skulle kunna svara för utnämningen efter ett presentationsval: kyrkostyrelsen, biskopsmötet eller ett för ändamålet av kyrkomötet särskilt utsett organ.

I sina övervägande fann Centralstyrelsen att en tillsättning efter presentationsval bäst skulle ge uttryck för biskopens roll av att vara hela kyrkans biskop. Som utnämnande organ föreslogs kyrkostyrelsen. Det egentliga valet skulle alltid föregås av ett provval. Detta skulle i enlighet med den oreglerade praxis som gällt tidigare bara ha funktionen att ta fram möjliga kandidater men inte vara avgörande för vem som kunde få röster i det avgörande valet.

Eftersom förslaget som Centralstyrelsen lade fram avvek från det remitterade, hade styrelsen inhämtat yttranden från stiften (7 domkapitel och 6 stiftsstyrelser). Elva stift hade i huvudsak tillstyrkt förslaget medan två stift avstyrkt och förordat direkt avgörande val i stiftet.

När frågan om biskopsval avgjordes genom 1999 års kyrkomötes beslut om kyrkoordningen skedde en återgång till utredningsförslaget. Andra kyrkolagsutskottet, som beredde ärendet om kyrkoordningen, såg både presentationsval och direkt avgörande val som möjliga modeller. Utskottet menade dock att stiftets inflytande över vem som skall bli biskop borde väga mycket tungt. I sitt betänkande (2 KL 1999:1) angav utskottet att man förstått att det skäl som framför allt bidragit till förslaget i Centralstyrelsens skrivelse, var att valsystemet måste garantera att den biskop som väljs också är beredd att till präster viga både kvinnor och män. För att hantera detta föreslog utskottet att det avgörande valet skulle föregås av ett provval som skulle innefatta en officiell nominering av kandidater. Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar skulle innan biskopsvalet genomfördes pröva behörigheten hos dem som fått röster i provvalet. Prövningen skulle enligt utskottet inte omfatta dem som bara fått ett fåtal röster och därmed rimligen inte kunde vara aktuella i valet. I bestämmelserna, som sedan beslutades av kyrkomötet, föreslog man dock att alla med minst fem procent av rösterna skulle prövas och ”om möjligt” skulle prövningen leda till att det blir minst fem kandidater i biskopsvalet. Det är ju möjligt att pröva den som har fått någon röst. Vid valet skulle röster bara få avges för dem som Ansvarsnämnden behörigförklarat. Detta förslag från utskottet godkändes av kyrkomötet.

Behörighet för att vigas till biskop

Ansvarsnämndens prövning skulle, i enlighet med vad som fortfarande gäller, göras utifrån bestämmelserna i 25 kap. 2 § kyrkoordningen om behörigheten att biskopsvigas. Det som stadgas där gäller generellt för vigning till något av uppdragen inom kyrkans vigningstjänst. Det innebär att till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst får den vigas som:

1. är döpt och konfirmerad,
2. tillhör Svenska kyrkan, och
3. har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön.

Härtill gäller enligt 30 kap. 2 § att bara den får vigas till biskop som har valts till biskop i ett stift och är prästvigd. Biskopar väljs regelmässigt bland dem som är präster. Det är dock inte ett villkor att vara präst för att kunna väljas till biskop. Under 1900-talet var det en gång, nämligen när Manfred Björkquist 1942 blev Stockholms stifts första biskop, som en person som inte var präst valdes och utnämndes till biskop. Då föregicks biskopsvigningen av en prästvigning även om det inte fanns några föreskrifter om den saken. I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte angav Centralstyrelsen att det hör till biskopens liksom till prästens uppgifter att förkunna Guds ord och dela ut sakramenten. Det kan sägas att detta innefattas i det uppdrag som ges vid biskopsvigningen. Samtidigt fanns enligt Centralstyrelsen anledning att tydliggöra innehållet i de olika uppdragen. ”Det är olika uppdrag inom samma vigningstjänst, som inte är hierarkiskt uppbyggd så att ett uppdrag innefattar ett annat.” Centralstyrelsen menade att den ordningen som tillämpades 1942 också borde gälla fortsättningsvis och därför fastställas i kyrkoordningen.

Röstberättigade

Ifråga om vilka som gavs rösträtt vid val av biskop gjordes inga förändringar när kyrkoordningen trädde i kraft. Liksom tidigare var det de som var anställda som präster inom stiftet, elektorer valda i stiftets pastorat till samma antal som det fanns anställda präster i pastoratet samt ledamöterna i domkapitlet och stiftsstyrelsen. Det bör noteras att med pastorat avsågs då även enförsamlingspastorat vilken med de bestämmelser som nu gäller motsvarar församlingar som inte hör till något pastorat. Vid ärkebiskopsval tillkom som röstberättigade domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter i alla stift samt ledamöterna i kyrkostyrelsen. Det innebar en förändring att stiftsstyrelsens ledamöter i samtliga stift gavs rösträtt. Tidigare gällde det vid ärkebiskopsval bara ledamöterna i domkapitlen.

I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte föreslog Centralstyrelsen att även de som var anställda som diakoner i stiftet och dess församlingar skulle ges rösträtt och att antalet elektorer skulle öka i motsvarande mån. I enlighet med vad Andra kyrkolagsutskottet föreslog gavs dock inte diakonerna rösträtt.

Ändringar i bestämmelserna om biskopsval efter år 2000

Efter kyrkoordningens tillkomst har det vid flera tillfällen gjorts ändringar i bestämmelserna om biskopsval. Det har främst gällt vilka som är röstberättigade och den praktiska hanteringen av vissa förhållanden. De grundläggande bestämmelserna om hur biskopsval genomförs har inte ändrats. För att tydliggöra dess egentliga betydelse har den tidigare benämningen provval ersatts av begreppet nomineringsval.

Vad gäller röstberättigade är det två olika förändringar som är av betydelse. Centralstyrelsens ursprungliga förslag att de inom stiftet anställda diakonerna skulle ges rösträtt genomfördes efter beslut av kyrkomötet 2009. Vidare har som nya röstberättigade vid valet av biskop i Visby stift tillkommit de som är anställda som präster eller diakoner för utlandsförsamlingarna samt ett motsvarande antal elektorer från utlandsförsamlingarna.

Det har skett en precisering av vilka präster och diakoner som har rösträtt. Det gäller dem som är anställda tills vidare eller minst sex månader. Ursprungligen angavs bara att man skulle anställd och då kunde även den som var anställd en mycket kort tid få rösträtt om det förelåg en anställning vid den tidpunkt när en avstämning gjordes av vilka som var röstberättigade. Det har också införts bestämmelser om en röstlängd med röstberättigade präster och diakoner och om möjligheter att i särskild ordning överklaga beslutet om röstlängd. Ordningen för hur elektorer fördelas mellan stiftets

församlingar och pastorat har ändrats. Varje församling som inte ingår i ett pastorat och varje pastorat ska utse minst en elektor. Tidigare var antalet elektorer i övrigt beroende av hur många präster och diakoner som var anställda i församlingen eller pastoratet. Enligt en av kyrkomötet 2012 beslutad ändring i kyrkoordningen är antalet röstberättigade i församlingarna och pastoraten avgörande för hur många ytterligare elektorer en enskild församling respektive ett enskilt pastorat får utse.

Nordisk utblick

I Den Danske Folkekirken, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och Isländska kyrkan har införts samma typ av biskopsval som det som finns i Svenska kyrkan. Det är fråga om val som direkt avgör vem som blir biskop och med en eller eventuellt två valomgångar. I Den norske kirke föreslog kirkerådet (kyrkostyrelsens motsvarighet) att det också skulle införas direkt avgörande val men kyrkomötet beslutade vid sitt sammanträde våren 2018 att ha kvar en ordning där det efter val sker utnämning av en av de tre kandidater som har fått flest röster. Det är kirkerådet som utser biskop efter att dels stiftets bispedömmeråd, dels biskoparna har angett vem av de tre som de menar är bäst lämpad att bli biskop. Att det inte skulle bli ett avgörande val fanns med som ett alternativ när förslaget om biskopsval utarbetades. Ordningen med direkt avgörande val har ändå karaktär av en särskild nordisk ordning. I många andra evangelisk-lutherska kyrkor är det i stället beslutande organ på nationell nivå eller stifts/regional nivå som väljer biskopar.

Samtidigt som det på ett grundläggande principiellt plan i fyra fall är fråga om samma slags biskopsval finns det också skillnader. Valkorporationerna är sammansatta på lite olika sätt. I samtliga fall utgör ändå stiftets präster och lokalt förtroendevalda utgör de största grupperna bland de röstberättigade. En norsk särordning är att röstberättigade inte hämtas bara från det aktuella stiftet utan även från övriga delar av kyrkan. Det motiveras med att biskopsämbetet är enhetens ämbete i hela kyrkan och att biskopsmötet har ett antal uppgifter som hör samman med ansvaret för kyrkan som helhet. De röstberättigade som inte kommer från det stift som valet avser är prostarna i övriga stift. I förslaget till direkt avgörande var det i stället lekmannaledamöterna i kyrkomötet, vilka är ledamöterna i de olika bispedømmeråden, samt biskoparna och de prästerliga ledamöterna och ersättarna i kyrkomötet som skulle fått rösträtt. I det presentationsval som nu beslutats om i Norge är det menighetsråden, alltså församlingarnas styrelser, och inte de enskilda ledamöterna var och en för sig som deltar i presentationsvalet.

En annan skillnad i valordningarna i de olika nordiska länderna gäller hur kandidater nomineras inför biskopsvalet. Det är bara i Svenska kyrkan som det ordnas val för att nominera kandidater. I de andra kyrkorna finns en reglerad nomineringsordning av annat slag. Nomineringsordningarna är dock inte utformade på samma sätt. Det finns tydliga likheter mellan det som gäller i Danmark och i Finland. I båda fallen är det en viss andel av de röstberättigade som kan nominera kandidater inför biskopsvalet. I Danmark nomineras kandidater av minst 75 och högst 150 röstberättigade. När en kandidat nomineras ska det föreligga en skriftlig förklaring från kandidaten att hen bejakar sin kandidatur. Röstberättigade är alla menighedsrådsmedlemmar och anställda präster inom stiftet. Det finns därmed betydligt fler lekmän än präster som har rösträtt och ett relativt stort antal röstberättigade. Det är av betydelse för hur många som måste stå bakom en nominering. I Finland kan en valmansförening med minst 30 röstberättigade föreslå en kandidat. I såväl Danmark som Finland att ingen får vara med och föreslås mer än en kandidat. I Norge har man behållit en ordning där

bispedømmerådet, närmast våra stiftsstyrelser, nominerar kandidater. Bispedømmerådet ska nominera fem kandidater. Det finns relativt detaljerade regler om nomineringsförfarande och om omröstningen i bispedømmerådet. Denna form för nominering möjliggör att man har en bestämmelse om att en giltig nominering från bispedømmerådet ska omfatta minst två kvinnor och minst två män. Det kan nomineras kandidater utöver de fem som bispedømmerådet ska föreslå. Då ska minst 100 röstberättigade som kommer från minst tre olika kontrakt (prosterier) gemensamt föreslå en kandidat. I sammanhanget räknas de som inte kommer från stiftet som en grupp från ett eget kontrakt.

Den nominering som sker på det sätt som här redovisats medför liksom nomineringsvalet i Svenska kyrkan att de nominerade utgör de valbara vid biskopsvalet. De som nomineras ska bejaka sin kandidatur innan de föreslås.

3.4.2 Gällande bestämmelser

I 8 kap. och 30 kap. kyrkoordningen finns bestämmelser om biskopen och biskopens uppdrag. Flertalet av bestämmelserna handlar om hur biskopar utses.

En biskop utses genom ett val i stiftet där särskilt röstberättigade har rösträtt. Valet ska föregås av ett nomineringsval och för genomförandet av dessa ansvarar stiftsstyrelsen (8 kap. 7 §).

Vilka som har rösträtt i biskopsval anges i 8 kap. 13–16 §§. Präster och diakoner har rösträtt om de är anställda tills vidare eller minst sex månader som präster eller diakoner i stiftet eller i någon av dess församlingar eller pastorat, samt vid biskopsval i Visby stift även de som är anställda som präster eller diakoner för utlandsförsamlingarna.

Stiftsstyrelsen ska upprätta en röstlängd som visar vilka präster och diakoner som har rösträtt. Den ska uppta alla de präster och diakoner som 30 dagar före nomineringsvalet har rösträtt. Röstlängden anslås på stiftets anslagstavla och gäller både i nomineringsval och biskopsval. Rättelse ska begäras inom en vecka (8 kap. 15–15 b §§).

Kyrkofullmäktige utser elektorer och deras ersättare, efter beslut i stiftsstyrelsen om hur många elektorer varje församling eller pastorat ska utse. Det finns bestämmelser om valbarhet och hur elektorerna och deras ersättare ska väljas men inte någon reglering av ersättarnas inträdesordning (8 kap. 16–23 a §§).

Nomineringsvalet ska ske på betryggande sätt enligt anvisningar som stiftsstyrelsen utfärdar. Rösträtt i nomineringsvalet har de som har rösträtt i biskopsvalet (8 kap. 24–25 §§). Utöver detta finns inte någon reglering av nomineringsvalet eller någon anvisning om eventuella åtgärder eller förberedande arrangemang för röstberättigade före nomineringsvalet eller mellan nomineringsval och biskopsval.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar ska utifrån bestämmelserna i 25 kap. 2 § första stycket pröva behörigheten att biskopsvigas hos dem som erhållit röster i nomineringsvalet. Prövningen görs i förhållande till samma villkor som för att vigas till diakon eller präst. Villkoren är att vara döpt och konfirmerad, tillhöra Svenska kyrkan och ha förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till uppdrag i kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön (8 kap. 8 §).

Hur biskopsvalet ska gå till är förhållandevis noga reglerat (8 kap. 26–37 §§). Stiftsstyrelsen ska fatta vissa beslut angående biskopsval, bland annat när och var valet ska ske samt vilka som ska vara valförrättare. Valsedlarna ska vara utan kännetecken och utöver namnet på den som ska få rösten får bara den personens titel och hemort anges på valsedeln. En valsedel är ogiltig om den har avsiktliga kännetecken och ett namn på valsedeln ska anses obefintligt om namnet avser någon som inte har

behörigförklarats inför biskopsvalet, är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. Om flera namn finns på valsedeln ska alla utom det första anses obefintliga.

Den som får mer än hälften av rösterna är vald, antingen redan i första valomgången eller i en andra valomgång mellan de två som fått flest röster. Kyrkostyrelsen bekräftar valet genom att utfärda ett bevis om utnämningen till biskop (8 kap. 10 och 12 §§). Biskopsvigningen ska äga rum så snart som möjligt efter att kyrkostyrelsen har utfärdat bevis om utnämningen till biskop (30 kap. 2 §).

För att den som valts till biskop ska få biskopsvigas måste han eller hon vara prästvigd (30 kap. 2 §). Bara den som av domkapitlet har blivit godkänd i prästexamen får vigas till präst (31 kap. 5 §). Domkapitlet får i prästexamen pröva den som uppfyller två villkor: 1. har genomgått den utbildning och praktiska tjänstgöring som har fastställts av kyrkostyrelsen, 2. ska tjänstgöra som präst i stiftet eller inom Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. Om det finns särskilda skäl får domkapitlet besluta om undantag från det andra villkoret (31 kap. 6 §). Av kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2013:12) om utbildning och praktisk tjänstgöring för att kunna prövas i prästexamen framgår dock att domkapitlet om det finns särskilda skäl får pröva någon i prästexamen som inte har genomgått av kyrkostyrelsen angiven utbildning om han eller hon har motsvarande kunskaper och erfarenheter. Det sägs inget om undantag från föreskriven praktisk tjänstgöring.

3.5 Överväganden och förslag

Kyrkostyrelsens förslag: Ett andra stycke ska införas i 31 kap. 5 § kyrkoordningen med innebörden att den som har blivit vald till biskop och fått bevis om utnämningen får prästvigas utan att ha prövats i prästexamen.

Ett tillägg ska göras i 8 kap. 34 § kyrkoordningen med innebörd att en valsedel är ogiltig också om det inte finns något namn på valsedeln.

Genom ett tillägg i 8 kap. 35 § första stycket kyrkoordningen ska anges att ett namn, vid en andra valomgång, ska anses obefintligt om det är ett annat än namnet på någon av de två personer mellan vilka valet står.

Genom en ny bestämmelse, 8 kap. 33 a §, klargöras att en ogiltig valsedel inte ska finnas med som underlag när det ska beräknas hur stor andel av rösterna som någon har erhållit.

Nya rubriker ska införas närmast före 8 kap. 33, 33 a, 36 och 37 §§ kyrkoordningen, som ska lyda ”Grunder för bedömning av valsedlar”, ”Andra valomgång” respektive ”Kungörelse”.

Ny paragraf: 8 kap. 33 a § kyrkoordningen
Ändrade paragrafer: 8 kap. 34 och 35 §§ samt 31 kap. 5 § kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Bland remissinstanserna finns det enhälligt stöd för förslagen till ändringar i kapitel 8 som gäller beräkning av andel röster. Majoriteten av remissinstanserna stöder även förslaget till ändring av 31 kap. 5 § som gäller prästvigning utan föregående prästexamen för den som valts till biskop.

I remissvaren från stiften vad gäller 31 kap. 5 § tillstyrks förslaget av *stiftsstyrelserna i Uppsala, Linköpings, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborgs, Karlstads och Luleå stift* samt av *domkapitlen i Strängnäs och Härnösands stift*. *Stiftsstyrelsen och domkapitlet i Skara stift* avstyrker ändringen av 31 kap. 5 § och *stiftsstyrelserna i*

Visby och Stockholms stift samt domkapitlet i Visby stift anser att 31 kap. 5 § bör ändras på annat sätt än det som föreslagits.

I remissvaren från församlingar och pastorat vad gäller 31 kap. 5 § tillstyrks förslaget av *Norrköpings pastorat, Eskilstuna pastorat, Oxelösunds församling, Malungs församling, Lunds pastorat, Degerfors-Nysunds församling, Umeå pastorat* och *Järfälla församling* och avstyrks av *Onsala församling, Höganäs församling* och *Arvika pastorat*.

Överklagandenämnden har inget att erinra mot något av förslagen i promemorian och *Valprövningsnämnden* anser att ändringarna som gäller ogiltiga valsedlar och obefintliga namn är bra och har i övrigt inga synpunkter.

Beräkning av andel röster

Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslagen som gäller 8 kap. 33 a, 34 och 35 §§. I anslutning till detta har också några synpunkter lämnats enligt följande.

Stiftsstyrelsen i Västerås stift efterfrågar vilka skäl det finns för att inte även en röst som upptar flera namn ska räknas som ogiltig.

Stiftsstyrelsen och domkapitlet i Härnösands stift anser att 8 kap. 34 § punkten 2, som handlar om att en valsedel är ogiltig om det inte finns något namn på valsedeln, för tydlighetens skull bör kompletteras att en valsedel även är ogiltig om namnet ska anses obefintligt enligt 8 kap. 35 §.

Svenska kyrkans valprövningsnämnd anser att det är bra att det görs förtydliganden angående ogiltiga valsedlar och när ett namn på en valsedel ska anses obefintligt.

Prästvigning utan prästexamen för den som har valts till biskop

Majoriteten av remissinstanserna har tillstyrkt förslaget. Några remissinstanser har avstyrkt eller uttryckt att de inte invänder mot förslaget men lämnar synpunkter på det.

Stiftsstyrelsen och domkapitlet i Skara stift, som avstyrker förslaget, föreslår att biskopskandidater ska vara prästvigda redan vid den prövning av biskopskandidaterna som görs av Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Med en sådan förändring behöver inte stiftsorganisationen göra en ytterligare prövning av biskopskandidater.

Stiftsstyrelsen och domkapitlet i Visby stift har inget att invända mot att den som har valts till biskop ska kunna prästvigas utan att ha prövats i prästexamen men anser att regleringen blir motsägelsefull. Kyrkostyrelsen ska enligt 8 kap. 12 § bekräfta valet genom att utfärda bevis om utnämningen till biskop. Om den som valts inte är prästvigd måste utnämningsbeviset, med den föreslagna bestämmelsen, utfärdas redan innan personen är prästvigd, alltså innan det föreligger förutsättningar för biskopsvigning enligt 30 kap. 2 §. Därför föreslås att 31 kap. 5 § ska få en annan lydelse, nämligen ”Trots bestämmelsen i första stycket får den som genom ett lagakraftvunnet val har valts till biskop vigas till präst utan att ha prövats i prästexamen”. Som det får förstås skulle på så sätt kyrkostyrelsens bevis om utnämning till biskop kunna utfärdas efter att den som valts har blivit prästvigd.

Stiftsstyrelsen i Stockholms stift ger uttryck för samma uppfattning och anser att det är motsägelsefullt att en utnämning bekräftas innan förutsättningarna för vigning till biskop föreligger. Därför bör 31 kap. 5 § inte hänvisa till kyrkostyrelsens utnämningsbevis utan till det biskopsval som har genomförts och vunnit laga kraft.

Höganäs församling, Onsala församling och Arvika pastorat avstyrker förslaget med hänvisning till att det kan innebära att någon som inte genomgått den utbildning,

antagning och prövning som andra präster gjort skulle kunna bli biskop. *Höganäs församling* efterfrågar konsekvensanalys av att inte ha gemensamma formella utbildningskrav för präster och biskopar.

Nomineringsprocessen

En redogörelse lämnades i promemorian för hur nomineringsprocessen har sett ut och hur varje stift har uppfattat den eller de nomineringsprocesser som har genomförts i stiftet. Det finns inte något förslag i promemorian som gäller nomineringsprocessen och några remissinstanser har kommenterat detta.

Stiftsstyrelsen i Uppsala stift framhåller att det i den remitterade promemorian saknas förslag kring nomineringsprocessen, vilket det enligt stiftsstyrelsen borde ha funnits. En tydligare vägledning för att få en mer likartad nomineringsprocess i stiften vore bra.

Domkapitlet i Strängnäs stift menar att nomineringsförfarandet behöver ges en tydligare reglering i kyrkoordningen, bland annat så att rätten att nominera, möjligheten att plädera och rätten att rösta hänger ihop. Om det är svårt att till de berörda kommunicera hur nomineringsprocessen är tänkt att äga rum så visar det på grundläggande problem med nuvarande ordning.

Stiftsstyrelsen i Stockholms stift anger att det måste vara upp till varje stiftsstyrelse att bedöma vad som är en lämplig nomineringsprocess i det aktuella stiftet och det saknas skäl att föreslå en närmare reglering av denna.

Umeå pastorat föreslår, mot bakgrund av promemorians redogörelse för nomineringsförfarandet i de olika stiften, att kyrkostyrelsen överväger och föreslår ytterligare ändringar. Ändringarna skulle syfta till en mer genomgripande förändring av former och process för biskopsvalet för att förenkla, tydliggöra och förbilliga genomförandet av valet. Nomineringsförfarandet behöver få en enhetlig och tydlig form och antalet personer som deltar i valprocessen kan med fördel minskas.

Onsala församling föreslår att kyrkostyrelsen tillsätter en utredning med uppgift att se över reglerna för behörighetsförklaring av i nomineringsvalet valda biskopkandidater.

Övriga kommentarer från remissinstanserna

Stiftsstyrelsen i Uppsala stift anser att dagens regelverk för att välja biskop är för svårt då processen är beroende av att flera olika parter förstår och kan tillämpa det korrekt. Stiftsstyrelsen informerar och utbildar men det hindrar inte en kontinuerlig utveckling mot förenkling av regelverket och effektivisering av den administration ett biskopsval innebär. Stiftsstyrelsen anser att villkoret som gäller präster och diakoner att vara anställd tills vidare eller minst sex månader som präst eller diakon i stiftet för att ha rösträtt i biskopsvalet ska tas bort. Det är en tillräcklig avgränsning att vara vigd präst eller diakon, behörig att utöva uppdraget och anställd i stiftet eller i en församling/pastorat i stiftet, oavsett vilken befattning man innehar. Bestämmelsen om minst sex månaders anställning medför även en betydande administrativ börda för stiftet och de lokala enheterna för att få fram korrekta uppgifter, att jämföra med den lilla risken för oönskad påverkansmöjlighet genom fingerad anställning om bestämmelsen togs bort. Vidare föreslår stiftsstyrelsen att uppgifterna i Svenska kyrkans gemensamma register och kommunikationsverktyg Kyrksam ska vara grunden för fastställande av antal röstberättigade präster och diakoner, inför fastställandet av antal elektorer. I Kyrksam registrerar varje församling och pastorat bland annat uppgifter om vilka präster och diakoner som är anställda. Uppgifterna i Kyrksam föreslås även läggas till grund för fastställande av röstlängden över präster och diakoner.

Stiftsstyrelsen föreslår också att bestämmelsen i 8 kap. 15 a § kompletteras så att det tydligt framgår från vilken tidpunkt tiden för att begära rättelse av röstlängd börjar löpa, förslagsvis från att röstlängden enligt närmast föregående bestämmelse har anslagits på stiftets anslagstavla, samma angivelse som finns i 8 kap. 39 a § angående tiden för överklagande.

Domkapitlet i Strängnäs stift anser att det finns goda skäl för att utreda frågan om presentationsval.

Stiftsstyrelsen i Luleå stift framför att det kan behöva ske ytterligare en vidgning av kretsen röstberättigade så att innehavare av vigningstjänsten som är anställda i annan kyrklig tjänst också blir röstberättigade.

Stiftsstyrelsen i Stockholms stift anser att det av 25 kap. 2 § första stycket bör framgå att Ansvarsnämnden numera i sin behörighetsprövning av dem som fått röster i nomineringsvalet uppställer fler krav än de som direkt framgår av bestämmelsen, nämligen att personen försäkrar att som biskop i Svenska kyrkan inte viga någon till präst eller diakon som inte har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön.

Vad gäller elektorernas ersättare och deras inträdesordning föreslår stiftsstyrelsen att elektorerna ska ha personliga ersättare, vilket skulle underlätta den omfattande valprocessen. Kyrkoordningens regler ger inte tydligt svar på om det ska vara personliga ersättare eller om kyrkofullmäktige ska besluta om en ersättarordning.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inledande utgångspunkter

Remissvaren som inkommit har gett starkt stöd för de remitterade förslagen, med undantag för ändringen av 31 kap. 5 § där stödet varit svagare. Till detta har lämnats ett flertal andra förslag på ändringar, både sådant som har berörts i den remitterade promemorian och andra förslag.

Beräkning av andel röster

Samtliga remissinstanser stöder förslaget till ändringar. Frågan om vilka skäl det finns för att en röst som upptar flera namn ändå är giltig får ses mot bakgrund mot att när bestämmelsen infördes i kyrkoordningen hade det före år 2000 tillämpats ett annat valsätt. Då hade varje röstande fört upp tre namn på sin valsedel och namnen gavs i fallande ordning en hel, en halv och en tredjedels röst. För det fall någon skulle föra upp mer än ett namn på sin röstsedel även efter det nya valsättet skulle valsedeln ändå vara giltig. Detta torde sällan inträffa numera men det har inte funnits anledning att ändra bestämmelsen.

Ett förtydligande har efterfrågats avseende bestämmelsen om ogiltiga valsedlar så att den även uttryckligen räknar upp det fall med en valsedel som har ett namn som ska anses obefintligt. Det får anses framgå indirekt av 8 kap. 34 § punkten 2 att när ett namn anses obefintligt innebär det att det inte finns något namn på valsedeln och därmed att valsedeln är ogiltig.

Prästvigning utan prästexamen för den som har valts till biskop

De nuvarande bestämmelserna innebär att det finns villkor för att biskopsvigas som Ansvarsnämnden inte prövar, nämligen godkänd prästexamen samt efterföljande prästvigning. Kravet på att en prästvigning ska föregås av godkänd prästexamen kan också uppfattas som att domkapitlet ska göra ett slags överprövning av stiftets val av biskop vilket inte bör förekomma, inte ens i formell mening. Det förhållandet att någon skulle kunna bli behörigförklarad av Ansvarsnämnden, väljas till biskop men sedan

inte kunna biskopsvigas för att villkoren för att prövas i prästexamen inte är uppfyllda, eller för att personen inte har godkänts i prästexamen, visar enligt kyrkostyrelsen på att en ändring av regelverket behövs. Den föreslagna ändringen av 31 kap. 5 § innebär en sådan ändring genom att kravet på prästexamen före prästvigning tas bort för den som är vald till biskop. Förslaget till ändring medför också att det nuvarande bakomliggande kravet på att ha den för präster fastställda utbildningen och praktiska tjänstgöringen, eller motsvarande kunskaper och erfarenheter, tas bort för den som har valts till biskop.

Några av remissinstanserna har motsatt sig ändringen av 31 kap. 5 §. Bland annat har framförts att ändringen skulle innebära att prästerna fortsatt har en prövad utbildning medan biskopen som ska svara för ledning och tillsyn formellt står utan en sådan.

Kravet på prästexamen som hittills gällt har inneburit att för att i praktiken kunna väljas till biskop måste personen förväntas kunna godkännas i prästexamen. Detta kan betraktas som ett indirekt villkor för att kunna vigas till biskop eftersom biskopsvigningen förutsätter att man är prästvigd. Villkoret är något som ligger vid sidan av den behörighetsprövning som Ansvarsnämnden gör. Att ta bort kravet på prästexamen medför därför enligt kyrkostyrelsen en förändring av vem som kan biskopsvigas som ur vissa perspektiv skulle kunna anses vara större än det först framstår som. Som bakomliggande villkor kan kravet på utbildning och praktik för att kunna prövas i prästexamen tänkas ha påverkat vilka som har nominerats i tidigare biskopsval. Kyrkostyrelsen utgår dock från att personer som inte är prästvigda och nomineras till biskopskandidater även fortsättningsvis, också utan reglering, kommer att ha de kunskaper och erfarenheter som annars erfordras för att kunna prövas i prästexamen. Kyrkostyrelsen menar därför att det inte finns något hinder mot att föreslå den nu aktuella ändringen.

Nomineringsprocessen

Några remissinstanser har efterfrågat förslag och tydligare regler som gäller nomineringsförfarandet. I de tidigare enkätsvaren från stiften fanns mycket få synpunkter som gällde nomineringsprocessen, vilket kan tolkas som att stiften anser att den reglering som finns, eller snarare avsaknaden av reglering, är bra.

Mot bakgrund av kyrkomötesuppdraget att genomföra en översyn av processen kring nominering och val av biskopar, gjordes i promemorian en bred genomgång av Svenska kyrkans nomineringsprocess inför biskopsval liksom de tillvägagångssätt som de nordiska systerkyrkorna har för att nominera biskopskandidater. Få remissinstanser har haft synpunkter på nomineringsprocessen, vilket också kan tolkas som att den fungerat på ett sätt som de flesta är nöjda med. Då det är stiften som genomför biskopsval är det närmast stiften som också kan bedöma om regelverket är tillfredsställande.

Några remissinstanser har dock efterfrågat förändringar av nomineringsprocessen eller regelverket kring detta. Det har påpekats att reglerna är svåra och att problemet med att till berörda kommunicera hur nomineringsprocessen är tänkt att gå till visar på grundläggande problem. Inför nomineringsvalen har stiften på olika sätt sökt möta behovet av att sprida och ta emot information om personer som kan vara aktuella att föra fram inför nomineringsvalet. I promemorian har redogjorts för de olika modeller som stiften har använt sig av, exempelvis förslagslådor på stiftets hemsida, beredningsgrupper som presenterat möjliga kandidater och andra webbpresentation. Vem eller vilka som har beretts möjlighet att få förslag på personer att rösta på presenterade har varierat, liksom på vilket sätt dessa personer varit involverade i presentationerna. Då nomineringsprocessen inte är reglerad, än mindre eventuellt förslagsställande före

nomineringsvalet, har det troligen kunnat vara svårt för både röstberättigade och dem som föreslagits att förutse om det funnits ett reellt stöd bakom att ett namn har förts fram. Avhopp efter framgångsrikt nomineringsval tyder också på att processen fram till nomineringsvalet kan ha haft brister.

Stockholms stift har lämnat synpunkter på den behörighetsprövning som Ansvarsnämnden gör. Vad gäller nämndens prövning konstaterar kyrkostyrelsen att den utförs självständigt inom ramen för det som anges i kyrkoordningens bestämmelser.

Mot bakgrund av att det är ett mindre antal remissinstanser som har inkommit med kritik som gäller nomineringsprocessen anser kyrkostyrelsen inte att det för närvarande finns grund för att reglera nomineringsvalet närmare.

Övrigt

Kyrkoordningens regelverk för att välja biskop involverar flera parter med olika uppgifter. Som ovan nämnts har flera remissinstanser efterfrågat ändringar som gäller nomineringsprocessen, men för de bestämmelser som i övrigt gäller biskopsval är det *stiftsstyrelsen i Uppsala stift* som tydligast framfört att regelverket behöver förenklas och administrationen effektiviseras. Även *Umeå pastorat* har föreslagit mer genomgripande förändringar av former och process för biskopsvalet för att förenkla, tydliggöra och förbilliga genomförandet. Den utredning som gjorts har dock inte omfattat några frågor som gäller möjliga besparingar genom ändrad process för valet.

Möjligheten att använda Kyrksam för att underlätta administrationen av ett biskopsval har inte närmare undersökts, men kyrkostyrelsen finner att det är rimligt att med den utveckling av administrativt it-stöd som skett på senare tid bör sådana möjligheter också tas tillvara i detta sammanhang. Genom de bestämmelser som ålägger församlingar och pastorat att se till att bland annat uppgifter om präster och diakoner utan dröjsmål uppdateras i registret finns redan en grundläggande skyldighet som skulle kunna vara grund för detta förslag om förenklad administration av biskopsvalet, se kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2014:1) om Kyrksam.

Sammantaget avser kyrkostyrelsen att överväga om, och i så fall på vilket sätt, de synpunkter som här har redovisats kan behöva utredas ytterligare. Även andra synpunkter som lämnats av remissinstanserna, till exempel angående tidpunkt för rättelse av röstlängden och frågan om inträdesordningen för elektorernas ersättare kan övervägas i ett sådant sammanhang.

3.6 Ikraftträdande

Kyrkostyrelsen förslår att bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2020. Det bedöms inte föreligga behov av övergångsbestämmelser.

3.7 Konsekvenser för barn

Förslagen medför inte några särskilda konsekvenser för barn.

3.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen

8 kap.

Beräkning av andel röster

33 a §

Bestämmelsen är ny. Enligt bestämmelsen ska, när andelen röster som en kandidat har erhållit enligt 8 och 10 §§ räknas fram, inte valsedlar som är ogiltiga enligt 34 § finnas med.

Övervägandena finns i avsnitt 3.5.

34 §

Bestämmelsen har kompletterats med ytterligare en grund för när en valsedel ska betraktas som ogiltig, nämligen om det inte finns något namn på valsedeln. De två ogiltighetsgrunderna anges nu i punktform.

Övervägandena finns i avsnitt 3.5.

35 §

Bestämmelsen har kompletterats med en reglering om när ett namn ska anses obefintligt i en andra valomgång.

Övervägandena finns i avsnitt 3.5.

31 kap.

5 §

I bestämmelsen har införts ett andra stycke enligt vilket den som enligt 8 kap. 12 § av kyrkostyrelsen har fått ett bevis om utnämning till biskop, trots bestämmelserna i första stycket, får vigas till präst utan att ha prövats i prästexamen.

Övervägandena finns i avsnitt 3.5.

4 Direkta val

4.1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

4.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 38 kap. 2, 4, 5, 22, 27 a, 28, 47, 48, 51 a, 52, 53 och 56 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 38 kap. 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
38 kap.	
2 §	
Stiftsstyrelsen har det övergripande ansvaret för alla direkta val inom stiftet.	Stiftsstyrelsen har det övergripande ansvaret för alla direkta val inom stiftet *och för utbildning av valnämnderna*.
4 §	
Ledamöter och ersättare i valnämnden väljs av kyrkofullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. De väljs för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter valåret. Antalet ledamöter får inte vara mindre än tre.	Ledamöter och ersättare i valnämnden väljs av kyrkofullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. De väljs för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter valåret. Antalet ledamöter får inte vara mindre än tre. *Antalet ersättare ska vara minst hälften av antalet ledamöter.*

Om en ändrad lokal struktur innebär att en ny församling som inte ingår i ett pastorat eller ett nytt pastorat bildas och interimsdelegerade har utsetts, ska interimsdelegerade snarast möjligt välja ledamöter till valnämnden och ersättare för dessa.

	4 a §
	Kyrkoherden har rätt att närvara vid valnämndens sammanträden och delta i överläggningarna, men inte i besluten, samt att få sin mening antecknad i protokollet (särskild mening).
	5 §
	Valnämnden ska ha tillgång till personal och övriga resurser i den omfattning som behövs för att nämnden ska kunna utföra sina uppgifter.

För valnämnden tillämpas bestämmelserna om kyrkorådet i 4 kap. 9–18 §§.

22 §

En beteckning som inte registreras för val till kyrkomötet men för val till stiftsfullmäktige i ett stift ska alltid innehålla stiftets namn i *nominativ* eller genitivform.

En beteckning som inte registreras för val till kyrkomötet men för val till stiftsfullmäktige i ett stift ska alltid innehålla stiftets namn i *nominativ*- eller genitivform.

En beteckning som registreras bara för val till kyrkofullmäktige ska alltid innehålla församlingens eller pastoratets namn i nominativ- eller genitivform.

27 a §

En ansökan om att ändra en registrerad gruppbeteckning får göras av nomineringsgruppens ombud. *Bestämmelserna* i 22–27 §§ *ska då* tillämpas.

En ansökan om att ändra en registrerad gruppbeteckning får göras av nomineringsgruppens ombud. *Ansökan ska vara skriftlig. Därutöver ska bestämmelserna* i 22–27 §§ tillämpas.

28 §

Andra än anmälda kandidater för registrerade nomineringsgrupper är inte valbara.

Kandidaterna ska skriftligen förklara att de gett nomineringsgruppen tillstånd att anmäla dem.

Förklaringen ska *skickas med anmälan* och senast ha inkommit till stiftsstyrelsen den dag en anmälan enligt 29 § tredje stycket eller 30 § andra stycket ska ha inkommit.

Förklaringen ska *finnas när nomineringsgruppen registrerar kandidaten* och senast ha inkommit till stiftsstyrelsen den dag en anmälan enligt 29 § tredje stycket eller 30 § andra stycket ska ha inkommit.

En nomineringsgrupp får inte anmäla mer än en lista på kandidater i varje valkrets till respektive val.

47 §

Väljare bör vid röstning i vallokalen ha med sig sitt röstkort. *De som inte har detta och som inte är kända för valförrättarna ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet.*

Väljare bör vid röstning i vallokalen ha med sig sitt röstkort.

För att få rösta i en röstningslokal ska väljaren ha ett röstkort. Detta ska lämnas till röstmottagaren.

Den som vill brevrösta enligt 54 § ska lämna sitt röstkort tillsammans med valkuverten.

Väljare som inte är kända för valförrättarna eller röstmottagarna ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet.

48 §

Röstning äger rum på röstmottagningsställen.

För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal.

På valdagen röstar väljarna i första hand i vallokalen för det valdistrikt där de finns upptagna i röstlängden. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler, när sådana har anordnats. Väljare får även brevrösta enligt bestämmelserna i 54–57 §§.

Under den period röstning får ske enligt 49 § ska minst en röstningslokal finnas i varje församling eller, om församlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet enligt den lokala struktur som gäller den 1 januari året efter valåret.

Vid omval ska kyrkostyrelsen bestämma om det i den valkrets som valet gäller ska finnas röstningslokaler enligt fjärde stycket.

Väljare som *brevröstar eller* röstar i en röstningslokal ska rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i.	Väljare som röstar i en röstningslokal*, brevröstar genom postbefordran eller brevröstar genom bud i röstningslokal* ska rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i.

51 a §

En röstningslokal ska alltid hållas öppen för röstning under minst två sammanhängande timmar.

I varje församling eller, om församlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet ska en av de röstningslokaler som har anordnats vara öppen varje vardag *och valdagen* under den period som anges i 49 §. Denna lokal ska under samma period, utöver vad som anges i första stycket, även hålla öppet minst en dag vardera veckan mellan klockan 17.00 och 20.00.	I varje församling eller, om församlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet ska en av de röstningslokaler som har anordnats vara öppen varje vardag under den period som anges i 49 §. Denna lokal ska under samma period, utöver vad som anges i första stycket, även hålla öppet minst en dag vardera veckan mellan klockan 17.00 och 20.00. *På valdagen ska en röstningslokal i varje församling eller, om församlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet vara öppen för röstmottagning under den tid som enligt 51 § första stycket första och andra meningen gäller för röstning i en vallokal. Röstmottagningen avslutas klockan 20.00.*

Valnämnden ska besluta vilka öppettider som i övrigt ska gälla för röstningslokalerna inom dess område.

Röstmottagningen i en röstningslokal under valdagen ska avslutas i sådan tid att valsedlar som ska ingå i den preliminära sammanräkningen i ett valdistrikt inom den egna valnämndens ansvarsområde kan lämnas i rätt vallokal före klockan 20.00.	
Stiftsstyrelsen får på begäran av valnämnden i ett enskilt fall besluta om undantag från första och andra styckena.	Stiftsstyrelsen får på begäran av valnämnden i ett enskilt fall besluta om undantag från första och andra styckena *om det finns särskilda skäl.*

52 §

I en vallokal ska det finnas grupp- och kandidatförteckningar enligt 31 § för de valkretsar som valdistriktet hör till. Där ska också finnas blanka valsedlar för vart och ett av valen.

Sådana förteckningar och valsedlar ska också finnas i röstningslokaler.

I en röstningslokal ska det också vara möjligt för väljare att ta del av grupp- och kandidatförteckningarna för den valkrets där väljaren är röstberättigad. *Där ska också finnas blanka valsedlar för vart och ett av valen.*

I en röstningslokal ska det också vara möjligt för väljare att ta del av grupp- och kandidatförteckningarna för den valkrets där väljaren är röstberättigad.

53 §

Valnämnden ska utse valförrättare och röstmottagare.

Som valförrättare eller röstmottagare får endast utses den som inför varje val har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget.

56 §

Vid brevröstning genom bud ska bestämmelserna i 54 § första och andra styckena tillämpas.

Väljare som inte är kända för budet ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet. Om de inte gör det, får budet inte ta emot brevrösten.

Budet ska lämna ytterkuvertet för brevröst i väljarens vallokal. Brevrösten får också lämnas i en röstningslokal i den församling som väljaren tillhör eller i det pastorat som församlingen ingår i.

När brevrösten lämnas ska budet anteckna sitt namn, sitt personnummer och sin adress samt skriftligen intyga att väljaren skrivit under försäkran och att han eller hon inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt.

När brevrösten lämnas ska budet anteckna sitt namn, sitt personnummer och sin adress samt skriftligen intyga

– att väljaren *är känd eller har legitimerat sig eller på annat sätt styrkt sin identitet,*

– *att väljaren har* skrivit under försäkran*,* och

– att han eller hon inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt.

---

1. Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

2. Ändringen i 38 kap. 4 § ska tillämpas första gången när det nyvalda kyrkofullmäktige, efter kyrkovalet år 2021, förrättar val till valnämnden.

4.3 Ärendet och dess beredning

Kyrkostyrelsen har sedan flera år tillbaka arbetat med frågor relaterade till ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om direkta val, i syfte att uppnå en mer ändamålsenlig reglering. De förändringar som nu föreslås i kyrkoordningens kapitel 38 har arbetats fram genom en vid kyrkokansliet upprättad promemoria – *Direkta val*. Förslagen har huvudsakligen utarbetats med anledning av uppdrag från kyrkomötet, samt mot bakgrund av erfarenheterna från 2017 års kyrkoval. Erfarenheterna från 2017 års kyrkoval finns dokumenterade i *Slutrapport Kyrkoval 2017* (Slutrapporten) som tagits fram av kyrkostyrelsen. Utvärderingen baseras i första hand på enkätundersökningar som riktats till valnämnder, stiftsstyrelser och nomineringsgrupper.

Promemorian har sänts på remiss till samtliga stift och tre församlingar/pastorat inom varje stift. Därutöver har promemorian sänts på remiss till Svenska kyrkans överklagandenämnd, Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, Svenska kyrkans valprövningsnämnd samt Svenska Kyrkans Unga. Samtliga stift, 19 församlingar/pastorat samt Överklagandenämnden, Valprövningsnämnden och Ansvarsnämnden har svarat. Remissvaren finns tillgängliga i ärendet (Ks 2018/1215). En övervägande majoritet av remissinstanserna är positiva till de föreslagna ändringarna.

Inom kyrkokansliet pågår, utöver de frågor som behandlas i denna skrivelse, ett fortsatt utredningsarbete avseende bland annat kyrkostyrelsens närmare bestämmelser som berör de direkta valen.

4.4 Bakgrund

4.4.1 Öppethållande av röstningslokaler på valdagen m.m.

Inledning

Vid 2015 års kyrkomöte beslutades att kyrkoordningens terminologi avseende röstmottagningsställen skulle anpassas till den som gäller enligt vallagen, vilket bland annat innebar att antalet typer av lokaler minskades från tre till två. Den nya ordningen med *vallokaler* och *röstningslokaler* tillämpades för första gången vid 2017 års kyrkoval. I samband med genomförandet av valet uppmärksammades att det fanns ytterligare behov av att se över regleringen rörande öppethållandet av röstningslokalerna. Därtill uppmärksammades att väljare sammanblandat vallokaler och röstningslokaler på valdagen, vilket framkallat missnöje bland väljare som inte fått rösta (Slutrapporten s. 3). Flera valnämnder framförde även önskemål om en utredning avseende öppettiderna för förtidsröstningen, där vissa ansåg tiderna vara för generösa och vissa för begränsade (s. 13). Vidare påpekades att det varit svårt för väljarna att förstå när de olika lokalerna – vallokaler respektive röstningslokaler – var öppna på valdagen, varför det borde utredas om samma öppettider ska gälla för de respektive lokalerna på valdagen, liksom om det borde förtydligas när stiftsstyrelsen har möjlighet att medge undantag från de reglerade öppettider som finns (s. 27).

Gällande bestämmelser

Av kyrkoordningen framgår att det ska finnas en vallokal i varje valdistrikt. På valdagen ska väljarna i första hand rösta i den vallokal som tillhör det valdistrikt där de finns upptagna i röstlängden. Vallokaler är enbart öppna på valdagen. Väljare har därtill möjlighet att före eller under valdagen rösta i *röstningslokaler* eller brevrösta. Minst en röstningslokal ska finnas anordnad i varje valnämnds ansvarsområde (församling som inte ingår i pastorat och pastorat) under den period som röstning får ske, det vill

säga vid ordinarie val från och med den trettonde dagen före valdagen till och med valdagen (38 kap. 48–49 §§).

Vallokaler är endast öppna på valdagen. Under valdagen ska lokalen hållas öppen för röstning mellan klockan 18.00 och 20.00 samt minst fyra timmar mellan klockan 9.00 och 18.00. Vallokalen ska vara stängd under tiden för församlingens huvudgudstjänst. Röstmottagningen ska avslutas klockan 20.00. Förutsatt att väljarna bedöms få tillräckligt bra möjligheter att rösta finns det möjlighet för stiftsstyrelsen att medge undantag från dels kravet att vallokalen ska vara öppen minst fyra timmar mellan 9.00 och 18.00, dels kravet att lokalen ska vara stängd under huvudgudstjänsten (38 kap. 51 §).

En röstningslokal ska hållas öppen för röstning under minst två sammanhängande timmar. I varje valnämnds ansvarsområde måste det finnas minst en röstningslokal som har öppet varje vardag och valdagen under röstningsperioden. Utöver att nämnda lokal alltid ska hålla öppet minst två sammanhängande timmar ska lokalen hållas öppen mellan klockan 17.00 och 20.00 minst en dag vardera veckan. I övrigt är det upp till valnämnden att besluta om vilka öppettider som ska gälla för röstningslokalerna inom dess område. Röstmottagningen i en röstningslokal ska under valdagen avslutas i sådan tid att valsedlar kan lämnas i rätt vallokal före klockan 20.00. Detta är en förutsättning för att valsedlarna ska kunna ingå i den preliminära sammanräkningen i ett valdistrikt inom den egna valnämndens ansvarsområde (38 kap. 51 a §). Övriga valsedlar ska lämnas till stiftsstyrelsen.

Tidigare behandling

Bestämmelser om röstningslokaler, med dess nuvarande innebörd, infördes av 2015 års kyrkomöte och tillämpades första gången vid genomförandet av 2017 års kyrkoval. Den största skillnaden med de nya bestämmelserna angavs vara att väljare fram till och med valdagen skulle kunna rösta i vilken röstningslokal som helst, det vill säga även utanför den egna valnämndens område (KsSkr 2015:3 s. 54). Trots att röstningslokaler skulle hålla öppet under fler dagar konstaterades att de nya bestämmelserna om minimiöppettider ändå innebar att kravet på öppethållande under röstningsperioden minskade något. Bland annat sänktes kravet om tre timmars öppethållande som hade gällt för den tidigare expeditionen för förtidsröstning, till två sammanhängande timmar för röstningslokaler. Några närmare resonemang om särskilda öppettider på valdagen för den obligatoriska röstningslokalen fördes inte.

Vad gäller möjligheterna till inskränkning av minimiöppettiderna för en röstningslokal anförde kyrkostyrelsen i sin skrivelse till 2015 års kyrkomöte att stiftsstyrelsen ”på samma sätt som tidigare” gällande en expedition för förtidsröstning skulle kunna ”besluta om undantag” från kravet på öppethållande (KsSkr 2015:3 s. 65). Frågan om inskränkning av de ursprungligt beslutade minimiöppettiderna för en expedition för förtidsröstning behandlades vid 2003 års kyrkomöte (KsSkr 2003:7 s. 86.). Expeditioner skulle enligt då gällande bestämmelser finnas i varje pastorat (enligt dåvarande innebörd) och hålla öppet minst fem timmar varje vardag. Stiftsstyrelsen hade vid denna tidpunkt i enskilda fall möjlighet att vid särskilda skäl besluta om inskränkning av öppettiderna. I samband med 2003 års kyrkomöte kom möjligheterna att inskränka öppettiderna att ändras till ”i enskilt fall besluta att inskränka” de angivna tiderna. Avsikten med förändringen var att det skulle bli enklare att anpassa öppettiderna utifrån de lokala förutsättningarna. Öppettiderna på expeditioner för förtidsröstning kom återigen att ändras av 2007 års kyrkomöte som minskade minimitiden för öppethållande från fem till tre timmar. I samband med 2007 års kyrkomöte beslutades även att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning om kyrkans organisation på lokal nivå, vilket utmynnade i slutbetänkandet *Närhet och samverkan* (SKU 2011:2). Till följd

av utredningen kom den lokala strukturen att ändras från och med den 1 januari 2014, vilket bland annat innebar att pastorat avskaffades i den mening som bestämmelserna om expedition för förtidsröstning tidigare hade haft att förhålla sig till. Till följd av förändringen kom det i stället att bli ett minimikrav att det skulle finnas minst en expedition inom varje valnämnds område; det skulle således finnas en expedition inom varje församling *eller* pastorat (för det fall en församling ingick i ett pastorat). Någon närmare analys av vilka konsekvenser de inskränkta öppettiderna tillsammans med den förändrade lokala strukturen kunde komma att föra med sig, gjordes dock varken då eller i samband med att expedition för förtidsröstning och särskilt röstmottagningsställe kom att ersättas av den nya lokalen röstningslokal i samband med 2015 års kyrkomöte.

Vallagens reglering av öppethållande

Vid allmänna val gäller, enligt vallagen, att det ska finnas en vallokal inom varje valdistrikt (4 kap. 20 § andra stycket vallagen [2005:837]). Vid val, som inte avser val till Europaparlamentet, ska vallokalen vara öppen mellan klockan 8.00 och 20.00 (21 § andra stycket). Öppettiderna kan efter tillstånd från kommunen – som i sin tur har att samråda med länsstyrelsen – begränsas om väljarna ändå anses ha tillräckligt goda möjligheter att rösta. Vallokalen måste dock alltid vara öppen mellan klockan 9.00 och 13.00 och mellan klockan 17.00 och 20.00. I varje kommun ska det därtill finnas röstningslokaler (22 §). Det är kommunen som bestämmer vilka dagar och tider en röstningslokal ska vara öppen. Det ska dock alltid finnas en röstningslokal som är öppen varje dag under den tid som röstmottagning får ske i röstningslokaler. På valdagen ska minst en röstningslokal i varje kommun vara öppen för röstmottagning under den tid som gäller för vallokaler, det vill säga mellan klockan 8.00 och 20.00 (24 § första stycket som hänvisar till 21 §).

4.4.2 Identitetskontroll vid röstning

Inledning

Efter genomförandet av 2017 års val kom det ”många reaktioner, från både väljare och valförrättare/röstmottagare, på att Svenska kyrkan inte har ID-krav vid all form av röstning, oavsett om man avlägger sin röst i en röstningslokal […] eller om rösten avges i en vallokal på valdagen” (Slutrapporten s. 26). Av rapporten framgår också att det förhållandet att väljare kan rösta enbart med röstkort inte har ansetts tillräckligt säkert som identifikation, och med anledning av detta bör det utredas om man i kyrkoordningen ska införa ett identitetskrav vid all röstning, på liknande sätt som gäller vid de allmänna valen. Av de utvärderingar och dokumentationer som har gjorts, både med beaktande av synpunkter från funktionärer inom valorganisationen och från väljare, har det framkommit att det i viss utsträckning förekommit att personer röstat med någon annans röstkort. Det kan även konstateras att röstkorten i många fall inte hanterats som en identitets- eller värdehandling, då det bland annat inkommit rapporter om att röstkort funnits öppet tillgängliga i returpappershanteringen i soprum. Antalet utskrivna dubblettröstkort var vid kyrkovalet år 2017 strax över 35 000, att jämföra med 11 700 stycken vid kyrkovalet år 2013. Den ökade möjligheten att rösta spontant i röstningslokaler som hade anordnats på offentliga platser har i slutrapporten lyfts som en av anledningarna till den stora ökningen av antalet dubbletter som beställts.

Gällande ordning

De som har rösträtt vid kyrkovalen är tillhöriga personer över 16 år som är folkbokförda i Sverige. Enligt nuvarande reglering gäller att den som röstar i en vallokal på valdagen *bör* ha med sig sitt röstkort. Den som inte har detta och som inte är känd för

valförrättaren ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet (38 kap. 47 § kyrkoordningen). Enligt rekommendationer i *Handbok för direkta val inom Svenska kyrkan* för 2017 års val (Valhandboken) behöver även en person som har med sig sitt röstkort kunna styrka sin identitet om den som tar emot rösten har fog för att anta att väljaren inte är den han eller hon utger sig för att vara (Valhandboken s. 66). För att få rösta i en röstningslokal *ska* väljaren ha med sig ett röstkort. Även om väljaren har med sig ett röstkort finns det möjlighet för röstmottagarna att begära legitimation om de anser att det råder tveksamhet om väljarens identitet (Valhandboken s. 56). För en väljare som vill brevrösta finns särskilda krav som innebär att två vittnen ska närvara och intyga att allting gått till på det sätt som bestämmelserna föreskriver (se 54 och 55 §§). Vidare gäller att en väljare som inte själv kan komma till ett röstningsmottagningsställe får lämna sin brevröst genom bud (55 §). När brevrösten lämnas ska budet anteckna sitt namn, personnummer och sin adress. Budet ska därtill skriftligen intyga, dels att väljaren skrivit under försäkran, dels att vederbörande inte känner till något som medför att innehållet i försäkran inte är riktigt.

Röstkort ska skickas i sådan tid att de beräknas vara väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen (38 kap. 39 §). Adresserna hämtas från folkbokföringen. Väljare som inte har fått något röstkort, eller förlorat sitt röstkort, har rätt att få ett dubblettröstkort (40 §).

Tidigare behandling

Kyrkoordningens bestämmelser om direkta val bygger i väsentlig utsträckning på den tidigare vallagen (1997:157) som gällde fram till den 1 januari 2006, då en ny vallag (2005:837) trädde i kraft. I och med den nya vallagen infördes enhetliga och skärpta regler för identitetskontroll både i syfte att motverka valfusk och för att stärka förtroendet för valsystemet. En väljare som inte är känd av röstmottagarna ska alltid kunna styrka sin identitet, både vid röstning genom bud och när väljaren röstar själv. Likaså infördes krav på dokumentation av hur väljaren styrkt sin identitet. Frågan om en anpassning till den nya vallagens skärpta krav på identifikation behandlades av den så kallade demokratiutredningen i betänkandet *Välja med förtroende* (SKU 2006:2 s. 132 och 221 f.). Demokratiutredningen föreslog ett mindre långtgående krav på identifikation än vallagens; endast den väljare som inte hade med sig sitt röstkort och inte heller var känd av valförrättarna skulle behöva styrka sin identitet. Enligt specialmotiveringen skulle även en person som hade med sig sitt röstkort kunna behöva styrka sin identitet om valförrättaren hade fog att anta att väljaren inte var den han eller hon utgav sig för att vara. Någon dokumentation av hur identitetskontrollen genomförts föreslogs inte. Betänkandet föranledde inte någon skrivelse från kyrkostyrelsen, men däremot behandlades förslaget i sak vid 2007 års kyrkomöte genom ett utskottsinitiativ från Organisationsutskottet (O 2007:5 s. 10 f., se även KmSkr 2007:17). Utskottet konstaterade att det – i likhet med vad som gäller enligt den nya vallagen – fanns skäl att skärpa identitetskontrollen i samband med kyrkovalen. Däremot ansåg inte heller utskottet att det var nödvändigt att gå så långt som i vallagen och kräva legitimation oavsett om väljaren hade med sig sitt röstkort eller inte.

Vallagens krav på identitetskontroll

Vid allmänna val gäller, såväl vid röstning i vallokal som i röstningslokal, att väljare som inte är kända för röstmottagarna ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet (8 kap. 6 § vallagen). För det fall att en väljare inte kan styrka sin identitet får röstmottagarna inte ta emot valkuvertet (7 §). Röstkortet är således inte tillräckligt som identifikationshandling. En väljare som röstar genom bud måste också legitimera

sig eller på annat sätt styrka sin identitet, om väljaren inte är känd för budet. Likaså måste ett bud som inte är känt för röstmottagarna legitimera sig, eller på annat sätt styrka sin identitet, för att röstmottagarna ska ta emot ett ytterkuvert med budröster (8–9 §§). Både vid röstning i röstningslokal och vallokal ska det antecknas hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats (9 kap. 7 § andra stycket och 10 kap. 4 och 7 §§).

Som nämnts i avsnittet ovan kom det nuvarande identifieringskravet att införas i samband med att en ny vallag trädde i kraft den 1 januari 2006. De striktare kraven på identifiering hade sin bakgrund i vad som framkommit i Valmyndighetens rapport 2003:1 *Erfarenheter från valen 2002.* Av rapporten framkom att det efter 2002 års val – mer än tidigare – hade framförts synpunkter på de möjligheter som fanns att fuska i valet genom att rösta i någon annans namn eller flera gånger med hjälp av någon annans röstkort. I lagstiftningsärendet konstaterade 2003 års vallagskommitté att det var problematiskt att en valförrättare inte hade möjlighet att be en väljare legitimera sig, utom i de fall där det fanns särskild anledning att betvivla de uppgifter väljaren lämnat. Detta hade i sin tur gett upphov till osäkerhet hos valförrättarna om vilka befogenheter de hade. Kommittén hade även konstaterat att legitimationsfrågorna behandlades olika i landets vallokaler. I den efterföljande propositionen anförde regeringen följande (prop. 2004/2005:163 s. 74 f.):

> Efter de senaste årens val har det, i ökande omfattning, framförts påståenden om att det förekommit oegentligheter vid röstmottagning i vallokaler, där det inte finns något krav på väljarna att legitimera sig. I själva verket får valförrättarna inte ens kräva att väljarna visar legitimation. Enligt 10 kap. 5 § vallagen får de endast begära att en väljare uppger sitt fullständiga namn och sin födelsetid.
>
> Redan den misstro mot valsystemet som detta leder till, och som kommit till uttryck i olika sammanhang under senare år, är ägnad att inge oro. Medborgarnas förtroende för valsystemet är nämligen av grundläggande betydelse för den demokratiska legitimiteten av ett val.
>
> De nuvarande reglerna försätter också ofta valförrättarna i en svår situation. Trots att man i vissa fall känner osäkerhet om en väljares identitet, finns det i praktiken inget lagligt stöd för att skapa visshet om saken. Ofta finns också en risk för situationer som kan upplevas som utslag av negativ särbehandling av vissa väljare, beroende på vilka kriterier som kan komma att användas – eller som upplevs användas – för att ställa kontrollfrågor till väljarna eller liknande.
>
> I vissa kommuner har detta lett till att valnämnderna har utfärdat rekommendationer om kontrollåtgärder som är mer långtgående än vad som följer av vallagens regler. Detta är självfallet inte en lämplig ordning.
>
> Förutom att reglerna om kontroll av väljarnas identitet skall vara enhetligt måste en utgångspunkt för den nya lagen vara att systemet är lätt att förstå och att tillämpa och att det uppfattas som rättvist av väljarna.
>
> I andra sammanhang där det är fråga om att ta i anspråk personanknutna rättigheter eller liknande, ställs i regel alltid upp krav på styrkande av identitet. Det kan röra sig om utbetalning av pension, uttag av pengar, ansökan om pass, etc. Inte i någon av dessa situationer upplevs det som orimligt att först kontrollera att den som utger sig för att vara någon, ha en viss ålder eller liknande, också uppfyller de villkor som gäller för det aktuella fallet.

> Behovet av att verifiera att det inte förekommer oegentligheter är givetvis inte mindre vid röstmottagning än i andra situationer av det slag som nyss nämnts. I själva verket förhåller det sig tvärtom.

Regeringen konstaterade vidare att till skillnad från de sammanhang som nämnts ovan då identifiering krävs, kan det i samband med val aldrig ske någon efterföljande rättelse om en person har röstat i någon annans namn (prop. 2004/2005:163 s. 75). Denna omständighet underströk enligt regeringen verkligen behovet av ett väl fungerande kontrollsystem vid all röstmottagning och att det var viktigt att inte, såsom ”utredningen föreslagit, lägga i den enskilde röstmottagarens hand vid varje enskilt röstningstillfälle att ta ställning till *om* väljarens identitet ska säkerställas. Vad det istället bör handla om är *hur* detta skall ske” (prop. 2004/2005:163 s. 75).

I samband med 2009 års europaparlamentsval kom riksdagens valprövningsnämnd att bland annat pröva om de då nya reglerna i vallagens 8 kap 6 § (se ovan) innebar ett grundlagsstridigt rösträttsvillkor. I det aktuella ärendet (VN 2009:14) hade en väljare nekats att rösta på grund av att väljaren inte var känd för röstmottagaren och personen kunde varken styrka sin identitet genom uppvisande av legitimation eller på annat sätt. Väljaren överklagade beslutet med hänvisning till sin rätt enligt grundlag att rösta. Vidare menade väljaren att grundlag går före vallagen och att där det finns en röstlängd ska det vara möjligt att rösta genom uppvisande av röstkort men utan företeende av identitetshandling. Valprövningsnämnden som avslog överklagandet anförde bland annat följande:

> Valprövningsnämnden konstaterar att det enligt vallagen inte föreligger något ovillkorligt krav att väljaren ska kunna förete legitimationshandling då denne utövar sin rösträtt. Däremot krävs det att väljaren, om han eller hon inte är känd av röstmottagaren, kan styrka sin identitet antingen genom att uppvisa legitimation eller på något annat sätt. I annat fall får röstmottagaren inte ta emot valkuvertet. Detta krav innebär inte, enligt nämndens mening, att det lagts till något ytterligare rösträttsvillkor utöver vad som följer av regeringsformen och vallagen. I stället handlar det om att vid röstningen kunna kontrollera att en person som är upptagen i röstlängden verkligen är den han eller hon utger sig för att vara. Kravet på identitetskontroll enligt 8 kap. 6 § vallagen kan mot den bakgrunden inte anses strida mot bestämmelserna i 3 kap. 2 § regeringsformen. Inte heller på annan grund är kravet att betrakta som grundlagsstridigt.

I Valmyndighetens rapport över valet 2006 (*Rapport 2007:1 Erfarenheter från valen den 17 september 2006)*, då den nya regeln om identitetskontroll tillämpades, konstaterades att tillämpningen gått bra. En stor fördel med de nya bestämmelserna som lyftes fram, var att samma regler gäller för all typ av röstning. Från valnämnder och röstmottagare hade noterats att själva röstmottagningen fungerat väl, men att det tagit något längre tid än vanligt både i vallokaler och röstningslokaler. Några äldre personer hade ringt Valmyndigheten och uttryckt oro över att de saknade identitetskort, men de hade kunnat lugnas genom information om att någon annan kan gå i god för deras identitet.

4.4.3 Utbildningskrav för valförrättare och röstmottagare

Bakgrund och gällande ordning

Enligt kyrkoordningen är det stiftsstyrelsen som har det övergripande ansvaret för alla direkta val inom stiftet (38 kap. 2 § kyrkoordningen). Till sin hjälp har stiftsstyrelserna valnämnderna som ska biträda stiften och i övrigt fullgöra de uppgifter som anges i

kyrkoordningen eller i bestämmelser utfärdade av kyrkostyrelsen (3 §). Valförrättare och röstmottagare utses av valnämnden (53 §). Det finns enligt nuvarande ordning inga specifika kvalifikationskrav för att utses till valförrättare eller röstmottagare. Det saknas även närmare bestämmelser om ansvar för utbildning av valfunktionärer och valnämnder. I stället anses detta följa direkt av valnämndens och stiftsstyrelsens respektive ansvar för de direkta valen.

Inför kyrkovalen ger både valkansliet, stiftsstyrelserna och valnämnderna utbildningar. Av de bakomliggande utvärderingarna till 2017 års slutrapport framgår att dessa utbildningar anses ha god kvalitet. Omfattningen på utbildningarna varierar dock mellan stiften respektive valnämnderna. Av utvärderingarna framgår även att vissa valnämnder ansett det obehövligt med utbildning till valförrättare och röstmottagare som tjänstgjort i en sådan roll i tidigare kyrkoval eller allmänna val.

Vallagens utbildningskrav på röstmottagare

I vallagen gjordes det så sent som år 2014 en förändring avseende utbildningskravet på de som kan utses till röstmottagare, då det infördes en bestämmelse om att endast den som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget får förordnas (3 kap. 5 § vallagen). Tidigare stadgades endast att den som varit valbar till valnämnden fick utses till röstmottagare. Röstmottagare i vallagen motsvarar kyrkoordningens röstmottagare och valförrättare. Som skäl för de ändrade reglerna anfördes bland annat följande (prop. 2013/14:124 s. 14f.):

> Genomförandet av allmänna val är ett i detalj reglerat och omfattande administrativt förfarande. Allmänna val sker vart fjärde år och val till Europaparlamentet vart femte år. Det regelverk som styr förfarandet förändras oftast i någon del mellan varje val. Redan dessa förutsättningar talar starkt för att utbildning behövs inför varje val för röstmottagare.

Därutöver framhöll regeringen att det framkommit behov av ytterligare utbildning mot bakgrund av ett antal fel som riksdagens valprövningsnämnd påpekat. Regeringen föreslog därför att det skulle bli obligatoriskt för röstmottagare att genomgå utbildning för att säkerställa relevant kompetens vid röstmottagningen. I remissbehandlingen lyftes synpunkter om att valnämnderna skulle få förordna röstmottagarna redan före genomgången utbildning för att underlätta planeringen av valets genomförande. Synpunkten avvisades dock av regeringen som menade att en sådan lösning skulle öppna upp för problem, som exempelvis att förordnanden skulle behöva återkallas för det fall en röstmottagare inte genomgått nödvändig utbildning. Övriga synpunkter som framfördes i remissbehandlingen var frågor om att utbildningens innehåll skulle preciseras samt behovet av kunskapskontroller. Regeringen såg dock inte något behov av att införa specifika krav på den utbildning som krävdes av röstmottagarna, utan konstaterade endast att det även fortsättningsvis var lämpligt att låta Valmyndigheten utveckla och tillhandahålla nödvändigt utbildningsmaterial i syfte att främja utvecklingen av en enhetlig praxis i valförfarandet, men att det sedan är valnämnderna som ansvarar för utbildningens specifika innehåll och utförande.

Enligt 3 kap. 3 § vallagen är länsstyrelsen regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val. I samband med ovan nämnda lagändring år 2014 kompletterades nämnda bestämmelse med att länsstyrelsen även ansvarar för utbildning av valnämnderna. Valnämnderna bär i sin tur ansvar för utbildning av samtliga röstmottagare. I lagförarbetena framhölls att förnyad utbildning av valnämnderna behövs inför varje val, men att det inte fanns anledning att införa särskilda bestämmelser om utbildningens innehåll (prop. 2013/14:124 s. 16).

4.4.4 Valnämndens sammansättning, resursfrågor och kyrkoherdens rätt att närvara vid sammanträden

Antal ersättare i valnämnden

I 2017 års slutrapport konstateras bland annat brister i kyrkoordningens reglering avseende ersättarkvoten i valnämnden. Avsaknaden av en reglering har enligt valadministrationen orsakat många frågor. I något fall har kyrkofullmäktige beslutat om att ersättarkvoten ska sättas till noll, vilket enligt slutrapporten strider mot både syftet med en ersättarreglering och den tidigare praxis som funnits om att ersättare måste fastställas till något antal. I slutrapporten konstateras att kyrkoordningen på denna punkt därför kan behöva förtydligas för att undvika framtida missuppfattningar och för att skapa ett regelverk som är ändamålsenligt och enkelt att tillämpa för alla nivåer inom kyrkan. I valhandboken för 2017 års val rekommenderades att ersättarkvoten borde uppgå till hälften av antalet ledamöter.

Ledamöter och ersättare i valnämnden väljs av kyrkofullmäktige för en period om fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter valåret, och till det antal som fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock inte vara färre än tre (38 kap. 4 § första stycket kyrkoordningen). Hur många ersättare som ska finnas är inte reglerat i kyrkoordningen och berördes inte heller i de förarbeten som låg till grund för stadgandet om att antalet ledamöter i en valnämnd ska uppgå till minst tre. Som nämnts ovan är dock rekommendationen att ersättarkvoten bör uppgå till hälften av antalet ledamöter. Jämförelse kan göras med kyrkoråd respektive församlingsråd där det uttryckligen anges i kyrkoordningen att antalet ersättare ska vara minst hälften av antalet valda ledamöter (se 4 kap. 5 § andra stycket respektive 22 § andra stycket).

Valnämndens resurser

Några valnämnder har i den enkätundersökning som kyrkostyrelsen skickade ut efter 2017 års val beskrivit en problematik i att få erforderliga resurser tilldelade för att kunna fullgöra sina uppgifter. Genom 2012 års strukturbeslut kom alla bestämmelser om valnämnden att inordnas under kapitel 38 i kyrkoordningen. I samband med strukturbeslutet – som även innebar att fakultativa nämnder avskaffades – gjordes vissa materiella förändringar med koppling till valnämnden. Bland annat togs den bestämmelse i 38 kap. 5 § bort som stadgade att ”[v]alnämnden ska ha tillgång till personal i den omfattning som behövs för att nämnden ska kunna fulllgöra sina uppgifter” (första stycket) och vidare att ”[k]ostnaden för valnämndens verksamhet ska bestridas av församlingen eller samfälligheten” (andra stycket). Beslutet motiverades av kyrkostyrelsen enligt följande (KsSkr 2012:5 s. 149 f.):

> Det är självklart att kyrkofullmäktige i sitt budgetbeslut särskilt inför ett valår måste anvisa medel för valnämndens verksamhet och att kyrkoherden med ett övergripande ledningsansvar måste fördela arbetet på ett sånt sätt att valnämnden har nödvändiga personella resurser.

Vad gäller personella resurser för valnämnder anges i valhandboken fortsatt det som uttryckligen gällde enligt kyrkoordningen, nämligen att ”valnämnden ska ha tillgång till personal i den omfattning som behövs för att nämnden ska kunna fullgöra sina uppgifter” och att det är församlingen eller, om församlingen ingår i ett pastorat, pastoratet som ska stå kostnaderna (Valhandboken s. 11).

Kyrkoherdens närvarorätt i valnämnden

En annan fråga som lyfts i slutrapporten är att kyrkoherdens roll i kyrkovalet kan behöva förtydligas ytterligare, trots att bestämmelserna om samråd skärptes inför 2017

års kyrkoval (Slutrapporten s. 28). Några specifika synpunkter som lyftes i valnämndernas utvärdering var bland annat att rollfördelningen mellan kyrkoherden, kyrkorådet och valnämnden var oklar, samt att kyrkovalet inte ansetts angeläget att prioritera. Någon valnämnd har även lyft att det varit svårt att få kontakt med kyrkoherden i det inledande planeringsarbetet.

Av kyrkoordningen följer att kyrkoherden leder all verksamhet i församlingar och pastorat (2 kap. 9 § kyrkoordningen), vilket inkluderar församlingens eller pastoratets arbete med valens genomförande. I varje församling som inte ingår i ett pastorat, samt i varje pastorat, ska det finnas en valnämnd som är det verkställande organet under kyrkofullmäktige med ansvar för valets genomförande. Valnämnderna har i uppdrag att biträda stiftsstyrelsen och i övrigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen eller i bestämmelser utfärdade av kyrkostyrelsen (38 kap. 3 §). Kyrkoherden har enligt nuvarande reglering ingen rätt att närvara vid valnämndens sammanträden. Däremot ska valnämnden *samråda* med kyrkoherden inför beslut om röstmottagningsställen (se 38 kap. 51 b §), vilket bland annat kan handla om anordnande, placering och öppethållande av val- och röstningslokaler. Senast i samband med att denna bestämmelse gavs sin nuvarande lydelse framhölls i förarbetena att ett krav på samråd i princip torde följa redan av att kyrkoherden leder all verksamhet i församlingar och pastorat, och att det med anledning av detta kan finnas anledning för valnämnden att samråda med kyrkoherden även i andra frågor som påverkar en församlings eller pastorats verksamhet.

Kyrkoherden ansvarar vidare för att registreringar i kyrkobokföringen är korrekta avseende tillhöriga som är, eller ska vara, kyrkobokförda inom församlingen eller pastoratet (29 och 35 kap.). Kyrkoherden kan med anledning av detta behöva vidta åtgärder för att korrigera registreringar i kyrkobokföringen, vilket kan vara en förutsättning för att beslut om rättelse av röstlängden ska kunna fattas av kyrkostyrelsen med kort varsel. Så kan exempelvis vara fallet när en väljare felaktigt inte finns upptagen i röstlängden på grund av ett fel i kyrkobokföringen och det felet hänför sig till förhållanden senast 30 dagar före valdagen (38 kap. 41 §).

När det gäller kyrkoherdens ”roll” och rätt att närvara i övriga delar av verksamheten i en församling eller pastorat gäller följande. Kyrkoherden är ledamot i kyrkorådet (4 kap. 6 §) och i församlingsråd, när sådana finns (2 kap. 8 § andra stycket och 4 kap. 24 §). Därtill har kyrkoherden rätt att delta i överläggningarna, men inte i besluten, vid kyrkofullmäktiges sammanträden, samt rätt att få sin mening antecknad i protokollet (*särskild mening*), (3 kap. 20 § första stycket). Motsvarande rätt för kyrkoherden att närvara och få sin mening antecknad i protokollet gäller även för sammanträden med ett organ till vilket kyrkorådet har delegerat beslutanderätt eller gett i uppdrag att bereda kyrkorådets ärenden (4 kap. 7 §). Denna rätt gäller dock som ovan nämnts inte valnämnden.

4.4.5 Övriga frågor

Endast anmälda kandidater för registrerade nomineringsgrupper är valbara vid direkta val. En sådan kandidat ska, för att anmälan inte ska bortses ifrån när grupp- och kandidatförteckningen fastställs, skriftligen ha förklarat att den gett nomineringsgruppen tillstånd att anmäla vederbörande (38 kap. 28 och 28 a §§ kyrkoordningen). Förklaringen ska skickas med kandidatanmälan och senast ha inkommit till stiftsstyrelsen den dag som en anmälan av kandidaten senast ska ha inkommit enligt 29 och 30 §§ i samma kapitel; det vill säga den 15 april, eller vid förlängd handläggningstid, den 15 maj, (38 kap. 28 § tredje stycket). Kyrkostyrelsen har genom bemyndigande rätt

att utfärda närmare bestämmelser om registrering och anmälan av kandidater (38 kap. 89 § första stycket).

I 38 kap. 22 § står det i första stycket felaktigt ”nominativ och genitivform” medan det i andra stycket korrekt står ”nominativ- och genitivform”. Det behövs därför en korrigering i första stycket, där ett bindestreck tillförs efter ordet ”nominativ”.

I 38 kap. 27 § regleras att det är möjligt att ansöka om att ändra en registrerad gruppbeteckning. Vid tillämpning av bestämmelsen gäller samma formella och materiella bestämmelser som tillämpas vid nyregistrering av en gruppbeteckning, med undantag från bestämmelserna om ett visst dokumenterat stöd och kravet på att anmäla ett ombud i samband med ansökan. Detta följer av hänvisningen till 22–27 §§. Av bestämmelsen framgår däremot inte om ansökan behöver göras skriftligen.

I 38 kap. 48 § anges i sjätte stycket att väljare som brevröstar eller röstar i en röstningslokal ska rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i. I samband med 2015 års ändringar i kapitel 38 gavs bestämmelsen en något annorlunda ordalydelse än vad den dessförinnan hade, men utan någon avsikt om ändrad innebörd i sak (KsSkr 2015:3 s. 62). I stället för att anknyta till en tidpunkt före valdagen, knöts bestämmelsen till på vilket sätt rösten lämnas: genom brevröstning eller i en röstningslokal. I skrivelsen konstateras att regeln innebär att en väljare inte kan förtidsrösta på olika sätt i olika val och att detta är en följd av att väljare som brevröstar eller röstar i en röstningslokal, alltid lämnar ifrån sig sitt röstkort. Vidare framhölls att detta i praktiken motsvarade vad som hittills redan gällt för de väljare som röstat på ett särskilt röstmottagningsställe på valdagen. Eftersom bestämmelsen, som inte träffar röstning i vallokal, enligt motiven tar sikte på förtidsröstning torde inte heller brevröstning genom bud i vallokal omfattas av begränsningen. Detta framgår dock inte klart av gällande ordalydelse vid en motsatsvis tolkning av sjätte stycket.

I 38 kap. 52 § anges i första stycket att det i en vallokal ska finnas blanka valsedlar för vart och ett av valen. I andra stycket anges att sådana valsedlar också ska finnas i röstningslokaler. I tredje stycket anges återigen att det i röstningslokaler ska finnas blanka valsedlar för vart och ett av valen.

4.5 Överväganden och förslag

4.5.1 Öppethållande av röstningslokaler på valdagen

Kyrkostyrelsens förslag: Öppettiderna för den obligatoriska röstningslokalen i varje valnämnds ansvarsområde ska på valdagen motsvara de öppettider som gäller för en vallokal. Från denna minimireglering ska undantag inte kunna medges. Mot bakgrund av den föreslagna förändringen ska regleringen om att en röstningslokal ska stänga före klockan 20.00 tas bort.

För att stiftsstyrelsen ska kunna besluta om undantag från kravet på minimiöppethållande av röstningslokaler före valdagen ska det krävas särskilda skäl. Samma krav ska gälla för att stiftsstyrelsen ska kunna medge undantag för andra röstningslokaler än den obligatoriska på valdagen.

Ändrad paragraf: 38 kap. 51 a § kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har i huvudsak tillstyrkt promemorians förslag i denna del.

Stockholms stift har anfört att eftersom det är möjligt att i röstningslokalen dela upp fönsterkuverten utefter vart de senare ska skickas, torde det inte vara något problem att en röstningslokal har öppet till klockan 20.00. De valsedlar som ska hanteras inom det egna valområdet kan utsorteras löpande och överlämnas till rätt vallokal inom stipulerad tid, det vill säga före klockan 20.00. De valsedlar som ska hanteras inom valnämndens eget ansvarsområde, men som inte hinner lämnas inom den angivna tiden, får i stället överlämnas till stiftsstyrelsen i det egna stiftet i samband med att övriga valhandlingar levereras. Vidare har anförts att då antalet ansökningar om begränsningar i öppettiderna för röstningslokaler är få och till sin omfattning väldigt begränsade i Stockholms stift, torde den föreslagna förändringen om särskilda skäl för att besluta om undantag från de reglerade minimiöppettiderna inte medföra några problem. Till detta kommer också att stiftsstyrelsen redan idag är restriktiv med att medge undantag.

Västerås stift har framhållit att en förändring om röstningslokalens öppettider under valdagen fram till klockan 20.00 borde underlätta valförrättarnas arbete mot bakgrund av att många väljare vid föregående val verkar ha befunnit sig i en röstningslokal i stället för i den vallokal de i första hand skulle använda sig av.

Valprövningsnämnden har framhållit att bestämmelserna sannolikt kommer att medföra att personer som önskar rösta i större utsträckning kommer att kunna hitta en vallokal eller röstningslokal där de kan rösta.

Flertalet remissinstanser som *Karlstads pastorat, Uppsala pastorat, Visby domkyrkoförsamling* och *Västerås pastorat* har tillstyrkt nämnda förändringar men påpekat att det är nödvändigt att tydliggöra skillnaden mellan de olika röstmottagningsställena. Förslag har inkommit om att namnet röstningslokal bör bytas ut mot exempelvis förtidsröstningslokal (*Västerås pastorat*), särskild röstningslokal (*Karlstads pastorat*) eller distansröstningslokal (*Uppsala pastorat*).

Lunds pastorat har understrukit att en konsekvens av att röstningslokaler ska ha öppet längre är att avgivna röster efter klockan 18, hänförliga till valkretsen, inte når vallokalen utan måste sändas till stiftsstyrelsen. Om dessa röster är få kan valhemligheten äventyras och mot bakgrund av detta bör övervägas om alla avgivna röster i röstningslokalen i stället ska sändas till stiftsstyrelsen. Vidare påpekas att detta skulle ge ett mindre säkert preliminärt valresultat, men minska risken för att en enstaka röst

kan knytas till en i röstlängden avmarkerad väljare; en risk som torde vara störst i små valkretsar.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inledande överväganden

Det kan inledningsvis konstateras att den nya ordningen med förtidsröstning till och med valdagen och den nya vallagsanpassade terminologin med vallokal och röstningslokal huvudsakligen har uppfattats som positiv av både väljare och valnämnder. Det har dock funnits många väljare som sammanblandat vallokal och röstningslokal och därmed gått miste om sin möjlighet att rösta. Flera remissinstanser har påpekat att terminologin fortsatt leder till förvirring och att man därför bör överväga att införa en annan terminologi för de olika röstmottagningsställena. Kyrkostyrelsen har förståelse för att ett byte av begrepp inledningsvis kan medföra en viss begreppsförvirring, vilket är något som lyftes redan då beslutet togs om att kyrkoordningens terminologi skulle överensstämma med den som gäller enligt vallagen (se KsSkr 2015:3 s. 53). I likhet med vad som anfördes i 2015 års skrivelse framstår det dock inte som ändamålsenligt att utan goda grunder nyttja en annan terminologi beträffande de kyrkliga valen. Det kan därtill tilläggas att Valprövningsnämnden inte framhållit att det skulle behövas en ändring av terminologin. Kyrkostyrelsens uppfattning är vidare att det inte är terminologin i sig som är huvudorsaken till de problem som uppstod vid föregående val, utan att grundorsaken i stället var att röstningslokalerna inte hade öppet lika länge på valdagen som vallokalerna. Det är med anledning av den kritik som framförts som det nu föreslås att öppettiderna för den obligatoriska röstningslokalen ska motsvara öppettiderna för en vallokal, vilket utvecklas vidare i avsnittet nedan. På så sätt tillförsäkras att de väljare som inte har möjlighet att rösta i sin egen vallokal i stället kan rösta i valfri röstningslokal under hela valdagen. Det är dock fortsatt viktigt att arbeta för att klargöra skillnaderna mellan vallokal och röstningslokal gentemot väljarna, vilket exempelvis kan ske genom tydlig information i samband med att röstkorten skickas ut. Den formella benämning som används i kyrkoordningen på röstmottagningsställen är inte heller nödvändigtvis den terminologi som måste kommuniceras utåt sett till väljarna.

Öppethållande av röstningslokaler på valdagen

Den främsta avsikten med de förändringar som gjordes i kyrkoordningen inför föregående kyrkoval var för att ge väljarna, det vill säga de röstberättigade medlemmarna i kyrkan, möjlighet att delta i kyrkovalet i högre utsträckning. För den väljare som inte befann sig i närheten av sin vallokal under perioden torsdag till och med valdagen i valveckan gavs också en sådan möjlighet. Den kritik som har riktats mot de nya reglerna har framför allt hänfört sig till frågan om information om var det funnits möjlighet att rösta på valdagen och när. Det kan samtidigt konstateras att samma problem med otydlighet för väljarna inte har uppstått vid tillämpning av de regler som finns i vallagen, trots att röstning i allmänna val på valdagen genomförs i både val- och röstningslokal enligt samma grundprinciper. Trots att grundprinciperna för röstmottagning på valdagen är desamma avviker kyrkoordningens regler om öppethållande av röstningslokaler på valdagen på ett väsentligt sätt från de krav som gäller enligt vallagen. De beskrivna problemen är således möjligen inte enbart en fråga om information kring öppettider för röstningslokaler på valdagen.

Enligt vallagen gäller att minst en röstningslokal i varje kommun ska ha samma öppettider som gäller enligt grundregleringen för en vallokal. Dessa regler tillförsäkrar väljare som inte kan ta sig till sin vallokal att det finns en öppen röstningslokal att

rösta i under den tid som röstmottagning i vallokal pågår. För den väljare som kommer till ”fel” vallokal nära dess stängning kan det naturligtvis, trots en sådan reglering, finnas svårigheter att hinna till en öppen röstningslokal.

När kyrkoordningens bestämmelser om direkta val ursprungligen infördes uttalade Andra kyrkolagsutskottet (2KL 1999:1 s. 76) att ”[a]llt för genomgripande förändringar av själva röstningsförfarandet bör undvikas. I stället bör en anpassning till förhållanden som väljarna är förtrogna med genom deltagande i allmänna val eftersträvas där så är möjligt. En sådan anpassning är för övrigt […] också ägnat att minska behovet av mera kostsamma informationsinsatser och underlätta den regionala rådgivningsverksamheten, eftersom denna då kan falla tillbaka på erfarenheter från andra val.” Det kan konstateras att kyrkoordningens reglering av öppettider för röstningslokaler inte är förenlig med dessa uttalanden och de uttalanden som kyrkomötet år 2013 gjorde om att kyrkoordningens bestämmelser ska vara ändamålsenliga och enkla att tillämpa (Kr 2013:3).

Genom att införa ett krav i kyrkoordningen om att minst en röstningslokal inom varje valnämnds område ska hålla öppet under den tid en vallokal ska vara öppen, anpassas kyrkoordningen till vad som gäller vid allmänna val. Detta förslag ökar naturligtvis belastningen för valnämnderna på valdagen, men utgångspunkten för kyrkoordningens minimireglering av öppethållande bör utgå från väljarnas möjligheter att delta i kyrkovalet. Förslaget medför därtill att det inte behövs särskilda – tillika kostsamma – informationsinsatser som syftar till att informera väljarna om ett förhållande som på ett väsentligt sätt avviker från vad väljarna är vana vid i samband med allmänna val. Mot bakgrund av ovanstående föreslår kyrkostyrelsen därför att minst en röstningslokal i valnämndens ansvarsområde ska hållas öppen under samma tid som gäller som grundläggande minimikrav för vallokaler. Detta betyder att en sådan obligatorisk röstningslokal på valdagen alltid ska hållas öppen för röstning mellan klockan 18.00 och 20.00 och därutöver minst fyra timmar mellan klockan 9.00 och 18.00. Från detta krav bör inte heller kunna medges några inskränkningar eller undantag. Detta betyder att det inte är möjligt för stiftsstyrelsen att medge undantag för öppethållande av den obligatoriska röstningslokalen minst fyra timmar mellan klockan 9.00 och 18.00, vilket kan medges för vallokaler i enlighet med 38 kap 51 § tredje stycket kyrkoordningen.

Konsekvensändringar

Förslaget ovan innebär att bestämmelsen i 38 kap. 51 a § fjärde stycket kyrkoordningen måste upphävas. Bestämmelsen anger att röstmottagningen i en röstningslokal under valdagen ska avslutas i sådan tid att valsedlar som ska ingå i den preliminära sammanräkningen i ett valdistrikt inom den egna valnämndens ansvarsområde kan lämnas i rätt vallokal före klockan 20.00.

Syftet med nämnda bestämmelse är att så många valsedlar som möjligt ska ingå i den preliminära sammanräkningen av valresultatet som genomförs i vallokalen direkt efter att röstningen där har avslutats. Bland annat *Härnösands stift* och *Skara stift* har anfört att det är viktigt att tillse att så många valsedlar som möjligt transporteras till rätt vallokal för att kunna ingå i den preliminära röstsammanräkningen. *Göteborgs stift* har påpekat att det är positivt att öppettiderna utökas, men att det troligen i praktiken kommer att medföra att fler förtidsröster jämfört med tidigare kommer att behöva överlämnas till stiftsstyrelsen, vilket i sig kommer orsaka en ökad arbetsbelastning för stiften. *Lunds pastorat* har påpekat att valhemligheten kan äventyras om de röster som lämnats efter klockan 18 i en röstningslokal är få. Vidare framhålls att ”måhända bör därför alla röster avgivna i röstningslokalen på valdagen sändas till

stiftsstyrelsen. Detta ger ett mindre säkert preliminärt valresultat men minskar risken för att en enstaka röst kan knytas till en i röstlängden avmarkerad väljare. Risken torde vara störst i små valkretsar.”

Kyrkostyrelsen anser att det är viktigt att så många valsedlar som möjligt lämnas från röstningslokaler till rätt vallokal i sådan tid att rösterna kan ingå i den preliminära sammanräkningen. Det kan därför finnas skäl att närmare reglera en tidpunkt som kan underlätta att så sker. Regler om detta är emellertid av sådan detaljerad karaktär att de inte bör införas i kyrkoordningen. I stället bör det i kyrkostyrelsens närmare bestämmelser införas en reglering som anger att valsedlar som finns i en röstningslokal senast vid en viss tidpunkt – förslagsvis klockan 18 på valdagen – som huvudregel ska transporteras till vallokalen i det valdistrikt i vilket de ska ingå i den preliminära sammanräkningen. Reglerna bör dock inte hindra att förtidsröster som mottagits efter denna tidpunkt också kan transporteras till vallokalen före den stänger, för det fall detta skulle vara möjligt. Övriga röster överlämnas till stiftsstyrelsen för att omhändertas vid den slutliga sammanräkningen. Precis som Lunds pastorat påpekat finns det en risk för att valhemligheten kan äventyras om antalet förtidsröster som överlämnas till stiftsstyrelsen är få till antalet. Det är således viktigt att bestämmelserna utformas på ett sådant sätt som gör det möjligt för valnämnderna att själva göra en bedömning av vilka röster som ska transporteras till rätt vallokal utifrån vikten av att så många röster som möjligt ska ingå i den preliminära sammanräkningen, samtidigt som risken måste minimeras för att valhemligheten röjs. Det bör således överlämnas till kyrkostyrelsen att fortsatt överväga den närmare regleringen av förfarandet med överlämning av valsedlar från röstningslokaler till vallokaler respektive stiftsstyrelsen i anslutning till de bestämmelser som redan finns om denna hantering (se 45 § SvKB 2015:15). Bestämmelserna kommer sedan att följas upp och utvärderas efter nästa kyrkoval år 2021.

Inskränkning av kyrkoordningens minimiöppettider

Nära sammanhängande med minimiöppettider för röstningslokaler är frågan om vilka avsteg från dessa minimitider som det ska vara möjligt att göra, dels i perioden före valdagen, dels på valdagen för andra än den obligatoriska röstningslokalen inom varje valnämnds ansvarsområde. Genom möjlighet till olika lokala skillnader i öppethållande skapas i praktiken olika förutsättningar för väljarna att nyttja sin möjlighet att rösta. Från såväl valnämnder som väljare har frågan om öppettiderna för förtidsröstningen lyfts som en viktig fråga att se över.

Enligt kyrkoordningen ska en röstningslokal alltid hållas öppen minst två sammanhängande timmar. Kyrkoordningen medger dock i dess nuvarande lydelse, till skillnad från vallagen, att stiftsstyrelsen kan tillåta att även den obligatoriska röstningslokalen inte behöver hålla öppet någon eller alla dagar, inklusive valdagen. Nuvarande lydelse medger även undantag från antalet timmar som en lokal måste vara öppen. Det gäller även om det bara finns en anordnad röstningslokal inom valnämndens område.

Genom det förslag som har redovisats ovan angående minimiöppettider på valdagen för den obligatoriska röstningslokalen, kommer det inte längre vara möjligt att medge några undantag. Övriga röstningslokaler som har anordnats före och på valdagen omfattas dock inte av denna begränsning.

Frågan är om det finns anledning att ytterligare begränsa möjligheterna att medge undantag från kyrkoordningens krav på minimiöppethållande för röstningslokaler. Kyrkomötet beslutade år 2003 att öka möjligheterna för stiftsstyrelserna att inskränka kravet på öppethållande genom att ta bort dels kravet på ”särskilda skäl, dels lydelsen om att endast ”viss inskränkning” fick medges. Den senare av förändringarna innebar

att det blev möjligt att medge undantag även från antalet dagar som en expedition för förtidsröstning skulle hållas öppen. Det anfördes att avsikten med den nya friare regleringen var att bättre kunna anpassa öppettiderna utifrån en bedömning av de lokala förutsättningarna mellan olika pastorat (se KsSkr 2003:7 s. 47). Däremot avvisade kyrkomötet förslaget om att det endast skulle finnas en expedition för förtidsröstning inom varje valnämnds ansvarsområde. Det ansågs ”sett från väljarnas synpunkt inte rimligt” med hänsyn till de olika förhållanden som finns mellan exempelvis en liten församling i en storstad och ett stort pastorat. Enligt då gällande regler fanns en sådan expedition i varje pastorat (i lydelsen före den 1 januari år 2014).

När strukturbeslutet sedan trädde i kraft, den 1 januari år 2013 avseende 38 kap., kom kravet på antal expeditioner att endast avse en obligatorisk expedition per valnämnds ansvarsområde. Ändringen motiverades inte närmare i förarbetena till strukturbeslutet (KsSkr 2012:5) trots att förändringen medförde en väsentlig minskning av antalet expeditioner för förtidsröstning. Att antalet obligatoriska lokaler för förtidsröstning minskat var inte heller något som nämndes i samband med att kyrkomötet år 2015 beslutade att införa terminologin röstningslokal. Det finns dock inte några indikationer på att detta i praktiken har inneburit att väljarna har fått sämre möjligheter att rösta eller att möjligheten att fatta beslut om inskränkningar nyttjats på ett olämpligt sätt. Trots detta kan det, mot bakgrund av att förhållandena har ändrats sedan kyrkomötet senast behandlade frågan om möjligheterna att medge undantag från minimiöppettiderna, finnas anledning att överväga om den nuvarande regleringen är ändamålsenlig. Utgångspunkten för bedömningen ska, som nämnts i tidigare förarbeten, vara väljarnas möjligheter att förtidsrösta. Kyrkoordningens krav på minimiöppethållande har från när kyrkoordningen kom till, successivt minskat. Det krav som i dag uppställs är i jämförelse med tidigare reglering relativt lågt. I takt med att en successiv minskning av öppettiderna har skett, bör också möjligheten att besluta om undantag ha minskat. För att tillförsäkra att väljarna ges goda faktiskt möjligheter att rösta, bör det därför krävas att något särskilt skäl föreligger för att ett sådant beslut ska kunna fattas av stiftsstyrelsen.

Av uttalandena från förarbetena till 2003 och 2007 års kyrkoordningsändringar framgår att det alltjämt i praktiken har förutsatts att det förelegat något särskilt skäl för att ett undantag ska kunna medges. Detta förefaller också vara så som bestämmelsen tillämpats i praktiken, vilket framhållits av bland annat *Stockholms stift.* Bestämmelsen ger dock till sin ordalydelse inte uttryck för nämnda förhållande, vilket är en mindre lämplig ordning. Det bör därför uttryckligen anges att det krävs särskilda skäl för att säkerställa att fokus för de bedömningar som ska göras i dessa ärenden är väljarnas möjligheter att rösta. En förutsättning för att bevilja ett undantag bör således alltid vara att stiftsstyrelsen i sin prövning har bedömt att väljarna, trots en inskränkning, ändå får tillräckligt goda möjligheter att rösta under perioden före valdagen.

Ett exempel på särskilda skäl som gäller kravet på antalet timmar som varje röstningslokal måste hållas öppen kan vara att det är fråga om en röstningslokal av tillfällig natur. Det kan exempelvis avse en ambulerande lokal såsom en buss som har anordnats på ett torg eller någon liknande plats. Vilka omständigheter i övrigt som konkret kan innebära att särskilda skäl föreligger, bör alltjämt vara en fråga för stiftsstyrelsen att avgöra utifrån de lokala förutsättningarna och efter samråd med berörd valnämnd.

4.5.2 Identitetskontroll vid röstning

Kyrkostyrelsens förslag: Ett skärpt och enhetligt identitetskrav ska införas vid röstning. Det innebär att alla väljare som inte är kända för valförrättarna eller röstmottagarna ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet för att få rösta. Identitetskontrollen ska dokumenteras.

Motsvarande krav på identitetskontroll ska även gälla för den som brevröstar genom bud samt för den som agerar som bud.

Ändrade paragrafer: 38 kap. 47 och 56 §§ kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har i huvudsak tillstyrkt kyrkostyrelsens förslag i denna del.

Stockholms stift har framhållit att det är mycket angeläget att denna förändring genomförs, dels därför att valförrättare och röstmottagare upplevt de rådande förhållandena kring identitetskontroller som mycket otillfredsställande, dels för att den demokratiska legitimiteten för valsystemet i denna del har ifrågasatts. Mot bakgrund av att väljare som kan tänkas sakna identitetshandlingar, såsom exempelvis vissa äldre och yngre personer, kan få hjälp av någon annan person att gå i god för att man är den man utger sig för att vara, torde den föreslagna förändringen inte medföra några större problem. De olägenheter som kan tänkas uppstå, främst för ovan nämnda grupper av väljare, är sammantaget av underordnad betydelse sett till intresset att upprätthålla och förstärka den demokratiska legitimiteten för valsystemet.

Uppsala stift har anfört att en tydligare reglering av kraven på säkerhet när det gäller den röstandes identitet är väl motiverad utifrån den röstandes eget perspektiv, så att dennes rösträtt skyddas från misstag eller andras missbruk. Det förenklar också för valfunktionärerna att det inte är en skönsmässig bedömning från deras sida som avgör om identifiering ska begäras.

Karlstads stift har framhållit att systemet med skilda regler mellan olika sätt att rösta i de kyrkliga valen gentemot de allmänna valen har skapat misstroende mot demokratin i kyrkan och att det därför är bra att man i kyrkoordningen inför samma regler för identitetskontroll som gäller enligt vallagen. Förslaget stärker även säkerheten i valförrättningen.

Göteborgs stift har framhållit att förslaget är bra och ökar förutsebarheten för den enskilde väljaren. Sett ur ett likabehandlingsperspektiv blir det vidare en enklare hantering för den enskilda röstmottagaren eller valförrättaren och utrymmet för godtycke undanröjs.

Visby domkyrkoförsamling har anfört att det i samband med kyrkovalet år 2017 var många som begärde dubblettröstkort, då de hunnit slänga originalen i soporna innan det att de insåg vikten av att gå och rösta. Därmed ökade också risken för falskt utnyttjande av originalröstkorten. Som en konsekvens av inte minst detta är det fullt rimligt att man tydligare identifierar krav på legitimationskontroll. Därtill är samstämmighet med vallagen positiv.

Skara stift har påpekat att det kan finnas andra röstberättigade grupper än unga och äldre som kan ha problem att legitimera sig, såsom invandrare, asylsökande, flyktingar och nyanlända. Vidare framhålls att det mycket väl kan vara så att de olägenheter som kan uppstå för dessa tillhöriga vid legitimering inte väger tyngre än intresset för den demokratiska legitimiteten i stort, men att frågan ändå bör lyftas.

Eskilstuna pastorat har anfört att det bör övervägas att stärka identitetskravet ytterligare genom att kräva att samtliga personer som röstar legitimerar sig, och att man således inte ska kunna styrka sin identitet på annat sätt.

Karlstads pastorat och *Nyköpings församling* är några av de remissinstanser som framhållit att det är viktigt att kyrkostyrelsen klargör på vilket sätt identitetskontrollen ska dokumenteras.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

I samband med genomförandet av 2017 års val uppmärksammades ett antal fall där personer i kontakt med valadministrationen lämnat konkreta vittnesmål om såväl att personer röstat vid flera tillfällen genom att använda andras röstkort, som att personer röstat med varandras röstkort. Detta uppmärksammades inte minst i media. Väljare, valnämnder, röstmottagare och valförrättare har haft många frågor om varför kyrkans regelverk avviker från vad som gäller vid allmänna val. En bidragande orsak till att fler personer än tidigare förefaller ha uppmärksammat skillnaderna mellan valen kan hänga samman med det ökade valdeltagandet i kyrkovalet år 2017, som innebar att närmare 300 000 fler väljare valde att rösta, i jämförelse med föregående kyrkoval år 2013. Det har således i samband med 2017 års kyrkoval funnits fler väljare med större erfarenhet från allmänna val som kan antas ha haft frågor om varför kyrkans bestämmelser avviker från vad som gäller i allmänna val.

Förtroendet hos väljarna för valsystemet är av stor betydelse för legitimiteten i valförfarandet. Det är därför angeläget i den mån det är möjligt att identifiera och motverka moment i detta som kan bidra till att minska förtroendet för valsystemet i sig. I samband med att reglerna om identitetskontroll i kyrkoordningen skärptes år 2009 konstaterades att det inte fanns anledning att vidta lika ingripande åtgärder som de som hade genomförts med anledning av införandet av 2005 års vallag. Det uppstod härigenom en mer märkbar skillnad mellan kyrkoordningens krav på identitetskontroll och vallagens.

I de utvärderingar som genomfördes efter 2009 respektive 2013 års kyrkoval kunde inte konstateras att det lyfts fram någon förtroendeskadlig kritik mot valsystemet mot bakgrund av kyrkoordningens regler. Det har inte heller framkommit några synpunkter från valnämnderna som särskilt lyfter problematiken, annat än ur ovan angivet perspektiv, varken i nämnda utvärderingar eller i den utvärdering som genomfördes efter 2017 års val. Det kan därför antas att de förfaranden som föranledde förändringen av vallagen inte konkret har varit lika framträdande inom kyrkans valsystem, även om det vid senaste kyrkovalet framkom vittnesmål om detta. Kyrkostyrelsen kan dock konstatera att de skäl som låg till grund för förändringen av vallagen – att motverka valfusk och att stärka förtroendet för valsystemet – är bärande ur ett legitimitetsperspektiv även för kyrkans valsystem.

Vid genomförandet av 2017 års kyrkoval kunde vidare konstateras att antalet dubblettröstkort som genererades ökade i väsentlig mån. Även om den inomkyrkliga regleringen medför en något striktare hantering av röstkort än vad som gäller enligt vallagen, kan också konstateras att fler röstkort haft dubbletter av olika skäl. Detta kan vara ett uttryck för att röstkorten inte alltid hanteras som en identitets- eller värdehandling av väljarna. Trots att en väljare redan har röstat i en röstningslokal under eller före valdagen skulle det vara möjligt för en annan person att ta väljarens andra röstkort och under valdagen – i väljarens namn – rösta i väljarens vallokal. Om valförrättarna inte har någon anledning att misstänka att det rör sig om en annan person, kommer väljarens egentliga röst att bortses ifrån och den felaktiga rösten räknas i stället. Vid röstning i en röstningslokal finns inte några uttryckliga regler som medger

att röstmottagarna får, eller kräver att de ska, kontrollera väljarens identitet. Detta oaktat om det finns en eventuell misstanke om att något inte står rätt till.

Enligt vallagens bestämmelser ska en väljare som inte är känd för röstmottagarna, legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet. Motsvarande gäller den som röstar via bud. Budet ska i sin tur även kunna styrka sin identitet inför röstmottagarna. Vid allmänna val antecknas vidare hur identitetskontrollen har genomförts och om någon väljare vägrats att rösta på grund av att vederbörande, eller ett bud, inte varit känd eller kunnat styrka sin identitet.

Mot bakgrund av de skillnader som föreligger mellan kyrkoordningen och vallagens bestämmelser om identitetskontroll, kan kyrkostyrelsen konstatera att det finns en högre risk för oegentliga förfaranden i samband med de kyrkliga valen i jämförelse med de allmänna valen. Skillnaden mellan systemen medför också att det finns en högre risk för kritik mot det kyrkliga valsystemets legitimitet. Det kan även antas att avvikelserna mellan vallagen och kyrkoordningen föranleder behov av särskilda utbildnings- och informationsinsatser för dem som är välbekanta med genomförandet av allmänna val. Redan detta förhållande kan enligt kyrkostyrelsen anses stå i strid med de principiella uttalanden som Andra kyrkolagsutskottet gjorde i samband med att kyrkoordningens valreglering först kom till (2KL 1999:1 s. 76), och tala för att även kyrkoordningens krav om identitetskontroll bör skärpas. Det torde mot bakgrund av det som anförts ovan således krävas goda skäl som talar emot en skärpt identitetskontroll, för att en sådan anpassning till vallagen inte ska genomföras. Frågan är således om sådana skäl finns.

Om en skärpt identitetskontroll ska införas i kyrkoordningen och kyrkostyrelsens närmare bestämmelser bör den i sak vara identisk med vad som gäller enligt vallagen. Det innebär att en väljare som inte är känd för valförrättarna eller röstmottagarna behöver kunna styrka sin identitet för att få rösta. Utgångspunkten är att detta sker genom att väljaren visar en identitetshandling, vilket till exempel kan vara ett pass, ett körkort, en tjänstelegitimation eller någon annan likvärdig identitetshandling. Identitetshandlingen bör ha ett foto och ange väljarens namn och födelsedatum.

Ett skärpt regelverk för identitetskontroll skulle få konsekvenser både för väljarna och valadministrationen. Bland annat behöver valnämnderna utbilda valförrättare och röstmottagare i hur identitetskontrollen ska dokumenteras på korrekt sätt (angående förslag om skärpta utbildningskrav se avsnitt 4.5.3). Det finns också en risk för att en skärpt identitetskontroll kan medföra att röstningen tar något längre tid, vilket innebär att valnämnderna måste tillse att det finns tillräckligt många utbildade valförrättare och röstmottagare som tjänstgör i lokalerna för att röstningen ska kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt.

Vidare kan ett skärpt identitetskrav utgöra ett försvårande moment för att rösta för personer som saknar identitetshandlingar. De grupper av väljare som framför allt kan antas beröras av detta är röstberättigade barn i åldern 16–18 år och äldre personer. Den förstnämnda gruppen kan antas att de ännu inte hunnit skaffa sig en giltig identitetshandling, medan den senare gruppen kan utgöras av väljare som exempelvis inte förnyat pass eller körkort som gått ut. Det kan dock konstateras att de farhågor om brist på identitetshandlingar bland äldre, som lyftes i samband med att identitetskontrollen skärptes vid allmänna val, förefaller varit obefogade. Frågan har överhuvudtaget inte lyfts i de rapporter som Valmyndigheten har upprättat efter 2006 års val, vilket kan tyda på att även denna grupp väljare har identitetshandlingar i högre utsträckning nu än tidigare. Det kan även antas att röstberättigade barn – en kategori som inte finns i allmänna val – numera i relativt hög utsträckning kan antas ha någon form av identitetshandling.

Som *Skara stift* nämner kan det eventuellt finnas även andra grupper av väljare som saknar identitetshandlingar än de som särskilt har lyfts ovan. Ett exempel skulle kunna vara någon av de grupper som stiftet nämner, men det kan också finnas fler grupper av väljare som av olika skäl saknar identitetshandlingar. Kyrkostyrelsen vill därför understryka att förslaget inte innebär att det är nödvändigt för en väljare att styrka sin identitet genom uppvisande av en identitetshandling. Precis som vid allmänna val ska en väljare som inte är känd av valförrättaren, röstmottagaren eller i förekommande fall ett bud, kunna styrka sin identitet genom att en annan person med giltig identitetshandling går i god för väljaren. *Eskilstuna pastorat* har anfört att denna möjlighet inte bör finnas, utan att det bör vara obligatoriskt för en väljare att styrka sin identitet genom uppvisande av en identitetshandling. Precis som exempelvis *Stockholms stift* framhållit är det dock enligt kyrkostyrelsen viktigt att det finns en möjlighet för de väljare som eventuellt saknar identitetshandling att kunna styrka sin identitet på annat sätt. Det finns därtill inga bärande argument för att kyrkoordningens regelverk i detta avseende skulle avvika från vad som gäller enligt vallagen. De eventuella olägenheter som förslaget kan medföra för de grupper av väljare som saknar identitetshandlingar kan vid en sammantagen bedömning inte anses väga tyngre än intresset att upprätthålla den demokratiska legitimiteten för valsystemet i stort. Även om ett skärpt identitetskrav kan medföra besvär för vissa väljare bör dock i princip uteslutande alla tillhöriga som har rätt att rösta i de direkta valen – det vill säga personer över 16 år, folkbokförda i Sverige – kunna styrka sin identitet på något av de sätt som föreslås ska gälla.

Därtill kommer att en enhetlig reglering av identitetskontrollen på alla röstmottagningsställen kan innebära en förenkling vad gäller utbildnings- och informationsinsatser, mot bakgrund av att regelverket överensstämmer med vad som gäller vid röstning i allmänna val. Detta kan i sin tur även antas bidra till att minska belastningen på valförrättare och röstmottagare som inte behöver förklara för väljare varför regleringen i detta avseende skiljer sig åt mot vallagen. Därutöver har förslaget flera fördelar som underlättar för valförrättare och röstmottagare, vilket lyfts av flera av remissinstanserna. Enligt den nuvarande ordningen är det en fråga för den enskilde valförrättaren att avgöra huruvida en väljares identitet ska kontrolleras. Det kan skapa en osäkerhet såväl hos den enskilde valförrättaren som hos väljaren. Genom regler som gäller lika för alla väljare och som utformas på ett sätt som inte ger utrymme för godtycke eller misstankar om godtycke i samband med identitetskontrollen, undanröjs varje grund för osäkerhet avseende befogenheter och åligganden som en röstmottagare eller valförrättare har.

Sammanfattningsvis kan kyrkostyrelsen konstatera att det inte finns några bärande skäl som talar för att kyrkoordningen bör avvika från den reglering som finns i vallagen vad gäller kravet på att en väljare måste kunna styrka sin identitet för att få rösta. Mot bakgrund av detta bör relevanta bestämmelser i kyrkoordningen anpassas till att bli i sak identiska med vad som gäller enligt vallagen.

Utöver de anpassningar som behöver göras i kyrkoordningen behöver även ett antal konsekvensändringar göras i kyrkostyrelsens närmare bestämmelser, där de detaljerade bestämmelserna om röstmottagning finns. Av bestämmelserna behöver bland annat framgå att valförrättare och röstmottagare inte får ta emot röster från väljare som inte är kända för dem eller har styrkt sin identitet på något sätt. Motsvarande ska gälla för den som brevröstar genom bud, samt för bud. Som framhållits av flertalet remissinstanser är det även av vikt att det framgår hur identitetskontrollen ska dokumenteras, vilket är något som bör regleras i nämnda bestämmelser. Hur dessa bestäm-

melser närmare utformas måste dock bli en fråga för kyrkostyrelsen att fortsatt överväga i samband med att det görs en samlad översyn av kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om direkta val.

4.5.3 Utbildningskrav för valförrättare och röstmottagare

Kyrkostyrelsens förslag: Det ska i kyrkoordningen anges att endast den som inför varje val har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget får utses till valförrättare och röstmottagare. Några bestämmelser om utbildningens närmare innehåll bör dock inte införas.

Det ska också införas en uttrycklig reglering om att det är stiftsstyrelsen som ansvarar för att utbilda valnämnderna.

Ändrade paragrafer: 38 kap. 2 och 53 §§ kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med kyrkostyrelsens förslag. Förtydligande har gjorts avseende att det krävs utbildning inför varje val.

Remissinstanserna: En stor majoritet har tillstyrkt promemorians förslag i denna del.

Samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget om en ändring i 38 kap 2 §, varav bland annat *Uppsala stift* har anfört att uppgiften att utbilda valnämnder länge varit en självklarhet, vilket gör att regeln i sig inte förändrar situationen för Uppsala stift. Samtidigt får det anses befogat att införa en reglering såsom föreslagits utifrån ambitionen att långsiktigt säkra en hög kvalitet i genomförandet av kyrkovalet i hela landet. Vidare framhålls att förslaget om ett skärpt utbildningskrav för valförrättare och röstmottagare är väl motiverat. Även om flertalet av de som utses har erfarenhet från både allmänna val och tidigare kyrkoval finns viktiga skillnader mellan valen. Därtill behöver även beaktas att bestämmelser och rutiner uppdateras inför varje val.

Med anledning av den förändring som föreslås i 2 § har *Skara stift* påpekat att även valnämndernas utbildningsansvar gentemot sina valförrättare och röstmottagare bör förtydligas.

Västerås stift har framhållit att det är bra att stiftsstyrelsens övergripande ansvar för alla direkta val även får en skrivning som omfattar ansvaret för utbildning av valnämnderna, så även att valförrättare och röstmottagare endast kan utses om de fått adekvat utbildning. Detta förslag kommer att underlätta för stiftsstyrelsernas valansvariga i de fall som det finns skäl att kunna ingripa preventivt gentemot misstänkta brister i hanteringen av de direkta valen lokalt.

Västerås pastorat har framhållit att vikten av utbildning för alla som är funktionärer i kyrkovalet inte nog kan betonas. Även *Luleå stift* har framhållit att de välkomnar det skärpta kravet som möjliggör bättre uppföljning av genomförd utbildning kopplat till funktionen som valförrättare och röstmottagare.

Karlstads stift, Nyköpings församling, Stockholms stift och *Strängnäs stift* har avstyrkt förslaget om skärpt utbildningskrav såsom förslaget nu är utformat, med hänvisning till de praktiska problem som de anser att förslaget skulle medföra. Nämnda remissinstanser har framhållit att valnämnden utser röstmottagare och valförrättare under våren men att utbildningen – av pedagogiska skäl – hålls först på hösten närmare inpå valet. Om tilltänkta personer till uppdragen först måste ha genomgått en utbildning – och därmed kan utses först närmare valet – finns en risk för att de personer som tilltänkts för uppdragen inte längre har möjlighet att ta sig an dessa. Detta kan i sin tur leda till att valnämnderna får brist på valförrättare och röstmottagare som uppfyller uppställda krav på duglighet och kompetens.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

De bestämmelser som tillämpas i samband med genomförande av direkta val enligt kyrkoordningens kapitel 38 och kyrkostyrelsens närmare bestämmelser är omfattande och till stora delar komplicerade. Reglerna tillämpas därutöver endast vart fjärde år, samtidigt som det är ett regelverk som ofta är föremål för förändring, bland annat utifrån de förutsättningar som ges till följd av ändringar av de regler som styr allmänna val och kyrkans egna strukturer och indelning. Motsvarande gäller de IT-system som stödjer valadministrationen. Den yttersta konsekvensen av att ett fel begås i samband med att ett val genomförs är att valet upphävs och måste göras om. Detta kan vara förknippat med stora kostnader. Det är också av yttersta betydelse för väljarnas – det vill säga medlemmarnas – förtroende för såväl valsystemet som kyrkan att de funktionärer som arbetar i kyrkovalet agerar sakligt och korrekt i samband genomförandet av valen. Redan dessa förutsättningar talar enligt kyrkostyrelsen starkt för att det bör vara obligatoriskt med utbildning för alla som ska tjänstgöra som valförrättare eller röstmottagare, för att säkerställa relevant kompetens vid röstmottagningen. Eftersom val endast genomförs vart fjärde år är det därtill motiverat att kräva utbildning inför varje nytt val.

I 2017 års slutrapport finns inget som tyder på att det skulle finnas brister avseende de utbildningar som redan idag ges från valkansliet, stiftsstyrelserna eller nämnderna. Det finns trots det skäl att eftersträva ett regelverk som tillförsäkrar att legitimiteten för valsystemet upprätthålls även på sikt, genom att bestämmelserna tydligt ger uttryck för vikten av att de som arbetar med röstmottagning är väl insatta i de bestämmelser som gäller för val. För att understryka betydelsen av detta bör stiftsstyrelsernas och valnämndernas utbildningsansvar uttryckligen framgå av kyrkoordningen. Enligt *Skara stift* bör även valnämndens utbildningsansvar förtydligas. Valnämndens ansvar för utbildning av valförrättare och röstmottagare följer dock redan av att valnämnden har det lokala ansvaret för kyrkovalets genomförande och det särskilda ansvaret att utse de personer som ska tjänstgöra inom valnämndens ansvarsområde (se 38 kap. 53 § kyrkoordningen). Därtill anser kyrkostyrelsen att valnämndens utbildningsansvar i vart fall indirekt framgår av att det uttryckligen anges att stiftsstyrelsen har ansvar för att utbilda valnämnderna som sådana, det vill säga inte för att utbilda valförrättare och röstmottagare.

Det är vidare enligt kyrkostyrelsen angeläget att det i kyrkoordningen förtydligas att de personer som utses till valförrättare och röstmottagare måste ha genomgått utbildning, för att säkerställa att de som tjänstgör vid valen har relevant kompetens, vilket i sig är viktigt för att upprätthålla valens legitimitet. Många av de som tjänstgör i kyrkovalen har även tjänstgjort vid allmänna val. Detta är mycket värdefullt för kyrkovalets genomförande och bidrar på ett positivt sätt till att upprätthålla en god kvalitet på röstmottagningen. Det finns dock skillnader mellan allmänna val och kyrkovalen som det är viktigt att alla röstmottagare och valförrättare får utbildning om. Ett sådant exempel är den grupp- och kandidatförteckning som ska finnas tillgänglig på alla röstmottagningsställen och som möjliggör för väljare att rösta på sin nomineringsgrupp och kandidat för den gruppen, även om väljaren befinner sig i en röstningslokal i någon annan del av landet eller i en vallokal där en nomineringsgrupps valsedlar till exempel har tagit slut.

Några remissinstanser har som ovan nämnts avstyrkt förslaget i dess nuvarande lydelse och i stället föreslagit att valnämnderna ska få förordna valförrättare och röstmottagare före genomgången utbildning för att valnämnderna ska kunna planera genomförande av valet på ett bra sätt. Kyrkostyrelsen anser dock att en sådan lösning riskerar att öppna upp för problem. Redan beslutade förordnanden kan exempelvis

behöva återkallas för det fall en förordnad röstmottagare inte genomgår en utbildning. För en sådan lösning skulle det behövas kompletterande bestämmelser. Enligt kyrkostyrelsens mening framstår risken som liten för att valnämnderna inte ska kunna planera genomförandet på ett bra sätt om förslaget genomförs. Det finns exempelvis inget som hindrar att valnämnderna redan på våren under valåret tillfrågar tilltänkta valförrättare och röstmottagare om de kan och vill tjänstgöra vid höstens val och på så sätt preliminärt ”bokar upp” nämnda personer. I samband med detta kan personerna även bokas in på utbildningstillfällen närmare hösten. Direkt efter att personerna har genomgått utbildning kan de sedan – av valnämnden direkt, eller på delegation – förordnas till valförrättare eller röstmottagare. Eftersom det är fritt för utsedda röstmottagare och valförrättare att avsäga sig sina uppdrag finns det ingen garanti för att ett formellt uppdrag tidigt under året, jämfört med ett uppdrag närmare valet, garanterar tillräcklig bemanning till själva valet. En ordning med krav på utbildning för att få förordnas för uppdraget som valförrättare eller röstmottagare stämmer även överens med vad som gäller enligt vallagen. Kyrkostyrelsen föreslår därför att det i kyrkoordningen intas en bestämmelse om att endast den som genomgått relevant utbildning får förordnas som valförrättare eller röstmottagare. Utbildningskravet ska gälla inför varje val, vilket kyrkostyrelsen anser ska förtydligas i bestämmelsen. De som redan tjänstgjort vid ett val kommer således behöva genomgå en ny utbildning om de tillfrågas om att tjänstgöra även vid nästkommande val.

Det bör dock enligt kyrkostyrelsen varken i kyrkoordningen eller i kyrkostyrelsens bestämmelser införas några närmare krav på hur utbildningen för valförrättare och röstmottagare ska utformas. Eftersom personer som ska tjänstgöra i de kyrkliga valen redan idag får en utbildning, finns inte anledning att anta att förändringen påverkar valnämnderna på något väsentligt sätt. Det förutsätter emellertid att valnämnderna tilldelas resurser från församlingen eller pastoratet för att kunna planera och genomföra sina utbildningsinsatser i god tid.

4.5.4 Valnämndens sammansättning, resursfrågor och kyrkoherdens rätt att närvara vid sammanträden

Kyrkostyrelsens förslag: Det ska uttryckligen framgå av kyrkoordningen att antalet ersättare i valnämnden ska utgöra minst hälften av antalet ledamöter.

Kyrkoherden ska ges rätt att närvara på valnämndens sammanträden.

En uttrycklig reglering ska återinföras i kyrkoordningen om att valnämnden ska ha tillgång till personal och övriga resurser i den omfattning som behövs för att nämnden ska kunna utföra sina uppgifter.

Ny paragraf: 38 kap. 4 a § kyrkoordningen.
Ändrade paragrafer: 38 kap. 4 och 5 §§ kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har i huvudsak tillstyrkt promemorians förslag i denna del.

Luleå stift, Stockholms stift och *Uppsala stift* är några av de remissinstanser som anfört att förslaget om att kyrkoherden ges rätt att närvara på valnämndens sammanträden är fullt rimligt och väl motiverat mot bakgrund av att kyrkoherden numera leder all verksamhet. Även *Västerås pastorat* har framhållit att de ”instämmer i det självklara” att kyrkoherden i sin roll får rätt att delta vid valnämndens sammanträden. *Stockholms stift* har framhållit att de inte uppfattat att det är några större problem med samrådet mellan valnämnd och kyrkoherde utan att det fungerar bra på de flesta håll.

Erfarenhetsmässigt finns dock skäl att ytterligare förtydliga roll och ansvar mellan valnämnd och kyrkoherde och att kyrkoherden ges reella förutsättningar att följa valnämndens arbete med att planera och genomföra kyrkovalet inom det egna ansvarsområdet. Vidare anförs att den föreslagna ändringen om valnämndens resurser är mycket vällovlig.

Västerås stift har framhållit att regelförändringarna om kyrkoherdens rätt att närvara i valnämnden och förtydligande om valnämndens resurser troligtvis kommer att underlätta och kvalitetssäkra de direkta valen i framför allt mindre enheter. Det kan i dessa enheter vara extra viktigt att kyrkoherden får en större inblick i arbetet med de direkta valen och även kan förstå vilka resurser som behöver avsättas för dess genomförande.

Uppsala pastorat har anfört att kyrkoherden bör ha *skyldighet* att närvara vid minst ett av valnämndens inledande möten. *Umeå pastorat* har dock påpekat att förslaget om kyrkoherdens närvarorätt bör avstyrkas mot bakgrund av att kyrkomötet redan tidigare avvisat ett sådant förslag.

Uppsala stift har vidare framhållit att den föreslagna ändringen om valnämndens resurser kan synas vara en reglering av en självklarhet. Det är dock viktigt att denna självklarhet består över tid och ett återinförande av bestämmelsen får därför anses vara väl motiverat. Det är dock viktigt att påpeka att ändringen inte medför att valnämnden får tillgång till egna personalresurser som är åtskilda från kyrkoherdens ledningsfunktion och därför borde bestämmelsen enligt stiftet ha en annan lydelse.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inledande utgångspunkter

De förslag som lämnas nedan bör beaktas utifrån en strävan att åstadkomma ett regelverk som är ändamålsenligt, tydligt och möjliggör att genomföra kyrkovalet på ett sätt som upprätthåller dess legitimitet. En del i den strävan är att aktivt arbeta för att förebygga eventuella oklarheter och öka effektiviteten i regelverket. Redan utifrån dessa inledande utgångspunkter finns det enligt kyrkostyrelsen anledning att förtydliga några förhållanden som rör församlingens eller pastoratets verkställande organ och kyrkoherden, i frågor som avser utförandet av enhetens uppgifter vid kyrkoval.

Antalet ersättare i valnämnden

En konkret fråga som väcktes i 2017 års slutrapport är frånvaron av en fast reglering av antalet ersättare i valnämnden. Det kan konstateras att det är mycket angeläget att det under valets förberedelse och genomförande finns en beslutsför valnämnd i varje församling som inte ingår i ett pastorat, samt i varje pastorat. Ett sätt att bidra till att säkerställa att det finns beslutsföra valnämnder är att även bestämmelserna ger uttryck för detta förhållande, genom att uttryckligen ange att det i varje valnämnd ska finns valda ersättare motsvarande en viss kvot. Detta förhållande gäller redan för till exempel kyrkoråd och i förekommande fall församlingsråd. Samma förhållande som gäller för dessa bör också gälla för valnämnder. Det bör enligt kyrkostyrelsen därför uttryckligen framgå av bestämmelserna att antalet ersättare ska vara minst hälften av antalet ledamöter. Då antalet ledamöter inte får vara mindre än tre betyder det att antalet ersättare måste vara minst två. Mot bakgrund av att valnämnderna redan är valda för pågående mandatperiod behövs övergångsbestämmelser i förhållande till ifrågavarande förslag, som innebär att den nya kvoten gäller först från och med nästkommande mandatperiod.

Valnämndens resurser

Valnämnden är den enda nämnd som enligt kyrkoordningen ska finnas i alla församlingar som inte ingår i pastorat och i pastorat. Sedan år 2014 är det inte längre möjligt för kyrkofullmäktige att vid sidan av valnämnden inrätta andra nämnder. I takt med att allt längre tid gått sedan den lokala nämndorganisationen i övrigt avskaffades finns enligt kyrkostyrelsen anledning att anta att kunskapen om strukturerna kring denna organisationsform har mattats av. När 2012 års strukturbeslut fattades ansågs det självklart, dels att kyrkofullmäktige i sitt budgetbeslut, särskilt inför ett valår, måste anvisa medel för valnämndens verksamhet, dels att kyrkoherden med sitt övergripande ledningsansvar måste fördela arbetet på ett sådant sätt att valnämnden får nödvändiga personella resurser för att kunna genomföra valet. Den reglering i kyrkoordningen som påminde om denna självklarhet togs därför bort. Vid den tidpunkten var den lokala nämndstrukturen i allt väsentligt också en självklar del av de lokala förhållandena och det fanns en god kunskap om resursfördelning mellan de olika verkställande organen på lokal nivå.

Att valnämnderna ges tillräckliga resurser, såväl ekonomiska som övriga, är av avgörande betydelse för att valnämnden och således den aktuella församlingen eller pastoratet ska kunna fullgöra sin uppgift i de direkta kyrkliga valen. Detta ansvar åvilar ytterst den lokala enheten som sådan. För att tillförsäkra att det ovan beskrivna självklara förhållandet består över tid bör detta även uttryckligen framgå av kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen föreslår därför att det återinförs en bestämmelse, liknande den som fanns före år 2013, som anger att valnämnden ska ha tillgång till personal och övriga resurser i den omfattning som behövs för att nämnden ska kunna utföra sina uppgifter. *Uppsala stift* har påpekat att bestämmelsen enligt den föreslagna lydelsen kan misstolkas, på så sätt att såväl personal som resurser i övrigt är valnämndens egna att förfoga över. Kyrkostyrelsen anser att det redan av begreppet ”ha tillgång till” följer att det är en fråga för enheten som sådan, ytterst kyrkofullmäktige, att tillse att valnämnden har de resurser som behövs för att fullgöra sina uppgifter. De resurser i form av församlingens eller pastoratets personal och i övrigt som tilldelas valnämnden som ett av enhetens verkställande organ, står dock alltjämt under kyrkoherdens ledningsansvar. Det innebär att kyrkoherden, när han eller hon, leder och fördelar arbetet ska beakta valnämndens behov. Det finns enligt kyrkostyrelsen därför inte anledning att ändra den föreslagna lydelsen.

Kyrkoherdens närvarorätt i valnämnden

Erfarenheter vunna vid genomförandet av 2017 års kyrkoval visar på att valnämndens och kyrkoherdens roll i kyrkovalet, samt relationen mellan dessa, ytterligare kan behöva förtydligas. Det bör dock inledningsvis nämnas att relationen mellan kyrkoherde, kyrkoråd och valnämnd på många platser fungerar mycket väl. Mot bakgrund av de inledande utgångspunkterna finns det dock anledning att överväga om det finns anledning att ytterligare stärka kyrkoherdens formella möjlighet till medverkan och insyn.

Kyrkostyrelsen konstaterar att kyrkoherden leder all verksamhet i församlingar och pastorat. Detta innefattar även församlingens och pastoratets verksamhet i de frågor där valnämnden är församlingens eller pastoratets verkställande organ. Kyrkoordningens bestämmelser om samrådskrav mellan valnämnden och kyrkoherden inför beslut om röstmottagningsställen understryker enligt kyrkostyrelsen detta förhållande särskilt vad gäller dessa frågor, eftersom det vid ett val krävs resurser i form av exempelvis lokaler, personal, tillgång till IT-system i kyrkans interna nätverk och övrigt. Det finns även, som framgår av bakgrundsbeskrivningen, ett antal frågor där det är

nödvändigt att kyrkoherden är involverad i förberedelserna av valet. Av bakgrundsbeskrivningen framgår att frågan om att ge kyrkoherden närvarorätt i valnämnden även tidigare varit föremål för övervägande. Förslaget har dock tidigare avvisats av kyrkomötet med motiveringen att det inte förelegat behov av att ge kyrkoherden en ovillkorlig närvarorätt på det sätt som gällde de numera avskaffade fakultativa nämnderna. Sedan kyrkomötet senast tog ställning till frågan har emellertid kyrkoherdens ställning – och därmed även vederbörandes roll vid genomförande av kyrkoval – förtydligats genom att kyrkoherden numera uttryckligen enligt kyrkoordningen leder all verksamhet i församlingen/pastoratet. Kyrkoherden är genom sitt ledningsansvar enligt kyrkoordningen chef över de anställda som i praktiken genomför en stor del av arbetet med de direkta valen. Mot bakgrund av detta och vad som anförts ovan, framstår det enligt kyrkostyrelsen därför som angeläget att kyrkoherden ges reella förutsättningar att följa valnämndens arbete. Kyrkostyrelsen anser dock inte att kyrkoherden, såsom *Uppsala pastorat* anfört, ska ha en skyldighet att närvara, utan det måste vara upp till kyrkoherden själv att tillse att han eller hon håller sig informerad om valnämndens arbete på ett sådant sätt som tillförsäkrar att det går att fullt ut ta ett ledningsansvar även för denna del av verksamheten i församlingen/pastoratet. Det bör därför, enligt kyrkostyrelsen, anges i kyrkoordningen att kyrkoherden har rätt att närvara vid valnämndens sammanträden och delta i överläggningarna, men inte i besluten, samt rätt att få sin mening antecknad i protokollet (*särskild mening*).

4.5.5 Övriga frågor

Kyrkostyrelsens förslag: Det ska inte längre framgå av kyrkoordningen att en kandidatförklaring ska skickas med anmälan av kandidaten, eftersom kandidatanmälningar numera görs elektroniskt. Det ska i stället anges att förklaringen ska finnas när nomineringsgruppen registrerar kandidaten.

Det ska uttryckligen framgå att en ansökan om ändring av en registrerad gruppbeteckning ska göras skriftligen.

Det ska förtydligas att den som brevröstar genom bud i vallokal inte behöver rösta samtidigt i alla val.

En dubbelreglering avseende grupp- och kandidatförteckning i röstningslokal ska tas bort och en språklig rättelse göras avseende gruppbeteckningars innehåll.

Ändrade paragrafer: 38 kap. 22, 27 a, 28, 48 och 52 §§ kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med kyrkostyrelsens förslag. Ett tillägg har gjorts som innebär att det i kyrkoordningen ska anges att en kandidatförklaring ska finnas när nomineringsgruppen registrerar kandidaten.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet har tillstyrkt promemorians förslag i denna del.

Strängnäs stift har påpekat att det bör vara ett krav att väljare ska rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i, det vill säga att det ska vara samma bestämmelser oavsett var och på vilket sätt väljaren röstar. Vidare har stiftet framhållit att det blir rörigt för valförrättare om en väljare på valdagen kan komma in flera gånger och rösta.

Lunds pastorat och *Umeå pastorat* har såsom övriga synpunkter även lyft frågan om det inte bör införas ett krav på avskärmning av valsedlar, på motsvarande sätt som sedan den 1 januari 2019 gäller enligt vallagen. *Karlstads stift* har framhållit att en person som står på en nomineringslista inte bör få tjänstgöra som valförrättare. Därtill har några remissinstanser gett rekommendationer om exempelvis utformningen på

valsedlarna och röstkorten, såsom att det bör stå årtal på valsedlarna och ”medtag legitimation” på röstkorten.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inför 2017 års kyrkoval genomfördes en teknikutveckling vilket innebar att kandidatanmälningarna numera görs elektroniskt. Detta medförde att kandidatanmälan och kandidatförklaringen i praktiken levererades på olika sätt, trots att kandidatförklaringen och kandidatanmälan dessförinnan i de flesta fall lämnats på en och samma blankett. I samband med 2017 års val anmäldes i praktiken kandidater i IT-systemet före det att kandidatförklaringen fysiskt hade inkommit till stiftsstyrelsen. Mot bakgrund av den teknikutveckling som skett avseende hur kandidatanmälningar numera görs saknas det anledning att i 38 kap. 28 § kyrkoordningen ange att kandidatförklaringarna ska skickas med anmälan. Däremot föreslås att det tas in en bestämmelse om att kandidatförklaringen ska finnas redan när nomineringsgruppen registrerar kandidaten i grupp- och kandidatsystemet, för att på så sätt säkerställa att ingen grupp nominerar en kandidat utan att ha ett skriftligt medgivande från vederbörande. För det fall det skulle anses angeläget att ytterligare komplettera kyrkoordningens bestämmelser i detta avseende mot bakgrund av exempelvis dataskyddsförordningen, har kyrkostyrelsen redan ett sådant bemyndigande.

Vad gäller ändring av registrerad gruppbeteckning i enlighet med 38 kap 27 a §, är utgångspunkten att samma formella och materiella förutsättningar ska gälla vid en ändring som vid en nyregistrering, bortsett från kravet på dokumenterat stöd och anmälan av ombud. En nyregistrering måste göras skriftligen. För att klargöra att samma formella krav på skriftlighet gäller även vid en ansökan om ändring av en redan registrerad gruppbeteckning bör bestämmelsen i 27 a § kompletteras med ett sådant krav.

Det föreslås, mot bakgrund av vad som framgår i bakgrundsbeskrivningen, att 38 kap. 48 § på ett tydligare sätt ska ge uttryck för att den som brevröstar genom bud i vallokal inte nödvändigtvis behöver rösta samtidigt i alla val som väljaren vill delta i. I praktiken kan en väljare, precis som *Strängnäs stift* påpekar, dels rösta i sin vallokal trots att personen tidigare har förtidsröstat (under förutsättning att vederbörande inte hunnit bli avprickad i röstlängden), dels välja att komma in och rösta flera gånger under valdagen genom att endast rösta i exempelvis ett val åt gången. Avsikten med ovan nämnda förslag till förändring i 48 § är inte att i sak göra någon förändring av bestämmelserna, utan endast att förtydliga ett förhållande som redan gäller och som därtill har gällt under lång tid. Att såsom Strängnäs stift efterfrågat inskränka väljarnas möjligheter att rösta bör föregås av en ingående utredning. Kyrkostyrelsen kan dock konstatera att detta önskemål inte delas av majoriteten av remissinstanserna. Mot bakgrund av att det i praktiken torde vara få väljare som röstar på det sätt som stiftet anfört, saknas det enligt kyrkostyrelsen anledning att utreda en sådan inskränkning. Kyrkostyrelsen menar vidare att väljarens rätt att rösta, samt utgångspunkten att så många som möjligt ska delta i valen, väger tyngre än de eventuella olägenheter nuvarande reglering kan orsaka för valförrättare på valdagen.

Vad gäller 38 kap. 22 och 52 §§ bör bestämmelserna rättas så att det språkliga felet korrigeras respektive dubbelregleringen tas bort.

När det gäller övriga synpunkter som lyfts av remissinstanserna, såsom frågan om avskärmade platser för röstning, vilka personer som bör få tjänstgöra som valförrättare samt utformningen av röstkort och valsedlar, är det frågor som kyrkostyrelsen kommer att beakta inom ramen för det fortsatta arbetet med valet.

4.6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Kyrkostyrelsens förslag: Beslutet ska träda i kraft den 1 januari 2020. Ändringen i 38 kap. 4 § ska dock tillämpas första gången när de nyvalda kyrkofullmäktige efter kyrkovalet år 2021 förrättar val till valnämnden.

Det föreslås att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2020, så att det samlade regelverket kan finnas på plats i god tid inför kyrkovalet år 2021. Det måste finnas utrymme även för kyrkostyrelsen att besluta om nödvändiga ändringar i de närmare bestämmelserna om direkta val och för valadministrationen i övrigt att förbereda valet med beaktande av de nya bestämmelserna. Mot bakgrund av att kyrkofullmäktige redan förrättat val till valnämnden för innestående mandatperiod behövs övergångsbestämmelser rörande ändringen i 38 kap. 4 §. Det föreslås att ändringen i nämnda paragraf ska tillämpas första gången när de nyvalda kyrkofullmäktige efter kyrkovalet år 2021 förrättar val till valnämnd.

4.7 Konsekvenser för barn

I artikel 12 i barnkonventionen lyfts barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. I kyrkovalet är även barn som har fyllt 16 år röstberättigade. Det kan mot den bakgrunden konstateras att de förslag som lämnas och som direkt har betydelse för väljare i kyrkovalet också i någon mån har betydelse för röstberättigade barn. Det handlar till exempel om de allmänna förbättringarna av öppettider för röstningslokaler på valdagen som ytterligare ska öka möjligheten för väljare som inte befinner sig i närheten av sin vallokal att rösta på valdagen, oavsett var i landet väljaren befinner sig. De åtgärder som i allmänhet vidtas för att stärka förtroendet för valsystemet har positiva effekter för alla väljare, inklusive barn. Bland dessa förslag kan dock särskilt nämnas förslaget om identitetskontroll vid röstning som innebär en ökad säkerhet i röstningsförfarandet. I den mån barn i åldrarna 16–18 år inte har identitetshandlingar kan någon annan person behöva gå i god för barnets identitet, vilket i någon mening kan utgöra en försvårande faktor för barnet. Det föreslagna villkoret om skärpt identitetskontroll träffar dock alla väljare som saknar identitetshandling och vid en avvägning bedöms förslagets positiva effekter överväga eventuella nackdelar. För en närmare redogörelse om konsekvenserna av nämnda förslag se ovan avsnitt 4.4.2 och 4.5.2. De övriga förslagen som lämnas anses inte medföra några särskilda konsekvenser för barn.

4.8 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen

38 kap.

2 §

I paragrafen regleras stiftsstyrelsens ansvar för frågor om direkta val. I bestämmelsen har ett tillägg gjorts avseende att stiftsstyrelsen ansvarar för utbildning av valnämnderna inom stiftet. Ändringen innebär endast en bekräftelse av ett förhållande som redan gäller, men som ansetts särskilt viktigt att betona.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.3.

4 §

Det har gjorts ett tillägg i *första stycket* som innebär att en fast reglerad ersättarkvot i valnämnden införs. Antalet ersättare ska vara minst hälften av antalet ledamöter, vilket innebär att antalet ersättare aldrig kan vara mindre än två.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.4.

4 a §

Paragrafen är ny och anger att kyrkoherden har rätt att närvara vid valnämndens sammanträden och delta i överläggningarna, men inte i besluten samt att få sin mening antecknad i protokollet. Bestämmelsen motsvarar den som gäller för organ till vilka kyrkorådet har gett i uppdrag att bereda ärenden eller delegerat beslutanderätt (4 kap. 7 § kyrkoordningen).

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.4.

5 §

Första stycket är nytt. Det motsvarar dock uttryckliga bestämmelser som fanns fram till och med utgången av år 2012 i dåvarande 38 kap. 5 § första och andra styckena. Valnämnden är ett verkställande organ under kyrkofullmäktige i respektive församling som inte ingår i ett pastorat och i pastorat. Genom bestämmelsen klargörs ett förhållande som gäller oavsett förekomsten av en reglering, nämligen att församlingar eller pastorat är skyldiga att ställa de personella och övriga resurser till valnämndens förfogande som behövs för nämndens verksamhet. Kostnaden för valnämndens verksamhet är ett lokalt ansvar.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.4.

22 §

I *första stycket* har en mindre språklig rättelse gjorts.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.5.

27 a §

I paragrafen har tillförts ett uttryckligt krav på att en ansökan om ändring av en registrerad gruppbeteckning måste vara skriftlig.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.5.

28 §

En ändring har gjorts i *tredje stycket* genom att kravet om att en kandidatförklaring ska ”skickas med anmälan” har tagits bort, medan det i stället har tagits in en bestämmelse om att en kandidatförklaring ska finnas när nomineringsgruppen registrerar kandidaten. Skälet för förändringen är att kandidatanmälan numera görs elektroniskt. I praktiken är det nomineringsgruppens ombud eller utsedda företrädare och kontaktpersoner som svarar för registreringen i det grupp- och kandidatsystem som tillhandahålls av kyrkostyrelsen. Det är därför ombudet/företrädaren/kontaktpersonen som behöver kontrollera att kandidatförklaringen finns när registreringen påbörjas. Genom kravet säkerställs att ingen grupp registrerar en kandidat och därmed hanterar kandidatens personuppgifter, utan att ha ett skriftligt medgivande från vederbörande. Som framgår redan av gällande lydelse ska kandidatförklaringen därefter sändas till stiftsstyrelsen så att den har inkommit dit senast samma dag som gäller för själva anmälan av kandidater (15 april eller i vissa fall 15 maj valåret, om det inte är fråga om omval).

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.5.

47 §

I *första stycket* har det tidigare kravet på när en väljare behövde identifiera sig i en vallokal tagits bort. I *fjärde stycket* har ett nytt krav på kontroll av väljarens identitet införts som gäller vid röstning i såväl vallokal som röstningslokal. Det innebär att en väljare som inte är känd för valförrättarna eller en röstmottagarna alltid måste legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.2.

48 §

I *sjätte stycket* har ett förtydligande gjorts om i vilka situationer som väljare ska eller bör rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i. Bestämmelsen är handlingsdirigerande och har samband med att väljaren i de aktuella fallen måste lämna ifrån sig sitt röstkort för att kunna rösta. Det är således inte möjligt att förtidsrösta på olika sätt i olika val. En väljare som enbart har röstat i något eller några av de val där väljaren är röstberättigad kan dock även utan sitt röstkort rösta i det eller de återstående valen i sin vallokal på valdagen. En väljare som brevröstar genom bud i vallokal behöver inte lämna ifrån sig sitt röstkort, då detta lämnas tillbaka till budet av valförrättarna. Denna situation omfattas således inte av regleringen om att en väljare ska rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i, eftersom det inte är fråga om förtidsröstning.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.5.

51 a §

Regleringen av öppettider för röstningslokal på valdagen har flyttats från *andra stycket* och *tidigare fjärde stycket* till ett nytt *tredje stycke*. Kravet på öppethållande har också ändrats. Det gäller numera olika krav på öppethållande på vardagar (måndag–lördag) och valdagen. Minimiöppettiderna för den obligatoriska röstningslokalen på valdagen har utökats. För denna lokal gäller samma krav på öppethållande som för en vallokal enligt 51 § första stycket första och andra meningen. Det finns ingen möjlighet för valnämnden att besluta om, eller stiftsstyrelsen genom dispens tillåta, att denna lokal håller öppet några andra tider än de som anges i kyrkoordningen. Röstningen avslutas alltid klockan 20.00.

Tidigare tredje stycket är numera *fjärde stycket*.

Tidigare fjärde stycket har upphävts. Det innehöll bestämmelser om att röstningen i en röstningslokal på valdagen ska avslutas i sådan tid att valsedlar som skulle ingå i den preliminära sammanräkningen inom den egna valnämndens ansvarsområde kunde lämnas i rätt vallokal före kl. 20.00. Kyrkostyrelsen har bemyndigande att i närmare bestämmelser ange hur detta ska gå till.

I *femte stycket* har förutsättningarna för när stiftsstyrelsen kan besluta om undantag från de i kyrkoordningen angivna minimiöppettiderna ändrats. Utrymmet att medge undantag är begränsat och det krävs att särskilda skäl föreligger. Om särskilda skäl föreligger kan stiftsstyrelsen besluta att en röstningslokal inte behöver hållas öppen under minst två sammanhängande timmar. Stiftsstyrelsen kan också medge att den obligatoriska röstningslokalen inte behöver hållas öppen alla dagar under röstningsperioden före valdagen samt minska antalet timmar och tillfällen som denna lokal måste hållas öppen för kvällsröstning under samma period.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.1.

52 §

I *tredje stycket* har en dubbelreglering om att det ska finnas blanka valsedlar i röstningslokaler tagits bort.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.5.

53 §

I *andra stycket* anges att valnämnden endast som valförrättare och röstmottagare får utse den som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget. Eftersom bestämmelserna om valförfarandet ofta ändras inför olika val innebär kravet på behövlig utbildning att valförrättarna och röstmottagarna regelmässigt behöver få utbildning inför varje val.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.3.

56 §

Andra stycket är nytt. Ändringen har samband med det nya kravet på identitetskontroll av väljare. Kravet innebär att en väljare måste styrka sin identitet för ett bud, om väljaren inte är känd för budet.

I *tredje stycket* har tillförts en reglering om att budet skriftligen ska intyga hur identitetskontrollen av väljaren har gjorts. Därtill har vissa ändringar av redaktionell karaktär gjorts.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Övervägandena om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser finns i avsnitt 4.6.

Enligt förslaget träder ändringarna i kyrkoordningens kapitel 38 i kraft den 1 januari 2020. Ändringen i 38 kap. 4 § om att antal ersättare i valnämnden ska vara minst hälften av antalet ledamöter, ska dock tillämpas första gången när de nyvalda kyrkofullmäktige efter kyrkovalet år 2021 förrättar val till valnämnd.

5 Beslutsfattande på distans

5.1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.
2. anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen.

5.2 Bestämmelser

5.2.1 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 4 kap. 27 §, 7 kap. 15 § och 34 kap. 12 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 3 kap. 17 §, 4 kap. 15 § och 9 kap. 5 § ska lyda ”Beslutsförhet”,

dels att ordet ”beslutfört” i 3 kap. 19 § och 9 kap. 5 § ska ersättas med ”beslutsfört” och ordet ”beslutför” i 14 kap. 4 §, 15 kap. 4 § och 16 kap. 4 § ska ersättas med ”beslutsför”,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 17 a § och 4 kap. 15 a §, och närmast före 3 kap. 17 a § och 4 kap. 15 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 kap.
	Deltagande på distans
	17 a §
	Ledamöter får delta i kyrkofullmäktiges sammanträden på distans, om fullmäktige har beslutat det och det sker genom ljud- och bildöverföring i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra och delta på lika villkor. Den som är ordförande för sammanträdet får inte delta på distans.
	Om fullmäktige beslutar att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans, ska det också anges i vilken utsträckning sådant deltagande får ske.
	En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid fullmäktiges sammanträde.

4 kap.

Deltagande på distans
15 a §
Kyrkofullmäktige beslutar om och i vilken utsträckning ledamöter får delta i kyrkorådets sammanträden på distans. Deltagande på distans ska ske på det sätt som anges i 3 kap. 17 a § första stycket.

En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid rådets sammanträde.

27 §

Följande bestämmelser om kyrkorådet ska tillämpas på församlingsrådet:

– 9 § om när uppdragen upphör efter omval,
– 10 § om fyllnadsval,
– 12 § om tillfällig ordförande,
– 13 § om när sammanträdena ska hållas,
– 14 § om ersättarnas tjänstgöring,
– 15 § om *beslutförhet*,

– 15 § om *beslutsförhet*,
– 15 a § om deltagande på distans,

– 16 och 17 §§ om jäv, och
– 18 § om ärendenas avgörande och protokollet.

Tillkännagivande om protokollsjustering ska anslås på församlingens anslagstavla eller, om församlingen inte har en egen anslagstavla, på pastoratets anslagstavla.

7 kap.

15 §

Följande bestämmelser om kyrkorådet ska tillämpas på stiftsstyrelsen och stiftets nämnder:

– 4 kap. 7 § om närvarorätt vid sammanträden,
– 4 kap. 9 § om vad som sker efter ett omval eller en ny sammanräkning,
– 4 kap. 10 § om fyllnadsval,
– 4 kap. 12 § första stycket om tillfällig ordförande,
– 4 kap. 13 § om när sammanträdena ska hållas,
– 4 kap. 14 § om ersättarnas tjänstgöring,
– 4 kap. 15 § om *beslutförhet*,

– 4 kap. 15 § om *beslutsförhet*,
– 4 kap. 15 a § om deltagande på distans,

– 4 kap. 16 och 17 §§ om jäv, och
– 4 kap. 18 § om ärendenas avgörande och protokoll.

Då ska följande gälla:

1. Bestämmelserna om kyrkofullmäktige och kyrkoråd ska avse *stiftsfullmäktige och* stiftsstyrelsen.

1. Bestämmelserna om kyrkofullmäktige *ska avse stiftsfullmäktige* och *bestämmelserna om* kyrkoråd ska avse stiftsstyrelsen *och stiftets nämnder*.

2. Bestämmelserna om närvaro- och yttranderätt för kyrkoherden ska avse biskopen och, när han eller hon har förhinder, domprosten.

3. Kungörelser och tillkännagivanden ska anslås på stiftets anslagstavla.

4. Stiftsstyrelsen får begära upplysningar från kyrkoråden och församlingsråden när det behövs för att stiftsstyrelsen och nämnderna ska kunna fullgöra sina uppgifter	4. Stiftsstyrelsen *och stiftets nämnder* får begära upplysningar från kyrkoråden och församlingsråden när det behövs för att stiftsstyrelsen och nämnderna ska kunna fullgöra sina uppgifter

34 kap.

12 §

En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd.

Biskopen är ordförande i tillsättningsnämnden. Nämnden utser bland sina valda ledamöter en vice ordförande.

Stiftsstyrelsen utser tre ledamöter i tillsättningsnämnden. Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser tre ledamöter i nämnden. Om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat utser i stället pastoratets kyrkoråd tre ledamöter i nämnden. Om en ändring i den lokala strukturen som omfattar domkyrkoförsamling har beslutats och interimsdelegerade har utsetts ska interimsstyrelsen istället för kyrkorådet utse ledamöter i tillsättningsnämnden. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot.

Ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden ska väljas bland ledamöter och ersättare i det organ som förrättar valet.

Följande bestämmelser om kyrkorådet ska i tillämpliga delar gälla för tillsättningsnämnden:

– 4 kap. 13 § om när sammanträdena ska hållas,

– 4 kap. 14 § om ersättarnas tjänstgöring,

– 4 kap. 15 § om *beslutförhet*,	– 4 kap. 15 § om *beslutsförhet*,
	– 4 kap. 15 a § om deltagande på distans,

– 4 kap. 16 och 17 §§ om jäv, och

– 4 kap. 18 § om ärendenas avgörande och protokollet.

Beslut om deltagande på distans enligt 4 kap. 15 a § fattas av stiftsfullmäktige.

Kungörelser och tillkännagivanden ska anslås på domkyrkoförsamlingens eller, om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat, pastoratets anslagstavla.

Inför beslut om uppsägning, avskedande eller omplacering och beslut om disciplinär åtgärd som avser domprost ska, innan ansökan görs om befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 §, kyrkorådet samråda med stiftsstyrelsen.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

KsSkr 2019:4

5.2.2 Förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen

dels att rubriken närmast före 5 § ska sättas närmast före 6 §,

dels att det ska införas en ny rubrik närmast före 5 § med lydelse ”Beslutsförhet”,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 a §, och närmast före 5 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Deltagande på distans
	5 a §
	Kyrkostyrelsen får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor. Lokaler där deltagande i sådant sammanträde sker ska vara så beskaffade att inte obehöriga kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud.
	Ledamot som önskar delta på distans ska, senast det antal dagar som kyrkostyrelsen bestämt, i förväg anmäla detta till kyrkokansliet. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.
	Den som är ordförande för sammanträdet ska alltid vara närvarande på den plats där sammanträdet hålls.
	Kyrkostyrelsen får bestämma vad som närmare ska gälla om deltagande på distans i styrelsen.
	En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid styrelsens sammanträde.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

5.3 Ärendet och dess beredning

Kyrkostyrelsen uppdrog åt kyrkokansliet att utarbeta ett förslag som möjliggör beslutsfattande på distans via videokonferens för beslutande och verkställande organ inom Svenska kyrkan med undantag av kyrkomötet. I uppdraget ingick inte att genomföra en analys eller översyn av de bestämmelser som gäller för domkapitel och nämnder på den nationella nivån eller andra former av beslutsfattande. I en inom kyrkokansliet upprättad promemoria – *Beslutsfattande på distans* – föreslås ändringar i kyrkoordningen som möjliggör deltagande i beslutsfattande på distans i beslutande och verkställande organ med undantag av kyrkomötet.

Promemorian har remissbehandlats på så sätt att den har tillsänts samtliga 13 stift, 26 församlingar och/eller pastorat, Svenska kyrkans överklagandenämnd, Svenska kyrkans valprövningsnämnd och Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Det har inkommit svar från 26 remissinstanser, varav tre har meddelat att de avstår från att yttra sig i sak. Remissvaren finns tillgängliga i ärendet (Ks 2019-0391). Flertalet remissinstanser har ställt sig positiva till de föreslagna ändringarna.

5.4 Bakgrund

5.4.1 Inledning

Beslut i beslutande och verkställande organ inom Svenska kyrkan fattas genom en s.k. kollektiv (eller parlamentarisk) beslutsform. Det innebär att besluten fattas av jämbördiga ledamöter i grupp som är i majoritet. Till detta finns regler som anger att ett visst antal av ledamöterna måste vara närvarande för att organet ska kunna fatta beslut, det vill säga vara beslutsfört. Den kollektiva beslutsformen används vid beslutsfattande i riksdagen och i beslutande och verkställande organ inom kommuner. Kyrkoordningens bestämmelser om beslutsfattande för dessa organ bygger huvudsakligen på den tidigare kyrkolagen (1992:300), som i sin tur överensstämde med den kommunalrättsliga regleringen.

Den kollektiva beslutsformen förutsätter att ledamöterna sammanträder och överlägger med varandra. Förenklingar av förfarandet genom att till exempel hålla ett telefonsammanträde, låta ett förslag till beslut cirkulera bland ledamöterna för skriftligt godkännande (beslut ”per capsulam”), eller skicka ut förslag till beslut som anses godkänt om ingen invänder mot beslutet inom viss tid, har inte ansetts tillåtet utan uttryckligt lagstöd. I kommunala sammanhang har också konstaterats att kommunallagens konstruktion, där beslutsfattande förutsätter överläggning mellan närvarande ledamöter före beslut, inte utan uttryckligt stöd medger att en ledamot kan anses formellt närvarande på annat sätt än fysiskt.

Fram till och med 2014 då särskilda bestämmelser infördes var det inte förenligt med den dåvarande kommunallagen (1991:900) att delta i beslutsfattande på distans (se vidare nedan). Efter en lagändring kompletterades lagen med uttryckliga bestämmelser som numera har möjliggjort ett sådant beslutsfattande (från och med den 1 januari 2018, SFS 2017:725). Kommunallagens regler är teknikneutrala, men uppställer grundläggande krav som måste vara uppfyllda för att en ledamot som deltar på distans ska kunna anses vara närvarande vid sammanträdet (se vidare avsnitt 5.4.2).

5.4.2 Regleringen i kommunallagen

Ledamöter får delta i sammanträden i fullmäktige på distans om fullmäktige har beslutat det. Deltagande ska i sådant fall ske genom *ljud och bildöverföring i realtid* samt på ett sådant sätt att *samtliga deltagare* kan *se och höra varandra* och *delta på*

lika villkor med dem som är fysiskt närvarande på den plats där sammanträdet hålls. Om fullmäktige har beslutat att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans, ska det i fullmäktiges arbetsordning regleras i vilken utsträckning som sådant deltagande får ske (5 kap. 16 och 72 §§ kommunallagen [2017:725]). Fullmäktige ska vidare besluta i vilken utsträckning ledamöter får delta i en nämnds, inkl. styrelsens, sammanträden på distans. Deltagandet ska ske på det sätt som anges för fullmäktige i 5 kap. 16 §. En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid fullmäktiges eller nämndens sammanträde (5 kap. 16 § och 6 kap. 24 §). Reglerna möjliggör inte att den som deltar vid ett sammanträde per telefon kan anses närvarande och delta i beslutsfattandet. Det finns däremot inget som hindrar personer från att delta i sammanträdet per telefon utan att formellt anses närvarande. Det är då inte möjligt för dem att delta i beslutsfattandet. Det finns i kommunallagen inte några möjligheter att fatta beslut på annat sätt än i form av sammanträde, bortsett från när beslut fattas på delegation. Detta innebär att det inte har ansetts möjligt att fatta beslut till exempel automatiserat (genom olika former av IT-stöd) eller per capsulam (det vill säga genom cirkulation av beslutsförslag).

I förarbetena till kommunallagen behandlades den närmare innebörden av rekvisiten för distansdeltagande (se prop. 2013/14:5 s. 30 ff). Alla deltagare som inte befinner sig i samma lokal ska vara anslutna till varandra med *både ljud och bild*. Detta innebär att de deltagande enkelt kan identifiera varandra på ett betryggande sätt, vilket bland annat har betydelse vid överläggningar inom stängda dörrar där sekretessbelagda uppgifter ofta hanteras. Att deltagarna både kan se och höra varandra tydligt har även ansetts viktigt för att den som deltar på distans ska kunna vara fullt delaktig i överläggningarna. Det måste också säkerställas att bara ledamöterna deltar i omröstningar. Distansdeltagande ledamöter ska också ges möjlighet att *delta på lika villkor* med dem som är fysiskt närvarande på den plats där sammanträdet hålls. Detta medför stora krav på de tekniska hjälpmedel som används. Det krävs en bild- och ljudöverföring som är både stabil och av hög kvalitet. Om bild- eller ljudkvaliteten försämras eller förbindelsen bryts, så måste sammanträdet avbrytas tills kvaliteten i förbindelsen återupprättas så att alla kan sägas delta på lika villkor. I lika villkor inkluderas även att det finns en möjlighet att ta del av de handlingar som delas ut på sammanträden och att delta i ärendets avgöranden, inklusive omröstningar. Uppfylls inte detta kan sammanträdet inte sägas ske på lika villkor. Slutna omröstningar ställer särskilda krav som måste innebära att valhemligheten bevaras, att alla beslutande röster kommer med i rösträkningen och att alla ges möjlighet till insyn i förfarandet så att omröstningen inte kan manipuleras. Om inte dessa krav kan tillgodoses, får distansdeltagande inte ske vid ärenden då sluten omröstning kan komma att tillämpas. Om det vid sammanträden förekommer sekretesskyddat material ställer detta särskilda krav på både teknik, sammanträdets ordförande och dem som deltar via ljud och bild från annan plats än där sammanträdet äger rum. Om någon deltar i ett sammanträde genom att bild och ljud överförs elektroniskt och överföringen innefattar personuppgifter utgör det också en automatiserad behandling av personuppgifter som omfattas av personuppgiftslagstiftningen, vilket också ställer särskilda krav på säkerhet för överföringen.

Sveriges kommuner och landsting har utarbetat ett stödmaterial för lokalt beslutsfattande åt kommuner och landsting. Det avser dels utkast på regler till fullmäktiges arbetsordning, dels utkast på regler i reglementen för styrelse och nämnder. Till materialet finns också kommentarer. Detta stödmaterial finns närmare redovisat i den ovan nämnda promemorian.

5.4.3 Gällande bestämmelser

I detta avsnitt görs en översiktlig genomgång av huvuddelen av de bestämmelser som gäller för sammanträden i beslutande och verkställande organ inom Svenska kyrkan, exklusive kyrkomötet.

Beslutande organ

Kyrko- och stiftsfullmäktige

I 3 kap. kyrkoordningen finns bestämmelser om närvaro och beslutsfattande vid sammanträden i kyrkofullmäktige. Genom hänvisningar i 7 kap. gäller motsvarande bestämmelser för stiftsfullmäktige.

Sammanträde med kyrko- respektive stiftsfullmäktige ska enligt huvudregeln hållas när fullmäktige har bestämt. Sammanträde ska också hållas när kyrkorådet eller stiftsstyrelsen, eller minst en tredjedel av fullmäktiges ledamöter begär det eller när ordföranden anser att det behövs (3 kap. 9 § och 7 kap. 6 §).

Ordföranden utfärdar kungörelse om när fullmäktige ska sammanträda. Kungörelsen ska innehålla uppgifter om tid och plats för sammanträdet samt uppgifter om de ärenden som ska behandlas. Den ska anslås minst en vecka före sammanträdesdagen på den officiella anslagstavlan och inom samma tid lämnas till varje ledamot och ersättare på lämpligt sätt (3 kap. 11 och 12 §§ samt 7 kap. 6 §). Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på detta sätt, ska kungörelsen med uppgifter om ärendet anslås senast vardagen före sammanträdesdagen. Kungörelsen ska på lämpligt sätt lämnas till varje ledamot och ersättare så att den kan antas nå dem inom samma tid (3 kap. 13 § och 7 kap. 6 §).

För att fullmäktige ska kunna handlägga ett ärende krävs att mer än hälften av ledamöterna är närvarande. Om en ledamot är jävig i ett ärende, får fullmäktige handlägga detta även om antalet deltagande ledamöter på grund av jävet inte uppgår till mer än hälften. (3 kap. 17 § och 7 kap. 6 §). Med ledamöter avses även tjänstgörande ersättare. Begreppet ”handlägga” innefattar såväl deltagande i överläggningen i ärendet som deltagande i själva beslutsfattandet, vilket innebär att fullmäktige måste vara beslutsfört under hela den tid som ett ärende behandlas i fullmäktige.

En ledamot får som huvudregel inte delta i handläggningen av ett ärende om jäv föreligger (3 kap. 18 § och 7 kap. 6 §). Om fråga om jäv har uppkommit mot någon ledamot och någon ersättare inte har trätt i hans eller hennes ställe, ska fullmäktige snarast besluta i jävsfrågan. Den som jävet gäller får endast delta i prövningen av jävsfrågan om fullmäktige inte är beslutsfört utan honom eller henne och man inte tillräckligt snabbt kan tillkalla någon annan (3 kap. 19 § och 7 kap. 6 §).

Kyrkoherden, respektive biskopen, har rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten vid fullmäktiges sammanträden och att få en särskild mening antecknad i protokollet (3 kap. 20 § första stycket och 7 kap. 6 §). Begravningsombudet har vidare, enligt 10 kap. 4 § begravningslagen (1990:1144), rätt att närvara, ställa frågor och göra påpekanden vid sammanträden hos den kyrkliga huvudmannen när frågor om begravningsverksamheten behandlas.

Utöver ledamöter, inklusive tjänstgörande ersättare, kyrkoherden (i kyrkofullmäktige), biskopen (i stiftsfullmäktige) och i vissa fall begravningsombudet i kyrkofullmäktige har ingen annan rätt att delta i fullmäktiges överläggningar. Fullmäktige får dock bestämma att andra ska ha rätt att delta i överläggningarna, men inte i besluten (3 kap. 20 § och 7 kap. 6 §). Vilka som har denna rätt att yttra sig kan vara reglerad i en eventuell arbetsordning för fullmäktige. Rätten kan då exempelvis avse icke-tjänstgörande ersättare i fullmäktige, ordföranden och/eller vice ordföranden i kyrkorådet, revisorer, nämndsordförande, kanslichef eller annan sakkunnig (jfr 5 kap. 40 § kommunallagen).

Fullmäktiges sammanträden är offentliga, vilket innebär att allmänheten har rätt att närvara (3 kap. 28 § och 7 kap. 6 §).

Ordföranden leder fullmäktiges sammanträden samt ansvarar för ordningen vid sammanträdena och får visa ut den som uppträder störande och inte rättar sig efter tillsägelse (3 kap. 29 §).

Om samtliga närvarande ledamöter beslutar det får fullmäktige avgöra ett brådskande ärende även om det inte har kungjorts (3 kap. 30 §). Om ett ärende inte har beretts i föreskriven ordning, kan fullmäktige avgöra ärendet ändå om samtliga närvarande ledamöter är ense om beslutet (3 kap. 24 §).

När överläggningen i ett ärende är avslutad lägger ordföranden fram förslag till beslut. Varje förslag ska vara utformat så att det kan besvaras med ja eller nej. Ordföranden redovisar sin uppfattning om vad som har beslutats och befäster detta med ett klubbslag, om inte någon ledamot begär omröstning. Om omröstning begärs, ska den ske öppet utom i ärenden som gäller val. Vid en omröstning gäller den mening som mer än hälften av ledamöterna är ense om. Vid lika antal röster är ordförandens röst utslagsgivande, utom i valärenden där beslut fattas genom lottning. Den som har deltagit i avgörandet får reservera sig mot beslutet (3 kap. 31–35 §§ och 7 kap. 6 §).

Bestämmelserna överensstämmer, bortsett från deltagande på distans, huvudsakligen med vad som gäller för fullmäktige enligt kommunallagen.

Interimsdelegerade

Enligt kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2001:3) med närmare bestämmelser om interimsdelegerade och interimsstyrelse bestämmer interimsdelegerade när ordinarie sammanträden ska hållas. Sammanträden ska också hållas när interimsstyrelsen eller minst en tredjedel av delegerades ledamöter begär det eller när ordföranden anser att det behövs (3 §).

Kungörelse om sammanträden med interimsdelegerade ska innehålla tid och plats för sammanträdet och uppgifter om de ärenden som ska behandlas och anslås minst en vecka före sammanträdesdagen på anslagstavlan i varje församling och pastorat som berörs. Inom samma tid ska den på lämpligt sätt lämnas till varje ledamot och ersättare (4 §).

Rätt att delta i överläggningarna, men inte i besluten har ordföranden eller vice ordföranden i interimsstyrelsen, den präst som utsetts till ledamot i interimsstyrelsen eller dennes ersättare och ordföranden eller vice ordföranden i kyrkorådet/församlingsrådet för den församling eller pastorat som berörs.

I övrigt tillämpas för indelningsdelegerade bland annat bestämmelserna i 3 kap. 17 § om beslutsförhet, 18 och 19 §§ om jäv, 22 och 24–26 §§ om beredning av ärenden, 28 och 29 §§ om offentlighet och ordning vid sammanträdena och 30–40 §§ om hur ärendena avgörs och protokollet.

Begravningsdelegerade

Enligt kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2016:8) med närmare bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg tillämpas på begravningsdelegerade bland annat bestämmelserna i 3 kap. 9–13 §§ om sammanträden, 17 § om beslutsförhet, 18 och 19 §§ om jäv, 23–26 §§ om beredning av ärenden, 28 och 29 §§ om offentlighet och ordningen vid sammanträdena och 30–40 §§ om hur ärenden avgörs och protokollet. Rätt att delta i överläggningarna, men inte i besluten, har också den kyrkoherde som är ordförande i begravningsstyrelsen och vice ordföranden i begravningsstyrelsen. När kyrkoherden som är ordförande är förhindrad har även kyrkoherdens ersättare rätt att delta i sammanträdena.

Begravningsombudet har vidare, enligt 10 kap. 4 § begravningslagen (1990:1144), rätt att närvara, ställa frågor och göra påpekanden vid sammanträden hos den kyrkliga huvudmannen när frågor om begravningsverksamheten behandlas.

Församlingsdelegerade

Enligt kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2005:1) om Samfälligheten Gotlands kyrkor tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 7–40 §§ om kyrkofullmäktige på församlingsdelegerade.

Verkställande organ

Kyrkoråd

I 4 kap. kyrkoordningen finns bestämmelser om beslutsfattande och närvaro vid sammanträden i kyrkoråd.

Enligt huvudregeln bestämmer kyrkorådet tid och plats för sina sammanträden. Sammanträde ska dock även hållas när minst en tredjedel av rådets ledamöter eller kyrkoherden begär det eller när ordföranden anser att det behövs (4 kap. 13 §). Sammanträdena är slutna och ingen utomstående har enligt kyrkoordningen närvarorätt. Ersättarna får dock närvara vid rådets sammanträden (4 kap. 14 § andra stycket), men detta har inte automatiskt ansetts innebära att de har yttranderätt. Det är en fråga för kyrkorådet att besluta om. Detsamma gäller möjligheten för utomstående att närvara. Rådet får bara handlägga ärenden om mer än hälften av ledamöterna är närvarande (4 kap. 15 §).

En ledamot får inte delta i handläggningen av ett ärende om det föreligger jäv för honom eller henne. Samma ordning som gäller för fullmäktige enligt 3 kap. 19 § gäller för kyrkorådet, se ovan (4 kap. 16 §).

För ärendenas avgörande tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 31–35 §§ om fullmäktige. Vid tillsättning av en befattning tillämpas bestämmelserna om sluten omröstning och lottning enligt 3 kap. 32 och 34 §§ (4 kap. 18 §).

Begravningsombudet har vidare, enligt 10 kap. 4 § begravningslagen (1990:1144), rätt att närvara, ställa frågor och göra påpekanden vid sammanträden hos den kyrkliga huvudmannen när frågor om begravningsverksamheten behandlas.

Bestämmelserna överensstämmer, bortsett från deltagande på distans, till stora delar med vad som gäller för kommunala nämnder.

Församlingsråd

Enligt 4 kap. 27 § kyrkoordningen gäller de ovan redovisade bestämmelserna för kyrkoråd även för församlingsrådet.

Valnämnd

Enligt 38 kap. 5 § kyrkoordningen gäller de ovan redovisade bestämmelserna för kyrkoråd även för valnämnden.

Tillsättningsnämnd

Enligt 34 kap. 12 § kyrkoordningen gäller de ovan redovisade bestämmelserna för kyrkoråd även för tillsättningsnämnden.

Interimsstyrelse

Enligt 12 § kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2001:3) med närmare bestämmelser om interimsdelegerade och interimsstyrelse gäller de ovan redovisade bestämmelserna för kyrkoråd även för interimsstyrelsen.

Stiftsstyrelse

Enligt 7 kap. 15 § kyrkoordningen gäller de ovan redovisade bestämmelserna för kyrkoråd även för stiftsstyrelsen.

Nämnd i ett stift

Enligt 7 kap. 15 § kyrkoordningen gäller de ovan redovisade bestämmelserna för kyrkoråd även för stiftets nämnder.

Kyrkostyrelsen

För kyrkostyrelsen gäller enligt 12 kap. 12 § kyrkoordningen bestämmelserna i 4 kap. 13 § om när sammanträden ska hållas och enligt 12 kap. 13 § bestämmelserna i 3 kap. 31–35 §§ om hur beslut fattas.

Enligt 5 § kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen är kyrkostyrelsen beslutsför när ordföranden eller, vid för hinder för honom eller henne, en vice ordförande och minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

5.5 Överväganden och förslag

5.5.1 Deltagande på distans

Kyrkostyrelsens förslag: Ledamöter ska få delta i beslutsfattande på distans i de beslutande och verkställande organens sammanträden om och i den utsträckning som respektive beslutande organ har bestämt det, förutsatt att det sker genom ljud- och bildöverföring i realtid samt på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra samt delta på lika villkor. Detta ska dock inte gälla för den som är ordförande för sammanträdet. Ledamöter som deltar på distans ska anses närvarande.

Nya paragrafer: 3 kap. 17 a § och 4 kap. 15 a § kyrkoordningen.

Ändrade paragrafer: 4 kap. 17 §, 7 kap. 15 § och 34 kap. 12 § kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med kyrkostyrelsens förslag. En ändring har gjorts avseende numreringen.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag i sin helhet eller har inget att invända mot förslagen. Endast en remissinstans har helt motsatt sig förslaget avseende distansdeltagande och en remissinstans har motsatt sig förslaget i den del som avser lokal nivå och stiften.

Flera remissinstanser har betonat att möjligheten till närvaro på distans främst kommer att ha betydelse för verkställande organ. Bland de som tillstyrker förslaget, som *Kiruna pastorat,* framhålls att det möjliggör att värna miljön, spara på kostnader för resor och logi och att ledamöter inte behöver vara ute på riskfyllda vägar, till exempel i vintertid, i pastorat och församlingar med vidsträckta områden. *Skara stift* framhåller att förslaget ger ökade möjligheter till deltagande i beslutande och verkställande organ och bidrar till Svenska kyrkans engagemang och ansvar för en hållbar

utveckling. *Domkapitlet i Västerås stift* lyfter att förslagen är en naturlig del av utvecklingen i det moderna samhället. S*tiftsstyrelsen i Växjö stift* framhåller att förslagen är ändamålsenliga och ger en möjlighet att närvara på ett alternativt sätt.

Bland remissinstanserna är det endast *Sätila pastorat* som huvudsakligen motsätter sig förslagen om beslutsfattande på distans. Pastoratet menar att församlingens liv bygger på mötet mellan Gud och människa, och ur det följer att mötet mellan människor är grundläggande. Mötet med närvaro i rummet anses då vara avgörande och pastoratet menar att det är ett misstag att inte se hur möten och beslutsfattande i församling och kyrka också bär drag av annan art än vad som gäller för kommunala och statliga sammanhang. *Västra Bjäre pastorat* tillstyrker förslagen bland annat ur ett skapelseteologiskt perspektiv och menar att utifrån jordens knappa resurser och kyrkans ansvarskännande när det gäller ekologisk långsiktighet, ger förslaget ökad trovärdighet för kyrkan som en ansvarskännande organisation. Samtidigt betonas att sammanträden med deltagande på distans är svåra att genomföra om de rör verksamhetens mål och visionära inriktning, då mellanmänskliga nyanser går förlorade även om distansdeltagandet sker med tekniskt hög kvalitet.

Bland stiften är det bara *stiftsstyrelsen i Göteborgs stift* som motsätter sig förslaget i den del som avser lokal nivå och stift. Stiftet välkomnar dock initiativet och konstaterar att det finns flera skäl till reglering, däribland att motverka problem med beslutsmässighet vid enstaka tillfällen, ge ökade förutsättningar för fler att delta i det demokratiska arbetet och att minska resandet och därigenom få lägre kostnader och mindre miljöpåverkan. Den föreslagna regleringen anses dock vara för komplicerad och stiftet menar att den därför varken kommer att medföra en förenkling i beslutsfattandet eller innebära att fler personer kan bli delaktiga i den demokratiska processen. Som skäl hänvisar stiftet till att få kommuner har nyttjat möjligheten enligt kommunallagen. Därutöver menar stiftet att avsaknaden av redovisning av exempel på tekniska lösningar som uppfyller de teknikneutrala kraven gör det är svårt att värdera om förslaget är tillfyllest, för det fall det skulle vara svårt eller dyrt att uppfylla kraven i praktiken. Av dessa skäl föreslår stiftet att en enklare reglering bör utredas, som till exempel öppnar upp för möjligheten att ha telefonsammanträden eller enklare videokonferens i verkställande organ, företrädesvis utskott och nämnder. Behovet är dock enligt stiftet, utifrån ett beslutsförhetsperspektiv inte lika stort för fullmäktige och styrelser eftersom det ofta finns ersättare där som kan tjänstgöra. Stiftet är också kritiskt till att förslaget inte berör ersättarnas ställning överlag och de förtroendevaldas möjlighet ha kvar uppdrag i kyrkorådet för den som flyttar, eftersom möjligheten att fullgöra uppdraget ökar när den förtroendevalda kan delta i sammanträden på distans. Den möjligheten behöver därför, enligt stiftet, regleras på ett annat sätt.

Täby församling betonar att kostnaden och kompetensen för att upprätta och underhålla teknisk utrustning som är säker och ger samma möjligheter vad gäller bild och ljudkvalitet kan vara ett hinder för deltagande, särskilt i ärenden där det finns sekretessaspekter att beakta.

Kiruna pastorat, som tillstyrker förslaget, menar att det finns anledning att vara uppmärksam på att det finns risk att informella kontakter tappas bort, att åsiktsutbyten försvinner, liksom möjligheten till slutna omröstningar, att sammanhållningen blir sämre, att problem uppstår med sekretess och rättssäkerhet och att det uppstår tekniska problem som försvårar sammanträdena. Pastoratet menar dock att de nämnda farhågorna inte behöver bli ett problem i sig om man är uppmärksam på dem och har beredskap för detta.

Stiftsstyrelsen i Skara stift, som huvudsakligen tillstyrker förslagen, menar bland annat att valärenden och ärenden om anställning ska undantas från möjligheten till närvaro på distans, dels på grund av bristande underlag om en sluten omröstning skulle

kunna hantera på distans, dels på grund av de risker vad gäller valhemligheten som det medför. Stiftet motsätter sig också förslaget i den del som avser tillsättningsnämnden, då nämnden har en mycket tillfällig natur som innefattar ett begränsat antal sammanträden. Fördelarna med möjligheten för denna nämnd står enligt stiftet därför inte i proportion till de säkerhetsmässiga riskerna. *Linköpings stift* har efterfrågat ett förtydligande för att villkora möjligheten att delta i ett möte på distans om ordföranden finner det lämpligt med tanke på informationssäkerhetsaspekter och att deltagande kan ske med kommunikation av tekniskt god kvalitet. *Essunga pastorat* menar att bestämmelserna för den lokala nivån och stiftsnivån bör kompletteras med en reglering motsvarande förslaget avseende kyrkostyrelsens instruktion, där det anges att en ledamot som önskar delta på distans senast ett visst antal dagar i förväg ska anmäla detta och att ordföranden avgör om sådan närvaro får ske.

Karlstads stift, som tillstyrker förslagen, framhåller att nuvarande sammanträdesform med fysiska möten även fortsättningsvis ska vara huvudregeln för beslutande och verkställande organ, men att det finns anledning att utreda även andra former av beslutsfattande på distans. Stiftet anser att det är problematiskt, inte minst ur ett glesbygdsperspektiv med långa avstånd, om ett beslutande organ inte kan hålla sammanträden per telefon eller kan fatta beslut per capsulam. Även *Göteborgs stift* efterlyser regler som möjliggör telefonsammanträden eller enklare videokonferenssammanträden.

Stockholms stift tillstyrker förslagen och lyfter bland annat att det bör framhållas att möjligheten till distansdeltagande är ett komplement till det fysiska deltagandet och att möjligheten även bör omfatta tjänstgörande ersättare, till exempel vid sjukfrånvaro. I stället för att avbryta sammanträden om tekniken inte fungerar bör det vara möjligt att utse en ersättare för den ledamot som deltar på distans att träda in för återstoden av sammanträdet, särskilt om det redan från början kan förutses att avbrottet kommer att ta orimligt lång tid att åtgärda. Om det finns valärenden på dagordningen eller sekretessärenden kan det vara olämpligt att medge deltagande i beslutsfattandet på distans. Förutom närmare regler om i vilka situationer som deltagande på distans ska vara tillåtet, bör det också finnas regler om tekniska lösningar och hjälpmedel som ska användas.

Stiftsstyrelsen i Uppsala stift efterlyser bredare motivskrivningar om eventuella hållbarhetseffekter som förslagen kan medföra utifrån fler perspektiv. *Stiftsstyrelsen i Skara stift* menar att alla aspekter ur barnkonsekvensperspektiv inte har belysts och nämner möjligheter för föräldrar att delta i sammanträden och samtidigt se till barnomsorgen.

Skara stift lyfter att kyrkokansliet bör ges i uppdrag att ta fram lämpliga råd och föreskrifter att användas som stöd vid införandet, till exempel avseende säkrade tekniska lösningar. *Täby församling* förutsätter att beslut om ändringar i kyrkoordningen följs upp av kyrkostyrelsen vad gäller upphandling av tekniska lösningar och riktlinjer samt mallar för hur arbetet ska genomföras praktiskt av de kyrkofullmäktige som öppnar för möjligheten att delta med ledamöter närvarande på distans.

Domkapitlet i Strängnäs stift lyfter fram att det är en brist att det inte finns med en översyn av de bestämmelser som gäller för domkapitel.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inledande utgångspunkter

Kyrkoordningens bestämmelser avseende formerna för det demokratiska beslutsfattandet härstammar från den tidigare kommunalrättsliga regleringen och har endast i vissa delar och i mindre utsträckning ändrats. I den mån varken förarbetena eller inomkyrklig rättspraxis ger någon vägledning är det brukligt att i stället söka ledning i

kommunallagens förarbeten, den kommunalrättsliga praxisen och doktrinen. De bestämmelser i kyrkolagen som utgjorde grund för kyrkoordningens bestämmelser om de förtroendevalda organens arbete, hade som viktig utgångspunkt den vid tidpunkten för kyrkoordningens tillkomst gällande kommunallagen (1991 års kommunallag). Den nya kommunallagen innehåller likalydande regleringar.

Kyrkostyrelsen kan inledningsvis konstatera att frågan om sammanträde på distans inte i någon form har behandlats i förarbetena till kyrkoordningen. Inte heller har frågan blivit föremål för prövning av Överklagandenämnden. Det finns således inga kyrkliga förarbeten eller någon kyrklig rättspraxis som kan ge vägledning i hur kyrkoordningen ska tolkas. Bestämmelserna är dock till största del identiska med den tidigare kommunallagen, vars bestämmelser utgjorde grund för kyrkolagen, från vilken kyrkoordningens bestämmelser i sin tur till stor del har hämtats (jfr CsSkr 1999:3, bilaga 3). Bestämmelserna i kyrkoordningen bör därför, vad gäller de beslutande och verkställande organen, enligt kyrkostyrelsens mening kunna tolkas med utgångspunkt i kommunalrätten.

I likhet med kommunallagen finns inte heller i kyrkoordningen någon särskilt angiven innebörd av termen ”närvaro”, vilket leder till att ordet närmast bör tolkas utifrån dess språkliga innebörd. Ordet närvara (”vara när”) innebär enligt Svenska akademins ordlista (tryckår 2015) att ”vara på platsen för en viss händelse”, enligt Svensk ordbok (tryckår 2009) att ”befinna sig på platsen för en viss händelse”. Detta får till följd att med närvaro i kyrkoordningen avses *fysisk närvaro* vilket motsvarar vad som anses gälla kommunalrättsligt. Bestämmelserna i kyrkoordningen förutsätter vidare att sammanträden som ska hållas, ska hållas på en viss i förväg bestämd *fysisk plats* (jfr bestämmelser om kallelse). För att någon ska anses *närvarande* måste personen således vara *fysiskt närvarande* på den *fysiska plats* där sammanträdet hålls. Hur många som formellt anses närvarande vid ett sammanträde har betydelse för om det organ som avses är beslutsfört. Endast den som är formellt närvarande kan delta i beslutsfattandet. I likhet med vad som gäller enligt kommunalrätten för andra kategorier än ledamöter, som inte deltar i det formella beslutsfattandet, finns inte heller i kyrkoordningen något hinder mot att låta någon som inte formellt kan anses närvarande, lyssna till det som sägs eller yttra sig vid ett sammanträde, till exempel per telefon, utan att delta i besluten. Detta gäller oavsett om det är en ledamot, en ersättare eller någon annan som har tillåtits närvara. Detta är, också i likhet med kommunalrätten, inte en rättighet utan något som avgörs av sammanträdets ordförande, förutsatt att det beslutande eller verkställande organet inte bestämt något särskilt. Det finns därför enligt kyrkostyrelsen endast anledning att överväga en reglering av deltagande i beslutsfattande på distans för ledamöter där den formella närvaron har betydelse. Det bör dock noteras att med ledamot avses i detta sammanhang även den som vid ett visst sammanträde kommer att tjänstgöra eller tjänstgör i en ledamots ställe.

För att beslutsfattande ska vara möjligt med någon ledamot formellt närvarande på distans, krävs enligt kyrkostyrelsens mening att det finns uttryckliga bestämmelser som reglerar dessa förhållanden. Sådana bestämmelser skulle i någon mån kunna underlätta för olika grupperingar av förtroendevalda, till exempel de som har långt till den plats där sammanträdet hålls, eller tillfälligt befinner sig på annan ort, eller regelmässigt pendlar en längre sträcka. I sådana fall skulle det kunna vara värdefullt att vid något tillfälle kunna delta på distans. De geografiska förutsättningarna inom kyrkan skiljer sig åt och en möjlighet att delta på distans skulle också kunna bidra till ett minskat resande. I något fall kan det också bidra till att underlätta för förtroendevalda som av andra skäl har svårt att närvara vid alla sammanträden, till exempel föräldrar med små barn. Det i sin tur skulle också kunna bidra till att förhindra avsägelser av förtroendeuppdrag. En möjlighet för ledamöter att delta på distans skulle således

kunna medföra positiva hållbarhetseffekter ur flera perspektiv. Kyrkostyrelsen kan konstatera att den föreslagna möjligheten i grunden har ett mycket starkt stöd hos remissinstanserna och att endast en remissinstans motsatt sig idén med ett sådant deltagande. Uttryckliga bestämmelser som möjliggör beslutsfattande på distans, under vissa förutsättningar, bör därför införas.

Kyrkoordningen har, som framgått ovan, av övervägda skäl en nära koppling till den kommunalrättsliga regleringen. Vid 2013 års kyrkomöte uttalades bland annat att arbetet med kyrkoordningen ska ”handla om en kontinuerlig strävan att uppnå ett regelverk som är ändamålsenligt, enkelt att tillämpa för alla Svenska kyrkans nivåer och som syftar till att skapa goda förutsättningar för utförandet av den grundläggande uppgiften” (Kr 2013:3). Det innebär således, enligt kyrkostyrelsen, att en kyrkorättslig reglering om distansdeltagande inte nödvändigtvis behöver utformas i full överensstämmelse med kommunallagen. På grund av den nära kopplingen till kommunallagen bör dock den kommunalrättsliga regleringen kunna utgöra grunden för utformningen av en motsvarande bestämmelse i kyrkoordningen, förutsatt att det inte av någon anledning finns sakligt motiverade skäl att avvika från den kommunalrättsliga regleringen.

Några remissinstanser, däribland *stiftsstyrelsen i Göteborgs stift* som har avstyrkt den föreslagna modellen och *stiftsstyrelsen i Karlstads stift* som har tillstyrkt förslagen, menar att även sammanträden per telefon bör möjliggöras. I den remitterade promemorian har en grundläggande utgångspunkt för förslagen varit att införa regler som så långt som möjligt åstadkommer ett distansdeltagande som liknar situationen med fysisk närvaro. Det är kyrkostyrelsens mening att formell närvaro vid sammanträden över telefon inte är förenligt med denna utgångspunkt. Det skulle därför, såsom Göteborgs stift efterfrågar, behöva genomföras en fördjupad utredning där ett annat slags reglering utarbetas som utgår från andra principer än de som föreslås gälla. Vidare gör rättssäkerhetsintressen att vissa typer av ärenden inte är lämpliga att avgöras per telefon och det finns, vilket också har konstaterats i statliga beredningar av motsvarande fråga, svårigheter att i bestämmelser göra en rimlig avgränsning av vilka ärendetyper som kan komma i fråga för behandling över telefon, inte minst med hänsyn till hur sekretessfrågor ska hanteras. De fördelar som kan uppnås med ett regelverk som möjliggör deltagande över både ljud och bild överväger ur dessa aspekter klart fördelarna med telefonnärvaro. Den teknik som behövs för att närvara per ljud och bild är numera relativt lättillgänglig och kyrkostyrelsen utgår från att den digitala utvecklingen kan komma att ytterligare förenkla och förbättra sådana tekniska hjälpmedel.

Beslutsfattande per capsulam, som några remissinstanser efterfrågat, innebär ytterligare avsteg från den kollegiala beslutsformen och har inte varit föremål för utredning. Kyrkostyrelsen kan konstatera att kyrkoordningen redan erbjuder relativt omfattande delegationsmöjligheter. Det bör därför inte finnas något som hindrar att det lokalt utformas ordningar som medger att förslag till beslut cirkuleras bland ledamöterna, för att därefter formellt tas av någon som fått ett delegerat beslutsmandat. Som redan nämnts har kyrkostyrelsen haft som utgångspunkt för nu aktuella förslag att deltagande på distans så långt som möjligt ska likna en situation med fysisk närvaro för att ledamoten formellt ska kunna anses närvarande vid sammanträdet. Det finns därför, enligt kyrkostyrelsens mening, inte anledning att för närvarande utreda andra former för beslutsfattande på distans eller införande av mer långtgående undantag från det fysiska sammanträdet och den kollegiala beslutsformen än vad som föreslås i denna skrivelse.

Huvudregel eller komplement

Kyrkoordningens bestämmelser om beslutsfattande för de beslutande och verkställande organen bygger på en kollektiv beslutsform som i sin tur har sin grund i kyrkans demokratiska struktur. Reglerna kring beslutsfattandet förutsätter att ledamöterna i det organ som ska fatta beslut sammanträder och överlägger i de frågor som ska beslutas om. Kyrkostyrelsen har tidigare konstaterat att för att detta ska vara möjligt ställer kyrkoordningen krav på att de ledamöter (inklusive tjänstgörande ersättare) som ska delta i beslutsfattande och således formellt anses närvarande är de som fysiskt befinner sig på platsen för sammanträdet.

I likhet med vad som konstaterades när kommunallagen ändrades är det fysiska mötet fortsatt viktigt även för de kyrkliga organen, då det ger tillfälle till informella kontakter och åsiktsutbyten som är nödvändiga för det arbete som ska utföras i de beslutande och verkställande organen. Ett deltagande på distans skulle, för till exempel den åhörare som befinner sig på ett offentligt fullmäktigesammanträde, kunna riskera att försvaga det beslutande organets legitimitet om alltför många ledamöter inte deltar på platsen för sammanträdet. Likaså har ett antal remissinstanser, även om de har tillstyrkt de föreslagna bestämmelserna, lyft att vissa slags frågor är mer lämpliga än andra att behandla med någon ledamot deltagande på distans. Detta talar för att de bestämmelser som nu föreslås ska betraktas som en kompletterande möjlighet för ett beslutsfattande som annars överhuvudtaget inte hade kommit till stånd, eller för de fall där deltagandet på distans på ett väsentligt sätt förbättrar någon enstaka ledamots möjlighet till deltagande. Huvudregeln ska fortsatt vara att sammanträden genomförs med ledamöter närvarande på den plats där sammanträdet äger rum.

De förslag som lämnas är inte avsedda att förändra grunderna för hur sammanträden i beslutande och verkställande organ genomförs. Eftersom det är fråga om ett komplement till de befintliga bestämmelserna finns inte, som *stiftsstyrelsen i Göteborgs stift* har anfört, anledning att anta att behovet av ersättare påverkas i nämnvärd omfattning. Det kommer, enligt kyrkostyrelsen, alltjämt finnas många situationer där en ledamot inte kan närvara vid sammanträden av andra skäl än sådana som kan överbryggas genom att ledamoten tillåts delta på distans. Det kommer inte heller att vara möjligt att delta på distans i alla beslutande och verkställande organ, eftersom det är en fråga för lokala bedömningar om och när denna möjlighet ska gälla, vilket kyrkostyrelsen utvecklar nedan.

Detaljerad reglering eller grundreglering

Den kommunalrättsliga regleringen anger grunderna för under vilka förutsättningar en ledamot får delta i beslutsfattande på distans, men överlämnar till respektive fullmäktige att inom ramen för lagregleringen närmare ange om och hur. Deltagande på distans får ske a) om *fullmäktige har beslutet det*, b) om det sker genom *ljud- och bildöverföring i realtid* och c) på ett sådant sätt att *samtliga deltagare kan se och höra varandra* och d) *delta på lika villkor*. Kommunallagen lämnar således en stor frihet till respektive fullmäktige att utifrån dessa grunder närmare reglera i vilka situationer deltagande på distans ska vara tillåtet, vilken teknisk lösning och vilka lokaler som ska användas och överlämnar till respektive nämnd att närmare bestämma vad som ska gälla för just den nämnden.

En fråga som kan ställas är om en motsvarande ”frihet” är lämplig även i det kyrkliga sammanhanget.

En alternativ lösning skulle kunna vara att redan i kyrkoordningen på ett detaljerat sätt uppställa specifika situationer och tekniska krav när det kan vara möjligt med beslutsfattande på distans. En sådan reglering skulle dock, på grund av de varierande

behoven och förutsättningarna inom kyrkan, behöva vara relativt detaljerad för att täcka in samtliga tänkbara omständigheter och tekniska lösningar. Detta framstår enligt kyrkostyrelsen inte som en ändamålsenlig ordning. I kyrkoordningen bör i stället, med beaktande av den lokala självstyrelsen, endast anges grunderna för deltagande på distans. Kyrkostyrelsen kan konstatera att denna ordning också har vunnit mycket starkt stöd bland remissinstanserna. Det bör därför vara en fråga för respektive beslutande organ att bestämma om ett sådant deltagande ska få ske och att närmare reglera i vilka situationer som deltagande på distans ska vara tillåtet samt vilken teknisk lösning och vilka lokaler som ska användas. Det bör även vara möjligt för det beslutande organet att överlämna till respektive verkställande organ att närmare bestämma vad som ska gälla för det organet.

Kyrkoordningen innehåller, till skillnad från den tidigare kyrkolagen och kommunallagen, inte någon reglering om att kyrkofullmäktige ska ha en arbetsordning. Det verkställande organet ska dock ha en arbetsordning, som organet självt beslutar om. Det finns däremot inte några bestämmelser om att det beslutande organet ska utfärda reglemente, utom avseende stiftsfullmäktige för stiftets nämnder. Om det, trots avsaknaden av en uttrycklig reglering, ändå finns en arbetsordning för fullmäktige eller när det finns ett reglemente, bör en eventuell reglering om distansdeltagande lämpligen tas in där. I övriga fall finns inget som hindrar att fullmäktige genom ett särskilt beslut anger om och när distansdeltagande får ske i fullmäktige eller något verkställande organ. I det fall fullmäktige i sitt beslut har överlämnat till ett verkställande organ att närmare bestämma vad som ska gälla distansdeltagande i det organet, bör detta tas in i organets arbetsordning. Kyrkostyrelsen anser dock att några särskilda regler om detta inte behöver föras in i kyrkoordningen, eftersom kyrkoordningen i övrigt inte innehåller några bestämmelser om arbetsordningens innehåll.

Övriga krav för distansdeltagande

Kyrkostyrelsen har tidigare konstaterat att endast de grundläggande förutsättningarna för distansdeltagande bör regleras i kyrkoordningen. Den första grunden har beskrivits ovan, nämligen att distansdeltagande enbart får ske om det beslutande organet har beslutat att så får ske. De övriga grunderna för deltagande på distans bör, vilket kyrkostyrelsen också berört ovan, utformas utifrån den ovan redovisade grundläggande utgångspunkten att ett deltagande på distans så långt som möjligt ska likna en situation med fysisk närvaro. Detta innebär att deltagandet måste ske genom *ljud och bildöverföring i realtid* och på ett sådant sätt att *samtliga deltagare kan se och höra varandra* och *delta på lika villkor*. Dessa grunder är förutsättningar och således krav för att en ledamot som inte befinner sig fysiskt i sammanträdeslokalen ska kvalificera sig som närvarande fastän på distans. Uppfylls inte villkoren kan personen inte anses vara närvarande och ett pågående sammanträde kan behöva avbrytas. Detta överensstämmer med den kommunalrättsliga regleringen.

Göteborgs stift har som en allmän synpunkt framfört att den föreslagna regleringen är alltför komplicerad för att få ett genomslag i församlingar och stift. Om det är svårt eller mycket dyrt att uppfylla de tekniska kraven blir den föreslagna regleringen enligt stiftet knappast till någon hjälp. Stiftet efterlyser därför exempel på tekniska lösningar som uppfyller kraven. I sammanhanget påtalar stiftet att det är mycket få kommuner som använder detta i praktiken även om de har infört möjligheten till distansdeltagande. En enklare reglering hade därför enligt stiftet varit önskvärd.

Kyrkostyrelsen har inte tagit del av några utvärderingar som visar att det är på grund av kommunallagens utformning i sig som så få kommuner har nyttjat distans-

deltagande i praktiken. Samtidigt är det ofrånkomligt att med de grundläggande förutsättningar som föreslås regleras i kyrkoordningen, ställs det i vissa fall tämligen höga krav för att distansdeltagande ska vara tillåtet. Enligt kyrkostyrelsen är detta dock rimligt när det gäller deltagande i beslutsfattande i den demokratiska ordning som gäller inom kyrkan. Kyrkostyrelsen återkommer till de tekniska kraven nedan.

Närmare om ljud och bildöverföring i realtid och deltagande på lika villkor

Deltagare som inte befinner sig i samma lokal ska vara anslutna till varandra med både *ljud och bild i realtid*. Deltagarna ska kunna *se och höra varandra* tydligt, bland annat i syfte att kunna identifiera varandra på ett betryggande sätt. Samtliga deltagare ska kunna se och höra varandra. Det bör således inte vara tillräckligt att bara de som är närvarande i sammanträdeslokalen kan se den ledamot, inklusive tjänstgörande ersättare, som deltar på distans. Den distansdeltagande måste också kunna se samtliga övriga deltagare, vilket också inkluderar att om flera deltar på distans måste även de kunna se varandra. Detta har inte minst betydelse vid överläggningar som sker bakom stängda dörrar, i synnerhet vid behandling av ärenden där uppgifter inte får röjas till utomstående, det vill säga som omfattas av undantag från offentlighet enligt 54 kap. kyrkoordning eller av sekretess enligt lag. Det måste också i samband med omröstningar vara möjligt att säkerställa att det endast är ledamöter som deltar i de omröstningar som genomförs i det beslutande eller verkställande organet. Att alla deltagare ser och hör varandra tydligt är också nödvändigt för att den som deltar på distans ska kunna vara fullt delaktig i överläggningarna.

Den som deltar på distans ska ges möjlighet att *delta på lika villkor* som de personer som är fysiskt närvarande i den lokal där sammanträdet hålls. Detta ställer krav på den tekniska utrustningen och att den bild- och ljudöverföring som används är av hög kvalitet och stabil. Om överföringen försämras eller bryts kan deltagandet inte längre anses ske på lika villkor och ordföranden måste omedelbart avbryta sammanträdet till dess en ljud- och bildöverföring med tillräcklig kvalitet och stabilitet har återupprättats.

Stockholms stift har efterfrågat en möjlighet att i denna situation i stället låta en ersättare träda in för den ofrivilligt frånvarande ledamoten. För att möjliggöra detta, skulle det krävs uttryckliga undantagsbestämmelser från principen om deltagande på lika villkor eftersom ett sådant förfarande, enligt kyrkostyrelsens mening, skulle innebära att andra förutsättningar skulle gälla för den distansdeltagande ledamoten än för övriga ledamöter som befinner sig på platsen för sammanträdet. Ett av syftena med kravet på lika villkor är att motverka att ett deltagande på distans i sig skulle underlätta möjligheten att påverka utgången i ett beslutsärende. Så skulle exempelvis kunna bli fallet om tekniken inte fungerar och ledamoten därmed utestängs från att delta i beslutsfattandet. Deltagande på lika villkor ska i en sådan situation, enligt kyrkostyrelsen, betraktas som en rättighet för den distansdeltagande ledamoten att tjänstgöra vid sammanträdet. En ofrivillig frånvaro skulle kunna få till effekt att exempelvis majoritetsförhållanden skiftar. Kyrkostyrelsen anser därför att något sådant undantag inte bör införas. Det torde dock vara möjligt för en ledamot att i en sådan situation, som en sista utväg, frivilligt avstå från fortsatt deltagande i sammanträdet och på så sätt möjliggöra att en ersättare träder in från och med nästa ärende på dagordningen. Det är angeläget att inte utsätta ledamoten för påtryckningar som innebär att beslutet att lämna sammanträdet inte kan anses frivilligt. Det bör vara en fråga för ordföranden att utreda förutsättningarna för ett sådant förfarande och låta anteckna detta i protokollet. Att en ledamot ska delta på lika villkor ställer också krav på att den distansdeltagande ledamoten på samma sätt som övriga ska kunna ta del av handlingar som delas ut vid sammanträdet. Det måste även finnas möjlighet att delta i slutna omröstningar,

om sådana ska genomföras. En öppen omröstning ställer inte några särskilda krav på den tekniska utrustningen, men en sluten omröstning måste genomföras på ett sådant sätt att valhemligheten upprätthålls, att alla beslutandes röster är med i omröstningen och att det finns en sådan insyn i förfarandet att omröstningen inte kan manipuleras. Det ställs således extra höga krav på den tekniska utrustningen när slutna omröstningar ska genomföras. Om dessa krav inte kan uppfyllas är distansdeltagande i ett sådant sammanträde inte möjligt och bör således inte medges. Detta överensstämmer med den kommunalrättsliga regleringen.

Skara stift har på grund av avsaknaden av närmare redogörelse av hur en sluten omröstning skulle kunna genomföras och risken för valhemlighetens röjande, som enda remissinstans föreslagit att det inte ska vara möjligt att delta på distans i ärenden som avser val eller tillsättning av tjänst. Kyrkostyrelsen kan konstatera att de krav som den föreslagna regleringen ställer på teknisk utrustning i dessa ärenden är av ett slag som normalt inte tillhandahålls genom videokonferensutrustningar eller andra digitala mötesverktyg. I praktiken kan det således antas att möjligheten att låta någon ledamot delta på distans vid ett sammanträde där ett ärende ska behandlas som förutsätter en sluten omröstning är begränsat. Frågan är om detta praktiska skäl ska innebära ett principiellt hinder för deltagande på distans.

Den reglering kyrkostyrelsen föreslår är teknikneutral och anger grunderna för deltagandet. Detta innebär att kravet på den tekniska utrustning som används varierar beroende på karaktären av de ärenden som behandlas. Den tekniska utvecklingen pågår konstant och det går därför inte att utesluta att det inom en relativt snar framtid kan finnas lättillgängliga tekniska lösningar som uppfyller de krav som ställs för slutna omröstningar. Kyrkostyrelsen har förtroende för att de krav som uppställs kommer att följas av de beslutande och verkställande organ som väljer att införa möjligheten till beslutsfattande på distans. Det är också, vilket kyrkostyrelsen återkommer till nedan, en fråga för lokala organ att ange vilka närmare förutsättningar som ska gälla för deltagandet i det lokala sammanhanget. Kyrkostyrelsen anser därför sammantaget att det inte finns anledning att principiellt undanta val- och tillsättningsärenden från möjligheten till distansdeltagande.

Det är den kyrkliga enheten som sådan som ansvarar för att den tekniska utrustning som behövs finns tillgänglig och uppfyller kraven, men i praktiken är det ytterst en fråga för ordföranden att säkerställa att den tekniska utrustningen tillförsäkrar att deltagandet sker på lika villkor. För att kunna göra detta är det dock enligt kyrkostyrelsen rimligt att möjligheten att delta på distans inte omfattar den person som är ordförande för sammanträdet. Ordföranden har ett särskilt ansvar för genomförandet av mötet och ordningen på detsamma och måste därför fysiskt befinna sig på den plats där sammanträdet hålls. Det gäller särskilt i de fall där det är fråga om sammanträden med beslutande organ som är offentliga. För att ett sammanträde där någon deltar på distans ska kunna anses ske offentligt, måste även allmänheten kunna ta del av sammanträdet i den del någon ledamot deltar på distans.

Närmare om sammanträden inom stängda dörrar, undantag från offentlighet och personuppgiftsbehandling

När sammanträden med de verkställande organen genomförs, sker detta inom stängda dörrar. Det betyder att ingen annan än ledamöterna, ersättarna och eventuellt övriga som enligt särskilda beslut får närvara, kan ta del av sammanträdet. Det måste enligt kyrkostyrelsen anses vara en fråga för ordföranden att ställa de frågor som är nödvändiga för att tillförsäkra sig om att inte andra än de som får närvara vid sammanträdet kan ta del av överläggningarna, liksom ett ansvar för respektive person som deltar på

distans att ta sin del av ansvaret för att information inte sprids till obehöriga. Detta är särskilt viktigt i de fall som det på sammanträdet behandlas uppgifter som omfattas av sekretess eller undantag från offentlighet enligt kyrkoordningen. Sådana ärenden ställer särskilda krav på informationssäkerhet i samband med överföringen av ljud och bild och eventuella handlingar. Om överföringarna dessutom innefattar överföring av personuppgifter utgör det en sådan automatiserad behandling av personuppgifter som gör att dataskyddsförordningen är tillämplig. Enligt artikel 32 i dataskyddsförordningen ska en personuppgiftsansvarig bland annat ”med beaktande av den senaste utvecklingen, genomförandekostnaderna och behandlingens art, sammanhang och ändamål samt riskerna, av varierande sannolikhetsgrad och allvar, för fysiska personers rättigheter och friheter […] vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig i förhållande till risken”. En stor del av de personuppgifter som kan komma att behandlas vid sammanträden kan sannolikt antas vara s.k. känsliga personuppgifter, vilket ställer extra höga krav de tekniska och organisatoriska åtgärder som behöver vidtas för att säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig i relation till den risk för fysiska personers rättigheter och friheter som överföringen av personuppgifterna kan innebära. De krav som ställs på överföring av personuppgifter bör vara desamma för uppgifter som omfattas av sekretess eller undantag från offentlighet.

Kyrkostyrelsen vill särskilt framhålla att de krav på teknik som följer av sekretessbestämmelser och dataskyddsreglering alltid måste efterlevas, oavsett om den tekniska lösning som används i övrigt uppfyller kraven för distansdeltagande eller inte. Det betyder att även om någon ledamot, eller ersättare, tillåts följa ett sammanträde på distans utan att formellt anses närvara, måste även i dessa fall de tekniska lösningar som används säkerställa att sekretess och dataskydd upprätthålls.

Särskilt om tillsättningsnämnden

Tillsättningsnämnden, som utses när en befattning som domprost ska tillsättas, består av tre ledamöter som utses av kyrkorådet i domkyrkoförsamlingen eller, om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet, och tre som utses av stiftsstyrelsen under ledning av biskopen som ordförande. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot. Om interimsdelegerade har tillsatts, utser i stället interimsstyrelsen de ledamöter som kyrkorådet annars utser. Det är således fråga om ett verkställande organ av tillfällig natur som väljs för en begränsad tid och därmed har ett begränsat antal sammanträden.

Skara stift har mot bakgrund av detta anfört att tillsättningsnämnden bör undantas från möjligheten till distanssammanträden, då de säkerhetsmässiga riskerna inte står i proportion till fördelarna med möjligheten. Kyrkostyrelsen konstaterar att en omröstning i tillsättningsärenden ska genomföras slutet. I dessa fall ställs särskilt höga krav på den tekniska utrustningen, inte minst för att bevara valhemligheten (se ovan). Om kraven som uppställs för distansdeltagande inte kan uppfyllas är det inte möjligt att låta någon närvara på distans vid ett sammanträde där beslut om tillsättning ska fattas. För att distansdeltagande överhuvudtaget ska vara möjligt i något organ, i enlighet med vad som föreslagits i övrigt, krävs att det beslutande organet bestämmer att sådant deltagande får ske. Det är således möjligt att göra olika bedömningar i frågan om en tillsättningsnämnd ska, eller inte ska, ha denna möjlighet. Kyrkostyrelsen anser därför att det saknas skäl att i kyrkoordningen undanta tillsättningsnämnden.

I likhet med vad som föreslås för övriga verkställande organ och vad som anförts ovan, bör det vara ett beslutande organ som avgör om och i vilken utsträckning delta-

gande på distans får ske i denna nämnd. Eftersom nämnden, med undantag av biskopen, utses genom beslut av två olika delar av kyrkan uppstår frågan om både kyrkofullmäktige (eller interimsdelegerade) och stiftsfullmäktige bör fatta likalydande beslut om deltagande på distans, eller om det kan vara tillräckligt att något av de beslutande organen fattar detta beslut. En ordning där två beslutande organ ska fatta likalydande beslut riskerar enligt kyrkostyrelsen att varken bli ändamålsenlig eller enkel att tillämpa. Av dessa skäl framstår det som mer rimligt att beslutet i stället kan fattas av något av de beslutande organen. Det förhållandet att biskopen är ordförande i tillsättningsnämnden och att stiftsstyrelsen därutöver utser hälften av ledamöterna kan tala till förmån för att stiftsfullmäktige fattar beslut i frågan. Detta är också kyrkostyrelsens förslag.

Särskilt om organ som kyrkostyrelsen utfärdar närmare bestämmelser för

För de organ som regleras genom bemyndiganden till kyrkostyrelsen, till exempel de beslutande och verkställande organen i kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter, avser kyrkostyrelsen att reglera motsvarande förutsättningar för distansdeltagande som föreslås anges i kyrkoordningen. Detta gäller under förutsättning att det i kyrkoordningen införs sådana bestämmelser.

I avsnitt 5.5.2 behandlas vad som bör gälla för kyrkostyrelsen.

Råd, föreskrifter, riktlinjer och stödmaterial

Skara stift har lyft att kyrkokansliet bör ges i uppdrag att ta fram lämpliga råd och föreskrifter att användas som stöd vid införandet, till exempel avseende säkrade tekniska lösningar. *Täby församling* förutsätter att beslut om ändringar i kyrkoordningen följs upp av kyrkostyrelsen vad gäller upphandling av tekniska lösningar och riktlinjer samt mallar för hur arbetet ska genomföras praktiskt av de kyrkofullmäktige som öppnar för möjligheten att delta med ledamöter närvarande på distans.

Kyrkostyrelsen kan konstatera att det av förarbetena till kyrkoordningen uttalades att beslut inom Svenska kyrkan ska tas på så låg nivå som möjligt, det vill säga en s.k. subsidiaritetsprincip ska gälla (SKU 1998:3 *Arbetet på olika kyrkliga nivåer*, s. 179). Denna princip har ansetts komma till uttryck bland annat genom 6 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan, där det anges att kyrkomötet inte får besluta i sådana enskilda frågor som det är en församlings eller stifts uppgift att besluta i. Vidare uttalades (a. bet., s. 180): ”Det är t.ex. inte den nationella nivåns uppdrag att genom uttalanden i Kyrkomötet eller på annat sätt utanför kyrkoordningens ram försöka binda församlingar och stift till ett visst handlingsmönster.”

Kyrkostyrelsen har således inte någon allmän rätt att utfärda anvisningar, riktlinjer eller rekommendationer för verksamheten i stift och församlingar om det inte uttryckligen framgår av kyrkoordningen (jfr exempelvis Edqvist, m.fl., *Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018 med kommentarer och angränsande lagstiftning*, s. 245). Kyrkomötets normgivning sker i stället genom bestämmelser i kyrkoordningen eller på delegation från kyrkomötet av kyrkostyrelsen och undantagsvis domkapitlet (a. bet., s. 179. Se även 10 kap. 1 a och 2 §§ och O 2018:12).

För att göra det möjligt att utfärda bindande rekommendationer om användning av föreskrifter för införande av olika former av beslutsfattande på distans skulle det krävas att kyrkostyrelsens ges ett bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser. Kyrkostyrelsen föreslår i avsnitt 5.5.2 vilka förutsättningar som ska gälla för deltagande på distans i kyrkostyrelsen. Någon remissinstans har efterfrågat att delar av dessa bestämmelser ska införas som ytterligare förutsättningar i kyrkoordningen. Det är kyrkostyrelsens mening, vilket framgår av motivskrivningarna i övrigt, att det med respekt

för bland annat den lokala självstyrelsen bör vara en fråga för respektive del av kyrkan att, utifrån sina behov och förutsättningar, närmare avgöra vad som ska gälla lokalt. Det innefattar såväl val av tekniska lösningar och införandeprocessen samt eventuella anpassningar till lokala förutsättningar i övrigt. De bestämmelser som gäller för kyrkostyrelsen kan i detta arbete utgöra ett exempel för de beslut som respektive beslutande organ måste fatta, om de väljer att öppna för möjligheten till deltagande på distans. Kyrkostyrelsen menar därför att det inte bör införas mer detaljerade bestämmelser om vad som ska gälla, varken i kyrkoordningen eller i närmare bestämmelser utfärdade med stöd av kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen kan vidare konstatera att det enligt bestämmelser i kyrkoordningen är en fråga för stiften att ge råd och stöd till församlingar i, bland annat, rättsliga frågor. Det är därför i första hand en fråga för stiften att bistå de enheter som efterfrågar sådant stöd. I de fall stiften efterfrågar stöd från den nationella nivån kan kyrkostyrelsen bidra med sådant stöd. Eftersom de bestämmelser som kyrkostyrelsen föreslår ligger nära vad som gäller enligt kommunallagen, bör också det stödmaterial som har utarbetats av Sveriges kommuner och landsting i viss omfattning kunna användas som stöd vid tillämpning av kyrkoordningens bestämmelser. På motsvarande sätt är det också möjligt att som exempel ta del av hur enskilda kommuner arbetar med distansdeltagande.

När det gäller upphandlingar av tekniska lösningar, så avser kyrkostyrelsen att genom nationell upphandlade avtal, eller att delar av den tekniska lösningen skulle kunna ingå i en framtida för hela kyrkan gemensam digital arbetsplats, erbjuda tillgång till tekniska lösningar som skulle kunna uppfylla de krav som ställs för deltagande på distans, i vissa fall.

Kyrkostyrelsen vill understryka att kraven på den tekniska utrustningen kan variera bland annat beroende på typ av ärende och antalet ledamöter som deltar på distans. Det är alltid ytterst en fråga för lokala bedömningar om de tekniska lösningar som finns tillgängliga uppfyller de krav som vid varje tidpunkt ställs för att medge distansnärvaro vid det aktuella sammanträdet. I det fall den tekniska lösningen exempelvis inte möjliggör att samtliga ledamöter kan synas samtidigt, kan detta innebära antingen ett hinder för deltagande på distans eller en begränsning av hur många ledamöter som kan tillåtas närvara på distans samtidigt, eller åtminstone från hur många olika platser som ledamöter samtidigt kan vara anslutna till sammanträdet. Eftersom möjligheten till distansdeltagande är ett komplement till den fysiska närvaron finns däremot inte anledning att anta att detta i praktiken bör medföra några större problem för de enheter som väljer att möjliggöra deltagande på distans.

Ledamöters och ersättares möjlighet att kvarstanna i förtroendeuppdrag

Göteborgs stift, som avstyrkt förslaget, menar att det är en brist att distansdeltagande i sammanträden inte har utretts i relation till de förtroendevalda som flyttar, men trots det får behålla sina förtroendeuppdrag. Stiftet menar att regleringen av detta behöver förändras om en möjlighet att delta på distans införs.

Enligt huvudregeln i 33 kap. 10 § kyrkoordningen upphör ett uppdrag som förtroendevald bland annat om den förtroendevalde flyttar till en annan församling som inte ligger inom det pastorat som församlingen är en del i. En ledamot eller ersättare i ett kyrkoråd i en församling eller ett församlingsråd har trots detta rätt att behålla uppdraget under resten av den pågående mandatperioden, om han eller hon kan fortsätta att fullgöra uppdraget och inte samtidigt har något förtroendeuppdrag i en annan församling eller ett annat pastorat. Bestämmelsen gäller bara uppdrag i församlingar och omfattar därför inte ledamöter och ersättare i kyrkoråd i pastorat. När kyrkoordningen

infördes motiverades bestämmelsen med att den förtroendevalda även en tid efter en flyttning kan ha viktiga bidrag att ge och att det kan ta tid att bli etablerad i en ny församling (se härom och det följande CsSkr 1999:3 s. 2–232). Det ansågs därför av värde för både församlingen och för den förtroendevalda att det skulle finnas en möjlighet att behålla förtroendeuppdraget mandatperioden ut, trots avflyttning. Bestämmelsen är utformad som en generell rättighet, vilket innebär att det är den förtroendevalda själv som avgör om möjligheten ska nyttjas eller inte. I doktrin har ansetts att det också behöver finnas praktiska möjligheter att fullgöra uppdraget.

Kyrkostyrelsen konstaterar att en möjlighet att delta på distans vid sammanträden skulle kunna öka de praktiska förutsättningarna för en ledamot som flyttar att kvarstå i sitt förtroendeuppdrag i kyrkorådet i församlingen eller församlingsrådet, under återstoden av mandatperioden. En förutsättning för detta är dock att fullmäktige har öppnat för möjligheten till distansdeltagande. Kyrkostyrelsen bedömer att en sådan konsekvens av förslaget är förenlig med de motiv som föranledde införandet av nämnda undantagsmöjlighet. Det finns därför inte anledning att av dessa skäl överväga någon ändring av regleringen om valbarhet vid flyttning.

Domkapitel och nämnder på nationell nivå

Domkapitlet i Strängnäs stift har anfört att det är en brist att det inte gjorts en översyn av de bestämmelser som gäller för domkapitel. I det utredningsuppdrag kyrkostyrelsen lämnade ingick inte en fördjupad analys av vad som gäller för närvaro vid sammanträden med domkapitel och nämnderna på den nationella nivån. Skälet för detta är att dessa organ inte är att betrakta som beslutande eller verkställande organ i kyrkoordningens mening. De har vidare särskilda uppgifter av domstolsliknande karaktär. För organen finns särskilda bestämmelser om sammansättning, beslutsförhets- och omröstningsregler. Beslutsförhetsbestämmelserna förutsätter närvaro av organens ledamöter. Detta talar enligt kyrkostyrelsen för att även ledamöter i dessa organ måste vara fysiskt närvarande vid sammanträdet för att formellt kunna anses närvarande.

För att möjliggöra närvaro på distans torde även för dessa organ krävas särskilda bestämmelser som medger detta. Med hänsyn till organens särskilda uppgifter bör en sådan fråga utredas i särskild ordning, inte minst med beaktande av de särskilda rättssäkerhetsaspekter som gör sig gällande inom domstolsliknande förfaranden. Kyrkostyrelsen avser att återkomma med en översyn av kyrkostyrelsens bestämmelser om kyrkoordningens handläggningsregler i ärenden som omfattar domkapitlens uppgifter. Det framstår därför som lämpligt att i det sammanhanget också beakta om det finns anledning att klargöra under vilka förutsättningar de nu nämnda organen får eller kan hålla sammanträden på distans och i samband med detta förslå vilken reglering som bör gälla.

Övrigt

Ordet ”beslutför” och sammansättningar av detta förekommer inte längre i Svenska akademins ordlista eller i kommunallagen. Den term som numera används i kommunallagen är ”beslutsför”, vilket också är det ord som finns i nämnda ordlista. Det föreslås därför att det i kyrkoordningen görs en mindre språklig anpassning så att det i stället för ”beslutför”, ”beslutfört” respektive ”beslutförhet” talas om ”beslutsför”, ”beslutsfört” och ”beslutsförhet”. Ändringen berör avseende ordet ”beslutsförhet” rubrikerna närmast före 3 kap. 17 §, 4 kap. 15 § och 9 kap. 5 § samt lydelsen av 4 kap. 27 §, 7 kap. 15 § och 34 kap. 12 § kyrkoordningen. Avseende ”beslutfört” berörs lydelsen av 3 kap. 19 § och 9 kap. 5 § samt avseende ”beslutför” 14 kap. 4 §, 15 kap. 4 § och 16 kap. 4 §.

I 7 kap. 15 § andra stycket första och fjärde punkten föreslås också rättelser som innebär att stiftets nämnder regleras på samma sätt som gällde enligt tidigare lydelse av nämnda punkter. Av kyrkostyrelsens skrivelse (KsSkr 2012:5 *Strukturfrågor*, s. 137), som ledde fram till kyrkomötets beslut om nu gällande lydelser, framgår att några förändringar i sak inte var avsedda.

5.5.2 Särskilt om kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsens förslag: Bestämmelser om deltagande på distans även för kyrkostyrelsen ska införas i styrelsens instruktion. Deltagande ska ske enligt samma grunder som för verkställande organ på den lokala nivån och i stiften, med tillägget att det också ska anges i vilken utsträckning sådant deltagande får ske. Deltagande på distans får endast ske om det finns särskilda skäl och i lokaler som är så beskaffade att obehöriga inte kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud.

Ny paragraf: 5 a § kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser, med undantag av en församling, har tillstyrkt förslaget.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Det förslag som lämnas om att medge deltagande på distans för organ i församlingar, pastorat och stift förutsätter ett beslut av respektive beslutande organ. Motsvarande princip bör gälla för kyrkostyrelsen. Det bör dock vara tillräckligt att kyrkomötet närmare anger vad som ska gälla för kyrkostyrelsen i dess instruktion, där också kyrkostyrelsens beslutsförhetsbestämmelser finns (kyrkomötets beslut [1999:4] om Instruktion för kyrkostyrelsen). Den reglering som där införs ska således motsvara det beslut som det beslutande organet på andra nivåer får möjlighet att fatta avseende sitt eller sina verkställande organ (jfr exempelvis föreslagna 4 kap. 15 a §). Samma grunder som gäller enligt 3 kap. 17 § för deltagande i fullmäktige bör gälla för kyrkostyrelsen, se avsnitt 5.5.1 angående dessa.

I syfte att understryka att deltagande på distans inte är en huvudregel utan ett komplement till det fysiska sammanträdet, bör det uttryckligen anges att sådant deltagande förutsätter att det finns särskilda skäl. Det särskilda skälet ska föreligga för den ledamot som önskar delta i ett sammanträde på distans och kan till exempel bero på att personen på grund av långa avstånd har svårt att komma till sammanträdet, att ett ärende brådskar eller att föredragningslistan är så kort att den inte motiverar fysisk närvaro av samtliga ledamöter. Det bör därför också vara en fråga för ordföranden att avgöra om distansdeltagande kan medges i det enskilda fallet. Det ska således inte vara en fråga om en rättighet för någon ledamot att delta på distans.

I syfte att ge ordföranden möjlighet att ta ställning till om distansdeltagande kan medges bör det i instruktionen anges att ledamoten måste anmäla detta till kyrkostyrelsens kansli ett visst antal dagar före sammanträdet. Det bör dock vara en fråga för kyrkostyrelsen att i sin arbetsordning närmare bestämma hur många dagar före sammanträdet som en sådan anmälan ska inkomma. Att det finns en viss föreskriven frist är också av betydelse för att den ersättare som i förekommande fall kan behöva träda in som tjänstgörande ledamot ska kunna få kunskap om detta i god tid. Distansdeltagande bör däremot inte tillåtas på sammanträden där det på föredragningslistan före-

kommer valärenden eller ärende om anställning, eftersom det vid dessa sammanträden, vid en eventuell votering, kan bli fråga om att hålla en sluten omröstning. I likhet med vad som föreslås för övriga organ bör kyrkostyrelsens ordförande alltid vara närvarande på den plats där sammanträdet hålls (12 kap. 12 §, 4 kap. 13 §).

Kyrkostyrelsens sammanträden är inte offentliga. Detta innebär bland annat att det bör finnas en reglering som ställer krav på att även den lokal där någon ledamot deltar på distans ska vara så beskaffad att obehöriga inte kan ta del av sammanträdeshandlingar, ljud eller bild. Om det dessutom på sammanträdet ska behandlas personuppgifter eller förekomma material som omfattas av undantag från offentlighet, ställs än högre krav på säkerhet på såväl den lokal som den teknik som används. Så länge säkerhetskraven uppfylls kan dock kraven på lokalens beskaffenhet variera beroende på ärendenas art.

Kyrkostyrelsen bör i övrigt ges befogenhet att besluta om vad som närmare ska gälla om deltagande på distans.

En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid styrelsens sammanträde.

5.6 Ikraftträdande

Kyrkostyrelsen föreslår att bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2020. Det bedöms inte föreligga behov av övergångsbestämmelser.

5.7 Konsekvenser

Konsekvenser för barn

Förslaget bedöms inte medföra några särskilda konsekvenser för barn. Skara stift har betonat att förslaget har positiva effekter för barn, däribland att föräldrar ges en möjlighet att delta i sammanträden och samtidigt se till barnomsorgen.

Övriga konsekvenser

Den föreslagna möjligheten till deltagande i beslutsfattande på distans, kan underlätta deltagande i sammanträden för olika grupperingar av förtroendevalda, till exempel dem som har långt till den plats där sammanträdet hålls eller tillfälligt befinner sig på annan ort eller regelmässigt pendlar en längre sträcka och som av sådan anledning vid något tillfälle skulle kunna delta på distans. På grund av möjligheterna att i vissa fall delta på distans i sammanträden, kan förslaget förväntas bidra till ett minskat resande och mer flexibla möjligheter till närvaro. Det kan därmed antas ha positiva hållbarhetseffekter ur flera perspektiv. Det bedöms även att förslaget initialt kan innebära ökade kostnader för inköp av teknik med tillräcklig säkerhet och för uppbyggnad av rutiner.

5.8 Kommentar till bestämmelserna

5.8.1 Förslaget till ändringar i kyrkoordningen

3 kap.

Deltagande på distans

17 a §

Paragrafen är ny och innehåller de grundläggande bestämmelserna om beslutsfattande på distans för *beslutande organ* på den lokala nivån.

Första stycket anger att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans om fullmäktige har beslutat det. Bestämmelsen anger ett antal krav som måste vara uppfyllda för att en ledamot som inte befinner sig i sammanträdeslokalen ska kvalificeras som närvarande i kyrkoordningens mening. Deltagandet ska ske genom ljud- och bildöverföring i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra och delta på lika villkor. Den som är ordförande för sammanträdet måste dock befinna sig på den fysiska plats där sammanträdet äger rum.

Andra stycket anger att om det beslutande organet har beslutat att ledamöter får delta i dess sammanträden på distans, så ska fullmäktige också ange i vilken utsträckning som det får ske. Det kan till exempel handla om i vilka situationer som sådant deltagande ska få ske (jfr förslaget till instruktion för kyrkostyrelsen, avsnitt 5.5.2). Om det finns en arbetsordning för det beslutande organet, bör de närmare förutsättningarna anges i denna. Om någon arbetsordning inte finns, anges förutsättningarna i ett särskilt beslut.

Tredje stycket anger att en ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid sammanträdet. Det innebär bland annat att en ledamot som deltar på distans anses *formellt* närvarande. Ledamoten ska antecknas som närvarande i sammanträdesprotokollet och kan delta i avgörandet av ärendena. Om de krav som gäller för distansdeltagande inte uppfylls, till exempel därför att någon deltar via telefon, kan denna person inte formellt anses närvarande. Det betyder däremot inte att personen inte kan tillåtas att lyssna på sammanträdet och yttra sig i detsamma. Han eller hon kan däremot inte delta i avgörandet av ärendet m.m.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

4 kap.

Deltagande på distans

15 a §

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges att det är en fråga för det beslutande organet att bestämma om och i vilken utsträckning ledamöter får närvara på distans i sammanträden med ett *verkställande organ*. Detta kan anges i ett särskilt beslut. Eftersom kyrkoordningen i övrigt reglerar utskott, så omfattas inte utskott av den nu föreslagna regleringen. Vilka förutsättningar som gäller för utskott är en fråga som helt avgörs lokalt.

I *andra stycket* anges att en ledamot som deltar på distans ska anses närvarande vid styrelsens sammanträde, se kommentaren till 3 kap. 17 a § tredje stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

27 §

I paragrafen har en hänvisning till 4 kap. 15 a § lagts till som innebär att motsvarande reglering som gäller för kyrkoråd i fråga om deltagande på distans, också gäller för

församlingsråd. Se kommentaren till nämnda paragraf. Vidare görs en språklig korrigering.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

7 kap.

15 §

I *första stycket* har en hänvisning till 4 kap. 15 a § lagts till. Se kommentaren till denna paragraf. Därutöver har en språklig justering gjorts. Stiftsfullmäktiges beslut avseende en nämnd bör tas in i det reglemente som fullmäktige enligt 7 kap. 14 a § ska besluta om för nämnden.

Det görs även en rättelse av klargörande karaktär i *andra stycket, första punkten*, som innebär att det uttryckligen framgår att bestämmelserna om kyrkoråd i de hänvisade bestämmelserna, som enligt första stycket gäller för stiftets nämner, även ska avse stiftets nämnder. I *fjärde punkten* görs också en rättelse.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

34 kap.

12 §

I *femte stycket* har en språklig justering gjorts och det har lagts till en hänvisning till 4 kap. 15 a §. Se kommentaren till denna paragraf.

Sjätte stycket är nytt och anger att det är stiftsfullmäktige som fattar beslut enligt 4 kap. 15 a § om deltagande på distans. Motiven för detta finns i avsnitt 5.5.1. under rubriken *Särskilt om tillsättningsnämnden*.

Sjunde och *åttonde stycket* är tidigare sjätte och sjunde stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Enligt förslaget träder ändringarna i kraft den 1 januari 2020. Det har inte bedömts vara nödvändigt med några övergångsbestämmelser.

5.8.2 Förslaget till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:4) om Instruktion för kyrkostyrelsen

Deltagande på distans

5 a §

Bestämmelsen är ny och reglerar när kyrkostyrelsen får sammanträda på distans.

I *första stycket* anges att kyrkostyrelsen får sammanträda på distans om det föreligger särskilda skäl. Syftet med detta är att markera att distanssammanträden i första hand ska vara ett komplement till sammanträden med fysisk närvaro. Regeln innebär ingen skyldighet för kyrkostyrelsen att sammanträda på distans eller någon rättighet för en ledamot att delta på distans. I bestämmelsen anges även krav på lokalerna för sammanträden med distansdeltagande. Regleringen träffar såväl den lokal där sammanträdet fysiskt äger rum som den eller de lokaler där distansdeltagande i sammanträdet sker. Angående övriga grunder för distansdeltagande, se kommentaren till 3 kap. 17 a § och övervägandena till denna i avsnitt 5.5.1. Angående särskilda skäl och krav på lokalen, se övervägandena i avsnitt 5.5.2.

I *andra stycket* anges att en ledamot som önskar delta, ska anmäla detta till ordföranden senast det antal dagar före sammanträdet som kyrkostyrelsen bestämt och att

det är ordföranden som avgör om ledamoten får delta på distans. Den närmare regleringen kan lämpligen ske i kyrkostyrelsens arbets- och delegationsordning.

I *tredje stycket* anges att den som är ordförande för sammanträdet alltid ska vara fysiskt närvarande på den fysiska plats där sammanträdet hålls. Motiven för detta finns i avsnitt 5.5.1. under rubriken *Närmare om ljud och bildöverföring i realtid och deltagande på lika villkor*.

I *fjärde stycket* regleras att kyrkostyrelsen, utöver vad som anges i instruktionen, själv har rätt att bestämma vad som i övrigt ska gälla för distansdeltagande i styrelsen.

I *femte stycket* anges att en ledamot som deltar på distans ska anses närvarande vid styrelsens sammanträde, se kommentaren till 4 kap. 15 a § och 3 kap. 17 a § tredje stycket.

Slutligen har en ny rubrik tillförts närmast före bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.2.

6 Övriga rättelser

6.1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

6.2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 37 kap. 37 § och 57 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
37 kap.	
37 §	
Innan namnet på en territoriell församling eller ett pastorat fastställs ska *Språk- och folkminnesinstitutet* samt Lantmäteriet beredas tillfälle att yttra sig.	Innan namnet på en territoriell församling eller ett pastorat fastställs ska *Institutet för språk och folkminnen* samt Lantmäteriet beredas tillfälle att yttra sig.
57 kap.	
5 §	
För varje församling ska det finnas en församlingsinstruktion. Församlingar som ingår i ett pastorat ska ha en gemensam församlingsinstruktion. Förslag till församlingsinstruktion ska utarbetas av kyrkoherden och kyrkorådet i samråd med domkapitlet. När det gäller en gemensam församlingsinstruktion ska kyrkorådet även samråda med församlingsråden inom pastoratet. Instruktionen ska innehålla 1. de regler för församlingen och församlingens verksamhet som domkapitlet får besluta enligt bestämmelser i denna kyrkoordning, 2. ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. I det pastorala programmet ska även behandlas dels församlingens verksamhet på de andra språk än svenska som behöver användas för att församlingen ska kunna fullgöra sin grundläggande uppgift dels barnets perspektiv utifrån en barnkonsekvensanalys. När det finns flera kyrkor i en församling ska redovisas hur dessa i huvudsak används. Utöver vad som sägs i första och andra styckena ska i en gemensam församlingsinstruktion för församlingarna i ett pastorat även redovisas hur ansvaret för församlingens grundläggande uppgift är fördelat mellan församlingarna och pastoratet. Där ska också redovisas hur de befattningar som präst som ska finnas inrättade enligt 37 kap. *18* § i huvudsak disponeras.	Utöver vad som sägs i första och andra styckena ska i en gemensam församlingsinstruktion för församlingarna i ett pastorat även redovisas hur ansvaret för församlingens grundläggande uppgift är fördelat mellan församlingarna och pastoratet. Där ska också redovisas hur de befattningar som präst som ska finnas inrättade enligt 37 kap. *19* § i huvudsak disponeras.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2020.

6.3 Ärendet och dess beredning

Kyrkostyrelsen har under året uppmärksammat att det finns behov av rättelser i några av bestämmelserna i kyrkoordningen. I detta avsnitt föreslås sådana ändringar.

6.4 Överväganden och förslag

Kyrkostyrelsens förslag: En rättelse ska göras av ett namn på en myndighet i 37 kap. 37 § och av en hänvisning i 57 kap. 5 § sista stycket.

Ändrad paragraf: 37 kap. 37 § och 57 kap. 5 § kyrkoordningen.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

I 37 kap. 37 § kyrkoordningen anges att bland annat *Språk- och folkminnesinstitutet* ska beredas tillfälle att yttra sig över ett namn på en territoriell församling eller ett pastorat innan det fastställs. Denna myndighet heter numera *Institutet för språk och folkminnen*.

I 57 kap. 5 § sista stycket finns en hänvisning till 37 kap. 18 § som rätteligen borde hänvisa till 19 § nämnda kapitel. Hänvisningen har tidigare rättats av kyrkomötet (Kr 2015:1, KmSkr 2015:28, SvKB 2015:9). Efter beslut av 2016 års kyrkomöte fick paragrafen åter en felaktig lydelse genom att hänvisningen av förbiseende ändrades tillbaka till 37 kap. 18 § (EE 2016:1, SvKB 2016:1).

Kyrkostyrelsen föreslår att de ovan redovisade felaktigheter rättas.

6.5 Ikraftträdande

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, det vill säga den 1 januari 2020. Det bedöms inte föreligga behov av övergångsbestämmelser.

6.6 Konsekvenser för barn

Förslagen bedöms inte medföra några direkta eller indirekta konsekvenser för barn.

6.7 Kommentar till förslaget om ändringar i kyrkoordningen

37 kap.

37 §

En ändring av ett namn på en myndighet har gjorts, så att det i bestämmelsen rätteligen anges Institutet för språk och folkminnen.

57 kap.

5 §

En rättelse har gjorts som innebär att det i *sista stycket* i stället för 37 kap. 18 § hänvisas till 37 kap. 19 §.

KsSkr 2019:4

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Aron Emilsson, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Daniel Larson.

Föredragande: Rättschef Maria Lundqvist Norling

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:4 Ändringar i kyrkoordningen m.m.

Reservation

Berth Löndahl reserverade sig mot beslutet i fråga om förslaget om en gemensam ordning för nattvardsgudstjänster.

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5

Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 10 juni 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Denna skrivelse behandlar undervisning som är temat för årets tematiska kyrkomöte. Här beskrivs varför kyrkan är kallad att undervisa, vad det uppdraget innebär, vems uppdrag det är och vem det angår samt hur undervisningsuppdraget kan utföras i vår tid. Vidare finns i skrivelsen en vision för vad som ska ha uppnåtts 2030. Kyrkostyrelsen är angelägen att få del av kyrkomötets erfarenhet om undervisning och lärande. Avslutningsvis innehåller därför skrivelsen förslag till frågor som kan utgöra en utgångspunkt för samtal i utskotten.

Då behovet av en kraftsamling i Svenska kyrkan kring undervisning och lärande är stort föreslår kyrkostyrelsen att en sådan ska genomföras tillsammans med stift och församlingar. Vidare föreslår kyrkostyrelsen att kyrkomötet genom ett uttalande ska uppmana församlingar, stift och den nationella nivån till en unik satsning på undervisning och lärande.

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut 3

2 Undervisning tema för årets kyrkomöte 4
2.1 Varför är kyrkan kallad att undervisa? 4
2.2 Vad innebär uppdraget? 5
2.2.1 Undervisning hör samman med gudstjänst 6
2.2.2 Undervisning hör samman med diakoni 7
2.2.3 Undervisning hör samman med mission och religionsdialog 8
2.3 Vems är uppdraget? 9
2.4 Vem angår det? 10
2.4.1 Det angår alla 10
2.4.2 Ungas tro under stark förändring 10
2.4.3 Kyrkliga handlingar som en arena för undervisning 10
2.5 Hur kan undervisningsuppdraget utföras i vår tid? 11
2.5.1 Med hela världen för ögonen 12
2.5.2 Med skapelsens integritet i fokus 12
2.5.3 Med medvetenhet om digitaliseringens möjligheter och risker 13
2.6 Vision för vårt arbete 14
Här är vi 2030 14
2.7 För utskottens samtal 15
2.8 Barnkonsekvensanalys 16

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll 17

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. med anledning av behovet av en kraftsamling i Svenska kyrkan kring undervisning och lärande göra ett uttalande:

   Kyrkomötet uppmanar församlingar, stift och den nationella nivån till en unik satsning på undervisning och lärande.

   Varje tid har sina utmaningar till undervisning och lärande. Vi lever i en tid då vi enligt forskarna har en begränsad tid på oss att undvika en ännu större klimatkris än den vi befinner oss i. Vi behöver lära oss nya sätt att leva och bygga samhällen som kan möta behovet av en hållbar framtid för nya generationer och för dem som redan drabbas värst av ojämlikhet, fattigdom, migration och ohållbara livsmönster.

   Vad kan den kristna traditionen bidra med i denna situation? I Svenska kyrkans kraftsamling för undervisning och lärande vill vi lyfta fram följande:

– Vi behöver lära och undervisa om bibelns berättelser och kristen tro.
– Vi behöver synliggöra kristen etik och den kristna trons bidrag för rättvisa, fred och försoning.
– Vi behöver tolka och uttrycka kristen tro så att dess förmåga att ge oss människor mening och livsmod blir tydlig i vår tid.

   Med andra ord, vi behöver redovisa grunden för vårt hopp (1 Petrus 3:15).

   Tillsammans med gudstjänst, diakoni och mission utgör undervisning Svenska kyrkans grundläggande uppgift. Till en holistisk förståelse av undervisning hör åtminstone tre aspekter. Det handlar om att förvärva kunskap, formas in i kristet liv samt att fortsätta utvecklas och förvandlas. Detta ligger i kyrkans uppdrag och syfte: ”människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas”. (Kyrkoordningen, Andra avdelningen, Inledning)

   Samtidigt är det ett faktum att kunskapen om kristen tro sjunker snabbt i samhälle och kyrka. Viss kunskapsförmedling om religioner ingår i skolans undervisning. Det är dock inte tillräckligt. Vi behöver stärka den praktiska förmedlingen av kristen tro, inte minst i hemmen. Socialt engagemang kan också vara en väg till tro. Kallelsen att dela evangeliet gäller inte bara kyrkans anställda utan hela Guds folk.

   Undervisning och lärande har alltid varit viktigt i lutherskt kyrkoliv. I Svenska kyrkans församlingar finns redan ett fokus på barns och ungas lärande, men även vuxnas. I vår tid är det en överlevnadsfråga att allt detta goda arbete lyfts upp till ett systematiskt och sammanhängande program för lärande och undervisning. Trons kunskap, trons liv och den ständiga omvändelsen, växten och förvandlingen behöver hållas samman.

   Kraftsamlingen för undervisning och lärande bygger på evangeliet om Jesus Kristus och ska komma till uttryck i alla de möten som vi redan har, genom medverkan på andra arenor och genom att utnyttja digital teknik. Den omfattar allt från det individuella mötet i den lokala församlingen till det digitala materialet som finns på nätet.

   Programmet ska tillåta kyrkans medlemmar livet igenom att förstå den identitet och frihet som dopet ger. Det ska möjliggöra att de verktyg och den kraft som finns i tron används i brottningen med de existentiella frågorna som varje människa ställs inför. Det ska öka insikten om trons väsen och betydelse för hela samhället.
2. uppdra till kyrkostyrelsen att i samverkan med stift och församlingar kraftsamla kring undervisning,
3. uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det kyrkomötet anfört beträffande undervisning.

2 Undervisning tema för årets kyrkomöte

I enlighet med det förslag som kyrkomötets presidium lämnade i sin skrivelse PSkr 2018:1 beslutade kyrkomötet vid sitt sammanträde i november 2018 att undervisning ska utgöra tema för årets tematiska kyrkomötessammanträde.

Temat har en bred ansats men det finns en begränsning och det är att temat undervisning inte ska behandla Svenska kyrkans yrkesutbildningar.

2.1 Varför är kyrkan kallad att undervisa?

Kyrkans undervisning syftar till att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen upprättas (Kyrkoordningen, Andra avdelningen, Inledning). Grunden för detta uppdrag finns i Gamla och Nya testamentet; i Jesu liv, död och uppståndelse; i profeternas och apostlarnas undervisning; i de gåvor som varje generation som lever sig in i trons djup har att ge vidare.

Kyrkan har bedrivit undervisning alltsedan urkyrkans tid och enligt vår kyrkoordning är undervisning en dimension av församlingens grundläggande uppgift. Både historiskt och teologiskt hör det självklart till kyrkans väsen att undervisa. Samtidigt präglar varje tid förutsättningarna för kyrkans uppdrag. Svenska kyrkans kallelse är att förkunna evangelium i ord och handling i det som är vår situation, med utmaningar som klimatkris, politisk kortsiktighet, samhällsklyftor och psykisk ohälsa.

Kristen tro och tradition har betydelse för hela samhället. Vad innebär den minskande kunskapen om kristen tro på lång sikt? Leder det till en utarmning av människans förmåga till religiös erfarenhet? Om människan förlorar sitt andliga språk, förlorar hon då tillgång till den andliga verkligheten? Den minskade förtrogenheten med kristen tro får konsekvenser bortom den enskilda människan. Utan minnen och tillgången till ett religiöst språk skapas inte de religiösa och kulturella värden som bidrar till sammanhållningen i ett samhälle. Detta är allvarliga följder som utmanar kyrkan på djupet.

På sätt och vis är inte detta något nytt. Redan 1932 såg pedagogen, teologen och feministen Lydia Wahlström (1869–1954) att kristendomsundervisningen inte förmådde nå skolbarnen:

> Där barnen inte komma från religiösa hem och äro invanda vid religiöst uttryckssätt, där bli sådana ord som rättfärdiggörelse och försoning fullkomligt obegripliga – alla anknytningspunkter saknas mellan sådana begrepp och barnens vanliga liv.

Vi ser hur Wahlström identifierar en avgrund mellan traditionellt kristet språk och människors liv; ett glapp mellan kristen tro och människors erfarenheter. Kyrkans ord förbinder inte, översätter inte, resonerar inte med det dagliga livet. Och om inte kristet språk knyter an till människors erfarenheter blir det, menar Wahlström, ”tomma formler” som saknar mening. Idag är hennes beskrivning av att ”alla anknytningspunkter saknas” mellan kristet språk och människors erfarenhet minst lika aktuell.

Programmet för lärande och undervisning är Svenska kyrkans gemensamma och långsiktiga satsning på ett systematiskt och sammanhållet arbete med lärande och undervisning. Programmet är ett paraply för kyrkans undervisningsarbete på alla nivåer: församlingar, stift och nationell nivå. Dess övergripande mål är att öka och fördjupa kunskapen om kristen tro hos många människor. För att nå dit behöver kyrkan möta medmänniskor och medlemmar på nya arenor, inte minst digitalt och i

det offentliga samtalet. Detta innebär också att kyrkan som organisation – förtroendevalda, ideella och anställda – behöver stärka och utveckla sin teologiska, pedagogiska och kommunikativa kompetens inom lärande och undervisning. I detta gemensamma arbete har alla kyrkans delar viktiga roller att spela. Här efterlyser kyrkostyrelsen kyrkomötets samlade klokskap.

Ett teologiskt och pedagogiskt arv från reformationen är förmågan att resonera dialektiskt, alltså att hålla flera perspektiv levande samtidigt. Att tänka dialektiskt är nödvändigt också i kyrkans samling kring undervisningsuppdraget. Å ena sidan måste alla nivåer i vår kyrka sakligt ta till sig den kunskap som forskning, medlems- och verksamhetsstatistik och egen erfarenhet förmedlar: att kristen tro är en känd, upplevd och levd verklighet för allt färre. Å andra sidan är denna utveckling inte ödesbestämd och det finns ännu möjlighetsfönster. Svenska kyrkan har goda förutsättningar, materiellt och immateriellt, för att svara upp mot de utmaningar som dagens kunskapsläge innebär. Vi har breda kontaktytor, i de hundratusentals möten som varje år sker i landets församlingar, i kyrkans samlade teologiska och pedagogiska kompetens och i många människors förtroende och förväntan på att kyrkan står fast och försvarar grundläggande värden. Vi talar om Guds närvaro i skapelsen, världen och människors liv; vi förkunnar den korsfäste och uppståndne och därmed ett radikalt hopp; vi lever inte med modlöshetens ande utan kraftens, kärlekens och självbesinningens (2 Tim 1:7).

Kyrkostyrelsen vill att de olika nivåerna inom Svenska kyrkan lär av varandra och lyfter fram goda praktiker. De som har funnit en befriande pedagogik och undervisning i sina sammanhang ska genom att dela dessa erfarenheter med varandra under denna satsning bli hörda och sedda och låta hela kyrkan växa och mogna i undervisningens nådegåva.

2.2 Vad innebär uppdraget?

Tron omfattar varje del av livet. En kraftsamling kring lärande och undervisning handlar inte bara om att tänka och samtala om Gud utan också om att be och erfara Gud med våra sinnen. Detta ställer krav på att kyrkans undervisning och lärande inbegriper huvud, hjärta och händer. Den amerikanske religionspedagogen Thomas H. Groome talar om tre aspekter av undervisning: information, formation och transformation. Det handlar alltså om trons kunskap, trons liv och den ständiga omvändelsen, växten och förvandlingen. Kyrkans undervisning sker i ett ömsesidigt lärande där människor i teori och praktik växer i ansvar och utifrån dopet navigerar i en riskfylld värld.

Till kyrkans undervisningsuppdrag hör att återskapa relationen mellan kristen tro och människors liv. Ordet ”återskapa” är viktigt, eftersom undervisning inte gäller att skapa en relation mellan människa och Gud. Den uppgiften är Guds egen. När Nathan Söderblom 1901 lyckönskade de blivande prästerna eftersom deras förkunnelse skulle finna en bundsförvant i varje människas hjärta, menade han att Gud redan har varit där. Kyrkans uppgift är att påminna om och väcka den vilande relationen mellan människan och den heliga treenigheten.

I sina katekeser svarar Martin Luther inte bara på den sakliga frågan ”Vad är kristen tro?”, utan också på den existentiella frågan ”Vad är kristen tro *för mig*?”. Undervisning i denna mening handlar om kunskap som *existentiellt tilltal* eller *trons tilltal*. Det sker när vi låter nya och gamla tolkningar av Bibeln och kyrkans tradition möta människors strävan efter mening och fördjupning. Bibeln berättar om skapelse, om avgrund och grund för hopp, om en kärlek som övergår allt. Luthersk teologi ringar in centrum i kristen tro med begrepp som rättfärdiggörelse av nåd genom tro,

försoning och kallelse. Kyrkan ska tala om Bibeln och traditionen på ett sätt som väcker tro och tillit: om Gud som ständigt skapar nytt, om brist, tillkortakommanden och skuld, om möten med Jesus som förvandlar, om uppståndelsen som övervinner döden, om glädjen som bryter in, om medskapande och ansvar, om hopp för mitt eget liv och för skapelsen.

Att reformatorerna betonade rätten att själv kunna läsa Bibeln och förvärva grundkunskap i tros- och samvetsfrågor har haft stor betydelse för vår syn på undervisning, bildning och utbildning. En av den lutherska reformationens bestående insatser i Sverige är bildningsarvet med till exempel hög läs- och skrivkunnighet och en stark tradition av public service media. Svenska kyrkan har också del i den rika folkbildningstradition med folkhögskolor, studieförbund och studiecirklar som alltjämt rustar och vitaliserar det svenska samhället.

Ordet bildning kan väcka olika associationer hos oss. Det behövs en kontinuerlig diskussion som befriar vår syn på bildning från föreställningar om särskild livsstil, samhällsklass eller kön. Till bildning hör alltid också den kritiska frågan: vems historia, kunskap och berättelser lyfts fram och vilka skyms?

Bildning inkluderar kunskap, men är alltid mer än så. Som ärkebiskop Antje Jackelén uttrycker det:

> Den utbildning som inte blommar ut i bildning går miste om något väsentligt. Bildning handlar om att hjärna och hjärta möts och om att växa som människa. Bildning innebär att undervisningens innehåll får ett större sammanhang och att sakproblem sätts in i historiska och samtida perspektiv. I förlängningen handlar det om att vi behöver inte bara grundkunskap om livet utan också avgrundskunskap för att bemästra dess höjder och djup.

Att undervisa ställer också krav på intellektuell klarhet och tydlig argumentation. Kristen tro handlar förvisso ytterst om Guds mysterium, men det utesluter inte att kristna och kyrkan behöver förklara och motivera sina ståndpunkter. Att vara kristen står aldrig i motsats till intellektuell hederlighet. Tydlighet i resonemang och tolkning är en dygd och visar att kristen tro och religion inte är något statiskt och oföränderligt.

Sammantaget behöver vi i Svenska kyrkan med allvar, krismedvetenhet och självrannsakan fokusera på vårt undervisningsuppdrag.

- Vi behöver undervisa om bibelns berättelser och kristen tro.
- Vi behöver synliggöra kristen etik och den kristna trons bidrag för rättvisa, fred och försoning.
- Vi behöver tolka och uttrycka kristen tro så att dess förmåga att ge oss människor mening och livsmod blir tydlig i vår tid.

Med andra ord, vi behöver redovisa grunden för vårt hopp (1 Petrus 3:15).

2.2.1 Undervisning hör samman med gudstjänst

Kyrkans gudstjänstfirande är det tydligaste uttrycket för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Liturgin är också undervisande och utgör en del av kyrkans förkunnelse som sträcker sig bortom de talade orden. Det är i gudstjänstens sammanhang – i Ordet och sakramenten – som Gud räcker oss syndernas förlåtelse, upprättelse och nytt hopp. Samtliga beståndsdelar i gudstjänsten – Samlingen, Ordet, Måltiden, Sändningen – rymmer undervisande moment som tillsammans gestaltar evangeliet om Jesus Kristus.

I den evangelisk-lutherska traditionen läggs stor vikt vid god förkunnelse: Ordet befriar och ger liv. Förkunnelsen ingår i och formas av gudstjänstens vidare sammanhang. Den ska vara innehålls- och lyssnarorienterad. Förkunnelsen behöver alltid beröra teologiska och existentiella dimensioner av tro.

I lutherskt kyrkoliv har musiken en stark ställning. Den är en del av evangeliets levande röst (*viva vox evangelii*) som ska kunna höras och förstås, och den omfattar både instrumental- och vokalmusik. Kyrkomusikern fick i och med reformationen pedagogiska uppgifter. Kyrkans musik är insatt i ett pedagogiskt sammanhang, med hjälp av kyrkomusikernas yrkesskicklighet förkunnar och förklarar, tröstar och inspirerar den. Musiken är viktig på trons väg. Svenska kyrkans psalmbok är ett uttryck för samklangen av ord, bön och musik. Kyrkans sång och musik har en dubbel riktning: mot Gud, som lovsång eller klagan och mot världen som mission och berättelse.

2.2.2 Undervisning hör samman med diakoni

I *Ett Biskopsbrev om diakoni* (2015) betonas betydelsen av att låta församlingslivet i alla dess dimensioner genomsyras av ett diakonalt förhållningssätt. En diakonalt präglad undervisning håller samman ord och handling och visar hur medmänsklig kärlek, omsorg och rättvisa tillhör den kristna trons frukter. På så sätt är diakonin nära knuten till målet med kyrkans undervisning.

Det sociala och diakonala arbetet betraktas ofta som en måttstock för Svenska kyrkans trovärdighet. Även om kyrkan alltid är mer än hennes medlemmars gemensamma arbete är det berättigat: ”Vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig”, säger Jesus (Matt 25:40). Detta arbete är inte enkelriktat: vi hjälper inte andra, vi hjälper varandra. Det rymmer en strävan efter att frigöra människors egna resurser och bär på insikten att varje människa är sårbar och kan hamna i utsatta situationer.

Svenska kyrkans församlingar ska vara en trygg plats för människor i alla åldrar, där det finns utrymme att växa, etablera en sund självbild och goda mellanmänskliga relationer. Ett exempel på detta är konfirmandarbetet, där unga får möjlighet att fördjupa kunskapen om kristen tro, växa i trons liv och att reflektera över livs- och samhällsfrågor i en kristen kontext. Församlingens arbete ska präglas av en sammanhållen syn på individens sociala, fysiska, psykiska och andliga behov. Kyrkans diakoni har också en profetisk uppgift i att identifiera och sätta ord på strukturer som ökar människors utsatthet eller minskar deras möjlighet att förändra sin situation.

Den existentiella dimensionens betydelse för människan uppmärksammas alltmer i ljuset av ökad psykisk ohälsa. Detta är inte bara ett problem på individnivå utan ett växande samhällsproblem som vi för närvarande saknar adekvata begrepp för att beskriva. Ur ett kristet perspektiv kan vi tala om en andlig kris vars orsaker går att spåra till en förlust av livsmening och mål. I andra kulturer och i andra historiska epoker har det varit självklart att uttrycka och bearbeta de existentiella frågorna kollektivt i riter och myter. Det är inte, men borde vara en självklarhet också i vår tid. Här bidrar kyrkans undervisning och lärande med språk, riter och gemenskap.

Ett diakonalt perspektiv har alltså en given plats i kyrkans undervisning. Tro och handling ska bli ett. Dessutom är det sociala engagemanget för många en väg in i kyrkans gemenskap. Det rättighetsbaserade arbetet är ofrånkomligt för undervisningens trovärdighet och kärleken till vår nästa ett uttryck för kristet lärjungaskap.

2.2.3 Undervisning hör samman med mission och religionsdialog

Mission och undervisning är nära sammanflätade i kyrkans liv. Mission tar sin början i Guds aldrig sinande kärlek till sin skapelse. Som kyrka är vi delaktiga i Guds mission i världen. Kyrkornas världsråd lyfter fram detta i missionsdokumentet *Tillsammans för livet:*

> Mission är ett svar på Guds uppfordrande kärlek vilken visar sig i skapelsen och frälsningen. ”Guds kärlek manar oss”. Denna gemenskap öppnar våra hjärtan och liv för våra bröder och systrar samtidigt som vi delar Guds kärlek (2 Kor 5:18-21). Genom livet i Guds kärlek är kyrkan kallad att bli goda nyheter för alla. (§ 55)

På den här punkten råder en bred ekumenisk konsensus. Det har sagts förut: det är inte kyrkan som har en mission utan Guds mission som har en kyrka, för att förverkliga Guds vilja i världen. I missionsdokumentet lyfts också kyrkans möte med människor av annan tro fram som ett uttryck för Guds mission:

> Vi tror att Livets ande skänker glädje och liv i överflöd. Därför kan Guds ande återfinnas i alla kulturer som bekräftar livet. Den heliga Anden verkar gåtfullt och vi förstår inte fullt ut Andens verk i andra trostraditioner. (§ 93)

Religionsmöten är inget nytt i kristendomens historia. Den tidiga kyrkan växte fram i en mångreligiös kontext. Ändå presenterar sig religiös mångfald på ett nytt sätt i vår tid, med ökad migration och mångfald, och med ny teknologi som möjliggör både informationsutbyte och möten i högre takt och större omfattning än tidigare.

Detta ställer krav på att Svenska kyrkans undervisning som, förankrad i tro, bekännelse och lära, måste gestaltas på nytt i varje tid och sammanhang.

Biskopsbrevet *De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext* (2019) identifierar tre perspektiv som särskilt viktiga för hur kyrkan agerar i ett mångreligiöst samhälle: i respekt för den enskilda människan, i en god relation till andra trossamfund och med en genomtänkt teologi om mission och religionsmöten (s. 23). Utgångspunkten är att varje människa är skapad till Guds avbild och att Gud är närvarande i mötet, något som också kyrkoordningen betonar:

> Utifrån kyrkans tro på Gud som skapande, upprättande och livgivande i hela världen, är den vidare ekumeniska kallelsen att verka för kyrkans enhet, mänsklighetens gemenskap och världens helande, samt att söka Guds tilltal i mötet med varje människa oavsett religiös tradition.
> (Kyrkoordningen, Fjortonde avdelningen, Inledning)

Som kyrka relaterar vi inte bara till enskilda människor utan också till andra trossamfund i den interreligiösa dialogen. Denna dialog står inte i motsats till kyrkans undervisning utan kan ses som en del av densamma, något som också Läronämnden betonar:

> En sådan dialog är inte bara förenlig med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, utan även ett sätt att ge uttryck åt denna tro. Det vore märkligt om kristna inte samtalade med andra gudstillbedjare i Sverige.
> (Ln 2008:6y)

Som kristna kan vi söka Gud i mötet med människor av annan tro. Alla religiösa uttryck är inte likvärdiga; det finns extremism och förtryck som vi tar avstånd från. Samtidigt påbjuder kärleksbudet att vi visar respekt i förhållande till andra religiösa traditioner. Liksom Kyrkornas världsråd, Katolska kyrkan och flera ekumeniska organ påpekar Svenska kyrkans biskopsmöte: dessa kan vara boningar för den heliga Anden (s. 29f.).

När vi känner igen Guds verk i andra religiösa traditioner får detta konsekvenser för det pastorala arbetet och de interreligiösa relationerna. Vi har anledning till frimodighet i både dopundervisning och dialogarbete. I flera av Svenska kyrkans församlingar ser vi just en religionsteologiskt förankrad beredskap till bådadera: det bedrivs undervisning för nyanlända och andra som vill bli döpta, samtidigt som det odlas goda och förtroendefulla relationer med den intilliggande moskén eller synagogan. Ytterligare reflektion och pastoral vägledning på detta område finns i redan nämnda biskopsbrev (*De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext 2019*) och i det stödverktyg, *Support migration*, som Kyrkokansliet tagit fram på kyrkostyrelsens uppdrag. På kyrkomötets uppdrag har Teologiska kommittén också gett ut en samtalsbok om religionsteologi: *Sann mot sig själv – öppen mot andra* (2011).

I sitt praktiska arbete visar många församlingar att det finns en spänning men inget motsatsförhållande mellan vittnesbörd och dialog: När vi vittnar om Jesus Kristus behöver detta ske i lyssnande och lyhördhet vis-a-vis motparten och för att dialogen ska vara meningsfull behöver vi också berätta om vår egen tro och erfarenhet av Gud i Jesus Kristus.

En religionsteologisk medvetenhet stärker alltså kyrkans undervisning på flera plan: den ökar vår kunskap om Gud, oss själva och om den Andre; den motverkar polarisering och stereotypa föreställningar om människor av annan tro och den bidrar till en intellektuellt sett mer trovärdig undervisning i och med att en mer adekvat bild av världen presenteras.

2.3 Vems är uppdraget?

Uppdraget att undervisa gäller alla döpta! Som en del av den världsvida kyrkan står Svenska kyrkan genom den globala ekumeniska rörelsen i ett kontinuerligt delande av kunskaper och erfarenheter, också på undervisningens område. Synen på undervisning och bildning som centrala för både kyrka och samhälle är del av vårt lutherska arv. Kyrkans undervisningsansvar står alltså högt på dagordningen och spänner över stora verksamhetsområden som alla har med evangeliets tillämpning att göra.

Som lemmar av samma kropp är den ekumeniska kristenheten beroende av och ansvariga för varandra. Den starka ekumeniska identiteten uttrycks nationellt genom medlemskap i Sveriges kristna råd (SKR). I Europa är vi del av den Europeiska kyrkokonferensen (KEK) och Borgågemenskapen. Den globala samhörigheten uttrycks framför allt genom medlemskap i Kyrkornas världsråd (KV). Som luthersk kyrka står vi i en särskild historisk och teologisk gemenskap med den världsvida lutherska kyrkofamiljen, och är medlemmar i Lutherska världsförbundet (LVF). Vi är även medlem av ACT-alliansen (*Action by Churches Together*, ACT) som är en av de största globala trosbaserade allianserna för humanitärt arbete, utvecklingssamarbete och påverkansarbete.

I dialog och samverkan med andra kyrkor och civilsamhällsorganisationer verkar vi för en holistisk syn på lärande och undervisning. Genom utbildningssatsningar bidrar vi till att stärka människor att leva sin kristna kallelse i vardagen och att vara väl rustade att bidra till ett gott samhälle för alla (*Kyrkan i det offentliga rummet*, s. 11). De globala perspektiven och de internationella relationerna berikar och utmanar vår egen föreställning om undervisning och församlingsarbete.

2.4 Vem angår det?

2.4.1 Det angår alla

Svenska kyrkans arbete med undervisning och lärande angår alla! Det finns en allemansrätt till de kristna berättelserna. Uppdraget att verka för fred och rättvisa innefattar hela skapelsen.

Detta är i linje med Svenska kyrkans folkkyrkoteologi. Den formulerades i och för en annan tid, men ambitionen är lika giltig nu som då: utifrån sin territoriella församlingssyn har Svenska kyrkan ett ärende till var och en inom församlingens gränser.

Tanken på ”målgrupp alla” måste dock förenas med en medveten, tydlig och respektfull hållning till dem som helt enkelt inte är intresserade och till människor av annan tro och livsåskådning. Folkkyrkoteologins gränsöverskridande förkunnelse måste alltid förenas med respekt för människors integritet, religiösa identitet och egna val.

2.4.2 Ungas tro under stark förändring

Forskningen visar att ungas tro är under stark förändring. Utvecklingen går mot ett alltmer diversifierat samhälle, där fler unga definierar sig som ateister eller som tillhöriga andra samfund (ortodoxa, katolska, muslimska) än Svenska kyrkan och de traditionella frikyrkorna. Det är ingen ny utveckling, utan följer en långvarig trend. Nytt är däremot att Svenska kyrkan och de andra nordiska kyrkorna ser en övergång från att ”tillhöra utan att tro” till, som religionssociologen Kati Niemelä beskriver den finska millenniegenerationen, att ”inte tro på att tillhöra”. Färre unga har erfarenhet av levd religion och kristen praktik och fler väljer att lämna kyrkan.

Svenska kyrkans kontaktyta till unga är dock fortfarande relativt stor, framför allt genom de kyrkliga handlingarna. Kyrkliga traditioner är ännu levande vid livets stora ögonblick; kyrkans frivilligarbete ses som en möjlighet att göra nytta i samhället. Däremot är det enligt forskningen inte lika självklart för unga vuxna att kristen tro kan hjälpa dem att tolka och leva sina liv, alltså vad vi skulle kalla en livstolkning på dopets grund. Endast två av tio nittiotalister (födda på 1990-talet) upplever att Svenska kyrkan är relevant i deras liv; en av tio uppger att de har ganska eller mycket nära relation till kyrkan.

Just nu och i relation till sina unga medlemmar har Svenska kyrkan ett möjlighetsfönster. Nittiotalisterna utgör den största nu levande generationen och är i hög grad kyrkotillhöriga. De närmaste åren går många in i en livsfas med familj och barn. Vilket utrymme kristen tro och kyrka kommer att ha i människors liv och i det svenska samhället de närmaste decennierna, avgörs i hög grad av hur nittiotalisterna kommer att förhålla sig till kyrkans tro och verksamhet och till sitt medlemskap. Svenska kyrkan måste kraftsamla kring sin undervisning, för att göra kristen tro känd, upplevd och meningsfull för dessa generationer.

För en folkkyrka är medlemsfrågan central. Det faktum att allt färre döper sina barn är allvarligt. Utifrån kyrkomötets beslut 2017 behandlar kyrkostyrelsen just nu ärendet om en medlemsstrategi, som ska hjälpa stift och församlingar att följa medlemmarna genom livet. Vi ser att medlemsfrågan har en naturlig koppling till kyrkans undervisning.

2.4.3 Kyrkliga handlingar som en arena för undervisning

I de kyrkliga handlingarna, dop, konfirmation, vigsel och begravning, möts uttrycken för kyrkans tradition och relevansen i individens liv på ett mycket konkret sätt. Människor deltar ofta i dessa handlingar under avgörande livsomständigheter. De samtal

som föregår dop-, vigsel- och begravningsgudstjänsten är unika tillfällen, också för undervisning. Prästens förmåga att lyssna in och ta vara på varje sådant tillfälle har stor betydelse.

De som deltar i de kyrkliga handlingarna kan ha mycket olika relation till kyrkan. För en del är den en främmande plats, för andra ett tryggt hem. För en växande andel av befolkningen utgör de kyrkliga handlingarna den enda kontakten med Svenska kyrkan. För dem är gudstjänsten ett tillfälle att möta en levande tro vid ett tillfälle då kyrkorummet är till just för dem.

De kyrkliga handlingarna är både kollektiva och personliga. Generation efter generation har döpts in i kyrkans gemenskap, välsignats i äktenskapet och tagit avsked av dem som avlidit. Däri ligger det gemensamma över tid och rum. Samtidigt blir, ur den enskilda individens perspektiv, de kyrkliga handlingarna i ökande grad unika händelser. I Svenska kyrkan har vi ett stort ansvar att på ett teologiskt, pastoralt och pedagogiskt klokt sätt värna, vårda och utveckla dessa viktiga mötesplatser för tro och liv även i framtiden.

Reformationen betonade vikten av att människor ska få ta emot evangeliet på sitt vardagsspråk. Värnandet om flerspråkigheten i kyrkans liv och arbete har sin grund i detta. Möjligheten att få fira gudstjänst och delta i församlingens verksamhet på sitt eget språk skapar större delaktighet, berikar kyrkans församlingsliv och stärker människor i deras identiteter. Svenska kyrkans arbete med flerspråkighet, såväl på de nationella minoritetsspråken som andra strategiskt viktiga språk (till exempel engelska, spanska, arabiska) är fortsatt angeläget.

2.5 Hur kan undervisningsuppdraget utföras i vår tid?

Lärande sker i relation – med Gud, mig själv, andra människor, texter, historien och framtiden. Människan ska inte ses som objekt för kyrkans undervisning, utan som subjekt i sitt eget lärande.

Till den öppna folkkyrkans kännetecken hör att det finns utrymme för olika fromhetstraditioner och teologiska orienteringar. På undervisningens område innebär det att formerna skiftar och att verktygen och de pedagogiska metoderna är många. Denna mångfald är en tillgång. För att kunna tala med olika slags människor, krävs olika språk – även det ordlösa språket. Givet att undervisningen utgår från ett evangeliskt centrum och har en folkkyrkoteologisk ambition, rymmer kyrkans undervisning stor variation i uttryck, former och språk.

Varje generations reflektion och erfarenhet av Guds uppenbarelse i Jesus Kristus tillför nya tolkningar och insikter till den levande kristna traditionen. Teologen Werner G. Jeanrond betonar att en sådan tolkning bör vara kritisk (att granska, bedöma, välja bort), självkritisk (att se sin egen roll i tolkandet) och konstruktiv (att formulera på nytt). På så vis innehåller tolkning alltid ett etiskt moment: att som enskild uttolkare ta ansvar för sina teologiska val och – i görligaste mån – för deras konsekvenser.

Det faktum att Svenska kyrkan räknar in tolkning som en ofrånkomlig dimension av sin undervisning förutsätter en icke-fundamentalistisk förståelse av kristen tro och religion. Med förskräckande tydlighet visar historien att all religiös tro och alla religiösa uttryck inte är av godo och i nutid växer den religiösa extremismen. Just därför är tolkningen av religiösa texter och praxis så avgörande. Svenska kyrkans satsning på undervisning har en direkt samhällelig relevans.

Existentiella frågor och erfarenheter länkar samman människor över tid och rum. Genom historien har dessa gestaltats och bearbetats i olika konstnärliga och andliga

traditioner som alla gemensamt bidrar till att teckna en bild av människolivets storhet, djup och sårbarhet. Tillgången till detta arv förankrar människan i det förflutna samtidigt som den rustar henne för att leva i samtiden och möta framtiden. Svenska kyrkan har ett stort ansvar att ge människor idag tillgång till ett ovärderligt materiellt och immateriellt kulturarv. Det kyrkliga kulturarvet utgör med sina drygt 3 000 kyrkobyggnader, ett stort antal övriga byggnader och begravningsplatser, konst och musik, seder och bruk och kanske en miljon föremål, det största sammanhängande kulturarvet i Sverige. Rätt förvaltat kan det kyrkliga kulturarvet bidra till att väcka levande tro också i vår tid. Detta kräver gedigen kunskap, genomtänkt pedagogik och en solid förankring i den kristna traditionen i kombination med lyhördhet inför samtidens andliga behov.

2.5.1 Med hela världen för ögonen

Svenska kyrkans arbete med undervisning har världen för ögonen. I det internationella arbetet är akademisk utbildning, fortbildning och folkbildning av religiösa ledare, anställda och ideellt engagerade prioriterat. Förmågan till teologisk tolkning och förmågan att motverka fundamentalism behöver stärkas. Detta är en förutsättning för att kyrkorna ska kunna genomföra sitt uppdrag och hantera känsliga frågor så som jämställdhet, sexualitet, reproduktion och fred. Svenska kyrkan stödjer högre utbildning vid teologiska institutioner i Etiopien, Tanzania, Sydafrika, Myanmar, Indien, Pakistan och Libanon.

Liksom i samhället i övrigt är det i kyrkan viktigt att kvinnor är ledare, och kan vara uttolkare av heliga texter, förkunnare och bärare av prästämbetet. Till exempel stödjer Christian Study Centre kristna i Pakistan i relation till det muslimska majoritetssamhället. Kvinnor erbjuds möjlighet till teologisk utbildning för att kunna påverka sin ställning i samhället i positiv riktning och ungdomar förbereds för att jobba för mänskliga rättigheter. Ett annat exempel är Centret Bartolomé de las Casas som arbetar i Latinamerika med bland annat alternativa maskuliniteter i samhällen där macho-idealen är starka.

Vår kyrkas engagemang och insatser i andra delar av världen bygger på dialog och ett ömsesidigt lärande på områden såsom undervisning, klimat, jämställdhet, ungas psykiska hälsa, religionsdialog och fred. Genom stiften sker utbyten och praktikantprogram för att ge människor tillfälle att dela tro och liv. Utbytesprogrammet Ung i den världsvida kyrkan är ett utflöde av Svenska kyrkans kyrkorelationer.

2.5.2 Med skapelsens integritet i fokus

Biskopsbrevet om klimatet ger bakgrund och vägledning till undervisning och lärande med skapelsens integritet i fokus. Tillsammans med den världsvida kristenheten delar Svenska kyrkan övertygelsen om att människan är del av en ”sammanhållen livsväv.” Människan är i enlighet med Guds vilja Guds skapade medskapare och ska utöva förvaltarskap (1 Mos 1:28). På det viset får vi människor delta i skapelsens förnyelse och lita på Guds löfte om att fullkomna skapelsen (*Ett biskopsbrev om klimatet*, s. 64). Detta vägleder oss i allt hållbarhetsarbete, som inte bara omfattar ett värnande om miljön utan också handlar om långsiktighet i sociala, ekonomiska och andliga relationer.

Idag vet vi att hållbarhet kräver både inre och yttre kraftsamling. En inre samling för att begrunda det ömsesidiga beroendet mellan allt levande i Guds skapelse och en yttre samling för att förstärka och påskynda de insatser som är livsnödvändiga.

Den pågående klimatkrisen ställer krav på själavård och skärper barnperspektivet. Den gör sambandet konkret mellan trosbekännelsen och gudstjänstlivet å ena sidan

och den individuella och gemensamma livsstilen å andra sidan. Här behövs undervisning och lärande både om vår egen verksamhets klimatpåverkan och om hur vi kan bidra till en nödvändig omställning. De skeenden som världen befinner sig i just nu måste påverka Svenska kyrkans undervisningsuppdrag, om kyrkan ska vara trogen sitt uppdrag. Svenska kyrkans församlingar har goda förutsättningar att bli platser där praktisk och teoretisk undervisning om en hållbar livsstil sker, i samspråk och samarbete med andra samhällsaktörer.

Det finns ett stort behov av såväl kunskap och realism samt av djärva visioner och teologisk skaparkraft. Vårt uppdrag som kyrka är att trovärdigt tala om hopp och förnyelse liksom att gestalta den sorg, oro och förlust som obönhörligen följer i klimatkrisens spår. Vår undervisning och lärande behöver hantera behovet av tröst samt tillgängliggöra berättelser om vad livet i en mer rättvis och klimatvänlig framtid kan innebära.

2.5.3 Med medvetenhet om digitaliseringens möjligheter och risker

Digitaliseringen är en process som håller på att förändra grundläggande strukturer och livsvillkor i världen. Den påverkar vår syn på arbete, integritet och kommunikation, förändrar produktion och transportväsende, medicin och rättsväsende med mera. Ännu är vår kunskap begränsad om såväl möjligheter som risker. Redan nu framstår den digitala teknikens möjligheter för undervisning och lärande som lovande.

Kommunikation på digitala arenor öppnar tidigare oanade möjligheter att nå ett stort antal människor, också utanför traditionella målgrupper. Via exempelvis Facebook och YouTube går det att sprida texter, ljud och rörlig bild och få omedelbar respons. Kortfilmen *Därför firar vi jul! Se filmen om när Jesus föddes* sågs sammanlagt närmare 1,4 miljoner gånger. Kyrkbacken har blivit digital.

Det övergripande uppdraget för kyrkan som digital mötesplats skiljer sig dock inte från kyrkans uppdrag i stort. Det handlar alltjämt om att väcka och stärka kristen tro och bidra till samhällets bästa.

Det handlar om att skapa undervisningsmaterial som fungerar i den digitala världen och att vara kyrka på nätet dygnet runt. Svenska kyrkan har med sitt prisbelönta arbete på webben och med jourhavande präst på nätet kommit en bra bit på väg, men har samtidigt mycket kvar att utforska och utveckla.

Sociala medier skapar möjligheter, men också risker. Människor far illa. Barnkonsekvensanalysen är ett viktigt verktyg för att utveckla Svenska kyrkans digitala mötesplatser så att riskerna för missbruk och utnyttjande minimeras.

I en digital värld blir geografiska gränser mer osynliga. Ur ett digitalt perspektiv försvinner gränserna mellan församlingar, stift och nationell nivå. Det ställer nya krav på samverkan för att ta tillvara de potentialer som de digitala mötesplatserna utgör. Digitala och fysiska möten och mötesplatser har en tendens att förstärka snarare än att konkurrera med varandra. I Svenska kyrkan bör vi verka för att digitala mötesplatser medverkar till att människor dras till det fysiska kyrkorummet och den lokala församlingen.

2.6 Vision för vårt arbete

Här är vi 2030

I samklang med de andra tre dimensionerna av den grundläggande uppgiften – gudstjänst, diakoni och mission – har följande uppnåtts:

- Dopmedvetenheten har stärkts, vilket innebär att:
  - fler barn, unga och vuxna döps
  - glädjen över att vara döpt och över den identitet och frihet som dopet ger ökar
  - samhörigheten med döpta över hela världen aktualiseras och fördjupas
  - sambandet mellan tro och handling förtydligas så att många fler kan säga ”jag är kristen och därför ...”.
- En pedagogik som håller ihop information, formation och transformation, vilket innebär att:
  - trons kunskap, trons liv och den ständiga omvändelsen, växten och förvandlingen står i ständig relation till varandra
  - dialogpedagogik och delaktighet går hand i hand med förmedlingspedagogik och fokus på kunskap.
- Trons offentliga konsekvenser ses som en självklarhet, vilket innebär att:
  - tro uppfattas som mer än en privatsak – ett allmänintresse mer än ett särintresse
  - Svenska kyrkans förmåga att analysera samhällsfrågor, skapa tillitsfulla relationer, utmana orättvisor, identifiera tecken på hopp och ge stöd till människor i nöd är framstående och erkänns som sådan
  - trossamfundens roll för social sammanhållning och bidrag till samhällets motståndskraft (resiliens) erkänns och tas i anspråk.
- Kunskapen om kristen tro har ökat i det svenska offentliga rummet, vilket innebär att:
  - media uttrycker sig sakkunnigt om religion
  - offentligt samtal och kulturliv ger uttryck för insikt om kristen tro, spiritualitet och religion generellt
  - beslutsfattare kan förhålla sig kritiskt och självkritiskt till kristna och andra religiöst grundade värderingars roll för demokratin.
- I enlighet med barnkonventionen, som sedan tio år är lag i Sverige, har barn och ungas villkor förbättrats, vilket innebär att:
  - barn och ungas tillgång till spiritualitet och andlig utveckling ses som en självklarhet och ett samhällsintresse
  - det finns allmän förståelse för sambandet mellan psykisk hälsa och förmågan att använda existentiella och andliga verktyg.
- Det har blivit vedertaget att en hållbar värld omfattar åtminstone fyra dimensioner: social, ekonomisk, ekologisk och andlig, vilket innebär att:
  - i arbetet med Agenda 2030 har det blivit tydligt att tron är ofrånkomlig för upplevelsen av livsmod och livsmening
  - Svenska kyrkan har visat att tron bidrar med en kulturell integritet, ett andligt djup och en moralisk kraft som är ofrånkomligt för att odla hopp.

2.7 För utskottens samtal

Här följer några frågor utifrån utskottens beredningsområden. De är inte tänkta att vara uttömmande utan snarare som möjliga utgångspunkter för samtal. Genom att skrivelsen diskuteras utifrån varje utskotts specifika område önskar kyrkostyrelsen att få del av kyrkomötets samlade erfarenhet i denna livsviktiga fråga för vår kyrka.

Gudstjänstutskottet

- Hur kan gudstjänsten i högre utsträckning vara en undervisande miljö?
- På vilka sätt kan gudstjänstlivet stärka dopmedvetenheten?
- Hur kan vi säkerställa barn och ungas tillgång till andlig utveckling?
- Hur kan vi förvalta och utveckla det musikaliska kulturarvet?

Organisationsutskottet

- Hur kan *Programmet för lärande och undervisning* organiseras som en rörelse så att samspelet mellan församling, stift och nationell nivå sker på ett optimalt sätt?
- Hur kan samverkan mellan församling, stift och nationell nivå bli effektivare kring undervisningsuppdraget?
- Hur kan vi stärka det flerspråkiga arbetet (minoritetsspråken, svenskt teckenspråk, och andra språk) i församlingarna så att fler människors rättigheter till lärande och undervisning blir tillgodosedda, oavsett församlingstillhörighet?
- Vilka positiva samverkanseffekter kan utskottet identifiera för kyrkans arbete på den offentliga arenan?

Tillsyns- och uppdragsutskottet

- Vilka möjligheter och svårigheter ser utskottet när det gäller tillsyn över undervisningen?
- Vilken roll kan församlingsinstruktionerna spela och vad finns det för möjligheter att stärka undervisning och lärande?
- Vad behöver särskilt beaktas vid införandet av undervisningsplaner?
- Hur kan barnkonsekvensanalysen bidra till att förbättra Svenska kyrkans arbete med undervisning och lärande?

Ekonomiutskottet

- Hur kan församlingarna avlastas ytterligare för att kunna fokusera sin kompetens och sina resurser på undervisningsuppdraget?
- Hur kan vi stimulera stift och församlingar att både dela med sig av egna erfarenheter av lärande och undervisning och att ta emot andras?

Ekumenikutskottet

- Hur kan samhörigheten med döpta över hela världen aktualiseras och fördjupas?
- Hur kan vi i den världsvida kyrkan stärka förmågan att analysera samhällsfrågor, skapa tillitsfulla relationer, utmana orättvisor, identifiera tecken på hopp och ge stöd till människor i nöd?
- Hur kan vi bli bättre på att lära oss av andra både lokalt, nationellt och internationellt?
- Hur kan den religionsteologiska medvetenheten stärkas i kyrkans undervisning?

Kyrkolivsutskottet

- Hur utvecklar vi en pedagogik som håller samman information, formation och transformation?
- Vad skulle undervisningsplaner för Svenska kyrkan behöva innehålla?
- Hur stärker och förtydligar vi sambandet mellan tro och handling så att många fler kan säga ”jag är kristen och därför …”?
- Hur stärker vi betydelsen av kyrkolivet för det offentliga rummet?
- Hur levandegör vi den folkbildningstradition som bygger på gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte?

Samhälls- och kulturutskottet

- Hur kan vi stärka kyrkans samfällda förmåga att analysera samhällsfrågor, skapa tillitsfulla relationer, utmana orättvisor, identifiera tecken på hopp och ge stöd till människor i nöd?
- Hur tillvaratar vi de möjligheter till lärande och undervisning som digitalisering ger, till exempel gällande innehåll, tonalitet och tilltal?
- Vilka kontaktytor skulle kunna användas mer medvetet för undervisning och mission än vad som görs idag och hur?
- Vilka möjligheter och utmaningar ser utskottet i att bedriva undervisning ”på andras arenor”, som kultur och media?

Förvaltarskapsutskottet

- Hur kan våra kulturhistoriskt värdefulla byggnader och inventarier komma till ännu större användning i kyrkans undervisning och lärande?
- Hur ska Svenska kyrkan i sitt kulturarvsförmedlande arbete kunna tillgodose Riksantikvarieämbetets önskemål om allmängiltighet och samtidigt fortsätta att tolka kulturarvet utifrån kristen teologisk förståelse?
- Hur påverkas Svenska kyrkans undervisningsuppdrag av de klimatutmaningar vi står inför?
- Hur får vi genomslag för alla fyra hållbarhetsdimensionerna i förvaltningen av våra egna resurser liksom i vårt samhällsengagemang?

2.8 Barnkonsekvensanalys

Ett centralt ärende i skrivelsen är att stärka unga människors rätt till sammanhang, kultur och religion. Detta ligger i linje med barnkonventionen som betonar barnets bästa och barnets rätt till andlig, moralisk, psykisk och social utveckling. Kyrkoordningen anger att barnet intar en särställning i kristen tro och därför ska uppmärksammas på ett särskilt sätt i församlingens verksamhet. Det är ur barnets perspektiv positivt att Svenska kyrkan gör en satsning på undervisning. KsSkr 2019:5 lyfter fram ett helhetsperspektiv på undervisning, som självklart innefattar barn 0–18 år. Det är viktigt att barnperspektivet beaktas också i den fortsatta kraftsamlingen på undervisning och lärande i Svenska kyrkan.

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Aron Emilsson, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Daniel Larson.

Föredragande: Avdelningschef Gunilla Hallonsten

Kyrkostyrelsen beslöt

att fastställa skrivelsen 2019:5 Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning i enlighet med diskussionen, och

att lämna skrivelsen till kyrkomötet.

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:6

Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 10 juni 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen behandlas kyrkomötesuppdraget Medlemskap i Svenska kyrkan, från kyrkomötet 2017.

Det föreslås att det inte längre ska finnas någon bestämmelse om grundläggande förutsättningar för tillhörighet till Svenska kyrkan utifrån medborgarskap. Den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 1 § kyrkoordningen, ska därför upphöra att gälla. Frångåendet av medborgarskap som grundläggande förutsättning för tillhörighet innebär att alla som döps i Svenska kyrkans ordning blir upptagna i kyrkan genom dopet. Kyrkostyrelsen ska alltså inte längre göra någon särskild prövning av förutsättningar för inträde för den som inte är svensk medborgare eller som är utländsk medborgare men inte bosatt i Sverige. Inte heller när det gäller upptagande i Svenska kyrkan genom anmälan eller meddelande, ska någon särskild grundläggande prövning behöva göras utifrån medborgarskap. Förslaget innebär också att ingen kommer att förlora sin tillhörighet till Svenska kyrkan vid bosättning utomlands eller vid övergivande av svenskt medborgarskap. Sammanfattningsvis innebär den föreslagna förändringen att samma förutsättningar kommer att gälla för alla som vill tillhöra Svenska kyrkan oavsett medborgarskap, såväl vad gäller inträde som utträde. Som en konsekvens av att den första paragrafen i kapitlet föreslås utgå, föreslås också vissa följdändringar beträffande beteckningen av kapitlets resterande paragrafer. Följdändringar beträffande paragrafbeteckning krävs av samma anledning även i 11, 19 och 59 kap. kyrkoordningen.

Det föreslås också att beslut i tillhörighetsärenden för personer som inte är folkbokförda i Sverige ska fattas av kyrkoherden för den församling dit anmälan eller meddelandet lämnats in, i stället för av kyrkostyrelsen. Detta ska gälla även för en utlandsförsamling. En förändring av beslutskompetensen för icke folkbokförda uppnås genom en ändring av 29 kap. 6 § fjärde stycket. De föreslagna nya lydelserna av bestämmelserna i kyrkoordningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2020. En rimlig målsättning bör vara att även handläggningen av tillhörighetsärenden för icke folkbok-

förda ska ske lokalt. Under en övergångsperiod bedöms dock registreringen i kyrkobokföringssystemet avseende dessa ärenden fortsatt behöva ske hos kyrkostyrelsen, i avvaktan på utredning av anpassningar av systemet.

Det föreslås ingen förändring av kyrkoordningens bestämmelser med anledning av frågan om döpta men utträddas ställning. Nuvarande reglering, enligt vilken kyrkoherden kan besluta om rätt till kyrklig vigsel och begravning vid särskilda skäl, bedöms ändamålsenlig.

Det föreslås även att problemet innebärande att tillhöriga personer som avregistrerats från folkbokföringen idag inte kan återfinnas i kyrkobokföringen, kan lösas genom tekniska åtgärder i kyrkobokföringssystemet, med resultatet att personakten för dessa personer inte gallras bort.

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut 5

2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen 5

3 Ärendet och dess beredning 8
3.1 Uppdraget från 2017 års kyrkomöte 8
3.2 Promemorian *Kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet – om medborgarskapets betydelse, dopets ställning i relation till utträdda m.m.* 9
3.3 Remissbehandling 10

4 Svenska kyrkans identitet 10
4.1 Bevarad identitet i förändring 10
4.2 Öppen, rikstäckande folkkyrka 11
4.3 Dop, kyrkotillhörighet, den världsvida kyrkan och samhörigheten med Kristus 13

5 Bestämmelser om kyrkotillhörighet 14
5.1 Dopet blir tillhörighetsgrundade 15
5.2 Tillhörigheten fram till och med 1951 års religionsfrihetslag 19
5.3 1980 års ändring av religionsfrihetslagen 22
5.4 Dagens bestämmelser i 29 kap. kyrkoordningen 22

6 Allmänt om kyrkotillhörighet 24
6.1 Registrering av tillhörighet 24
6.2 Kyrkobokföring och församlingstillhörighet 26
6.3 Att lämna sin kyrkotillhörighet 27
6.4 Skillnader mellan kyrkotillhöriga 29

7 Utveckling i samhälle och kyrka 30
7.1 Förhållandet kyrka – stat 30
7.2 Tillhörighet och kyrkliga handlingar 31
7.3 Utvecklingen av Svenska kyrkan i utlandet 32
7.4 Asylsökande, dop och kyrkotillhörighet 33

8 Ekumeniska perspektiv 34
8.1 Tillhörighetsbestämmelser i de nordiska folkkyrkorna m.fl. 35
8.2 Ekumeniska överenskommelser och avtal om särskild ekumenisk samverkan 35
8.3 Något om medlemskap och kyrka inom Kyrkornas världsråds kommission för Faith and Order 36

9 Överväganden och förslag 37
9.1 Grunden för tillhörighet – medborgarskapsfrågan 37
Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag. 37
9.2 Beslut om tillhörighet 42
9.3 Döpta men utträddas ställning 50

9.4 Avregistrerade tillhöriga 52
9.5 Övriga synpunkter från remissinstanserna 52

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 53

11 Konsekvenser 54
11.1 Församlingsperspektiv, teologi och ekumenik 54
11.2 Konsekvenser för barn 54
11.3 It-system och handläggning 55

12 Kommentarer till bestämmelserna i kyrkoordningen 56

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 29 kap. 1 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 29 kap. 1 § ska utgå,

dels att nuvarande 29 kap. 2–10 §§ i stället ska betecknas 29 kap. 1–9 §§,

dels att 11 kap. 19 §, 19 kap. 2 § och 59 kap. 16 § ska ha följande lydelse,

dels att 29 kap. 2, 3, 5–7 och 9 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 kap.	
19 §	
För att ändra följande bestämmelser i kyrkoordningen måste minst tre fjärdedelar av de röstande vara ense om beslutet:	
1. 16–19 §§ om lärofrågor och vissa bestämmelser i kyrkoordningen,	
2. 29 kap. *2–4* §§ om kyrkotillhörighet,	2. 29 kap. *1–3* §§ om kyrkotillhörighet,
3. 53 kap. om offentlighet för handlingar, och	
4. 54 kap. om undantag från offentlighet för handlingar m.m.	
Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande beslutar att ändra en bestämmelse som avses i första stycket får kyrkomötet ändra bestämmelsen med enkel majoritet genom två likalydande beslut. Det andra beslutet ska fattas vid kyrkomötets andra sammanträde året efter att val till kyrkomötet har ägt rum.	
Om biskoparna beträffande ett visst förslag i ett ämne som anges i första stycket 1–4 har beslutat att den särskilda beslutsordningen enligt 18 § punkterna 2 och 3 ska gälla tillämpas den ordningen.	
19 kap.	
2 §	
Ett barn får döpas när dess vårdnadshavare begär att barnet ska döpas till kyrkans tro.	
En vuxen får döpas när han eller hon begär att bli döpt till kyrkans tro och vill leva med församlingen i Kristi gemenskap.	
Bestämmelser om upptagande i kyrkan finns i 29 kap. *2–4* §§.	Bestämmelser om upptagande i kyrkan finns i 29 kap. *1–3* §§.
29 kap.	
3 §	***2 §***
Den som är under 18 år ska i annat fall än som avses i *2* § tas upp i Svenska kyrkan efter meddelande från barnets vårdnadshavare.	Den som är under 18 år ska i annat fall än som avses i *1* § tas upp i Svenska kyrkan efter meddelande från barnets vårdnadshavare.
Av lagen (1998:1593) om trossamfund framgår att den som har fyllt 12 år själv ska ha samtyckt till inträdet.	

4 §	***3 §***
Den som har fyllt 18 år och som i annat fall än som avses i *2* § vill inträda i Svenska kyrkan ska efter skriftlig anmälan tas upp i Svenska kyrkan, om han eller hon	Den som har fyllt 18 år och som i annat fall än som avses i *1* § vill inträda i Svenska kyrkan ska efter skriftlig anmälan tas upp i Svenska kyrkan, om han eller hon

1. är döpt i Svenska kyrkans eller någon annan evangelisk-luthersk kyrkas ordning eller i en kyrka eller ett samfund som Svenska kyrkan genom beslut av kyrkomötet ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan med, eller

2. är döpt i något annat kristet trossamfunds ordning och samtidigt med sin anmälan begär undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, eller

3. samtidigt med sin anmälan begär undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som förberedelse för dop.

6 §	***5 §***

Frågor om upptagande i kyrkan prövas av kyrkoherden för den församling där den som ärendet rör, enligt 35 kap. 1 a–6 §§, ska vara kyrkobokförd.

Frågor om utträde ur kyrkan prövas av kyrkoherden för den församling som den som anmäler utträde tillhör.

Kyrkoherden får utse en annan präst i församlingen eller pastoratet att pröva frågor om inträde i och utträde ur kyrkan.

För den som inte är folkbokförd i Sverige prövas frågor om inträde i och utträde ur kyrkan av *kyrkostyrelsen. Även* kyrkoherden för *en utlandsförsamling får pröva frågor om inträde i och utträde ur kyrkan för den som inte är folkbokförd i Sverige men är eller får vara medlem i utlandsförsamlingen.* Kyrkoherden får utse en annan präst som är verksam inom kyrkoherdens ansvarsområde att pröva sådana frågor.	För den som inte är folkbokförd i Sverige prövas frågor om inträde i och utträde ur kyrkan av kyrkoherden för *den församling där anmälan eller meddelandet lämnats in. Detta gäller även om anmälan eller meddelandet lämnats in till en utlandsförsamling.* Kyrkoherden får utse en annan präst som är verksam inom kyrkoherdens ansvarsområde att pröva sådana frågor.

7 §	***6 §***

Kyrkotillhörigheten för den som blir upptagen i Svenska kyrkan gäller från och med

1. dopdagen eller

2. den dag då meddelande eller anmälan om inträdet kom in till den som enligt *6* § ska pröva frågan om inträde i och utträde ur kyrkan.	2. den dag då meddelande eller anmälan om inträdet kom in till den som enligt *5* § ska pröva frågan om inträde i och utträde ur kyrkan.

8 §	***7 §***
Kyrkotillhörigheten upphör från och med den dag då anmälan om utträdet kom in till den som enligt *6* § ska pröva frågan om inträde i och utträde ur kyrkan.	Kyrkotillhörigheten upphör från och med den dag då anmälan om utträdet kom in till den som enligt *5* § ska pröva frågan om inträde i och utträde ur kyrkan.

10 §	***9 §***
Kyrkoherdens beslut enligt detta kapitel får överklagas hos domkapitlet.	
Domkapitlets beslut får överklagas hos Svenska kyrkans överklagandenämnd. *Detsamma gäller kyrkostyrelsens beslut enligt 6 §.*	Domkapitlets beslut får överklagas hos Svenska kyrkans överklagandenämnd.

59 kap.

16 §

Bestämmelser om upptagande i Svenska kyrkan finns i 29 kap. *2–4* §§.	Bestämmelser om upptagande i Svenska kyrkan finns i 29 kap. *1–3* §§.

Detta beslut träder i kraft den 1 juli 2020.

3 Ärendet och dess beredning

3.1 Uppdraget från 2017 års kyrkomöte

Under kyrkomötet 2017 behandlades tre motioner som på olika sätt rör medlemskapet i Svenska kyrkan. I motion 2017:24 av Anette Nordgren m.fl., *Medlemskap i Svenska kyrkan*, föreslogs att kyrkomötet skulle uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av 29 kap. 1 och 2 §§ kyrkoordningen, särskilt avseende kravet på medborgarskap, samt beträffande 6 § samma kapitel, angående beslut om medlemskap i Svenska kyrkan. Motionärerna menade att kravet på medborgarskap framstår som en rest från den tid när Svenska kyrkan var statskyrka och att ”medborgare” därför borde strykas ur bestämmelsen och att det klart ska framgå att dopet är medlemsgrundande. Vidare menade de att beslutskompetenserna enligt 6 § är oklara och att utlandskyrkoherden borde kunna besluta om tillhörighet för samtliga medlemmar av utlandsförsamlingen, oavsett om dessa är utländska eller svenska medborgare. Motionärerna lyfte även frågan om ”hur alla utländska medborgare utan bostad och uppehållstillstånd, som döps här, ska betraktas”.

I motion 2017:66, av Kjell Petersson och Leif Nordlander, *Kyrkoordningens bestämmelser om dop och kyrkotillhörighet* föreslogs att kyrkomötet skulle uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av kyrkoordningens bestämmelser om å ena sidan den döptes rättigheter och skyldigheter och å andra sidan den tillhöriges rättigheter och skyldigheter. Motionärerna menade att kyrkan har en relation till och ett ansvar för den döpte, vare sig personen är kyrkotillhörig eller inte och efterfrågade nya bestämmelser i kyrkoordningen genom vilka dopet ges en starkare ställning. Enligt motionärerna vore ett rimligt sätt att stärka dopets ställning att ge den döpte men utträdde rätt till kyrklig vigsel och begravning mot betalning enligt clearingsystemet.

I motion 2017:115, av Jesper Eneroth m.fl., *Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan*, föreslogs att kyrkomötet skulle uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten att vara medlem i Svenska kyrkan om folkbokföringsadress saknas. Den problematik som motionärerna belyste hör samman med det faktum att personer som avregistreras i folkbokföringen också avregistreras i kyrkobokföringen. Detta trots att de fortfarande är att betrakta som tillhöriga kyrkan eftersom tillhörigheten, såvida personen inte är utländsk medborgare och lämnat landet, endast kan upphöra efter ett aktivt handlande från den tillhörigas sida. För att komma till rätta med denna problematik krävs en förändring i kyrkobokföringssystemet.

De ovan nämnda motionerna behandlades av Tillsyns- och uppdragsutskottet i betänkandet TU 2017:6, *Medlemskap i Svenska kyrkan*. Utskottet föreslog att kyrkomötet skulle avslå samtliga motioner, men föreslog samtidigt, med anledning av motionerna, att kyrkomötet skulle uppdra åt kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet har anfört. I sina överväganden anförde utskottet bl.a. följande.

> I ett tidigare mer enhetligt samhälle där det fram till år 1951 i princip inte var möjligt att vara svensk medborgare och inte samtidigt tillhöra ett trossamfund och där Svenska kyrkan hade en nära förbindelse med staten kunde det vara naturligt att svenskt medborgarskap också var en förutsättning för kyrkotillhörighet. Såväl Svenska kyrkans ställning som människors livsmönster har påtagligt förändrats sedan det infördes bestämmelser om en direkt koppling mellan medborgarskap och kyrkotillhörighet. Det finns anledning att pröva om det bör göras ändringar i kyrkoordningens bestämmelser mot bakgrund av de samhällsförändringar som har ägt rum. Det har också tillkommit ett antal självständiga församlingar

> som tillhör Svenska kyrkan genom Svenska kyrkan i utlandet. Samtidigt måste beaktas att Svenska kyrkan liksom systerkyrkor i andra länder har ett ansvar som är territoriellt bestämt.

Utskottet anförde vidare följande.

> Utskottet har erfarit att ett arbete är under planering på kyrkokansliet som avser vissa frågor kring kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet. Utskottet ser det som angeläget att de frågor som tas upp i de tre motioner som behandlas i detta betänkande finns med i det arbetet. Utskottet menar att de tre motionerna ska avslås och att det istället ska ges ett samlat uppdrag till kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet här har anfört.

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag (KmSkr 2017:7).

3.2 Promemorian *Kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet – om medborgarskapets betydelse, dopets ställning i relation till utträdda m.m.*

Mot bakgrund av det ovan redovisade uppdraget från kyrkomötet, fastställdes direktiv för arbetets bedrivande inom kyrkokansliet. Som övergripande princip för arbetet har gällt att bestämmelserna om tillhörighet till Svenska kyrkan ska spegla kyrkans identitet och stå i samklang med den samtid som kyrkan har att verka i. Utgångspunkter för arbetet har även varit de i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan reglerade grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund, bl.a. som öppen, rikstäckande folkkyrka. Vidare har principerna om dopet som huvudväg in i kyrkan, liksom möjligheten att tillhöra kyrkan i avvaktan på dop utgjort en grund för arbetet.

Kyrkomötesuppdraget resulterade i promemorian *Kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet – om medborgarskapets betydelse, dopets ställning i relation till utträdda m.m.* (härefter promemorian). I promemorian behandlas de tre motioner som Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande TU 2017:6 berörde.

I promemorian föreslås att det inte längre ska finnas någon bestämmelse om grundläggande förutsättningar för tillhörighet till Svenska kyrkan utifrån medborgarskap och att den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 1 § kyrkoordningen, därför ska upphöra att gälla. Frångåendet av medborgarskap som grundläggande förutsättning för tillhörighet medför att alla som döps i Svenska kyrkans ordning blir upptagna i kyrkan genom dopet och att kyrkostyrelsen inte längre ska göra någon särskild prövning av förutsättningar för inträde för den som inte är svensk medborgare eller som är utländsk medborgare men inte bosatt i Sverige. Förslaget innebär också att ingen kommer att förlora sin tillhörighet till Svenska kyrkan vid bosättning utomlands eller vid övergivande av svenskt medborgarskap. Som en konsekvens av att den första paragrafen i kapitlet föreslås utgå, föreslås vissa följdändringar beträffande beteckningen av kapitlets resterande paragrafer. Följdändringar beträffande paragrafbeteckning krävs av samma anledning även i 11, 19 och 59 kap. kyrkoordningen.

Det föreslås också att beslut i tillhörighetsärenden för personer som inte är folkbokförda i Sverige ska fattas av kyrkoherden för den församling dit anmälan eller meddelandet lämnas in, i stället för av kyrkostyrelsen. Detta föreslås även gälla för en utlandsförsamling. Förändringen uppnås genom en ändring av 29 kap. 6 § fjärde stycket. De föreslagna nya lydelserna av bestämmelserna i kyrkoordningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Det föreslås ingen förändring av kyrkoordningens bestämmelser med anledning av frågan om döpta men utträddas ställning. Nuvarande reglering, enligt vilken kyrkoherden kan besluta om rätt till kyrklig vigsel och begravning vid särskilda skäl, bedöms ändamålsenlig.

Problemet med att tillhöriga personer som avregistrerats från folkbokföringen idag inte kan återfinnas i kyrkobokföringen, bedöms kunna lösas genom tekniska åtgärder i kyrkobokföringssystemet, med resultatet att personakten för dessa personer inte gallras bort till följd av registreringen i folkbokföringen.

3.3 Remissbehandling

Promemorian sändes ut på remiss i januari 2019 till samtliga stift, Svenska kyrkans överklagandenämnd, Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, Svenska kyrkans valprövningsnämnd och 69 församlingar och pastorat. Remissvar har inkommit från samtliga stift samt från Svenska kyrkans överklagandenämnd och Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Därutöver har inkommit remissvar från 33 församlingar och pastorat, däribland tre utlandsförsamlingar. Kungsbacka-Hanhals församling har meddelat att de inte har möjlighet att svara och Svenska kyrkans valprövningsnämnd har meddelat att nämnden avstår från att lämna några synpunkter. Remissvaren finns tillgängliga i ärendet Ks 2018-0125.

4 Svenska kyrkans identitet

4.1 Bevarad identitet i förändring

Svenska kyrkan är ett trossamfund med en evangelisk-luthersk bekännelse ”*som leder sin historia tillbaka till de äldsta kristna församlingarna och deras bekännelse till Kristus*” (Kyrkoordning för Svenska kyrkan, Inledning till kyrkoordningen, Verbum AB 2018 s. 11). Svenska kyrkans uppdrag är detsamma i alla tider, att överräcka evangelium i ord och handling. Denna kallelse ska utföras på det sätt som är ändamålsenligt för varje tid. Detta kan uttryckas som att identiteten bevaras genom att förändras.

Martin Luther ville förändra sin tids kyrka i respekt för vad den hade att ge, men inte lyckades förmedla. Hans kritik är vägledande även för vårt kyrkoliv idag i Svenska kyrkan som en evangelisk-luthersk kyrka. Vi talar om 500 år av reformation, inte om att det var 500 år sedan reformationen skedde. En evangelisk-luthersk kyrka måste sträva efter att ständigt vara självprövande och komma till rätta med sådant som skymmer evangeliet.

Ordet reformation är dubbeltydigt. Dels betyder det att återställa något till sitt ursprung, dels att omforma något för framtiden. För reformatorerna var det viktigt att vända tillbaka till källorna. Reformatorerna hade också en stark betoning av nuet. Tron ska rusta människor för livet i varje tid. Den förändring som vi strävar efter i reformatorisk anda har därför både stadga och riktning. Den är till för att vi ska kunna bevara evangeliet i centrum på sätt som blir begripliga och verksamma idag.

Dessa utgångspunkter har varit framträdande och bärande när Svenska kyrkan stått inför organisationsförändringar, exempelvis under religionsfrihetens successiva framväxt. Av inledningen till kyrkoordningen framgår att ”ett evangelisk-lutherskt kyrkosamfund har stor frihet att utforma sin organisation utifrån vad som i varje tid bedöms mest ändamålsenligt”. Det anges också att kyrkoordningen kontinuerligt behöver ses över och anpassas till nya förutsättningar för att kunna fullgöra sin uppgift.

Det är konstitutivt för Svenska kyrkan att evangelium förkunnas och sakramenten delas ut. Människor ska komma till tro och kunna växa i sin tro. Konstitutivt är också

att det finns en gemenskap som fördjupas. Dessa båda aspekter, den funktionella aspekten och gemenskapsaspekten, finns också uttryckta i *Augsburgska bekännelsen* artikel VII om kyrkan:

> Vidare lära de, att en helig kyrka ska äga bestånd till evärdelig tid. Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas.

Ordet förkunnas och sakramenten delas i församlingens gemenskap.

De frågor som det aktuella kyrkomötesuppdraget innefattar är i detta perspektiv centrala för att Svenska kyrkan ska fungera väl med hänsyn till de förändringar som skett i samhället och i relationen mellan kyrkan och staten. Omständigheterna och villkoren för tillhörigheten till gemenskapen kan växla över tid, evangeliet är dock ett och detsamma.

4.2 Öppen, rikstäckande folkkyrka

Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka, som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en rikstäckande verksamhet. Detta framgår av 2 § lagen om Svenska kyrkan. Även i kyrkoordningen framhålls Svenska kyrkans karaktär som öppen folkkyrka, t.ex. genom att det i inledningen till första avdelningen *Svenska kyrkan som evangelisk-lutherskt trossamfund* anges att ”Kyrkans uppgift är att för alla klargöra vad dess tro, bekännelse och lära innebär. Svenska kyrkan inbjuder alla att tillhöra trons folk och att dela dess liv.”, liksom att det i inledningen till sjätte avdelningen Kyrkotillhörighet anges att

> Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka med uppdrag att förmedla evangelium i ord och handling. Kyrkan har rum för alla, för den sökande och tvivlande likaväl som för den trosvisse, för den som har hunnit kortare likaväl som den som hunnit längre på trons väg.

Folkkyrkobegreppet introducerades som ett alternativ till en statskyrka som styrdes av regenten. Även om folkkyrkobegreppet senare har kommit att tolkas som ett uttryck för att alla i hela folket är, eller åtminstone borde vara, evangelisk-lutherska kristna, så har begreppet redan från början förknippats med olika innebörder. I Sverige utvecklades folkkyrkotanken ursprungligen av biskopen i Västerås, Einar Billing. För Billing var det centrala att Ordet förkunnas för hela folket. Att vara folkkyrka handlar om en principiell öppenhet, både när det gäller medlemmarna och de som i övrigt bor eller vistas i församlingen. Folkkyrkobegreppet är alltså inte i första hand en sociologisk bestämning som grundar sig på antalet medlemmar. Tolkningen av innebörden i att vara folkkyrka har förändrats över tid.

Idag betonas folkkyrkobegreppets betydelse för att karakterisera Svenska kyrkans oberoende av hur stor andel av befolkningen som tillhör den. Öppenheten är en konsekvens av evangeliet, av kyrkans uppdrag att förkunna det goda budskapet om frälsning, befrielse, nåd och hopp i hela världen i enlighet med Jesu ord i Matteusevangeliet 28:18–20.

> Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut.

Öppenheten är nödvändig för missionsuppdraget att nå fram till så många som möjligt med evangelium och omsätta det i handling, utan att sätta gränser för vilka vi riktar

oss till. Så fungerar också Svenska kyrkan, till exempel i samband med nationella händelser av stor vikt, inte minst vid stora katastrofer. Då söker sig många till Svenska kyrkans sammanhang. Svenska kyrkan gör inte anspråk på att företräda alla, men däremot tillhör det kyrkans identitet att vara öppen och välkomnande mot alla.

Svenska kyrkans syn på dopet innebär att det centrala är att Guds handlande kommer först. Denna syn på dopet knyter nära an till den teologiska motiveringen för att folkkyrkan är rikstäckande, nämligen att Gud söker var och en. Svenska kyrkan är inte en på personliga preferenser bildad gemenskap. Detta innebär dock inte att Svenska kyrkan underskattar eller bortser från församlingens betydelse som gemenskap. Utgångspunkten är alltså principiell och teologisk. Det finns härmed en nära relation mellan den öppna rikstäckande folkkyrkan och dopet. Relationen mellan kyrkotillhörighet och svenskt medborgarskap måste däremot förklaras utifrån Svenska kyrkans historiska utveckling.

Kyrkan i Sverige har ända sedan den tid då den var en romersk-katolsk kyrkoprovins haft ett geografiskt ansvarsområde som omfattar hela landet. Såväl territorialprincipen som principen om rikstäckande verksamhet utgör hörnstenar i Svenska kyrkans organisation och struktur och framgår numera av lagen om Svenska kyrkan. I kyrkoordningen regleras territorialprincipen i kapitel 35 genom att ange förutsättningarna för den tillhörigas församlingstillhörighet, vilken relaterar till den tillhörigas folkbokföring.

Territorialprincipen har alltså gällt för kyrkans organisation sedan medeltiden och anses idag bl.a. vara en förutsättning för möjligheten att bedriva en rikstäckande verksamhet (se t.ex. prop. 1997/98:116 s. 51). Synen på Svenska kyrkan som territoriell kommer till tydligt uttryck i förhållandena före år 1862, då socknen var såväl ”kommun” som församling. En gradvis separation mellan kyrka och stat visar sig i uppdelningen 1862. De frågor som aktualiseras i uppdraget från kyrkomötet 2017 är ett uttryck för att denna utveckling fortgår och att kyrkan måste ta ställning till den.

Territorialprincipen är, som framgått, historiskt betingad. Den har alltmer tolkats som bestämmande för var gränserna går för Svenska kyrkans ansvar, mellan församlingarna, stiften och olika nationalkyrkor. Den har angivit hur långt uppdraget sträcker sig för lokal och regional nivå, samt för Svenska kyrkan som helhet. Uppdraget är dock vidare än ansvaret för medlemmarna inom församlingen, stiftet eller riket och innebär ett vistelseansvar, alltså ett ansvar för den kyrkliga verksamheten inte endast för dem som i formell mening tillhör församlingen, utan för alla som under tillfällig eller längre tid vistas i församlingen (jfr 2 kap. 1 § andra stycket kyrkoordningen). Detta relaterar samtidigt till den ekumeniska förpliktelsen som innebär att vi tar vårt vistelseansvar med respekt för andras tro, bekännelse och samfundstillhörighet, även för dem som bekänner sig till andra religioner (se Charta Oecumenica: Riktlinjer för det växande samarbetet mellan kyrkorna i Europa. Sveriges kristna råds skriftserie 1, Stockholm: Sveriges kristna råd 2001).

I detta sammanhang bör den ändring som gjordes i inledningen till åttonde avdelningen i kyrkoordningen år 2012 lyftas fram. Kyrkostyrelsen anförde följande i sin skrivelse *Strukturfrågor* (se KsSkr 2012:5, s. 143).

> Trots att Svenska kyrkan huvudsakligen är verksam i Sverige och de frågor som behandlas i åttonde avdelningen främst berör den kyrkliga indelningen inom Sverige motsvarar beskrivningen av Svenska kyrkans uppdrag i den inledande meningen inte vår syn på den världsvida kyrkan och dess uppdrag. Kyrkans och församlingens uppdrag behandlas framför allt i de inledande avdelningarna i kyrkoordningen. Därför kan beskrivningen strykas här.

Kyrkomötet beslutade enligt detta förslag vilket medförde att en del av inledningen ströks enligt nedan:

> Svenska kyrkans uppdrag är att ge vidare evangelium i ord och handling ~~till dem som bor i Sverige. Kyrkans geografiska gränser sammanfaller därför med nationens~~. Svenska kyrkan framträder på lokal nivå som församlingar och på regional nivå som stift.

Den apostoliska trosbekännelsen innehåller formuleringen ”Vi tror ock på … en helig allmännelig kyrka” och den nicenska ”en enda, helig, allmännelig och apostolisk kyrka”. En annan möjlig översättning är ”katolsk” i stället för ”allmännelig”. För att tydliggöra skillnaden mot den romersk-katolska kyrkan har ibland begreppet ”katolicitet” använts. Ordet har under 1900-talet särskilt brukats inom evangeliska kyrkor (bl.a. av Nathan Söderblom) för att betona deras historiska och ideella tillhörighet till den kristna världskyrkan.

4.3 Dop, kyrkotillhörighet, den världsvida kyrkan och samhörigheten med Kristus

I följande avsnitt lämnas en redogörelse för hur Svenska kyrkan, ur ett teologiskt perspektiv, ser på dopet och samhörigheten med Kristus, församlingen, Svenska kyrkan och den världsvida kyrkan.

Den döpta hör samman med Kristus, den världsvida kyrkan och ett specifikt trossamfund, samtidigt. I dopordningens inledningsord 2 betonas samhörigheten med Kristus och den världsvida kyrkan.

> Vi döps till gemenskap med Jesus Kristus,
> med alla som genom tiderna
> och över hela jorden
> vill följa honom i liv och död,
> med hopp om uppståndelse.
> I dopet görs inte skillnad på människor.
> Ingen är störst eller minst, först eller sist.
> Alla är ett i Jesus Kristus.

Det är i denna kontext, se dopordningen Välkomnandet, som den lokala församlingen i Svenska kyrkan placeras,

> NN, vi välkomnar dig
> i … församling, en del av kyrkan i världen,
> och tar emot dig med glädje och förväntan.

Här går en tydlig skillnad i dagen mellan medborgarskapets begränsade nationstillhörighet och dopets världsvida gemenskap. I Svenska kyrkans svar på det första konvergensdokumentet Baptism, Eucharist, Ministry, BEM-dokumentet, för Kyrkornas världsråds kommission för Faith and Order, kommenterades dokumentets § 6, att den som döps ”förenas med kyrkan i alla tider och på alla orter”, med en markering av vilka konsekvenser detta får för den kristna enheten. Svenska kyrkan framhöll att ”Inom kyrkan får inte finnas barriärer av olika slag, ty alla döpta är en enhet i Kristus. Kristi kropp får inte splittras genom skillnader i fråga om kön, ras eller social status” (se KE 1985:17 s. 15). Det konstaterades att detta motiv inte varit betonat i vår kyrka, men att det blivit framträdande i den aktuella svenska teologin. Utvecklingen mellan 1986 års kyrkohandbok och 2017 års kyrkohandbok tar ytterligare steg i denna riktning.

Ett av dopmotiven i biskopsbrevet Leva i dopet från 2011 (s. 24) är att klä sig i Kristus (jfr Galaterbrevet 3:27). Det innebär att det finns en grundläggande likhet mellan alla döpta och att gränser som skapas av folktillhörighet, social ställning eller könsroller förlorar sin betydelse. I biskopsbrevet på (s. 25) understryks också att

> (K)yrkan innefattar hela den världsvida kristna gemenskapen. Svenska kyrkan och den församling där dopet sker är en del av denna världsvida kyrka. Att höra till kyrkan handlar om att vara del av Kristi kropp, att tillhöra de heligas gemenskap, som det uttrycks i kyrkans trosbekännelse. Att vara en enda kropp är ett starkt uttryck för samhörighet, att vara döpt är att dela samma kropp med många. Vi har inte valt varandra, men Jesus har gett oss budet att älska även dem vi inte valt att höra samman med, till och med dem vi inte tycker om.

Samma ståndpunkt har lyfts fram av Läronämnden i ett yttrande från 2003 om Svenska kyrkan som del av Kristi världsvida kyrka (se Ln 2003:11y).

> Från jordens alla väderstreck samlar Gud genom Jesus Kristus en församling. Kyrkan har uppdraget att erbjuda alla människor Guds rikes gemenskap, som inte känner några jordiska gränser.
>
> Detta innebär att vi som kristna har flera olika identiteter. Vi är inte bara kristna individer, medlemmar av en lokal församling och en kyrka, utan även delaktiga i den världsvida kristenheten och hör samman med alla människor, skapade till Guds avbild.
>
> Kyrkan är inte etniskt bestämd och nationerna har ingen konstitutiv betydelse för kyrkans identitet. Kyrkan är Guds folk och Kristi kropp. Med sitt centrum och sin livskälla i Kristus och evangeliet om honom har Svenska kyrkan som en del av den världsvida kyrkan ett uppdrag i Sverige. Det är ett gudomligt tecken att de människor som i Sverige inbjuds att tillhöra Guds folk återspeglar rikedomen i skapelsen och i Kristi världsvida kyrka.

Utifrån Läronämndens uttalanden om att Svenska kyrkan har ett uppdrag i Sverige, finns anledning att påminna om den ändring av inledningstexten till åttonde avdelningen i kyrkoordningen som kyrkomötet gjorde 2012, i syfte att bättre spegla Svenska kyrkans uppdrag som en del av den världsvida kyrkan, se avsnitt 4.2.

I biskopsbrevet Leva i dopet (s. 42) konstateras att de olika stegen mot relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten också inneburit att skillnaden mellan att vara medborgare och tillhöra Svenska kyrkan successivt blivit tydligare. Där betonas också (s. 26) att ”(E)n gemenskap på dopets grund måste ständigt sträva efter att vara gränsöverskridande. Kyrkan är övningsplatsen för den stora nästankärleken som omfattar alla människor, döpta som odöpta.”

5 Bestämmelser om kyrkotillhörighet

Frågan om hur de som tillhör Svenska kyrkan ska benämnas har varit föremål för återkommande diskussioner genom åren. Det har närmare bestämt diskuterats huruvida begreppet medlem eller kyrkotillhörig bör användas. Ett ställningstagande vid kyrkomötet 2004 fastslog dock att användandet av båda begreppen bejakas. De grundläggande bestämmelserna om vem som får vara tillhörig Svenska kyrkan, som bygger på det svenska medborgarskapet eller bosättning inom riket, tillkom i samband med 1951 års religionsfrihetslag (1951:680). Möjligheten för en utländsk medborgare, bosatt utanför riket, att tillhöra Svenska kyrkan infördes 1980 genom en dispensregel.

Före religionsfrihetslagens tillkomst hade bestämmelser om tillhörighet till Svenska kyrkan saknats eftersom alla ansågs tillhöra kyrkan och dopet var obligatoriskt.

I dag finns det två sätt att bli tillhörig Svenska kyrkan, antingen genom dop i Svenska kyrkans ordning eller genom ett anmälningsförfarande. Sedan den 1 januari 1996 är dopet utpekat som huvudvägen för tillhörighet och de flesta som träder in i kyrkan gör det också genom dopet.

5.1 Dopet blir tillhörighetsgrundade

Kyrkotillhörighet och rättslig reglering av kyrkotillhörigheten i fråga om att fastställa dopet som huvudväg in i kyrkan hade för tiden innan 1996 varit föremål för ett långt och omfattande utredningsarbete. Detta till skillnad från bestämmelserna om vem som får vara medlem i Svenska kyrkan, vilka i princip lämnats oförändrade.

Utredningsprocessen i syfte att fastställa dopet som huvudväg in i kyrkan startades genom en inomkyrklig debatt som sträckte sig mellan år 1951 till 1992. Redan under tillkomsten av 1951 års religionsfrihetslag hade det inom kyrkan framförts önskemål om att dopet borde ges en starkare ställning i tillhörighetshänseende, något som emellertid inte ledde till någon kyrklig enighet i frågan. Diskussionen intensifierades sedermera när frågan om relationsändringen med staten inleddes.

I de allmänna utredningarna rörande relationsändringen hade konstaterats att det i första hand borde ankomma på Svenska kyrkan själv att ange sina bestämmelser för medlemskap, varvid hänsyn skulle tas till regeringsformens bestämmelser om negativ religionsfrihet samt till statens krav på att kyrkan ska vara demokratiskt uppbyggd (se SOU 1994:42 s. 96 f. och SOU 1992:9 s. 290). Mot denna bakgrund fördes långa och omfattande diskussioner med en ibland påtaglig polarisering mellan företrädare för olika ståndpunkter. På uppdrag av 1983 års kyrkomöte tillsatte Svenska kyrkans centralstyrelse en arbetsgrupp med uppgift att göra en förutsättningslös och allsidig utredning av frågan om kyrkotillhörighet. Under 1989 avslutade arbetsgruppen sitt arbete genom ett slutbetänkande (SKU 1989:1). Det konstaterades att det bland remissinstanserna fanns ett nästintill totalt stöd för ett konkret åtgärdsprogram för stärkande av dopets ställning.

Efter en jämförelse av kyrkorätten i de lutherska kyrkorna mellan år 1968 och 1977 på initiativ av Lutherska världsförbundets teologiska studieavdelning konstaterades att samtliga lutherska kyrkor – med undantag för Svenska kyrkan – uppställde dopet som en obestridd förutsättning för medlemskap i kyrkan. Den svenska ordningen kom därmed att ifrågasättas med hänsyn till de ekumeniska konsekvenserna.

1982 offentliggjorde Kyrkornas världsråds kommission för Faith and Order det första konvergensdokumentet *Baptism, Eucharist, Ministry*, det s.k. BEM-dokumentet. Dokumentet betraktas som ett av de mest betydelsefulla ekumeniska dokumenten, liksom för Svenska kyrkans del, Svenska kyrkans svar på dokumentet 1985. I sitt svar pekade Svenska kyrkan på att det ekumeniska arbete som var bakgrunden till BEM hörde till det som lett till att Svenska kyrkan kommit att utreda frågan om dop och kyrkotillhörighet (se Evangelisationsutskottets betänkande 1985:17 med anledning av motioner rörande Läronämndens förslag till svar från Svenska kyrkan på det ekumeniska dokumentet Dop, Nattvard, Ämbete, KE 1985:17 s. 6, bilaga 4, s. 18).

Vid 1992 års kyrkomöte kom sedermera kyrkomötet, på förslag av Andra kyrkolagsutskottet, att uppdra åt Svenska kyrkans centralstyrelse att tillsätta en särskild beredningsgrupp, kyrkotillhörighetsberedningen, med uppgift att med utgångspunkt i utskottets betänkande lägga fram förslag till rättslig reglering angående kyrkotillhö-

righeten i Svenska kyrkan. Andra kyrkolagsutskottets betänkande innehöll, med utgångspunkt i Läronämndens yttrande, en teologisk grund för beredningens kommande arbete. I sina överväganden menade utskottet att det principiellt helt övervägande var att kyrkotillhörigheten bestämdes av kyrkans självförståelse, utifrån kyrkans identitet och att denna självförståelse skulle föras fram i dialog med staten. Utskottet hänvisade i denna del till Läronämndens yttrande i vilket Läronämnden angivit att regleringen av kyrkotillhörigheten bör göras utifrån Svenska kyrkans identitet och samhörighet med Kristi kyrka, vilken enligt Läronämnden inte kan identifieras med men manifesteras i Svenska kyrkan.

Enligt utskottet skulle följande principer vara vägledande för beredningsgruppen i arbetet med att utforma tillhörighetsreglerna utifrån kyrkans identitet (jfr *Kyrkotillhörigheten i Svenska kyrkan – betänkande från den av Svenska kyrkans centralstyrelse tillsatta Kyrkotillhörighetsberedningen*, mars 1993, s. 5 f).

> 1) Det finns ett grundläggande samband mellan dop och kyrkotillhörighet. Endera har den enskilde genom dopet fått tillhörighet till kyrkan eller så syftar tillhörigheten till ett kommande dop. Dopet är ett sakrament. Eftersom dopet är kyrkogrundande kan det få rättliga följder, men det primära är dopets sakramentala karaktär.
> 2) Svenska kyrkan är ett nådessamfund och står i en folkkyrklig tradition. Svenska kyrkan ska därför inte gestaltas i föreningsrättliga kategorier, d.v.s. som en sammanslutning av likasinnade. Om de gällande tillhörighetsreglerna i något avseende kan förknippas med tvång finns en konflikt med principen om kyrkan som nådessamfund.
> 3) Svenska kyrkan har en särskild historia och situation och därför måste frågan hur man ska kunna höra in under kyrkan på vägen till dopet få en grundlig genomlysning. De odöptas möjlighet att tillhöra kyrkan på väg till dopet får inte sättas i fråga.
> 4) Familjen har stor betydelse i religiöst avseende. Samhörigheten mellan barn och föräldrar när det gäller barnens kyrkotillhörighet och religiösa fostran är viktig.

I mars 1993 avlämnade kyrkotillhörighetsberedningen sitt betänkande *Kyrkotillhörigheten i Svenska kyrkan*. Efter starkt stöd hos remissinstanserna lade Centralstyrelsen fram förslag till nya bestämmelser om kyrkotillhörighet i kyrkolagens tredje kapitel (se *Kyrkotillhörigheten i Svenska kyrkan*, CsSkr 1994:4).

Förslagen utgick från ett antal principiella utgångspunkter hämtade från Kyrkotillhörighetsberedningens betänkande. För det första angavs som en självklar teologisk utgångspunkt artikel VII i den Augsburgska bekännelsen av år 1530; ”Kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas”. Av detta angavs följa att kyrkan inte enbart är en funktion utan samtidigt en gemenskap, vilket också angavs gälla för Svenska kyrkan som folkkyrka. Vidare menade Centralstyrelsen att ”I likhet med andra kristna kyrkor kan och vill hon manifestera Kristi världsvida kyrka.” Centralstyrelsen hänvisade också till hur den beskrivit Svenska kyrkan som folkkyrka i sin programförklaring och verksamhetsplan 1990–1992 s.4 f.;

> Att Kristus gav ut sig själv är en gåva och förebild för kyrkan. Kyrkan ska tjäna människorna, folket, såsom Kristus med sitt liv älskade världen. Evangeliet skall förkunnas så att det kan höras av alla, och ge liv och frälsning åt alla dem som tar emot det.

Gällande Svenska kyrkan som en del av den världsvida kyrkan, menade Centralstyrelsen, i likhet med Svenska kyrkans församlingsnämnd, att det var viktigt att lyfta fram det nytestamentliga materialet, vilket menades berika men inte motsäga Kyrkotillhörighetsberedningens framställning. Det angavs att följande drag i Nya testamentets bild av kyrkan är grundläggande vid regleringen av kyrkotillhörigheten:

> - kyrkan är Guds folk. Utvalt av Gud och lett av Gud genom historien
> - kyrkan är Kristi kopp, där de enskilda lemmarna ska samverka och tjäna varandra
> - kyrkan är till för alla, inte avgränsad till någon etnisk eller kulturell grupp.
>
> Konsekvensen av delaktigheten i Kristi kyrka är också att Svenska kyrkan som folkkyrka är en inklusiv kyrka, som välkomnar och har rum för flera kulturer och språk (se CsSkr 1994:4 s. 16).

I skrivelsen redogjordes också för synen på relationen mellan kyrkosyn och kyrkorätt (se CsSkr 1994:4 s. 13). Det angavs att

> Kyrkans gestaltning och organisation är betydelsefull, därför att den avspeglar kyrkans budskap. Kyrkan bygger på uppenbarelsen i Jesus Kristus, som givits till frälsning för hela skapelsen. Dock är evangeliet ett, medan kyrkans organisation kan se olika ut. Det betyder inte att det är oväsentligt hur organisationen ser ut. Den kan mer eller mindre stå i samklang med evangeliet, mer eller mindre tjäna kyrkans uppgift att vara redskap för Guds rike.

Vidare angavs i skrivelsen (se CsSkr 1994:4 s. 13) att

> Kyrkan har genom historien använt sig av olika organisationsformer, ofta lånade från omgivningen. Det viktiga har varit att de ställs i relation till budskapet och till den uppgift kyrkan har i samtiden. Ändras inte organisationen när samhället förändras, får kyrkan svårigheter att fullgöra sin uppgift och kan i värsta fall fördunkla evangelium.

De nya bestämmelsernas innebörd och behandling

Mot den ovan nämnda bakgrunden föreslogs nya bestämmelser angående kyrkotillhörigheten tas in i kyrkolagen (1992:300). Förslagen var av följande innebörd.

1) Den huvudregel som föreslogs gälla var att upptagande i Svenska kyrkan för såväl barn som vuxna skulle ske genom dopet.
2) Därutöver skulle barn kunna tas upp efter meddelande av vårdnadshavare.
3) Vuxna skulle upptas efter anmälan om de var döpta i evangelisk-luthersk kyrka eller om de var döpta i annan kristen kyrkas ordning och begärde undervisning om Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.
4) En vuxen som inte var döpt och som begärde undervisning om Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som förberedelse för dop skulle också kunna upptas efter anmälan.
5) I en särskild övergångsbestämmelse stadgades att den som den 1 januari 1996, då lagen föreslogs träda i kraft, tillhörde Svenska kyrkan skulle behålla sin kyrkotillhörighet utan särskild åtgärd.

Läronämndens angav i sitt yttrande att Centralstyrelsens förslag innebar en reglering i enlighet med de principiella utgångspunkter som Läronämnden tidigare redovisat gällande kyrkotillhörigheten (se Läronämndens yttrande 1994:2 med anledning av Svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse om kyrkotillhörigheten i Svenska kyrkan

och motioner i anslutning därtill). Läronämnden konstaterade att den föreslagna regleringen innebar att dop och öppenhet inte ställdes mot varandra. Vidare menade Läronämnden att förslagen framhävde dopet som ett nådeserbjudande och därmed som en inledning till ett liv i församlingens gemenskap, samtidigt som öppenhet visades människor som ville tillhöra kyrkan i avvaktan på dop. På detta sätt menade Läronämnden att kyrkotillhörighetsreglerna var grundade i kyrkans självförståelse.

Centralstyrelsens förslag behandlades av Andra kyrkolagsutskottet genom betänkandet *Kyrkotillhörighet i Svenska kyrkan*; 2 KL 1994:7. Utskottet ansåg att förslaget på ett genomtänkt sätt fullföljde de principer som fastslagits vid 1992 års kyrkomöte. Utskottet konstaterade att utformningen av tillhörighetsbestämmelserna klargjorde sambandet mellan dop och kyrkotillhörighet och att alla som är på väg mot dopet kan tillhöra kyrkan. Utskottet ansåg vidare att Svenska kyrkans roll som nådessamfund tydliggjordes samtidigt som kyrkans karaktär som öppen folkkyrka bibehölls.

Utskottet menade att med föreslagen reglering framhävdes dopet som ett nådeserbjudande där dopet ger tillhörighet till Kristi kyrka och är en inledning till ett liv i församlingens gemenskap och att Svenska kyrkan därigenom blir tydligare i sin framtoning. Beträffande Svenska kyrkan som folkkyrka uttalade utskottet följande (2 KL 1994:7 s. 5).

> Kyrkans öppenhet innebär att den inbjuder alla till – utan redovisning av egna kvalifikationer – tillhörighet och delaktighet. Ingen är utestängd och ingen utesluts. Tillhörigheten bestäms inte av den personliga bekännelsen, utan av att Gud i sin nåd kallar och inbjuder varje människa. Detta är evangeliets öppenhet. (…) Kyrkans rikstäckande verksamhet syftar till att Gud skall nå alla människor i landet. Ingen är ställd utanför och undandragen kyrklig verksamhet. Det finns enligt utskottets mening skäl att hävda att Centralstyrelsens förslag leder till att kyrkan förblir öppen och tar större hänsyn till enskilda människors sökande och föräldrars rätt att bestämma över sina barn.

Utskottet föreslog att de av Centralstyrelsen framtagna förslagen om kyrkotillhörighet skulle antas av kyrkomötet, med vissa smärre ändringar, och att detta skulle anmälas till regeringen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med detta. Mot bakgrund av de lagförslag som kyrkomötet anmodat regeringen att förelägga riksdagen, lämnade regeringen under 1995 propositionen Kyrkotillhörighet i Svenska kyrkan (prop. 1994/95:226). I propositionen konstaterades att det från statens sida länge stått klart att det funnits ett behov av att reformera reglerna om tillhörighet till Svenska kyrkan utifrån religionsfrihetsperspektiv (prop. 1994/95:226 s. 14). När förslagen till nya bestämmelser om kyrkotillhörigheten i ovan nämnda proposition lades fram, var det mot bakgrund av ett konstaterande om att kyrklig enighet hade uppnåtts efter en lång tids utredning och att det förslag som presenterades var i enlighet med kyrkans eget förslag (a. prop. s. 14 f.). Beträffande bestämmelsernas sakliga innebörd konstaterade regeringen att kyrkomötets förslag byggde på kyrkans syn på sig själv som trossamfund och att staten inte borde ha några synpunkter på detta så länge förslagen inte stod i strid mot Sveriges konstitution eller grundläggande rättssäkerhetskrav (a. prop. s. 17).

Regeringen noterade att kyrkomötets förslag även innebar en förändring med innebörd att Svenska kyrkans centralstyrelse skulle vara den instans som prövade ansökningar om att få tillhöra Svenska kyrkan från dem som inte var folkbokförda i Sverige. Uppgiften att besluta var tidigare uppdelad. Pastor (i regel kyrkoherden), i den församling där den person vistades som ansökan eller anmälan om kyrkotillhörighet avsåg, beslutade beträffande dem som befann sig i landet. För utlandssvenskar i andra länder beslutade svensk diplomat eller konsul som hade fått regeringens förordnande. Det var slutligen regeringen eller den myndighet som regeringen bestämde

som beslutade i frågor om kyrkotillhörighet för personer som inte var svenska medborgare och inte heller bodde i Sverige. Den myndighet som regeringen givit rätt att fatta beslut i dessa ärenden var Uppsala domkapitel. Förslaget till omorganiseringen kom från kyrkans håll, men några särskilda motiv finns inte i de kyrkliga förarbetena. Regeringen fann förändringen lämplig mot bakgrund av Centralstyrelsens roll och ansvar för kyrkans centrala medlemskapsregister (a. prop. s. 16).

De nya bestämmelserna om kyrkotillhörighet stadgades i kyrkolagen och trädde i kraft den 1 januari 1996. Bestämmelserna kom sedermera att föras över till kyrkoordningen, utan att några ändringar gjordes utöver de ändringar som var nödvändiga till följd av de ändrade kyrka-statrelationerna.

5.2 Tillhörigheten fram till och med 1951 års religionsfrihetslag

Sverige har en lång historia av religiös enhet. I 1686 års kyrkolag talades om ”den rätta kristliga läran” och ”vår kristliga religion”. Alla förutsattes vara kristna och dopet var obligatoriskt. Enligt 1686 års kyrkolag ålades föräldrarna att låta döpa sitt barn ”åtminstone inom det åttonde dygnet” efter födseln. Ett från statstillhörigheten skilt medlemskap i ett kyrkosamfund var otänkbart, innan en ny samhällssyn växte fram under inflytande av upplysningsfilosofin på 1700-talet. Religionsfriheten utvecklades sent i Sverige. Genom uppdelningen mellan kyrkligt och borgerligt 1862 och regleringen genom 1860 och 1873 års dissenterlagsstiftning, som öppnade möjlighet att utträda ur kyrkan för att ansluta sig till ett annat kristet samfund, började frågan om medlemskapet i kyrkan aktualiseras. Fortfarande utgick man dock från grundtanken att alla svenska medborgare tillhörde kyrkan och att de som utträdde utgjorde undantag. 1864 utsträcktes tiden inom vilken dop skulle förrättas till sex veckor efter födelsen. Undan för undan skedde också en uppluckring av den tidigare kyrkotukten genom att underlåtenhet att föra barn till dopet inte längre beivrades. Fram till 1915 gällde som villkor för kyrklig vigsel krav på dop, konfirmation och nattvardsgång. 1880 öppnades dock en möjlighet för den som tillhörde kyrkan utan att vara döpt att få vigas borgerligt. Dopseden försvagades således, men lagstiftaren räknade fortfarande inte med förekomsten av några konfessionslösa medborgare. I kyrkobokföringen antecknades därför alla, som inte uttryckligen anmält sin avsikt att övergå till annat trossamfund, som medlemmar av kyrkan. På så sätt uppkom en unik kyrkorättslig situation och det var denna som så småningom kom att lagfästas i de regler om medlemskap i Svenska kyrkan som togs in i religionsfrihetslagen 1951 (”Dopet-teologiskt, kyrkorättsligt och pastoralt”, s. 46).

1909 anhöll riksdagen om en utredning rörande under vilka villkor det kunde tillåtas att medlem av Svenska kyrkan utträdde, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund. I de motioner som föranlett utredningen hade påtalats att förslaget skulle medföra en principiell förändring av förhållandet mellan kyrka och folk i Sverige. Hittills hade de ansetts sammanfalla, men verkligheten var en annan.

En rätt till fritt utträde ur Svenska kyrkan kom slutligen att föreslås grundat på de religionsfrihetssakkunnigas betänkande *Vidgad rätt till utträde ur Svenska kyrkan jämte därmed sammanhängande frågor* (SOU 1927:13). Det bedömdes gynna kyrkans inre liv och styrka om de som kände medlemskapet som ett tvång fick utträda. Vid 1929 års kyrkomöte lades även den s.k. biskopsmotionen (Allmänna kyrkomötets protokoll 1929, motion Nr 1, av herr biskop Danell m.fl., angående vissa kyrkoorganisatoriska frågor) fram, av vilken det framgick att biskoparna ställde sig bakom ett

fritt utträde eftersom tvånget ansågs fördunkla kyrkans religiösa karaktär. Det argumenterades även för ett friare förhållande mellan kyrkan och staten. Det grundläggande motivet för motionens förslag var den ”religiöst motiverade folkkyrkotanken”, initierad av biskop Billing (Billing, *Den svenska folkkyrkan*, s. 124). Det dröjde dock ända fram till den 1 januari 1952 innan religionsfrihetslagen (1951:680) trädde ikraft, grundad på dissenterlagskommitténs betänkande Religionsfrihetslag m.m. (SOU 1949:20).

Lagens portalparagrafer innebar en rätt att fritt utöva sin religion, delta i religiösa sammankomster, tillsammans med andra bilda religiösa sammanslutningar, samt rätt att inte tillhöra något samfund. Den nya lagen innehöll också bestämmelser om tillhörighet i Svenska kyrkan.

Enligt den inledande bestämmelsen om medlemskap i Svenska kyrkan kunde endast svensk medborgare eller här i riket bosatt utlänning vara medlem av Svenska kyrkan. Som skäl till detta ställningstagande fördes följande argument fram (se prop. 1951 nr 100 s. 55 f).

> Vid angivandet av de allmänna grundsatserna för medlemskapet i den svenska kyrkan bör slutligen framhållas att denna kyrka är nationellt bestämd. För medlemskap måste således gälla vissa förutsättningar som anknyta till det svenska statsområdet. Medborgarskapet synes härvid böra bilda utgångspunkten. Svensk medborgare bör alltid kunna vara medlem av kyrkan. Härav följer att även svensk medborgare som icke är kyrkobokförd i riket kan tillhöra kyrkan; det torde icke vålla några större svårigheter att åstadkomma de tekniska anordningar som erfordras för att denne skall kunna inträda i eller utträda ur kyrkan. Tveksamt kan vara om möjligheten att tillhöra kyrkan också bör vara begränsad till svenska medborgare. Såsom i det föregående anförts ha gällande regler ansetts innebära att även här i riket bosatta utlänningar kunna tillhöra kyrkan. Mot ett medlemskap i kyrkan för utlänningar kan anföras att det knappast kan komma i fråga att giva utlänning rösträtt vid kyrkliga val och beslut, såsom ej heller skett i nu gällande lag om församlingsstyrelse. Det kan emellertid icke bortses från att medlemskapet i första hand har en religiös innebörd. Utlänning bör icke utestängas från delaktighet i den kyrkliga gemenskapen. Förutsättning för utlännings medlemskap bör dock vara att han är bosatt i riket. Tillräckliga skäl att även bereda utlänning, som icke är bosatt i riket, möjlighet att vinna inträde i kyrkan eller att kvarstå i denna torde icke föreligga.

Enligt bestämmelserna om tillhörighet i Svenska kyrkan kunde den som var bosatt i Sverige träda in i kyrkan på följande sätt.

a) Barn inom äktenskap blev medlem vid födseln om någon av föräldrarna tillhörde kyrkan.
b) Barn utom äktenskap blev medlemmar vid födseln om modern tillhörde kyrkan, eller genom föräldrarnas giftermål innan barnet fyllt 12 år, om en av dem tillhör kyrkan.
c) Utländsk evangelisk-luthersk trosbekännare ansågs vid förvärv av svenskt medborgarskap upptagen i kyrkan.
d) I andra fall kunde man genom ansökan hos pastor vinna inträde i Svenska kyrkan om man visade att man var döpt i Svenska kyrkans ordning eller hade erhållit undervisning i kyrkans lära och avgav försäkran om att ansökningen var grundad på allvarliga religiösa skäl.

Ingen av de fyra vägarna till tillhörighet ställde således upp dopet som ett krav för medlemskap, vilket medförde att det saknades garantier för att kyrkans medlemmar var döpta. Genom dopet och tillhörighet till ett annat evangeliskt-lutherskt trossamfund erhölls dock en ovillkorlig rätt att tas upp i kyrkan.

I förarbetena gjorde regeringen även klart att Svenska kyrkan inte var att se som en statsinstitution i samma mening som andra sådana (se prop. 1951 nr 100 s. 49 f).

> Vill man med beteckningen statsinstitution säga t.ex. att kyrkans verksamhet regleras genom lagstiftning, utövad av Kungl. Maj :t och riksdagen i bestämda former och i vissa fall med kyrkomötets medverkan, att vissa administrativa kyrkliga ärenden avgöras av Kungl. Maj :t eller att den kyrkliga ekonomien till väsentlig del vilar på beskattning, torde icke något vara att invända mot uttryckssättet. Det måste dock samtidigt beaktas att kyrkan icke är en statsinstitution i samma mening som andra sådana, den har en annan uppgift och en annan karaktär än statsinstitutioner i allmänhet. Den har icke upprättats såsom ett led i den statliga verksamheten och dess huvuduppgift är icke att handhava statliga angelägenheter, även om också sådana kunna vara uppdragna åt kyrkliga myndigheter, t.ex. folkbokföring. Kyrkan är en andlig gemenskap, ett trossamfund, som leder sitt ursprung från de äldsta kristna församlingarna och vars karaktär och verksamhet bestämmes av dess bekännelse.

Även kyrkomötet godkände förslaget till religionsfrihetslag (se RegSkr 1951:3, KL 20). I utskottsbetänkandet angavs att förslaget var av djupt ingripande betydelse för Svenska kyrkan, eftersom grunderna för medlemskapet i kyrkan skulle komma att återverka på kyrkans möjligheter att fylla sin uppgift. Utskottet menade dock att endast en synpunkt skulle vara avgörande inför kyrkomötets ställningstagande beträffande lagförslaget, nämligen dess förenlighet med kyrkans religiösa uppgift och samfundskaraktär. Utskottet hänvisade även till biskopsmotionen från 1929 års kyrkomöte och dess grundsatser.

Utskottet berörde också förhållandet mellan kyrkan och staten och anförde därvid följande (se KL 1951 nr 20 s. 15 f).

> I detta sammanhang bör emellertid också understrykas, att genom den föreslagna religionsfrihetslagstiftningen ingen förändring inträder i den särskilda ställning kyrkan intager genom sin förbindelse med staten. Kyrkans yttre ställning är i princip densamma. Att det kan komma att föreligga bristande överensstämmelse mellan tillhörigheten till kyrkan och medborgarskapet är icke någon nyhet; så är redan nu fallet. Kyrkan är icke i denna mening identisk med staten. Men kyrkans verksamhet omspänner hela riket, och man har att räkna med att den alldeles övervägande delen av folket under överskådlig tid kommer att tillhöra kyrkan. (…) Stat och kyrka hänföra sig i sin verksamhet till samma folk, och det är till gagn för detta folk, att de vid fullgörandet av sin tjänst följa den i regeringsformen angivna maximen att ”räcka varandra handen”.

Med religionsfrihetslagen och bestämmelserna om tillhörighet i Svenska kyrkan upphörde i huvudsak sambandet mellan att vara medborgare i Sverige och att tillhöra Svenska kyrkan (se Sören Ekström, *Kyrkan och staten – reformarbetet 1956–1999*, s. 3).

5.3 1980 års ändring av religionsfrihetslagen

Genom en ändring i religionsfrihetslagen öppnades från och med den 1 januari 1980 möjligheten för en utländsk medborgare bosatt utomlands att tillhöra Svenska kyrkan efter beslut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämde. Ändringen i religionsfrihetslagen gjordes på initiativ från 1979 års kyrkomöte (Kyrkomötets skrivelse nr 2 1979-02-09). Svenskt medborgarskap eller bosättning i Sverige som villkor för medlemskap var huvudregeln ”eftersom Svenska kyrkan inte generellt torde kunna påtaga sig ett längre gående ansvar i sin verksamhet utom rikets gränser” (KL 1979:2, prop. 1979/80:19 s. 14). Det fanns dock tre exempel på situationer som motiverade en ändring av de gällande bestämmelserna. Det gällde en kvinna som gift sig utomlands och fått makens nationalitet och lämnat den svenska, en invandrare som vid vistelsen i Sverige fått stark samhörighet med Svenska kyrkan men flyttat tillbaka till sitt eget land och utländsk medborgare som kommit i nära kontakt med Svenska kyrkans verksamhet utomlands. Utredningsnämnden menade att det var önskvärt att sådana individuella problem kunde lösas och att dispensmöjligheten inte borde vara bunden vid formella krav på viss tids vistelse i Sverige, dop i Svenska kyrkans ordning eller dylikt.

5.4 Dagens bestämmelser i 29 kap. kyrkoordningen

Bestämmelser om kyrkotillhörighet finns i kyrkoordningens 29 kap. I 1 § stadgas de grundläggande villkor som gäller för kyrkotillhörighet. En person som är svensk medborgare, eller utländsk medborgare bosatt i Sverige, får enligt huvudregeln i paragrafens första stycke tillhöra Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen får dock besluta att även någon annan person får tillhöra Svenska kyrkan, vilket framgår av andra stycket i samma paragraf.

Det finns två sätt att bli tillhörig Svenska kyrkan, antingen genom dop i Svenska kyrkans ordning eller genom ett anmälningsförfarande. Enligt 2 § blir den som döps i Svenska kyrkans ordning upptagen i Svenska kyrkan. Bestämmelsen är ett uttryck för den grundläggande principen om att dopet är huvudvägen in i Svenska kyrkan. För en utländsk medborgare som döps i Svenska kyrkans ordning, men som inte är bosatt i Sverige krävs dock, utöver dopet, ett beslut av kyrkostyrelsen om tillhörighet, i enlighet med regleringen i 1 § andra stycket. Bestämmelsen om upptagande genom dopet gäller såväl för barn som för vuxna.

Det går också att bli tillhörig Svenska kyrkan på annat sätt än genom dopet, nämligen genom en skriftlig anmälan eller, gällande barn, genom ett meddelande från barnets vårdnadshavare. Ett barn som fyllt tolv år ska själv ha samtyckt till såväl dop som inträde genom meddelande, vilket är en konsekvens av en bestämmelse i lagen (1998:1593) om trossamfund. För vuxnas upptagande i kyrkan genom anmälan gäller vissa villkor, vilka stadgas i 29 kap. 4 § kyrkoordningen. Enligt bestämmelsen gäller att den som har fyllt 18 år och som i annat fall än genom dop i Svenska kyrkans ordning vill inträda i Svenska kyrkan, efter skriftlig anmälan ska tas upp i Svenska kyrkan om han eller hon 1) är döpt i Svenska kyrkans eller någon annan evangelisk-luthersk kyrkas ordning eller i en kyrka eller ett samfund som Svenska kyrkan genom beslut av kyrkomötet ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan med, eller 2) är döpt i något annat kristet trossamfunds ordning och samtidigt med sin anmälan begär undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, eller 3) samtidigt med sin anmälan begär undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som förberedelse för dop.

I 6 § nämnt kapitel regleras vem som fattar beslut om kyrkotillhörighet. Frågor om upptagande i kyrkan prövas av kyrkoherden för den församling där den som ärendet

rör, enligt 35 kap. 1 a–6 §§, ska vara kyrkobokförd. För den som inte är folkbokförd i Sverige prövas däremot frågor om inträde och utträde av kyrkostyrelsen. Även kyrkoherden för en utlandsförsamling får pröva frågor om inträde och utträde för den som inte är folkbokförd i Sverige men är eller får vara medlem i utlandsförsamlingen. Bestämmelserna i 1 § gäller som grundläggande förutsättning för utlandskyrkoherdarnas beslutskompetens, vilket i praktiken innebär att utlandskyrkoherdarna endast kan besluta om tillhörighet för svenska medborgare bosatta utomlands, eftersom en utländsk medborgare bosatt i Sverige inte torde kunna tillhöra en utlandsförsamling.

I 5 § regleras förutsättningarna för utträde ur kyrkan genom anmälan. Kapitlet innehåller också bestämmelser om när kyrkotillhörighet börjar respektive upphör att gälla, om rätt till skriftligt bevis samt bestämmelser om överklagande.

Begreppet *bosatt* förekommer på flera håll inom svensk lagstiftning, som utgångspunkt i folkbokföringslagen (1991:481), men även inom skatterätten, socialförsäkringsbalken och rättegångsbalken. Begreppet har en snarlik innebörd inom de olika rättsområdena, men kan skilja sig något åt. Begreppet förekommer även i lagen om Svenska kyrkan samt i kyrkoordningen.

Bestämmelsen i 29 kap. 1 § kyrkoordningen motsvarar den bestämmelse om tillhörighet till Svenska kyrkan som infördes i och med 1951 års religionsfrihetslag. Enligt förarbetena till religionsfrihetslagens bestämmelse (prop. 1951 nr 100 s. 142) skulle med bosatt i riket förstås bosatt enligt folkbokföringsförordningen. Enligt folkbokföringsförordning 1946 nr. 469 skulle envar, som utgångspunkt, kyrkobokföras i den församling där denne ansågs bosatt. Vid aktuell tid benämndes registrering av befolkningen i samhällets regi för kyrkobokföring, idag används i stället begreppet folkbokföring (prop. 2012/13:120 *Folkbokföring i framtiden*, s. 34). Enligt folkbokföringsförordningen skulle bestämning av bosättning ske med utgångspunkt i dygnsvilobegreppet och principen om egentlig hemvist. Enligt förarbetena till folkbokföringsförordningen (SOU 1944:52 s. 59, s. 62 f) kunde redan mycket kortvariga vistelser medföra bosättning om det fanns en regelmässig avsikt att tillbringa sin dygnsvila på en viss plats. Det kom dock med tiden att utvecklas en praxis som innebar att bosättning med rätt till folkbokföring inte skulle anses föreligga annat än om vistelsen kunde antas komma att pågå under minst ett år (SOU 1990:50 s. 53). Denna praxis lagstadgades vid tillkomsten av folkbokföringslagen (1991:481) och det framgår nu uttryckligen av den lagen att man efter inflyttning i landet inte anses bosatt här med mindre än att det kan antas att man regelmässigt kommer att tillbringa sin dygnsvila här under minst ett år. Detta torde innebära att t.ex. många asylsökande, i de fall det kan antas att de kommer få vänta på besked om uppehållstillstånd i mer än ett år, anses bosatta här enligt folkbokföringslagens mening. De ska däremot, enligt ett undantag i folkbokföringslagen, inte folkbokföras förrän tillståndsfrågan är avgjord (prop. 1990/91:153 s. 91).

Kyrkorättsligt har emellertid Svenska kyrkan valt att knyta bosättningsbegreppet till folkbokföringen, genom att i kyrkoordningens 35 kap. om församlingstillhörighet göra en persons församlingstillhörighet beroende av folkbokföringen. I avsaknad av särskilda förarbetsuttalanden till 29 kap. 1 § kyrkoordningen, är det därför rimligt att med bosatt i riket förstå folkbokförda personer. Denna tolkning är också i enlighet med den praxis som tillämpas hos kyrkostyrelsen.

I ovan nämnda promemoria har närmare utretts och belysts betydelsen beträffande begreppen medborgarskap, folkbokföring och bosatt.

Beslutskompetenserna för inträdesfrågor kan åskådliggöras enligt följande.

Beslutskompetens vid inträde genom dop

	Beslut krävs inte	KS	KH	UtlKH
Folkbokförd sv medb	•			
Ej folkbokförd/ sv medb	•			
Ej bosatt utl medb		•		
Bosatt utl medb	•			

Beslutskompetens vid inträde genom anmälan/meddelande

	Beslut krävs inte	KS	KH	UtlKH
Folkbokförd sv medb			•	
Ej folkbokförd/ sv medb		•		•
Ej bosatt utl medb		•		
Bosatt utl medb			•	

Sammanfattningsvis kan konstateras att dopet inte är tillhörighetsgrundande för en kategori tillhöriga, nämligen de som inte är svenska medborgare eller som är utländska medborgare men inte bosatta i Sverige. Beslut om tillhörighet för dessa personer måste fattas av kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen ska även fatta beslut om tillhörighet för personer som inte är folkbokförda i Sverige.

6 Allmänt om kyrkotillhörighet

6.1 Registrering av tillhörighet

Tillhörighet till Svenska kyrkan registreras i ett av kyrkostyrelsen tillhandahållet datoriserat kyrkobokföringssystem, benämnt Kbok. Kyrkobokföringen omfattar både uppgifter om tillhörighet - vilka registreras i ett för varje församling fört församlingsregister samt i det centrala tillhörighetsregistret - och uppgifter om kyrkliga handlingar, vilka registreras i ministerialböcker för varje församling. Kyrkobokföringens närmare innehåll, liksom uppgifter om var (i vilken församling) registrering ska ske och om vem som ansvarar för registreringen, framgår av kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2009:9) med bestämmelser om kyrkobokföring i Svenska kyrkan.

Det är kyrkoherden som på lokal nivå ansvarar för de registreringar som ska ske avseende tillhörighet och kyrkliga handlingar. I praktiken utförs emellertid registreringarna oftast av någon administrativt anställd personal, t.ex. en kyrkoskrivare. Kyrkostyrelsen ansvarar för registrering av de uppgifter som ska finnas i det centrala tillhörighetsregistret. Detta sker i praktiken på automatiserad väg genom att alla församlingsregister bildar ett centralt register hos kyrkostyrelsen.

Den som inte har ett svenskt personnummer kan inte registreras fullt ut i Kbok. I ministerialböckerna kan uppgift om namn och födelsedatum registreras, men gällande tillhörighet för dessa personer finns i stället ett särskilt register hos kyrkostyrelsen, härefter benämnt som ”det särskilda registret”. Detta register innehåller uppgift om namn, födelsedatum, dop/konfirmationsdatum, adress, vårdnadshavare, tillhörighet och tillhörighetsdatum samt uppgift om eventuellt utträde. Registret förs i datoriserad form, som en del i Kbok, sedan november 2011. Uppgifterna är inte tillgängliga för andra delar av Svenska kyrkan än nationell nivå. Vid dop av personer som saknar svenskt personnummer registreras således dopet i församlingens ministerialbok med födelsedatum. Sedan får kyrkostyrelsen en kopia av dopregistreringen per automatik

i Kbok. Därefter kontaktar kyrkokansliet församlingen med en uppmaning om att fylla i en anmälan/meddelande om inträde, om avsikten med dopet även är medlemskap i Svenska kyrkan. Enligt praxis får alla som döpts i Svenska kyrkans ordning och har för avsikt att även tillhöra Svenska kyrkan, också tillhöra Svenska kyrkan. Huvudsakligen är de berörda antingen bosatta utomlands med anknytning till Sverige eller asylsökande som vistas i Sverige (se *Medlemskap i Svenska kyrkan*, TU 2017:6 s. 3).

Mellan Skatteverkets folkbokföringssystem och Kbok, inklusive det särskilda registret, sker regelbundna automatiska avstämningar bl.a. för att uppmärksamma när personer i det särskilda registret blir folkbokförda och får ett svenskt personnummer. Enligt den nu gällande administrativa ordningen kan en person som blivit tillhörig Svenska kyrkan efter beslut av kyrkostyrelsen, enligt 29 kap. 1 § andra stycket kyrkoordningen, inte per automatik finnas som tillhörig i Kbok efter det att denne blivit folkbokförd. För detta krävs att kyrkoherden i kyrkobokföringsförsamlingen fattar beslut om tillhörighet och registrerar inträdet i Kbok. Detta är olycklig ordning eftersom personen redan fått sin tillhörighet beviljad. Anledningen till denna ordning är att det bara går att föra in personer i ”ordinarie” Kbok genom ett inträdesförfarande och att systemet endast, i enlighet med kyrkoordningens bestämmelser, tillåter kyrkoherden i kyrkobokföringsförsamlingen att göra ett sådant inträde för dem som är folkbokförda i landet.

Det särskilda registret gallras inte om en person har utträtt och hålls inte heller uppdaterat på ett sätt som utesluter risk för dubbelregistreringar. Det är därför inte möjligt att säga exakt hur många tillhöriga registret omfattar. I maj 2019 fanns det 21 750 personer registrerade som döpta, varav 993 var registrerade som både döpta och tillhöriga, samt 182 personer registrerade som enbart tillhöriga. I maj 2018 fanns det 20 735 personer registrerade som döpta, varav 801 var registrerade som både döpta och tillhöriga. Det är idag mycket svårt att få fram några tillförlitliga siffror över hur många tillhöriga som finns i registret. Enligt uppskattningar gjorda av handläggarna för registret har bevis om tillhörighet skickats ut till betydligt fler än 993 personer. Som jämförelse kan nämnas att det i snitt döpts ca 1090 personer som saknar svenskt personnummer per år mellan 2012 och 2018. Enligt en uppskattning från handläggarna får åtminstone två tredjedelar av dessa bevis om inträde efter beslut av kyrkostyrelsen, vilket skulle medföra att ca 700 stycken i snitt blivit tillhöriga per år de senaste sju åren.

En tillhörig svensk medborgare som utvandrar behåller sin tillhörighet och finns kvar i Kbok med status ”Tillhörig utvandrad”. Om personen ifråga sedan återinvandrar till Sverige ändras denna status automatiskt i Kbok till ”tillhörig” och personen blir tillhörig och kyrkobokförd i den församling inom vars upptagningsområde vederbörande folkbokförts. En utländsk medborgare som inte längre är bosatt i Sverige förlorar däremot sin kyrkotillhörighet. Kyrkorättsligt är det en konsekvens av att personen i fråga inte längre uppfyller de grundläggande förutsättningarna för tillhörighet i 29 kap. 1 § kyrkoordningen. Om personen emellertid blivit tillhörig genom beslut av kyrkostyrelsen i enlighet med nämnd paragrafs andra stycke, är förutsättningarna för tillhörigheten uppfyllda och någon förlust av tillhörigheten sker inte vid bosättning utomlands.

6.2 Kyrkobokföring och församlingstillhörighet

Kyrkotillhörigheten tar sig normalt uttryck i församlingstillhörighet. Den som tillhör Svenska kyrkan och är folkbokförd i Sverige tillhör därför alltid någon av kyrkans församlingar. Församlingarna är vanligen territoriella, d.v.s. sådana där det geografiska området anger gränsen, men det finns också icke-territoriella församlingar, där upptagningsområdet är större än en territoriell församling. Den som blir tillhörig Svenska kyrkan, tillhör, i enlighet med bestämmelserna i kyrkoordningens 35 kap., den territoriella eller icke territoriella församling där denne är kyrkobokförd.

Lagen om Svenska kyrkan anger att församlingen omfattar de personer som tillhör kyrkan och är *bosatta* inom församlingens område, medan 35 kap. kyrkoordningen talar om kyrkobokförd, vilket i sin tur relaterar till folkbokförd. Vid lagens tillkomst uttalades att begreppet bosatt är något vidare än begreppet folkbokförd och att den närmare innebörden borde regleras inomkyrkligt. Den statliga uppbördshjälpen är en av förklaringarna till varför församlingstillhörigheten alltjämt relaterar till en persons folkbokföring (prop. 1997/98:116 s. 51).

Fram till den 1 januari 2016 skedde folkbokföring bl.a. i församling. I och med att folkbokföring i församling upphörde den 1 januari 2016 knöts församlingstillhörigheten till det nya begreppet kyrkobokförd, vilket således i sin tur relaterar till folkbokföringen på ett sådant sätt att någon skillnad i praktiken inte uppstått gällande grunderna för församlingstillhörighet. Endast den som har folkbokföring i landet kan därför kyrkobokföras och därmed vara tillhörig en församling i Sverige. En person ska som huvudregel kyrkobokföras i den församling inom vars territoriella område dennes folkbokföringsadress är belägen. En person som saknar folkbokföring kan således inte tillhöra en församling men kan däremot tillhöra trossamfundet Svenska kyrkan. Den som saknar kyrkobokföring har inte möjlighet att rösta i de kyrkliga valen eller att kandidera till desamma, med undantag för valet av de två ledamöter till kyrkomötet som väljs av utlandsförsamlingarna enligt 11 kap. 2 § kyrkoordningen.

Kyrkotillhörighet och utlandsförsamlingar

Även den som är bosatt i utlandet kan tillhöra Svenska kyrkan. Vissa tillhöriga utlandsboende är tillhöriga någon av Svenska kyrkans utlandsförsamlingar, men vissa är endast tillhöriga trossamfundet och har därmed ingen formell församlingstillhörighet. Samtidigt finns det många som är medlemmar i utlandsförsamlingarna utan att vara tillhöriga Trossamfundet Svenska kyrkan. Tillhörighet till Trossamfundet Svenska kyrkan, närmare bestämt den kyrkotillhörighet som regleras i kyrkoordningens 29 kap. och medlemskap i en av Svenska kyrkans utlandsförsamlingar är rättsligt sett skilda företeelser, men hänger samtidigt i viss mån ihop, vilket redogörs för nedan.

Utmärkande för utlandsförsamlingarna är att de i rättsligt hänseende har att följa lokal lagstiftning i de länder de verkar. Detta gör att de kan ha väldigt olika juridisk status och olika legala förutsättningar för att bedriva sin verksamhet. Kyrkostyrelsen beslutar dock om vilka utlandsförsamlingar som tillhör Svenska kyrkan (2 kap. 12 § kyrkoordningen). Kyrkoordningen gäller för utlandsförsamlingarna endast i den utsträckning det är särskilt angivet. En central kyrkoordningsreglering som gäller för utlandsförsamlingarna är att det för varje utlandsförsamling ska finnas en församlingsordning (2 kap. 13 § kyrkoordningen). Vidare framgår det av kyrkoordningen att det i församlingsordningen alltid ska finnas bestämmelser om vilka av kyrkoordningens bestämmelser som gäller för församlingen, bestämmelser om församlingstillhörighet samt om rösträtt och valbarhet i församlingen. Av kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2010:1) med närmare bestämmelser om församlingsordning för utlandsförsamlingar,

framgår att bl.a. 29 kap kyrkoordningen beträffande kyrkotillhörighet gäller utlandsförsamlingarna. Vidare stadgas följande angående församlingens ansvarsområde.

> I församlingsordningen ska anges vilket geografiskt område som är församlingens huvudsakliga ansvars- och verksamhetsområde. Församlingens pastorala ansvar avser alltid de personer som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta eller vistas inom detta område.

Vidare stadgas följande angående medlemskap i utlandsförsamlingen.

> De bestämmelser om församlingstillhörighet som ska finnas i församlingsordningen ska ange vem som får tillhöra församlingen och hur man blir medlem. Den som tillhör Svenska kyrkan ska alltid kunna vara medlem i församlingen.

Det är således upp till utlandsförsamlingen själv att reglera villkor för tillhörighet till församlingen. Av regleringen ska dock framgå att den som tillhör Svenska kyrkan alltid ska kunna vara medlem i församlingen.

Utlandssvenskar tillhöriga Svenska kyrkan har även rätt till kostnadsfri vigsel- och begravningsgudstjänst av församlingarna i Sverige (se vidare kyrkostyrelsens skrivelse *Ersättning för kyrkliga handlingar*, KsSkr 2010:5 s. 14 ff.). Avgränsningen av rätten till att gälla inom Sverige kan förklaras med kyrkoordningens bestämmelser om att rättigheter i dessa hänseenden inte gäller inom utlandskyrkan. För det fall vigsel- och begravningsgudstjänst i stället ska utföras inom utlandsförsamlingens pastorala område är det därför möjligt för utlandsförsamlingarna att ta ut en avgift, utom när det gäller dop som alltid sker avgiftsfritt. Kyrkomötet 2018 avslog en motion i vilken det föreslogs att kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för att utlandskyrkan ska ingå i clearingsystemet (se Mot 2018:28, Eu 2018:7).

6.3 Att lämna sin kyrkotillhörighet

Ett utträde ur Svenska kyrkan får vissa omedelbara konsekvenser. För en förtroendevald som träder ur Svenska kyrkan upphör valbarheten och därmed också uppdraget som förtroendevald, omedelbart i samband med utträdet, se 33 kap. 10 § kyrkoordningen. Den som inte längre är tillhörig Svenska kyrkan har inte heller rätt att ta del av de kyrkliga handlingarna vigsel och begravningsgudstjänst (avseende dödsboet efter den avlidne). För att utträdda, eller för den delen även personer som aldrig varit tillhöriga, ska kunna ta del av dessa handlingar krävs att kyrkoherden anser att särskilda skäl talar för att så sker. När det gäller begravningsgudstjänst krävs vidare, enligt 24 kap. 3 § kyrkoordningen, att det ska vara förenligt med den avlidnes önskemål. Regleringen kring möjligheten för den som inte tillhör Svenska kyrkan att ta del av vigsel och begravningsgudstjänst infördes i och med kyrkoordningens tillkomst. I förarbetena uttalades bl.a. följande (CsSkr 1999:3 del 2, avsnitt 8.11.1, jfr SKU 1998:5 s. 89 f).

> En annan särskild fråga gäller vigsel och begravningsgudstjänst för dem som inte tillhör Svenska kyrkan. Problem kring detta förekommer redan idag. En inte ovanlig situation är att de anhöriga begär en kyrklig begravningsgudstjänst, trots att den avlidne har utträtt ur Svenska kyrkan. Det anses då ankomma på den enskilde prästen att avgöra om han eller hon kan uppfylla ett sådant önskemål. Skäl för detta kan vara att den avlidne, kanske till och med i ett testamente, gett uttryck för sin önskan om en kyrklig begravning. Ett annat skäl kan vara att de anhöriga som begär

> kyrklig begravning tillhör kyrkan och att det av pastorala skäl är angeläget att tillmötesgå deras önskemål. I ett sådant fall torde det dock åligga prästen att förvissa sig om att den kyrkliga begravningsgudstjänsten inte strider mot den avlidnes vilja.
>
> För framtiden bör regleras frågan om vigsel och begravningsgudstjänst i kyrklig ordning för dem som inte tillhör kyrkan. En utgångspunkt bör därvid vara att kyrkans ställning som öppen folkkyrka medför att sådana önskemål även från dem som inte tillhör Svenska kyrkan i möjligaste mån skall tillmötesgås. Å andra sidan skall inte den som av ekonomiska skäl har utträtt ur kyrkan även därefter utan vidare kunna få del av kyrkans tjänster. Vidare bör den visas respekt som på grund av avståndstagande från kyrkans lära inte tillhör den.
>
> Vigsel och begravningsgudstjänst för personer som inte tillhör Svenska kyrkan bör kunna hållas om särskilda skäl föreligger, t.ex. pastorala sådana. För kyrkliga handlingar som utförs för personer som inte tillhör kyrkan bör avgift kunna tas ut.

Valet av rekvisitet ”särskilda skäl” kommenterades inte närmare i förarbetena. Regleringen innebar troligen en kodifiering av praxis.

Personer inom vigningstjänsten ska förklaras obehöriga att utöva kyrkans vigningstjänst bl.a. om de har trätt ut ur Svenska kyrkan, jfr bl.a. 31 kap. 11 § punkten 3 kyrkoordningen. Den lagstadgade skyldigheten att erlägga kyrkoavgift är dock något som inte upphör omedelbart vid en persons utträde. Enligt lag ska den som den 1 november tillhör Svenska kyrkan erlägga kyrkoavgift för hela nästkommande år.

Det råder vissa formella krav för att ett utträde ska ske och därtill krävs ett aktivt handlande från den enskildes sida. Den som har trätt ut ur Svenska kyrkan ska också genast få ett skriftligt bevis om detta (29 kap. 9 § kyrkoordningen). Med dagens bestämmelser om grundläggande förutsättningar för tillhörighet baserade på medborgarskapet finns det dock, som framgått ovan, en grupp tillhöriga som förlorar sin tillhörighet utan eget initiativ, nämligen de som inte är svenska medborgare och lämnar sin bosättning i Sverige. Detsamma gäller en svensk medborgare, tillhörig Svenska kyrkan, som är bosatt utomlands och lämnar sitt svenska medborgarskap. Dessa personer förlorar sin tillhörighet i samband med utflytt, utan att få någon skriftlig underrättelse.

Genom beslut av 2016 års kyrkomöte finns ett uppdrag till kyrkostyrelsen att se över ovan nämnda problematik genom att utreda vilka rutiner som ska föreligga för att en persons svenskkyrkliga tillhörighet inte ska upphöra utan att personen ska få vetskap om det och ges möjlighet att kvarstå som tillhörig (KmSkr 2016:16).

Motion 2017:115 belyser en problematik för tillhöriga som hos Skatteverket avregistrerats från folkbokföringen som ”försvunna”, något som inträffar för den som oavbrutet under två år saknat känd hemvist, jfr 21 § folkbokföringslagen (1991:481). I och med avregistreringen från folkbokföringen hos Skatteverket sker även en avregistrering i kyrkobokföringssystemet, med notering om datum och avregistreringsorsak. Efter tre månader gallras personakten helt. Under den tid personen är försvunnen finns hon eller han inte sökbar i kyrkobokföringens tillhörighetsregister. Tillhörigheten till Svenska kyrkan påverkas dock inte av huruvida en person är avregistrerad som försvunnen ur folkbokföringshänseende eller inte, annat än att personen ifråga inte har någon kyrkobokföring i församling, utan i stället är tillhörig trossamfundet.

Livslångt dop och föränderlig tillhörighet

Som motionärerna i motion 2017:66 anför innebär det faktum att någon lämnar Svenska kyrkan inte att man lämnar dopet. Motionärerna menar att kyrkan har en relation till och ett ansvar för den döpte, vare sig personen är kyrkotillhörig eller inte och efterfrågar nya bestämmelser i kyrkoordningen genom vilka dopet ges en starkare ställning. Enligt motionärerna vore ett rimligt sätt att stärka dopets ställning att ge den döpte men utträdde rätt till kyrklig vigsel och begravning mot betalning enligt clearingsystemet.

Enligt Svenska kyrkans dopsyn är det Gud som handlar i dopet. Detta är en gåva som tyds av den döpta, som i och med dopet blir en del av församlingens gemenskap. Dopets giltighet är inte beroende av tydningen. Detta betyder också att även den som lämnar församlingsgemenskapen fortsatt står kvar i dopet. Sakramentet kan, så att säga, inte göras ogjort. Det är en Guds handling som människor inte råder över och som inte är beroende av samfundsgränser.

I Svenska kyrkans svar på BEM-dokumentets fråga om konfirmation också är nödvändig för att någon ska bli en fullvärdig medlem i kyrkan, anges inte någon annan uppfattning än den som framgår av dokumentet. Enligt BEM är varje döpt en fullvärdig medlem. Denna uppfattning hade redan tidigare lett till att konfirmation inte längre var villkor för tillträde till nattvarden.

Augsburgska bekännelsens artikel VII lägger vikt vid att kyrkan både är den plats där sakramenten delas ut och en gemenskap. Utgångspunkten är därmed att dopet och tillhörigheten till kyrkan förutsätts utgöra en helhet. Den som väljer att inte längre tillhöra Svenska kyrkan men är döpt tillhör i teologisk mening fortfarande Kristi kyrka. Oavsett om personen väljer att gå till ett annat kristet trossamfund, en annan religiös gemenskap eller att vara utan församlingstillhörighet står personen kvar i dopet. Däremot är relationen till just Svenska kyrkan som gemenskap ändrad.

6.4 Skillnader mellan kyrkotillhöriga

De skillnader som finns mellan kyrkotillhöriga är hänförliga antingen till kravet på medborgarskap/bosättning enligt 29 kap 1 § kyrkoordningen (huruvida dopet är tillhörighetsgrundande eller inte, förlust av tillhörighet vid flytt ur landet), eller till förekomsten av kyrkobokföring i församling (valbarhet, rösträtt, avgiftsuttag). Fördelat på de olika kategorier tillhöriga ser skillnaderna ut på följande sätt.

	Rösträtt	Valbar	Kyrkoavgift	Tillhörig genom dopet
Folkbokf svensk medb	Ja	Ja	Ja[1]	Ja
Ej folkbokf./sv medb	Nej[2]	Nej[3]	Ja/Nej[4]	Ja
Ej bosatt utl medb	Nej	Nej	Nej	Nej
Bosatt utl medb	Ja	Ja	Ja	Ja

[1] Om man har en kommunalt beskattningsbar inkomst

[2] Se dock om rösträtt i utlandsförsamlingarna vid det indirekta valet till kyrkomötet, 39 kap. 20 § kyrkoordningen

[3] Se dock om valbarhet till utlandsmandaten i kyrkomötet, 39 kap. 20 § kyrkoordningen

[4] Normalt sett inte, men den som är anställd av stat eller kommun och arbetar utomlands beskattas i Sverige enligt mellanstatliga skatteavtal, jfr. KsSkr 2011:5 s. 34.

Till dessa skillnader tillkommer även, som tidigare har nämnts, att de som inte är svenska medborgare och lämnar sin bosättning i Sverige förlorar sin tillhörighet i samband med att de inte längre är att betrakta som bosatta i Sverige. En svensk medborgare bosatt utomlands förlorar sin kyrkotillhörighet i samband med förlust av svenskt medborgarskap.

7 Utveckling i samhälle och kyrka

7.1 Förhållandet kyrka – stat

Den 1 januari 2000 ändrades relationerna mellan Svenska kyrkan och staten. I den proposition (prop. 1997/98:116 s. 17) som föregick riksdagens beslut i frågan konstaterades följande.

> Ingen enskild fråga har stått på den politiska dagordningen lika länge som frågan om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan. Redan i början av detta sekel väcktes motioner både i riksdagen och kyrkomötet om en reform i detta hänseende. Under stora delar av efterkrigstiden har denna fråga varit föremål för utredningsarbete i olika omgångar utan att tiden för ett avgörande ansetts mogen.

I propositionen angavs vidare att samhället och kyrkan före 1800-talets mitt var sammanvävda på ett sätt som vi i dag kan ha svårt att föreställa oss. Tillhörigheten till kyrkan uppfattades i allmänhet som identiskt med att vara svensk – kyrka och samhälle stod som gemensamma bärare av den dåtida enheten i värderingar och kultur. Kyrkan fungerade inte bara som en religiös mötesplats utan också som ett forum för sociala och allmänt samhälleliga frågor. Det kunde konstateras att Svenska kyrkans roll i samhället i grunden förändrats under de senaste 150 åren och det angavs att rollen som trossamfund hade kommit att framstå klarare, genom att uppgifter av allmänt samhällelig karaktär lyfts bort och verksamheten koncentrerats till kyrkans huvuduppgift att sprida evangelium. Genom ett fortlöpande reformarbete hade det kyrkliga självbestämmandet också ökat på en rad områden (prop. 1997/98:116 s. 17).

Millennieskiftets reform grundade sig på det s.k. principbeslutet om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan som riksdagen fattade 1995 (prop. 1995/96:80). Beslutet utgör en kompromiss mellan å ena sidan nödvändigheten att ta hänsyn till Svenska kyrkans särställning i ljuset av den långa historiska utvecklingen och den stora andelen tillhöriga, samt å andra sidan önskemålet om att öka jämställdheten mellan trossamfunden (prop. 1997/98:116 s. 17 f.). Ur Svenska kyrkans synvinkel var frågan om möjlighet till en bibehållen identitet vid en relationsändring av avgörande betydelse (se 2KL 1995:1 *Ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan* s. 22). Enligt principbeslutet var utgångspunkten vid relationsändringen också den att Svenska kyrkan skulle kunna bevara sin identitet som en öppen, demokratisk och rikstäckande folkkyrka, samtidigt som en större likställighet i förhållande till andra trossamfund skapades. Detta kunde ske genom införandet av ett konstitutionellt skydd för alla trossamfund, liksom för grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund, i regeringsformen. Genom lagen (1998:1593) om trossamfund infördes en ny associationsform, nämligen registrerat trossamfund. Svenska kyrkan är det enda trossamfund som direkt i lagen definieras som ett registrerat sådant. Vidare lades grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund fast genom lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan. Inom ramarna för denna lagreglering var Svenska kyrkan i och med relationsändringen fri att själv, utan en från riksdagen delegerad normgivningskompetens, reglera sina angelägenheter.

Det grundläggande organisatoriska innehållet i reformen var att Svenska kyrkan rättsligt sett förändrades. Församlingar, kyrkliga samfälligheter och stift kom att utgöra registrerade organisatoriska delar av det registrerade Trossamfundet Svenska kyrkan, från att tidigare har utgjorts av statliga och kyrkokommunala organ. Den verksamhet och de uppgifter som tidigare hade bedrivits på ett nationellt plan av olika kyrkliga stiftelser och statliga organ, övertogs av den nationella nivån inom det ”nya” trossamfundet. Vid reformen fastställdes även vissa grundförutsättningar för Svenska kyrkan.

Sedan relationsändringen har det vid upprepade tillfällen motionerats såväl inom kyrkan som riksdagen angående förhållandet mellan Svenska kyrkan och staten. Motionärerna har i olika utsträckning ifrågasatt den reglering av Svenska kyrkan som finns i lagen om Svenska kyrkan, liksom det kyrkliga huvudmannaskapet för begravningsverksamheten. Vare sig staten eller kyrkan har dock funnit skäl att ompröva relationen, varför samtliga motioner har avslagits (se bl.a. konstitutionsutskottets betänkande *Trossamfund och begravningsfrågor* 2017/18:KU29 och KU 2018/19:KU19 med samma benämning, Kyrkorättsutskottets betänkande *Utredning om begravningsväsendet* Kr 2017:4, Organisationsutskottets betänkanden *Valfri församling* O 2014:9, *Valfri församlingstillhörighet* O 2018:5 och *Begravningsverksamhet* O 2018:12).

7.2 Tillhörighet och kyrkliga handlingar

Det har skett stora förändringar i såväl tillhörighetsstatistik som statistiken över kyrkliga handlingar sedan början av 1970-talet. Trenden är generellt nedåtgående. År 1972 var 95 procent av befolkningen tillhöriga Svenska kyrkan,[5] jämfört med 58 procent 2018.[6] Även de kyrkliga handlingarna minskar, särskilt andelarna dop och vigslar, vilka har halverats sedan 1970. Andelen begravningar i Svenska kyrkans ordning är dock fortfarande tämligen hög, 73 procent, jämfört med 93 procent 1970.[7] Statistikuppgifterna visar sammantaget en nedåtgående trend både vad gäller tillhörighet och kyrkliga handlingar. Våren 2018 presenterades forskningsrapporten ”Medlemmar i rörelse – en studie av förändringar av Svenska kyrkans medlemskår”, som den första rapporten från ett treårigt forskningsprojekt vid kyrkokansliet. Forskningsprojektet handlar om på vilket sätt Svenska kyrkans medlemskår förändras i relation till den svenska befolkningen i sin helhet. I rapportens slutsatser anges att rörelserna inte är helt entydiga, men att det är klart att Svenska kyrkans medlemssammansättning i allt högre grad håller på att bli något annat än ett tvärsnitt av befolkningen. Bland inträdarna är de utrikesfödda överrepresenterade, särskilt i de yngre åldersgrupperna (a.a. s. 80). År 2015 var en fjärdedel av dem som trädde in i Svenska kyrkan födda utanför Sverige, dvs. drygt 2 300 personer. Ungefär hälften av dessa har sitt hemland utanför norden och EU (a.a. s. 26). En högre andel unga utrikesfödda bland inträdarna tyder på att arbetet i invandrartäta områden, engagemang för flyktingar och en utbredd verksamhet med asylsökande och nyanlända i församlingarna givit upphov till nya medlemmar. Bland utträdarna är de svenskfödda däremot överrepresenterade mot befolkningssammansättningen i stort (a.a. s. 80).

Ur ett internationellt perspektiv är den andel som väljer kyrkliga handlingar dock fortfarande hög. De nordiska länderna skiljer sig från andra länder i västvärlden genom att en ovanligt hög andel av befolkningen är medlemmar i majoritetskyrkan och ovanligt många deltar i kyrkliga handlingar. Efter relationsändringen har dock trenden

[5] www.svenskakyrkan.se/statistik, Svenska kyrkans medlemsutveckling år 1972–2016.

[6] www.svenskakyrkan.se/statistik

[7] www.svenskakyrkan.se/statistik

varit tydlig, med minskat deltagande i kyrkliga handlingar (Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2018. s. 9).

7.3 Utvecklingen av Svenska kyrkan i utlandet

Svenska kyrkan har en månghundraårig tradition av att ta pastoralt ansvar också för svenskar som vistas utanför landets gränser. År 1933 bildades Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse som självständig rikskyrklig styrelse med ärkebiskopen som ordförande. På kyrkomötets hemställan ändrade regeringen fr.o.m. 1976 dess namn till Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet (SKUT). I stadgan från 1976 angavs att Svenska kyrkan i utlandet ska ”svara för kyrkans verksamhet inte endast bland svenska sjömän utan jämväl bland andra landsmän i utlandet, se utredningen *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter*, SKU 2001:1, s. 36 f. I samma utredning finns även en detaljerad redogörelse över utlandskyrkans verksamhetsutveckling. Den mest påtagliga förändringsperioden är den mellan åren 1985 och 2000. Under denna period etablerades verksamhet på elva orter, t.ex. Ayia Napa, Dubai, Torrevieja och Hongkong och avslutades på sju, däribland Narvik, Hirtshals, Mexico City och Alexandria. År 2017 fanns det 31 stycken utlandsförsamlingar (Ks prot. 2017:2). Idag bor över 600 000 svenskar utomlands och svenskarna gör över 20 miljoner utlandsresor varje år.[8] De svenska församlingarna utomlands arbetar på samma sätt som i Sverige. Gudstjänster och andakter är viktiga liksom omsorgen om varandra. Svenska kyrkan i utlandet finns för turister, utbytesstudenter, au-pairer och för alla andra svenskar som bor utomlands kortare eller längre tid. Församlingarna är mötesplatser för människor i både glädje och sorg.

Idag finansieras Svenska kyrkan i utlandet dels av lokala intäkter i utlandsförsamlingarna och på verksamhetsplatserna, dels av Svenska kyrkans nationella nivå. Vissa delar av intäkterna består också av kollekt, gåvor och bidrag via Sverige.

Inför relationsändringen föreslogs att en utredning om Svenska kyrkan i utlandet omedelbart skulle tillsättas. Direktiv för utredningen, som kom att bli den första av tre större SKUT-utredningar under 2000-talets första decennium, fastställdes av Styrelsen för Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet, SFRV, efter samråd med Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet, SKUT-nämnden. Av direktiven framgick att utredningen sammanfattningsvis skulle ge svar på frågor om framtida inriktning och omfattning av SKUT:s verksamhet, dess organisatoriska ställning och dess finansiering. Genom utredningens förslag kom utlandskyrkan att genom beslut i kyrkomötet 2002, inlemmas i Visby stifts tillsynsansvar (KsSkr 2002:7 *Tillsyns- och främjandefunktionerna för svenska kyrkans utlandsförsamlingar*, Eu 2002:1). Främjandefunktionen beslöts ligga kvar på nationell nivå, genom Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med biskopen i Visby stift som självskriven ledamot. Det betonades att utlandskyrkan måste ha en stark förankring i den kyrkliga organisationen på nationell nivå av såväl verksamhetsmässiga som ekonomiska skäl. Det ansågs dessutom viktigt att markera utlandskyrkan som en nationell angelägenhet.

Sedan 2011 har Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ersatts av ett kyrkoordningsreglerat råd under kyrkostyrelsen. En av ledamöterna ska vara biskopen i Visby stift, med uppgift att hålla samman främjande- och tillsynsfunktionen. Församlingarna i Svenska kyrkan i utlandet ska även höra till Visby stift, där tillsynsfunktionen utövas av biskopen i Visby stift och Visby stifts domkapitel. Två av kyrkomötets ledamöter ska även väljas av utlandsförsamlingarna genom indirekta val.

[8] https://internwww.svenskakyrkan.se/Kyrkokansliet%20i%20Uppsala/avdelningen-for-svenska-kyrkan-i-utlandet (2019-05-06)

Genom beslut av 2013 års kyrkomöte infördes en reglering i kyrkoordningen, 29 kap. 6 § fjärde stycket, som gav utlandskyrkoherdarna i en församling i Svenska kyrkan i utlandet rätt att parallellt med kyrkostyrelsen fatta beslut om inträde i och utträde ur Svenska kyrkan för personer som inte är folkbokförda i Sverige, förutsatt att det är fråga om personer som är eller får vara medlem i utlandsförsamlingen.

7.4 Asylsökande, dop och kyrkotillhörighet

Antalet människor på flykt har ökat dramatiskt i världen under senare år. En liten andel av dessa har sökt sig till vårt land för att få skydd. Många finns i våra församlingar och blir en del av gemenskapen.

De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext – biskopsbrev 2012, reviderat 2019

År 2012 beslutade biskopsmötet att ge ut biskopsbrevet *De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext*. Biskopsbrevet innehåller bl.a. ett avsnitt om dop av asylsökande och papperslösa och där anges att asylsökande är lika välkomna in i kyrkans gemenskap som alla andra. Det anges dock att dop av asylsökande och papperslösa ställer oss inför en rad specifika frågor av pastoral, etisk och kyrkorättslig natur. Med anledning av flyktingströmmarna och det omfattande mottagandet av människor på flykt 2015–2016, kunde biskoparna konstatera att församlingarna var i behov av kompletterande råd och 2017 beslutade biskopsmötet därför att det aktuella biskopsbrevet skulle ges ut i en reviderad utgåva. Den reviderade utgåvan gavs ut i april 2019.

I det reviderade biskopsbrevet konstateras att texten i 2012 års biskopsbrev fortfarande är relevant. I det reviderade biskopsbrevet framgår, liksom tidigare, att den som är asylsökande givetvis kan finnas med i församlingens gemenskap i avvaktan på dop. Om den asylsökande efter moget övervägande vill döpas ska vi med glädje döpa och särskilt vinnlägga oss om att den döpte fortsatt blir en del av gemenskapen. Om personen flyttar till annan ort eller ett annat land, eller om den överförs eller avvisas till ett annat land, bör församlingen hjälpa vederbörande att få kontakt med en församling på den nya orten. Det framhålls också att det hör till prästens själavårdsansvar att ge dopkandidaten tillfälle att reflektera över kristen tro, dopets innebörd och sin egen livssituation, liksom att man inte kan räkna med att dopet kommer att underlätta rätten till asyl i Sverige. Det är viktigt att få klarhet i om den som begär dop riskerar förföljelse i hemlandet samt försäkra sig om att dopkandidaten inser de risker dopet medför, i det fall denne blir avvisad till hemlandet. Vidare framhålls, avseende barn och unga i en utsatt situation, exempelvis ensamkommande, att det vid dop krävs en särskild lyhördhet och omsorg från församlingens sida.

Till skillnad mot det tidigare biskopsbrevet, innehåller den reviderade utgåvan två pastorala råd för situationer när människor önskar konvertera från en annan tro och döpas i Svenska kyrkans ordning. De lyder:

> Personen bör för det första få ett samtal där relevant information lämnas om dop och (i förekommande fall) dopets koppling till asylprocessen. Här bör de grundläggande skälen till varför en person önskar konvertera framgå. I detta samtal bör det också bli tydligt hur processen i församlingen ser ut fram till dop och medlemskap i Svenska kyrkan. För det andra bör personen under minst sex månader leva med i församlingens gudstjänstliv. Under denna tid bör personen få stöd att förstå något av kyrkans tro och tradition liksom hur detta tar sig uttryck i gudstjänst, verksamhet och liv. Personen bör också få möjlighet att förstå något av

kyrkans roll i det svenska samhället. Tiden påverkas förstås av möjligheten att kommunicera med varandra.

Support migration – en nationell stödfunktion

Support migration är Svenska kyrkans stöd i migrationsfrågor. Supporten riktar sig till förtroendevalda, anställda och ideella som på olika sätt arbetar med frågor som rör migration. Support migration har utvecklats på uppdrag av kyrkostyrelsen. Syftet är att avlasta och ge stöd till stift och församlingar i deras arbete för och med människor som är nya i Sverige. På Support migrations webbplats anges följande om de bakomliggande motiven till inrättandet av stödfunktionen.

> Att möta människor på flykt är en självklar del av uppdraget att vara kyrka. Det är ett uppdrag som kräver djupa kunskaper inom många olika områden (fastigheter, diakoni, internationellt, juridik, teologi, kommunikation). Det händer också mycket inom området och det gäller att hålla sig uppdaterad om förändringar. I stället för att behöva söka runt på olika webbplatser behöver nu församlingar bara vända sig till ett ställe. Support migration vill även underlätta ett delande av kunskaper och metoder mellan församlingar.

Support migration är tvådelad stödfunktion. Den består av ett intranät och e-postservice. Dessutom finns möjligheten att bli uppringd av en av supportens experter, och att dela erfarenheter med andra engagerade runt om i landet genom en Facebookgrupp. Funktionen sköts av en redaktör med hjälp av en sakkunnig expertgrupp.

8 Ekumeniska perspektiv

Kyrkan är Kristi kropp och därför i grunden en. I trosbekännelsen uttrycks också tron på en enda kyrka. I den lutherska traditionen beskriver den Augsburgska bekännelsen artikel VII kyrkan och dess enhet på följande sätt.

> Kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. Och för kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense ifråga om evanglii lära och förvaltningen av sakramenten.

Enheten är en gåva, att uttrycka den en kallelse. Utifrån erfarenheterna av detta har insikten vuxit fram att den kristna tron förpliktar kyrkorna att övervinna splittringen. Detta är bakgrunden till framväxten av den ekumeniska rörelsen (jfr inledningen till kyrkoordningens 59 kap. ”Svenska kyrkans relationer till andra kyrkor och samfund”).

En huvudfråga för denna skrivelse handlar om tillhörighet för utländska medborgare och vilken betydelse medborgarskapet bör ha i tillhörighetshänseende. Eftersom skrivelsens förslag i denna del medför att utländska medborgare som bosätter sig utomlands inte förlorar sin tillhörighet till Svenska kyrkan, är det av intresse att sammanfattande redovisa några ekumeniska perspektiv med koppling till frågan. Det handlar bl.a. om vad våra kyrkogemenskaper innebär i detta hänseende. Skrivelsen redogör endast kortfattat för huvuddragen. En mer utvecklad redogörelse av förhållandena finns i den tidigare nämnda promemorian.

8.1 Tillhörighetsbestämmelser i de nordiska folkkyrkorna m.fl.

Såväl Norska kyrkan som Finlands evangelisk-lutherska kyrka har tillhörighetsbestämmelser som knyter an till medborgarskapet, däremot inte den Danska folkkyrkan, vars bestämmelser knyter an till det danska territoriet. Tillhörighetsbestämmelserna för Islands evangelisk-lutherska kyrka knyter an till folkbokföring.

Den engelska kyrkan (Church of England) använder inte medlemskap som begrepp utan kyrkan utgår enbart från de boende inom församlingen. Enda gången medlemskap används i den Engelska kyrkan är i förhållande till val av beslutsfattande nivåer som regleras i *Church Representation Rules*. Lagen säger att alla har rätt att finnas med i ett särskilt register om denne är döpt, är över 16 års ålder och det är antecknat att personen vill finnas med i registret. Personen ska bo i församlingen eller delta i församlingslivet under minst 6 månader eller bekänna sig till kyrkans lära och tidigare ha deltagit i kyrkans gudstjänster under minst 6 månader.

I den kanoniska rätten talas enbart om att den som blir döpt blir inkorporerad i kyrkan. Uttrycket att vara inkorporerad innebär att vara i kommunion med kyrkan. Romersk-katolska kyrkan skiljer således mellan att vara tillhörig kyrkan och att vara civilrättsligt registrerad medlem och därmed finnas med i ett medlemsregister.

8.2 Ekumeniska överenskommelser och avtal om särskild ekumenisk samverkan

I inledningen till kyrkoordningens fjortonde avdelning, Svenska kyrkans relationer till andra kyrkor och samfund, anges att Svenska kyrkan har kyrkogemenskap med kyrkor inom Lutherska världsförbundet och med andra kyrkor efter särskilda överenskommelser. Lutherska världsförbundet omfattar drygt 140 lutherska medlemskyrkor i mer än 80 länder. Beträffande kyrkogemenskapen mellan de kyrkor som tillhör Lutherska världsförbundet angavs följande i kyrkoordningsskrivelsen 1999 (CsSkr 1999:3 s. 2–181).

> De evangelisk-lutherska kyrkorna inom Lutherska världsförbundet lever i en kyrkogemenskap, som innebär förkunnelse- och nattvardsgemenskap innefattande erkännande av ordinationen. Det som konstituerar den lutherska gemenskapen är främst anslutningen till Augsburgska bekännelsen, vilken till sitt grundläggande syfte är ett enhetsdokument. Vid Lutherska världsförbundets generalförsamling i Budapest 1984 skrevs formellt in i konstitutionen att medlemskyrkorna anser sig stå i predikstols- och altargemenskap med varandra. Detta förhållande noteras också i riktlinjerna för Svenska kyrkans ekumeniska arbete. Kyrkogemenskap och gemenskap i ämbetsutövning hör samman. De lutherska kyrkor som står utanför Lutherska världsförbundet har inte gått in i samma förpliktande gemenskap. Det är därför naturligt att i bestämmelserna om att […] kyrkorna inom Lutherska världsförbundet ges en särskild ställning.

De särskilda överenskommelserna om ekumenisk samverkan rör bl.a. Borgåöverenskommelsen, syftande till att skapa ett kyrkligt samarbete mellan de anglikanska kyrkorna i Storbritannien och Irland samt de lutherska kyrkorna i de nordiska länderna och Baltikum. Borgåöverenskommelsen innefattar ett ömsesidigt erkännande av varandras kyrkor, förkunnelse, sakramentsförvaltning och ämbeten. Den är i första hand en andlig och sakramental gemenskap och innebär inga ekonomiska förpliktelser. De olika kyrkornas medlemmar inbjuds till ett aktivt deltagande i Svenska kyrkan, vilket bl.a. har ansetts innefatta en rätt att ta del av kyrkliga handlingar. Församlingarna har emellertid när så sker rätt att ta ut en avgift, förutom vid dop (se vidare CsSkr 1994:5 s. 9–10 och

KsSkr 2010:5 s 14 och 18). Därutöver föreligger även avtal om ekumenisk samverkan med de Evangeliska kyrkorna i Tyskland. Avtalet rör prediko- och nattvardsgemenskap, en önskan om fortsatta samtal och arrangemang samt ett ömsesidigt ämbetserkännande. Avtal har även slutits med den Oberoende filippinska kyrkan, rörande nattvards- och kyrkogemenskap och ömsesidigt erkännande av ämbeten, samt med de Gammalkatolska kyrkorna av Utrechtunionen, rörande liknande förpliktelser som enligt Borgåöverenskommelsen.

Inom Sverige har överenskommelser om kyrkogemenskap träffats, dels med Metodistkyrkan i Sverige 1993, dels med Svenska missionskyrkan 2006. Genom dessa överenskommelser har kyrkorna erkänt giltigheten i varandras vigningstjänster (respektive ordinerade tjänster) och ömsesidigt välkomnat varandra att ta emot sakrament och pastorala tjänster. En överenskommelse har även slutits med Equmeniakyrkan. Överenskommelsen innebar dock inte någon full kyrkogemenskap.

8.3 Något om medlemskap och kyrka inom Kyrkornas världsråds kommission för Faith and Order

Inom Kyrkornas världsråd och kommission för Faith and Order (Tro och kyrkoordning) har inte termen ”medlem” använts i teologiska dokument. Relationen mellan begreppen medlemskap och kyrka har inte kommit att problematiseras inom Faith and Order förrän under 2000-talet, då det har uppmärksammats att kyrkor kan ha mycket olika syn på vad medlemskap i kyrkan innebär. I dokumentet *Participating in God's Mission of Reconciliation* från 2006 tydliggörs att medlemskap är att bli inlämnad i Kristi kropp, men att döpta även kan ha ett medlemskap med relation till en specifik nation, etnisk grupp, språk eller kyrka. I dokumentet om dopet, *One Baptism: Towards Mutual Recognition* från 2011, fortsätter Faith and Order att betona att döpta blir medlemmar av Kristi kropp. Dokumentet problematiserar dock begreppet ”medlem” genom att hänvisa till att kyrkor ser mycket olika på medlemskap och att det finns många olika uppfattningar om medlemskap i kyrkan. Några kyrkor har utvecklat särskilda ritualer för medlemsupptagning och kyrkor med vuxendop har barnvälsignelse som ett initialt välkomnande på väg mot fullt medlemskap. Några kyrkor har utvecklat ett katekumenat som del av ett upptagande av nya medlemmar och andra kyrkor ger medlemskap förutsatt att en person är döpt. Det finns även kyrkor som ger fullt medlemskap först när en person är konfirmerad. Oavsett hur enskilda definierar ett medlemskap anser dokumentet att medlemskapet inte kan frånkopplas från inkorporerandet i Kristi kropp (se *One Baptism: Towards Mutual Recognition*, 2011, Section III:4, 2 Baptism 44, 57).

9 Överväganden och förslag

9.1 Grunden för tillhörighet – medborgarskapsfrågan

Kyrkostyrelsens förslag: Det ska inte längre finnas någon bestämmelse om grundläggande förutsättningar för tillhörighet till Svenska kyrkan utifrån medborgarskap. Den nuvarande, inledande bestämmelsen i 29 kap. kyrkoordningen, 29 kap. 1 § kyrkoordningen, ska därför upphöra att gälla. Rubriken närmast före nämnda bestämmelse ska utgå.

Upphävd paragraf: 29 kap. 1 § kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget om ändrad grund för tillhörighet har av remissinstanserna fått ett näst intill fulltaligt stöd. *Uppsala stift* har i sitt remissvar uttalat att promemorian är mycket väl genomarbetad och väl belyser historien och de förändringar som har skett och som leder till förslag om ändringar i kyrkoordningen. Stiftet har vidare uttalat att föreslagna ändringar är väl motiverade utifrån en ny historisk situation med ökad globalisering och rörlighet, att förslagen stärker dopets ställning och medför en starkare betoning med kyrkan som utgångspunkt för tillhörighet, i stället för att som tidigare koppla det till medborgarskap och nationell tillhörighet. *Norra Ölands pastorat* har uttalat att församlingen anser att förslaget utgör den enda rimliga ståndpunkten om Svenska kyrkan menar allvar med att dopet är medlemsgrundande. *Luleå stift* genom *Domkapitlet* har understrukit att förslaget tydliggör Svenska kyrkans identitet som en gren av Kristi världsvida kyrka, i vilken etniska och sociala gränser mellan människor är upphävda genom dopet. *Växjö pastorat* har även anfört att förslaget är teologiskt välmotiverat utifrån redovisningen av Svenska kyrkans identitet och uppdrag.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Att förkunna evangeliet i varje tid

Bestämmelserna om kyrkotillhörighet måste fullt ut spegla kyrkans identitet, eftersom bestämmelser som anger vem som och på vilket sätt någon kan bli tillhörig kyrkan berättar något viktigt om kyrkan själv, närmare bestämt om hur den ser på sig själv och vem den är till för. Som framgått ovan kan och måste kyrkans organisation förändras över tid. Förändring får dock aldrig vara ett ändamål i sig själv, utan ska alltid ske i syfte att möjliggöra för kyrkan att på bästa sätt kunna fullgöra sitt uppdrag i varje tid.

Under avsnitt 4.1 har Svenska kyrkans identitet som trossamfund beskrivits. Det har konstaterats att Svenska kyrkans uppdrag är detsamma i alla tider, att överräcka evangelium i ord och handling och att denna kallelse ska utföras på ett sätt som är ändamålsenligt för varje tid. Vår omvärld befinner sig i ständig utveckling. För kyrkans del gäller det att följa utvecklingen och själv utvecklas på ett sätt som möjliggör bevarad identitet i en förnyad samtid. Evangeliet är detsamma medan kyrkans organisation kan se olika ut. Detta kan uttryckas som att identiteten bevaras genom att förändras.

Kyrkostyrelsen anser mot denna bakgrund att avgörande för frågan om en bestämmelse avseende kyrkotillhörighet behöver ändras eller inte, är huruvida den idag gestaltar evangeliet och därmed möjliggör för Svenska kyrkan att förbli trogen sitt uppdrag på bästa sätt.

Svenska kyrkans identitet

Enligt direktiven inför arbetet med promemorian skulle en prövning ske av huruvida det finns skäl att hålla fast vid den rådande regleringen av de grundläggande förutsättningarna för tillhörighet, med utgångspunkt i Svenska kyrkans identitet. Inför denna avvägning finns det enligt kyrkostyrelsens mening därför skäl att sammanfattande belysa vad som idag framstår som konstitutivt för Svenska kyrkans identitet i tillhörighetshänseende.

Som ett evangelisk-lutherskt trossamfund är det grundläggande för Svenska kyrkan att evangelium förkunnas och att sakramenten delas ut. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas. Dessa båda aspekter, den funktionella aspekten och gemenskapsaspekten, finns också uttryckta i *Augsburgska bekännelsen* artikel VII om kyrkan:

> Vidare lära de, att en helig kyrka ska äga bestånd till evärdelig tid. Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas.

Svenska kyrkan är en del av den världsvida kristna kyrkan. Att höra till Svenska kyrkan innebär också att vara en del av Kristi kropp, att tillhöra de heligas gemenskap, som det uttrycks i kyrkans trosbekännelse. Som framgått under avsnitt 4.3 betonas i Svenska kyrkans dopordning samhörigheten med Kristus och delaktigheten i den världsvida kyrkan. Läronämndens yttrande från 2003 (Ln 2003:11y) visar tydligt på detta, särskilt följande stycke:

> Kyrkan är inte etniskt bestämd och nationerna har ingen konstitutiv betydelse för kyrkans identitet. Kyrkan är Guds folk och Kristi kropp. Med sitt centrum och sin livskälla i Kristus och evangeliet om honom har Svenska kyrkan som en del av den världsvida kyrkan ett uppdrag i Sverige. Det är ett gudomligt tecken att de människor som i Sverige inbjuds att tillhöra Guds folk återspeglar rikedomen i skapelsen och i Kristi världsvida kyrka.

En tydlig markering gjordes också av kyrkomötet 2012, genom beslutet att ändra inledningstexten till åttonde avdelningen i kyrkoordningen. Ändringen bestod i, som framgått under avsnitt 4.2, att låta formuleringen om att Svenska kyrkans uppdrag är att ge vidare evangelium i ord och handling *till dem som bor i Sverige* och att *kyrkans geografiska gränser sammanfaller med nationens*, utgå. Biskoparna har också i biskopsbrevet *Leva i dopet* från 2011, betonat att en gemenskap på dopets grund ständigt måste sträva efter att vara gränsöverskridande, och att ”…kyrkan är övningsplatsen för den stora nästankärleken som omfattar alla människor.” (s. 26 i biskopsbrevet).

Enligt Svenska kyrkans dopsyn är det centrala att Guds handlande kommer först, vilket innebär att Gud söker var och en. Denna syn på dopet knyter nära an till den teologiska motiveringen för att folkkyrkan är rikstäckande. Dopet är centralt i tillhörighetshänseende eftersom den döpte genom dopet får gemenskap med Kristus och den världsvida kyrkan. Detta betonas i dopordningen. Den döpta tillhör Kristi kyrka, den världsvida kyrkan och ett specifikt trossamfund samtidigt.

Folkkyrkobegreppets betoning på öppenhet, att vi är öppna och välkomnande mot alla, tillhör alltså Svenska kyrkans identitet. Öppenheten är en konsekvens av evangeliet och nödvändig för att missionsuppdraget ska nå fram till så många som möjligt med evangelium och omsätta det i handling, utan att gränser sätts för vilka kyrkan riktar sig till. Som framgått av bakgrundsbeskrivningen är den territorialprincip som gäller för Svenska kyrkan historiskt betingad. Ända sedan tiden då kyrkan i Sverige

var en romersk-katolsk kyrkoprovins har den haft ett ansvarsområde som omfattar hela landet. Territorialprincipen motsäger inte bekännelsen till den allmänneliga kyrkan och kan därför inte heller tolkas som ett värnande av ”svenskhet”. Som nämnts ovan har också Svenska kyrkans gränsöverskridande uppdrag på senare tid blivit alltmer framträdande. Svenska kyrkans uppdrag är dessutom vidare än ansvaret för medlemmarna inom församlingen och innebär ett vistelseansvar. Detta relaterar samtidigt till den ekumeniska förpliktelsen som innebär att vi tar vårt vistelseansvar med respekt för andras tro, bekännelse och samfundstillhörighet, även för dem som bekänner sig till andra religioner.

Utveckling i samhället och kyrkan

Kyrkan och staten

Fram till relationsändringen vid millennieskiftet utgjordes Svenska kyrkan, organisatoriskt och rättsligt sett, av statliga och kommunala organ. När bestämmelser om medlemskap i Svenska kyrkan infördes med religionsfrihetslagen 1951 var det mot bakgrund av ett konstaterande att ”denna kyrka är nationellt bestämd” och att ”för medlemskap måste således gälla vissa förutsättningar som anknyta till det svenska statsområdet”. Det var därmed naturligt att låta medborgarskapet bilda utgångspunkten. Ur rättslig synvinkel kan konstateras att Svenska kyrkan har en betydligt friare relation till staten efter relationsändringen, även om grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund alltjämt regleras i svensk lag. Bestämmelser om Svenska kyrkans interna angelägenheter är emellertid upp till kyrkan själv att reglera genom inomkyrkliga bestämmelser. Frågan om förutsättningar för kyrkotillhörighet hör följaktligen till sådant som numera är upp till kyrkan själv att besluta om, förutsatt att bestämmelserna inte står i strid med vad som anses vara identitetsbärande för kyrkan, bl.a. att vara en evangelisk-luthersk, öppen och rikstäckande folkkyrka, något som också kommer till uttryck i lagen om Svenska kyrkan.

Utvecklingen av kyrkans verksamhet

En avgörande faktor 1951 synes ha varit att Svenska kyrkan var nationellt bestämd. Kyrkostyrelsen menar att ett sådant synsätt inte stämmer överens med Svenska kyrkans självbild idag i och med att delaktigheten i den världsvida kyrkan kommit att betonas alltmer. Idag framgår på ett tydligare sätt att Svenska kyrkan ser på sig själv som en del av och som manifesterandet av Kristi kyrka i vår del av världen. Som framgått under avsnitt 4.3 betonade Svenska kyrkan redan under 1980-talet, i sitt svar på BEM-dokumentet, att det inom kyrkan inte får finnas barriärer av olika slag och att Kristi kropp inte får splittras genom skillnader i fråga om kön, ras eller social status.

Vid reformen 1980, då utländska medborgare som inte är bosatta i Sverige medgavs rätt att tillhöra Svenska kyrkan, var argumentet för bibehållandet av medborgarskapet som huvudregel att Svenska kyrkan inte kunde ta på sig ett längre gående ansvar i sin verksamhet utanför landets gränser. I detta sammanhang ska utvecklingen av SKUT-verksamheten, som verksamhetsmässigt hade sin mest intensiva utvecklingsperiod mellan 1985 och 2000, beaktas liksom utvecklingen under 2000-talet med att knyta verksamheten närmare Svenska kyrkans inhemska struktur och organisation. Det är idag uttalat att utlandsförsamlingarna, med beaktande av sina respektive unika förutsättningar och lokala sammanhang, är att jämställa med Svenska kyrkans församlingar inom riket. Utlandsförsamlingarna är idag representerade i kyrkomötet genom indirekta val i utlandsförsamlingarna. Utlandskyrkoherdarna har getts rätt att, på motsvarande sätt som kyrkoherdar inom övriga församlingar, besluta om tillhörighet. Sammantaget visar detta, enligt kyrkostyrelsens mening, att Svenska kyrkan idag har

betydligt bättre förutsättningar att bedriva ansvarstagande verksamhet för tillhöriga utomlands.

Även den kyrkliga verksamhet som bedrivs inom Sveriges gränser har utvecklats de senaste decennierna och påverkats av globaliseringen. Utifrån det vistelseansvar som gäller för Svenska kyrkans församlingar och pastorat, hänger utvecklingen förstås ihop med att gruppen människor som bor och vistas inom landets gränser blivit allt mer mångfacetterad, gällande bl.a. språk, etnicitet och religion. Detta har inte minst visat sig de senaste åren i samband med arbetet för och med nyanlända. Detta arbete har engagerat såväl församlingar och pastorat som stift och den nationella nivån. Som framgått under avsnitt 7.2 är utrikesfödda överrepresenterade bland unga vuxna som inträder i Svenska kyrkan. Det kan också nämnas att 2017 hade ungefär var fjärde invånare utländsk bakgrund, dvs. var utrikes född eller barn till utrikes födda (SCB, "Befolkningsstatistik i sammandrag 1960–2017").

Mot denna bakgrund konstaterar kyrkostyrelsen att varken etnicitet eller nationalitet är konstitutivt för Svenska kyrkan. Tvärtom uttrycks en strävan efter att framhålla att gemenskapen mellan dem som tillhör kyrkan är *en*; de heligas gemenskap (jfr ovan vad som sägs om kyrkans svar på BEM-dokumentet).

Som framgått medför den aktuella bestämmelsen om grundläggande förutsättningar för tillhörighet baserat på medborgarskap stora skillnader mellan tillhöriga. Det faktum att dopet inte är tillhörighetsgrundande fullt ut, liksom att vissa tillhöriga utan eget initiativ förlorar sin tillhörighet vid flytt ur landet, framstår som särskilt långtgående skillnader. Bestämmelsen har sin historiska betingelse och förankring i ett samhälle som på många sätt skiljer sig från idag. Beaktande Svenska kyrkans ställning idag som självständigt trossamfund och den verksamhet som bedrivs, både i Sverige och utomlands, framstår en bestämmelse som sätter medborgarskap som skiljelinje mellan tillhöriga som mycket svårmotiverad enligt kyrkostyrelsens mening. En sådan bestämmelse riskerar att fördunkla evangeliet och därmed talar teologiska skäl för att den bör upphävas.

Kyrkostyrelsen anser att alla som vill tillhöra Svenska kyrkan bör kunna bli tillhöriga på samma premisser. Det finns idag inga skäl som talar för att utländska medborgare som inte är bosatta i Sverige ska behöva genomgå någon särskild prövning, utöver den prövning som följer av 29 kap. 4 § kyrkoordningen och som omfattar alla vuxna som vill träda in i Svenska kyrkan efter skriftlig anmälan. Även förutsättningarna för utträde ur Svenska kyrkan bör vara desamma för alla tillhöriga. Ingen som inte själv valt det, ska behöva förlora sin tillhörighet till Svenska kyrkan. Av dessa skäl föreslås att 29 kap. 1 § ska upphöra att gälla.

Norra Billings pastorat har i sitt remissvar anfört att de i promemorian saknar en beskrivning illustrerande statslösas situation och svårighet att bli tillhöriga trossamfundet. Kyrkostyrelsen kan inledningsvis konstatera att det inte har funnits en ambition i den utredning som ligger till grund för nu aktuella förslag att uttömmande beskriva olika gruppers situation och svårigheter att bli tillhöriga utifrån dagens regler. Det kan dock framhållas att för det fall förslaget om ändrad grund för tillhörighet träder i kraft medför det att även statslösa blir tillhöriga direkt genom dop eller efter anmälan/meddelande.

Det är vidare värt att notera att såväl när bestämmelserna om medlemskapet i Svenska kyrkan tillkom med 1951 års religionsfrihetslag, som vid revideringen av bestämmelserna 1980, då även utländsk medborgare som inte är bosatt i Sverige fick möjlighet att tillhöra Svenska kyrkan, har värnandet om deltagandet i den svenskkyrkliga gemenskapen varit avgörande. De argument som nu förs fram som skäl för ett upphävande av aktuell bestämmelse ligger enligt kyrkostyrelsens mening i linje med ett sådant synsätt. Den föreslagna ändringen kan därmed ses som en slutpunkt, genom

att den gemenskap bland Svenska kyrkans tillhöriga som ansetts viktig att värna nu också får ett tydligare genomslag kyrkorättsligt.

Klinte pastorat har väckt frågan om det inte finns risk för att Svenska kyrkan behöver byta namn i och med att sambandet mellan medborgarskap och tillhörighet upphör. Kyrkostyrelsen delar inte pastoratets farhåga i detta avseende. Benämningen ”Svenska kyrkan” är numera lagfäst med ett särskilt skydd för namnet genom de nya lagar som tillkom vid kyrka-statreformen då Svenska kyrkan upphörde att vara en statskyrka. Den förändring som nu aktualiseras rörande medborgarskapets inverkan på tillhörighetsfrågan kan i det perspektivet ses som ett naturligt steg i att fullfölja reformens syfte men är inte av samma principiella betydelse. Det är också, som redovisats tidigare, numera Svenska kyrkan själv som avgör vilka förutsättningar som ska gälla för tillhörighet, med beaktande av den reglering som finns i lagen (1998:1593) om trossamfund kring bl.a. barns samtycke. Någon konsekvens för benämningen Svenska kyrkan bör därför, enligt kyrkostyrelsen, enbart av dessa skäl inte uppkomma.

Ekumeniska perspektiv

Enligt kyrkostyrelsen är det viktigt att framhålla att den förändring i tillhörighetshänseende som nu föreslås inte i egentlig mening handlar om vem som får vara tillhörig Svenska kyrkan, utan om *på vilket sätt* någon kan bli eller upphöra att vara tillhörig. Förutom den omständigheten att någon särskild prövning inte längre ska göras av kyrkostyrelsen för vissa personer som vill tillhöra Svenska kyrkan, medför den föreslagna ändringen att alla tillhöriga kommer att kvarstå som tillhöriga så länge de själva önskar. Ingen kommer därmed att förlora sin tillhörighet vid flytt ur landet eller förlust av eller befrielse från svenskt medborgarskap. Detta kan medföra att Svenska kyrkan på sikt får en något större andel tillhöriga utomlands än idag. Dessa personer är inte tillhöriga någon församling i Sverige utan är i stället tillhöriga trossamfundet som sådant men kan förstås också ha valt att bli medlemmar i någon utlandsförsamling där så är möjligt. Det är en ordning som redan gäller idag, såväl avseende svenska som icke svenska medborgare.

Den nationella nivån utgör ingen pastoral nivå inom Svenska kyrkan. Det pastorala uppdraget utförs i församlingar, pastorat och stift, som inom sina respektive territoriella områden (eller ”geografiska” områden om det är fråga om utlandsförsamlingar) har till uppgift att till enskilda människor överräcka det kristna budskapet i ord och handling (CsSkr 1999:3). För den som varaktigt bosatt sig utomlands torde ofta den naturliga utvecklingen vara att växa in i den gemenskap som en kyrka i det nya hemlandet kan erbjuda, särskilt om denna kyrka genom kyrkogemenskap, överenskommelse eller på annat sätt står i nära relation till Svenska kyrkan. En integrering i det nya hemlandets kyrkogemenskap bör enligt kyrkostyrelsen uppmuntras och underlättas. På de platser i världen där Svenska kyrkan bedriver verksamhet i form av utlandsförsamlingar, eller som övrig utlandsverksamhet, finns möjligheter till fortsatt gemenskap med Svenska kyrkan utomlands. I de fall detta inte är möjligt kan dock, enligt kyrkostyrelsens bedömning, den formella tillhörigheten till trossamfundet som sådant utgöra ett värdefullt manifesterande av det fortsatta bandet till Svenska kyrkan. Vid en inflyttning till Sverige, där den tillhöriga blir folkbokförd i landet, uppstår direkt en församlingstillhörighet genom att den tillhöriga kyrkobokförs, som utgångspunkt i den församling där vederbörandes folkbokföringsadress är belägen.

För välkomnandet i en annan kyrka utomlands torde det oftast vara av mindre betydelse huruvida personen i fråga har en formell tillhörighet till Svenska kyrkan eller inte. Det är i stället dopet som är gemenskapens kärna. Det finns visserligen kyrkor

som inte tillåter dubbelt medlemskap, vilket kan innebära problem för en utlandsboende tillhörig Svenska kyrkan som även önskar delaktighet i en annan kyrka. Detta är emellertid en situation som kan uppstå för tillhöriga utomlands redan idag och lösningen på ett sådant eventuellt problem måste den berörda individen själv finna, från fall till fall. Vad gäller kyrkoordningens reglering ska utgångspunkten, enligt kyrkostyrelsens mening, dock vara att den som tillhör Svenska kyrkan endast på eget initiativ ska förlora sin tillhörighet. Det betyder alltså att det får vara upp till den tillhöriga själv att begära utträde ur Svenska kyrkan om denne anser att situationen så kräver. Det är kyrkostyrelsens uppfattning att promemorians förslag i denna del sammanfattningsvis inte kan antas i någon större utsträckning påverka möjligheterna att ingå i en församlingsgemenskap utomlands, varför detta i sig inte bör vara avgörande för om ändringen ska genomföras.

Enligt kyrkostyrelsens bedömning kan förslaget inte heller anses ha någon negativ inverkan på Svenska kyrkans ekumeniska överenskommelser och avtal om ekumenisk samverkan. Det innebär, som tidigare nämnts, förändringar i sättet på vilket någon blir eller upphör att vara tillhörig Svenska kyrkan. De kyrkogemenskaper som Svenska kyrkan delar vilar dock inte på överväganden avseende exempelvis sättet på vilket någon blir tillhörig. De vilar i stället på en samsyn kring evangelium och sakramentsförvaltning. Inte heller det som gemenskaperna syftar till, dvs. att välkomna varandras medlemmar i den pastorala gemenskapen och att erkänna varandras vigningar, är något som påverkas av promemorians förslag. Ett upphävande av den aktuella bestämmelsen kan därför inte antas komma att påverka Svenska kyrkans ekumeniska relationer.

Vad gäller jämförelsen med de övriga nordiska folkkyrkorna kan sammanfattningsvis konstateras att varje kyrka har sin unika reglering. De närmare utformningarna av dessa regleringar är emellertid inte det som är avgörande för de ekumeniska relationerna.

9.2 Beslut om tillhörighet

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkostyrelsen ska inte längre fatta beslut om tillhörighet till Svenska kyrkan. Dessa beslut ska i stället fattas på lokal nivå.

För den som inte är folkbokförd i Sverige prövas frågor om in- och utträde ur kyrkan av kyrkoherden för den församling dit anmälan eller meddelandet lämnas in. Detta gäller även om anmälan eller meddelandet lämnats in till en utlandsförsamling.

En konsekvensändring görs i 29 kap. 10 § andra stycket, där det stadgas om överklagande av kyrkostyrelsens beslut.

Ändrade paragrafer: 29 kap. 6 och 10 §§ kyrkoordningen.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget om ändrad beslutsnivå gällande beslut om tillhörighet har fått ett mycket brett stöd av remissinstanserna. *Skara Stift* ställer sig positivt till förslaget eftersom beslut om tillhörighet då hamnar på samma plats som beslut om dop, som utgör det grundläggande beslutet. *Sundsvalls församling* har uttalat att förslaget innebär en god ordning med tanke på att den nationella nivån inte är någon självständig teologisk enhet i Svenska kyrkan vilket däremot församlingarna är. Församlingen menar även att förslaget möjliggör för Svenska kyrkan att anpassa sig till

en ny tid med ökad rörlighet av människor. *Ljungby pastorat* har betonat att det är bra att beslut om medlemskap fattas på lokal nivå, nära den berörda människan.

Det har även framkommit vissa reservationer och synpunkter. *Stockholms stift* har i sitt remissvar invänt mot förslaget till viss del och framfört att besluten om tillhörighet för dem som saknar tillstånd att vistas i landet alltjämt ska göras av kyrkostyrelsen. Som stöd för detta har stiftet angett att hanteringen innebär en ökad administrativ börda för kyrkoherdarna och rör beslut som kan vara svåra att fatta. Stiftet menar att det behöver problematiseras kring det faktum att Svenska kyrkan registrerar personer som tillhör trossamfundet trots att de saknar tillstånd att vistas i landet och det ifrågasätts om inte ansvaret för en sådan hantering är för stort för lokal nivå. *Märsta pastorat* delar denna åsikt och menar därutöver att kyrkostyrelsen borde pröva frågor om tillhörighet för dem som inte är folkbokförda i landet, med förhoppningen om en samlad hantering som vilar på hela trossamfundets gemensamma hållning snarare än enskilda pastorat eller församlingars bedömningar.

Därutöver har några remissinstanser inkommit med synpunkter, vilka kan hänföras till kategorierna tillhörighetsfrågor i relation till församling, pastoralt ansvar för utomlands bosatta samt krav på rättssäkerhet, stöd och tekniska lösningar.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag:

Beslut om tillhörighet ska fattas på lokal nivå

Genom att sambandet mellan medborgarskap och kyrkotillhörighet avskaffas kommer antalet tillhörighetsärenden hos kyrkostyrelsen att minska påtagligt. Detta i och med att dopet kommer att vara fullt ut tillhörighetsgrundande, även för utländska medborgare som inte är bosatta i Sverige. I den mån dessa personer vill tillhöra Svenska kyrkan genom anmälan eller meddelande, ska beslut fattas i enlighet med bestämmelserna i 29 kap. 4 och 6 §§ kyrkoordningen, precis som för andra. I syfte att uppnå ett så enhetligt och pastoralt ändamålsenligt beslutsfattande som möjligt, anser kyrkostyrelsen att dessa beslut bör fattas lokalt, av en kyrkoherde, på samma sätt som för folkbokförda.

Dagens reglering i 29 kap. 6 § anger att det är kyrkostyrelsen som ska fatta beslut om in- och utträden för personer som inte är folkbokförda i Sverige. Denna reglering föreslås nu ändras på så sätt att beslut om inträde i och utträde ur Svenska kyrkan prövas av en kyrkoherde lokalt. Antalet ärenden avseende tillhöriga, både gällande in- och utträden, för personer som inte är folkbokförda i Sverige torde ha ökat de senaste decennierna. Det handlar dels om att människor har en ökad rörlighet kopplat till exempelvis jobb och studier, dels om att många människor som kommer i kontakt med Svenska kyrkan idag vistas i Sverige utan att bli folkbokförda, t.ex. asylsökande. Även utvecklingen av SKUT-verksamheten gör att fler och fler människor kommer i kontakt med Svenska kyrkan utan att ha en folkbokföring i Sverige.

Kyrkostyrelsen menar att det övergripande syftet med förändringen av beslutsbefogenheten från nationell till lokal nivå är att beslut om tillhörighet ska fattas så nära den som söker sig till eller från kyrkan som möjligt. Det innebär att besluten ska fattas inom Svenska kyrkans lokala pastorala område, alltså i församlingarna. Ansökan och anmälan om in- respektive utträde skulle avseende denna personkrets ske till pastor i församling inom riket där vederbörande vistades. Sett till rörligheten bland människor i dagens samhälle framstår det dock som mindre lämpligt att knyta beslutsbefogenheten avseende icke folkbokförda till ett vistelsebegrepp. Det är inte heller möjligt att hänföra alla personer utomlands till en utlandsförsamling. Kyrkostyrelsens förslag är därför att anmälan eller meddelande för den som inte är folkbokförd i Sverige prövas av kyrkoherden för den församling dit anmälan eller meddelandet lämnas in.

Stiftsstyrelsen och Domkapitlet i Härnösands stift har poängterat att det kan bli svårt att veta vilken församling som varit först med att ta emot en anmälan eller ett meddelande, för det fall handlingen lämnas in till flera församlingar. Enligt kyrkostyrelsen bör det, i likhet med vad Härnösands stift föreslår, i sådana fall vara beslutet hos den församling som först har prövat frågan, som också leder till kyrkotillhörighet och därmed ska registreras i det särskilda registret. Den föreslagna ordningen är också den ordning som förespråkats i promemorian. Sådana fall torde dock vara sällsynta. Förfarandet kommer sannolikt i de flesta fall innebära att ärendet prövas av kyrkoherden för den församling där personen i fråga vistas och redan har, eller önskar upprätta, en relation med församlingen. Det skulle naturligtvis kunna invändas att den föreslagna ordningen inte garanterar att tillhörighetsärendena kommer att prövas av den kyrkoherde som befinner sig närmast personen i fråga. I praktiken torde det emellertid röra sig om rena undantagsfall att en person väljer att lämna sin anmälan eller sitt meddelande till en annan församling än den med vilken personen i fråga har, eller önskar upprätta, en relation. Utifrån den grundläggande förutsättningen att besluten ska fattas på lokal nivå, framstår den föreslagna lösningen som den mest ändamålsenliga. I och med den föreslagna ändringen uppnås en tydligare reglering av beslutskompetenserna i tillhörighetsfrågor. Den medför dessutom en enhetlig hantering av tillhörighetsärenden oavsett en persons folkbokföring.

Som framgått ovan medför förslagen i denna skrivelse ingen förändring av det faktum att den som är tillhörig Svenska kyrkan utan att vara kyrkobokförd i en församling, saknar formell församlingstillhörighet och i stället är tillhörig trossamfundet. Det skulle mot denna bakgrund kunna hävdas att den mest logiska beslutsordningen vore att kyrkostyrelsen, som företrädare för trossamfundet, är det organ som fattar beslut om tillhörighet. Kyrkostyrelsen menar dock att mot ett sådant argument talar ett flertal faktorer. Till en början fattar redan idag utlandskyrkoherdarna beslut om tillhörighet till Svenska kyrkan för icke folkbokförda personer, alltså personer som blir tillhöriga trossamfundet. Vidare ska framhållas att ”trossamfundet” inte är detsamma som kyrkostyrelsen, eller den nationella nivån – församlingarna är de grundläggande enheterna genom vilka Trossamfundet Svenska kyrkan framträder på lokal nivå. I ljuset av detta torde inte finnas något att invända mot en ordning där församlingarnas kyrkoherdar beslutar om tillhörighet till trossamfundet.

Stockholms stift har i sitt remissvar förordat att besluten om tillhörighet för dem som saknar tillstånd att vistas i landet alltjämt ska göras av kyrkostyrelsen eftersom hanteringen medför en ökad administrativ börda för kyrkoherdarna och rör beslut som kan vara svåra att fatta. Stiftet anser även att det bör problematiseras kring det faktum att Svenska kyrkan registrerar personer som tillhöriga trossamfundet trots att de saknar tillstånd att vistas i landet och ifrågasätter om inte ansvaret är för stort för att hanteras på lokal nivå. *Märsta pastorat* har i sitt remissvar delat denna synpunkt och därutöver framfört att kyrkostyrelsen bör pröva frågor om tillhörighet för dem som inte är folkbokförda i landet, med förhoppningen om en samlad hantering som vilar på hela trossamfundets gemensamma hållning snarare än enskilda pastorat eller församlingars bedömningar.

Kyrkostyrelsen vill i denna del anföra följande. De beslut som berörs av 29 kap. 6 § fjärde stycket kyrkoordningen utgör beslut om tillhörighet utifrån 29 kap. 3 och 4 §§ kyrkoordningen, d.v.s. beslut om tillhörighet för den som i annat fall än genom dop i Svenska kyrkans ordning vill tillhöra Svenska kyrkan. Vad gäller upptagande av barn som inte är döpta i Svenska kyrkans ordning gäller att de ska tas upp efter meddelande av deras vårdnadshavare, 29 kap 3 § kyrkoordningen. Om de är över 12 år ska de själva ha samtyckt. I dessa fall ska alltså ingen närmare prövning göras, utöver en kontroll av att de formella kriterierna som paragrafen anger är uppfyllda. Vad gäller

upptagande av vuxna som inte är döpta i Svenska kyrkans ordning, återfinns regleringen av vilken prövning som ska göras i 29 kap. 4 § kyrkoordningen. Om den som anmäler inträde är döpt i Svenska kyrkans eller någon annan evangelisk-luthersk kyrkas ordning eller i en kyrka eller ett samfund som Svenska kyrkan genom beslut av kyrkomötet ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan med, ska personen enligt punkten 1 tas upp i Svenska kyrkan. Någon närmare prövning ska alltså inte ske i dessa fall, utöver de formella kriterierna att anmälaren fyllt har 18 år och inkommit med en skriftlig anmälan.

I de övriga två typfallen ska anmälaren tas upp om vederbörande samtidigt med sin anmälan begär undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, som förberedelse för dop, 29 kap. 4 § punkterna 2 och 3 kyrkoordningen. Bestämmelsen relaterar till principen om att dopet är huvudvägen för tillhörighet till Svenska kyrkan, vilket ett upphävande av 29 kap 1 § tydliggör. Den prövning som ska göras när den som inte är folkbokförd i landet anmäler inträde, handlar alltså närmast om huruvida anmälaren begär undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, punkten 2, och, enligt punkten 3, om huruvida begäran om undervisning sker som förberedelse för dop.

Vid kyrkoordningens tillkomst framhölls i förarbetena vikten av att en präst alltid samtalar med den som anmäler sitt inträde i kyrkan. Vid ett sådant samtal bör bl.a. innebörden i begäran om undervisning tas upp och det bör diskuteras och redovisas hur undervisningen ska genomföras (CsSkr 1999:3 s. 2–396). Något krav på undervisningens utformning eller att den faktiskt blir av är dock inte uppställt i kyrkoordningen. Frågor om upptagande i kyrkan är alltså en pastoral fråga och behöver hanteras med den utgångspunkten i det enskilda fallet.

Den prövning som ska ske är alltså helt relaterad till frågan om dop och beroende av ett pastoralt möte där förutsättningar kring undervisning, förväntningar och inte minst innebörden av ett medlemskap i Svenska kyrkans som trossamfund osv. kan diskuteras. Detta synsätt har även lyfts fram av *Skara stift* som betonar att beslut om dop är det grundläggande beslutet och att beslut om tillhörighet då bör följa samma ordning. Kyrkostyrelsen vill för sin del framhålla att varje enskild persons situation är unik och att var och en därför behöver bemötas i ett lokalt sammanhang där möjligheter till möten och samtal finns på ett sätt som saknas på nationell nivå.

Stockholms stift menar att det handlar om svåra beslut som ska fattas av kyrkoherdarna. Besluten måste dock ses i sitt sammanhang, nämligen utifrån kopplingen till dopet, som ju ytterst kyrkoherden, och som utgångspunkt varje präst, har att ta ställning till. Eftersom dopet är det centrala i tillhörighetshänseende, som en anmälan utgår från eller syftar till, torde det vara frågeställningar rörande dopet som blir de mest komplexa. Via nationell nivås stödfunktion för arbetet med nyanlända, Support migration, finns information, stöd och råd i frågor om mötet med nyanlända, även papperslösa, avseende bl.a. dop och konversion. Dessutom finns i det reviderade biskopsbrevet ”De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext” från 2019 råd och stöd till församlingar och präster i dessa frågor. Kyrkostyrelsen menar mot bakgrund av detta att det torde finnas goda förutsättningar för lokal nivå att hantera frågor om tillhörighet i anmälningsfallen med ledning av befintligt stöd.

Kyrkostyrelsen anser vidare att det framstår som främmande för Svenska kyrkan att bygga en administrativ hantering utifrån frågeställningen om vem som vistas i landet legalt eller inte. Svenska kyrkan frågar aldrig efter någons rätt att vistas i landet utan välkomnar i stället var och en som söker sig till kyrkan. Detta ligger i linje med församlingarnas vistelseansvar (2 kap. 1 § andra stycket kyrkoordningen) som omfattar alla som vistas i församlingen, oavsett exempelvis kyrkotillhörighet eller anledning till vistelsen. Nu föreslås också att kopplingen mellan tillhörighet och medborgarskap

utgår. Att i ljuset av detta låta en persons legala vistelserätt i landet vara avgörande för vilken av de kyrkliga nivåerna som ska ha att fatta beslut om personens tillhörighet till kyrkan, vore ett steg i motsatt riktning. Det framstår dessutom, ur ett registerperspektiv, som mindre lämpligt att Svenska kyrkan skulle ha eller ges möjlighet att basera en administrativ rutin på uppgiften om en persons rätt att vistas i landet. Detta, dels eftersom det handlar om uppgifter som Svenska kyrkan inte automatiskt har tillgång till, dels eftersom det skulle innebära att skapa en registerföring som, om Svenska kyrkan ens skulle få rätt att hämta in uppgifterna, kan vara tveksam ur ett dataskyddsperspektiv.

När det gäller *Märsta pastorats* ståndpunkt att kyrkostyrelsen fortsättningsvis borde pröva frågor om tillhörighet för dem som inte är folkbokförda i landet för att underlätta en gemensam hållning i dessa frågor, vill kyrkostyrelsen hänvisa till resonemanget ovan som har bäring även på denna fråga. Det vore således ett steg i fel riktning att ha kvar en uppdelning i tillhörighetshänseende som relaterar till folkbokföring. Att folkbokföringen fortsatt har betydelse när det kommer till församlingstillhörighet, alltså kyrkobokföring och därtill hörande rättigheter och skyldigheter, är en annan sak och inget som bör vara avgörande för vem som är bäst lämpad att pröva dessa frågor. Frågan om förutsättningar för tillhörighet vid sidan av dopet är avhängig frågan om undervisning, varför den bäst avgörs lokalt där kännedom om undervisningsmöjligheter finns. Enligt kyrkostyrelsen bör varje enskild persons situation bedömas i sitt lokala sammanhang, från fall till fall. Här kan dock biskoparnas vägledning genom ovan nämnda biskopsbrev bidra till en gemensam grundhållning, även om omständigheterna i det enskilda fallet kommer att vara avgörande. En parallell kan dras till frågor om att döpa och att låta sig döpas – även dessa frågor avgörs lokalt med stöd och ledning från kyrkans stift och nationellt framtaget stödmaterial.

Växjö stift instämmer i förslaget att nationell nivå inte längre ska fatta beslut i tillhörighetsfrågor. Stiftet menar dock att beslut om tillhörighet, för den som inte är folkbokförd i landet och saknar tidigare anknytning till en församling i Sverige eller en utlandsförsamling, genom att vara född, folkbokförd, döpt, konfirmerad eller vigd, bör fattas av biskopen i Visby stift. Detta mot bakgrund av att en sådan person bör anses befinna sig inom Visby stifts pastorala område. Stiftet anför vidare att det vid dylika prövningar bör uppställas särskilda skäl.

Kyrkostyrelsen anser inte att en sådan ordning som Växjö stift efterfrågar är lämplig eller ändamålsenlig. Den övergripande målsättningen med att flytta beslutskompetensen från nationell nivå är att beslut om tillhörighet ska fattas så nära den enskilde som möjligt. Detta med beaktande av behovet av de pastorala kontakter och överväganden som behöver ske. Visst kan det finnas situationer där den enskilde saknar tidigare anknytning, men kyrkostyrelsens förslag bygger på och syftar till att en sådan anknytning kan inledas genom anmälningsförfarandet. Den prövning som ska ske relaterar till frågor om kommande undervisning och är därmed framåtblickande avseende anknytningsfrågan. En ordning där biskopen i Visby stift fattar beslut om tillhörighetsfrågor för alla ej folkbokförda utan tidigare anknytning, innebär enligt kyrkostyrelsens mening sämre möjligheter att etablera en kontakt mellan den enskilde och den lokala församling där undervisning förutsätts ske. Det framstår därtill som mycket svårt att avgöra i vilka fall anknytning saknas eller inte, i vart fall om man med anknytning avser något vidare än det stiftet anger. Växjö stift har inte berört den omständigheten att en person som anmäler inträde tidigare kan ha deltagit och varit engagerad i en församlings verksamhet. En sådan omständighet kan tyckas väga tyngre och konstituera anknytning i högre grad än att personen i fråga är född i en viss församling. Att uppställa särskilda skäl för den här personkategorin går även emot kyrkostyrelsens ambition att samma förutsättningar ska gälla för alla som vill tillhöra

Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen delar för övrigt inte Växjö stifts anförda synsätt gällande Visby stifts pastorala område som tycks innebära en mycket vid tolkning av det pastorala ansvar som, avseende utlandsförsamlingarna, definieras närmare i respektive församlingsordning, jfr 3 § kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2010:1) med närmare bestämmelser om församlingsordning för utlandsförsamlingar.

Utlandskyrkoherdarnas beslutskompetens

När det gäller utlandskyrkoherdarna finns skäl att framhålla följande. Idag är utlandskyrkoherdarnas beslutskompetens begränsad, dels till att avse svenska medborgare, dels till att gälla för dem som är eller får vara medlem i utlandsförsamlingen. Utlandsförsamlingarnas upptagningsområde regleras i respektive församlingsordning. Begränsningen till att avse svenska medborgare har sin grund i att beslutskompetensen ska likställas med den som gäller för en kyrkoherde i Sverige. I och med kyrkostyrelsens förslag om att frångå regleringen i 29 kap. 1 § kyrkoordningen om kyrkotillhörighet kopplat till medborgarskap, kommer kyrkoherdar såväl i Sverige som för utlandsförsamlingarna att ha befogenhet att besluta om tillhörighet oavsett medborgarskap, alltså för både svenska och utländska medborgare.

Det kan ifrågasättas om utlandskyrkoherdarnas beslutsbefogenhet fortsatt bör begränsas till det egna upptagningsområdet, eller om de, likt vad som föreslås för en kyrkoherde i Sverige, ska kunna besluta för icke folkbokförda personer var som helst ifrån i världen. Inledningsvis konstaterar kyrkostyrelsen att det torde vara lämpligt att fortsatt låta beslutskompetensen för en utlandskyrkoherde motsvara den hos en kyrkoherde i Sverige. Det talar för att utlandskyrkoherdens beslutsbefogenhet inte ska vara avgränsad till det egna upptagningsområdet. Även närhetsprincipen talar för en sådan ordning, eftersom personer som befinner sig utomlands, utanför en utlandsförsamlings upptagningsområde, många gånger kan ha närmare till en utlandskyrkoherde än en kyrkoherde i Sverige. En skillnad mellan utlandskyrkoherdarnas och kyrkoherdarnas i Sverige beslutsbefogenhet är den att kyrkoherden i Sverige *ska* besluta i tillhörighetsfrågor för dem som är kyrkobokförda i församlingen. Utlandskyrkoherdens befogenhet är däremot inte exklusiv utan gäller parallellt med kyrkostyrelsens befogenhet och uttrycks som att denne *får* besluta om tillhörighet. En annan skillnad är att kyrkoherden i Sverige beslutar om tillhörighet till Svenska kyrkan som samtidigt medför en församlingstillhörighet, medan utlandskyrkoherdens beslut ”endast” innebär en tillhörighet till trossamfundet som sådant. Tillhörigheten till utlandsförsamlingen beslutas om i egen ordning, allt utifrån hur församlingen har valt att reglera formerna för medlemskapets ingående i församlingsordningen. Skillnaden gällande församlingstillhörighet som en konsekvens av kyrkoherdens beslut kommer givetvis bestå oavsett lösning på frågan om utlandskyrkoherdarnas beslutsbefogenhet.

Kyrkostyrelsen finner att det vid en sammantagen bedömning inte framstår som lämpligt att vare sig reglera utlandskyrkoherdens beslutsbefogenhet med ett ska-krav i förhållande till upptagningsområdet, eller att avgränsa det till att bara gälla inom upptagningsområdet. Personer som vistas inom upptagningsområdet bör precis som idag vara fria att vända sig till utlandskyrkoherden som ett alternativ bland flera. Skillnaden mot dagens reglering blir att det andra alternativet inte längre kommer att utgöras av kyrkostyrelsen utan av en annan kyrkoherde, antingen en i Sverige verksam, eller en annan utlandskyrkoherde.

Gällande den prövning av tillhörighetsärenden som utlandskyrkoherden har att göra finns skäl att anknyta till vad som framförts i avsnitt 9.1, under rubriken *Ekumeniska perspektiv*, nämligen att det för den som varaktigt bosatt sig utomlands ofta torde vara mest naturligt att växa in i den gemenskap som en kyrka i det nya hemlandet kan

erbjuda, särskilt om denna kyrka genom kyrkogemenskap, överenskommelse eller på annat sätt står i nära relation till Svenska kyrkan. Från Svenska kyrkans sida bör en integrering i det nya hemlandets kyrkogemenskap uppmuntras och underlättas. I de fall en önskan ändå finns om att även eller i stället tillhöra Svenska kyrkan, är det upp till varje utlandskyrkoherde att genom pastorala kontakter avgöra huruvida en relation med Svenska kyrkan kan upprätthållas, i de fall en sådan är nödvändig enligt regleringen i 29 kap. 4 § kyrkoordningen, t.ex. avseende undervisning. Samma resonemang gör sig givetvis gällande avseende personer som aldrig har bott i Sverige.

Handläggning och systemfrågor

Dagens kyrkobokföringssystem innehåller vissa begränsningar, såtillvida att det gällande tillhörighetsärenden endast kan hantera folkbokförda personer eller personer med svenskt personnummer, samt att församlingarna endast kan registrera inträden för personer folkbokförda inom församlingens upptagningsområde. När det gäller beslut om tillhörighet från utlandskyrkoherdarna, sköts registreringen i Kbok av kyrkokansliet, eftersom utlandsförsamlingarna inte har tillgång till Kbok och inte heller omfattas av 55 kap. kyrkoordningen om register och arkiv.

Kyrkostyrelsen finner att med en ordning där samtliga beslut i tillhörighetsfrågor fattas lokalt är det rimligt att ha som målsättning att även handläggningen fullt ut ska kunna skötas lokalt, åtminstone gällande församlingar och pastorat i Sverige. I och med att besluten kommer att beröra personer utan svenskt personnummer, alltså personer som idag registreras i kyrkostyrelsens register för personer som saknar svenskt personnummer, krävs en närmare utredning av på vilket sätt lokal nivå ska kunna använda och/eller ta del av uppgifter ur detta register, vilket idag alltså endast är tillgängligt för kyrkostyrelsen. En sådan utredning behöver ta en rad olika aspekter i beaktande, t.ex. avseende rättssäkerhet, systemteknik och dataskydd. I avvaktan på en sådan närmare utredning och anpassningar av systemet måste registreringar av tillhörighetsärendena alltjämt ske hos kyrkostyrelsen för denna grupp tillhöriga, även om besluten fattas lokalt.

Uppsala pastorat har uttalat att anpassningar av teknik och register bör vara klara innan föreslagna ändringar träder i kraft.

Även om det inte är tillfredsställande att den nu föreslagna beslutsordningen inte kan få fullt genomslag även administrativt i församlingarna, anser kyrkostyrelsen att fokus för förändringen måste vara att besluten i tillhörighetsärenden ska kunna fattas på den mest ändamålsenliga nivån inom kyrkan. Som kyrkostyrelsen tidigare har utvecklat är det i dessa fall den lokala nivån där de bästa möjligheterna finns till pastorala kontakter. Fördelarna med att redan nu genomföra en ändrad beslutsordning får därför anses överväga olägenheten för församlingarna att ännu en tid behöva fortsätta med aviseringar till kyrkostyrelsen. Den nu valda ordningen kan även motiveras utifrån perspektivet att det vore mycket kostsamt och ett slöseri med resurser att vidta ett sådant revideringsarbete för det fall föreslagna ändringar inte träder i kraft och blir verklighet.

Bemötande av övriga synpunkter från remissinstanserna

Skara stift har väckt frågor om det pastorala ansvaret för dem som tillhör Svenska kyrkan men som är bosatta utomlands. Stiftet menar att det för att vara kyrka är lämpligt att skapa en struktur där kyrkoordningen tillser att det finns ett pastoralt ansvar för alla personer som utgör kyrkan, även för dem som bor utomlands utan att tillhöra någon utlandsförsamling. Stiftet efterfrågar en fortsatt utredning kring dessa frågor.

Kyrkostyrelsen kan konstatera att frågeställningen framför allt hör samman med frågan om Svenska kyrkan i utlandets organisation, vilken utretts ingående under 2000-talet, för att slutligen landa i nuvarande organisation efter beslut av 2011 och 2013 års kyrkomöten. Kyrkostyrelsen uttalade i sin skrivelse *Svenska kyrkan i utlandet – struktur och delaktighet* (KsSkr 2011:5 s. 38) bl.a. att det beträffande utlandsförsamlingarna av naturliga skäl är omöjligt att tala om ”en rikstäckande indelning i territoriella församlingar”. Kyrkostyrelsen menade i stället att alla utlandsförsamlingar är icke-territoriella. Visserligen, menade kyrkostyrelsen, finns det i församlingsordningarna angivet vad som är församlingens ansvarsområde eller pastorala område, men detta är oftast större än det faktiska verksamhetsområdet. Som exempel kan nämnas att Svenska kyrkan i New York, enligt sin församlingsordning, har ett pastoralt ansvar för USA öster om Klippiga bergen. I utredningen som föregick kyrkostyrelsens skrivelse hade, gällande organisationsmodeller för Svenska kyrkan i utlandet, prövats möjligheten för utlandskyrkan att utgöra ett helt nytt stift. I sina överväganden redovisade styrelsen ett antal svårigheter med en sådan lösning, t.ex. att ett utlandsstift skulle komma att utgöra ett icke territoriellt stift. Inrättandet av ett sådant skulle kunna innebära att riksdagen måste besluta om en ändring i lagen om Svenska kyrkan och utredningen avrådde från att sådana kontakter skulle tas med regeringen (KsSkr 2011:5 s. 26).

Frågeställningen som Skara stift för fram, beträffande pastoralt ansvar för dem som bor utomlands utan att tillhöra någon utlandsförsamling, omfattas inte av utredningsuppdraget. Kyrkostyrelsen kan emellertid konstatera att en sådan ordning som Skara stift efterfrågar, där en person omfattas av ett pastoralt ansvar inom ramen för Svenska kyrkans organisation, varhelst i världen denne befinner sig, inte låter sig rymmas inom de strukturer som idag är gällande. Att se till den pastorala omsorgen om människor över hela världen är dessutom ett uppdrag som knappast kan åvila ett enskilt samfund, utan måste snarare förstås som ett uppdrag för de lokala kyrkorna. Det kan i sammanhanget finnas anledning att påminna om Läronämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse från 2011 (Ln 2011:5y), i vilket Läronämnden framhöll att ”det på längre sikt behöver göras en teologisk och ekumenisk analys av vilken verksamhet som bör utföras i Svenska kyrkans regi och vilken som bör utföras i samverkan med systerkyrkor”. Mot denna bakgrund finner kyrkostyrelsen inte anledning att initiera någon särskild utredning med anledning av de frågeställningar Skara stift pekat på.

Uppsala pastorat har menat att lämpligheten av att församlingstillhörighet konstitueras olika inom Svenska kyrkans församlingar, i och med att utlandsförsamlingarna tillåts ha medlemmar som inte är tillhöriga trossamfundet, bör utredas.

Frågan om på vilket sätt församlingstillhörigheten är utformad i Svenska kyrkan har inte legat inom ramen för aktuellt utredningsuppdrag. Kyrkostyrelsen kan dock konstatera att frågan om reglerna för församlingstillhörighet till utlandsförsamlingarna berördes i skrivelsen Svenska kyrkan i utlandet – struktur och delaktighet till kyrkomötet 2011, (KsSkr 2011:5 s. 38), i vilken det också konstaterades att även den som inte tillhör Svenska kyrkan kan vara medlem. Kyrkostyrelsen avser inte att nu låta utreda denna fråga på nytt.

Västerås pastorat har haft synpunkter gällande rättssäkerheten beträffande den föreslagna beslutsordningen samt poängterat att det saknas en ekonomisk konsekvensanalys avseende medlemskap och utebliven avgift.

Till bemötande av detta vill kyrkostyrelsen framhålla att anpassningar och uppdateringar av stöddokumentet ”Arbetsflöden och regelverk”, syftande till att underlätta och kvalitetssäkra handläggningen i församlingarna, kommer att genomföras utifrån de föreslagna reglerna. Förhoppningen är därmed att kraven på kvalitet och rättssäkerhet ska gå att uppnå, förutsatt att riktlinjerna följs. Frånvaron av en ekonomisk

konsekvensanalys kan förklaras med att ekonomiska konsekvenser inte har bedömts vara avgörande för frågor om Svenska kyrkans tillhörighetsregler med hänsyn till kyrkans identitet. För det fall ett ekonomiskt perspektiv tillmäts betydelse bör det även innefatta ett framåtblickande perspektiv med fokus på personers vilja och framtida möjligheter att erlägga kyrkoavgift.

Karlskoga församling har bl.a. betonat behovet av utbildning för de lokala församlingarna för det fall förslagen träder i kraft. Kyrkostyrelsen avser att initiera informationssatsningar riktade till lokal nivå för det fall aktuella förslag antas av kyrkomötet.

9.3 Döpta men utträddas ställning

Kyrkostyrelsens bedömning: Det ska inte göras någon ändring av dagens reglering i kyrkoordningen vad gäller döpta men utträddas ställning i Svenska kyrkan.

Promemorians bedömning överensstämmer med kyrkostyrelsens bedömning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker bedömningen. Några remissinstanser har dock anfört synpunkter. *Kalmar pastorat* har i sitt remissyttrande uttalat att konsensus inte uppnåtts i frågan huruvida uppställandet av ”särskilda skäl” är ett tillräckligt krav, eller om det ska räcka med att det enbart föreligger ”skäl” för att få del av Svenska kyrkans handlingar. *Nyköpings församling* har i sin tur uttalat att en definition av ”särskilda skäl” bör tas in i kyrkoordningen i och med att begreppet medger avsteg från huvudregeln. Vidare uttalas att då tillhörighetsreglerna nu föreslås bli mer generösa finns behov av att snäva in möjligheterna till avsteg från huvudregeln. Begrepp som kan komma ifråga föreslås vara ”synnerligen ömmande skäl” eller ”ömmande omständigheter”.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Motionärerna i motion 2017:66 menade att dopets ställning behöver stärkas genom nya bestämmelser i kyrkoordningen.

Precis som motionärerna framfört, innebär det faktum att någon lämnar Svenska kyrkan inte att man lämnar dopet. Som har redovisats tidigare (se avsnitt 6.3) är det, enligt Svenska kyrkans dopsyn, Gud som handlar i dopet. Den som lämnar församlingsgemenskapen är fortsatt döpt. Sakramentet kan, så att säga, inte göras ogjort. Det är en Guds handling som människor inte råder över och som inte är beroende av samfundsgränser. Den som väljer att inte längre tillhöra Svenska kyrkan är genom dopet fortfarande en del av Kristi kyrka, oavsett om personen ifråga väljer att gå till ett annat kristet trossamfund eller att vara utan församlingstillhörighet. Däremot är relationen till just Svenska kyrkan som gemenskap ändrad.

Relationen till Svenska kyrkan är inte begränsad till den formella tillhörigheten. Den utträdde är alltid välkommen till kyrkans gemenskap. Om det hos en utträdd person (eller hos dödsboet efter en utträdd avliden) finns ett önskemål om en kyrklig handling är det enligt kyrkoordningen kyrkoherden som prövar om denna önskan ska tillgodoses. Detta är det naturliga sammanhanget för att vårda och från båda parter ömsesidigt värdera relationens betydelse för den tidigare tillhöriga och gäller oavsett om den tidigare tillhöriga är döpt eller inte. I den bedömning som kyrkoherden har att göra kan dopet ingå som en faktor bland flera att beakta.

Kyrkostyrelsen anser att det är rimligt att bemöta den som tidigare varit tillhörig Svenska kyrkan på ett generöst sätt. Det kan ur moralisk synvinkel anses motiverat att Svenska kyrkan på något sätt tar ansvar för dem vi döpt, även om de inte längre tillhör

kyrkan. Samtidigt ska givetvis den enskildas val att lämna Svenska kyrkan respekteras. Hur detta konkret gestaltas är en pastoral fråga för kyrkoherden att ta ställning till. Om personen har gått över till ett annat trossamfund rymmer frågan även ekumeniska aspekter som ska hanteras på ett omsorgsfullt och korrekt sätt.

Enligt kyrkoordningen kan kyrkoherden bevilja vigsel eller begravningsgudstjänst för en icke tillhörig om det föreligger *särskilda skäl*. Valet av rekvisitet särskilda skäl har inte kommenterats närmare i förarbetena. Som rekvisitet är utformat indikerar det dock att det krävs en viss nivå beträffande de skäl som finns för den kyrkliga handlingen, det räcker alltså inte bara med att det i och för sig finns skäl. Eftersom motionärerna menar att dopets ställning behöver stärkas, skulle en möjlighet kunna vara att det avseende döpta utträdda skulle räcka med *skäl* för tillgång till de kyrkliga handlingarna, i stället för *särskilda skäl*. Till skillnad mot *Kalmar pastorat* har dock kyrkostyrelsen landat i bedömningen att en sådan ordning framstår som mindre lämplig. Dagens reglering speglar dels det faktum att utgångspunkten bör vara att den som lämnat sin tillhörighet inte önskar ta del av de kyrkliga handlingarna, dels att det är fråga om en komplex bedömning som kyrkoherden har att göra. Det finns inte minst skäl att hålla fast vid att samma reglering ska gälla för prövningen oavsett om det gäller en döpt eller odöpt utträdd person. Att låta döpta utträdda prövas mot en egen reglering skulle innebära en konstruktion av skillnader mellan tidigare tillhöriga. Som det uttrycks i biskopsbrevet Leva i dopet s. 55; ”Vi har inte tagit emot dopet för att bygga en sluten gemenskap av dem som är lika, utan för att ta del i Guds avsikt att rädda hela, världen, alla folk och hela skapelsen”. Som nämnts tidigare är dopet naturligtvis en faktor att beakta vid bedömningen av om det finns särskilda skäl för en kyrklig handling. Bedömningen som kyrkoherden har att göra torde dock rymma många fler aspekter. Relationerna till de utträdda kan se och ha sett väldigt olika ut, men alla ska tas på lika stort allvar. En begäran från utträdda bör därför, enligt kyrkostyrelsens mening, prövas enligt samma reglering.

Nyköpings församling har efterfrågat en definition av ”särskilda skäl” i kyrkoordningen och föreslagit begrepp som ”synnerligen ömmande skäl” eller ”ömmande omständigheter” för att snäva in undantagsmöjligheterna. Enligt kyrkostyrelsen riskerar dock en definition av nämnda begrepp i kyrkoordningen att medföra att behovet av flexibilitet och anpassningar utifrån individuella förhållanden går förlorad vid beslutsfattandet. Kyrkostyrelsen anser även att det nu valda begreppet på ett proportionerligt sätt illustrerar de avvägningar som kyrkoherdar har att göra och som kommer av Svenska kyrkans ställning som öppen folkkyrka och behovet av att visa respekt för dem som av olika anledningar lämnat trossamfundet. Mot bakgrund av vad som redovisats ovan konstaterar kyrkostyrelsen att det inte framkommit några skäl som motiverar en ändring av kyrkoordningens bestämmelser när det gäller döpta men utträddas ställning.

9.4 Avregistrerade tillhöriga

Kyrkostyrelsens bedömning: En kyrkotillhörig som avregistreras i folkbokföringen p.g.a. av att denne hos Skatteverket betraktas som ”försvunnen”, ska inte avregistreras ur kyrkobokföringen eftersom personen i fråga fortfarande är tillhörig Svenska kyrkan.

Promemorians bedömning överensstämmer med kyrkostyrelsens bedömning.

Remissinstanserna: Bedömningen har tillstyrkts av nästintill samtliga remissinstanser. Nyköpings församling har dock uttalat att församlingen inte kan tillstyrka förevarande bedömning så länge ordet ”försvunnen” inte är definierat.

Skälen för kyrkostyrelsens bedömning

Den hantering som idag gäller i kyrkobokföringssystemet för hos Skatteverket avregistrerade personer med avregistreringsorsak ”försvunnen”, innebär följande. När en person aviseras som försvunnen från Skatteverket, registreras denne med avregistreringsorsak och datum. Efter tre månader gallras personakten bort. När en person som är försvunnen ger sig till känna, aviseras denna med en invandring från folkbokföringen. Om personen var medlem innan denne registrerades som försvunnen återskapas personakten och personen är åter sökbar och registrerad som medlem. Under den tid personen är försvunnen finns vederbörande inte sökbar i kyrkobokföringens tillhörighetsregister.

Tillhörigheten till Svenska kyrkan påverkas inte av huruvida en person är avregistrerad som försvunnen ur folkbokföringshänseende eller inte, annat än att personen ifråga inte har någon kyrkobokföring i församling, utan i stället är tillhörig trossamfundet. Kyrkostyrelsen bedömer att problemet med att försvunna, tillhöriga personer inte kan återfinnas i kyrkobokföringen kan lösas genom relativt enkla tekniska åtgärder i kyrkobokföringssystemet, med resultatet att personakten för dessa personer inte gallras med anledning av den avregistrering som sker hos Skatteverket. Om Skatteverket aviserar information om den försvunna personen uppdateras även informationen i kyrkobokföringen.

Nyköpings församling efterfrågar ett klargörande av begreppet ”försvunnen” innan församlingen kan ta ställning. Kyrkostyrelsen vill i denna del hänvisa till att definitionen av vad som avses med termen ”försvunnen” finns beskrivet i promemorian avsnitt 6.3 med en hänvisning till aktuell bestämmelse i folkbokföringslagen (1991:481).

Klinte pastorat har väckt frågan om föreslaget tillvägagångssätt kan sägas strida mor reglerna om gallring. Kyrkostyrelsen vill därför klargöra att den hantering som här föreslås inte medför att uppgifter av dylikt slag aldrig kommer bli föremål för gallring. Avsikten är att uppgifterna ska följa samma principer som andra uppgifter i Kbok avseende gallring.

9.5 Övriga synpunkter från remissinstanserna

Karlskoga församling och *Enköpings pastorat* har i sina respektive remissvar anfört att det finns ett behov av att utreda hur församlingstillhörighet ska konstitueras utan att en persons folkbokföring ska vara avgörande för utgången. Kyrkostyrelsen vill inledningsvis framhålla att frågan inte har omfattats av aktuellt utredningsuppdrag. Frågan som remissinstanserna väckt relaterar dock till frågan om fri församlingstillhörighet vilken behandlats av kyrkomötet ett flertal gånger sedan relationsändringen, senast 2018, (se organisationsutskottets betänkande *Valfri församlingstillhörighet* O 2018:5), och även

utretts genom utredningsbetänkandet *Rörlig församlingstillhörighet* SKU 2004:1. Kyrkomötet 2018 ansåg att slutsatserna i utredningsbetänkandet fortfarande är relevanta och att nuvarande ordning inte bedöms möjlig att göra avsteg från.

Spånga-Kista församling har uttalat att förslaget inte i tillräckligt hög grad tar hänsyn till demokratifrågan och att det borde vara möjligt att vara valbar, i vart fall till kyrkoråd och församlingsråd, och ha rösträtt som medlem utan folkbokföringsadress, detta så att människor utan folkbokföringsadress synliggörs.

Inte heller när det gäller dessa frågor har det ingått i utredningsuppdraget att föreslå några ändringar. Det kan tilläggas att frågor med koppling till val utreddes senast inför 2011 och 2012 års kyrkomöten.

Svenska kyrkan Costa Blanca har i samband med remissvaret lyft frågan angående förutsättningarna att destinera sin kyrkoavgift från svensk församling till ulandsförsamling.

Kyrkostyrelsen kan i denna del konstatera att frågor beträffande kyrkoavgift regleras i lagen om Svenska kyrkan, vilken har utgjort utgångspunkt för utredningens arbete. Inte heller denna fråga har således omfattats av utredningsuppdraget.

Majoriteten av remissinstanserna ser även behov av en utredning gällande kyrkoordningens sekretessbestämmelser i 54 kap. kyrkoordningen. Några remissinstanser, däribland *Norra Ölands pastorat*, *Luleå stift* genom dess *Domkapitel* och *Stockholms stift* har påpekat att sekretessbestämmelserna i 54 kap. kyrkoordningen bör ses över. *Stockholms stift* har därutöver uttryckt att det vore fördelaktigt om föreslagna ändringar trädde i kraft först efter att en sådan utredning vidtagits. Kyrkostyrelsen vill i sammanhanget framhålla att det idag finns en sekretessreglering angående uppgifter i kyrkobokföringen i 54 kap. 9 § kyrkoordningen samt att det pågår en översyn av kyrkoordningens sekretessbestämmelser. Det är dock i nuläget oklart när den översynen beräknas vara avslutad varför det inte finns skäl att avvakta med nu föreslagna ändringar på grund av det arbetet.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Beslutet ska träda i kraft den 1 juli 2020.

Promemorians förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget har tillstyrkts av majoriteten av remissinstanserna. *Svenska kyrkans överklagandenämnd* och *Domkapitlet i Uppsala stift* har dock ifrågasatt om inte ikraftträdandet av bestämmelsen i 29 kap. 5 § kyrkoordningen, dvs. nuvarande 29 kap. 6 § kyrkoordningen, bör anstå till dess det finns tekniska förutsättningar att hantera de registreringsåtgärder som förslaget innebär. Överklagandenämnden har vidare uttalat att en tänkbar lösning vore att kyrkomötet gav kyrkostyrelsen i uppdrag att ange när bestämmelsen ska träda i kraft. Domkapitlet har också framfört att ett särskilt beslut bör fattas angående kyrkostyrelsens handläggning om inte ikraftträdandet senareläggs.

Skälen för kyrkostyrelsens bedömning

Efter beslut i kyrkomötet om ändringarna i 29 kap. kyrkoordningen och därtill hörande konsekvensändringar, behövs tid för information och förankring av beslutet i stift och församlingar. Det behövs också tid för anpassningar av it-system och översyn av kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om kyrkobokföring, se vidare under avsnitt 11.3.

Samtidigt är det angeläget att beslutet kan träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att beslutet träder i kraft den 1 juli 2020. Även med beaktande av vad *Svenska kyrkans överklagandenämnd* och *Domkapitlet i Uppsala stift* anfört i frågan finner kyrkostyrelsen föreslagen tidpunkt som rimlig utifrån de tidigare anförda skälen.

Kyrkostyrelsen bedömer att det inte heller föreligger något behov av övergångsbestämmelser.

11 Konsekvenser

11.1 Församlingsperspektiv, teologi och ekumenik

Det föreslagna upphävandet av den inledande bestämmelsen i kyrkoordningens 29 kap. om kyrkotillhörighet innebär att alla som önskar tillhöra Svenska kyrkan blir tillhöriga på samma premisser, oavsett medborgarskap. Ingen kommer heller att förlora sin tillhörighet p.g.a. sitt medborgarskap. Den föreslagna ordningen innebär att en jämlik och enkel ordning för tillhörighetsärenden kommer att råda, i bemärkelsen att ingen särskild prövning längre ska ske hos kyrkostyrelsen för vissa personer. Den föreslagna ordningen framstår därför, enligt kyrkostyrelsens mening, som både naturlig och rättvis i den samtid Svenska kyrkan idag verkar.

Med den föreslagna ordningen blir dop i Svenska kyrkans ordning fullt ut tillhörighetsgrundande, alltså även för personer som saknar svenskt medborgarskap och inte heller är bosatta i Sverige. Ur ett teologiskt perspektiv innebär förslaget att Svenska kyrkan inte håller fast vid en bestämmelse som idag riskerar att fördunkla evangeliet. Avskaffandet av regleringen grundad på medborgarskap innebär också att kyrkoordningens bestämmelser på ett tydligare sätt ger uttryck för att gemenskapen mellan tillhöriga är en; de heligas gemenskap.

Kyrkostyrelsens förhoppning är även att förslaget ska medföra flera positiva konsekvenser ur ett församlingsperspektiv. För det första slipper församlingen ha olika hantering och information till personer som vill döpas eller tillhöra Svenska kyrkan i avvaktan på dop, beroende på deras medborgarskap. Detta torde verka stärkande för församlingsgemenskapen. För det andra innebär förslaget att en utländsk medborgare som flyttar utomlands inte förlorar sin tillhörighet till Svenska kyrkan. Detta innebär att om samma person återinflyttar till Sverige och blir folkbokförd så blir personen kyrkobokförd och därmed tillhörig den församling inom vars upptagningsområde den inflyttades folkbokföringsadress är belägen. Förslaget innebär emellertid inte någon förändring av eller påverkan på bestämmelserna om församlingstillhörighet eller avseende territorialprincipen.

De positiva effekter som nämnts i föregående stycken gäller även utlandsförsamlingarna. Till detta ska läggas den enklare reglering gällande tillhörighetsfrågor som blir en konsekvens av förslaget om att utöka utlandskyrkoherdarnas beslutskompetens till att avse alla icke folkbokförda. De närmare övervägandena, liksom övriga konsekvenser avseende bl.a. handläggning framgår av avsnitt 9.2.

De föreslagna förändringarna bedöms inte medföra några konsekvenser ur ett ekumeniskt perspektiv. De närmare övervägandena i detta avseende framgår av avsnitt 9.1.

11.2 Konsekvenser för barn

Förslagen om ändringar i 29 kap. kyrkoordningen bedöms generellt sett, på de sätt som redogjorts för ovan, ha positiva effekter för icke svenska medborgares möjligheter till inkludering i Svenska kyrkan. Det gäller naturligtvis även avseende barn.

Som ett konkret exempel på när förslaget att frångå regleringen kopplad till medborgarskap medför positiva konsekvenser för barn, kan nämnas ett barn som är icke svensk medborgare och tillhörig Svenska kyrkan som flyttar utomlands och därefter vill konfirmeras i Svenska kyrkan. Med dagens reglering förlorar barnet sin tillhörighet till Svenska kyrkan och måste på nytt bli tillhörigt genom beslut av kyrkostyrelsen, innan konfirmation kan ske (förutsatt att konfirmanden inte tillhör någon annan kyrka i enlighet med regleringen i 22 kap. 2 § kyrkoordningen). Med den föreslagna regleringen behåller barnet sin tillhörighet till Svenska kyrkan även om det flyttar utomlands och någon problematik kring tillhörighet uppstår inte inför en önskan om konfirmation i Svenska kyrkan.

11.3 It-system och handläggning

I och med att kyrkostyrelsen inte längre ska fatta beslut om tillhörighet enligt vare sig 29 kap 1 § eller 29 kap. 6 § fjärde stycket, behöver en översyn göras av kyrkobokföringssystemet i syfte att säkerställa att bl.a. automatiska aviseringar fortsatt är relevanta. Även kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2009:9) med närmare bestämmelser om kyrkobokföring i Svenska kyrkan behöver ses över i syfte att garantera ett fortsatt ändamålsenligt systeminnehåll. Anpassningar behöver också göras i stöddokumentet *Arbetsflöden och regelverk*, vars syfte är att underlätta och kvalitetssäkra handläggningen i Kbok. Vidare behöver informationsinsatser ske, särskilt gentemot församlingarna, t.ex. om att dop i Svenska kyrkans ordning alltid medför tillhörighet, att ingen förlorar sin tillhörighet till följd av bosättning utanför Sverige och om de nya beslutsbefogenheterna för kyrkoherdarna.

Att flytta hanteringen av beslut avseende icke folkbokförda personer från kyrkostyrelsen till lokal nivå kommer inte kunna ske fullt ut, i den bemärkelsen att lokal nivå kommer kunna sköta hela handläggningen, innan ingående systemmässiga analyser och anpassningsåtgärder är genomförda. En central fråga att ta ställning till är härvid om och i så fall på vilket sätt lokal nivå ska hantera kyrkostyrelsens särskilda register för personer utan svenskt personnummer. I avvaktan på en sådan närmare utredning behöver registrering av beslutade in- och utträden för icke folkbokförda fortsatt ske hos kyrkostyrelsen. Den hantering som sker idag med aviseringar från församlingarna kommer alltså att vara oförändrad ännu en tid.

Utredningens förslag medför inga direkta konsekvenser ur dataskyddshänseende. Däremot kommer, som framgått, dataskydds- och integritetsfrågor behöva utredas och beaktas i en sådan utredning av kyrkobokföringssystemet, inklusive kyrkostyrelsens särskilda register för personer som saknar svenskt personnummer, som kommer att krävas för att hela handläggningsprocessen av tillhörighetsärenden ska kunna ske på lokal nivå. Förslaget om att flytta beslutsbefogenheten för dessa ärenden till lokal nivå torde dock på sikt, särskilt om handläggningen i framtiden fullt ut kan ske på lokal nivå, innebära att färre personer behöver ta del av de aktuella personuppgifterna under handläggningens gång, vilket generellt sett är positivt ur dataskydds- och integritetshänseende. Ett frångående av svenskt medborgarskap som kriterium i tillhörighetsärenden innebär också, generellt sett, mindre anledning att behandla sådan personuppgift, vilket typiskt sett är positivt ur ett dataskyddshänseende.

12 Kommentarer till bestämmelserna i kyrkoordningen

11 kap.
19 §
Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 29 kap., i *första stycket andra punkten*, justeras till att avse 1–3 §§ i stället för 2–4 §§. Ändringen är föranledd av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning, till följd av att kapitlets första paragraf upphör att gälla.

19 kap.
2 §
Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 29 kap., i *tredje stycket*, justeras till att avse 1–3 §§ i stället för 2–4 §§. Ändringen är föranledd av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning, till följd av att kapitlets första paragraf upphör att gälla.

29 kap.
1 §
Bestämmelsen om vem som får och därmed kan vara tillhörig Svenska kyrkan upphävs. Det kommer inte längre finnas något samband mellan kyrkotillhörighet och medborgarskap.

Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

2 §
Bestämmelsen överensstämmer i sak med gällande 29 kap. 3 §. Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 2 § justeras till att avse 1 §, med anledning av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning.

3 §
Bestämmelsen överensstämmer i sak med gällande 29 kap. 4 §. Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 2 § justeras till att avse 1 §, med anledning av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning.

5 §
Bestämmelsens *första–tredje stycken* överensstämmer i sak med gällande 29 kap. 6 §. Med anledning av att kapitlets samtliga paragrafer ges nya beteckningar betecknas bestämmelsen 29 kap. 5 §.

Bestämmelsens *fjärde stycke* har givits en delvis ny lydelse. Ändringen innebär, tillsammans med upphävandet av 1 § enligt ovan, att kyrkostyrelsen inte längre kommer fatta några beslut i frågor om kyrkotillhörighet.

Om en anmälan eller ett meddelande skulle lämnas in hos flera församlingar är det beslutet hos den församling som först har prövat frågan som kommer att vara avgörande för frågan om kyrkotillhörighet. Därmed är det också det beslutet som kommer att registreras i det särskilda registret hos kyrkostyrelsen. Församlingen ska efter beslut alltså underrätta kyrkostyrelsen om in- eller utträdet, varvid kyrkostyrelsen svarar för att registrera uppgiften om tillhörighet i det särskilda registret för personer som saknar svenskt personnummer. Detta kommer att gälla till dess Kbok-systemet har vidareutvecklats för att kunna hantera att församlingarna själva kan göra registreringen. Kyrkotillhörigheten gäller respektive upphör att gälla redan från den dag anmälan eller meddelande inkom till den som först har beslutat i frågan, i enlighet med

regleringen i nuvarande 29 kap. 7–8 §§. Bevis enligt 9 § samma kapitel ska tillsändas den enskilde av den församling som prövat frågan.

Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

6 §

Bestämmelsen överensstämmer i sak med gällande 29 kap. 7 §. Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 6 § justeras till att avse 5 §, med anledning av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning.

7 §

Bestämmelsen överensstämmer i sak med gällande 29 kap. 8 §. Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 6 § justeras till att avse 5 §, med anledning av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning.

9 §

Bestämmelsen överensstämmer i sak med gällande 29 kap. 10 §, med undantag för att bestämmelsens *andra stycke* ändras genom att möjligheten att överklaga kyrkostyrelsens beslut enligt 6 § utgår. Ändringen är en följd av att kyrkostyrelsen inte längre kommer att fatta beslut enligt gällande 29 kap. 6 § (jfr kommentaren till 5 §).

Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

59 kap.

16 §

Bestämmelsen ändras bara på så vis att hänvisningen till 29 kap. justeras till att avse 1–3 §§ i stället för 2–4 §§. Ändringen är föranledd av att paragraferna i 29 kap. har fått ny beteckning, till följd av att kapitlets första paragraf upphör att gälla.

KsSkr 2019:6

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Marie Johansson.

Föredragande: Rättschef Maria Lundqvist Norling och enhetschef Fredrik Nilsson.

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:6 Kyrkoordningens bestämmelser om tillhörighet.

Svenska kyrkan

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:7

Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 10 juni 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I enlighet med regleringen i kyrkoordningen beslutar kyrkomötet vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. Fyra publicerade översättningar av Svenska kyrkans gudstjänstböcker föreligger och läggs här fram för kyrkomötet för beslut om användning i Svenska kyrkan. Skrivelsen beskriver innehållet i publikationerna och hur översättningsarbetet gått till. De fyra översättningarna är följande:

- Översättning av Bibeln till nordsamiska,
- Översättning av bibeltexter till sydsamiska,
- Översättning av evangelierna till meänkieli,
- Översättning av Den svenska psalmboken i urval till meänkieli.

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut 3

2 Bakgrund 3
2.1 Sammanfattning 3
2.2 Reglering och policy 3
2.3 Bibeln på nordsamiska 4
2.4 Bibeln på sydsamiska 5
2.5 Bibeln på meänkieli 6
2.6 Psalmbok på meänkieli 6

3 Konsekvenser för barn 7
3.1 Barnkonventionen 7
3.2 Svenska kyrkan och barnets rättighet till kultur och andlighet 8

Bilaga: Tidplan för översättningar 9

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll 10

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. från och med första advent, den 1 december 2019 får 2019 års översättning av Bibeln på nordsamiska användas i Svenska kyrkan,
2. från och med första advent, den 1 december 2019 får 2018 års översättning av bibeltexter till sydsamiska användas i Svenska kyrkan,
3. från och med första advent, den 1 december 2019 får 2017 års översättning av evangelierna till meänkieli användas i Svenska kyrkan,
4. från och med första advent, den 1 december 2019 får 2018 års översättning av Den svenska psalmboken i urval till meänkieli användas i Svenska kyrkan.

2 Bakgrund

2.1 Sammanfattning

De översättningar av Bibeln till samiska som nu läggs fram till kyrkomötet har sina ursprung i beslut hos bibelsällskapen i Finland, Norge och Sverige på 80-talet. Hela Bibeln på nordsamiska publiceras i augusti 2019 i ett nordiskt samarbete under ledning av det norska bibelsällskapet. På sydsamiska publicerades 2018 samtliga bibeltexter från Den svenska evangelieboken, från Den norske kirkes motsvarighet till evangelieboken och Markusevangeliet.

Evangelierna översattes till meänkieli av Bengt Pohjanen på eget initiativ med början år 1985. Under 2016–2017 gick en arbetsgrupp ledd av stiftsadjunkten för meänkieli i Luleå stift igenom den befintliga översättningen och uppdaterade språket och gjorde vissa justeringar. Evangelierna publicerades sedan 2017 av Luleå stift och Bengt Pohjanen i samarbete med Svenska Bibelsällskapet och Svenska kyrkans nationella nivå.

Psalmboken på meänkieli gavs ut i slutet av 2018 och innehåller ett urval av psalmer från Den svenska psalmboken. Den nationella nivån och Luleå stift har i samarbete finansierat översättningarna under en lång tid och tillsammans publicerat psalmboken.

I bilaga finns en samlad tidplan för alla gjorda och pågående översättningar av Svenska kyrkans gudstjänstböcker, inklusive de som nu är aktuella för beslut.

2.2 Reglering och policy

Enligt kyrkoordningen är Svenska kyrkans gudstjänstböcker *Bibeln*, *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*, *Den svenska psalmboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok* (18 kap. 1 §).

I enlighet med regleringen i 18 kap. 8 § kyrkoordningen beslutar kyrkomötet vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. I 57 kap. 5 § kyrkoordningen kan utläsas att församlingar behöver beakta de språk som talas i församlingen för att fullgöra sin grundläggande uppgift.

Efter reformationen har Svenska kyrkans kyrkohandbok och psalmbok helt eller delvis funnits i översättningar till andra språk än svenska. Syftet har varit att språkliga minoriteter inom Svenska kyrkan ska få möjlighet att använda sitt eget språk. Sedan år 2000 har Sverige fem nationella minoritetsspråk, finska, jiddisch, meänkieli, samiska och romani chib.

I policydokumentet En flerspråkig kyrka – policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska (Svenska kyrkan 2010) står följande under ”Utgångspunkter” på s. 7:

> Svenska kyrkan har, i kraft av den evangelisk-lutherska traditionen, under flera hundra år firat gudstjänst och utövat själavård på flera språk. I denna tradition spelar folkspråket/modersmålet en central roll som bärare och förmedlare av kyrkans liv och tro.
>
> En öppen folkkyrka med demokratisk organisation måste garantera människor med olika språklig, kulturell eller nationell bakgrund möjlighet till delaktighet och inflytande i kyrkans liv.
>
> Då verksamheten i Svenska kyrkan är rikstäckande, är det en utmaning att fullgöra den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission på olika språk, även i församlingar där representanterna för de olika språkliga grupperna inte är så många.

I ett av målen i samma dokument (s. 18) tydliggörs att det är den nationella nivån som har ansvar för att översätta Svenska kyrkans gudstjänstböcker: ”Den nationella nivån svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker.” Målen i policydokumentet beslutades av kyrkostyrelsen den 14 juni 2012.

2.3 Bibeln på nordsamiska

Redan 1986 beslutade det norska bibelsällskapet att översätta Bibeln till nordsamiska, då den tidigare översättningen från 1895 blivit allt för ålderdomlig. Översättningsprojekten blev ett samarbete mellan bibelsällskapen i Finland, Norge och Sverige. I överenskommelsen mellan parterna tydliggjordes att målet var att svara på behovet av en bibeltext som kunde förstås och uppskattas av dem som talar nordsamiska i alla tre länderna. Bibeln skulle vara fullständig och självständig.

Projekten har letts av det norska bibelsällskapet i samarbete med finska och svenska bibelsällskapen och har fått stöd av Universitetet i Tromsø, Nord-Hålogalands stift, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och norska staten. Svenska kyrkan har varit observatör och endast bidragit i mindre omfattning personellt och ekonomiskt.

Arbetssätt

Fram till 2011 var huvudkällan till texttolkning och textkritiska lösningar den norska bibelöversättningen från 1978/1985 tillsammans med finska bibelöversättningen 1994/1938 samt svenska Bibel 2000. När den nya norska bibelöversättningen kom 2011 blev den huvudkälla för det återstående arbetet.

Översättningsprocessen har gått till så att ett första utkast till översättning gjorts av översättare som har nordsamiska som modersmål. Texten har sedan gått igenom en exegetisk och teologisk granskning och flera omarbetningar av modersmålstalare. Inför utgivningen har texten sedan genomgått en omfattande slutredigering med konsekvensavstämningar. Slutresultatet har varit ett samarbete mellan flera översättare, teologer och granskare.

Arbetet har gjorts i flera separata projekt under totalt 33 år och struktur och översättningsprinciper har utvecklats och dokumenterats. Ett stort antal personer har varit involverade i projekten, varav flera är allmänt ansedda som litterära och lingvistiska auktoriteter inom nordsamiska. De tre bibelsällskapen har stått för exegetisk och teologisk kompetens.

Utgivning

År 1998 utkom översättningen av Nya testamentet på nordsamiska och därefter har översättningen av Gamla testamentet tagit vid. Tre gammaltestamentliga publikationer har utkommit tidigare: år 2001 kom Vuosttaš Movssesgirji (Första Moseboken, provöversättning), år 2003 kom Sálmmaid girji (Psaltaren, provöversättning) och år 2012 publicerades 28 av Gamla testamentets böcker på webben, www.bibel.no: Första Moseboken, Andra Moseboken, Tredje Moseboken, Josua, Domarboken, Ruth, Första Krönikeboken, Esra, Nehemja, Ester, Job, Psaltaren, Predikaren, Höga visan, Klagovisorna, Daniel och de tolv mindre profeterna.

Den text som nu läggs fram för kyrkomötet är slutreviderad, även beträffande Nya testamentet. Den slutgiltiga versionen av hela Bibeln ges ut för första gången i tryckt form i augusti 2019. Upphovsrätt till texten ägs av de tre bibelsällskapen tillsammans.

2.4 Bibeln på sydsamiska

Den översättning av delar av Bibeln till sydsamiska som nu läggs fram till kyrkomötet har sitt ursprung i beslut hos bibelsällskapen i Norge och Sverige. I slutet av 1980-talet påbörjade de ett översättningsprojekt till sydsamiska. Markusevangeliet publicerades 1993. Nästa översättningsprojekt påbörjades tio år senare och flera projekt har pågått mellan 2003–2018.

Texterna som översatts är en väsentlig resurs i det sydsamiska kyrkolivet. De är också ett väsentligt bidrag till den sydsamiska litteraturen. Den bibelbok som nu publicerats är den största textsamling som publicerats på sydsamiska till dags dato. Översättningen har därför en stor betydelse för sydsamiskans utveckling som ett skrivet språk. En svårighet i översättningsarbetet har varit att sydsamiskan som skriftspråk har varit och ännu befinner sig i kraftig utveckling. Relativt få kan tala sydsamiska och ännu färre kan skriva detta språk. Detta är också anledningen till att översättningen gått i en långsam takt: få personer har den översättarkompetens som behövs.

Arbetssätt

De texter som legat till grund för översättningen är främst svenska Bibel 2000 och norska Bibel 2011. Grundtexterna på hebreiska och grekiska har konsulterats av huvudöversättaren och de exegetiska experterna.

Översättningarna har gjorts i en rad projekt under ledning av det norska bibelsällskapet. Efter publiceringsprojektet 2018 som resulterat i den bibelbok som nu föreligger fortsätter översättningen i ett nytt projekt 2019–2021. Projekten fortsätter så länge det finns medel och möjlighet att fortsätta.

Översättningsprocessen liknar den som beskrivits ovan i det nordsamiska översättningsprojektet. Huvudöversättare har gjort ett första utkast och därefter har texten bearbetats i olika omgångar av en redaktion bestående av både exegeter och sydsamisktalande redaktörer och lektörer. Inför utgivningen har texten genomgått en slutredigering och konsekvensavstämning.

De översättare som varit med i projekten är auktoriteter i sydsamiska språksammanhang. Det norska bibelsällskapet har stått för exegetisk och teologisk kompetens.

De medverkande har haft arbetsmöten och seminarier i olika konstellationer. Det har också funnits tillfällen då en intresserad allmänhet inbjudits att ta del av översättningarna och kunnat lämna kommentarer.

Det norska bibelsällskapet har sökt medel från olika finansiärer för omkostnader för projektet. En stor bidragsgivare är Sametinget i Norge. Bibelsällskapen i Norge och Sverige har också bidragit tillsammans med Svenska kyrkan och Den norske kirke.

Utgivning

Utgivning av texterna har skett löpande på nätet (www.bibel.no/Nettbibelen) och den praxisen kommer att fortsätta i kommande projekt. De texter som översatts till och med 2017 gavs ut i bokform i slutet av 2018 och läggs nu fram till kyrkomötet. Texterna i boken är de bibeltexter som finns i Den svenska evangelieboken och Den norske kirkes motsvarighet samt det tidigare utgivna Markusevangeliet. Upphovsrätt till texterna ägs av de norska och svenska bibelsällskapen. Målet är att hela Bibeln ska översättas men det ligger gissningsvis så långt som 20 år fram i tiden med nuvarande takt.

2.5 Bibeln på meänkieli

Författaren Bengt Pohjanen började översätta evangelierna till meänkieli på eget initiativ år 1985. Han gav ut Markusevangeliet 1988 och sedan följde de andra evangelierna och samtliga evangelier gavs sedan ut i en samlingsutgåva 2000 och överlämnades samma år till Luleå stifts biskop Rune Backlund i Pajala kyrka.

År 2011 skrev stiftsstyrelsen i Luleå stift till kyrkostyrelsen (dnr KS 2011-1028) för att be om att resurser avsattes för att möjliggöra översättningar till meänkieli av psalmer och kyrkohandbok samt en revidering av Bengt Pohjanens översättning av evangelierna.

Revideringen av evangelietexterna gjordes med fondmedel och stiftets egna resurser. Under 2016–2017 bildades en arbetsgrupp ledd av Ritvaelsa Seppälä, stiftsadjunkt för meänkieli i Luleå stift. I gruppen ingick också Bengt Pohjanen och Linnea Nylund. Som resurser för arbetsgruppen fanns biskop Hans Stiglund och översättningsdirektor Mikael Winninge, Svenska Bibelsällskapet. Gruppen granskade den befintliga översättningen och uppdaterade språket och gjorde vissa justeringar. Den färdiga boken med evangelierna publicerades 2017. Upphovsrätt till översättningen ägs av Bengt Pohjanen.

Kyrkostyrelsen stöttade ett förprojekt under 2018 där ytterligare texter översattes och ett projektförslag togs fram med syfte att översätta hela Bibeln till meänkieli. År 2019 tog kyrkostyrelsen beslut om att stödja ett sådant projekt under ledning av Svenska Bibelsällskapet. En helbibel på meänkieli beräknas kunna bli klar mellan 2025–2028.

2.6 Psalmbok på meänkieli

När man från Luleå stift började fira gudstjänst på meänkieli fanns endast Bengt Pohjanens översättning av de fyra evangelierna. Det blev tydligt hur mycket gudstjänstmaterial som saknades. Mot denna bakgrundinitierades av Luleå stift ett försöksarbete med att översätta psalmer från Den svenska psalmboken till meänkieli. År 2011 skrev stiftsstyrelsen i Luleå stift till kyrkostyrelsen (dnr KS 2011-1028) för att be om att resurser avsattes för att möjliggöra fortsatta översättningar till meänkieli av psalmer, men även av kyrkohandbok och revidering av befintlig översättning av evangelierna. Nationella nivån har sedan 2012 finansierat översättarnas arvoden.

Arbetssätt

Redaktionsgruppen och översättarna utvecklade under projektets gång ett väl fungerande arbetssätt. I regel har översättarna börjat med att jobba på egen hand för att sedan skicka texten till redaktionsgruppen för granskning. Redaktionsgruppen har sedan bearbetat översättarnas förslag, tagit ställning till både det poetiska språket,

enstaka ord och stavningen. Utmaningen har varit att översätta från ett germanskt språk till ett finsk-ugriskt språk. Svenska har i regel kortare ord med många konsonanter medan orden i meänkieli är längre och är vokalrika, med diftonger. Redaktionsgruppen har varit noga med att översättningarna överensstämmer innehållsmässigt och stilmässigt med originalet.

När redaktionsgruppen har diskuterat olika språkliga lösningar har det varit en prestigelös diskussion med det bästa resultatet i sikte. Gruppen har strävat efter att vara konsekvent och följt de grammatiska regler som styr språket meänkieli. När olika jämbördiga alternativ har presenterats har översättaren själv fått avgöra.

När psalmen har bearbetats har den delats ut till kyrkomusiker, som använder meänkieli i sitt arbete, för att provsjungas. Kommentarer och förslag på ändringar på det provsjungna materialet har beaktats och vissa ändringar gjorts utifrån dessa.

I slutfasen av arbetet har det gjort register och notbilder.

De översättare som varit med i projektet är auktoriteter på meänkieli och flera har tjänstgjort i Svenska kyrkan.

Psalmurval

Redaktionsgruppen har tagit ställning till frågor om urval av psalmer och språkvarietet av meänkieli och kom fram till urvalskriterier. Följande psalmtyper måste finnas med:

- gamla omtyckta psalmer som är populära och som de flesta känner igen,
- nya psalmer,
- psalmer som passar till dop, vigsel och begravning,
- psalmer för kyrkoårets olika helg- och söndagar,
- psalmer för olika årstider och tider under dygnet,
- psalmer som kan användas i samband med gudstjänstens olika delar: samling, ordet, måltiden och sändning.

För att tillföra ett kontextuellt perspektiv kompletterades samlingen med fyra andra sånger, bland andra Bastupsalm och Tornedalssången.

Översättningarna har gjorts på den varietet av meänkieli som används i den östra delen av Tornedalen. Detta innebär inte att den är bättre eller mer rätt än någon annan varietet, valet har snarare att göra med vilken varietet översättarna själva använder.

Utgivning

Verbum har klarerat rättigheter för text och musik, formgivit psalmboken och ombesörjt tryckning men står inte som utgivare. Psalmboken gavs ut i slutet av 2018 och finns att beställa i Svenska kyrkans webbshop. Upphovsrätten ägs av författarna, kompositörerna och Svenska kyrkan.

3 Konsekvenser för barn

Svenska kyrkan har 2012 fattat beslut om att det från årsskiftet 2013 i beredningar inför beslut ska genomföras en barnkonsekvensanalys.

3.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Den syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Bland annat ska barnets bästa komma i främsta rummet i alla åtgärder som rör barn. Konventionen definierar barn

som varje människa under 18 år och innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

- **Artikel 2** handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.
- **Artikel 3** anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- **Artikel 6** understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- **Artikel 12** lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

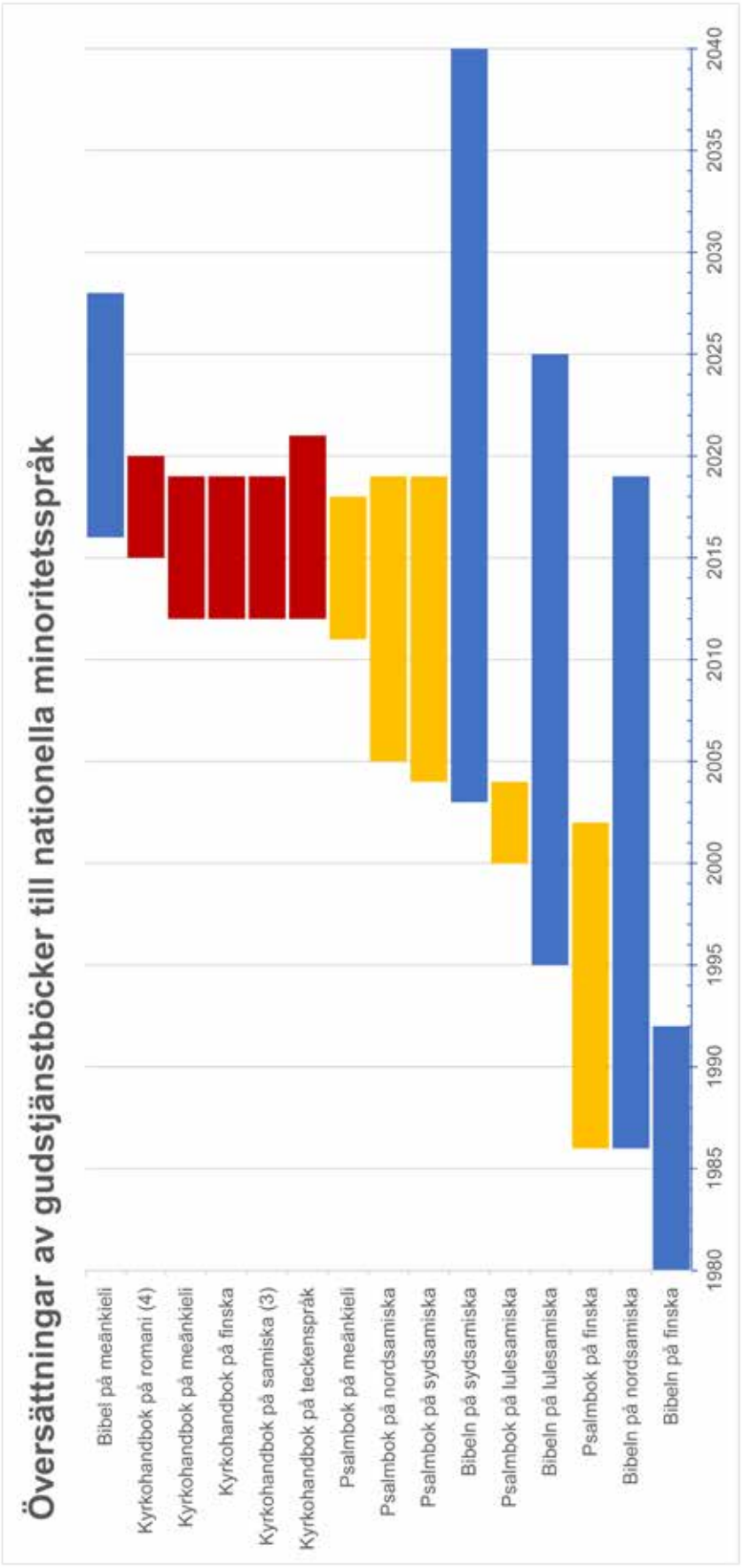
Även **artikel 30** är viktig i detta sammanhang då den lyfter fram att barn som tillhör minoriteter eller urfolk har rätt till sitt språk och en kulturell identitet. Och till slut lyfter **artikel 31** fram barns rättighet att delta i kulturella och konstnärliga livet och det uppmuntras att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.

3.2 Svenska kyrkan och barnets rättighet till kultur och andlighet

Svenska kyrkan har en viktig roll som bärare, vårdare och förmedlare av både det materiella och det immateriella kyrkliga kulturarvet som Bibeln och psalmboken är en del av. Att ha möjlighet delta i gudstjänst på det egna språket, till exempel genom att höra evangeliet på det egna språket, bör befrämjas över hela landet, inte minst för barn och unga som är i stort behov av fler arenor för sitt minoritetsspråk. Svenska kyrkan har en närmast unik position i det att finnas som en samlingsplats även på platser där annan verksamhet på minoritetsspråk centraliserats.

Bibeln och psalmboken på minoritetsspråk främjar kyrkoliv för minoriteten, tros- och livsfrågor, andlighet, kultur och språk. Som publikationer spelar de en viktig roll för att främja minoritetens intressen i kyrka och samhälle och för att främja och synliggöra minoritetens identitet. De har en stor betydelse för barns och ungas identitetsutveckling och livsmod.

Bilaga: Tidplan för översättningar

KsSkr 2019:7

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Marie Johansson.

Föredragande: Avdelningschef Gunilla Hallonsten och enhetschef Fredrik Nilsson.

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:7 Bibeln och Den svenska psalmboken på nationella minoritetsspråk.

Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:8

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 30 juli 2019

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I enlighet med regleringen i kyrkoordningen beslutar kyrkomötet vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. Fem översättningar av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan föreligger och läggs här fram för kyrkomötet för beslut. Skrivelsen beskriver innehållet i översättningarna och hur översättningsarbetet gått till. De fem översättningarna är följande:

- Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I, på finska,
  - Musikvolym,
- Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I, på nord-, lule- och sydsamiska i urval,
  - Musikvolym i urval,
- Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I, på meänkieli i urval (inklusive musik i urval).

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut 3

2 Bakgrund 3
2.1 Sammanfattning 3
2.2 Reglering och policy 4
2.3 Teologisk granskning 5
2.4 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på finska 5
2.5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på samiska (nord-, lule- och sydsamiska) 6
2.6 Kyrkohandboken i urval på meänkieli 7

3 Konsekvenser för barn 8
3.1 Barnkonventionen 8
3.2 Svenska kyrkan och barnets rättighet till kultur och andlighet 8

Bilaga 1: Tidplan för översättningar 10

Bilaga 2: Uppgifter om översättare av kyrkohandboken på minoritetsspråk 11

Bilaga 3: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på finska 12

Bilaga 4: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på samiska 13

Bilaga 5: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på meänkieli 14

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll 15

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. från och med pingstdagen, den 31 maj 2020 får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på finska användas i Svenska kyrkan,
2. från och med pingstdagen, den 31 maj 2020 får översättningen av musikvolymen på finska användas i Svenska kyrkan,
3. från och med pingstdagen, den 31 maj 2020 får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nord-, lule- och sydsamiska i urval användas i Svenska kyrkan,
4. från och med pingstdagen, den 31 maj 2020 får översättningen av musikvolymen på nord-, lule- och sydsamiska i urval användas i Svenska kyrkan,
5. från och med pingstdagen, den 31 maj 2020 får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på meänkieli i urval användas i Svenska kyrkan.

2 Bakgrund

2.1 Sammanfattning

De översättningar av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan (kyrkohandboken), del I, till finska, samiska (nord-, lule- och sydsamiska) och meänkieli som nu läggs fram är översättningar som ska fungera väl i Svenska kyrkans kyrkoliv. Översättningar till minoritetsspråken bidrar till revitalisering och gör dem till levande språk i Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsen fastställde redan den 14 juni 2012 att den nationella nivån ”svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker”. Även ett äldre beslut, från Ombudsmötet 1992 ligger till grund för översättningarna till samiska (dnr OG 1992:501).

Kyrkohandboken består, förutom av de liturgiska texterna, av en inledning, övergripande anvisningar, löpande anvisningar i den liturgiska texten samt anvisningar inför varje kyrklig handling: Dop, Bikt, Konfirmation, Vigsel och Begravning. Till vissa av de kyrkliga handlingarna finns det ytterligare ordningar till exempel Dop i krissituation eller Begravningsgudstjänst för dödfött barn.

Översättningen till finska är komplett medan de andra språken är översatta i urval. Urvalet syftar till att en fullständig högmässa ska kunna firas. Respektive språkgrupp har översatt olika kyrkliga handlingar. Förutom dop, konfirmation, vigsel och begravning har även andra kyrkliga handlingar eller gudstjänster översatts inom respektive språkgrupp. Exempelvis innehåller den samiska översättningen Sjukkommunion, medan meänkieliöversättningen innehåller Bikt. Teologiska överväganden har varit en integrerad del av arbetet. Detta innebär att översättningsgrupperna har fått inledande teologiska direktiv men även att efterarbetet har inneburit en teologisk granskning.

I enlighet med gällande lagstiftning på upphovsrättens område krävs tillåtelse av den ursprunglige upphovsmannen för att översätta ett upphovsrättsligt skyddat verk och mångfaldiga och tillgängliggöra översättningen. En sådan tillåtelse har ännu inte kunnat inhämtas avseende en upphovsmans verk och vissa verk, som finns med i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I, har därför utelämnats ur översättningarna och musikvolymen på nord-, lule- och sydsamiska har utelämnats helt. Samtal med upphovsrättsinnehavarna pågår dock och målet är att även återstående samtycke

kommer att kunna hämtas in före kyrkomötets behandling, så att kyrkomötets beslut kan avse de fem översättningarna i dess helhet.

I *bilaga 1* finns en samlad tidplan för alla gjorda och pågående översättningar av Svenska kyrkans gudstjänstböcker, inklusive de som nu är aktuella för beslut.

I *bilaga 2* framgår det vilka som deltagit i översättningsarbetet på respektive språk.

I *bilaga 3* finns kyrkohandboken på finska.

I *bilaga 4* finns kyrkohandboken på nord-, lule- och sydsamiska.

I *bilaga 5* finns kyrkohandboken på meänkieli.

2.2 Reglering och policy

Enligt kyrkoordningen är Svenska kyrkans gudstjänstböcker *Bibeln*, *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*, *Den svenska psalmboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok* (18 kap. 1 §).

I enlighet med regleringen i 18 kap. 8 § kyrkoordningen beslutar kyrkomötet vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. I 57 kap. 5 § kyrkoordningen kan utläsas att församlingar behöver beakta de språk som talas i församlingen för att fullgöra sin grundläggande uppgift.

Efter reformationen har Svenska kyrkans kyrkohandbok och psalmbok helt eller delvis funnits i översättningar till andra språk än svenska. Syftet har varit att språkliga minoriteter inom Svenska kyrkan ska få möjlighet att använda sitt eget språk. Sedan år 2000 har Sverige fem nationella minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, samiska och romani chib.

I policydokumentet *En flerspråkig kyrka – policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska* (Svenska kyrkan 2010) står följande under ”Utgångspunkter” på s. 7:

> Svenska kyrkan har, i kraft av den evangelisk-lutherska traditionen, under flera hundra år firat gudstjänst och utövat själavård på flera språk. I denna tradition spelar folkspråket/modersmålet en central roll som bärare och förmedlare av kyrkans liv och tro.
>
> En öppen folkkyrka med demokratisk organisation måste garantera människor med olika språklig, kulturell eller nationell bakgrund möjlighet till delaktighet och inflytande i kyrkans liv.
>
> Då verksamheten i Svenska kyrkan är rikstäckande, är det en utmaning att fullgöra den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission på olika språk, även i församlingar där representanterna för de olika språkliga grupperna inte är så många.

I ett av målen i samma dokument (s. 18) tydliggörs att det är den nationella nivån som har ansvar för att översätta Svenska kyrkans gudstjänstböcker: ”Den nationella nivån svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker.” Målen i policydokumentet beslutades av kyrkostyrelsen den 14 juni 2012.

2.3 Teologisk granskning

Urvalet har styrts av de grundläggande perspektiv som präglar kyrkohandboken:

- **Inklusivitet** – Detta handlar om respektive språks användning av grammatiskt genus och könsneutrala pronomen, om delaktighet och om relationen mellan vardaglighet och högtidsspråk.
- **Bibelanvändning** – I de fall det finns en etablerad bibelöversättning på språket har den använts i de stycken som är hämtade från bibeltexten. En viktig fråga har gällt hur detta perspektiv genomarbetas när det inte finns etablerade bibelöversättningar.
- **Barnperspektiv** – Barnperspektivet har i första hand granskats på språknivå. Ord är valda så att barn kan förstå och känna igen sig. Urval har gjorts med alternativ för barn i alla gudstjänster så att dessa går att fira med barn närvarande och aktivt deltagande.
- **Delaktighet** – Denna fråga handlar om huruvida alternativ som uttrycker delaktighet tagits med i de kyrkohandböcker som översätts i urval.

Utifrån de givna grundförutsättningarna följer de översatta texterna de grundläggande principerna för kyrkohandboken. För att möjliggöra detta har teologiska och språkliga aspekter diskuterats i varje översättningsgrupp. De frågor som aktualiserats rör till exempel genus för Gud, välsignelsen i konjunktiv, ”åminnelse” eller ”till minne” av i nattvardsbönen, begreppet ”Doppåminnelse” i stället för ”doperinran” eller ”dopförnyelse” och hur begreppet ”Kristusrop” bäst översätts.

Vidare har den teologiska granskningen skett genom att översättningarna har en förankring i gudstjänstlivet och har prövats där. Översättarna till samtliga språk representerar både präster, musiker, diakoner, lekmän och gudstjänstdeltagare. För respektive språk har processen sett ut som beskrivs nedan.

2.4 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på finska

Arbetssätt

Översättningen har skett genom en översättningsgrupp om fem personer. Förutom denna grupp har flera resurser knutits till uppdraget under arbetets gång. Sådana resurser har framför allt bestått av musikalisk och språklig kompetens. Den musikaliska kompetensen har inneburit att både verksamma musiker i olika församlingar i Svenska kyrkan och Sibelius-Akademin i Finland varit involverade.

Utöver den musikaliska kompetensen har referenspersoner läst och sjungit igenom samt kommenterat översättningarna under arbetets gång. Referenspersonerna har utgjorts av präster, musiker, diakoner och den som ansvarade för 2012 års översättning. Det finska språkrådet har därefter gett sina synpunkter på översättningen i sin helhet.

Språkliga överväganden

Den finska översättningen av gudstjänstens inledande ord ”I Guds: Faderns och Sonens och den heliga Andens namn” är översatt: *Kolmiyhteisen Jumalan: Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen*. (I den treeniga Gudens: Faderns och Sonens och den heliga Andens namn). Detta är ett måste för att finska språket saknar prepositioner och således skulle ”I Guds” bli en genitiv som inte går att skilja från de följande genitiven (Faderns, Sonens och Andens). Detta skulle leda till en formulering som gör att Gud skulle kunna uppfattas fyrfaldig. Gud, Fader, Son och Ande. Just avsaknaden

av prepositionen ”i ”gör att läst eller hörd text kan missuppfattas. I finsk liturgi används alltid följande form i direkt översättning: ”Den treeniga Gudens: Faderns och Sonens och den Heliga Andens namn”.

Finskan är könsneutral, vilket exempelvis märks i översättningen av Gloria-satsen: ”Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som Gud älskar”. I kyrkohandboken på svenska är det tidigare använda ”han” ändrat till ”Gud” i Gloria. På finska har man kvar de tidigare använda könsneutrala ”hän”. I några av bönerna har översättarna valt att avsluta bönerna med: (*Kuule meitä*) *Jeesuksen nimessä. Aamen*. (Hör oss) i Jesu namn. Amen. ”Hör oss i Jesu namn” är en traditionell finsk avslutning av bön.

I översättningen av den liturgiska musiken till finska har man utgått från kyrkohandboken i alla musikserier. A-seriens gamla översättning till finska från 1993 har under arbetets gång visat sig vara så pass avvikande vad gäller översättningsambitioner och bevarandet av originalmelodier att man därför varit tvungen att revidera musiken i A på många fler ställen än vad som gjorts i den svenska versionen av kyrkohandboken. Detta för att skapa en enhetlig översättning och återgå till en större närhet av originalmelodierna i Gudstjänstmusik A.

I den finskspråkiga handboken används den finska översättningen av Herrens bön, som är antagen av Finlands evangelisk-lutherska kyrkas kyrkomöte. Som alternativ kan den finskspråkiga ekumeniska versionen av Herrens bön användas, som Finlands Ekumeniska Råd godkände 1973 och som Finlands evangelisk-lutherska kyrkas kyrkomöte antog år 2000. Denna står på samma plats som ”Fader vår”, i inledningen i den svenska versionen.

Redigeringsprinciper

I den finska översättningen är all text översatt och den kan då användas i stället för den svenska kyrkohandboken, vilket underlättar för gudstjänstplanering med till exempel lekmän som talar finska. Här har därför alla anvisningar tagits med.

2.5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nord-, lule- och sydsamiska i urval

Arbetssätt

Även de samiska översättningarna har gjorts av flera översättare i grupp. Dessa tre personer har mångårig erfarenhet av att arbeta med både ord och musik i samiska kontexter. De har varit delaktiga i arbetet med samisk psalmbok och bibelöversättningar till de samiska språken. Gruppen har således god akademisk, musikalisk, språklig och teologisk kompetens för översättningsarbetet.

Språkliga överväganden

En speciell svårighet har varit att till samiska översätta abstrakta svenska formuleringar som till exempel ”Jag har brustit i kärlek till dig…”, ”Låt våra sammanhang få präglas av öppenhet…”. Ett för samiskan naturligt språk har eftersträvats och med den målsättningen har de abstrakta formuleringarna översatts. Ett annat för samiskan speciellt förhållande är förekomsten av dualis (grammatisk form för två personer), vilket gör att det till exempel i samband med dop, där det kan röra sig om ett, två eller flera barn, kan resultera i en komplicerad rad av alternativa pronomen med tillhörande verbböjningar.

Samiskan är liksom finskan könsneutral; Gud är alltså varken femininum eller maskulinum utan omtalas med *son* ”han/hon”. Dessutom behöver inte pronomina

alltid skrivas ut, eftersom verbformen anger tredje person. På grund av detta har valet i något sammanhang varit att utesluta ett upprepande av ”Gud” där det på svenska handlar om att undvika genusbestämning.

Redigeringsprinciper

De tre samiska språken är samlade i en volym och då det är fråga om ett urval av de liturgiska texterna ska den ses som ett komplement till kyrkohandboken på svenska.

För att inte ha tre inledningar, tre övergripande anvisningar etc. är de inledande och anvisande texterna på svenska. I den samiska volymen saknas de inledande anvisningarna för Dop, Konfirmation, Vigsel och Begravning. Detta för att de i så fall skulle upprepas tre gånger i en redan tjock volym och för att det är gudstjänster som inte i samma utsträckning planeras med till exempel lekmän. De inledande texterna har redigerats så att de är relevanta för respektive volym. Exempelvis är hela stycket om den alternativa formuleringen av Herrens bön borttaget, då det endast finns en variant på samiska.

Med undantag för ovanstående är de övergripande anvisningarna oförändrade. Anvisningarna i den löpande texten är korrigerade efter samma princip, det vill säga, de hänvisningar som inte hänvisar till översatta texter är borttagna. Exempelvis är hänvisningarna till doppåminnelsen i Påsknattsmässan borttagna då Påsknattsmässan inte översatts till samiska.

2.6 Kyrkohandboken på meänkieli i urval

Arbetssätt

Översättargruppen som har arbetat med översättningen av handboken till meänkieli har bestått av tre personer.

Liksom med de samiska översättarna, har översättarna till meänkieli erfarenhet av att arbeta med översättningar av både bibeltexter och psalmbok. De använder meänkieli i sin vardag och har akademisk kompetens i språket. Inom gruppen finns pedagogisk och teologisk kompetens. Musikalisk kompetens har införlivats när så behövts. Översättningarna är liksom för de andra språken förankrade i gudstjänstlivet.

Språkliga överväganden

I meänkieli är tredje person i singularis, liksom i finska och de samiska varieteterna könsneutralt *”hään” (*”han/hon”), detta underlättar i vissa fall ett inkluderande tal om Gud. Det underlättar också benämningen till exempel på dopbarnet så att där det står på svenska henne/honom blir det bara ett ord på meänkieli *”hään”* (”han/hon”) *”häntä”* (”henne/honom”).

Nattvardsbön nr 6 innehåller uttrycket den ”himmelska föräldern” på meänkieli *Taihvaalinen Vanhiin* som ett tillägg till frasen ”du som är som en fader och en moder för oss/ *du som är vår ”himmelska förälder*”. Detta känns igen i den meänkieli-språkiga kontexten. Lars Levi Laestadius använde termen den ”himmelska föräldern” i sin förkunnelse för att beskriva Gud. Den är inkluderande och könsneutral.

Redigeringsprinciper

Kyrkohandboken på meänkieli är ett urval av de liturgiska texterna och ska ses som ett komplement till kyrkohandboken på svenska. De inledande och övergripande anvisningarna, liksom de löpande anvisningarna är översatta till meänkieli, vilket underlättar i gudstjänstplaneringen med lekmän som talar språket. Detta gäller dock inte musikdelen, där de löpande anvisningstexterna kvarstår på svenska för att en icke-

meänkielitalande musiker ska kunna tjänstgöra. I översättningen till meänkieli har alla anvisningar tagits med.

Inledning och anvisningar är redigerade utifrån språk och urval, exempelvis är hela stycket om den alternativa formuleringen av Herrens bön borttaget, då det endast finns en variant på meänkieli.

Med undantag för ovanstående är de övergripande anvisningarna i princip oförändrade. Anvisningarna i den löpande texten är korrigerade efter samma princip, det vill säga, de anvisningar som hänvisar till icke översatta texter är borttagna.

3 Konsekvenser för barn

Svenska kyrkan har 2012 fattat beslut om att det från årsskiftet 2013 i beredningar inför beslut ska genomföras en barnkonsekvensanalys.

3.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Den syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Bland annat ska barnets bästa komma i främsta rummet i alla åtgärder som rör barn. Konventionen definierar barn som varje människa under 18 år och innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

- **Artikel 2** handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.
- **Artikel 3** anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- **Artikel 6** understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- **Artikel 12** lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Även **artikel 30** är viktig i detta sammanhang då den lyfter fram att barn som tillhör minoriteter eller urfolk har rätt till sitt språk och en kulturell identitet. Och till slut lyfter **artikel 31** fram barns rättighet att delta i kulturella och konstnärliga livet och det uppmuntras att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.

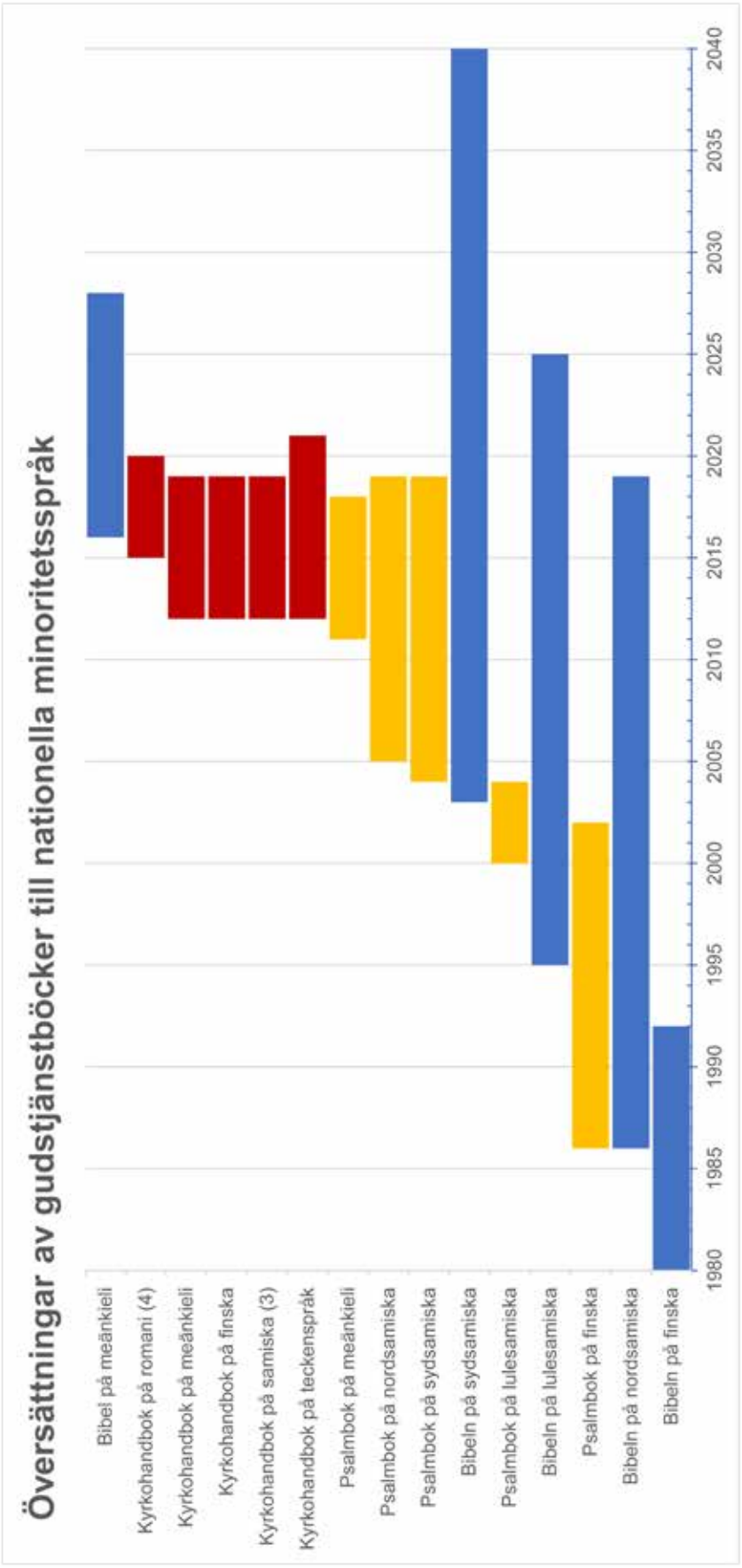
3.2 Svenska kyrkan och barnets rättighet till kultur och andlighet

Svenska kyrkan har en viktig roll som bärare, vårdare och förmedlare av både det materiella och det immateriella kyrkliga kulturarvet som Bibeln och psalmboken är en del av. Att ha möjlighet att delta i gudstjänst på det egna språket, till exempel genom att höra evangeliet på det egna språket, bör befrämjas över hela landet, inte

minst för barn och unga som är i stort behov av fler arenor för sitt minoritetsspråk. Svenska kyrkan har en närmast unik position genom att finnas som en samlingsplats även på platser där annan verksamhet på minoritetsspråk centraliserats.

Kyrkohandboken på minoritetsspråk främjar gudstjänstliv för minoriteten. Kyrkohandboken i översättning på nationella minoritetsspråk spelar en viktig roll för att främja minoritetens intressen i kyrka och gudstjänstliv och för att främja och synliggöra minoritetens identitet. Det har en stor betydelse för barn och ungas identitetsutveckling och livsmod.

Bilaga 1: Tidplan för översättningar

Bilaga 2: Uppgifter om översättare av kyrkohandboken på minoritetsspråk

Följande personer har deltagit i översättningsarbetet av Kyrkohandbok för svenska kyrkan på finska, samiska (nord- lule- och sydsamiska) samt meänkieli.

Finska

Eeva-Liisa Kettunen, stiftsadjunkt för sverigefinskt arbete i Strängnäs stift,
Mikko Peltola, stiftsadjunkt för sverigefinskt arbete i Uppsala stift,
Anne Simonsson, präst/handläggare, kyrkokansliet (översättning samt projektledning/samordning),
Pekka Turunen, prost i Stockholm,
Linda Wallgren, komminister i Axbergs församling.

Samiska (nord- lule- och sydsamiska)

Olavi Korhonen, professor emeritus i samiska språk och samisk kultur,
Valborg Mangs Märak, tidigare organist i Jokkmokks församling,
Johannes Marainen, lärare och samisk kulturforskare,
Britt-Inger Sikku, grundskollärare och tolkutbildare,
Sig-Britt Persson, rådgivare på Center för upplärning i läsning och skrivning på samiska, Samisk högskola Kautokeino,
Karin Renberg Ripa, sydsamisk språkkonsulent i Sametinget,
Lajla Mattsson Magga, lärare, utgivare av samiska ordböcker,
Bierna Biente, präst i norska kyrkan.

Meänkieli

Ritvaelsa Seppälä, stiftsadjunkt i Luleå stift,
Bengt Pohjanen, trespråkig författare/översättare,
Linnéa Nylund, språklärare i engelska, franska, finska och meänkieli.

Bilaga 3: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på finska

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på finska enligt särskilt tryck.

Bilaga 4: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nord-, lule- och sydsamiska i urval

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nord-, lule- och sydsamiska i urval enligt särskilt tryck.

Bilaga 5: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på meänkieli i urval

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på meänkieli i urval enligt särskilt tryck.

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 10 juni 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Nils Gårder, Mats Hagelin, Agneta Hyllstam, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Marie Rydén Davoust, Britt Sandström, Erik Sjöstrand samt tjänstgörande ersättarna Lars-Ivar Ericson, Anna Karin Hammar och Marie Johansson.

Föredragande: Avdelningschef Gunilla Hallonsten och enhetschef Fredrik Nilsson.

Kyrkostyrelsen beslöt i enlighet med arbetsutskottets förslag

att uppdra till arbetsutskottet att, när beredningen av skrivelsen Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk avslutats, lämna skrivelsen till kyrkomötet.

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens arbetsutskotts sammanträde den 30 juli 2019.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Mats Hagelin, Lars Johnsson och Erik Sjöstrand.

Föredragande: Generalsekreterare Helén Ottosson Lovén och expeditionschef Patrik Lidin.

Arbetsutskottet beslöt

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2019:8 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på nationella minoritetsspråk.

Kyrkomötets presidiums skrivelse
PSkr 2019:1

Kyrkomötets presidiums skrivelse

PSkr 2019:1 Tematiskt kyrkomöte 2021

Kyrkomötet
Presidiets skrivelse 2019:1

Tematiskt kyrkomöte 2021

Kyrkomötets presidium överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 13 juni 2019

Karin Perers *Levi Bergström* *Carina Etander Rimborg*

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

2017 års kyrkomöte beslutade om vissa ändringar i kyrkomötets arbetsformer. Enligt det beslut som fattades ska kyrkomötet i plenum fastställa vilka särskilda ämnen som ska utgöra tema för tematiska kyrkomötessammanträden. För att få längre tid att förbereda 2021 tematiska kyrkomötessammanträde behöver redan ett tema fastställas av årets kyrkomöte. I skrivelsen föreslås att temat ska vara *Kyrkan i det offentliga rummet*. Beslutet är villkorat och förutsätter att nästa års kyrkomöte beslutar att det ska genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021.

Innehåll

Skrivelsens huvudsakliga innehåll **1**

1 Presidiets förslag till kyrkomötesbeslut **3**

2 Bakgrund **3**
Samråd kring tema 4

3 Presidiets överväganden **4**

Utdrag ur presidiets protokoll **8**

1 Presidiets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar, under förutsättning av att det kommer att genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021, att temat för det tematiska kyrkomötessammanträdet 2021 ska vara *Kyrkan i det offentliga rummet*.

2 Bakgrund

På initiativ av kyrkomötets presidium genomfördes under förra mandatperioden en utredning om kyrkomötets arbetsformer med syftet att stärka effektivitet och delaktighet i kyrkomötets arbete. Presidiet pekade ut fyra områden som närmare behövde belysas. Dessa var utskottsindelningen, arbetsformerna i utskott och plenum, motionsinstitutet och behovet av att främja långsiktig, principiell och tematisk fördjupning. Efter att ha tagit del av utredningens betänkande och inkomna remissvar utarbetades en skrivelse till 2017 års kyrkomöte.

I vår skrivelse PSkr 2017:1 *Kyrkomötets arbetsformer* föreslog vi ett antal ändringar i kyrkomötets arbetsformer och som en konsekvens av detta en ändring i kyrkoordningen och flera ändringar i arbetsordningen. I den här skrivelsen behandlas endast de förslag som avser tematiska kyrkomöten.

Vi föreslog att två gånger under en mandatperiod ska kyrkomötet ske i form av tematiska kyrkomötessammanträden, medan de två andra sammanträdena ska genomföras i allt väsentligt på samma sätt som tidigare. I samband med de tematiska kyrkomötessammanträdena ska det införas vissa begränsningar i motionsrätten.

Skrivelsen behandlades av Kyrkorättsutskottet i betänkandet Kr 2017:1 *Kyrkomötets arbetsformer*. Utskottet välkomnade vårt förslag om tematiska kyrkomöten men ansåg att det var en så genomgripande förändring att det finns skäl att efter det första genomförda tematiska kyrkomötet utvärdera arbetsformen. Utskottet föreslog även en särskild arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 2017:7). Den är tillfällig och upphör att gälla den 31 december 2021. Bestämmelserna kompletterar under denna tid kyrkomötets arbetsordning (SvKB 1999:3). Kyrkorättsutskottet följde därmed inte fullt ut presidiets modell utan föreslog kyrkomötet följande beträffande tematiska kyrkomöten:

1. att kyrkomötet skulle besluta att anta utskottets förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet, vilken fanns med som bilaga 2 i utskottets betänkande.
2. att kyrkomötet skulle besluta att år 2019 genomföra ett tematiskt kyrkomöte i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.
3. att kyrkomötet skulle besluta att uppdra till kyrkomötets presidium att utvärdera de arbetsformer som regleras i Särskild arbetsordning för kyrkomötet. Utvärderingen ska överlämnas till kyrkomötet 2020 och innehålla förslag om huruvida 2021 års kyrkomöte ska genomföras i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.

Utöver utskottets förslag beträffande de tematiska kyrkomötena framlades under överläggningen i plenum ytterligare ett förslag:

> att kyrkomötet i plenum ska besluta om vilka särskilda ämnen som ska utgöra tema för de tematiska kyrkomötessammanträdena

Kyrkomötet beslöt enligt utskottets förslag samt det under överläggningen framlagda förslaget.

Beslut om att hålla ett tematiskt kyrkomötessammanträde enligt den särskilda arbetsordningen ska fattas senast året före det år som sammanträdet ska genomföras

(§ 4). Kyrkomötets presidium ska innan förslag lämnas till kyrkomötet samråda med företrädarna för nomineringsgrupperna, kyrkostyrelsen och biskopsmötet (3 § och KmSkr 2017:10).

När kyrkomötet 2017 beslöt att 2019 års kyrkomöte ska genomföras enligt den särskilda arbetsordningen fattades inte något beslut om ämne för sammanträdet, utan det togs först i november av 2018 års kyrkomöte. Detta sena beslut har inneburit en mycket kort tid för utarbetandet av kyrkostyrelsens skrivelse samt för planering av program för det tematiska kyrkomötessammanträdet. Vi ser utifrån årets erfarenhet en klar fördel i om beslutet om tema fattas ett år tidigare och föreslår därför i denna skrivelse tema för 2021 års tematiska kyrkomötessammanträde.

Eftersom vi, i enlighet med kyrkomötets beslut, kommer att genomföra en utvärdering av årets tematiska kyrkomötessammanträde och redovisa resultatet av den i en skrivelse till 2020 års kyrkomöte är det förslag till beslut som vi nu lämnar villkorat. Skrivelsen i detta ärende till 2020 års kyrkomöte kommer även att innehålla förslag om att 2021 års kyrkomöte ska genomföras i enlighet den särskild arbetsordning för kyrkomötet.

Samråd kring tema

Kyrkomötets presidium kallar regelbundet företrädarna för nomineringsgrupperna till överläggning. När vi den 11 april mötte dem, med alla utom en grupp närvarande, skedde även ett samråd kring temat för 2021 års tematiska kyrkomöte. Vid denna överläggning presenterade kyrkomötets presidium för dialog temat *Kyrkan i det offentliga rummet*. Flertalet av de närvarande gruppernas företrädare ansåg att det föreslagna temat var mångsidigt och relevant. Det betonades också att missionsaspekten bör finnas med i temat. Vår slutsats efter samrådet är att vi uppfattar att vi fått gensvar för det föreslagna temat.

Vi har även mött kyrkostyrelsens arbetsutskott vid två tillfällen. Det första mötet skedde den 5 februari och då lyftes kyrkan i det offentliga rummet som ett möjligt temaområde. Det blev ett positivt samtal som gav inspiration till presidiets fortsatta beredning.

Den 4 mars hade vi ett samråd med biskopsmötet. Vi presenterade det föreslagna temat *Kyrkan i det offentliga rummet*. Det föreslagna temat möttes med entusiasm och biskopsmötet ansåg att det var ett väl valt tema.

Vid det andra mötet med kyrkostyrelsens arbetsutskott, samrådet den 24 maj, presenterade vi *Kyrkan i det offentliga rummet* som tema för 2021 års tematiska möte. Det föreslagna temat fick ett positivt bemötande.

3 Presidiets överväganden

Vi föreslår att *Kyrkan i det offentliga rummet* ska utgöra tema för det tematiska kyrkomötet 2021. Temat ger kyrkomötet möjlighet att reflektera över Svenska kyrkans identitet och uppdrag i det svenska samhället. Identiteten utifrån att vara den i det svenska samhället till numerären största civilsamhällesorganisationen. Identiteten utifrån att vara evangelisk-luthersk kyrka, där församlingens grundläggande uppgift syftar till att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas.

Lutherska världsförbundets (LVF) studiedokument *Kyrkan i det offentliga rummet* (2016) handlar om kyrkans uppdrag i samhället utifrån den lutherska tvåregementsläran. Det skulle som förberedelse inför det tematiska kyrkomötet 2021 kunna utgöra ett

inspirationsmaterial och underlag för rådslag. Dokumentet nås via följande länk: www.svenskakyrkan.se/nyheter/ny-rapport-om-kyrkan-i-det-offentliga-rummet.

Begreppet ”det offentliga rummet”

Kyrkorummen är i sig själva offentliga rum, öppna för var och en som vill stiga in i dem. Den lokala församlingen är en plats där människor får dela sina tankar om viktiga frågor. Genom deltagandet i församlingens liv inspireras kristna människor att gå utanför kyrkans väggar och förkroppsliga hopp och motstånd i både lokala och globala sammanhang.

Offentliga rum är förstås också vardagliga mötesplatser där vi går och handlar och där vi besöker kaféer och restauranger. I samhällsplaneringen är ”offentligt rum” begrepp för utrymmen i bebyggelse inomhus och utomhus dit allmänheten enkelt har tillträde. Dit räknas framför allt gator, torg och parker.

I samtal om kyrkans roll och uppdrag i samhället används begreppet ”det offentliga rummet” i en överförd symbolisk betydelse, där det offentliga rummet inte främst avser fysiska platser utan den gemensamma, samhälleliga livssfären där människor möts, samtal pågår, åsikter bryts och ett gemensamt samhällsliv formas. Det offentliga rummet skapas av alla tillsammans – i samtal, möten och andra interaktioner.

I det offentliga rummet är skalan glidande mellan det individuella och det gemensamma, mellan de rum som uppfattas som offentliga och de rum som uppfattas vara privata, mellan lokalt och globalt och mellan det som räknas som kyrkans sfär och det som är samhället i övrigt. I det offentliga rummet har kyrkan ett uppdrag och en röst, som ytterst handlar om att verka med respekt för alla människors lika värde, för rättvisa, fred och försoning. Kyrkans aktiva närvaro i det offentliga rummet omfattar kommunikation utifrån tro (t.ex. predikan och bön) och kommunikation inom sekulära områden (t.ex. offentliga uttalanden och påverkansarbete). Kyrkans handlande omfattar såväl diakonala insatser och påverkansarbete på den lokala nivån som arbete för att förändra samhällsinstitutioner på lokal och global nivå (LVF-dokumentet, s. 12). Yttre faktorer som påverkar Svenska kyrkans aktörskap i samhället är till exempel lagar och förordningar och den lokala församlingens resurser.

Enligt LVF:s dokument bör det offentliga rummet vara en rättvis plats för alla, en plats som ger lika tillträde till beslutsprocesser, som innebär trygghet också för de mest utsatta och där samverkan mellan alla grupper i samhället kan ske på ett meningsfullt sätt (LVF-dokumentet, s. 15).

Olika skäl till det valda temat och tänkbara perspektiv på temat

Det finns många skäl till att *Kyrkan i det offentliga rummet* blir tema för kyrkomötet 2021. Flera av delmålen i kyrkostyrelsens långsiktiga målbilder 2030, vilka finns med i kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022* (KsSkr 2019:1), anknyter till kyrkans roll och uppdrag i det offentliga rummet. Ett av dem är att den nationella nivån ska stärka och stödja församlingarnas förmåga att fullgöra sitt diakonala uppdrag med särskild inriktning på barns och ungas utsatthet. Andra delmål talar om att Svenska kyrkan ska vara erkänd part i samhällets utveckling, bl.a. i arbetet med uppfyllelsen av FN:s hållbarhetsmål i agenda 2030 www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/ och www.svenskakyrkan.se/agenda2030. Ytterligare delmål betonar strategiska insatser för att verka för sammanhållning mellan grupper i samhälle och kyrka.

För att församlingen ska kunna utvecklas och verka i samhället utifrån sina egna drivkrafter och värden behöver den vara medveten om och tydlig med sin identitet

och klar över hur den tolkar det diakonala uppdraget. I *Ett biskopsbrev om diakoni* (2015) betonas det att diakonins riktning behöver vara både ”inåt” och ”utåt”. ”Inåt” in i församlingens gemenskap och ”utåt” i den värld som vi delar och ska ta ansvar för (s. 13). Under 2018 avslutades det nationella projektet *Diakoni och Välfärd*, vars främsta resultat är *Vägledning för diakoni i Svenska kyrkan*. I vägledningen behandlas olika relationer som församlingens diakonala verksamheter kan ha till dagens välfärdssamhälle. Vägledningen benämner fyra roller: verksamhet i egen regi, röstbärare, samverkanspart samt utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster. Dokumentet vänder sig främst till dem som arbetar med styrning, ledning och diakonal verksamhetsutveckling i en församling.

Svenska kyrkan som civilsamhällesaktör

I nuläget finns stora förväntningar från politiken på det civila samhällets organisationer när det gäller insatser för att möta utmaningar i välfärden och t.ex. bidra till integration. Ett fritt och oberoende civilsamhälle är en grundpelare i en väl fungerande demokrati. Från och med 2018 finns ett nytt *nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD)*, som ersätter den tidigare Överenskommelsen inom det sociala området. Nu breddas den tidigare överenskommelsen för att kunna inkludera samråd och samverkan på fler politikområden. *Forum – idéburna organisationer med social inriktning* företräder Svenska kyrkan i detta sammanhang. Svenska kyrkan har som civilsamhällesaktör med sin rikstäckande organisation en unik ställning med möjlighet att skräddarsy sociala insatser utifrån identifierade behov i den lokala kontexten och bidra till sociala innovationer, som kan skalas upp och spridas.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en särskild form av samverkan (vid sidan av offentlig upphandling och valfrihetssystemet) mellan en eller flera idéburna organisationer utan vinstsyfte och en eller flera offentliga parter kring en specifik verksamhet som syftar att möta en identifierad samhällsutmaning. Partnerskapet ska bygga på respekt inför parternas olika förutsättningar, öppenhet och dialog som karaktäriseras av ömsesidig tillit, lyhördhet, förståelse. Partnerskap som ingåtts mellan församlingar och kommuner har bl.a. handlat om insatser i möte med papperslösa och hemlösa EU-migranter.

Under senare år har statliga utredningar *Palett för ett stärkt civilsamhälle*, (SOU:2016:13) och *Kvalitet i välfärden* (SOU 2017:38) konstaterat att kunskapen om civilsamhällets organisationer och dess förutsättningar ofta är låg hos politiker och bland myndigheter. Det finns en identifierad betoningsförskjutning från att erkänna civilsamhällesorganisationers självständiga och oberoende roll att finnas, verka och vara en kritisk röst, till att alltmer efterfrågas som utförare av uppdrag för det offentliga i ett kontraktsförhållande. Tendensen är också att civilsamhällets organisationer förväntas möta och lindra social utsatthet hos specifika grupper, som av olika skäl inte omfattas av de offentliga välfärdssystemen. Vid fördelning av statliga bidrag är Svenska kyrkan inte alltid berättigad att erhålla sådana. Under 2018–2019 har ett antal civilsamhällesorganisationer, däribland Svenska kyrkan, erhållit statliga medel för att möta utsattheten hos unga bostadslösa personer, som löper risk för psykisk ohälsa. Däremot har Svenska kyrkan varit förhindrad att få del av statsbidragen från Delegationen mot segregation eftersom dessa medel endast kan erhållas av organisationer, som har associationsformerna ideell förening och stiftelse.

Svenska kyrkan och social sammanhållning

Kyrkorna och trossamfunden kan bidra till fördjupad kunskap om religiös tro och religiös erfarenhet och bidra till fredliga interreligiösa relationer i samhället som

helhet. Svenska kyrkans församlingar har potential att bidra till social sammanhållning och gränsöverskridande gemenskaper. Detta märktes inte minst i samband med den stora flyktinginströmningen 2015 (Se *En tid av möten*, 2016). Programmet *Interreligiös praktik för fred – En värld av grannar* utvecklar och fördjupar Svenska kyrkans relationer med andra religiösa samfund och organisationer som arbetar med och för människor på flykt i Europa. På nationell nivå och i samverkan med stiften vill programmet bidra till ett samhälle som präglas av social sammanhållning och som försvarar demokratiska grundvärderingar. Svenska kyrkans syfte med programmet är att bidra till fredlig samexistens och ett mångfaldigt, humant och socialt hållbart Europa. Det stiftsövergripande programmet *Social hållbarhet – fokus tillit och demokrati* är ett långsiktigt initiativ för att, som kyrka och i samverkan med det vidare samhället, aktivt arbeta för ett samhälle där människovärdet upprätthålls, den sociala hållbarheten stärks och demokratin värnas. Andra stiftsövergripande nätverk inom Svenska kyrkan som arbetar med integrationsfrågor är ett lands- och glesbygdsnätverk och nätverket Framtiden bor hos oss.

Svenska kyrkan som kulturaktör

Församlingarna är väsentliga kulturaktörer i de lokala sammanhangen. Här möts människor för att sjunga i kör, här erbjuds kulturupplevelser med kyrkorummet som inramning och det är ofta församlingens musiker, som bidrar med kulturinslag vid sammankomster i det lokala kulturlivet. Uppdraget för arbetet med kultur på Svenska kyrkans nationella nivå beskrivs i kyrkoordningen som att verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialogen mellan religion och livstolkning och av kyrkostyrelsen som en del av Svenska kyrkans strategi för att utveckla och stärka kontakterna med kyrkans omvärld.

En teologisk utgångspunkt för Svenska kyrkans arbete med kultur är det diakonala uppdraget i vid bemärkelse med kallelsen att visa omsorg om medmänniskan och skapelsen. Genom litteratur, musik, film, scenkonst, bildkonst och andra konstnärliga uttryck kan människor få stöd till tolkning och bearbetning av såväl de vardagliga som de stora existentiella frågorna, som rör tro och liv i samtid och framtid, mening och livsmod.

Svenska kyrkan och den existentiella hälsan

Den psykiska ohälsan är utbredd bland yngre och äldre. Enligt Folkhälsomyndigheten är det troligt att såväl brister i skolans funktion, som en större medvetenhet om de ökade kraven på arbetsmarknaden kan vara skäl till ökningen av psykisk ohälsa bland barn och unga. Svenska kyrkan efterfrågas när det gäller att bidra till den existentiella hälsan. Svenska kyrkans miljöer har potential att vara platser där människor finner gemenskap och sammanhang och där ges möjlighet till livsnära samtal och själavård.

Tänkbara teman

Vi vill avslutningsvis nämna några tänkbara perspektiv på det föreslagna temat: En mångfaldig kyrka i ett mångfaldigt samhälle, Att vara kyrka i olika samhällskontexter, Samhällsanalys och samhällsaktörskap som konsekvens av kristen tro, Arbeta med teologi som samhällsresurs, Mänskliga rättigheter och Agenda 2030 som ”teologiska redskap”, Kyrkan som välfärdsaktör, Svenska kyrkans potential att bidra till inkludering och sammanhållning, Svenska kyrkans bidrag till existentiell hälsa.

PSkr 2019:1

Utdrag ur presidiets protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid presidiets sammanträde den 13 juni 2019.

Närvarande: Karin Perers, Levi Bergström och Carina Etander Rimborg.

Presidiet beslöt

att till kyrkomötet lämna skrivelsen PSkr 2019:1 Tematiskt kyrkomöte 2021

Motioner
Mot 2019:1–47

Motioner

2019:1	Läroplan för kyrkans barnverksamhet Lars-Ivar Ericson
2019:2	Nya modeller för konfirmandarbete Karl-Gunnar Svensson
2019:3	Gudstjänstupplevelser Sofija Pedersen Videke
2019:4	Utbildning i kristet ledarskap Karin Nodin och Nina Wahlin
2019:5	Studera klimatfrågor och naturens rättigheter Anna Karin Hammar och Eva Nordung Byström
2019:6	Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg Bengt Olsson
2019:7	Uppdrag inom ansvaret för begravningsverksamheten Agne Arnesson
2019:8	Hållbarhetsperspektiv i Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete Marjut Ervasti m.fl.
2019:9	Låt oss lära på fler sätt Elise Solberg m.fl.
2019:10	Studiecirkelmaterial för religionsdialog Margaretha Herthelius och Olov Lindquist
2019:11	Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid Gunilla Franzén m.fl.
2019:12	Församlingarnas arbete med dop Marcus Romedahl
2019:13	Undervisning i utsatta områden Daniel Engström
2019:14	Utbildning av församlingsteologer Niklas Grahn m.fl.
2019:15	Utbildning i ekoteologi Marja Sandin-Wester m.fl.
2019:16	Svenska kyrkans läroplan 0–18 år Kent Karlsson och Lena Arman
2019:17	Studievägledning för Alphakursen Torbjörn Aronson
2019:18	Katekes som uppmärksammar samiska erfarenheter Leif Nordenstorm och Agneta Granström
2019:19	Ny katekes för Svenska kyrkan Leif Nordenstorm m.fl.
2019:20	Motionen tillbakadragen av motionärerna
2019:21	Lägerverksamhet Karin Nodin och Nina Wahlin
2019:22	Stöd för undervisning ledd av lekmän Anders Brunnstedt m.fl.
2019:23	Utbildningsmaterial i missiologi Kjell O Lejon m.fl.
2019:24	Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter Kjell O Lejon och Leif Nordlander

2019:25 Profetisk diakoni
Mats Ershammar
2019:26 Kyrkans digitalisering av undervisning och lärande
Mats Ershammar
2019:27 Kyrkans lärande miljöer i en ny tid
Mats Ershammar
2019:28 Den särskilda undervisningen
Nils Gårder
2019:29 Undervisning om tro och vetenskap
Hans-Olof Andrén m.fl.
2019:30 Digitalt stöd till troslivet
Hans-Olof Andrén m.fl.
2019:31 1700 år efter kyrkomötet i Nicaea
Anna Karin Hammar
2019:32 Utbildning för journalister i kristen tro
Elisabeth Sandlund m.fl.
2019:33 Alphakurser i Svenska kyrkan
Elisabeth Sandlund m.fl.
2019:34 Erfarenhetsbank för vuxenkonfirmation
Elisabeth Sandlund m.fl.
2019:35 Förnyat bruk av Lilla katekesen
Fredrik Sidenvall
2019:36 Nya psalmer och sånger med svenskkyrklig teologi
Lisa Gerenmark m.fl.
2019:37 Lektionarium för Svenska kyrkan
Sven Gunnar Persson
2019:38 Ökade resurser till Svenska kyrkan i utlandet
Anette Nordgren m.fl.
2019:39 Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster
Berth Löndahl m.fl.
2019:40 Utredning om Svenska teologiska institutet
Berth Löndahl m.fl.
2019:41 Svenska kyrkans webbplats
Berth Löndahl m.fl.
2019:42 Tematiskt kyrkomöte 2021 om Jesus Kristus
Berth Löndahl m.fl.
2019:43 Finansiering av institutionssjälavården i förhållande till utjämnings-/bidragssystemen
Jesper Eneroth m.fl.
2019:44 Svenska kyrkan i utlandet
Hans-Olof Andrén m.fl.
2019:45 Tematiskt kyrkomöte om bön
Anna Karin Hammar
2019:46 Konfirmation för vuxna
Eva Kyrk
2019:47 Lärande i gudstjänst
Mats Hagelin och Eva Kyrk

Kyrkomötet
Motion 2019:1
av Lars-Ivar Ericson

Läroplan för kyrkans barnverksamhet

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utforma en läroplan för kyrkans barnverksamhet.

Motivering

Kyrkans undervisning är viktig i en tid då vi märker av både sekularisering och möten med andra religioner. Kyrkan döper många barn och det känns angeläget att erbjuda olika former av dopundervisning. Genom gruppverksamhet för olika åldersgrupper kan vi nå barnen med evangelium. Denna verksamhet kan underlättas genom att det utformas en läroplan. Blickar vi bakåt i tiden så fanns det sådana läroplaner där det framgick vilka bibelberättelser som kunde aktualiseras i dåvarande kyrkans barntimmar, miniorer och juniorer. Materialet innehöll även förslag till skapande verksamhet, lekar, sånger, tips för gudstjänster osv. Ett liknande material anpassat för vår tid känns angeläget.

Tyringe den 22 april 2019

Lars-Ivar Ericson (C)

Kyrkomötet
Motion 2019:2
Av Karl-Gunnar Svensson

Nya modeller för konfirmandarbete

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att, genom kontakt med stift och församlingar, hitta modeller för konfirmandarbetet som gör att konfirmandundervisningen blir en naturlig fortsättning på församlingarnas barnarbete.

Motivering

Vid 2003 års kyrkomöte gavs kyrkostyrelsen i uppdrag att:

> med anledning av motionerna 2003:21 och 2003:31 uppdra åt Kyrkostyrelsen att inom ramen för en teologiskt reflekterad helhetssyn på Svenska kyrkans undervisningsansvar som ett projekt eller på annat sätt sammanfatta stiftens många insatser inom konfirmandarbetet, utveckla, utvärdera dessa, med särskild uppmärksamhet på erfarenheter från varierande konfirmationsåldrar.

En av motionerna hade ifrågasatt fixeringen vid konfirmationsåldern som tidigast 15 år enligt riktlinjer för konfirmander 1994. Detta ledde fram till 2007 års riktlinjer där man istället skrev:

> En effektiv och ändamålsenlig samverkan förutsätter att konfirmandåldern är densamma i hela Svenska kyrkan. En enhetlig konfirmandålder är viktig även med tanke på de ungdomar som väljer lägerkonfirmation. En avsikt med konfirmandarbetet är att ge stöd till tonåringarna under en fas av identitetsutvecklingen som för de flesta inträffar i åldern 14–15 år, som därför ska vara den normala konfirmandåldern.

Enligt den nya skrivningen är alltså inte konfirmandåldern fixerad vid just tidigast 15 år.

Sedan kyrkomötet fattat beslut om att kyrkoherden är ansvarig för all verksamhet, är det upp till kyrkoherden att besluta om konfirmander och följaktligen måste det innebära att kyrkoherden kan besluta att en konfirmation kan göras även om konfirmanden inte har fyllt 15 år, det räcker med 14 år under förutsättning att något annat inte beslutas om av domkapitlet i stiftet. I riktlinjerna står det också:

> Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, vänder sig till ansvariga beslutsfattare och ger tydliga anvisningar om vilket stöd och vilka resurser som krävs för ett konfirmandarbete med god kvalitet. Bestämmelserna blir bindande för församlingarna inom stiften genom beslut i respektive domkapitel.

Det som i många år har varit ett problem är ofta tiden mellan barnarbetet i församlingen, som i många fall är bra med många deltagande, och tiden när konfirmandarbetet börjar. Det handlar ofta om att det blir ett hålrum mellan barnarbetets verksamheter och konfirmandarbetet som behöver fyllas.

Ett alternativ skulle kunna vara att konfirmandarbetet börjar långt tidigare än 14 år och att undervisningstiden istället för ett år kan utökas upp till tre år samt att modeller för ett sådant upplägg tas med i programmet för lärande och undervisning.

Tanken med riktlinjerna från 2007 var att föra fram att konfirmandarbetet ska ses som en helhet i församlingens undervisning från 0–18 år, men fortfarande ses många gånger konfirmandtiden som en särskild tid med särskiljande verksamhet istället för att vara en naturlig fortsättning på barnarbetet. Det kan behövas lite nytänkande och nya modeller för att verkliggöra tankarna i 2007 års riktlinjer för konfirmandarbetet.

Det är viktigt att församlingar tänker annorlunda mot tidigare och inte ser konfirmationstiden som en fixering till en viss åldersgrupp som 14–15 år, utan att konfirmandundervisningen på olika sätt kan utformas under en längre tid för att på ett bra sätt kunna behålla de barn som deltagit aktivt i församlingarnas barnarbete och som inte lika naturligt har kommit med i någon form av ungdomsarbete eftersom ungdomsarbetet ofta berör ungdomar från 14 år och sällan under.

Glappet mellan 9 och 13 år bör kunna fyllas på ett naturligt sätt för församlingarna och inte göra konfirmandtiden som en särskiljande tid utan som en naturlig del som en fortsättning på barnaktiviteterna.

Träslövsläge den 11 juni 2019

Karl-Gunnar Svensson (KR)

Kyrkomötet
Motion 2019:3
av Sofija Pedersen Videke

Gudstjänstupplevelser

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning som undersöker dels vilka faktorer som är viktiga för människors gudstjänstupplevelse, dels vilka metoder och förhållningssätt som ger framgång i gudstjänstarbetet.

Motivering

I Svenska kyrkan firas varje år ett stort antal gudstjänster. Somliga väcker genklang och får människor att vilja komma tillbaka. Vi samlar in statistik om deltagande, men frågar sällan människor om deras upplevelse av gudstjänsten. Vi arbetar med gudstjänstordningar, men kartlägger inte vilka pastorala metoder och förhållningssätt som främjar och bygger ett levande gudstjänstliv i församlingen.

Gudstjänsten är kyrkolivets centrum (kyrkoordningen, 17 kap., Inledning) och gudstjänstens framtid engagerar många. Ett fungerande gudstjänstliv tar sin utgångspunkt i frågan hur vi får både oss själva och andra att uppleva sig berörda, delaktiga, utmanade och levande av att fira gudstjänst. Att vid ett tematiskt kyrkomöte stanna upp inför gudstjänsten skulle vara Svenska kyrkan till gagn.

Den utredning som föreslås skulle inte handla om gudstjänstens form, utan vara en undersökning av det gudstjänstliv som redan existerar, utifrån ett salutogent perspektiv. Här ser vi gärna att särskild vikt läggs vid gudstjänstfirares delaktighet, med särskild uppmärksamhet på barn och unga.

Helsingborg den 1 augusti 2019

Sofija Pedersen Videke (S)

Kyrkomötet
Motion 2019:4
av Karin Nodin och Nina Wahlin

Utbildning i kristet ledarskap

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att intensifiera arbetet med utveckling och utbildningar kring kristet ledarskap, för större delaktighet för ledare och ungdomar men också bland medlemmar i övriga åldrar. Församlingarna behöver integreras i större grad i detta utvecklingsarbete.

Motivering

Behovet att hitta olika former att locka till deltagande måste ske på olika sätt där kunskap och utbildning i kristet ledarskap inte får förringas. Allt för att skapa ett genuint intresse kring våra kristna frågor och vad de betyder i ett samhälle. Jesus var en ledare och nådde framgång genom att lyfta dessa frågor! Resultatet kan bli en ökad delaktighet precis som på Jesu tid.

Olika församlingstyper behöver vara integrerade i dessa utvecklingsprojekt på sina egna grunder. Det för att om möjligt nå framgång kring budskap och möjligheten till utbildningar inom sina respektive organisationer och demografiska förutsättningar.

Mellerud och Södertälje den 1 augusti 2019

Karin Nodin (C) *Nina Wahlin (C)*

Kyrkomötet
Motion 2019:5
av Anna Karin Hammar och Eva Nordung Byström

Studera klimatfrågor och naturens rättigheter

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i programmet för lärande och undervisning lägga särskild vikt vid att studera klimatfrågor och naturens rättigheter med utgångspunkt i bl.a. urfolkens deklaration om moder jords och naturens rättigheter, påven Franciskus encyklika om jorden som vårt gemensamma hem och biskoparnas klimatbrev.

Motivering

Enligt forskare har vi en tid av bara tio år för att förhindra att klimatkrisen utvecklas till en ännu värre katastrof. Alla goda krafter behövs för att hjälpa oss människor att återknyta till skapelsen i sin helhet och att respektera vår sårbarhets gränser.

Vi har mycket att lära av urfolken på jorden vars deklaration om moder jords och naturens rättigheter från Bolivia 2010 har antagits av Sametinget 2018.

Samiska rådet i Svenska kyrkan rekommenderar att naturens rättigheter görs till ett gemensamt studium i Svenska kyrkan med utgångspunkt i urfolkens deklaration.

Påven Franciskus encyklika om klimatet och de fattiga från år 2015 är av allmänmänsklig angelägenhet. Den innehåller många viktiga referenser till teologi och spiritualitet som kan hjälpa människor att återknyta till naturen i respekt för dess bärkraft.

Svenska kyrkans biskopar uppdaterar sitt klimatbrev och det utgör en angelägen källa till teologisk och naturvetenskaplig kunskap till försvar för hela skapelsen.

Med dessa tre dokument, urfolkens deklaration från Bolivia, påven Franciskus encyklika om jorden som vårt gemensamma hem och biskoparnas klimatbrev, kan ett angeläget studium bedrivas i Svenska kyrkan som omfattar förnuftets, känslans och handlingens kunskap.

Samtliga dokument finns tillgängliga gratis på engelska och biskopsbrevet om klimatet även på svenska.

- *Universal Declaration of the Rights of Mother Earth*
  https://docs.wixstatic.com/ugd/23bc2d_ee924cccc4f6469cace7222a707d77fa.pdf
- Påven Franciskus encyklika om jorden som vårt gemensamma hem, *Laudato Si'*
  http://w2.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_en.pdf
- *Ett biskopsbrev om klimatet* www.svenskakyrkan.se/biskoparnas-brev-om-klimatet
  (den uppdaterade utgåvan ska komma i september).

Öregrund och Härnösand den 19 juni 2019

Anna Karin Hammar (S) *Eva Nordung Byström, biskop*

Kyrkomötet
Motion 2019:6
av Bengt Olsson

Kyrkobyggnader som pedagogiska verktyg

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att publicera goda exempel på hur kyrkobyggnader kan användas som pedagogiska verktyg för att skapa intresse för Svenska kyrkan och den kristna tron.

Motivering

Våra kyrkobyggnader är förutom platser för gudstjänstfirande också källor till kunskap om vårt lands historia och samhällsutveckling.

Förr hette det ”kyrkan mitt i byn”. Även om Sverige numera är en sekulär stat så tror jag ändå att Svenska kyrkan har en stor betydelse för många människor. Inte minst märks det i de kyrkliga handlingarna – dop, konfirmation, vigsel och begravning. Då blir kyrkan levande även för de som i övrigt kanske inte besöker den så ofta.

Våra kyrkor finns också överallt – i hela landet, både på landsbygden och i städerna. Många besöker dem – för att söka ro, men också för att ta del av de konstskatter som finns och för den intressanta arkitekturen.

Många församlingar försöker hålla sina kyrkor öppna även utanför gudstjänsttid och i synnerhet på sommaren är många bemannade med personal och frivilliga krafter, som kan berätta om den enskilda kyrkan och dess historia. Genom detta är egentligen redan ett steg taget för att undervisa om kyrkan och dess lära.

Det finns så många frågor som en nyfiken besökare kan ställa sig vid ett kyrkobesök. Vad föreställer altartavlan, vad symboliserar altarduken, varför är det olika färg på antependiet och på mässkruden vid olika tider på kyrkoåret? Ja, detta är bara några frågor som man ställa sig vid ett besök i en kyrka – om man är nyfiken. Och svaren på dessa frågor är faktiskt starten på en undervisning om kyrkan och dess lära.

Våra församlingar och kyrkor har olika förutsättningar för sin verksamhet. Många finns i områden där de flesta människor är födda i Sverige och där befolkningen är ganska homogen, medan andra präglas av den globalisering som vårt samhälle är en del av och där merparten av de boende inte tillhör Svenska kyrkan utan bekänner sig till andra kristna samfund eller till andra religioner eller kanske inte till religion alls. Men det finns ändå i dessa områden en församling tillhörande Svenska kyrkan och där själva kyrkobyggnaden ofta har funnits sedan medeltiden. Ett exempel på detta är Västra Skrävlinge kyrka i Malmö och ett annat Spånga kyrka i nordvästra Stockholm.

Men oavsett de olika förutsättningarna så tror jag att församlingarna i Svenska kyrkan i sin undervisning skall försöka nå ut till nya grupper och på så sätt bli en relevant kraft i samhället och då känns det naturligt för mig att utgå från de jämförelsevis stora resurser som Svenska kyrkan ändå har i form av lokaler, personal, förtroendevalda och ideella krafter.

Jag vet och är övertygad om att detta sker i många församlingar i Svenska kyrkan, men inte i alla.

Jag önskar därför att Svenska kyrkan centralt tar ett initiativ till att samla in de goda exempel som finns för att nå ut med information och undervisning om kyrkan och dess lära och att då utnyttja de fantastiska studierum som våra kyrkor utgör. Dessa exempel bör sedan spridas till glädje och inspiration för de församlingar som vill utveckla sin verksamhet och nå ut till nya grupper.

Linköping den 25 juni 2019

Bengt Olsson (FiSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:7
av Agne Arnesson

Uppdrag inom ansvaret för begravningsverksamheten

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ge Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation ett fortsatt uppdrag till råd och konsultation inom begravningsverksamheten.

Motivering

Kyrkostyrelsens skrivelse 2019:1 behandlar i avsnittet Målbild 3 att man ämnar bygga upp en särskild kompetens inom kyrkokansliet för begravningsverksamhetens relevanta sakområden. Svenska kyrkan och därmed kyrkokansliet har ett klart övergripande ansvar för begravningsverksamheten på det särskilda uppdraget från staten. Det är givetvis angeläget att tillse att det finns en särskild kompetens kring detta ansvar på kyrkokansliet, inte minst till stöd för stiftens uppdrag kring tillsyn och de övergripande delarna.

Idag fullgör Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (SKAO), på ett omvittnat uppskattat och utmärkt sätt, stöd till församlingar och pastorat vad gäller råd, konsultation samt t.ex. uppmätningar etc. Att avsluta SKAO:s del i detta skulle innebära förlust av både kompetens och förtroende. Om även denna del förs till kyrkokansliet skulle det också innebära stora merkostnader i form av omstart m.m.

Kyrkostyrelsens skrivelse i övrigt innehåller vikten av direkta och framtida kostnadsanpassningar och effektiviseringar av kyrkokansliets ekonomi och verksamhet. Därför vore en utmärkt lösning av frågan att kyrkostyrelsen ger SKAO ett fortsatt uppdrag kring råd och konsultation till församlingar och pastorat.

Floby den 31 juli 2019

Agne Arnesson (C)

Kyrkomötet
Motion 2019:8
av Marjut Ervasti m.fl.

Hållbarhetsperspektiv i Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inkludera klimat- och hållbarhetsperspektiv i *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*.

Motivering

Klimat- och hållbarhetsfrågor diskuteras på alla nivåer i samhället, likaså i Svenska kyrkan. Klimatförändringarna är sannolikt den största gemensamma utmaning som mänskligheten står inför. Forskningen är entydig; jordens temperatur ökar och det är människans aktivitet och handlingar som orsakar temperaturhöjningen. Det förändrade klimatet ger en ekologisk kris som utmanar oss i synen på oss själva och relationen mellan Gud och skapelsen. Utsläppen av växthusgaser minskar inte i den utsträckning som behövs trots att investeringar görs för att minska utsläpp.

Enligt Läkare utan gränser (Direkt nr 2, 2019) påverkas människors hälsa negativt av klimatförändringar. Epidemier ökar, säsongsbundna sjukdomar dyker upp oregelbundet och länder drabbas av sjukdomar som inte förekommit under lång tid. Det varmare klimatet orsakar hundratusentals fler dödfall. Stigande havsnivåer och extremväder splittrar gemenskaper och tvingar människor på flykt. Vattenförsörjningen är en stor riskfaktor framöver och med ökad urbanisering växer belastningen. Det finns en komplexitet kring följderna av ett varmare klimat men en sak är säker: vi behöver agera; regeringar, organisationer, företag, privatpersoner och kyrkor.

En undersökning publicerad av Naturskyddsföreningen 2019 visar att Sveriges barn och unga känner stor oro för vad som ska hända med miljön och klimatet. Sju av tio uppger att de känner stor oro för klimatet och miljön, nio av tio anser att det är viktigt att vi börjar ta hand om klimatet. Dessa ungdomar finns i Svenska kyrkan. Vi behöver möta ungdomars förväntan på Svenska kyrkan att ta klimat- och hållbarhetsperspektiven på allvar. Svenska kyrkan riskerar annars att förlora ungdomarnas intresse och engagemang för ett realiserat skapelseansvar.

År 2014 lanserades *Ett biskopsbrev om klimatet* som uppmanade alla delar av samhället att bidra till en skyndsam klimatomställning för att värna skapelsen. Svenska kyrkan internationellt vittnar på flera sätt om hur pågående klimatförändringar slår hårt mot redan utsatta människor. Klimaträttvisa är påkallad. Ett aktivt klimatarbete utifrån Agenda 2030 för en hållbar utveckling har blivit exempel på god etik och vilja till att bidra till det gemensamma bästa. Global Footprint Network visar att vi globalt lever som om vi hade 1,7 planeter till vårt förfogande och att vi i Sverige lever som om vi hade fyra planeter att förfoga över (Alexander Kuronen, DN 29/7 2019). Påven Franciskus encyklika om klimathot och ojämlikhet talar om behovet av

en ny solidaritet med skapelsen och de fattiga för att komma tillrätta med den ekologiska skulden då människan är satt att rätt ”bruka och vårda” jorden (1 Mos. 2:15).

Kyrkans undervisningsansvar handlar inte bara om tro och lära utan också om vad vi gör. *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* anger rambestämmelser för att församlingar ska kunna bedriva ett kvalitativt konfirmandarbete. Den tidigare ärkebiskopen Anders Wejryd skriver i *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* från 2007: ”Kyrkan vill vara ett stöd för unga människor och hjälpa dem att bearbeta angelägna frågor i ljuset av kristen tro.” Med en sådan utgångspunkt får ungdomar genom konfirmandarbetet möjlighet att forma sin framtid och bidra till samhällets och kyrkans utveckling. I riktlinjerna anges att syftet med den grundläggande uppgiften bl.a. är att skapelsen återupprättas. Texten uttrycker: ”Dopet anger också ett växt- och mognadsperspektiv som kallar oss till kärlek och omsorg om medmänniskorna och skapelsen.” Riktlinjerna pekar på att det livslånga lärandet i församlingen även handlar om relationen till skapelsen. Konfirmandtiden ska ge delaktighet i kyrkans världsvida gemenskap och dess internationella solidaritet för rättvisa, fred och skapelsens integritet. Det handlar om en praktisk omsorg om skapelsen och skyddet av de grundläggande villkoren för allt levande. Omsorgen handlar exempelvis om att främja hållbara resebeteenden med konfirmandgrupper, samt klimatkompensering för flygresor.

Relationen till skapelsen är formulerad i de nuvarande riktlinjerna, men vi i Vänstern i Svenska kyrkan anser att de inte är tillräckligt normerande utifrån klimat- och hållbarhetsperspektiv. Dessa frågor är principiella och riktlinjerna som rambestämmelser behöver möta den angelägna utmaning som klimatförändringarna utgör. Vi anser vidare att perspektiven behöver förtydligas och göras mer angelägna i riktlinjerna för att möjliggöra mötet med ungas frågor och oro i ljuset av kristen tro och för att förstå skapelsens behov av upprättelse.

Vi anser att en tydligare och mer normerande skrivning behöver formuleras i *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* kring klimat och hållbarhet. Det skulle ge effekter på planer för lärande och undervisning som församlingar formulerar. Det skulle även ge effekt på de handlingsplaner för konfirmandarbetet som församlingar är ålagda att inkludera i sina församlingsinstruktioner, församlingens viktigaste styrdokument.

Hägersten den 30 juli 2019

Marjut Ervasti (ViSK)

Anki Erdmann (ViSK)

Sara Lindalen (ViSK)

Margareta Carlsson (ViSK)

Anna Stenberg (ViSK)

Marja Hillerström (ViSK)

Lars B Andersson (ViSK)

Linda Sjöö (ViSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:9
av Elise Solberg m.fl.

Låt oss lära på fler sätt

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur ett inspirations- och kunskapsstöd på nationell nivå i frågor gällande tillgängligt lärande skulle kunna se ut,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att verkställa den typ av nationellt inspirations- och kunskapsstöd för tillgängligt lärande, som de efter utredning finner lämpligast.

Motivering

Gud har skapat oss med flera sinnen, med olika sinnen. De är olika från person till person, och hos var och en av oss kan de vara olika många och olika starka genom livet. Gud har skapat oss alla unika. Det gäller både kropp, själ och ande. Vilka som är de bästa förutsättningarna för vår upplevelse och inlevelse, för att vi ska kunna lära oss av andra och andra av oss, för mellanmänskliga möten och gudsmöten är därmed också olika.

För den som har en normbrytande funktionalitet kan behovet vara större, men ofta vinner även den med normföljande funktionalitet på att lärandesituationen har ett genomtänkt tillgänglighetsperspektiv. Självklart gäller det såväl barn som vuxna. Det finns många sätt att tillgängliggöra lärande på, till exempel genom Pictogram, att ha en fast struktur, tecken som alternativ kommunikation – TAKK och lekar där alla kan delta (det borde vara, men är långt ifrån, en självklarhet överallt).

Idag finns sådant i församlingar där någon eller några enskilda medarbetare brinner för och tycker att det är viktigt. Dessa medarbetare är i stor utsträckning beroende av sin egen kunskapsinhämtning utanför kyrkan. För den som inte är mycket starkt engagerad och inte vet var den ska söka sådan kunskap är tröskeln hög.

Att från nationell nivå bistå med inspiration och kunskap inom detta område skulle vara en uppmuntran till de medarbetare som redan gör ett stort och viktigt arbete. Det skulle kunna skapa engagemang och självförtroende hos dem som ännu inte arbetar med detta. Framför allt skulle det ge oss alla möjlighet att få lära på fler sätt, vilket är nödvändigt för några och bra för alla.

Lund, Täby och Kalmar den 31 juli 2019

Elise Solberg (ÖKA) *Johan Blix (ÖKA)*

Birgitta Axelsson Edström (ÖKA) *Jenny Nilsson (ÖKA)*

Kyrkomötet
Motion 2019:10
av Margaretha Herthelius och Olov Lindquist

Studiecirkelmaterial för religionsdialog

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att, om möjligt i samarbete med Sensus och Abrahams barn, ta fram studiecirkelmaterial som kan användas såväl i barn- som ungdoms- och vuxengrupper för att öka förståelsen för andra religioner.

Motivering

Det är inte ovanligt att människor idag har förutfattade meningar om olika religioner, vilket ibland skapar konflikter och avståndstagande. Religionsdialog förekommer idag i princip endast bland ledande religionsföreträdare.

För att öka förståelsen för andra religioner är det viktigt att ha kunskap om sin egen. Men det är också viktigt att bland de monoteistiska religionerna se likheter och skillnader mellan religionerna. Därför bör utbildningsmaterial skapas för såväl barn, ungdomar som vuxna. Vi ser det därför som självklart att ta fram ett dylikt utbildningsmaterial.

Stockholm den 9 juni 2019

Margaretha Herthelius (FiSK) *Olov Lindquist (FiSK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:11
av Gunilla Franzén m.fl.

Kristen värdegrund med undervisning och lärande för en hållbar framtid

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att förmedla ett exempel med en värdegrund i nutidens format utifrån agenda 2030 till stift och församlingar som en del av den gemensamma satsningen på undervisning och lärande.

Motivering

Bibeln formulerar på ett självklart sätt vår värdegrund. Men för många i dagens samhälle är det ett oöverstigligt hinder att tränga in i skriften. Den ses som en föråldrad text utifrån gamla värderingar och problemställningar. Det är inte heller ovanligt att man ser texterna som fördömande, begränsande och nedvärderande.

Finns det ett format som skulle kunna väcka ett intresse hos nutidens människor? Ett format som skulle kunna visa på att Bibeln ger svar på varför och hur samhällets utmaningar idag ska hanteras? Ett format som visar på att vår mångfald, där var och en av oss bidrar, leder till en hållbar framtid?

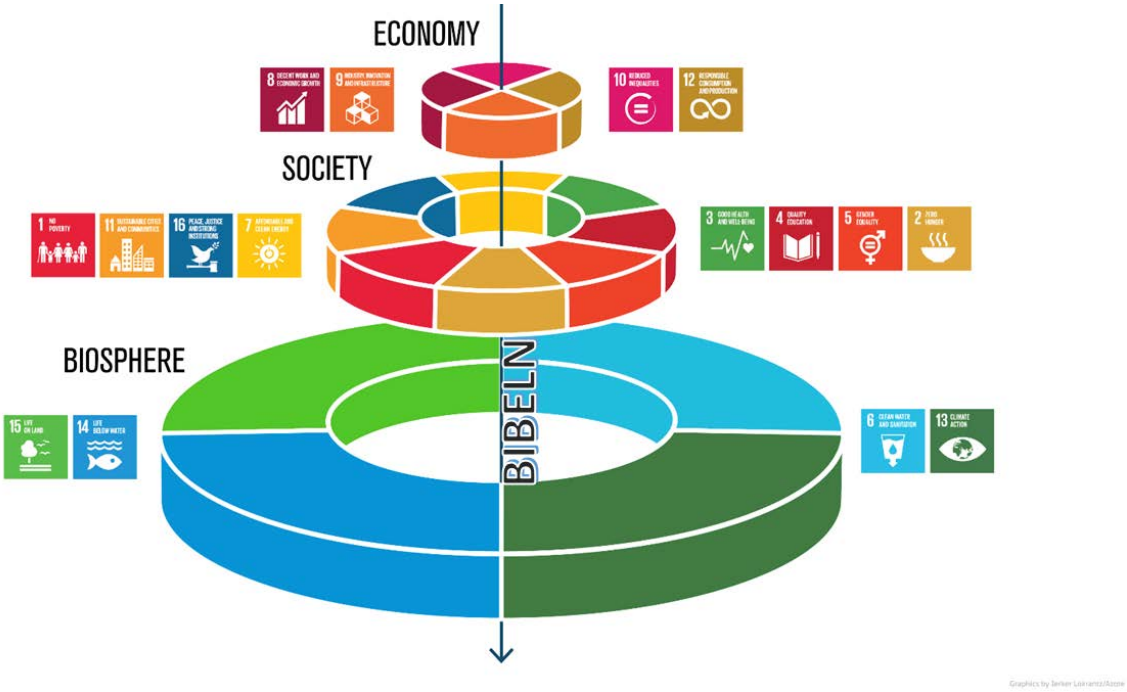
I det civila samhället har FN tagit fram ett verktyg som lyckas beskriva det komplexa samspelet mellan ekonomi, samhälle och miljö i 17 gemensamma globala mål som tillsammans skapar förutsättningar för en hållbar utveckling. Det som saknas i verktyget är den teologiska basen till målen.

Den utmaning som motionärerna därför vill att vi som Svenska kyrkan tillsammans antar är att komplettera Agenda 2030:s mål med bibelord som förtydligar varför målet behövs samt hur vi som kristna kan bidra till måluppfyllelsen. Poängen är att detta ska vara ett levande verktyg, eftersom det inte finns enbart en sanning om vilka bibelord som bäst beskriver varför och hur. Som en del av Förvaltarskapsutskottets delaktighet i det tematiska kyrkomötet kan lämpligen ett första exempel med en värdegrund i nutidens format tas fram av utskottet. Detta exempel kan sedan, efter beslut av kyrkomötet, vara en bas för dialog i församlingar som vidareutvecklar den till sin värdegrund. Förhoppningen är att skapa en dialog om nutidens utmaningar i församlingarna med utgångspunkt från Bibeln. För att det ska bli ett levande verktyg som berör den enskilde medlemmen och även personer som ännu inte benämner sig som kristna, är det viktigt att olikheter inkluderas när olika versioner av verktyget tas fram av såväl lekmän som de med teologisk utbildning.

Med verktyget som bas blir nästa steg att var och en av oss (som enskild person och församling) analyserar och hittar de målområden, där jag (församlingen) upplever att de gåvor jag/vi har kan bidra till målen. Kanske är det 4–5 mål som jag/vi främst bidrar till. Några är enkla att bidra till, andra är en utmaning. Basen är att alla är vi

olika och vi ska inte skuldbelägga någon för att man inte följer senaste trenden avseende resepolicy, mattrender, hälsoideal, volontärarbete osv. Utan istället se glädjen i att alla bidrar till några mål och vara glada över det jag och min församling bidrar med. Lägger vi ihop bilden av vad vi gör så ser vi helheten som visar att vi bidrar till en hållbar utveckling.

De 17 globala målen berör alla och det finns ett stort engagemang för enskilda mål i samhället idag. Om vi som Svenska kyrkan kan komplettera de globala målen med en bas i vår värdegrund, så är det en utgångspunkt för att föra en dialog med personer som normalt inte diskuterar trosfrågor. Men nu möter vi dom på deras planhalva, i frågor som de brinner för och skapar en bas för undervisning där vi kan lära av varandra.

Kompletterad bild från Agenda 2030 – Ursprunglig grafik av Jerker Lokrantz/Azote.

Exempel på hur verktyget skulle kunna utvecklas för ett par områden bifogas till denna motion, se bilaga.

Kungsbacka den 31 juli 2019

Gunilla Franzén (C) *Carin Jakobsson (C)*

Niklas Larsson (C)

AGENDA 2030

Svenska kyrkan

AGENDA 2030 - Målen

1.1. Senast 2030 avskaffa den extrema fattigdomen för alla människor överallt. Med extrem fattigdom avses för närvarande människor som lever på mindre än 1,25 US-dollar per dag.

1.2. Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

1.3. Införa nationellt lämpliga system och åtgärder för socialt skydd för alla, inklusive grundskydd, och senast 2030 säkerställa att de omfattar en väsentlig andel av de fattiga och de utsatta.

1.4. Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till arv, naturresurser, lämplig ny teknik och finansiella tjänster, inklusive mikrokrediter.

1.5. Till 2030 bygga upp motståndskraften hos de fattiga och människor i utsatta situationer och minska deras utsatthet och sårbarhet för extrema klimatrelaterade händelser och andra ekonomiska, sociala och miljömässiga chocker och katastrofer.

1.a Säkra en betydande resursmobilisering från en mängd olika källor, inklusive genom ökat utvecklingssamarbete, i syfte att ge utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, tillräckliga och förutsebara medel för att genomföra program och politik för att avskaffa all form av fattigdom

1.b Upprätta sunda policy ramverk på nationell, regional och internationell nivå på grundval av utvecklingsstrategier som stödjer de fattiga och tar hänsyn till jämställdhetsaspekter, för att stödja ökade investeringar i åtgärder för att avskaffa fattigdom.

Motivering till målen finns i följande Bibelord:

Bibelord som ger svar på hur vi kan nå målen:

Detta kan Svenska kyrkan göra för att bidra:

Detta kan du göra för att bidra:

Detta gör jag/min församling/mitt stift:

Underlag från www.agenda2030delegationen.se

AGENDA 2030

Svenska kyrkan

AGENDA 2030 - Målen	Motivering till målen finns i följande Bibelord:
13.1. Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder. 13.2. Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå. 13.3. Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning. 13.a Fullfölja det åtagande som de utvecklade länder som är parter i Förenta Nationernas ramkonvention om klimatförändringar gjort gällande en målsättning att till 2020 gemensamt mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen från alla typer av källor för att tillgodose utvecklingsländernas behov vad gäller meningsfulla begränsningsåtgärder och insyn i genomförandet samt så snart som möjligt finansiera och operationalisera den gröna klimatfonden fullt ut. 13.b Främja mekanismer för att höja förmågan till effektiv klimatrelaterad planering och förvaltning i de minst utvecklade länderna, med särskilt fokus på kvinnor, ungdomar samt lokala och marginaliserade samhällen	**Bibelord som ger svar på hur vi kan nå målen:** **Detta kan Svenska kyrkan göra för att bidra:** **Detta kan du göra för att bidra:**
Detta gör jag/min församling/mitt stift:	

Underlag från www.agenda2030delegationen.se

Kyrkomötet
Motion 2019:12
av Marcus Romedahl

Församlingarnas arbete med dop

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att samla in idéer om församlingarnas arbete med dopet och att publicera ett inspirationsmaterial med idéer.

Motivering

Missionsbefallningen är central i vår kyrka. Sedan 1996 är dopet det som rent organisatoriskt också avgör om ett barn blir medlem i Svenska kyrkan eller inte. Dopundervisning sker på olika sätt, ofta genom dopsamtal enskilt med föräldrar, där en stor del rör det rent praktiska. Ibland stirrar vi oss blinda på statistik kring utträden ur Svenska kyrkan bland penningstarka grupper, när det avgörande för en medlemsrik kyrka i framtiden är just dopet.

Dopet, ett sakrament i lutherska kyrkan, och trots dess avgörande betydelse upplevs det ofta som nedprioriterat i jämförelse med konfirmationsgrupper, vigslar och begravningar. Ibland kan dopet upplevas som något främmande, dels på grund av att det vanligen är så pass individualistiskt utformat, dels på grund av okunskap kring vad det kristna dopet *är för något*. Dopsamtalet är en utmärkt undervisningsform, och detta hade kunnat breddas till att inkludera dop i familjelägerform eller samtal i större grupper, och också skapa nya förväntningar på dopet. Det vore därför bra om det hade kunnat ske en informationskampanj kring vad dopet innebär och inspirationsdagar för församlingar kring hur man kan utveckla dopet utöver exempelvis drop in-dop.

Lund den 9 juli 2019

Marcus Romedahl (FiSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:13
av Daniel Engström

Undervisning i utsatta områden

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett projekt med mål att initiera och utöka den kristna undervisningen i utsatta områden.

Motivering

Områden som räknas som ”utsatta områden” har ökat i Sverige de senaste tio åren. Inom dessa områden kan man observera att vissa människor tilltar ett destruktivt beteende. Detta kan till exempel ta sig uttryck i ett kriminellt beteende eller en psykisk ohälsa. Olika frikyrkor har sedan några år tillbaka initierat undervisningsprojekt i utsatta områden i till exempel Göteborgs förorter. Detta har lett till att en del personer, framför allt ungdomar, har inspirerats av Ordet och lämnat sitt destruktiva beteende. Svenska kyrkan bör inspireras av de undervisningsprojekt som flertalet frikyrkor har börjat med i vissa av landets förorter.

Jag önskar därför att Svenska kyrkan initierar ett projekt för att initiera och utöka den kristna undervisningen i utsatta områden, genom till exempel foldrar, utskick, vara närvarande med bodar och besöka skolor.

Landskrona den 24 juli 2019

Daniel Engström (SD)

Kyrkomötet
Motion 2019:14
av Niklas Grahn m.fl.

Utbildning av församlingsteologer

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera en tvåårig utbildning av församlingsteologer.

Motivering

I samband med Svenska kyrkans utbildningsreform så förändrades utbildningen till församlingspedagog. Samtidigt lades den tidigare församlingsassistentutbildningen ned. För att erhålla examen som församlingspedagog krävs numer en lärarutbildning samt kyrkans profilutbildning. Ett resultat har blivit att det idag är mycket få som utbildar sig till församlingspedagoger.

En annan skillnad är att den tidigare tvååriga församlingsassistentutbildningen, som var förlagd vid folkhögskolor och som hade ett tydligt folkbildningsperspektiv, inte längre finns kvar. Svenska kyrkan har alltså hamnat i en situation där få utbildar sig till församlingspedagoger och där folkbildningsperspektivet i kyrkans utbildningar i allt större utsträckning lyser med sin frånvaro.

Ett motiv till beslutet om förändring av den dåvarande tvååriga församlingsassistentutbildningen var att den inte gick att bygga vidare på. Man ansåg att utbildningen ledde till en ”inlåsningseffekt” eller ”återvändsgränd”, där den som en gång utbildat sig till församlingsassistent inte kunde komma vidare rent utbildningsmässigt.

För att programmet för lärande och undervisning ska kunna bli framgångsrikt, behöver Svenska kyrkan förstärka teologisk och pedagogisk-didaktisk kunskap bland de medarbetare som har ett särskilt ansvar för att undervisa andra. Utan sådan kunskap bland kyrkans medarbetare uppstår svårigheter i undervisningsuppdraget.

Vi förslår därför att Svenska kyrkan startar en tvåårig utbildning som leder till examen som församlingsteolog. Utbildningen till församlingsteolog skulle förslagsvis innehålla 90 hp religionsvetenskap, där 60/75 hp består av religionsvetenskapliga kurser samt 15/30 hp av kurser i religionsdidaktik/religionspedagogik. Utbildningen bör inledas med en termin av ”Kyrkans grundkurs” vid folkhögskola. Utbildningen skulle således omfatta totalt två år.

Den föreslagna utbildningen innebär inte någon ”inlåsningseffekt” då den går att bygga vidare på med till exempel en prästutbildning, lärarutbildning eller församlingspedagogutbildning.

Vi tror att intresset för en utbildning av församlingsteologer skulle vara stort bland blivande studenter samt att många församlingar skulle vilja anställa medarbetare med denna kompetens.

Karlstad m.fl. orter den 15 juli 2019

Niklas Grahn (POSK) *Sören Dalevi, biskop*

Sara Waldenfors (S) *Agne Arnesson (C)*

Margareta Nisser-Larsson (BA) *Torbjörn Arvidsson (KR)*

Kyrkomötet
Motion 2019:15
av Marja Sandin-Wester m.fl.

Utbildning i ekoteologi

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram utbildningsmaterial för kurser i ekoteologi.

Motivering

Miljö- och klimatproblemen är vår tids, och framtidens, ödesfrågor. Utsläpp av växthusgaser har lett till att jordens medeltemperatur stiger. Förbränning av kolföreningar som kol, olja, naturgas och skog har lett till att mängden koldioxid, CO_2, i atmosfären nu har ökat till mer än 400 ppm. 1960 hade den passerat 300 ppm och har för varje år ökat med en allt större ökning. De ökande utsläppen av koldioxid beror på vårt användande av fossila bränslen till bilism, transporter, flyg, industrier m.m. Mänsklig påverkan på naturen har lett till en accelererande utrotning av växt- och djurarter. Allt detta måste vara en prioriterad fråga för vår kyrka och för teologin. För kristen etik är ju förvaltandet av skapelsen en central uppgift.

Mycket görs redan med bl.a. miljödiplomeringar i församlingarna, användning av miljövänliga drivmedel till fordon och maskiner i kyrkans tjänst, och skogs- och jordbruk drivs ibland på ett ekologiskt riktigt sätt. Men kännedom om ekoteologi, den teologi som sätter in dessa frågor i ett ekologiskt tänkande, är låg på många håll bland kyrkligt anställda och förtroendevalda. Det är till exempel inte ofta man hör en förkunnelse med ekoteologisk inriktning.

Utbildning i ekoteologi behövs på alla plan i kyrkan, på församlingsplanet för anställda, kyrkoråd och fullmäktige, på stiftsplanet för anställda, stiftsstyrelse och fullmäktige, egendomsnämnd m.m., och det är av största vikt att utbildningar ges på riksplanet. Det finns mycket bra litteratur att utgå ifrån som t.ex. *Ett biskopsbrev om klimatet*, *Skapelsens frälsning* av Per Larsson, *Lovad vare du* (påve Franciskus miljöencyklika), *Planetens och kärlekens gränser* (samlade uppsatser från ekoteologiska nätverket i Västerås stift) m.m.

Uppsala, Stockholm, Vellinge, Harads och Göteborg den 15 juli 2019

Marja Sandin-Wester (MPSK)
Terence Hongslo (MPSK)

Jan Björkman (MPSK)
Agneta Granström (MPSK)

Catrin Björkman (MPSK)
Magnus Jarnling (MPSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:16
av Kent Karlsson och Lena Arman

Svenska kyrkans läroplan 0–18 år

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta en sammanhållen läroplan för Svenska kyrkans undervisning med barn och unga 0–18 år.

Motivering

Vi kan läsa i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 att det nu finns ett behov av kraftsamling i Svenska kyrkan kring undervisning och lärande. Det står också att det redan finns fokus på barns och ungas lärande i Svenska kyrkans församlingar. Det nämns även att det är en överlevnadsfråga att allt detta goda arbete lyfts upp till ett systematiskt och sammanhängande program för lärande och undervisning. Vi kan också läsa om att församlingarna ska upprätta undervisningsplaner. Till hjälp för upprättande av dessa planer och att få ett sammanhängande program så behövs det, enligt vår åsikt, en sammanhållen läroplan som gäller för Svenska kyrkan.

Många anställda i vår kyrka har en pedagogisk utbildning och de är vana från sina utbildningar att jobba mot en läroplan. Vi vet att många av våra församlingspedagoger med lärarutbildning och våra församlingars förskollärare efterfrågar en läroplan för undervisningen i Svenska kyrkan. En del som vi mött är förvånade att kyrkan inte har en läroplan och en del ställer sig frågan om vad det är som är mest väsentligt att lära ut?

Via Svenska kyrkans intranät kan vi redan nu hitta skrifter och riktlinjer för arbetet med våra barn och unga i vår kyrka som till exempel Svenska kyrkans möte med barnet 0–6 år, Livsmod – om teologi, barn och unga, Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete och Dela liv – Inspiration och fördjupning i konfirmandarbetet.

I riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete kan vi läsa följande:

> Svenska kyrkans konfirmandarbete ska sättas in i sitt sammanhang, nämligen församlingens ansvar att erbjuda dopundervisning för olika åldrar. Mötet med barn och ungdomar är en av de viktigaste och mest angelägna uppgifterna som kyrkan har. I en tid när dop- och konfirmationsseden inte längre är självklar behöver församlingen finna fungerande former för dopundervisning som ger barn och unga möjlighet att växa i sin tro.

I riktlinjerna skrivs det tydligt att konfirmandarbetet ska sättas in i ett större sammanhang; dopundervisning för olika åldrar. Vi har olika skrifter och riktlinjer till vårt stöd men behöver hjälp med att se hur de hänger ihop. Vi anser att vi nu behöver ett samlat verk, som en läroplan, för undervisningen med barn och unga 0–18 år.

Munkarp den 19 juli 2019

Kent Karlsson (POSK) *Lena Arman (POSK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:17
av Torbjörn Aronson

Studievägledning för Alphakursen

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av Alphakursens material i syfte att ta fram en studievägledning till hjälp för församlingar i Svenska kyrkan som önskar använda Alphakursen för undervisning av vuxna.

Motivering

Alphakursen är en dialogorienterad introduktionskurs i kristen tro som tagits fram av den anglikanska församlingen Holy Trinity Brompton i London under det tidiga 1980-talet och idag finns i de flesta större kristna kyrkor. Ca 24 miljoner människor i över 100 länder har genomgått kursen (enligt www.alpha.org den 24 mars 2015, se också Dagen den 22 februari 2018), varav ca 100 000 i Sverige från starten 1996 t.o.m. 2012 (Dagen den 7 september 2012).

I Svenska kyrkan har bl.a. Kummelby församling i Sollentuna och Luleå domkyrkoförsamling arbetat med Alphakursen (se länkar nedan). I Kummelby hade 2016 antalet gudstjänstdeltagare fyrdubblats under den tid som Alphakursen hade använts (Dagen den 11 mars 2016).

Alphakursen är uppbyggd av en serie föredrag som täcker grundläggande delar av den kristna tron. Varje kurstillfälle börjar med en lätt måltid, sedan följer ett föredrag som kretsar kring ett grundtema relaterat till den kristna tron. Efter föredraget diskuterar man och ställer frågor i mindre grupper.

I en situation när deltagare i Svenska kyrkans gudstjänster minskat kraftigt under en längre tid, och när forskningen betonat bristen av grundläggande trosundervisning som en viktig orsak, bör Alphakursen kunna vara ett viktigt redskap för Svenska kyrkans församlingar att använda sig av.

Orsaken till varför en översyn av Alphakursen skulle behöva göras är att materialet därigenom skulle kunna bli mer tillgängligt för församlingar i Svenska kyrkan. Alphakursen och dess material är framtaget i en engelsk kontext och översatt till svenska. Det finns en studieplan i Alphamaterialet, gjord av David Stone, men vad som skulle behöva göras är en anpassning till svensk kontext och Svenska kyrkans församlings- och gudstjänstliv.

Läs mer om Alphakursen på http://sverige.alpha.org och https://alpha.org.

Kummelby församling i Sollentuna: www.svenskakyrkan.se/sollentuna/alphakurser
Luleå domkyrkoförsamling: www.svenskakyrkan.se/luleadomkyrko/alphakurs-varen-2019

Uppsala den 23 juli 2019

Torbjörn Aronson (KR)

Kyrkomötet
Motion 2019:18
av Leif Nordenstorm och Agneta Granström

Katekes som uppmärksammar samiska erfarenheter

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en katekes som särskilt uppmärksammar erfarenheterna i skärningspunkten mellan kristen tro och samisk kultur.

Motivering

Svenska kyrkan har redan på många sätt medverkat till att ta fram material för samiskt kyrkoliv. Det handlar då framför allt om att göra bibeln, psalmboken och kyrkohandboken tillgängliga på olika samiska språk. Däremot har Svenska kyrkan inte på samma sätt arbetat med att göra samiska kristnas erfarenheter tillgängliga för svensktalande samer och icke-samer.

Begreppet ”kontextuell teologi” innebär att varje teologi har en kontext, ett sammanhang. I olika kulturer och i olika tider har olika typer av teologi formats. I den samiska kontextuella teologin har vissa frågor betonats starkare än i Svenska kyrkan för övrigt.

Samiskt kontextuell teologi finns redan i samisk predikan och i samiskt gudstjänstliv och kyrkoliv, i hela det samiska bosättningsområdet i Norge, Sverige, Finland och Ryssland. I Norge har också ett antal skrifter publicerats. Exempel på kontextuella tankar som lyfts fram i dessa är att mat i den samiska kulturen mycket tydligt tas emot som en Guds gåva och att ett barns dop samtidigt är en familjehögtid och ett upptagande i kyrkan.

En svenskspråkig katekes som uppmärksammar samers erfarenheter av kristen tro skulle vara ett välkommet tillskott till den teologiska reflektionen i vår tid både bland samer och icke-samer. Processen att ta fram katekesen skulle stimulera det teologiska tänkandet.

Uppsala den 19 juli 2019

Leif Nordenstorm (FiSK) *Agneta Granström (MPSK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:19
av Leif Nordenstorm m.fl.

Ny katekes för Svenska kyrkan

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en ny vuxenkatekes för Svenska kyrkan.

Motivering

Det finns ett stort antal katekeser – läroböcker i kristen tro. Kända och fortfarande använda är Martin Luthers lilla katekes och Martin Luthers stora katekes från 1500-talet. På 1990-talet satsade Svenska kyrkan stort genom att ge ut *Lilla boken om kristen tro* och *Befrielsen. Stora boken om kristen tro*. Det finns också många katekeser som har skrivits av enskilda kristna eller av arbetsgrupper. Även studieförbund, som Sensus och Bilda, har vid olika tillfällen tagit fram material om kristen tro.

De redan nämnda böckerna har alla sina förtjänster, men är också präglade av sin tid. Varje tid behöver nya utläggningar av den kristna tron. År 2001 antog kyrkomötet dokumentet *Guds vägar, judendom och kristendom, ett inomkyrkligt samtalsdokument*. De tankar om förhållandet mellan kyrkan och judendomen som finns i detta dokument bör återspeglas i den nya katekesen. Klimatfrågan är ett annat exempel på en ny fråga som inte behandlas i äldre katekeser.

I vår tid finns det ett stort behov av material för undervisning i kristen tro. Ett material som tas fram bör kunna användas i många olika typer av grupper, t.ex. i grupper för:

- De som av olika anledningar inte kommit i kontakt med kristen tro tidigare och som vuxna vill bli döpta, konfirmerade, delta i vuxenkatekumenatet eller på annat sätt börja bekänna sig som kristna.
- Anställda och förtroendevalda som har olika slags uppdrag i kyrkan, men som känner att de har behov att få veta mer om kristen tro.
- Ungdomar som efter den vanliga konfirmationsåldern vill lära sig mer om kristen tro.
- Lekmän som i framtiden vill ta ett större ansvar i kyrkan.
- Veniater som vill förbereda sig att predika och leda gudstjänst.

Ett beslut att ta fram en katekes kommer givetvis att innebära en hel del arbete. Själva processen att ta fram en katekes skulle dock vitalisera den Svenska kyrkans teologiska tänkande. En katekes som visar vad Svenska kyrkan står för skulle också ge kyrkan möjlighet att profilera sig teologiskt mer tydligt.

Uppsala, Stockholm och Lund den 23 juli 2019

Leif Nordenstorm (FiSK)
Margaretha Herthelius (FiSK)
Olov Lindquist (FiSK)
Marcus Romedahl (FiSK)

Motion 2019:20 tillbakadragen av motionärerna 2019-10-01.

Kyrkomötet
Motion 2019:21
av Karin Nodin och Nina Wahlin

Lägerverksamhet

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att säkerställa att utbildningar inom lägerverksamhet görs tillgängliga för alla barn och ungdomar inom Svenska kyrkans församlingar.

Motivering

Det är av stor betydelse att möta barn och ungdomar inklusive konfirmander genom att erbjuda lägerverksamhet för att sprida det kristna budskapet samt hur man samverkar med sina medmänniskor.

Det finns indikationer att församlingar ska ”slippa” lägerverksamheter på grund av svag ekonomi eller liknande. Det är ett kortsiktigt tänkande som inte gynnar Svenska kyrkan på längre sikt. Det är av största vikt att Svenska kyrkan här bidrar till att alla ska kunna få tillgång till sådan verksamhet och utbildning i den kristna tron och beteende. Det är viktigt att det inte blir ”vi och de” – vi som får och vi som inte får!

Svenska kyrkan har ett budskap om rättvisa. Nu är det dags att det verkställs inom hela organisationen!

Mellerud och Södertälje den 1 augusti 2019

Karin Nodin (C) *Nina Wahlin (C)*

Kyrkomötet
Motion 2019:22
av Anders Brunnstedt m.fl.

Stöd för undervisning ledd av lekmän

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka och analysera samt ta fram förslag om hur man tillsammans med stiften kan stödja församlingar och pastorat i att ge lekmän en större del av ansvaret för att leda undervisning för olika målgrupper.

Motivering

Undervisning är en del av vår kyrkas grundläggande uppgift. Uppdraget att undervisa gäller alla döpta. Ett faktum som kan ge möjlighet för kyrkan att i undervisning möta människor från andra omständigheter, på andra platser och på andra tider än annars. Med det följer att det finns ett behov i församlingar och pastorat att ge lekmän ett större ansvar för att leda undervisning för olika målgrupper.

Församlingar och pastorat kan behöva stöd med sammanhållna kurs- och studieplaner samt utveckling av pedagogik. För att leva upp till vår kyrkas krav på innehåll och stringens samt samhällets krav på bemötande och organisering kan någon form av nivåindelad och målgruppsanpassad behörighetsgivande utbildning av lekmän övervägas.

I den världsvida kyrkan finns många exempel på hur lekmän på ett organiserat och systematiskt sätt tas i anspråk för delar av det vi i vår kyrka kallar den grundläggande uppgiften. Ett långtgående exempel finns i Church of England och i det system av ”Readers” man etablerat där.

Falun, Umeå och Målsryd den 10 juli 2019

Anders Brunnstedt (POSK) *Katarina Glas (POSK)*

Jörgen Åkesson (POSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:23
av Kjell O Lejon m.fl.

Utbildningsmaterial i missiologi

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillse att det tillskapas ett utbildningsmaterial i missiologi, tillämpligt för anställda och förtroendevalda i Svenska kyrkans församlingar, för att i en nationell satsning skapa förutsättningar för att höja kunskapsnivån om den fjärde aspekten i församlingarnas grundläggande uppgift, att utöva mission.

Motivering

I 2 kap. kyrkoordningen beskrivs församlingens uppdrag. I § 1 fastställs att i församlingens grundläggande uppgift ingår att utöva mission. Syftet är:

> att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas (Kap. 2 Andra avdelningen, Församlingarna, Inledning).

Hur den fjärde aspekten i församlingarnas grundläggande uppgift, att utöva mission, beskrivs och fullgörs, är av vitalt intresse för varje levande kyrka och bör vara naturligt kopplat till den kristna kyrkans stora missionsuppdrag som Jesus förmedlade till sina lärjungar i Matt. 28:18–20 genom den så kallade missionsbefallningen:

> Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut.

I och med att kunskap om och förtrolighet med kristen tro minskat drastiskt (se bl.a. kyrkostyrelsens skrivelse 2019:1) och sekulariseringen på andra sätt satt djupa spår i vårt land, samtidigt som en invandring av stora grupper människor som inte är kristna pågått under senare år, är missionsuppdraget i vår omedelbara närhet mer angeläget än på många hundra år. Efter en omfattande undersökning av formuleringar avseende mission i ett stifts församlingsinstruktioner (329 instruktioner under perioden 2000–2018), framträder behovet av grundläggande kunskap och vägledning gällande missiologi och missionsstrategier som uppenbart. Det material som finns att tillgå och som rekommenderas från nationellt håll är inte tillräckligt och i många avseenden oklart.

Mission är inte längre endast något som sker eller är angeläget för verksamhet ”långt borta”, utan missionsfälten finns bakom hörnet, inom våra geografiska församlingsgränser. Det är både av behovet framkallat och genom studier påvisat att ett utbildningsmaterial som kan fungera som ett diskussionsunderlag skulle kunna vara

till hjälp att i församlingarna och i deras församlingsinstruktioner formulera en i församlingen fungerande missiologi, med därtill hörande lämpliga missionsstrategier. Detta utbildningsmaterial bör naturligtvis ta sitt avstamp i vår kyrkas tydliga församlingsuppdrag, nämligen ”att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas” (kyrkoordningen). Lämpligtvis kan exempel på församlingsarbete som visat sig missionsstrategiskt fruktbart tas med som möjliga inspirationsexempel, även om varje församling har sin unika samhällskontext.

Viktigt i detta arbete är att tydligt förankra resonemangen i det unika i kristen tro och inte stanna vid vaga formuleringar om ”de existentiella resurser som Svenska kyrkan förvaltar” (KsSkr 2019:1). Materialet bör tydligt peka på den nåd som erbjuds genom den kristna tron och den försoningsgärning som en gång för alla skedde genom Jesu Kristi verk på Golgota, till befrielse, kristustro och kristusgemenskap.

Att ett dylikt material kan tas fram på nationell nivå är vår lutherska systerkyrka i Finland ett exempel på.

Linköping, Bunkeflo och Vara den 29 juli 2019

Kjell O Lejon (FK) *Berth Löndahl (FK)*

Leif Nordlander (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:24
av Kjell O Lejon och Leif Nordlander

Utbildningsmaterial om Svenska kyrkans bekännelseskrifter

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillskapa ett utbildningsmaterial i Svenska kyrkans bekännelseskrifter för förtroendevalda i kyrkans olika instanser.

Motivering

”Kunskap om och förtrolighet med kristen tro, tradition och språk minskar i Sverige”, påpekas det i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:1. Sedan länge är det dessutom väl känt att kunskap om vår kyrkas bekännelseskrifter på många håll, även bland anställda och förtroendevalda, är mycket svag. Detta har lett till att vår kyrkas historiskt och bekännelsesmässigt sett starka evangelisk-lutherska identitet avsevärt försvagats under de senaste årtiondena. En utbildningsinsats är därför nödvändig för att skapa en stabil och konstruktiv evangelisk-luthersk kristen identitet bland våra förtroendevalda i vår kyrka. Detta är också en förutsättning för att kunna föra konstruktiva ekumeniska samtal och förstå relevansen av och det befriande unika i kristen tro i förhållande till olika religiösa uppfattningar eller en sekulär förståelsehorisont. En högre kunskapsnivå kan dessutom generera kritiska och värdefulla frågeställningar som kan vitalisera teologiska diskussioner i våra församlingar och i dess beslutande organ, men även stötta enskilda förtroendevalda i kristenlivets tillväxt.

För att utarbeta ett utbildningsmaterial i Svenska kyrkans bekännelseskrifter för förtroendevalda, men som också kan vara lämpligt för anställda, bör det tillsättas en arbetsgrupp bestående av personer från olika teologiska traditioner inom Svenska kyrkan, som lämpligtvis kan presenteras för dem som tillträder förtroendeposter efter nästkommande kyrkoval.

Linköping och Vara den 29 juli 2019

Kjell O Lejon (FK) *Leif Nordlander (FK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:25
av Mats Ershammar

Profetisk diakoni

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram ett kunskapsunderlag om den profetiska diakonin på lokal och regional nivå inom Svenska kyrkan och återkomma med en redovisning av arbetets resultat.

Motivering

Syftet med motionen är att skapa ökat lärande om och bättre arbetssätt med den profetiska diakonin inom Svenska kyrkan. Därigenom stärker kyrkan sin förmåga som lärande organisation. Detta föreslås ske genom att ett kunskapsunderlag tas fram. Det kan läggas till grund för undervisning, samtal och verksamhetsutveckling.

Motionen knyter an till kyrkostyrelsens fråga i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5, sidan 16: ”Hur kan vi stärka kyrkans samfällda förmåga att analysera samhällsfrågor, skapa tillitsfulla relationer, identifiera tecken på hopp och ge stöd till människor i nöd?” Diakonins olika uppdrag och funktioner är nära sammanlänkade, men motionen fokuserar på det profetiska uppdraget. Det kan uttryckas dels i ett tjänande förhållningssätt till medmänniskan och skapelsen, dels i konkret verksamhet. Det är det senare som motionen behandlar i vad avser den lokala och regionala nivån inom Svenska kyrkan.

1. Den profetiska diakonin

Denna svarar närmast mot kyrkostyrelsens fråga (KsSkr 2019:5 s. 7): Hur kan vi stärka förmågan att ”identifiera och sätta ord på strukturer som ökar människors utsatthet eller minskar deras möjlighet att förändra sin situation”. I vad avser konkret verksamhet för förändring och problemlösning innebär den främst:

a) att agera röst åt utsatthet genom att lokalt förmedla kunskap och vara en länk till socialtjänst, primärvård, försäkringskassa och psykiatri m.fl. Diakonin är då ombud och vägledare för enskilda eller grupper i kontakter med det offentliga. Pastorat och församlingar arbetar oftast var för sig med uppgiften och har god kompetens för den.

b) att agera påverkansaktör genom att analysera och vid behov offentligt agera i frågor som rör strukturella samhällsproblem där skapelsens och människans värdighet och integritet ifrågasätts, förminskas eller berövas (biskopsbrevet 2015 om diakoni). Det kan innebära att bedriva ”stand up-diakoni” genom att välgrundat beskriva nuläge, vad som händer om inget görs åt problemet, konstruktivt uppmana till handling samt följa upp frågan. Rollen är knappast konfliktfri och kräver förmåga att agera kompetent, konkret, samordnat och konstruktivt.

Den profetiska diakonin är en brännpunkt enligt biskopsbrevet. Det finns behov av att stärka kyrkans förmåga att analysera och offentligt agera i samhällsfrågor enligt kyrkostyrelsens skrivelse. Det finns vidare ett tydligt behov av fördjupad kunskap som kan leda till bättre arbetssätt i frågan. Därmed kan konstateras att det är hög tid att starta ett analysarbete och ta fram ett kunskapsunderlag.

Frågor att ställa sig i det arbetet är exempelvis följande.

- Hur tillämpas Svenska kyrkans policy- och vägledningsdokument för diakonin?[1]
- Vad utmärker arbetssätt, styrkor, svagheter, hot och möjligheter för den profetiska diakonin, lokalt och regionalt? Vilka lärdomar kan dras av erfarenheterna i dessa avseenden?
- I vilken utsträckning samverkar man inom Svenska kyrkan och med aktörer utanför kyrkan i arbetet?
- Vilken strategi, struktur och metodik bör utvecklas för att Svenska kyrkan på ett samfällt sätt och systematiskt sätt ska tolka och reagera mot företeelser där skapelsens och människans värdighet och integritet ifrågasätts, förminskas eller berövas?[2]
- Hur förhålla sig till att det finns många andra starka aktörer i samhället som har rollen att vara kritiker och kravställare?
- Hur kan den profetiska diakonin bättre identifiera tecken på hopp och mynna ut i positiva bilder av vad en förändring till ett mer hållbart samhälle skulle innebära?

2. Växelspel diakoni – lärande

Växelspelet sker genom att arbetet med analys och framtagning av det föreslagna kunskapsunderlaget görs integrerat med att den profetiska diakonin praktiseras i löpande verksamhet. Det gör att direkta resultat balanseras med långsiktig hållbarhet. Hållbarhet i detta avseende innebär att det sker kunskapsbildning som leder till att människor arbetar och samverkar på ett bättre sätt.

Genomförandet av arbetet med analys och kunskapsunderlag kan t.ex. ske så att ett stift åtar sig arbetet och engagerar utredare. Denne är med i verksamheten under vald tid och skapar kunskap genom att fortlöpande reflektera och återföra vunna erfarenheter. Det är då inte något som görs i efterhand och av någon som står vid sidan av verksamheten eller med hjälp av en standardiserad mall. Genom att uppnådd kunskap ger grund för verksamhetsutveckling vävs profetisk diakoni i praktik och institutionellt lärande samman i ett fortlöpande växelspel.

Motionens förslag bidrar till en utveckling i riktning mot kyrkostyrelsens vision för 2030.

Det är önskvärt att resultatet av det föreslagna arbetet kan redovisas vid 2021 års tematiska kyrkomöte, för vilket ”Kyrkan i det offentliga rummet” är föreslaget tema.

Rönninge den 28 juli 2019

Mats Ershammar (BA)

[1] Här avses bl.a. Svenska kyrkans skrift *Vägledning i diakonalt arbete*, skriften *Grunda, spana, tolka och agera – verktyg för ett strategiskt diakonalt arbete* samt skriften *Rättighetsbaserat arbete i Svenska kyrkan – en introduktion* i samarbete med Sensus (eventuellt utgången).

[2] Se vidare motion 2019:27 Kyrkans lärande miljöer i en ny tid.

Kyrkomötet
Motion 2019:26
av Mats Ershammar

Kyrkans digitalisering av undervisning och lärande

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att, i det fortsatta arbetet med programmet för undervisning och lärande, beakta vad som sägs i motionen.

Motivering

Kyrkostyrelsen ställer i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 frågan: ”Hur tillvaratar vi de möjligheter till lärande och undervisning som digitalisering ger?” För att genom programmet förverkliga dessa möjligheter krävs ett utvecklingsarbete. Motionen behandlar inte alla frågor som hör ihop med ett sådant arbete. Den är begränsad till att översiktligt och preliminärt peka på de erfarenhetsmässigt viktigaste framgångsfaktorerna, för vidare analys.

Utgångspunkten är att digitaliseringen ska öppna för nya former av undervisning och inlärning samt erbjuda nya pedagogiska lösningar, förutom att nå ut till många fler människor med kyrkans budskap. Erfarenheter från utbildningsväsendets digitalisering och motsvarande inom arbetslivet tyder på att det är fyra fokusområden som är särskilt viktiga att beakta för ett framgångsrikt genomförande. Det är den tekniska infrastrukturen, den digitala kompetensen, läromedlen samt förändringsledningen. Förslagsvis bör det som sägs i punkterna 1–4 beaktas i det fortsatta arbetet:

1. Teknisk infrastruktur

Tillgång till en robust digital infrastruktur är en förutsättning för digitalisering och användarnas tillgång till väl fungerande digitala tjänster. Strukturen omfattar allt från hårda delar (det som transporterar data) till mjuka delar (det som gör att data kan utbytas).

Den för personal inom Svenska kyrkan befintliga interna gemensamma IT-plattformen GIP är tillgänglig för dem som har ett konto, och alltså inte för externa användare. Detta gäller även den befintliga utbildningsportalen och intranätet. För allmänheten finns plattformen externwebben svenskakyrkan.se. Om inte befintliga plattformar kompletteras med en miljö för digitalt lärande, behöver en ny extern plattform skapas. Där bör man ta tillvara de erfarenheter som gjorts i nuvarande miljöer. Kvalitetskrav på en sådan teknisk infrastruktur bör vara att den bygger under väl fungerande digitala och fysiska lärandemiljöer genom att[1]:

a) utgå från synsättet att infrastrukturen ska hanteras som en integrerad del i lärandet, med fokus på hur denna avlastar och förstärker slutanvändarens egna kognitiva resurser,

[1] Se vidare motion 2019:27 Kyrkans lärande miljöer i en ny tid.

b) sammanföra digital teknik med slutanvändarens inlärningsprocesser så att det blir pedagogiskt meningsfullt och berikande,
c) bygga på god förståelse för det som är viktigt i samspelet mellan det digitala och fysiska rummet,
d) balansera önskemål om lokala tekniska lösningar och innovativa försök mot behov av enhetlighet för driftsäkerhet och minskad administration, samt
e) i möjlig mån prioritera standardlösningar före egenutvecklade tjänster och system.
(Anmärkning: På marknaden finns ett utbud av digitala tjänster för kollaborativt och enskilt lärande. För ideella organisationer såsom Svenska kyrkan kan en del vara kostnadsfria eller billiga att använda).

2. Digital kompetens

I Svenska kyrkans interna utbildningsportal finns ett rikt utbud av främst webbaserade utbildningar, manualer, övningssystem och andra hjälpmedel.

Undersök vad det kan finnas för behov av att komplettera portalen med intern utbildning om hur berörd personal kan hantera de förändringar som digitaliseringen av undervisningen skapar. Det kan t.ex. gälla utbildning om hur stödjande relationer mellan handledare och slutanvändare utvecklas i en digital miljö. Slutanvändarna drivs av eget intresse och engagemang att lära sig och få insikter om kristen tro m.m.

Undersök också vilka särskilda resurser som bör riktas till stift och församlingar för att möjliggöra fortbildning för alla berörda medarbetare om digitaliseringen i relation till de krav som programmet ställer. Vidare kan man på sikt behöva se över digitaliseringsperspektivet vid utbildningsinstitutionerna inom Svenska kyrkan.

3. Digitala läromedel

Med sådana brukar avses främst ämnesinriktade interaktiva läromedel som kan användas på vanliga datorer eller läsplattor och som har som tydligt mål att skapa lärande.

Undersök vad som krävs för att Svenska kyrkan ska kunna tillhandahålla pedagogiskt kvalitetssäkrade läromedel i olika ämnesområden – digitala och icke digitala sådana – samt hur en publiceringsplattform för läromedlen bör utformas. För berörda medarbetare inom Svenska kyrkan behöver en bedömningsgrund skapas som gör att de kan jämföra och värdera olika läromedels kvalitet.

Det digitala mediet har i sig inte något direkt pedagogiskt värde, utan är verktyg för tänkande, information och inlärning. Digitala läromedel måste därför tillföra pedagogiska mervärden relativt andra läromedel. Den bästa formen av lärande är den som leder från kunskap till förståelse, dvs. att den enskilde inte bara får faktakunskap utan också kan se mönster och förstå de större sammanhangen i en viss fråga.

4. Förändringsledning

För att lyckas med digitaliseringen krävs en god nationell samordning med förmåga att leda förändring, hög beställarkompetens, noggrant förberedelsearbete och bred förankring. Förankringen bör ske genom ständig dialog med både berörd personal samt en grupp slutanvändare.

Det som till stor del avgör framgången med digitaliseringen är inte plandokument, utan hur verksamheterna själva förmår att förverkliga det som de i dokumenten föresätter sig att åstadkomma, dvs. att den faktiska utväxlingen av ansträngningarna stämmer med den avsedda. Generellt sett tycks det vara vanligare att IT-satsningar inte helt lyckas i detta avseende än att de lyckas.

Undersök därför vilket förändringsstöd som verksamheterna kan behöva för att klara av att lotsa genomförandet genom dess osäkerheter, flaskhalsar och blindskär och i mål så att avsedd verksamhetsnytta skapas.

Rönninge den 28 juli 2019

Mats Ershammar (BA)

Kyrkomötet
Motion 2019:27
av Mats Ershammar

Kyrkans lärande miljöer i en ny tid

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att inom pågående program om undervisning och lärande undersöka hur arbetet med kontaktytor eller lärande miljöer kan vidareutvecklas,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att göra detta i samverkan med stift och församlingar och med beaktande av vad som sägs i punkterna 2–7 i motionen samt redovisa resultatet av arbetet.

Motivering

1. Inledning

Kyrkan har årligen drygt en halv miljon kontakttillfällen. Men, som kyrkostyrelsen framhåller (jämför kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5, sidorna 1 och 6), behöver kyrkan använda nya kontaktytor och möta människor på nya arenor, för att nå programmets mål. Hur kan kyrkan i detta avseende på ett systematiskt och innovativt sätt utveckla sina arbetsformer så att den kommer mera nära människan? Det är motionens tema. Med lärande miljöer brukar avses de förutsättningar och resurser som gör att deltagare och handledare i undervisningen samverkar till önskat lärande. Dessa kan vara informella, formella, fysiska och virtuella miljöer eller kombinationer av dessa.

Motionen utgår från synsättet i Emmausberättelsen (Luk. 24:13–15): Undervisning är inte isolerad till vissa bestämda former eller rum. Den genomsyrar kyrkans sätt att vara kyrka. När trosundervisning tas emot och sammanförs med egna livserfarenheter till ett nytt mönster, växer kunskapen till ny förståelse av hur ett kristet trosliv levs.

Punkterna 2–7 är motionens övergripande förslag som ska ses som underlag för verksamheternas egna beslut om och hur de utifrån sina förutsättningar vill omsätta dessa i mer konkreta arbetsformer. Förslagen innebär en väsentlig breddning och fördjupning av kyrkans grundläggande uppgift och ska ses i ett långsiktigt perspektiv.

2. Lärandet i ”andras” miljö

Kyrkan är indragen i Guds arbete för hela skapelsen. Men den har aldrig kunnat bortse från risken att det kyrkliga livet för mycket blir den egna inbördes varma gemenskapen. En stationär kyrka som välkomnar ”in”, behöver kombineras med en kyrka ”på fötter”. Utmaningen är att, inte bara i det diakonala arbetet utan också i mission och undervisning, komma mera nära människan genom att mer medvetet vara synligt närvarande där denne befinner sig i vardagen – med sina frågor, behov och intressen (köpcenter, ungdomsgård, arbete, idrott, kultur, föreningsliv etc.). Undersök därför hur kyrkan mer medvetet kan gå ut och röra sig bland, lyssna till, erbjuda praktisk

hjälp och gemenskap i samverkan med andra goda krafter. Det är att betona kyrkan som livsgemenskap i stället för som institution.

3. Lärandet i det existentiella samtalet

I alla tider har förkunnelse och bildning setts som självklara och ofrånkomliga uppdrag i kyrkans undervisning. I kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 sidan 16 ställs frågan hur bildningstraditionen kan levandegöras. Bildning är ytterst en existentiell fråga: Det är att kunna växa som individ, utveckla moralisk känsla och delta i formandet av ett gott samhälle. Många brottas med grundläggande livsfrågor och en osäker värld gör att många omvärderar tillvarons mål och mening. Det finns samtidigt en längtan hos många inom kyrkan efter att få mer tid och möjlighet att möta den enskilde i det klargörande samtalet om denne och dennes livsfrågor.

Undersök därför, utifrån kyrkans uppdrag att vara i världen, hur förmågan kan stärkas att hjälpa den enskilde att bearbeta sina tankar i livsfrågor och den utsatthet som själva livet kan ställa denne inför. Det gäller särskilt i de åldrar då de stora existentiella frågorna ofta ställs. Det innebär att kyrkan mer medvetet ordnar strukturerade tillfällen till intellektuellt hederlig dialog i livsåskådningsfrågor och frågor som är förutsättning för människans frihet. Syftet är att väcka frågor, stimulera till eftertanke, samtal och ökad förståelse för varandras livssyn, snarare än ge färdiga svar.

4. Lärandet i trosförmedlingen

Kyrkans uppdrag är att såväl förklara den kristna läran och det som läran pekar på, som att skapa livsförståelse och livsmod. Kyrkans undervisning syftar just till detta att livsfrågan (punkt 3) får möta evangeliet. När den visar på vad livets yttersta värdegrund är kan livsmod, frimodighet och tillit stärkas.

Genom samhällets kulturella och religiösa mångfald har kyrkan fått delvis nya kontaktytor. Ny forskning visar att många av annan trostradition än kyrkans, och även annan än den kristna (muslimer, hinduer m.fl.), söker sig till en lokal kyrka, ser sig själva som en del av denna och ses av denna som en del av kyrkans ”vi”, med kyrkans identitet bibehållen. Kyrkan blir då lite som ett ”folkets hus”. Undersök därför hur denna religiösa mångfald påverkar kyrkans sätt att gestalta den kristna tron i undervisning m.m. Undersök också hur barnets erfarenheter, situation och behov kan säkerställas.

5. Lärandet i det offentliga rummet

Som röstbärare och påverkansaktör bidrar kyrkan redan idag, med sin kunskap om det goda livet, till det politiska samtalet utan att därmed vara partipolitisk eller öppna upp för allt och inget. Undersök hur kyrkan mer medvetet kan skapa tillfällen till lärande i det offentliga rummet, där trosreflexion knyts till brännande samtidsfrågor. I det ingår att analysera och förmedla kunskap som skapar insikt om och vilja att reagera mot företeelser där skapelsens och människans värdighet och integritet ifrågasätts, förminskas eller berövas. Då blir orsakssambandet mellan tro och handling tydligare.

6. Lärandet i den digitala miljön

Digitaliseringen av kyrkans externa undervisning, med en så stor och heterogen målgrupp som det är fråga om, är i grunden ett kvalificerat förändringsarbete. Det påverkar kommunikation, yrkesroller, pedagogik, arbetskultur etc. En särskild utmaning är att den behöver genomföras samordnat på flera nivåer och med en helhetsbild där många pusselbitar måste passa ihop. Undersök hur digitaliseringen kan göras så att a) pedagogik och lärande går hand i hand, b) människors livsfrågor länkas till bibelns

värld samt teori länkas till praktiskt handlande (t.ex. i klimatfrågan), c) IT- tekniken är harmoniskt integrerad i lärandet samt möjliggör interaktivitet, samarbete och återkoppling.[1]

7. Lärandet i gudstjänsten

Gudstjänsten är navet i kyrkans liv och lärande. Det är mycket viktigt att gudstjänsten är en medveten del av kyrkans undervisning så att pedagogiken stödjer budskapet. I gudstjänsten kan lärandet landa i en insikt om att det inte bara finns ord och toner om Gud, utan bakom dessa också en absolut realitet, Gud. Det är den realitet det egna livet kan falla tillbaka på. Undersök också hur evangeliet i förkunnelsen tydligare kan tolkas in i vår tid så att fler förstår dess sprängkraft. Öppna för att även fler som inte är anställda i kyrkan ges möjlighet att förkunna utifrån egen livserfarenhet. Då kan gudstjänsten bli allas egendom.

Rönninge den 28 juli 2019

Mats Ershammar (BA)

[1] Se vidare motion 2019:26 Kyrkans digitalisering av undervisning och lärande.

Kyrkomötet
Motion 2019:28
av Nils Gårder

Den särskilda undervisningen

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur det i kyrkoordningen kan anges att församlingen ska ha en plan för sin undervisning,
2. ge kyrkostyrelsen tillkänna vikten av att församlingarnas behov av teologiskt välutbildade lärare tillgodoses.

Motivering

Jag ansluter mig till kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5 *Tematiskt kyrkomöte 2019 – Undervisning* med förslag att kyrkomötet ska göra ett uttalande samt uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt framtida strategiska arbete beakta det som anförts. Dock anser jag det befogat att kyrkomötet ytterligare förtydligar ansvaret för undervisning som en särskild del i församlingarnas grundläggande uppgift samt understryker betydelsen av att undervisningens behov beaktas i kyrkans utbildning.

Med uttrycket kyrkans undervisning kan avses allt det kyrkan uttrycker i ord och handling. Då innefattas gudstjänst, förkunnelse, själavård och hjälpverksamhet liksom alla andra vittnesbörd. När i kyrkoordningens 2 kap. 1 § nämns församlingens uppdrag att bedriva undervisning avses enligt min uppfattning inte undervisning i denna vidare mening utan i en snävare mening där undervisning sidoordnas i förhållande till gudstjänst, diakoni och mission. Jag väljer att i denna snävare innebörd använda begreppet den särskilda undervisningen.

Naturligtvis är undervisning i dess vidare mening av avgörande betydelse för att föra människor till tro. Även jag ansluter mig till den i skrivelsen s. 5 f. klassiska synen (Klemens av Alexandria) att undervisning i vid mening bör omfatta *transformatio/n/* (att vända sitt hjärta till Jesus), *formatio/n/* (att följa Jesus) och (därefter) *informatio/n/* (undervisning i troslära). Dock menar jag att vi i detta kyrkomötes sammanhang har skäl att särskilt uppmärksamma den särskilda undervisningen (*informatio*). Ett arv från reformationen är att *informatio* inte ska förbehållas en mindre grupp utan genom allmän katekesundervisning räckas till fler. Denna utveckling blev betydelsefull för såväl de evangeliska kyrkorna som den romersk katolska. Jag tror att vi i vår kontext kan möta många, vilka önskar undervisning om kristen troslära. Min uppfattning är att vi i vår sekulära kontext bör erbjuda denna även till dem som inte medvetet vänt sig till och valt att följa Jesus. Ett sådant synsätt påverkar hur och var och om vad undervisning bör erbjudas.

I skrivelsen läggs, enligt min tolkning, liksom i den sista läroplanen i kristendom för folkskolan särskild vikt vid kristen etik men mindre vikt vid kristen troslära

(dogmatik). Detta kan ifrågasättas enär kyrkostyrelsen har i annat sammanhang informerats om att de många unga som utträder ur kyrkan rättframt anger att orsaken till utträdet är att de inte tror på Gud. Utträdet anges däremot inte bero på att kristen etik upplevs som stötande eller främmande. Det är tron som ses som omöjlig eller överflödig (jämför synsättet Good without God). Detta främlingskap för tron kan bero på en falsk bild av den kristna trosläran.

Till kyrkans tradition hör glädjande nog att lära människor att tänka själva. Tro och förnuft är inte motsatser men upplevs idag av många så. Den särskilda undervisningen bör i vår tid vara tillgänglig inte endast för dem som avgjort sig utan även för de tveksamma och de avvisande. Kristen dogmatik (och etik) kan behöva presenteras och diskuteras utan att detta är förenat med kravet att den studerande ska ansluta sig till bekännelsen eller delta i gudstjänsten eller ens vilja ingå i en kristen social gemenskap. För att möjliggöra detta måste församlingarna själva eller i samverkan i pastorat ha tillgång till teologiskt välutbildade lärare med kunskap även om idéhistoria och aktuella och äldre filosofiska strömningar. Det bör även övervägas om stiften ska återinrätta ”katedralskolor” som gemensamma kunskapscentra och undervisningsinstitutioner för hela stiftet.

I skrivelsens slutliga utformning saknar jag en erinran om att Svenska kyrkans församlingar nu har ett större eget ansvar jämfört med den tid då församlingens undervisning kompletterades av – eller snarast till stor del togs om hand av – skolans kristendomsundervisning. Likaså saknar jag en större uppmärksamhet på behovet av en stärkt kompetens hos kyrkans anställda med ansvar för undervisning. Mina yrkanden i denna motion syftar till att kyrkomötet ska tydliggöra detta.

För att inte satsningen på undervisning ska bli ett övergående projekt utan en bestående verksamhet krävs enligt min mening riktlinjer så att inte endast de mest entusiastiska utan även andra erbjuder en god fortlöpande undervisning. Varje församling bör ha en plan för hur församlingen ensam eller i samverkan i pastorat ska erbjuda lämplig undervisning. I församlingsinstruktionen ska ingå ett pastoralt program för den grundläggande uppgiften att bl.a. bedriva undervisning (57 kap. 5 § kyrkoordningen) men erfarenheten visar att församlingsinstruktionerna regelmässigt inte innehåller någon konkret plan för undervisningen. En undervisningsplan bör vara konkret och aktuell. Den nuvarande nyssnämnda bestämmelsen i kyrkoordningen är sålunda inte tillräcklig. Inte heller ger kyrkoordningens reglering av dopundervisning (22 kap. 1 och 5 §§ kyrkoordningen) stöd för att församlingen ska ha en plan för all dess särskilda undervisning.

Deltagandet i kyrkans undervisning baseras helt på frivillighet och ges i konkurrens med mycket annat. För att kunna nå det breda intresse som kyrkostyrelsen eftersträvar krävs därför att de presumtiva studerande – barn som vuxna – tycker att undervisningen är mycket bra till sitt innehåll. En grundförutsättning för detta är att kunskapsnivån hos lärarna är god. Utan denna finns risk för att undervisningen blir ytlig och auktoritär och därmed ointressant. Det är naturligt att teologiskt utbildade präster åter tar ett större ansvar för undervisning. Detta torde på sikt kräva ökad uppmärksamhet på pedagogik i prästutbildningen i allmänhet och/eller i prästutbildning med särskild inriktning på undervisning. Undervisningen kan naturligtvis även anförtros andra än präster om utbildningskravet är uppfyllt.

Lund den 29 juli 2019

Nils Gårder (POSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:29
av Hans-Olof Andrén m.fl.

Undervisning om tro och vetenskap

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i den unika satsningen på undervisning och lärande särskilt beakta relationen mellan tro och vetenskap.

Motivering

Många människor i vårt land har ett mycket stort förtroende för vetenskapen, särskilt för naturvetenskapen, den medicinska vetenskapen och teknikvetenskapen. Det finns en utbredd förhoppning om att vetenskapen kommer att lösa de problem som människan och mänskligheten möter, en förhoppning och förväntan som ibland förefaller så stark att den nästan liknar en förtröstan, en religiös tro. Naturvetenskapen försöker beskriva och förstå den fysiska verkligheten i all sin väldighet och komplexitet, men har inte som sin uppgift att söka mening och mål med tillvaron. Många drar därför den förhastade slutsatsen att religion och tro står i motsats till ett vetenskapligt förhållningssätt. Kristendomen uppfattas som ovetenskaplig, full av overifierbara utsagor och därför ingenting att bry sig om för en modern människa i ett avancerat samhälle som dagens sekulära Sverige. Denna syn på motsatsen mellan religion och vetenskap, mellan tro och vetande, är troligtvis den avgörande anledningen till att så många medlemmar lämnar Svenska kyrkan i vår tid.

Den som idag lever trons liv och samtidigt självklart omfattar den vetenskapliga världsbilden klarar på något sätt av att förena sin tro med en vetenskaplig grundhållning. Trons liv är så mycket mer än att hålla vissa trossatser för sanna. Det är att närma sig det gudomliga i bön och bibel, gudstjänst och andlig gemenskap. Vi underskattar kanske svårigheten för den som lever med förvissningen om att religion står i motsats till vetenskap, att bli intresserad av och mottaglig för undervisning i kristen tro. Kyrkostyrelsen nuddar vid problemet när den skriver ”Tanken på ’målgrupp alla’ måste dock förenas med en medveten, tydlig och respektfull hållning till dem som helt enkelt inte är intresserade”. För deras skull, men också för de kyrkokristna som inte riktigt vet hur de ska se på alla de inslag i bibeln som till synes står i motsats till en vetenskaplig världsbild, behöver Svenska kyrkan arbeta mera med tro och vetande.

Församlingarna behöver alltså stöd till hur man närmar sig dem som tror på vetenskapen och uppfattar kristen tro som ovetenskaplig. Det hjälper inte att locka med kyrkans diakoni, kulturhistoriska värden, kyrkomusik, eller lokal gemenskap. Sanningsfrågan tränger sig på, tydligare i yngre generationer än äldre: Kan jag tro på detta? Stämmer detta med en vetenskaplig världsbild? Kyrkostyrelsen bör därför få i uppdrag att inom den unika satsningen på undervisning och lärande särskilt beakta relationen mellan kristen tro och den vetenskapliga världsbilden.

Göteborg den 28 juli 2019

Hans-Olof Andrén (POSK) *Sten Janson (POSK)*

Boel Johansson (POSK) *Kjell Kallenberg (POSK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:30
av Hans-Olof Andrén m.fl.

Digitalt stöd till troslivet

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inom ramen för satsningen på undervisning och lärande utveckla Svenska kyrkans digitala kommunikation så att den bättre stöder medlemmarnas trosliv.

Motivering

Kyrkans undervisning handlar om ”trons kunskap, trons liv och den ständiga omvändelsen, växten och förvandlingen” (kyrkostyrelsens skrivelse 2019:5). Trots medvetenheten om detta breda uppdrag synes tyngdpunkten i kyrkostyrelsens skrivelse ligga på trons kunskap: Hur berättar vi om vår kristna tro så att människor i vår tid kommer till tro på Kristus? Men undervisningsuppdraget är alltså större än så: Det omfattar också hjälp för dem som kommit till tro att leva trons liv, att skolas in i ett trosliv med bön, bibelläsning, andakt, gudstjänst och församlingsgemenskap, det som lite högtidligare kan kallas en ”svenskkyrklig spiritualitet”.

Särskilt tydligt märks denna slagsida i avsnittet om digitaliseringens möjligheter och risker. Den nationella webbplatsen är idag tydligt inriktad på dem som är nya i Svenska kyrkans sammanhang, de som informatörerna ofta kallar den ”gula gruppen” (de i viss mån kyrkligt intresserade i motsats till de ointresserade i ”röda gruppen” och de redan kyrkligt aktiva i ”gröna gruppen”). Men även vi som försöker leva trons liv, ”de gröna”, är i stort behov av kunskap, stöd och hjälp. Det kan gälla hjälp med bönelivet, inspiration till bibelläsning och fördjupad bibelkunskap, hjälp med andaktslivet och gudstjänstlivet, särskilt för dem som av olika skäl inte kan delta fysiskt i församlingens verksamhet.

Webbplatsen för Church of England, en kyrka som också lever i ett sekulariserat och mångkulturellt samhälle, är ett exempel på hur man idag kan tala både till dem som är nya i kyrkans sammanhang och hur man kan stödja de troende. Startsidan har, förutom länkar till aktuella frågor som ”klimatförändringarna” och funktionen ”hitta din församling och dess verksamhet” en ”dagens bön”, och lätt tillgängligt finns varje dag både dagliga böner och ordningar för fyra andakter (morgon, under dagen, afton, kväll) i anglikansk tradition (Common Worship). På Svenska kyrkans webbplats finns relativt lätt tillgängligt söndagens texter och en betraktelse över söndagens tema, ”tankar inför helgen”. Men stöd åt bönelivet saknas nästan helt – den så kallade bönewebben innehåller mängder av böner som allmänheten skickar in och är uppenbart riktad mot ”de gula”. Det är förstås spännande att se vad människor ber om, och en god illustration till att vi kan be om allting, men så mycket kunskap om och stöd för ett kristet trosliv ger kanske inte bönerna. Andakter, att läsa eller som poddar

att lyssna till, liksom länkar till poddgudstjänster, skulle också betyda mycket för dem som inte kan delta fysiskt i församlingens verksamhet.

Det finns alltså en mycket stor potential att utveckla den nationella webbplatsen och andra digitala verktyg så de blir ett stöd också för ”trons liv och den ständiga omvändelsen, växten och förvandlingen”. Kyrkostyrelsen bör därför få ett uppdrag att utveckla Svenska kyrkans digitala kommunikation så att den i större utsträckning också stöder medlemmarnas trosliv.

Göteborg den 28 juli 2019

Hans-Olof Andrén (POSK) *Sten Janson (POSK)*

Boel Johansson (POSK) *Lisa Tegby (POSK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:31
av Anna Karin Hammar

1700 år efter kyrkomötet i Nicaea

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att i samband med hågkomsten av det ekumeniska mötet i Stockholm 1925 (KsSkr 2019:3, ärende KmSkr 2017:15) även högtidlighålla att det 2025 är 1700 år sedan kyrkomötet i Nicaea,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att i samband med hågkomsten av det första gemensamma kyrkomötet i Nicaea uttrycka en världsvid kristen tro i ljuset av nutida hot mot hela skapelsen.

Motivering

Kyrkomötet i Nicaea år 325 markerar en skiftning i kyrkohistorien från lokala trosbekännelser till det upplevda behovet av att gemensamt och universellt kunna värna kristen tro. Detta skedde i ljuset av olika hot som riskerade att i praktiken omintetgöra relationen till Gud, till Guds gåvor och uppgifter i skapelse och frälsning.

När det nu strax är dags att fira hundraårsminnet av det ekumeniska mötet i Stockholm 1925 (KsSkr 2019:3, ärende KmSkr 2017:15) är det påkallat att även uppmärksamma att det samma år är 1700 år sedan det första mera världsvida kyrkomötet i Nicaea år 325.

I dag står hela skapelsen och inte minst vår civilisation som vi känner den inför oerhörda hot att gå under och skada livet oåterkalleligt. Vi måste skyndsamt förändra vårt sätt att relatera till hela skapelsen och vår tro på Gud i ljuset av ohållbara och livsförstörande ekonomier och praktiker. Det behövs skyndsamt en gemensam, och om möjligt knivskarp, artikulering och gestaltning av kristen tro i ljuset av världens nutida stora livsförstörande hot. Urbefolkningarnas deklaration om moder jords rättigheter från Cochahamba, Bolivia, 2010, är omistlig i artikuleringen av en nutida kristen (gärna trinitarisk) skapelsetro, liksom påven Franciskus encyklika om jorden som vårt gemensamma hem, biskoparnas klimatbrev och den ekumeniske patriarken Bartholomeus många uttryck för omsorg om hela skapelsen. Även de kyrkor som inte var inkluderade i Nicaea har i dag viktiga bidrag att ge till den världsvida kyrkan, dvs. både de kyrkor som gick en egen väg redan före Nicaea och de som har kommit till, liksom vår egen, efter Nicaea.

Det är bråttom för mänskligheten att välja livets väg och inte destruktionens. Tillsammans med andra andliga kulturarv är den kristna tron en möjlig motståndskraft i skyddet av hela skapelsen. Vad vore ett bättre sätt att fira kyrkomötet i Nicaea 1700 år än att samla, artikulera och gestalta den trinitariska skapelsetro som bär de stora kristna traditionerna och som kan vara ett möjligt bidrag till skapelsens frälsning och hela världens fred.

Öregrund den 29 juli 2019

Anna Karin Hammar (S)

Kyrkomötet
Motion 2019:32
av Elisabeth Sandlund m.fl.

Utbildning för journalister i kristen tro

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda formerna för en grundkurs i kristen tro för journalister.

Motivering

Den fortgående sekulariseringen i Sverige har lett till att kunskaperna om kristen tro tunnats ut, särskilt hos yngre generationer. Detta gäller även landets journalistkår. Samtidigt är det tydligt att religion i allmänhet och kristen tro i synnerhet har återkommit som ett viktigt tema i medierna. Avsaknaden av grundläggande kunskaper på detta område är påtaglig och till förfång för en saklig behandling av ämnesområdet i medier av olika slag.

Det finns dock goda möjligheter att vända denna utveckling och täppa till kunskapsluckorna. Journalister må vara okunniga men kännetecknas samtidigt som grupp av vetgirighet och nyfikenhet. Det är svårt att tänka sig någon mer lämpad aktör än Svenska kyrkan. En grundkurs i kristen tro, som också avser att spegla den rika mångfalden i uppfattningar inom kyrkan och ge ekumeniska utblickar, kan förslagsvis utformas i samarbete med någon av Svenska kyrkans folkhögskolor, Johannelunds teologiska högskola och/eller mediebranschens utbildningsinstitut Fojo.

Stockholm den 29 juli 2019

Elisabeth Sandlund (FK) *David Castor (FK)*

Kjell O Lejon (FK) *Berth Löndahl (FK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:33
av Elisabeth Sandlund m.fl.

Alphakurser i Svenska kyrkan

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att i lämplig form göra ett uttalande med innebörd att Alphakurser är en beprövad och bra metod att undervisa vuxna om kristen tro, väl förenlig med Svenska kyrkans tro och lära,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att från och med 2020 års budget avsätta en miljon kronor som årligt stöd till Alpha Sverige.

Motivering

Behovet av undervisning om kristen tro för vuxna är gigantiskt i Sverige. De senaste årtiondenas fortgående sekularisering har resulterat i en drastiskt krympande kunskapsmassa på detta område, som minskar dag för dag när de generationer där en majoritet kom i åtnjutande av söndagsskola, kristendomsundervisning i skolan samt konfirmationsundervisning dör undan. Samtidigt innebär just denna minskade kunskap en chans för kyrkan att nå människor med evangelium. Det man inte vet så mycket om är man nyfiken på och har inte så mycket fördomar om.

Svenska kyrkan har fortfarande en imponerande medlemsskara och dessutom den största trovärdigheten och den lägsta tröskeln av alla kristna samfund i Sverige. Förutsättningarna att sprida kunskap om kristen tro i syfte att, som det heter i kyrkoordningen, ”människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro” är därmed goda.

Vad som behövs är beprövade och väl fungerande verktyg. Alpha är ett sådant. Konceptet är utvecklat av Svenska kyrkans systerkyrka i Storbritannien och har använts och förfinats under trettio år. Materialet har översatts till 112 språk och används över hela världen i snart sagt alla kristna samfund.

Alpha bygger på tydlig och klar undervisning i den kristna trons grunder med fokus på det som förenar kristna, inte det som skiljer, parat med fri och öppen diskussion där alla frågor får ställas för att stötas och blötas av deltagarna. Verksamheten är tydligt kopplat till den lokala församlingen men kan, där så är lämpligt, bedrivas i ett ekumeniskt samarbete mellan flera församlingar på en och samma ort. Inget hindrar att det kursmaterial som är gemensamt för alla kyrkor över hela världen kompletteras med information och undervisning om vad som är specifikt för Svenska kyrkans tro och lära.

Alpha togs till Sverige av Svenska kyrkan, där Kummelby i Sollentuna församling blev ett nav. Ändå har konceptet med jämna mellanrum ifrågasatts, vilket sannolikt bidragit till att antalet församlingar i Svenska kyrkan som använder sig av Alpha fortfarande är blygsamt. Ett uttalande från Svenska kyrkans nationella nivå om att

Alpha är en – men självfallet inte den enda – metoden att undervisa vuxna i kristen tro skulle kunna få fler att våga testa.

Alpha Sverige, som svarar för den nationella verksamheten, lever under knapphetens kalla stjärna. För det material som översätts och bearbetas för svenska användare betalar församlingarna endast självkostnadspris. Ambitionen att ställa så mycket som möjligt av de resurser som finns tillgängliga på engelska till svenska församlingars förfogande kan uppnås endast i begränsad grad och långsam takt. Ett tillskott från Svenska kyrkan, eventuellt förenat med krav på att medlen delvis ska användas för att sprida Alphakonceptet i Svenska kyrkan, skulle ge Alpha Sverige en ekonomisk stabilitet och möjligheter till fortsatt utveckling.

Stockholm den 29 juli 2019

Elisabeth Sandlund (FK) *Stefan Aro (FK)*

Kjell O Lejon (FK) *Leif Nordlander (FK)*

Kyrkomötet
Motion 2019:34
av Elisabeth Sandlund m.fl.

Erfarenhetsbank för vuxenkonfirmation

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur goda idéer och erfarenheter av vuxenkonfirmation kan samlas i en kunskaps- och inspirationsbank i syfte att uppmuntra fler församlingar att starta sådan undervisning.

Motivering

Andelen tonåringar som konfirmeras har minskat stadigt de senaste decennierna. 1970 konfirmerades drygt 80 procent av alla 15-åringar. Femtio år senare är andelen nere i cirka 25 procent. Till de ansträngningar som görs för att locka fler ungdomar att gå och läsa borde läggas en medveten strävan att nå dem som missade chansen i tonåren men som bär på en längtan att få veta mer om vad kristen tro innebär för att ta steget att bekräfta sitt dop.

I 15-årsåldern är kamrattrycket viktigt, ibland helt avgörande. När konfirmationsläsning blivit det ovanliga, inte det normala, i klassen är det lätt att också den som egentligen är intresserad tackar nej för att inte avvika. Fem, tio år senare är livssituationen en annan. Många unga har flyttat från hemorten för studier och arbeten och är inte längre lika beroende av omgivningens åsikter. Denna stora grupp, som utgör majoriteten av varje årskull, är värd att få en andra chans genom att erbjudas en konfirmationsläsning med utgångspunkt i den mognadsgrad som den unga vuxna uppnått. Det är uppenbart att det behövs annat kursmaterial och ett annat upplägg än för den konfirmationsundervisning som bedrivs för tonåringar. Också erbjudandet behöver utformas på ett åldersadekvat sätt.

Konfirmationsläsning för unga vuxna erbjuds här och var i landet men förtjänar att få en ökad spridning. En kunskaps- och inspirationsbank där erfarenheter är en enkel metod för att uppmuntra fler församlingar att göra satsningar på ”vuxenkonfa”.

Stockholm den 25 juli 2019

Elisabeth Sandlund (FK) *Kjell O Lejon (FK)*

Leif Nordlander (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:35
av Fredrik Sidenvall

Förnyat bruk av Lilla katekesen

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att i samverkan med biskopsmötet verka för att bruket av Lilla katekesen för alla åldrar förnyas i Svenska kyrkans församlingar,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en kateketisk pedagogisk kommitté där både dogmatiskt kunniga teologer, erfarna präster och församlingspedagoger, samt företrädare för utbildningsvetenskap och neurologi finns med. En sådan kommitté skulle ha uppdrag att inventera internationellt material kring och bruk av Lilla katekesen, utveckla pedagogiskt material för alla åldrar och ställa det till stiftens och församlingarnas och de lutherska skolornas tjänst.

Motivering

Hundra år har gått sedan Lilla katekesen utmanövrerades från folkskolans läroplan. Det dröjde några decennier så kom Lilla katekesen att också i Svenska kyrkan anses förbunden med en auktoritär förmedlingspedagogik som på 1960-talet framstod som pedagogiskt och ideologiskt olämplig. I en artikel i Kyrkans tidning har professor emeritus Bo Johnsson, Lund, framhållit de långsiktiga följderna av en framställning av kristendom i skola och i församling som ensidigt fokuserar på vad människan ska göra för Gud och för varandra men som undanhåller vad Gud har gjort och gör för oss i sin nåd och i sitt livgivande. Följden har blivit en lagisk kristendom och en samhällsdebatt där mycket högt ställda etiska krav på människan och utopiska visioner för samhället förenas med höga stressnivåer och akuta diffusa skuldkänslor som aldrig möter någon nåd.

Katekesen i sina fem eller sex kortfattade huvudstycken förenar en undervisning om Guds etiska krav på människorna uttryckt i de tio budorden med vittnesbörd om vad Gud i sin barmhärtighet gör för oss uttryckt i trons artiklar. I undervisningen om Herrens bön och om dopet, bikten och nattvarden skisseras hur Guds nåd möter människans nöd i kyrka och vardagsliv.

Med den amerikanske pedagogen John Dewey (1859–1952) växte en stark kritik mot förmedlingspedagogiken fram. Att ställa barn inför färdiga svar sågs inte som en bra förberedelse för ett aktivt och ifrågasättande medborgarskap i ett progressivt och demokratiskt samhälle. Den pedagogiska syn som blev dominerande efter andra världskriget, som ju orsakades av auktoritära ideologier, fortsatte en pedagogisk utveckling där ett ickeauktoritärt förhållningssätt blev vägledande av goda skäl.

Sedan dess har dock mycket hänt när pedagogiken möter neurologisk och psykologisk forskning. Professorn Aron Antonowsky, socialmedicinare (1923–1994) har funnit att känsla av sammanhang (KASAM, Sense of Coherence) är en avgörande

faktor för hälsa. Att människors grundläggande behov av orientering finner svar som ökar tillvarons begriplighet i kognitiva processer, är en viktig del i salutogena (hälsogenererande) processer (se vidare *Hälsans mysterium*, Natur och Kultur, 2005).

Anknytningspsykologin som den utvecklas hos John Bowlby (1907–1990), Mary Ainsworth (1913–1999) och Gordon Neufeld (f. 1947) (se Neufeld, *Hold on to Your Kids*, Ballantine Books, New York, 2006) har visat på att en sociologisk och politisk diskurs inte heltäckande kan utreda frågan om människan och auktoriteter. Inom utvecklingspsykologin har man upptäckt att en djupliggande psykologisk förbindelse mellan barnet och en vuxen som intar en alfa-position i förhållande till barnet, är en nödvändig förutsättning för ett barns utveckling till kreativitet, självständighet och harmonisk interaktion med andra.

Professor Martin Ingvar har bland annat i uppsatsen *Inte avpassad för hjärnan* (se *Kunskapssynen och pedagogiken*, Dialogos, 2018, sidorna 115–146) kritiserat den svenska skolan för att inte ta till sig rön från forskningen om hur den mänskliga hjärnan fungerar. Han redogör för den s.k. inlärningsparadoxen och hur den ska hanteras. Inlärningsparadoxen säger oss att vi endast kan lära oss det vi redan kan. Ny information uppfattar hjärna som hot som stressar arbetsminnet, vilket omöjliggör inlärning. Ingvar pekar på två vägar att komma runt denna spärr: lärare som är kunniga och varmhjärtade i sitt ledarskap så att anknytning främjas, och en top-down undervisning där grundläggande begrepp förmedlas och lärs in. När ett barn, en elev, har tillgodogjort sig de grundläggande kunskaperna och färdigheterna och kan orientera sig vinner det friheten att, med bibehållen känsla av sammanhang, självständigt utforska det större materialet. De här insikterna är direkt tillämpbara på Lilla katekesen som en grundläggande top-down kunskap som ger möjligheter för den enskilde att i förhållande till Bibeln, till gudstjänsten och livserfarenheten i stort bilda sig en bottom up-kunskap.

Professor Hugo Lagercrantz (f. 1945) m.fl. visar i sin forskning om barnets hjärna hur förmågan till reflektion och självständiga etiska ställningstagande utvecklas först i takt med att frontalloben myelliceras, en process som för män anses avslutad först vid tjugofem års ålder. Tidigt utvecklar dock barnet sin språkförmåga genom imitation av dem det är anknutet till. Fram till fjorton års ålder har barnens hjärnor normalt en enorm kapacitet till inlärning av olika slags språk, begrepp och fakta liksom olika färdigheter. För varje person är en rik sådan kunskapsbank en fantastisk tillgång när man senare i livet mognar till insikter, viljeinriktning och engagemang. Att inte ta vara på hjärnans inlärningskapacitet är ett slöseri, att tvinga barn till självständig forskning och ställningstagande innan deras hjärnor är mogna är ett övergrepp.

De här insikterna tillämpas sedan länge dels inom den romersk katolska katekumenatstraditionen och dels inom den evangelikala Alphagrupprörelsen. Bägge dessa kateketiska rörelser är dock formade i en annan kristen tradition än den lutherska. Ett modernt pedagogiskt arbete kring Lilla katekesen finns här och där i världen men här återstår mycket att utveckla och implementera i Svenska kyrkans undervisning av barn, unga och vuxna.

Lerum den 27 juli 2019

Fredrik Sidenvall (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:36
av Lisa Gerenmark m.fl.

Nya psalmer och sånger med svenskkyrklig teologi

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur det bäst kan åstadkommas en ny musik- och sångsamling med svenskkyrklig teologi som kan tilltala ungdomar och andra och användas i t.ex. konfirmationsundervisningen,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att verkställa arbetet med en sådan samling på sätt som utredningen finner mest framkomligt.

Motivering

Vilka psalmer och sånger vi använder i gudstjänster och i andra sammanhang där vi firar andakt är en viktig del av vår kyrkas undervisning och förkunnelse.

Många är vi som kan vittna om hur ungdomar under konfirmationstiden lär sig de sånger vi sjunger mycket lättare än vad de kan upprepa vad vi sagt på ett undervisningspass. Andakterna på träffar och läger kan utgöra höjdpunkter och musiken har stor del i det.

I ungdomssammanhang har det de senaste åren blivit allt vanligare att använda sig av lovsånger från traditioner långt ifrån vår kyrka. Så har t.ex. Hillsong inspirerat till en ny sorts musik som tilltalar unga som gamla men med en teologi som lämnar mycket att önska. Om detta användande är oreflekterat eller genomtänkt är svårt att veta. När vi som kyrka just nu kraftsamlar kring lärande och undervisning blir de svenskkyrkliga och folkkyrkliga perspektiven extra viktigt att ta ansvar för.

Lovsångernas texter har fantastiska tydliga kärleksförklaringar till Jesus. Dessa behöver dock kompletteras med texter om vårt uppdrag som kristna – att tjäna världen och medmänniskan.

Vi ser också risker med att för ensidigt och i för stor utsträckning använda sig av dessa ”jag och Jesus-sånger” då de kan upplevas som någon form av påtvingad bekännelse vilket i sin tur kan vara problematiskt för en del. Bekännelse och tillhörighet är ju något som var och en växer in i på sina egna villkor. En annan aspekt är också att vi på våra gemensamma samlingar och möten har en större möjlighet att bära varandra om sjungandet är mer i vi-form än jag-form.

Även om vår psalmskatt är stor tror vi inte att det räcker med en uppmaning att använda sig av de psalmer som finns där. De har alltid funnits där men av olika orsaker väljs de bort. Vi tror det behövs en samling ny musik, likt lovsångerna, men med texter om rättvisa, solidaritet, skapelseansvar, mission och det helt vanliga livet. Texter som kan användas i konfirmationsundervisningen, gudstjänster och andra sammanhang och som på ett tydligt sätt förmedlar en svenskkyrklig teologi.

Det kan t.ex. göras genom en psalmtävling eller ett uppdrag till några utvalda kompositörer och textförfattare. Vårt förslag är att dessa sånger sedan samlas i ett sånghäfte eller på Svenska kyrkans intranät för att tillgängliggöras för alla som arbetar med musik och/eller unga människor i kyrkan.

Lämpligtvis görs också en genomlysning av existerande lovsånger, psalmer och annan musik där en tittar på teologin samt musikens tilltal och lyfter sedan in de som anses lämpliga och användbara i samlingen ovan.

Då ungdomars värld till stor del är digital tror vi också att det vore klokt att spela in musiken och lägga upp på t.ex. Spotify så att den tillgängliggörs för de ungdomar som vill lyssna i sina lurar.

Vår tanke är att det ska vara lätt att hitta psalmer och sånger till konfirmationsundervisningen, ungdomsverksamheten och gudstjänsten som kan relatera till kyrkoårets texter och samtidigt ha ett nutida musikaliskt tilltal. Poängen är inte att konkurrera ut de psalmer som finns i vår psalmbok utan att komplettera.

Falköping den 30 juli 2019

Lisa Gerenmark (ÖKA) *Karin Janfalk (ÖKA)*

Johan Blix (ÖKA)

Kyrkomötet
Motion 2019:37
av Sven Gunnar Persson

Lektionarium för Svenska kyrkan

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt ta fram lektionarium för Svenska kyrkan att publiceras på lämpligt sätt.

Motivering

Bibelns texter har en central betydelse för kyrkans undervisning. Att ge uppmuntran till och stöd för läsning av bibeln bör vara en viktig uppgift för Svenska kyrkan på alla nivåer. Ett lektionarium (bibelläsningsplan) kan vara till god hjälp för enskilda och grupper att ta del av bibelns innehåll. Tidigare har lektionarium som anknutit till kyrkoårets rytm och texter funnits på Svenska kyrkans hemsida. I september 2018 angavs på hemsidan: ”Vi arbetar med kommande lektionarium. För tillfället finns tyvärr inte någon bibelläsningsplan att ladda ner här.” För närvarande står det på hemsidan: ”Vi håller på att se över hur vi ska erbjuda en aktuell bibelläsningsplan.”

Det är angeläget att nu skyndsamt ta fram lektionarium som kan gälla från och med kyrkoåret 2019/20. En möjlighet som bör övervägas är att erbjuda flera bibelläsningsplaner som enskilda och grupper kan välja bland. Det finns säkert goda exempel från den ekumeniska rörelsen och olika kommuniteter som kan komplettera en plan som är framtagen med särskild inriktning på behoven inom Svenska kyrkan.

Figeholm den 29 juli 2019

Sven Gunnar Persson (POSK)

Kyrkomötet
Motion 2019:38
av Anette Nordgren m.fl.

Ökade resurser till Svenska kyrkan i utlandet

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. återställa kostnadsramen 2020 för utlandskyrkans personal till 74 miljoner kronor, i enlighet med den av kyrkomötet 2018 beslutade planeringsramen,
2. återställa planeringsramen 2021 för utlandskyrkans personal till 75 miljoner kronor, i enlighet med den av kyrkomötet 2018 beslutade planeringsramen.

Motivering

Utlandsverksamheten har under lång tid dragit ner på sina kostnader och tillmötesgått de sparkrav som ålagts den. I kyrkostyrelsens skrivelse 2019:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2020–2022* läser vi att utlandskyrkans budget för perioden återigen ska minskas.

Om kyrkomötet beslutar i enlighet med Verksamhet och ekonomi 2020–2022, vad gäller utlandskyrkan, betyder det i praktiken att år 2020 måste ytterligare fyra tjänster tas bort. Vidare kommer 2021 åtta tjänster att behöva tas bort och då finns ett val att göra: 1) låta hälften av utlandsförsamlingarna fungera enbart med en utsänd kyrkoherde, 2) lägga ner fyra till fem församlingar eller 3) helt sluta med församlingsbyggande och enbart ha en mobil verksamhet där huvudarbetet kommer att vara kyrkliga handlingar och gudstjänster. Alltså inga församlingar. Om detta sker kommer Svenska kyrkan inte längre att finnas där svenskar är.

Saker och ting ändras över tid och så gör även utlandskyrkans förutsättningar. Utlandskyrkan behöver vara uppdaterad på situationen i 45 olika länder. Således är kontinuerlig kontroll av och respekt för regler och direktiv samt genomlysningar ett måste för att utlandsverksamheten ska fungera. I de flesta organisationer är det brukligt att först göra en utredning, eller genomlysning om man vill kalla det så, och när resultatet av denna tagits fram, då åtgärdar man. Dessa åtgärder kan se olika ut: man kan dra ner på verksamheten, flytta den, utöka den eller helt enkelt bibehålla den. I utlandskyrkans fall har det gjorts tvärtom. Först har man åtgärdat genom att dra ner på verksamheten, i många fall strypt den, och sedan fattar man beslut om en genomlysning/utredning.

Svenska kyrkan i utlandet finns. Den finns på riktigt. I Ekonomiutskottets betänkande E 2018:1 noterades det att det är ”av lika stor betydelse att kyrkostyrelsen parallellt med detta [juridiska genomgången] också bygger upp verksamheten genom tillskott av resurser.” Vi nämns även på flera ställen i kyrkoordningen, det kan ingen förneka. Det står bl.a. att kyrkostyrelsen ska ”ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder”. I omvärldsanalysen i Verksamhet och ekonomi står det att:

> Många svenskar möter också ”sin” kyrka utomlands. Svenska kyrkan i utlandet har församlingar i drygt 40 städer runt om i världen och utlandsförsamlingarna är viktiga samlingspunkter för religiösa och traditionella högtider för svenskar boende eller turistande i utlandet.

Ingenstans står det att utlandskyrkan är något som håller på att, eller ska, avvecklas. Inget sådant kyrkomötesbeslut har fattats. Trots detta, med årets skrivelse om verksamhet och ekonomi, sker detta utan kyrkomötets medgivande.

Om Svenska kyrkans utlandsverksamhet ska kunna fortleva, eller helt enkelt överleva, behöver budgeten säkerställas, stabiliseras och extra resurser tillföras.

Aten den 30 juli 2019

Anette Nordgren (–)

Åke Marcusson (–)

Per Lindberg (POSK)

Niklas Grahn (POSK)

Nina Wahlin (C)

Niklas Larsson (C)

Katarina Glas (POSK)

Anders Brunnstedt (POSK)

Thomas Petersson, biskop

Kyrkomötet
Motion 2019:39
av Berth Löndahl m.fl.

Forskning om kristologin bland Svenska kyrkans präster

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett forskningsuppdrag om hur Svenska kyrkans präster i dag ser på de kristologiska frågorna.

Motivering

Kristen tro är kristen därför att den har Kristus i fokus. Detta är att säga det självklara. Men om man tar del av ett slumpvis urval av predikningar i gudstjänster, på nätet eller i radio- och tevesändningar blir det tydligt att det skett påtagliga förskjutningar i hur präster i dag förkunnar om Jesus Kristus jämfört dels med vår kyrkas trosbekännelser och bekännelseskrifter, dels med hur förkunnelsen var för bara några decennier sedan.

Som ett par yngre teologer har visat (Frida Mannerfelt och Clara Nystrand, Kyrkans tidning 3/1 2019) har nåden i Kristus blivit alltmer frånvarande i flertalet predikningar. Predikans innehåll har sekulariserats till att bli mer av inlägg i den humanistiska debatten, av allmänmänsklig tröst och reflektion, än av att handla om Gud, evangeliet och nåden i Kristus. Det finns anledning att anta att i detta göms även en förändring i synen på Jesus Kristus, som tycks ha fått en mer undanskymd plats i förkunnelse och undervisning. Faktum är att det räcker med att studera Svenska kyrkans webbplats om kyrkans tro, så blir det påtagligt.

Årets kyrkomöte är tematiskt med fokus på undervisning. Det gör frågan om hur tron och undervisningen om Jesus Kristus ser ut bland dem som ansvarar för konfirmandundervisning, bibelstudier osv. desto mer angelägen att utforska.

Det vore därför av stort värde att det görs en forskningsinsats kring de här frågorna. Hur ser Svenska kyrkans präster på Jesus Kristus? Hur ser det ut i undervisning och förkunnelse? Hur förhåller sig detta till den apostoliska och nicenska trosbekännelsen formuleringar om Jesus, till kyrkofäderna och reformatorerna?

Bunkeflo den 23 juli 2019

Berth Löndahl (FK) *Kjell O Lejon (FK)*

Leif Nordlander (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:40
av Berth Löndahl m.fl.

Utredning om Svenska teologiska institutet

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en oberoende utredning vars syfte är att utvärdera Svenska teologiska institutets samlade verksamhet. För att garantera utredningens opartiskhet måste den göras av en person utan koppling till kyrkokansliet. Denne måste även vara väl insatt i forskningsområdet judisk-kristna relationer,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en femårig strategisk plan som tydliggör hur judisk-kristna relationer i Svenska kyrkan kan fördjupas,
3. uppdra till kyrkostyrelsen att precisera hur samtalsdokumentet *Guds vägar* under de kommande fem åren ska bli känt, läst och omsatt i praktiken på alla nivåer i Svenska kyrkan.

Motivering

I dialogen mellan kristendom och judendom har Svenska teologiska institutet i Jerusalem (STI) haft en viktig roll alltsedan det grundades 1951. STI har varit en välkänd mötesplats för forskare, präster och många fler. Dess betydelse för att öka förståelsen mellan judendom och kristendom, för att tolka den gemensamma bibeltexten (Gamla Testamentet för kyrkans del) men också se den judiska bakgrunden i Nya testamentet kan inte överskattas. På STI har möten skett och teologiska diskussioner förts, kurser, konferenser och studiedagar anordnats för att främja relationen mellan kyrka och judendom.

Behovet av ett teologiskt institut som har till huvuduppgift att bekämpa antisemitism och att främja judisk-kristna relationer är om möjligt än större i dag, då vi ser en ökande antisemitism i såväl Sverige som i hela världen. I exempelvis Malmö har den blivit allvarlig och fått som följd att många judar lämnat staden.

Det arbete som funnits på STI måste fortsätta och fördjupas, vilket även debatten under det gångna året om STI:s framtid har visat. STI har i medierna uppmärksammats på olika sätt, inte minst utifrån att dels Jesper Svartvik, innehavare av Krister Stendahls professur i religionsteologi vid Lunds universitet och STI 2009–2018, har lämnat sin tjänst, dels utifrån avtalet och samarbetet med Lunds universitet. Trots många inlägg från såväl flera teologiskt väl meriterade personer (som förre direktorn vid STI, professor Bo Johnson och biskop Biörn Fjärstedt) som svar från kyrkostyrelsens båda viceordföranden (17/1 och 24/5 2019) tycks ändå mycket vara oklart.

Vi menar därför att en oberoende utredning måste tillsättas med syfte att utvärdera STI:s samlade verksamhet. För att garantera utredningens opartiskhet måste den göras av en person utan koppling till kyrkokansliet. Denne måste dessutom vara väl insatt i

forskningsområdet judisk-kristna relationer. Utredningen behöver även undersöka huruvida de utfästelser som kyrkostyrelsens båda viceordföranden har gjort i sina svar i Kyrkans tidning förverkligas, då de skriver att ”vi vill återigen försäkra ... om att inriktningen står fast – den judisk-kristna dialogen vid STI är lika levande som tidigare”.

För att klargöra uppdraget på längre sikt behövs även en förslagsvis femårig strategisk plan som tydliggör hur judisk-kristna relationer i Svenska kyrkan ska fördjupas, såväl på STI som i övriga sammanhang.

Samtalsdokumentet *Guds vägar* har tagits fram men behöver göras känt än mer. Därför krävs det en förnyad insats under de kommande åren för att *Guds vägar* ska bli känt, läst och omsatt i praktiken på alla nivåer i Svenska kyrkan.

STI:s betydelse för undervisningen i Svenska kyrkan om judendomen, om det gemensamma arvet i Skriften och dialogen med judendomen är mycket stor. STI är både en plats för dialog och för undervisning av dem som har att undervisa.

Bunkeflo den 23 juli 2019

Berth Löndahl (FK)

Leif Nordenstorm (FiSK)

Leif Nordlander (FK)

Anders Roos (POSK)

Håkan Sunnliden (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:41
av Berth Löndahl m.fl.

Svenska kyrkans webbplats

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en grupp med teologisk bredd och kompetens för en översyn av Svenska kyrkans webbplats, främst under fliken ”Om kristen tro”,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att även ge en sådan grupp uppgift att arbeta med apologetik, till trons försvar, eventuellt som en bok.

Motivering

Det var en gång så att böcker och dagstidningar var de främsta källorna till kunskap. Och förstås direkt undervisning ledd av en lärare eller föreläsare. Som alla vet så är det inte så längre. Kunskap hämtas i dag kanske främst från internet – och från olika webbplatser.

Svenska kyrkans webbplats är därför enormt viktig för den undervisning, den kunskap och den tro som den förmedlar. Webbplatsens trosundervisning om kristen tro bör inriktas på alla åldrar men med fokus på vuxna sökande.

Som webbplatsen i dag ser ut ger den väldigt mycket information om Svenska kyrkans organisation, om vad som händer i Svenska kyrkan, kontaktinformation osv. En av sökflikarna handlar även om Svenska kyrkans tro, en inte alltid särskilt munter läsning, men det är under den fliken som den egentliga troskunskapen och undervisning förmedlas. Ofta är emellertid texten på en alltför förenklad nivå, närmast motsvarande konfirmandåldern. Detta är en reaktion som vi undertecknare har mött upprepade gånger.

Mycket av den information som ges är alltför grund, torrt saklig och saknar entusiasm. Det krävs en bearbetning av det teologiska innehållet och den existentiella relevansen. Idéerna och möjligheterna för detta är många – vittnesbörd, fördjupning av de existentiella livsfrågorna, mässans innehåll, mer apologetisk frimodighet osv.

Svenska kyrkans webbplats behöver därför ges en översyn vad gäller teologiskt innehåll. Lämpligtvis görs detta genom att en ny grupp av teologiskt kompetenta personer får detta som en uppgift – en grupp med hela den bredd som finns inom Svenska kyrkans olika traditioner och rörelser.

Den webbplats som i dag finns aktualiserar även behovet av en förnyad apologetik, ett förnyat arbete ”till trons försvar”. Många frågor ställs till kristna och det behövs genomtänkta svar på de vanligaste frågorna. Svar som inte är banala utan fördjupande.

Om Svenska kyrkan ska ge en trovärdig undervisning om kristen tro så är den första platsen, där detta ska vara synligt just på webbplatsen.

Bunkeflo den 23 juli 2019

Berth Löndahl (FK) *Leif Nordlander (FK)*

Kjell O Lejon (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:42
av Berth Löndahl m.fl.

Tematiskt kyrkomöte 2021 om Jesus Kristus

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar, under förutsättning att det kommer att genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021, att temat för det tematiska kyrkomötet ska vara Jesus Kristus.

Motivering

Ordet *kyrka* betyder *Det som tillhör Herren*. I själva begreppet Svenska kyrkan är således inbyggt att det är en organisation som tillhör Herren. Och ordet Herre i Nya Testamentet refererar nästan alltid till Jesus Kristus.

Om Jesus Kristus tycks det dock ha skett en förskjutning i förkunnelse och undervisning. Kyrkans existens utgår från det uppdrag och den kallelse som Jesus Kristus gett henne.

Det vore därför ett utmärkt och det mest centrala av alla teman för ett kyrkomöte att tala om och reflektera över vem Jesus Kristus är och vad det betyder för att vara kyrka i dag.

Bunkeflo den 23 juli 2019

Berth Löndahl (FK) *Leif Nordlander (FK)*

Kjell O Lejon (FK)

Kyrkomötet
Motion 2019:43
av Jesper Eneroth m.fl.

Finansiering av institutionssjälavården i förhållande till utjämnings-/bidragssystem

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att genomföra en översyn av och ta fram förslag på hur institutionssjälavården, där verksamhet och ansvar vilar på pastorat/församlingar, ska finansieras, med hänsyn till stiftens respektive nationell nivås roll och uppgift och i förhållande till utjämnings-/bidragssystem.

Motivering

Som en del i utredningen *Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämningssystem* (SKU 2015:1) genomfördes en genomgång av utjämningssystemet – dess framväxt, målen med utjämningssystemet, frågan om stiftsbidrag etc. I den utredningen föreslogs bland annat att utjämningssystemet skulle innefatta komponenter som utjämnar vissa kostnader som är strukturellt betingade och inte kan påverkas av enskilda församlingar och pastorat. Till sådana strukturellt betingade storheter anfördes andel kyrkotillhöriga, antalet kyrkobyggnader, andelen barn av befolkningen samt särskilda behov av diakonala insatser och en glesbygdsfaktor.

Ett område som inte behandlades i detta sammanhang var institutionssjälavården, med vilket här avses kyrklig närvaro inom sjukhusvården, kriminalvården, militära förband, universitet/högskolor och migrationsverkets förvar. Detta område är alldeles uppenbart ett område som är strukturellt betingat och är inte möjligt att påverkas av enskilda församlingar och pastorat. Regions-/universitetssjukhus, större kriminalvårdsanstalter, militära förband, universitet/högskolor etc. är sådana institutioner som på ett påtagligt sätt påverkar en församlings och ett pastorats kostnader och som i många fall har ett upptagningsområde som är avsevärt mycket större än församlingen eller pastoratet, ja i vissa fall är upptagningsområdet nationellt.

Svenska kyrkan är en territoriell kyrka med vilket bland annat innebär att vistelsebegreppet är ett centralt begrepp för kyrkan – de som vistas inom ett visst geografiskt område och vill ta del av gudstjänst, undervisning, diakoni eller mission är i grunden den församlingens eller det pastoratets ansvar. Detta ansvar omfattar de människor som vistas på platser mer varaktigt eller mer temporärt som t.ex. köpcentra, idrottsanläggningar, turistområden och således även sjukhus, kriminalvård etc.

Till institutionssjälavårdens verksamheter är alla välkomna, troende eller inte troende och oberoende av religion, könsidentitet eller sexuell läggning. Som exempel kan Universitetskyrkan nämnas. Här möter Svenska kyrkan årligen tusentals studenter ansikte mot ansikte. En stor del tillhör gruppen av 90-talister som är så viktiga för kyrkans och samhällets nutid och framtid. Via ett femtiotal medarbetare har Svenska kyrkan, i gott ekumeniskt samarbete med ett femtontal kollegor från frikyrkorna, en

värdefull kontaktyta med studenter och personal. Universitetskyrkans viktiga arbete står under förändring, dörrar som tidigare har varit öppna har nu stängts. Nya vägar och arbetssätt måste finnas för att nå människor.

Stiftens roll inom institutionssjälavården innefattar stiftens grundläggande roll om tillsyn och främjande, utöver den förvaltande roll som stiften också har. Av tradition och av historiska skäl har stiftens främjande och tillsyn inom institutionssjälavårdsområdet kommit att bli mer långtgående än annan verksamhet som stiften har att främja eller tillse. Inte minst har stiftens ekonomiska åtagande inom just detta område varit långtgående – flertalet stift står för en inte försumbar del av finansieringen av denna verksamhet. Och det utan att stiften har direkt påverkan för omfattning, innehåll eller utformning av verksamheten. Stiftens finansiering av verksamheten har därför kommit att å ena sidan beskrivas som ett uttryck för Svenska kyrkans gemensamma ansvarstagande och å andra sidan som en pengatransfererande bankverksamhet.

En eventuell samordnande och kompetensutvecklande för nationell nivå är sannolikt något som även det behöver belysas ur både verksamhets- och finansieringsperspektiv.

Frågor som sannolikt behöver utredas vidare rör först och främst vad ”vistelseprincipen” egentligen betyder i allmänhet och inom institutionssjälavården i synnerhet – idag och inför framtiden, samt inom vilka områden den har tillämplighet och inom vilka områden avsteg bör göras från denna princip. Det som behöver belysas är i tur och ordning Svenska kyrkans, församlingens/pastoratets, stiftsorganisationens respektive nationell nivås uppdrag, ansvar och roll. Dessutom bör belysas vilken kompetens och vilka resurser som en konsekvens härav behöver finnas på respektive nivå av kyrkan.

Det bör också i sammanhanget påminnas om att kyrkomötet 2018 ställde sig bakom en motion angående Arlandas flygplatskyrkas framtid med avseende på bl.a. finansiering. Detta innebar ett uppdrag till kyrkostyrelsen enligt Samhälls- och kulturutskottets betänkande SK 2018:10. I den inledande behandlingen av betänkandet har kyrkostyrelsen enligt sin skrivelse KsSkr 2019:3 reflekterat och uttryckt följande:

> Ärendet bereds därför utifrån ett principiellt perspektiv genom att ge en helhetsbild över alla olika verksamheter som i likhet med flygplatskyrkan bedrivs i stiften och ligger inom stiftens territoriella ansvarsområde.

Ovanstående skrivning från kyrkostyrelsen stärker vår uppfattning att frågan om finansiering av verksamheten behöver utredas. Är detta ett gemensamt ansvar för Svenska kyrkan – hur borde i så fall finansieringen utformas? Alternativen kan vara en koppling till utjämningssystemet och/eller ett bidragsförfarande. Eller är det lämpligt att en viss del inom Svenska kyrkan som ska finansiera detsamma och i så fall vilken nivå/del? I vissa fall är det så att det pastorat inom vilken en institution med ett större upptagningsområde är lokaliserad, har en stor ekonomisk kapacitet – på vilket sätt ska kringliggande ekonomiska enheters ekonomiska styrka påverka finansieringen?

I en tid då samhället tenderar att skapa större och mer omfattande institutioner av typen sjukhus, större kriminalvårdsanstalter, militära förband, universitet/högskolor etc. och dessa får ett allt större upptagningsområde som går utöver stiftets gränser, finns anledning att genomföra en utredning som överväger dagens former för ansvar och finansiering av institutionssjälavården.

Göteborg, Linköping och Rydebäck den 27 juli 2019

Jesper Eneroth (S) *Mats Ludvigsson (S)*

Sofija Pedersen Videke (S)

Kyrkomötet
Motion 2019:44
av Hans-Olof Andrén m.fl.

Svenska kyrkan i utlandet

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. fastställa kostnadsram för 2020 till 3 155 miljoner kronor, varvid kostnadsramen för utlandskyrkans personal ska vara 74 miljoner kronor och en kostnadsram om 6 miljoner kronor tillförs utlandskyrkan för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker,
2. medge planeringsram för 2021 till 3 151 miljoner kronor, varvid planeringsramen för utlandskyrkans personal ska vara 75 miljoner kronor och en planeringsram om 6 miljoner kronor tillförs utlandskyrkan för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker.

Motivering

Svenska kyrkan finns idag på drygt 40 platser i ca 25 länder runt om i världen. På ytterligare 100 platser firas gudstjänster där också gemenskaper för diakonal omsorg utvecklas. I en allt mer global och rörlig värld är den mobila verksamheten alltmer viktig. Fler och fler svenskar bosätter sig utomlands, idag drygt 7 procent av befolkningen. Av befolkningen reser 60 procent årligen utomlands. Under förra året företog vi svenskar hela 14 miljoner utlandsresor. Främst ungdomar reser oftare och längre men även pensionärer reser alltmer och stannar borta allt längre. Våra resvanor ökar men var vi bosätter oss och vart vi åker förändras kontinuerligt. Behoven av diakonal omsorg och stöd är mycket stora och växande. Många drabbas av såväl psykisk som kroppslig ohälsa och tråkigt nog råkar många illa ut på olika sätt.

Svenska kyrkan i utlandet, som följer med och finns till när vi vistas utomlands för kortare eller längre perioder, arbetar med att analysera var behoven är som störst och hur verksamheten bör bedrivas. För närvarande pågår därför ett omfattande utredningsarbete med såväl en juridisk som en pastoral översyn av verksamheten. Vilka konsekvenser detta kommer att få går inte för närvarande att överblicka. Det står dock klart att arbetet kommer att behöva ske löpande under minst två år framåt.

Kyrkostyrelsens förslag till budget i årets skrivelse kring verksamhet och ekonomi innebär en fortsatt besparing och neddragning av verksamheten. Som framgår av tabell 18 i kyrkostyrelsens skrivelse 2019:1 har kostnadsramen för personalkostnader i budgeten för 2020 minskat med 4 miljoner kronor relativt årets kostnadsram och 6 miljoner kronor relativt den planeringsram för 2020 som beslutades förra året. Planeringsramen för 2021 har reducerats med 5 miljoner kronor relativt den ram som beslutades förra året. Detta innebär färre tjänster som finansieras av nationell nivå

vilket medför färre utlandsförsamlingar. Personalen är en av utlandskyrkans viktigaste tillgångar. De senaste tio åren har kostnadsramen för Svenska kyrkan i utlandet reducerats så att finansieringen av utsänd personal har minskat med drygt 30 procent.

Enligt uppgift från kyrkokansliet innebär liggande förslag till budget, med nuvarande tjänster, en differens mellan kostnader och finansiering för 2020 på -3,2 miljoner kronor, för 2021 på -6,7 miljoner kronor och för 2022 på -8,6 miljoner kronor. I dessa siffror är ökande lönekostnader och andra stigande kostnader inte inräknade. Utredningar och genomlysningar innebär i sig ökade utgifter och kräver extra ekonomiska resurser. Dessutom tillkommer kostnader för de åtgärder som krävs som en konsekvens av utredningsarbetets slutsatser. Dessa kan i vissa fall vara omfattande; exempelvis resulterade genomgången av verksamheten i USA i ett hundratal åtgärdspunkter. Den totala kostnaden för nödvändiga åtgärder beräknas av kyrkokansliet till 12 miljoner kronor. Dessa tillkommande utgifter är inte finansierade i kyrkostyrelsens budgetförslag.

Budgetförslaget innebär att verksamhet och församlingar måste prioriteras bort mitt under den intensiva utrednings- och analysperiod som nu pågår. För att möjliggöra en långsiktigt hållbar utlandskyrka där väl underbyggda strategiska beslut om verksamheten kan fattas behöver personalkostnaderna för Svenska kyrkan i utlandet återställas till de kostnadsramar som beslutades 2018. Att först utreda verksamheterna så att de beslut som fattas därefter är väl balanserade och stabila över tid är en god och normal ordning. Liggande budgetförslag ger dock en omvänd ordning som innebär att man tvingas prioritera bort verksamhet för att sedan, efter den nödvändiga genomlysningen, konstatera vad man istället borde ha gjort. Det är dessutom viktigt att genomlysningen av verksamheten kan ske samlat och att detta arbete inte tar för lång tid.

Verksamheten behöver anpassas efter varje lands specifika lagar och regler vilket gör det nödvändigt att i framtiden teckna avtal med varje församling. Dessa avtal kräver en budgetram som sträcker sig över en längre tid då avtalen som tecknas behöver spänna över flera år. Det leder också till att en ny anslagsmodell från nationell nivå behöver skapas. För att den omställningen över huvud taget ska vara möjlig krävs därför en långsiktig finansiering med en trygg ekonomisk framförhållning.

Kyrkomötet bär det övergripande ansvaret för verksamheten inom Svenska kyrkan i utlandet som bedriver en verksamhet som i allt strävar efter och i hög grad bidrar till kyrkostyrelsens målbild 2030. Ekonomiutskottet framhåller i sitt betänkande E 2018:1 vikten av den genomgång av utlandsverksamheten som pågår. ”Det är enligt utskottet av lika stor betydelse att kyrkostyrelsen parallellt med detta [den juridiska genomgången] också bygger upp verksamheten genom tillskott av resurser.” Genom att bifalla utskottets förslag får förra årets kyrkomöte anses ha bejakat denna bedömning i utskottets betänkande.

Vi föreslår således att kostnadsramen för utlandskyrkans personalkostnader för 2020 återställs till vad som beslutades som planeringsram förra året, vilket innebär en höjning från 68 till 74 miljoner kronor. Vidare föreslår vi att planeringsramen för utlandskyrkans personalkostnader för 2021 återställs till vad som beslutades förra året, vilket innebär en höjning av ramen från 70 till 75 miljoner kronor. Dessutom föreslår vi, att utlandskyrkan tillförs ett extra anslag om 12 miljoner kronor för att bidra till att täcka de extra utgifter som uppkommer till följd av den genomlysning och omställning av verksamheten som nu sker. Det extra anslaget föreslås fördelat över två år med 6 miljoner kronor vardera under 2020 och 2021. Förslaget innebär en marginell höjning av den totala kostnadsramen för 2020 till 3 155 miljoner kronor och av den totala planeringsramen för 2021 till 3 151 miljoner kronor. Detta är en högst rimlig åtgärd som ligger i linje med vad kyrkomötet bejakat vid förra årets budgetbeslut och som

ger utlandskyrkan möjlighet att under två år att genomföra sin intensiva utrednings- och analysperiod utan att samtidigt tvingas att på bristande underlag genomföra en betydande neddragning av verksamheten.

Göteborg den 30 juli 2019

Hans-Olof Andrén (POSK)

Sebastian Clausson (S)

Elisabeth Kullenberg (BA)

Biskop Thomas Petersson

Mattias Rosenquist (POSK)

Birger Wernersson (S)

Maria Johansson-Berg (S)

Marja Hillerström (ViSK)

Niklas Larsson (C)

Olle Reichenberg (BA)

Nina Wahlin (C)

Kyrkomötet
Motion 2019:45
av Anna Karin Hammar

Tematiskt kyrkomöte om bön

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar, under förutsättning att det kommer att genomföras ett tematiskt kyrkomöte 2021, att temat för det tematiska kyrkomötet ska vara Bön och kommunikation med Gud.

Motivering

Gud är alla relationers källa. I begynnelsen var gemenskapen hos Gud och allt liv steg fram därur. Den kristna kyrkan talar om Gud som treenig, dvs. Gud är gemenskap, relation, kommunikation. Att be är att delta i kommunikationen med universums hjärta, med Gud själv.

Det sägs att många människor har förlorat förmågan att be, även om många fler ber än som går i kyrkan till gudstjänst en vanlig söndagsförmiddag. Men vår tid visar att människan inte har förlorat förmågan till kommunikation, utan att unga som äldre ivrigt ger akt på nästa meddelande på mobilen. Jag menar att det är ett tecken på att vi är skapade för kommunikation och relation. Mobilen samspelar med ett av våra djupaste behov som människor, att vara bekräftade och relaterade, att höra samman, att betyda något för någon.

Den kristna kyrkan har en oerhörd och ibland outnyttjad skatt i sin bönetradition. Kanske finns det lika många sätt att be som det finns människor, men det finns också åtskilliga kyrkans traditioner som ännu i vår tid kan lära ut hur en människa lättare kan få tillgång till sin egen djupaste bön. Kloster och retreater, ignatiansk spiritualitet, karmelitisk spiritualitet, za zen och yoga, pilgrimsvandringar och heliga danser, alla lär de oss att finna vårt innersta och att ta del i det ömsesidiga kärleksflöde i världen som kristna kallar Gud treenig.

Martin Luther skrev en bok till sin barberarmästare om hur man kan be och hjälpte på sin tid människor att sjunga sin bön, så som Taizé hjälper tiotusentals ungdomar i dag att be under sång, stillhet och tystnad.

De många böneljus som används i våra kyrkor visar att konkretion av hur en människa kan be är något som många människor tacksamt tar emot och använder sig av.

Lewi Pethrus fick sin stora upplevelse av gudsnärhet i en blåsippsbacke. Många i vårt land finner inre stillhet i naturen, i skogen, på haven, i vidderna, vid stranden, intill ett träd. Alla som vill bör kunna av kyrkan få hjälp att finna sin bön och att växa till i tro, hopp och kärlek. Det finns mycket mer att säga om bön men detta är kanske tillräckligt för att motivera ett tematiskt kyrkomöte om bön och kommunikation med Gud.

Öregrund den 30 juli 2019

Anna Karin Hammar (S)

Kyrkomötet
Motion 2019:46
av Eva Kyrk

Konfirmation för vuxna

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten att införa en konfirmationsutbildning som riktar sig till vuxna som inte konfirmerat sig under sin uppväxt.

Motivering

Det finns idag många människor som i sitt barndomshem, i skolan och i samhället i övrigt i väldigt liten utsträckning kommit i kontakt med den kristna tron. Man kan vara döpt, men okunskapen om kristendomen är i många fall i det närmaste monumental och att konfirmera sig under sin uppväxt har för många aldrig varit aktuellt.

Dock finns i vår samtid ett stort intresse för andliga och existentiella frågor och kyrkan skulle kunna fånga upp detta intresse. Det finns redan idag människor som enskilt konfirmerar sig, men tanken är att utarbeta en gemensam konfirmationsundervisning i likhet med den som ges till ungdomar, men anpassad till vuxna och till vuxna problemställningar. Undervisningen skulle kunna löpa under ett år eller ett halvår eller ges under en lägervistelse. Allt skulle utmynna i en konfirmation och om man inte tidigare är döpt också i ett dop. Om vuxenkonfirmationen marknadsförs på rätt sätt skulle förhoppningsvis intresset för Svenska kyrkan och kristen tro kunna öka och ge människor tillfälle att träffas och fundera över livets viktiga frågor.

Instön den 26 juli 2019

Eva Kyrk (BA)

Kyrkomötet
Motion 2019:47
av Mats Hagelin och Eva Kyrk

Lärande i gudstjänst

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta ett material för ett temaår under rubriken ”Lärande i gudstjänsten”.

Motivering

Ett av de tillfällen då människor kommer till kyrkan är i samband med gudstjänster. Men många är främmande för det religiösa språket, förstår inte hur gudstjänsten är uppbyggd och de texter som läses ur Bibeln är inte alltid lättillgängliga. Att under ett år särskilt lägga fokus på att i samband med gudstjänsten förklara texter och ritualer skulle kunna förmedla kunskap om det budskap kyrkan förmedlar och därmed öka intresset för den kristna tron.

Simrishamn den 30 juli 2019

Mats Hagelin (BA) *Eva Kyrk (BA)*